3. Bijlage D

Gebouwen en objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde

D-1 Adreslijst
D-2 Objectcriteria panden en objecten
D-3 Beschrijvingen
D-4 Toelichting op de beschrijvingen

Bijlage D
ADRESLIJST EN OBJECTCRITERIA
Gebouwen/objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde

Voor deze panden gelden, behalve de algemene- en gebiedscriteria, ook de specifieke objectcriteria voor gebouwen/objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde

Pandenlijst JANUARI 2014, bijgewerkt tbv handboek welstand december 2014 naar aanleiding van het raadsbesluit d.d. 24 november 2014

Leesinstructie bijlage D-1

Deze bijlage bestaat uit een adreslijst van gebouwen en objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarde en de daarbij behorende objectcriteria. De adressen staan op alfabetische volgorde. Bij complexen worden de verschillende complex onderdelen (stedenbouwkundige eenheden) gescheiden door een schuine streep. Complexonderdelen (architectonische eenheden die een ensemble vormen) worden aan elkaar verbonden met een liggend streepje - of en. Indien een complex bestaat uit meerdere straatnamen wordt elke straatnaam apart genoemd op alfabetische volgorde met toevoeging van de overige complexonderdelen. Het hoofdadres (het adres waarop de beschrijvingen zijn te vinden) staat cursief.

Acacialaan 2	Woonhuis
Achterweg 17	Woonhuis
Achterweg 18	Woonhuis
Achterweg 22	Woonhuis
Achterweg 51	Woonhuis
Admiraal Helfrichlaan 1	Woonhuis
Adriaan Pauwstraat 12-36	13-onder-1-kap-woningen
Adrianastraat 1-5 / Adrianastraat 2 - Het Kerkehout 8-34 - Louisestraat 1 / Louisestraat 2-12 / Louisestraat 14-30 / Louisestraat 3-9 / Louisestraat 11-17	Woningbouwcomplex
Adrianastraat 20-26 / Adrianastraat 41-45 / Mariastraat 1-23 / Mariastraat 2-26 / Johannastraat 2 / johannastraat 1-19 / Louisestraat 32-66 / Louisstraat 19-41	Woningbouwcomplex
Ammonslaantje 3	Mobilisatiecomplex, aanleg en gebouwen
Ammonslaantje 15	Woonhuis
Ammonslaantje 16-17	Dubbel woonhuis
Ammonslaantje bij 37	Sportgebouw (veranda met berg- en stookkelder)

Ammonslaantje 40	Langhuisboerderij
Atlantikwall, algemeen	Diverse gebieden en elementen in kuststrook
Backershagenlaan 58	Woonhuis
Baljuwstraat 1-7 / *Schoutstraat 1-3 / Schoutstraat 5-7 / Schoutstraat 9-11 / Schoutstraat 2-4*-Deijlerweg 165-167 / Weijermanstraat 1a-11	Woningbouwcomplex
Berkenlaan 4	Woonhuis met hekpijlers
Berkenlaan 7	Woonhuis met hek
Berkenlaan 8	Woonhuis
Berkheistraat 8	Woonhuis
Berkheistraat 10	Woonhuis
Berkheistraat 12	Woonhuis
Berkheistraat 17	Boerderij (voormalig)
Berkheistraat 48	Café met woning
Berkheistraat ong. bij Nieuw Rijksdorp 1	Twee hekpijlers bij entree, pijler, gemetselde voet van niet meer aanwezig hekwerk, gedenksteen (gevelornament) Nieuw Rijksdorp
Beukenhorstlaan 3	Woonhuis met hekpijlers
Binnenweg 9	Woonhuis
Binnenweg 10-12	Dubbel woonhuis
Bloemcamplaan 35	Woonhuis
Bloemcamplaan 59	Woonhuis
Bloemcamplaan 61	Woonhuis
Bremhorstlaan 7	Woonhuis
Bremhorstlaan 15	Woonhuis met twee toegangshekken (twee paar hekpijlers met ijzeren hekken)
Bremhorstlaan 17-19	Dubbel woonhuis, erfafscheiding (twee keer twee hekpijlers)
Bremhorstlaan 21	Woonhuis
Broekweg 12a	Transformatorhuisje
Burchtlaan 17-21	Drie-onder-een-kap-woningen
Burchtlaan 30 - 32 / Kerkstraat 51b	Winkels met (boven)woningen
Burchtplein 1 - 1a / Burchtplein 1b - 2 - 3 - 4 / Burchtplein 5 - 6 / Burchtplein 7 - 8 / Poortlaan 1-3	Vier dubbele woonhuizen en één blok van vier-onder-een-kapwoningen
Burchtplein 9 - 10 /Hoflaan 41	Drie-onder-een-kap-woningen
Burchtplein 14a - 14b	Dubbel woonhuis
Burchtplein 15 - 16	Dubbel woonhuis

Burchtplein 17 - 18 / Burchtplein 19 - 20 / Burchtplein 21 - 22	Drie dubbele woonhuizen
Buurtweg 6	Woonhuis
Buurtweg 8	Woonhuis
Buurtweg 14	Woonhuis met hekpijlers en muur
Buurtweg 27 / hek bij Buurtweg 27 / *Dennenlaan 9* / Dennenlaan 9a (Clingenbosch)	Woonhuis; prieel; toegangshek aan Dennenlaan 9; dienstwoning 9a; dienstwoning Buurtweg 27; toegangshek bij Buurtweg 27
Buurtweg bij 27 hek / Buurtweg 27 / *Dennenlaan 9* / Dennenlaan 9a (Clingenbosch)	Woonhuis; prieel; toegangshek aan Dennenlaan 9; dienstwoning 9a; dienstwoning Buurtweg 27; toegangshek bij Buurtweg 27
Buurtweg 40	Bijgebouw
Buurtweg 122	Stal (nu: sportclubgebouw)
Clingendael 3 en 4	Bijgebouwen
Clingendael bij 7	Park/tuin, beelden, loods
Clingendael ong (militair complex/object)	Onderdelen Atlantikwall
Deijlerweg 10-26	9-onder-1-kap-woningen
Deijlerweg 165-167 - *Schoutstraat 2-4* /Baljuwstraat 1-7 / *Schoutstraat 1-3 / Schoutstraat 5-7* / Schoutstraat 9-11 / Weijemanstraat 1a-11	Woningbouwcomplex
De Lus, ong.	Herdenkingsmonument
Dennenlaan 9 / Buurtweg 27 / hek bij Buurtweg 27 / Dennenlaan 9a (Clingenbosch)	Woonhuis; prieel; toegangshek aan Dennenlaan 9; dienstwoning 9a; dienstwoning Buurtweg 27; toegangshek bij Buurtweg 27
Dennenlaan 9a / Buurtweg 27 / hek bij Buurtweg 27 / *Dennenlaan 9* (Clingenbosch)	Woonhuis; prieel; toegangshek aan Dennenlaan 9; dienstwoning 9a; dienstwoning Buurtweg 27; toegangshek bij Buurtweg 27
De Wassenaarse Slag 11	Woonhuis
De Wassenaarse Slag 26	Hotel-restaurant met bijgebouw
De Wassenaarse Slag 17	Badhokjes en dienstgebouwen
De Wassenaarse Slag ong, De Klip, Rijksdorp	Onderdelen Atlantikwall
De Wassenaarse Slag	Schuilplaatsen WO I
Doctor Leydstraat 1a / Oostdorperweg 27-29	Tot dubbel woonhuis verbouwde agrarische woning; bollenschuur (later timmermanswerkplaats)
Doctor Leydstraat 1 - 3 - 5 - 7	Middenstandswoningen met

	poort
Dr. Mansveltkade 50-80 / *Zonneveldweg 1-9 / 11-19 / 21 -45 / 47-55 / 57-71 / 73-85*	Woningbouwcomplex
Doornweg 3	Woonhuis (sloopvergunning aanvraag 2013)
Duindigt historische buitenplaats / Waalsdorperlaan 1-2-3-3a / 4-5	Complex historische buitenplaats, bestaande uit (naoorlogs) landhuis (Duindigt 3), historische tuin- en parkaanleg, moestuinmuren en koude bakken (bij Duindigt 2), schuur (Duindigt 1c), brug en toegangshek, chalet, tuinvazen, kiepbrug, koepel, woning (Duindigt 2), landhuis Duinhorst (Duindigt 9), voormalig koetshuis (Duindigt 10) en boerderij met bijgebouwen en woningen (Duindigt 7, 8, 8a). Bijbehorende dienstwoningen op Waalsdorperlaan 1,2,3;3a en 4;5.
Duindigt 1	Schuur
Duindigt 2	Woonhuis
Duindigt 3	Woonhuis
Duindigt 7, 8, 8a	Boerderij met bijgebouwen en woningen
Duindigt 9	Woonhuis
Duindigt 10	Koetshuis
Duinlustweg 11	Woonhuis
Duinlustweg 13	Woonhuis
Duinrell historische buitenplaats	(Voormalige) koetshuis-paardenstalling-dienstwoning, oranjerie, boerderij, dienstwoning, restanten van parkbos en aanleg met elementen als slingerende waterpartij (als restant landschappelijke aanleg)
Duinrell 1	Dienstwoning
Duinrell 15	Boerderij
Duinrell 3 en 4	Koetshuis en oranjerie
Duinvoetlaan 1	Woonhuis
Duinvoetlaan 2	Woonhuis met tuinaanleg
Duinvoetlaan 7	Woonhuis

Duinvoetlaan 6 - 8	Dubbel woonhuis
Duinvoetlaan 10 - 12	Dubbel woonhuis
Duinvoetlaan 20	Woonhuis
Duinvoetlaan 22	Woonhuis
Duinvoetlaan 34	Woonhuis met tuinaanleg en bijbehorende tuinelementen
Duinweg 2	Woonhuis
Duinweg 3	Woonhuis
Duinweg 4	Woonhuis
Duinweg 9	Woonhuis
Duinweg 13	Woonhuis
Duinweg 22	Woonhuis
Duinrooslaan 3	Woonhuis met tuinaanleg
Eikendael 3	Woonhuis
Eikenhorst 1 en 2	Dienstwoningen
Eikenlaan 2	Woonhuis
Eikenlaan 6	Verenigingsgebouw
Eikenlaan 8	Woonhuis
Eikenlaan 12	Woonhuis
Eikenlaan 24	Woonhuis met hekpijlers
Europaschoolplein 1-13	Schoolgebouw
Fabritiuslaan 2 / *Middelweg 33*	Schoolgebouw
Gang 2	Schuur (werkplaats)
Gang 3 - 4	Dubbel woonhuis
Gang 5 - 5a	Dubbel woonhuis
Gang 7	Woonhuis / schuur
Gang 9 - 10	Woonhuis, twee schuren
Johan de Wittstraat 43, *Gemeentewerf* / Haven ong.	Stokerij met kolenloods
Groen van Prinstererlaan 11	Woonhuis met tuinaanleg
Groenendaal 1, 2	Dubbele (dienst)woning
Groenendaal 8	Stalgebouw
Groot Haesebroekseweg 1	Woonhuis met tuinaanleg
Groot Haesebroekseweg 2b / *Schouwweg 61*	Woonhuis, dienstwoning, hek met brug
Groot Haesebroekseweg 3 / 5 - 7	Landhuis met dubbele dienstwoning en hek bij dienstwoning
Groot Haesebroekseweg 4	Garage annex dienstwoning met hek
Groot Haesebroekseweg 9	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 15 / *Groot Haesebroekseweg 17*	Woonhuis met garage annex dienstwoning
Groot Haesebroekseweg 17 / Groot Haesebroekseweg 15	Woonhuis met garage annex dienstwoning
Groot Haesebroekseweg 19	Woonhuis

Groot Haesebroekseweg 22	Woonhuis, herinneringsbank, waterput
Groot Haesebroekseweg 27	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 27b	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 30	Transformatorhuisje
Groot Haesebroekseweg 33	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 39	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 49	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 43	Woonhuis
Groot Haesebroekseweg 53	Woonhuis met twee toegangshekken en garage
Groot Haesebroekseweg 56	Woonhuis met hek
Groot Hoefijzerlaan 34 / *Klein Hoefijzerlaan 6*	Dubbel woonhuis met gemetselde hekpijlers en garage
Groot Hoefijzerlaan 38 / Hogeweg 8	Dubbel woonhuis
Groot Hoefijzerlaan 40, 42, 44	Drie-onder-een-kap-woningen
Havenplein 2 t/m 26, 1 t/m 27	Woningbouwcomplex
Havenstraat 32 en 34	Dubbel woonhuis
Hazelaan 4	Woonhuis met hekpijlers
Hazelaan 15	Woonhuis met toegangshek en bijgebouwen
Het Kerkehout 27-47	Woningbouwcomplex (10 woningen)
Het Kerkehout 49-55	Vier-onder-een-kap-woningen
Het Kerkehout 10	Bijgebouwen
Het Kerkehout 8-34 - Louisestraat 1 - *Adrianastraat 2, / Adrianastraat 1-5* / Louisestraat 2-12 / Louisestraat 14-30 / Louisestraat 3-9 / Louisestraat 11-17	Woningbouwcomplex
Het Kerkehout 64	Boerderij
Hofcampweg 46 t/m 100	Galerijflat
Hoflaan 18	Woonhuis
Hoflaan 41 / *Burchtplein 9 - 10*	Drie-onder-een-kap-woningen
Hoge Klei 1	Boerderij met schuur
Hoge Klei 2	Woonhuis
Hoge Klei 3	Woonhuis
Hoge Klei 4	Woonhuizen
Hoge Klei 7	Kwekerswoning met bollenschuur
Hogerbeetstraat 2 - 38	Woningbouwcomplex (14 woningen)
Hogeweg 1	Woonhuis
Hogeweg 4 en 6	Dubbel woonhuis
Hogeweg 8 / *Groot Hoefijzerlaan 38*	Dubbel woonhuis
Houtlaan 5 / Laan van Hoogwolde 6	Woonhuis annex garage-dienstwoning (bovenwoning)

Houtlaan 8	Woonhuis
Iepenlaan 8	Woonhuis
Jagerslaan Zuid 2a	Woonhuis met aangebouwde paardenstal en garage, en brug
Jagerslaan Zuid 3	Dienstwoning
Johannastraat 2 / Johannastraat 1-19 / *Adrianastraat 20-26 / Adrianastraat 41-45* / Mariastraat 1-23 / Mariastraat 2-26 / Louisestraat 32-66 / Louisstraat 19-41	Woningbouwcomplex
Jonkerlaan 90	Bejaardentehuis De Burcht
Julianaweg 6	Woonhuis
Julianaweg 10	Woonhuis met toegangshek
Katwijkseweg 15	Woonhuis met aanleg (watergang, vijver, beukenlaan)
Katwijkseweg 19b	Woonhuis
Katwijkseweg 25 / Katwijkseweg achter 32	Boerderij
Katwijkseweg achter 32 / *Katwijkseweg 25*	Schuur
Katwijkseweg bij 42	Onderdelen Atlantikwall
Kerkeboslaan 2	Woonhuis
Kerkeboslaan 2a	Transformatorhuisje
Kerkeboslaan 4	Woonhuis
Kerkstraat 2 / *Langstraat 44*	Bijgebouw (koetshuis) / Café-restaurant met bovenwoning
Kerkstraat 11	Woonhuis
Kerkstraat 20	Woonhuis
Kerkstraat 26-28-30-32-34 / Kloosterland bij 5	Klooster / restanten muur
Kerkstraat 21 - 29	Arbeiderswoningen
Kerkstraat 36	Woonhuis
Kerkstraat 38-40	Dubbel woonhuis
Kerkstraat 51b / *Burchtlaan 30 - 32*	Winkels met (boven)woningen
Kerkstraat 55	Woonhuis
Kerkstraat 57-59 / 61-63-65-67	Twee-onder-een-kap woningen en vier-onder-een-kapwoningen
Kerkstraat 76-78	Dubbel woonhuis
Kerkstraat bij 79	Transformatorhuisje
Kerkstraat 82	Dubbel woonhuis (samengevoegd)
Kerkstraat 84-86-88	Drie-onder-een-kap-woningen
Kerkstraat 90-92	Dubbel woonhuis
Kerkstraat 94 t/m 112 (even)	Tien-onder-een-kap-woningen
Kerkstraat ong bij plantsoen	Wilhelminamonument
Kievietslaan 9	Woonhuis
Kievietslaan 25	Woonhuis
Kievietslaan 29	Woonhuis
Kievietslaan 31	Woonhuis
Kievietslaan 34	Woonhuis

Kievietslaan 35	Woonhuis
Kievietslaan 60	Paardenstal annex dienstwoning
Klein en Groot Berkheide ong (militair complex/object)	Onderdelen Atlantikwall
Klein Hoefijzerlaan 6 / Groot Hoefijzerlaan 34	Dubbel woonhuis met gemetselde hekpijlers en garage
Klein Persijnlaan 10	Woonhuis
Klein Persijnlaan 37	Woonhuis
Klingelaan 4	Woonhuis
Klingelaan 26	Woonhuis
Klingelaan 30	Woonhuis
Klingelaan 45	Woonhuis
Kloosterland bij 5 / *Kerkstraat 26-28-30-32-34*	Restanten muur / klooster
Koekoekslaan 2B	Woonhuis
Koekoekslaan 3	Woonhuis
Koekoekslaan 6	Woonhuis
Koekoekslaan 7 / Konijnenlaan 6	Dienstwoning met garage / woonhuis
Koekoekslaan 9	Woonhuis
Konijnenlaan 6 / Koekoekslaan 7	Woonhuis / dienstwoning met garage
Konijnenlaan 24	Woonhuis
Konijnenlaan 24a	Woonhuis
Konijnenlaan 27	Woonhuis
Konijnenlaan 41	Woonhuis
Konijnenlaan 42	Woonhuis
Konijnenlaan 45	Woonhuis
Koninginneweg 1	Woonhuis met garage en hekpijlers
Koninginneweg 5	Woonhuis
Koninginneweg 6	Woonhuis met entreehekken met pergola en garage
Koninginneweg 8	Woonhuis
Korenlaan 10 */ Korenlaan 12-Windlustweg 21* / Windlustweg 19	Dubbel woonhuis, woon-winkelpand en woonhuis
Korenlaan 12-Windlustweg 21 / Windlustweg 19 / Korenlaan 10	Dubbel woonhuis, woon-winkelpand en woonhuis
Korenlaan 21 / Molenweg 28	Drive-in woningen
Laan van Hoogwolde 2	Woonhuis
Laan van Hoogwolde 6 / *Houtlaan 5*	Woonhuis annex garage-dienstwoning (bovenwoning)
Laan van Koot 4-6	Woonhuis met garage annex dienstwoning
Laan van Koot 7 - 9	Dubbel woonhuis
Laan van Koot 8	Woonhuis

Laan van Koot 12	Woonhuis
Laan van Koot 20	Stal, hooiberg, schuur, 3 mestsilo's (karnhuis en hoofdgebouw zijn rijksmonument)
Laan van Pluymesteijn 36	Boerderij
Laan van Rhemen van Rhemenshuizen 10	Woonhuis
Lange Kerkdam 31 - 33	Dubbel woonhuis
Lange Kerkdam 35 - 37	Dubbel woonhuis
Lange Kerkdam 41-43	Dubbel woonhuis
Lange Kerkdam 46	Kerk
Lange Kerkdam 48, 50	Dubbel woonhuis
Lange Kerkdam 52-54 / 62-64 / 66-68 / 70-72 / 74 / 76-78 / 80-82 / 84-86	7 dubbele woonhuizen en 1 vrijstaande villa met gemetselde hekpijlers en met vrijstaande garage
Lange Kerkdam 55-57	Dubbel woonhuis
Lange Kerkdam 69-75	Vier woningen
Lange Kerkdam 83-85	Dubbel woonhuis
Lange Kerkdam 100	Woonhuis
Lange Kerkdam 109-111-113	Drie-onder-een-kap-woningen
Lange Kerkdam 115	Woonhuis
Lange Kerkdam 117	Arbeiderswoning met erfafscheiding in vorm van smeedijzeren spijlenhekwerk
Lange Kerkdam ong	Schulpbrug
Langstraat 5-7	Dubbel woonhuis met winkels
Langstraat 6-8	Dubbel winkelpand
Langstraat 10	Woonhuis met winkel en werkplaats
Langstraat 24, 26	Winkelpand met bovenwoningen
Langstraat 28 en 28a	Woonhuis
Langstraat 42a, 42	Woonhuis met winkel
Langstraat 44 / Kerkstraat 2	Café-restaurant met bovenwoning / bijgebouw (koetshuis)
Langstraat 54	Boerenwoning (later café, nu winkelpand)
Langstraat 68-70-72	Winkels met bovenwoningen
Langstraat 192-192a-194-194a	Dubbel winkelpand met bovenwoningen
Lijsterlaan 1	Woonhuis
Lindelaan 1	Woonhuis

Louisestraat 3-9 / Louisestraat 11-17 / Louisestraat 3-9 / Louisestraat 14-30 / Louisestraat 2-12 / Louisestraat 1- Het Kerkehout 8-34 - *Adrianastraat 2 / Adrianastraat 1-5*	Woningbouwcomplex
Louisestraat 32-66 / Louisstraat 19-41 / *Adrianastraat 20-26 / Adrianastraat 41-45* / Mariastraat 1-23 / Mariastraat 2-26 / Johannastraat 2 / Johannastraat 1-19	Woningbouwcomplex
Maaldrift 3	Woonhuis
Maaldrift 5, 5a en 5c	Boerderij
Maaldrift 7e	Vakantiehuisje
Mariastraat 1-23 / Mariastraat 2-26 / *Adrianastraat 20-26 / Adrianastraat 41-45* / Johannastraat 2 / johannastraat 1-19 / Louisestraat 32-66 / Louisstraat 19-41	Woningbouwcomplex
Mecklenburglaan 1	Woonhuis
Mecklenburglaan 6	Woonhuis
Meijboomlaan 1 /5a	Landhuis, garage annex dienstwoning, toegangshek
Meijboomlaan 2	Woonhuis
Meijboomlaan 5a / *Meijboomlaan 1*	Landhuis, garage annex dienstwoning, toegangshek
Meijendelseweg ong; nabij 40	Wachthuisje
Meijendelseweg 10	Woonhuis
Meijendelseweg 18	Woonhuis
Menkenlaan 14-16-18-20	Vier-onder-een-kapwoningen[
Menkenlaan 8-10-12	Drie-onder-een-kapwoningen
Middelweg 33 / Fabritiuslaan 2	Schoolgebouw
Molenstraat 2	Woon-winkelpand
Molenstraat 16-18	Woonhuis
Molenstraat 23 en 23a	Woon-winkelpand
Molenweg 28 / *Korenlaan 21*	Drive-in woningen
Nachtegaallaan 1	Woonhuis
Nachtegaallaan 6-6a	Woonhuis
Nassaulaan 1-3	Dubbel woonhuis
Nassaulaan 2-4	Dubbel woonhuis
Nassaulaan 5-7	Dubbel woonhuis
Nassaulaan 8	Woonhuis
Nassaulaan 10 / Prins Hendriklaan 1	Dubbel woonhuis
Nassaulaan 13 - 15	Dubbel woonhuis
Nassaulaan 17	Woonhuis
Oostdorperweg 2-4 / Van Zuylen van Nijeveltstraat 298a	Boerderij met woonhuis
Oostdorperweg 17-19-21-23	Arbeiderswoningen
Oostdorperweg 27-29 / Doctor Leydstraat 1a	Tot dubbel woonhuis verbouwde agrarische woning; bollenschuur (later

	timmermanswerkplaats)
Oostdorperweg 39-41-43-45	Woningen met winkel
Oostdorperweg 33	Woonhuis
Oostdorperweg 35	Woonhuis met café
Oostdorperweg 46-46a	Woonhuis met bollenschuur
Oostdorperweg 59	Woonhuis annex bollenschuur
Oostdorperweg 60 en 62	Woonhuis met bollenschuur
Oostdorperweg 100	Woonhuis
Oostdorperweg 104	Woonhuis met stal
Oostdorperweg 109	Agrarisch woonhuis met schuur en hek
Oostdorperweg 119	Woonhuis annex bollenschuur
Oostdorperweg 149 / Verlengde Hoge Klei 2-8	Arbeiderswoningen (5)
Oostdorperweg 159	Agrarisch woonhuis met bollenschuur
Oostdorperweg 169-171	Dubbel woonhuis met bollenschuur
Oostdorperweg 199 en 199a	Bollenschuur
Oostdorperweg 199	Onderdeel Atlantikwall (bunker)
Oostdorperweg 201	Bijgebouwen (hoofdgebouw is rijksmonument)
Oostdorperweg 203	Hooiberg
Oostdorperweg 206	Schuur, kapberg (Langhuisboerderij en karnhuis zijn rijksmonumenten)
Oostdorperweg 208	Bijgebouw (hoofdgebouw is rijksmonument)
Oosterbeek 1	Onderdelen van Oosterbeek
Oosterbeek 3, 4, 5	Onderdelen van Oosterbeek
Oranjelaan 3	Woonhuis met erfafscheiding
Oranjelaan 5	Woonhuis met garage
Oranjelaan 6	Woonhuis
Oud Clingendaal 7 / bij 7	Woonhuis, tuinaanleg, prieel (theehuisje)
Oud Clingendaal 8 / *Rijksstraatweg 679*	Garage annex dienstwoning / woonhuis
Oud Wassenaarseweg 1	Woonhuis
Oud Wassenaarseweg 4-6 en bij 4-6	Woonhuis, garage annex dienstwoning, tuinhuisje
Oud Wassenaarseweg 5 - 7 - 7b	Dubbel woonhuis
Oud Wassenaarseweg 9	Woonhuis
Oud Wassenaarseweg 14 - 16	Dubbele dienstwoning
Paauwlaan 2b	Transformatorhuisje
Papegaaienlaan 10	Woonhuis

Papegaaienlaan 12	Woonhuis
Papegaaienlaan 14	Woonhuis
Papeweg 1	Woonhuis
Papeweg 1a en 1b	Koetshuis met toegangshek
Papeweg 41	Woonhuis (tolhuis)
Papeweg 44	Boerderij
Persijnlaan 3-5	Dubbel woonhuis
Pieter Twentlaan 2	Woonhuis
Pieter Twentlaan 4	Woonhuis
Pieter Twentlaan 6-6a-6b-8-10-10a-10b	Koetshuis annex stallen
Plein bij 2	Schamppaal
Plein bij 3	Begraafplaats met aanleg (basisstructuur oude deel), toegangshekken, erfafscheiding, keermuren, bijgebouw, grafmonumenten
Poortlaan 1-3 / *Burchtplein 1 - 1a / Burchtplein 1b - 2 - 3 - 4 / Burchtplein 5 - 6 / Burchtplein 7 - 8*	Vier dubbele woonhuizen en één blok van vier-onder-een-kapwoningen
Prins Frederiklaan 6	Woonhuis
Prins Frederiklaan 8	Woonhuis
Prins Frederiklaan 13	Woonhuis
Prins Frederiklaan 18-20	Boerderij
Prins Frederiklaan 28	Woonhuis, zonnewijzer op hardstenen sokkel, hekpijlers
Prins Hendriklaan 1 / *Nassaulaan 10*	Dubbel woonhuis
Prins van Wiedlaan 20-22	Dubbel woonhuis met drive-in garages
Prins van Wiedlaan ong	Brug
Prinsenweg 9-11 / 13-15 / 17-19	Drie twee-onder-een-kap-woningen
Prinses Marielaan 1 - 1a / 3 - 5 - 7	Twee en drie-onder-een-kap-woningen
Prinses Marielaan 9 / *Victorialaan 1 / 3-5 / 7-9 / 11-13 / 2-4 / 6-8*	Zes paar dubbele woonhuizen met hekpijlers en garages
Prinses Marielaan 15-17	Dubbel woonhuis met vrijstaande garage
Prinses Marielaan 17a-17b	Dubbel woonhuis
Prinses Marielaan 19-21 / 23-25	Twee dubbel woonhuizen
Prinses Marielaan 27	Woonhuis
Prinses Marielaan ong	Brug
Prinses Marielaan ong	Brug
Raadhuislaan 2	Woonhuis
Raadhuislaan 10	Woonhuis
Raadhuislaan 11	Woonhuis
Raaphorst 4	Boerderij

Raaphorst ong bij 5	duiventil op de Horsten
Raaphorstlaan 3	Bijgebouwen bij boerderij (RM)
Raaphorstlaan 6	Boerderij
Raaphorstlaan 10a	Arbeiderswoning
Raaphorstlaan 11	Boerderij met hooischuur
Raaphorstlaan 11b	Woonhuis
Raaphorstlaan 15 / bij 17 / bij 19	Garage annex dienstwoning, hoofdtoegangshek , toegangshek 2, tennishuisje, landschappelijke aanleg
Raaphorstlaan 16	Koetshuis met stal annex dienstwoning (bovenwoning)
Raaphorstlaan 18	Langhuisboerderij met zomerhuis annex wagenschuur en stal
Raaphorstlaan 26	Woonhuis
Raaphorstlaan 28	Langhuisboerderij met aangebouwd karnhuis en diverse bijgebouwen, waaronder 'Duivenvoordse' hooischuur
Raaphorstlaan 29	Boerderij met schuur
Raaphorstlaan ong	Restanten dierentuin
Reijerlaan 5-6	Dubbel (arbeiders)woonhuis
Ridderlaan 4-6-8	Drie-onder-een-kapwoningen, gemetselde hekpijlers met ijzeren hekwerken
Ridderlaan 18 - 20	Dubbel woonhuis
Rijksstraatweg 167 - 169 bij	Bijgebouwen bij rijksmonument
Rijksstraatweg 191	Bijgebouwen bij rijksmonument
Rijksstraatweg 225	Bijgebouwen bij rijksmonument
Rijksstraatweg bij 247 (militair complex/object)	Onderdelen WOII (bunkers)
Rijksstraatweg 269	Bijgebouwen bij rijksmonument
Rijksstraatweg 275	Boerderij met schuur
Rijksstraatweg 390	Koetshuis met stallen, later café-restaurant
Rijksstraatweg 431	Woonhuis met garage
Rijksstraatweg 433	Woonhuis
Rijksstraatweg 548	Transformatorhuisje
Rijksstraatweg 601	Kwekerswoning
Rijksstraatweg 631	Woonhuis, garage, toegangshek met gemetselde hekpijlers en ijzeren draaihekken
Rijksstraatweg 667	Woonhuis

Rijksstraatweg 675	Wachthuisje
Rijksstraatweg 677	Woonhuis
Rijksstraatweg 679 / Oud Clingendaal 8	Woonhuis met toegangshek en garage annex dienstwoning
Rijksstraatweg 681 / 683	Woonhuis met garage annex dienstwoning en toegangshek
Rijksstraatweg 777	Woonhuis
Rijksstraatweg 785 - 787 / 789 - 791	Twee twee-onder-een-kap-woningen
Rijksstraatweg 793	Woonhuis
Rijksstraatweg 799	Woonhuis, hekpijlers
Ruijgelaanse, zonneveldpolder (militair complex/object)	Onderdelen Atlantikwall
Rozensteinstraat 15-47 / 49-73 / 68-72	Woningbouwcomplex
Ruigelaan 1	Boerderij met bijgebouw
Rust en Vreugdlaan 3-4	Dubbele arbeiderswoning
Rust en Vreugdlaan 7	Koetshuis met paardenstal annex garage met bovenwoning
Rust en Vreugdlaan 9	Woonhuis met via twee tuinmuren met open binnenplaats aangebouwde dienstwoning en garage en bijbehorend terras
Rust en Vreugdlaan ong bij Rijksstraatweg (militair complex/object)	Onderdeel WO II (mogelijk onderdeel geschutskoepel)
Santhorstlaan 1- *Zijllaan 10-12 / Zijllaan 6-8 / 10-12 / 1-5 / 7-9 / 11-13 / 15-17 / 19-23 / 25-31 / 33-35*	Woningbouwcomplex van twee, drie en vier-onder-een-kap-woningen
Santhorstlaan 2-4 / 6-8 / 10-16 / 3-21	Woningbouwcomplex van twee- en vier-onder-een-kapwoningen
Schoolstraat 13	Woonhuis met bedrijfsruimte
Schoolstraat 14-14a-16	Winkel met bovenwoning (14, 14a) en woning, voorheen werkplaats/berging aan steeg (16)
Schoolstraat 20, 22	Woonhuis met werkplaats
Schoolstraat 24	Woonhuis
Schoolstraat 49	Woonhuis
Schoolstraat 53	Woonhuis
Schoolstraat 55	Woonhuis
Schoolstraat 65	Woonhuis
Schoolstraat 70	Woonhuis
Schoolstraat 82 / Van Zuylen van Nijeveltstraat 245a	Woonhuis, 2 bijgebouwen, muur met toegangspoort
Schoutstraat 1-3 / Schoutstraat 5-7 / Schoutstraat 9-11 / Schoutstraat 2-4-Deijlerweg 165-167 /Baljuwstraat 1-7 / Weijermanstraat 1a-11	Woningbouwcomplex

Schouwweg 8 - 9 - 10	Drie-onder-een-kap-woningen
Schouwweg 13-13a-13b-14	Woonhuis met café (nu: restaurant) en aangebouwd pension (nu: kantoor) met houten schuur en stenen schuur (nu: kantoor)
Schouwweg 15 - 16	Dubbele (kwekers)woning
Schouwweg 18	Woonhuis
Schouwweg 21-21a-22-22a	Garage met dubbele (boven)woningen
Schouwweg 23-24-25-26	Vier-onder-een-kap-woningen
Schouwweg 28-30-31-32 / 34-35-36-37	Twee vier-onder-een-kap-woningen met erfafscheiding
Schouwweg 55	Woonhuis
Schouwweg 56	Dienstwoning
Schouwweg 59	Woonhuis met tuinaanleg, terras en brug
Schouwweg 61 / Groot Haesebroekseweg 2b	Woonhuis, dienstwoning, hek met brug
Schouwweg 73	Woonhuis met terras
Schouwweg 77	Woonhuis met garage en terras
Schouwweg 79	Woonhuis
Schouwweg bij 74	Toegangshek
Schouwweg ong bij 72	Gedenkteken
Schouwweg 101	Woonhuis
Schouwweg ong bij Zanderijpad	Brug
Sophialaan 1	Woonhuis
Sophialaan 4 / *Stoeplaan 21*	Dubbel woonhuis
Slingerweg 13	Woonhuis
Stoeplaan 4	Begraafplaats bij rijksmonument
Stoeplaan 6-8	Dubbel woonhuis met twee garages en 3 paar hekpijlers
Stoeplaan 7-7a / Stoeplaan hek bij 17	Garage annex dienstwoning; toegangshek bij nummer 7; toegangshek bij Stoeplaan 17; tuinmuren/aanleg; schuur
Stoeplaan 16	Woonhuis
Stoeplaan hek bij 17 / *Stoeplaan 7-7a*	Garage annex dienstwoning; toegangshek bij nummer 7; toegangshek bij Stoeplaan 17; tuinmuren/aanleg; schuur
Stoeplaan 17	Woonhuis
Stoeplaan 21 / Sophialaan 4	Dubbel woonhuis
Stoeplaan 22	Woonhuis
Stoeplaan 23	Woonhuis
Stoeplaan 25	Woonhuis met garage

Stoeplaan bij 27	Staande klok
Teylingerhorstlaan 1-3 / 5-7 / 9-11	Drie twee-onder-een-kapwoningen met garages en hekpijlers
Teylingerhorstlaan 6	Woonhuis met hekpijlers
Teylingerhorstlaan 15-17	Dubbel woonhuis met garages
Teylingerhorstlaan 23-25	Dubbel woonhuis met garages
Teylingerhorstlaan 27-29	Dubbel woonhuis met garages
Teylingerhorstlaan 31 -33	Dubbel woonhuis
Tuinpad 24a	Bedrijfsgebouw
Tuinpad 26-30	Drie arbeiderswoningen
Tuinpad 38	Loods
Van Bergenlaan 6	Woonhuis
Van Bergenlaan 7	Woonhuis met aangebouwde tuinmuur
Van Bommellaan 2-4 / 6-8 / 10-12	Drie twee-onder-een-kapwoningen met erfafscheiding
Van Brienenlaan onbekend (militair complex/object)	Onderdelen Atlantikwall
Van Bronckhorstlaan 13	Woonhuis
Van Bronckhorstlaan 34	Woonhuis
Van Calcarlaan 12 - 14	Dubbel woonhuis
Van Calcarlaan 13	Woonhuis met hekpijlers en pergola
Van Calcarlaan 16-18-20-22	Vier-onder-een-kap-woningen
Van Calcarlaan 17-19	Dubbel woonhuis
Van Calcarlaan 30	Woonhuis
Van Calcarlaan 32	Woonhuis
Van Calcarlaan 34	Woonhuis met hekpijlers
Van Calcarlaan 38 - 40	Dubbel woonhuis
Van Calcarlaan 44	Woonhuis
Van der Duyn van Maasdamstraat 1-17 / 19-51 / 2-24 / 26-38 / 40-44 / 46-56 / 58-62 / 64-76 / Van Limburg Stirumstraat 1-9 / 11-23 / 25-51 / 53-57 / 59 - 69 / 2-38/ Van Hogendorpstraat 18-36	Woningbouwcomplex
Van der Oudermeulenlaan 2b	Woonhuis
Van der Oudermeulenlaan 3	Koetshuis met paardenstallen en bovenwoning/hooizolder
Van der Oudermeulenlaan 7	Woonhuis
Van der Oudermeulenlaan 16	Woonhuis met tuinaanleg
Van der Oudermeulenlaan 18	Woonhuis
Van der Oudermeulenlaan 19	Woonhuis
Van der Oudermeulenlaan ong	Schampstenen

Van Heeckerenstraat 4-10 / *Wassenaerstraat 1 -7 / 9-15 / 8-12 / 14-18*	Vijf woningblokken van vier- en drie-onder-een-kapwoningen
Van Hogendorpstraat 18-36 / Van Limburg Stirumstraat 1-9 / 11-23 / 25-51 / 53-57 / 59 - 69 / 2-38 / *Van der Duyn van Maasdamstraat 1-17 / 19-51 / 2-24 / 26-38 / 40-44 / 46-56 / 58-62 / 64-76 /*	Woningbouwcomplex
Van Limburg Stirumstraat 1-9 / 11-23 / 25-51 / 53-57 / 59 - 69 / 2-38 / Van Hogendorpstraat 18-36 / *Van der Duyn van Maasdamstraat 1-17 / 19-51 / 2-24 / 26-38 / 40-44 / 46-56 / 58-62 / 64-76 /*	Woningbouwcomplex
Van Zuylen Van Nijeveltstraat 27-29	Dubbel woonhuis met garages
Van Zuylen Van Nijeveltstraat 100	Café en loods
Van Zuylen van Nijeveltstraat 247-249	Complex met twee winkels/berging/pakruimte en twee garages met bovenwoningen
Van Zuylen van Nijeveltstraat 245a / *Schoolstraat 82*	Woonhuis, 2 bijgebouwen, muur met toegangspoort
Van Zuylen van Nijeveltstraat 251-253 / 257-293	Complex met garage met bovenwoning, een poort met bovenwoning en 18 geschakelde middenstandswoningen met ijzeren hekwerken
Van Zuylen van Nijeveltstraat 298a / *Oostdorperweg 2-4*	Boerderij met woonhuis
Van Zuylen van Nijeveltstraat 301	Woonhuis-bedrijf
Van Zuylen van Nijeveltstraat 313	Bejaardentehuis
Verlengde Hoge Klei 2-8 / *Oostdorperweg 149*	Arbeiderswoningen (5)
Victorialaan 1 / 3-5 / 7-9 / 11-13 / 2-4 / 6-8 / Prinses Marielaan 9	Zes paar dubbele woonhuizen met hekpijlers en garages
Vijverweg 2	Woonhuis met gemetselde tuinelementen en brug
Vijverweg 6	Woonhuis
Vijverweg 7 - 7a	Woonhuis
Vijverweg 9	Woonhuis met aangebouwde garage en terras en toegangshek
Vijverweg 11	Woonhuis met toegangshek
Vijverweg 13	Woonhuis
Vijverweg 15-17	Dubbel woonhuis
Vijverweg 19-21 / 23-25	Twee dubbele woonhuizen
Vinkelaan 3-4-5-6	Vier-onder-een-kapwoningen
Vleysmanlaan 7	Woonhuis
Waalsdorperlaan 1, 2, 3, 3a / *Duindigt historische buitenplaats*	Dienstwoningen, twee keer twee-onder-een-kapwoningen
Waalsdorperlaan 4, 5 / *Duindigt historische buitenplaats*	Dienstwoningen twee-onder-

	een-kapwoningen
Waalsdorperlaan 8	Woonhuis
Waalsdorperlaan 23-24-25-27	Vier-onder-een-kapwoningen
Waalsdorperlaan 27a	Pakhuis met stal en graanopslag
Waalsdorperlaan 28	Woonhuis
Waalsdorperlaan 29 / bij 29	Renbaan met (bij)gebouwen, waaronder kassagebouwtjes, toegangshek, stallen
Waalsdorpervlakte ong	Gedenkteken
Waldeck Pyrmontlaan 10	Woonhuis
Waldeck Pyrmontlaan 11	Woonhuis met
Waldeck Pyrmontlaan 22	Woonhuis met aangebouwde garage en erfafscheiding met pergola
Wassenaerstraat 1 -7 / 9-15 / 8-12 / 14-18 / Van Heeckerenstraat 4-10	Vijf woningblokken van vier- en drie-onder-een-kapwoningen
Weijermanstraat 1a-11 / *Schoutstraat 1-3 / Schoutstraat 5-7 / Schoutstraat 9-11 / Schoutstraat 2-4*-Deijlerweg 165-167 /Baljuwstraat 1-7 /	Woningbouwcomplex
Weteringlaan 7	Woonhuis
Weteringlaan 10	Woonhuis met garage
Weteringlaan 11	Woonhuis
Weteringlaan 13	Woonhuis
Wilhelminalaan 1	Woonhuis
Wilhelminalaan 2	Woonhuis
Wilhelminalaan 4	Woonhuis
Wilhelminaplein 1	Woonhuis met bijbehorende terrassen en twee toegangshekken
Wilhelminaplein 2	Woonhuis met bijbehorende terras (voorzijde) en gemetselde tuinelementen in voortuin
Wilhelminaplein 2a	Woonhuis
Wilhelminaplein 3	Woonhuis
Wilhelminaplein 5	Woonhuis
Willem III laan 4	Woonhuis
Willem III laan 7	Woonhuis
Willem III laan 3-5	Dubbel woonhuis
Windlustweg 2-4	Woonhuis met werkplaats
Windlustweg 5-7	Winkel met bovenwoningen
Windlustweg 19 / Korenlaan 10 / *Korenlaan 12-Windlustweg 21*	Dubbel woonhuis, woon-winkelpand en woonhuis

Windlustweg 21-Korenlaan 12 / Windlustweg 19 / Korenlaan 10	Dubbel woonhuis, woon-winkelpand en woonhuis
Wittenburgerweg 20-30	Zes-onder-een-kap-woningen
Wittenburgerweg 90 - 96	Vier-onder-een-kap-woningen
Wittenburgerweg 102 - 108 / 114 - 120	Vier twee-onder-een-kapwoningen
Wittenburgerweg 178-188	Zes-onder-een-kapwoningen met hekpijlers en draaihekken
Zijdeweg 2	Woonhuis met terrassen
Zijdeweg 22, 22a, 24	Drie-onder-een-kap woningen met erfafscheiding
Zijdeweg 28	Woonhuis
Zijdeweg 30	Woonhuis, garage en bijhorende tuinmuur, hekpijlers
Zijdeweg 35	Woonhuis met terras, toegangspad en erfafscheiding
Zijdeweg 38, 39	Dubbel woonhuis met erfafscheiding en garages
Zijdeweg 40	Woonhuis
Zijdeweg 48	Transformatorhuisje
Zijdeweg 57 a,b (schuur),c,d	Boerderij en hooischuur
Zijllaan 6-8 / 1-5 / 7-9 / 11-13 / 15-17 / 19-23 / 25-31 / 33-35 / Zijllaan 10-12 - Santhorstlaan 1	Woningbouwcomplex van twee, drie en vier-onder-een-kap-woningen
Zonneveldweg 1-9 / 11-19 / 21 -45 / 47-55 / 57-71 / 73-85 / Dr. Mansveltkade 50-80	Woningbouwcomplex, bestaande uit acht woningbouwblokken en twee garages
Zuidwijklaan 195 t/m 229	Portiekflat met 18 woningen en bergingen/garages

Vervolg: bijlage D-2

Bijlage D-2

Objectcriteria panden en objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarden

Toetsingscriteria en uitgangspunten voor het omgaan met cultuurhistorisch waardevolle panden en objecten

Elk object in Wassenaar is onderdeel van een gebied, een zone, en/of een verzameling die elk een eigen karakteristiek herbergt. Voor panden en objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarden (zie pandenlijst bijlage 1 deel 1) zijn naast de algemene criteria en de gebiedscriteria specifieke objectcriteria van toepassing. Uitgangspunt is dat de bestaande karakteristiek en beeldkwaliteit leidend is voor de welstandstoetsing. Hierbij dienen de criteria altijd in samenhang met elkaar toegepast te worden.

De beschrijvingen van de panden en objecten vormen de basis voor de planbeoordeling. Indien dit voor een goede beoordeling van een bouwplan nodig wordt geacht, kan om aanvullende informatie gevraagd worden. In een vooroverleg kan hierover nadere informatie verkregen worden.

Afwijken van de objectgerichte criteria

Het kan voorkomen dat uw bouwplan niet aan de objectcriteria voldoet, omdat u voor een bijzondere of afwijkende oplossing kiest. In dat geval adviseren wij u, alvorens u een omgevingsvergunning indient, deze eerst als vooroverleg aan gemeente voor te leggen.

Algemene uitgangspunten

Bij de beoordeling van een omgevingsvergunning voor panden met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarden worden de volgende 10 algemene uitgangspunten gehanteerd :

1 HET MAATSCHAPPELIJK BELANG VAN CULTUREEL ERFGOED

Cultureel erfgoed is onderdeel van ons collectief geheugen; ze vertegenwoordigen daarom een algemeen belang. De toetsing van wijzigingen op het behoud van cultuurhistorische waarden is daarmee gerechtvaardigd.

2 LEVEND ERFGOED VERANDERT

Gebouwen zijn gebruiksobjecten. De functie heeft in de loop der tijd voorop gestaan en gebouwen zijn aangepast naar het gebruik. Eigentijds gebruik is van groot belang, maar moet wel in balans zijn met de mogelijkheden van het gebouw. Een historisch gebouw/object/complex is onvervangbaar; vernietiging van cultuurhistorie is onomkeerbaar.

3 WAARIN ZIT DE WAARDE VAN CULTUREEL ERFGOED?

Ieder cultureel erfgoed is uniek en heeft specifieke waarden; ieder bouwplan vraagt daarom om een individuele aanpak. Iedere beoordeling van de wijziging van een monument is

daarom maatwerk.

4 DE VOORTGAANDE GESCHIEDENIS VAN BOUW EN GEBRUIK

Verbouwen is eigen aan bouwen. Een gebouw is een gegroeid geheel van de voortgaande bouw- en gebruiksgeschiedenis. Deze historie wordt gerespecteerd en reconstructie of terugrestaureren verdient geen voorkeur. De afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis, ook van hedendaagse toevoegingen, staat voorop.

5 HET HUIDIGE GEBOUW/OBJECT/COMPLEX IS UITGANGSPUNT

Behoud van historisch materiaal komt op de eerste plaats. Vernieuwing dient gepaard te gaan met een gedegen motivatie en zorgvuldige afweging.

6 DRIE SCHAALNIVEAUS

De beoordeling vindt plaats op drie niveaus:

de omgeving (de ruimtelijke context);

het ontwerp (de architectonische context van gebouwtype en –stijl);

de materialen, kleuren en detaillering (het architectonische detail).

7 HET GEBOUW IN ZIJN OMGEVING

Wijzigingen dienen in overeenstemming te zijn met de waarden en karakteristieken van de stedenbouwkundige en/of landschappelijke context, de zogenaamde ensemblewaarden.

8 STRUCTUUR EN STIJL

Het ontwerp is een afspiegeling van tijd, plaats, functie, opdrachtgever en architect van een gebouw. Type, interne indeling en stijl zijn daarin hoofdcomponenten.

9 CONSTRUCTIES, MATERIALEN, KLEUREN EN DETAILS

Constructies, materialen, kleuren en details zijn eveneens essentieel voor het gebouw als afspiegeling van tijd, plaats, functie, opdrachtgever en architect en derhalve eveneens essentieel voor de monumentale waarde. Het geheel kan niet zonder het detail.

10 EEN WERELD VOL ERFGOED VOOR DE TOEKOMST

Door het beschermen van gebouwen en terreinen wordt het verleden bewaard voor de toekomst. Maar ook in het heden wordt de toekomst gemaakt. De eigenaar speelt hierin een doorslaggevende rol; hij is de spil in het behoud. De overheid vraagt namens de samenleving om weloverwogen en zorgvuldig met het collectieve erfgoed om te gaan, zodat de monumenten voor de toekomst gewaarborgd blijven.

Zie voor volledige tekst uitgangspunten:

http://www.ruimtelijkekwaliteit.nl/informatief/publicaties/item?id=8

Specifiek beoordelingskader

De planbeoordeling richt zich met name op het in stand houden van de karakteristieke aspecten (voor zoverre aanwezig en/of van belang, zoals blijkt uit de beschrijving) van:

1. De bouwmassa, naar hoofdafmetingen en onderlinge verhoudingen;
2. De dakvorm, nokrichting en dakhelling;

3. De gevelindeling door bijvoorbeeld vensters, deuren en erkers;
4. De dakoverstekken, goot en daklijsten;
5. De stoepen, plinten, pilasters, gevellijsten en ornamenten;
6. Het materiaalgebruik;
7. De bouwtypologie;
8. De uitstraling of beeldbepaling in de openbare ruimte;
9. Het interieur blijft buiten beschouwing bij de toetsing van wijzigingen.

Bij deze beoordeling gelden de nadere beoordelingscriteria:

- Het pand/object dient als zelfstandige eenheid in hoofdvorm en structuur herkenbaar te blijven.
- Wijzigingen en toevoegingen in stijl, maat, schaal en detaillering dienen zorgvuldig afgestemd te worden op het bestaande volume.
- Wanneer er sprake is van een duidelijke hiërarchie in de hoofdvorm van het gebouw of gebouwencomplex, dient deze gehandhaafd te blijven.
- Het kenmerkende silhouet van het gebouw dient in stand te blijven.
- Behouden van authentieke detailleringen, ornamenten en gevelversieringen. • Behoud van stijlkenmerken en waar mogelijk authentiek bouwmateriaal.
- Behouden van oorspronkelijke detailleringen, ornamenten en gevelversieringen.
- Nieuwe detaillering dient in harmonie met het gebouw en omgeving zorgvuldig te worden toegepast.
- Bij renovatie: bij aan- of verbouw wordt de stijl afgestemd op het bestaande gebouw, dan wel wordt de historische vormentaal, detaillering en materiaalgebruik geïnterpreteerd naar een eigentijdse vormentaal, detaillering en materiaalgebruik. Herkenbaarheid van het oorspronkelijke gebouw en/of architectonisch concept en -kenmerken zijn het uitgangspunt.
- Bij verbouw/renovatie: extra aandacht voor de aansluiting van het metselwerk op de bestaande bouw en de samenstelling en de uitvoering van het voegwerk en detaillering.
- Het kleurgebruik dient aan te sluiten bij de kenmerkende kleuren van het bestaande gebouw, dan wel gebaseerd te worden op onderzoek naar het oorspronkelijke kleurgebruik.
- Bij de beoordeling worden toevoegingen en aanpassingen beoordeeld op basis van functie en gebruik.

Bijlage D-3 Beschrijvingen

Achterweg 17

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1920
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Achterweg is een eeuwenoude weg in de kern van het oude dorp, ook Buurweg en Heerweg geheten. Achterstraat van de Schoolstraat. Historische bebouwing wordt gekenmerkt door eenbeukige, haaks op de straat gebouwde diephuizen. Achterweg 17 behoort tot die basistypologie; gelegen naast nummer 15 (gemeentelijk monument)
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel vormend van de historische bebouwing aan de Achterweg; gelegen aan het plein op de hoek Achterweg-Van Hogendorpstraat
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Links belendend met Achterweg 15; rechts achterom; kastanje op achtererf
Ontsluiting	Direct aan de straat
Rooilijn	In rooilijn van Achterweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Gebroken schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nord
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel met gecementeerde plint; witgeschilderde zijgevel; houten deur en kozijnen, ramen en gootlijst; strekken; roedenverdeelde bovenlichten; staafankers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en als structuurdrager vanwege de historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege relatie met overige panden aan Achterstraat van zelfde typologie en relatie met naastgelegen gemeentelijk monument en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, binnen bouwstijl typerende architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als in hoofdvorm gaaf bewaard voorbeeld van een typerend 'dorps'-diephuis, waarbij oorspronkelijke gevelindeling en materialen zijn behouden; als voorbeeld vanwege de grootte van dorpse bebouwing (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Achterweg en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine woonhuizen uit het Interbellum in Wassenaar dat cultuurhistorisch waardevol is

Achterweg 18

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1911
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Achterweg is een eeuwenoude weg in de kern van het oude dorp, ook Buurweg en Heerweg geheten. Achterstraat van de Schoolstraat. Historische bebouwing wordt gekenmerkt door eenbeukige, haaks op de straat gebouwde diephuizen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel vormend van de historische bebouwing aan de Achterweg; behorend tot cluster van historische panden, waaronder Achterweg 51 en het naastgelegen Achterweg 22
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand pand; links achterom
Ontsluiting	Direct aan de straat
Rooilijn	In rooilijn van Achterweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Afgeplat zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispan
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed van neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Verlengd; voorgevel hoger opgetrokken voor kap, waardoor een volwaardige (zolder)verdieping gesuggereerd wordt; voorgevel en oude deel linkerzijgevel met gecementeerde plint; inpandig entreeportiek; driezijdige erker; neorenaissancekenmerken in speklagen van geglazuurde, groene baksteen, suggestie van aanzet- en sluitstenen bij korfboogvormige strekken, opengewerkte attiek met op hoeken

	samengestelde pinakels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager vanwege historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege relatie met overige panden aan Achterstraat van zelfde typologie en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de naar de neorenaissance verwijzende, typerende architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als in hoofdvorm gaaf bewaard voorbeeld van een typerend 'dorps'-diephuis, waarbij oorspronkelijke gevelindeling en materialen zijn behouden; als voorbeeld vanwege de grootte van dorpse bebouwing (korrelgrootte); vanwege de relatief uitzonderlijke keuze voor de hoog boven de dakvoet uitgebouwde voorgevel en de detaillering daarvan die het pand extra status en allure geven
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaarde, oorspronkelijke hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Achterweg en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine woonhuizen uit het Interbellum in Wassenaar dat cultuurhistorisch waardevol is

Achterweg 22

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Achterweg is een eeuwenoude weg in de kern van het oude dorp, ook Buurweg en Heerweg geheten. Achterstraat van de Schoolstraat. Historische bebouwing wordt gekenmerkt door eenbeukige, haaks op de straat gebouwde diephuizen. Oorspronkelijk L-vormig pand, in 1936/7 is huidige hoofdvorm ontstaan. Interne indeling gewijzigd en kap en dakbedekking vernieuwd. Laag geplaatste, dichtgemetselde venster in linkerzijgevel is van verdiepte trapkast (geen kelder). Ramen en deuren grotendeels vernieuwd met uitzondering kozijn achterdeur en kozijn en raam in rechterzijgevel. Achter het pand stond vanaf 1922 een bollenschuur, vanaf 1936/7 in gebruik als timmermanswerkplaats, in 1992 gesloopt en vervangen door een garage; perceel heeft hoogteverschil (straat ligt hoger)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel vormend van de historische bebouwing aan de Achterweg; behorend tot cluster van historische panden, waaronder Achterweg 51 en het naastgelegen Achterweg 18
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand pand; links achterom; rechts doorgang tussen nr 18 en 22
Ontsluiting	Direct aan de straat
Rooilijn	In rooilijn van Achterweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijk L-vormig)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met wolfseinden
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pan

Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lijstgevel met ingezwenkte schouderstukken; door het boven de dakvoet uitmetselen van de voorgevel wordt meer status en allure aan het pand gegeven en wordt de zolderverdieping meer benut/van daglicht voorzien; in ingezwenkte delen spaarvelden; lage, zwartgeschilderde plint; entree met omlijsting in klassieke trant met bovenlicht; rozetvormige schieters van muurankers; alle ramen vernieuwd

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager vanwege historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege relatie met overige panden aan Achterstraat van zelfde typologie en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere 'dorpse' architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als voorbeeld van een typerend 'dorps'-woonhuis, waarbij oorspronkelijke voorgevelindeling en grotendeels blinde zijgevels en materialen zijn behouden; als voorbeeld vanwege de grootte van dorpse bebouwing (korrelgrootte); vanwege de relatief uitzonderlijke keuze voor de hoog boven de dakvoet uitgebouwde voorgevel en de detaillering daarvan die het pand extra status en allure geven
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Achterweg en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine woonhuizen uit het begin van de 20ste eeuw in Wassenaar dat cultuurhistorisch waardevol is

Achterweg 51

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	17de-eeuwse oorsprong (waarschijnlijk)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Achterweg is een eeuwenoude weg in de kern van het oude dorp, ook Buurweg en Heerweg geheten. Achterstraat van de Schoolstraat. Historische bebouwing wordt gekenmerkt door eenbeukige, haaks op de straat gebouwde diephuizen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel vormend van de historische bebouwing aan de Achterweg; behorend tot cluster van historische panden, waaronder Achterweg 18 en het naastgelegen Achterweg 22; niet, zoals de overige bebouwing, haaks op de straat maar schuin, namelijk evenwijdig aan de richting van de bebouwing van de Schoolstraat
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand pand; iets terug gelegen vanaf straat, met een ondiep, driehoekig voorerf
Ontsluiting	Rechts
Rooilijn	Schuin tov rooilijn van Achterweg; evenwijdig aan bebouwing Schoolstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks (schuin)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met wolfseinden
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pan
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd, plint zwart geschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel uitgevoerd als tuitgevel; staafankers; houten ramen en gootlijsten en -klossen; op soort dakhuis achteraan op rechterdakvlak van bescheiden omvang na geen dakopbouwen

Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Bouwhistorische waarde bij wijzigingen nader te onderzoeken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager vanwege historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege relatie met overige panden aan Achterstraat van zelfde typologie en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere 'dorpse' architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als voorbeeld van een typerend 'dorps'-woonhuis, waarbij de karakteristiek van voorgevelindeling en grotendeels blinde (rechter)zijgevel en materialen zijn behouden; als voorbeeld vanwege de grootte van dorpse bebouwing (korrelgrootte); vanwege de ouderdom en de daaruit voortvloeiende bouwhistorische waarde
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de in relatie tot de ouderdom redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Achterweg en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal woonhuizen in (de kern van) Wassenaar waarvan de oorsprong teruggaat tot de 17de eeuw

Admiraal Helfrichlaan 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	L. Vingerling
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen in de buurt 'De Drie Papegaaien'. Het pand is gebouwd in dezelfde periode en door dezelfde architect als de panden op de hoek met de Schouwweg en ook als Admiraal Helfrichlaan 2. Admiraal Helfrichlaan 2 is niet in de inventarisatie opgenomen vanwege de beoordeling van onvoldoende cultuurhistorische waarde. Het pand is in 2013 verbouwd, waarbij aan de achterzijde een uitbouw over twee bouwlagen met kap is gerealiseerd en aan de zijgevel de erker is vernieuwd. *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. *Over de architect* L. Vingerling bouwde de drie keer vier-onder-één-kapwoningen aan de Schouwweg 23t/m26 en 28 t/m37 uit 1917 en 1920. Ook trad Vingerling op als aannemer bij de bouw van de derde fase van de sociale woningenbouw in Oostdorp in 1924 (woningbouw aan Bloemluststraat, Schulpplein en Schulpstraat).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de verbindingsweg tussen Schouwweg en Prinsenweg, in het meest noordelijke deel van de woonwijk
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Links via auto-oprit
Rooilijn	De woningen liggen zowel haaks als evenwijdig aan de straat en op wisselende afstand tot de weg; Admiraal Helfrichlaan 1 heeft een iets vooruitgeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linker langsgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld (hoofdvolume staafvormig met driehoekige risaliet aan voorzijde en uitbouwen onder schilddak aan linkerzij- en achtergevel)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed van landhuisstijl en expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roedenverdeelde ramen; overkragend metselwerk op hoek driehoekige uitbouw; gebakken lekdorpels; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen op nokhoeken; aangekapte dakkapellen; rechterzijgevel erker van één bouwlaag met balkon (vernieuwd)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als een van de eerste huizen in deze wijk
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het werk van Vingerling; vanwege de markante vorm van de voorgevel
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Adriaan Pauwstraat 12-36

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakeld, rijtjeswoningen (13-onder-1-kap)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bouwblok met 13 woningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1939
Architect	Gebouwd door/voor J.J. Looijestein
Bijzonderheden/ opmerkingen	Onbekend
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Langgerekt bouwblok ter plaatse van verbreding van de straat. In het midden een langgerekt plantsoen met dito vijverpartij en afgeronde hoeken. Straat maakt bajonetvormige slinger, waardoor plantsoen aan zuidzijde afgesloten wordt met kopse zijde bouwblok aan zuidelijk deel van Pauwstraat. De kopse zijde aan de noordzijde grenst aan de Havenkade.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; achtertuinen grenzen aan autotoegankelijk achterom
Ontsluiting	Toegangspaden naar voordeuren
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Adriaan Pauwstraat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig; hoekwoningen zijn groter, hoger en risaleren
Aantal bouwlagen	1, op hoeken 2
Kapvorm	Zadeldak met in het midden een steekkap ter plaatse van puntgevel, zadeldaken van hoekwoningen hogere nok
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel met eigentijdse invloeden
Kenmerken exterieur	Erkers, rondboogvormige portieken met rondboogvormige deuren; gemetselde schoorstenen; 1 huis (midden) risaleert en heeft een tuitgevel en steekkap

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege het stedebouwkundige concept waarbij

bebouwingsbeeld	het samenspel tussen plantsoen en hoofdvorm van belang is
Architectuurhistorische waarde	Als karakteristiek voorbeeld van een rijtjeswoning uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde stedebouwkundige setting en de hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering

Adrianastraat 1-5, Adrianastraat 2, Louisestraat 2-30, Louisestraat 1-17, Het Kerkehout 8-34

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Zes woningbouwblokken, complex met twee woningbouwblokken aan beide zijden van de Louisestraat, één groot blok aan de evenzijde (zuidzijde) van Het Kerkehout en een blok aan de Adrianastraat
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Totaal zes blokken behorend tot woningbouwcomplex
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	A. Broese van Groenou
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zes blokken tot stand gekomen in opdracht van de Wassenaarse woningbouwvereniging en naar ontwerp van Broese van Groenou, in totaal 41 woningen en twee winkels; op Louisestraat 3 was van 1937-1972 een wasserij gevestigd. De Adrianastraat is vernoemd naar de vrouw van de eerste voorzitter van de bouwstichting, huisarts F. van Praag, namelijk Adriana van der Werf. De Louisestraat is vernoemd naar de echtgenote van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande, Louise Charlotte van Steijn. Het Kerkehout was de oorspronkelijke oprijlaan naar boerderij De Kerkewoning, straat na 1915 aangelegd en vanaf 1920 Het Kerkehout genoemd. *Over de woningbouwstichting/Kerkehout* In 1912 werd op initiatief van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande de Wassenaarsche Bouwvereeniging opgericht. Deze vereniging was de eerste woningbouwvereniging van Wassenaar; in 1919 volgde de Woningbouwvereniging St. Willibrordus, opgericht door de r.-k. Volksbond. Onder de bestuursleden van de Wassenaarsche Bouwvereeniging van het eerste uur bevonden zich de architecten A. Broese van Groenou (secretaris) en J.Th. Wouters (vice-voorzitter). De noodzaak voor de bouw van goedkope, maar goede woningen werd acuut door de ontwikkeling van de villaparken op de voormalige buitenplaatsen. In 1913 kon 3,5 hectare grond aangekocht worden naast de begraafplaats van Kerkehout; de eerste plannen van Broese van Groenou werden echter niet uitgevoerd vanwege de Eerste Wereldoorlog. In 1915 werd grond aangekocht die gebruikt zou worden voor de aanleg van de ontsluitingsweg Het Kerkehout. In 1919 ging het eerste project in Kerkehout van start met de woningen aan Het Kerkehout, Adrianastraat en Louisestraat; alle woningen werden voorzien van gas, elektriciteit en stromend

	water. *Over de architect* Architect Ir. Adolf (Dolf) Broese van Groenou (1880-1961) was van 1912 tot 1915 secretaris van de Wassenaarsche Bouwvereeniging was. Hij bouwde voornamelijk landhuizen en villa's, waarbij vaak (aangetrouwde) familieleden als opdrachtgever optraden, zoals het als rijksmonument beschermde landhuis Duinauwe voor zijn schoonmoeder R.J. Holle-Motman in 1908. Hij bouwde zijn eigen woonhuis op de Groen van Prinstererlaan 1. Zijn woonhuisontwerpen tot ongeveer 1920 vertonen een speelse combinatie van Berlagiaanse invloeden met elementen van de Tudor-landhuisstijl. In zijn relatief kleine oeuvre nemen de arbeiderswoningen in Oostdorp en Kerkehout uit de periode 1913-1919 een opvallende plaats in. Behalve in Wassenaar ontwierp hij ook voor tuindorp 't Lansink in Hengelo (O) in opdracht van De Hengelosche Bouwvereniging, Gebr. Stork N.V., Dikkers en Co. en Nederlandsche katoenspinnerij De Monchy. 't Lansink uit 1911 behoort samen met Heyplaat te Rotterdam tot de oudste tuindorpen van Nederland. De eerste fase van de sociale woningbouw van Oostdorp uit 1913 past ook in dit rijtje. Zijn voorliefde voor aansprekende details maakte Broese van Groenou een dure architect voor een woningbouwvereniging. Bovendien ontving hij een stevig honorarium voor zijn tekeningen. Maar liefst twintig plannen die hij in 1917 maakte voor Kerkehout bleven vanwege de hoge bouwkosten onuitgevoerd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ligging aan Het Kerkehout, Adrianastraat en Louisestraat en op de hoeken met de Jacobastraat en de Johannastraat; aangrenzend aan projecten uit jaren twintig van architect Granpré Molière aan Adrianastraat en Louisestraat
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Langgerekte stroken, evenwijdig aan straten met verbijzonderingen op de straathoeken en in centrale 'poortgebouw' aan Het Kerkehout
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Overwegend direct aan de straat gelegen of met zeer ondiepe groenstrook; Louisestraat 14-30 iets verder terug gelegen vanaf de straat en met ondiepe voortuinen; achtertuinen
Ontsluiting	Aan straatzijde
Rooilijn	In rooilijn van straat, waarbij blokken aan de Louisestraat licht verspringen ten opzichte van

	elkaar
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woningbouwblokken (rijtjes woningen)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak; steekkappen; wolfseinden bij blok Adrianastraat; schilddak bij centrale deel van het blok Het Kerkehout, bestaande uit winkels met woningen van twee bouwlagen
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse (beton)pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk; aan Louisestraat twee blokken aan onevenzijde met invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Opgaand werk verlevendigd met vlechtingen, uitgemetselde schouderstukken, horizontale lagen in staand verband boven deuren en vensters rollaag gecombineerd met een segmentboogvormige koppenlaag; centrale deel van Het Kerkehout met rondboogvormige winkelruiten en entreeportalen, voorzien van drie koppenlagen en in het midden een rondboogvormige poort; ramen, kozijnen, deuren, gootlijsten en –klossen in hout, lekdorpels in (vorm)baksteen, deuren met bovenlichten, dakkapellen met lessenaarsdak *Blokken aan de onevenzijde Louisestraat:* Plint grijsgeschilderd, opgaand werk in baksteen gepleisterd en lichtgeel geschilderd; bakstenen lekdorpels, houten deuren met houten luifels, hangend aan ijzeren draagstangen, puntgevels met houten beschot, houten, roedenverdeelde ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde aan de genoemde straten en als beelddragers van Kerkehout; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de samenhang, zowel in visueel als in stedenbouwkundig opzicht van de complexonderdelen onderling en vanwege de rol van het complex binnen de wijk
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor

	het oeuvre van A. Broese van Groenou; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, eigentijds en typerend materiaalgebruik en redelijk gaaf bewaarde detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en de typologische en sociaal-culturele ontwikkeling in het bijzonder; als onderdeel van en ter herinnering aan de geschiedenis van de Wassenaarsche Bouwvereeniging (nu: Wassenaarse Bouwstichting); vanwege de sociaal-culturele en functionele samenhang van de sociale woningbouw in Kerkehout; als eerste project in Kerkehout van de woningbouwvereniging
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm en in detaillering redelijk gaaf bewaard
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als sociale woningbouw

Adrianastraat 20-26;41-45, Mariastraat 1-23, 2-26, Louisestraat 32-66, 19-41 en Johannastraat 2, 1-19

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	14 woningbouwblokken
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Twee woningbouwblokken aan de Adrianastraat; twee woningbouwblokken aan de Johannastraat ; zes blokken aan de Louisestraat; vier blokken aan de Mariastraat NB. Johannastraat 2 is de hoekwoning naast Mariastraat 2
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	Granpre Moliere; Verhagen & Kok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Derde project in Kerkehout naar ontwerp van architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok. De Adrianastraat is vernoemd naar de vrouw van de eerste voorzitter van de bouwstichting, huisarts F. van Praag, namelijk Adriana van der Werf. De Mariastraat is genoemd naar de echtgenote van architect H. Fels, bestuurslid van 1915-1918 van de Wassenaarsche Bouwvereeniging, Maria Johanna Uckerman. Louisestraat is vernoemd naar de echtgenote van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande, Louise Charlotte van Steijn. Louisestraat is vernoemd naar de echtgenote van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande, Louise Charlotte van Steijn. De Johannastraat is genoemd naar Johanna Petronella Christina van der Pol, echtgenote van G.F. Verboog, Wassenaarse aannemer en van 1915 tot 1932 bestuurslid van de Bouwvereeniging. *Over de woningbouwstichting/Kerkehout* In 1912 werd op initiatief van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande de Wassenaarsche Bouwvereeniging opgericht. Deze vereniging was de eerste woningbouwvereniging van Wassenaar; in 1919 volgde de Woningbouwvereniging St. Willibrordus, opgericht door de r.-k. Volksbond. Onder de bestuursleden van de Wassenaarsche Bouwvereeniging van het eerste uur bevonden zich de architecten A. Broese van Groenou (secretaris) en J.Th. Wouters (vice-voorzitter). De noodzaak voor de bouw van goedkope, maar goede woningen werd acuut door de ontwikkeling van de villaparken op de voormalige buitenplaatsen. In 1913 kon 3,5 hectare grond aangekocht worden naast de begraafplaats van Kerkehout; de eerste plannen van Broese van

	Groenou werden echter niet uitgevoerd vanwege de Eerste Wereldoorlog. In 1915 werd grond aangekocht die gebruikt zou worden voor de aanleg van de ontsluitingsweg Het Kerkehout. In 1919 ging het eerste project in Kerkehout van start met de woningen aan Het Kerkehout, Adrianastraat en Louisestraat naar ontwerp van architect Broese van Groenou; alle woningen werden voorzien van gas, elektriciteit en stromend water. In 1922 volgde een tweede project naar tekeningen van gemeentearchitecten Beijersbergen en Bontenbal; in 1928 het derde. De bouwblokken zijn op een voor Granpré Molières typerende wijze niet evenwijdig en niet haaks ten opzichte van elkaar gesitueerd, waardoor gerende straten en wigvormige restruimten ontstaan. Dit heeft hij ook in zijn woningbouw voor Oostdorp toegepast. Ook in de architectuur zijn er grote overeenkomsten met het project in Oostdorp. *Over de architect: architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok* Marinus Jan Granpré Molière (Oudenbosch 1883 - Wassenaar 1972) startte zijn carrière bij onder meer de Dienst Gemeentewerken van Rotterdam en rijksbouwmeester C.H. Peters. In 1916 richtte hij zijn eigen bureau op met P. Verhagen, waarbij A.J.Th. Kok zich in 1919 aansloot. Het toonaangevende architectenbureau Granpré Molière, Verhagen en Kok uit Rotterdam hield zich ook bezig met volkshuisvestingvraagstukken en maakte vele stedenbouwkundige (wederopbouw)plannen voor steden, dorpen en uitbreidingswijken. In 1916 startte het nieuwe bureau met het ontwerp van tuindorp Vreewijk te Rotterdam. In de periode van 1928 tot 1938 ontwierp het bureau woningbouw voor de Wassenaarsche Bouwvereeniging in Oostdorp en Kerkehout. Het bureau verwierf ook enkele opdrachten voor vrijstaande woonhuizen in Wassenaar, zoals aan de Jagerslaan 11 in 1920 en Prins Frederiklaan 28 in 1922. Granpré Molière was een invloedrijke architect, stedenbouwer en theoreticus. Hij was van 1924 tot 1953 hoogleraar van de afdeling Bouwkunde aan de TU Delft en heeft vanuit deze positie dertig jaar lang een grote invloed gehad op de vorming van nieuwe architecten. Hij was de spil van de bouwstijl bekend als de Delftse School, die genoemd is naar de school die Granpré Molière in Delft maakte met zijn architectuuropvattingen. Het tijdvak van de Delftse School loopt dan ook parallel met het hoogleraarschap van architect Granpré Molière aan de TU te Delft. Delftse Schoolarchitectuur is een substroming van het

	Traditionalisme, waaronder ook de Bossche School valt. De stijl kenmerkt zich door traditionalistische vormgeving en materiaalgebruik en toepassing van klassieke en inheemse elementen. Plattelandsbouw vormt een belangrijke inspiratiebron. Deze bouwstijl is voor iedereen herkenbaar als 'Hollands' en refereert aan traditionele waarden. Het zadeldak speelt hierin een hoofdrol, als typisch Hollands dak, maar ook de voorkeur voor Hollandse pannen en metselverbanden uit de Middeleeuwen, zoals kettingverband, passen in deze bouwtraditie.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In totaal 14 bouwblokken die aan weerszijden van de straat gelegen zijn en aan het wigvormige plein tussen Mariastraat-Johannastraat en Adrianastraat
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Niet haaks en evenwijdig waardoor gerende straten en een wigvormige plein zijn ontstaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Overwegend met voor - en achtertuin; enkele blokken via poortjes (gemetseld, gedekt met pannen) met elkaar verbonden
Ontsluiting	Vanaf de straat, grondgebonden woningen
Rooilijn	Zowel in rooilijn als verspringend; ook terugspringende hoekvolumes
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Sociale woningbouw, geschakeld in langgerekte bouwblokken; in terugspringende delen (Johannastraat) garage en/of winkel
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse (beton)pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sober en doelmatige vormgeving met hoge zadeldaken met forse schoorstenen; ongelijke gevelhoogte en daardoor ongelijke goothoogten; dakkapellen met platte daken; entreedeuren met laddervenster; ramen, deuren doorgaans vernieuwd; houten gootlijst, -klossen en overstekken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde aan de genoemde straten en als beelddragers van de wijk Kerkehout; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de samenhang, zowel in visueel als in stedenbouwkundig opzicht van de complexonderdelen onderling en vanwege de rol van het complex binnen de wijk
Architectuurhistorische waarde	als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van het architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok en vanwege de toonaangevende rol die dat architectenbureau in de Nederlandse architectuur in de ontwikkeling van het Nederlandse tuindorp heeft gespeeld; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvormen, en redelijk gaaf bewaarde detaillering; als uitdrukking van de sobere traditionalistische stijl van Granpré Molière
Cultuurhistorische waarde	als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en de typologische en sociaal-culturele ontwikkeling in het bijzonder; als onderdeel van en ter herinnering aan de geschiedenis van de Wassenaarsche Bouwvereeniging (nu: Wassenaarse Bouwstichting); vanwege de sociaal-culturele en functionele samenhang van de sociale woningbouw in Kerkehout
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm en in detaillering redelijk gaaf bewaard; in stedenbouwkundig opzicht zeer gaaf bewaard
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als sociale woningbouw

Ammonslaantje 3, MOB-complex

Naam	Mobilisatie (MOB)-complex
Oorspronkelijke functie	Militair
Type	Mobilisatiecomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Meer dan 30
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Uit 1940 zeven munitiemagazijnen (gebouw M); 19 algemene magazijnen voor opslag van voertuigen (gebouw L) uit 1940 en 1952; twee transformatorhuisjes uit 1951; een portiersloge uit 1951; een wachtgebouw uit 1953; een voertuigenwasplaats uit 1940 (met smeerbrug uit 1960). De overige gebouwen, waaronder benzinemagazijnen, dateren van 1960 en later. De laatste bouwfase stamt uit 1992.
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1940-1953
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Mede vanwege de vroege aanleg heeft Maaldrift een negen op een schaal van tien als waarderingscijfer ontvangen in het nationale categoriaal onderzoek uit 2007, 'Militair erfgoed CATEGORIAAL ONDERZOEK WEDEROPBOUW 1940-1965', dat RACM (nu: RCE) heeft laten uitvoeren. Buiten het terrein ligt een O-paal nummer 25, een grenspaal van het ministerie van Oorlog, namelijk aan het fietspad Oude Trambaan (N52.148594/O4.426004)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog nader onderzoek heeft in het kader van het actualiseren van het bestemmingsplan plaatsgevonden, gegevens in deze beschrijving zijn daaraan ontleend)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke aanleg	Het terrein van het Mobilisatieterrein ligt ingesloten tussen de bebouwing en de percelen langs Ammonslaantje en Maaldrift en het fietspad Oude Trambaan. De plattegrond van het terrein is nagenoeg rechthoekig, maar zijn de buitenranden wel grillig en meerhoekig doordat ze de achtererfgrenzen van de bebouwing aan het Ammonslaantje en de Maaldrift en bestaande wegenpatronen volgen. In het noordoosten ligt de camping Maaldrift en daar volgt de begrenzing van het MOB-complex het oorspronkelijke tracé van de Middelweg (van vóór de aanleg van de trambaan). Binnen deze vorm zijn een of meer rechthoekige, lusvormige wegen aangelegd, waaraan aan weerszijden en om en om de loodsen en magazijnen liggen. In het geval van Maaldrift gaat het om een enkelvoudige hoofdlus, dat wil zeggen één rondweg met daarachter, haaks daarop nog een lus. Door deze

	'rondweg' en door de laad- en loshavens voor de magazijnen is het vrachtverkeer verzekerd van een onbelemmerde doorgang. Bij een standaardcomplex liggen de gebouwen met hun lange zijde aan de (lusvormige) rondweg, maar bij Maaldrift is sprake van gridvorming. Hierbij liggen de magazijnen in rijen schuin ten opzichte van de weg, waardoor een specifiek, regelmatig patroon, een grid, ontstaat. Dit is doorgaans het geval bij munitiemagazijncomplexen. In de complexen waar rupsvoertuigen werden opgeslagen, moest tevens een gesloten circuit aanwezig zijn om tanks de voorgeschreven periodieke testritten te laten uitvoeren. Ook bij Maaldrift is er een testbaan, voorzien van een specifieke ondergrond met asfalt. Vanwege het ontploffingsgevaar zijn de munitiemagazijnen elk afzonderlijk omgeven door een talud en greppels. De terreinen rondom de magazijnen zijn begroeid met een rijke scharkering aan loofhout, waaronder els, abeel, eik, es, esdoorn, lijsterbes, meidoorn. Dit bepaalt in hoge mate het groene karakter van het huidige complex. Om het gehele terrein loopt net als elders een afrastering, waarin (eveneens standaard) nog een extra uitgang, namelijk bij de Maaldrift, is opgenomen. Buiten de afrastering bouwde men een woning voor de beheerder en zijn gezin (bij de ingang aan de zijde Ammonslaantje).
Ontsluiting	Twee entrees: bij Ammonslaantje 3 en bij Maaldrift 7c
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Vanaf de Oude Trambaan en vanaf Maaldrift zijn diverse gebouwen waarneembaar

Architectonische kenmerken

Type	Gebouw M / munitiemagazijn
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauwe kap)
Materialen dak	Beton
Materialen gevels	Beton, witgeschilderd
Stijl	Functioneel
Kenmerken exterieur	Ventilatieopeningen op dak; rechtgesloten dubbele en enkele deuren

Type	Gebouw KW / wachtgebouw
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Met langsgevel aan Maaldrift; entree gericht op terrein
Nokrichting	Evenwijdig aan Maaldrift
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauw)
Materialen dakbedekking	Onbekend
Materialen gevels	Baksteen

Stijl	Functioneel/Traditioneel
Kenmerken exterieur	Hoog opgemetselde schoorsteen; aan lange zijde lopen muurdammen per travee door en geveldelen met vensters liggen terug; ruim dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de aanleg in gridvorm
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege het karakter van in het groen ingepakte bebouwing binnen een functionele aanleg van wegen, wallen en greppels
Object: ensemblewaarde	Vanwege de hoge ruimtelijk-functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de karakteristieke gebouwen, waaronder munitiegebouwen en vanwege het uitgesproken sobere en doelmatige, ofwel militaire karakter van de gebouwen
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een van de twee MOB-complexen, die in Zuid-Holland aangelegd zijn
Gaafheid	Vanwege de zeer hoge gaafheid van zowel de aanleg als de stedebouwkundige structuur/de aanleg
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de zeer hoge herkenbaarheid van de oorspronkelijke functie zowel in aanleg als in gebouwen; vanwege de afleesbaarheid van de functies van de gebouwen
Zeldzaamheid	Vanwege de gridvormige aanleg die zeldzaam is bij MOB-complexen en vanwege de vroege aanleg, namelijk van vóór 1952 (landelijke vergelijking)

Ammonslaantje 15

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Arbeiderswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het Ammonslaantje kent een slingerend verloop, dat al ten minste vóór 1830 aanwezig is. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste

	speciale gemeentelijke toestemming. De lange kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van vrijstaande doch dicht aaneengebouwde bebouwing; smalle, langgerekte kavels

Karakteristieke ligging – landschappelijk	Voorzijde open weiland; achter aangrenzend aan MOB-complex
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin
Ontsluiting	Via voortuin
Rooilijn	Licht verspringende, met de kromming van de weg meelopende rooilijn waarin pand zich voegt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Ammonslaantje
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gebakken pannen (rood)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Steil zadeldak; schouders van puntgevel; dubbele rollagen; uitgemetselde hoekoplossingen (steunbeer)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische- en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en de samenhang met de bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de vrijstaande doch aaneengesloten bebouwing
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, binnen bouwstijl typerende architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; vanwege het belang binnen het oeuvre van de lokale architect A. Bontenbal (onder meer van Fröbelschool Joh. de Witstraat 33 uit 1932); als onderdeel van de oudste bebouwing van Ammonslaantje (samen met de huisnummers 16 en 17)
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een kleine woning; als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Ammonslaantje/Maaldrift
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de afleesbaarheid van de oorspronkelijke functie en de herkenbaarheid als eenvoudig huis uit eerste kwart 20ste eeuw
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine woonhuizen uit het Interbellum in Wassenaar dat cultuurhistorisch waardevol is en als enige woonhuis in Maaldrift met de status cultuurhistorisch waardevol – hoog

Ammonslaantje 16,17

Naam	De witte raaf (nr. 16)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1917
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het Ammonslaantje kent een slingerend verloop, dat al ten minste vóór 1830 aanwezig is. Een van de eerste woningen aan het Ammonslaantje en een vroeg werk van de architect. Diverse aanbouwen aan achterzijde. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot

	Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van vrijstaande doch dicht aaneengebouwde bebouwing; smalle, langgerekte kavels
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Voorzijde open weiland; achter aangrenzend aan MOB-complex
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin; smal zijerf
Ontsluiting	Links/rechts van percelen
Rooilijn	Licht verspringende, met de kromming van de weg meelopende rooilijn waarin pand zich voegt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 (hoog opgetrokken gevels)
Kapvorm	Zadeldak evenwijdig aan straat met twee kappen haaks daarop (woningen hebben puntgevel aan voorzijde; daken komen met zakgoot bij elkaar)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd met zwart geschilderde plint en wit opgaand werk; lekdorpels, gevelbeëindiging en ontlastingsbogen in schoon werk
Stijl	Invloed overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde stoep en vaste bloembakken; rondboogvormige entree met rondboogvormige ontlastingsboog en houten deur; schuine 'steunberen' als afsluiting voorgevel; luiken in

	kleur en detaillering zoals deuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en de samenhang met de bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, binnen bouwstijl typerende architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; vanwege het belang binnen het oeuvre van de lokale architect M.E. van de Wall; als onderdeel van de oudste bebouwing van Ammonslaantje
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een klein dubbel woonhuis; als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Ammonslaantje/Maaldrift
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de afleesbaarheid van de oorspronkelijke functie en de herkenbaarheid als eenvoudig dubbel woonhuis uit eerste kwart 20ste eeuw
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine woonhuizen uit het Interbellum in Wassenaar dat cultuurhistorisch waardevol is en als enige dubbele woonhuis in Maaldrift met de status cultuurhistorisch waardevol – hoog

Ammonslaantje 40

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1879
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd op plek voorganger (L-vormige boerderij). Op zelfde strandwal en 'lijn' gesitueerd als nabijgelegen Maaldrift 3 (17de-eeuws woonhuis) en Maaldrift 5 (sterk verbouwde boerderij uit laatste kwart 19de eeuw); gelegen in Huis ter Weerpolder; gevelsteen met tekst: "J.H. den Hollander, L. den Hollander 15 mei 1879"; oorspronkelijk achter stalgedeelte hooiberg, later schuur. Nu omringd en ingebouwd door diverse opstallen met en zonder kap, vrijstaand en direct belendend aan verlengde hoofdvolume. Maakt onderdeel uit van boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en de Wassenaarse - /Zijlwatering. Aan Ammonslaantje 31 (ten zuiden van nummer 40, eveneens aan de westzijde van de weg) lag het 'boerderijtje van Buitenlaar' uit het midden van de 19de eeuw, dat in 1998 gesloopt is. Het Ammonslaantje kent een slingerend verloop, dat al ten minste vóór 1830 aangewezig is.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In de grotendeels met woningbouw bebouwde Huis ter Weerpolder, als een van de weinige bebouwingen aan de westzijde van het licht slingerende Ammonslaantje
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omgeven door boerenerf en siertuin met diverse opstallen
Ontsluiting	Meerdere ontsluitingen van erf
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met wolfseind
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen

Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel met wolfseind; detaillering met schouderstukken en vlechtingen; toepassing van staafankers; symmetrische voorgevel met op begane grond vier vensters plus een blindvenster in het midden (met daarin gevelsteen) en op verdieping twee vensters met opnieuw een blindvenster in het midden

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de karakteristieke ligging en beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historische relatie met de overige overblijfselen van de agrarische bebouwing van Ammonslaantje/Maaldrift
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typerende indeling, materiaalgebruik en detaillering van de voorgevel en de herkenbaarheid van de oorspronkelijke hoofdvorm aan de rechtervoorzijde
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan en als onderdeel van de geschiedenis van Maaldrift en de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar; als een van de overblijfselen van de agrarische bedrijvigheid langs Ammonslaantje
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaarheid van het hoofdvolume als agrarische bebouwing
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een van de weinige overblijfselen van het boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en de Wassenaarse - /Zijlwatering

Ammonslaantje bij 37

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Sport- en recreatie (zitelement)
Type	Veranda met berg- en stookkelder
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Sportgebouw (veranda met berg- en stookkelder)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J. de Haan
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend bij sportcomplex met lawn-tennisbanen; gebouwd in opdracht van J.H. Verloop; tot het sportcomplex behoorde ook een overdekte tennisbaan, een badmintonbaan, een grasbaan, en een hockey- en zweefvliegterrein. Rond 1900 diende een deel van Maaldrift als exercitieterrein en schietbanen. In 1916 werd het noodvliegveld. Kort daarna ging de KLM het gebruiken als vliegveld; rond 1920 werden er vluchten gehouden. Al spoedig verhuisde de KLM echter naar Schiphol, omdat daar veel meer ruimte was. Inmiddels was op Maaldrift wel een hangar en andere voorzieningen gerealiseerd, die zich bevonden ter hoogte van de huidige tennisbanen en Ammonslaantje 37. De hangar werd na het vertrek van de KLM in gebruik genomen als tennishal en is in 1963 afgebrand. *Over de architect* Architect Jacob de Haan (geb. 1883 te Nieuwer Amstel) vestigde zich eind jaren 1920 in Rijksdorp. Hij bewoonde daar een huis van Gerrit Rietveld, dat in 1944 gesloopt is. Hij was tevens aannemer en realiseerde in Wassenaar een groot aantal werken, waaronder het huis Backershagenlaan 60 uit 1924, het tennisclubgebouwtje bij Ammonslaantje 37 in 1928, het huis op Kievietslaan 25 uit 1931, Nassaulaan 13-15 uit 1936, de woningen Burchtplein 14a, 14b, Hoflaan 41 uit 1939 en Klein Persijnlaan 10 uit 1950. Hij was vanaf 1928 politiek actief en werd na zijn lidmaatschap van de Vrijzinnige Democratische Bond lid van de NSB. Tijdens de oorlog was hij directeur gemeentewerken en -bedrijven (1943-1945).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging	Ligging tussen de tennisbanen van tennispark De Oude Eik
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Tennisbanen
Nokrichting	Nvt, plat dak
Hoofdvorm	Vrijwel rechthoekige basis met hoge schoorsteen en uitgebouwde trappartij (tweede trappartij is verwijderd)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Lessenaarsdak
Materialen dakbedekking	Bitumen (waarschijnlijk)
Materialen gevels	Beton / Baksteen
Stijl	Functionalisme
Kenmerken exterieur	Eenvoudig, kubistisch volume met oorspronkelijk op de onderbouw een pergola

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Object: ensemblewaarde	Als uitdrukking en als onderdeel van de ontwikkeling van het sportcomplex c.q. het tennispark
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een sportgebouw uit het Interbellum; vanwege zijn typologische - en gebruiksgeschiedenis; vanwege de karakteristieke vorm met de hoge schoorsteen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en van de geschiedenis van de sport in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als bijzonder gebouwtype
Zeldzaamheid	Vanwege de relatief hoge zeldzaamheid als een van de weinig overgebleven sportgebouwen van voor de WOII in Wassenaar

Baljuwstraat 1-7, zie beschrijving Schoutstraat 2, 4, 1-11

Naam	HTM-woningen
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoningen, twee-onder-een-kap
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	HTM-woningen op Schoutstraat, Weijermanstraat, Baljuwstraat en Deijlerweg
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Berkenlaan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	1927 verbouwing: vergroting erker; 1940 verbouwing waarbij veranda bij woning is getrokken; garage in stijl vernieuwd in 1999; in 2000 pand sterk vergroot, geheel passend bij bestaande bouwstijl, onderdelen zoals schoorsteen voorzijde conform bouwstijl toegevoegd; twee gemetselde hekpijlers aan straat bij auto-oprit. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van

	Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren '20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op de hoek met de Prins Frederiklaan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hekpijlers aan straatzijde, draaihekken vernieuwd; garage rechts achter op erf
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Huis omringd door tuin, gemetseld terras met trappen naar tuin
Ontsluiting	Aan Berkenlaan; auto-oprit ter rechterzijde van perceel
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Berkenlaan
Nokrichting	Nvt, samengesteld volume
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Beïnvloed door Engelse landhuisstijl en Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voor Mutters kenmerkende detaillering in verschillende kleuren en metselverbanden van (vorm)baksteen en leipannen; dakoverstek met hout afgewerkt

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende - en structuurdragende waarde en de hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie van het huis met de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; vanwege de voor Mutters typerende detaillering die ondanks de wijzigingen goed afleesbaar is
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm weinig gaaf; in detaillering redelijk gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een Mutters-ontwerp

Berkenlaan 7

Naam	Appelhof
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa-landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; hek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1930
Architect	H. Wouda
Bijzonderheden/ opmerkingen	Eigen woonhuis annex architectenkantoor van architect Henk Wouda. Ook interieur tot in kleinste details door Wouda ontworpen. Verbouwing 1981. Naam huis op hek. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect*

	Henk (Hendrik Gerben) Wouda (1885-1946) studeerde beeldende kunst en technische wetenschappen (Rotterdam en Den Haag). Zijn praktische opleiding kreeg hij in de periode 1910-1912 bij de zeer gerenommeerde architect Hendrik Petrus Berlage (1856-1934) van wie hij een groot bewonderaar was. Na zijn tijd bij Berlage vertrok Wouda naar Duitsland waar hij studeerde en werkte. Tijdens de Eerste Wereldoorlog keerde hij naar Nederland terug en vervolgens trad hij in dienst van de firma H. Pander & Zn te Den Haag bij de afdeling Moderne Interieurkunst. In 1920 ontwierp Wouda het interieur voor een villa van architect Dudok en zijn meubelkunst oogstte in de jaren twintig veel waardering. In 1923 ontwierp Wouda zijn eerste woonhuis, namelijk villa De Luifel aan de Wilhelminalaan 3 in De Kieviet; thans gemeentelijk monument. De opdracht kwam van zijn stiefvader. Verschillende opdrachten in Wassenaar volgden, waaronder Van der Oudermeulenlaan 4 (1929, rijksmonument), Vijverweg 11 (1930) en de Laan van Hoogwolde 1 (1930). In 1930 ontwierp hij ook zijn eigen huis met kantoor genaamd Appelhof aan de Berkenlaan 7. Zijn werken behoren tot het Zakelijk Expressionisme, die in de Haagse kringen de Nieuwe Haagse Schoolstijl wordt genoemd en kenmerken zich door de sterke horizontaliteit van kubistische bouwvolumes en horizontale belijning door grote overstekken van de kappen en vensterstroken. Verticale accenten zijn bijvoorbeeld het vormgeven van een brede en hoge schoorsteen als een zelfstandig volume. Het werk is sterk beïnvloed door architecten als Frank Lloyd Wright (zogenaamde Amerikaanse Prairiestijl) en W.M. Dudok en vertoont duidelijke overeenkomsten met het werk van Jan Wils, die bijvoorbeeld het huis op Konijnenlaan 7 ontwierp. In het ontwerp voor Van der Oudermeulenlaan 4 komt het horizontale karakter het meest tot uiting; het hoofdvolume is maar liefst ca. 36 meter lang. Maar ook het meer rechthoekige pand op Laan van Hoogwolde heeft door zijn gevelopbouw en forse dakoverstekken een sterk horizontaal karakter. Wouda wordt ondanks dat hij niet opgeleid is als architect of bouwkundige en slechts een zeer klein oeuvre aan gebouwen heeft achtergelaten, beschouwd als een van de belangrijkste ontwerpers in de stijl van de Nieuwe Haagse School. In de jaren dertig richtte Wouda zich weer meer op het ontwerpen van interieurs en trad in dienst bij de firma Metz & Co. Ook ontwierp hij scheepsinterieurs.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op de hoek met de Duinvoetlaan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hekpijlers met draaihek aan Berkenlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Huis omringd door tuin, terras met keermuren; auto-oprit aan Duinvoetlaan
Ontsluiting	Aan Berkenlaan voetgangersentree; auto-oprit ter rechterzijde van perceel aan Duinvoetlaan ter hoogte van inpandige garage
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	In geringe mate vanwege beplanting

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis met inpandige garage
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (entree aan zijde Duinvoetlaan)
Nokrichting	Evenwijdig aan Duinvoetlaan
Hoofdvorm	Staafvormig (hoofdmassa)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak; uitbouw aan zijde Berkenlaan met schilddak (lager)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Langgerekte, horizontaal georiënteerde hoofdmassa met zeer fors verticaal accent in vorm van schoorsteen. Gevelindeling eveneens horizontaal, net als langgerekte dakkapellen; fors dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende- en structuurdragende waarde en de hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie van het huis met het hek
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect als zijn eigen woonhuis; als voorbeeld van een huis in de stijl van de Nieuwe Haagse School
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm gaaf; in detaillering vrijwel gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een Wouda-ontwerp

Berkenlaan 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J.P. Stok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opdrachtgever H. ten Have; Jacobus Pieter Stok (1863-1942), architect uit Rotterdam *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen in relatief dichtbebouwd deel van De Kieviet
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin; links auto-oprit en linksachter garage; smal perceel
Ontsluiting	Via auto-oprit ter linkerzijde perceel
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen; houten bekleding topgevel
Stijl	Invloeden van Amsterdams School (detaillering houten geveldelen, bloembakken) en Traditionalisme (steil dak)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten erker; houten bloembakken; houten luiken en roedenverdeelde ramen; gemetselde schoorstenen; ongelijke gevelhoogten (en goothoogten); makelaar; dakoverstek; houten luifel hoofdentree

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeld- en structuurdragende waarde en de hoekligging
Object: ensemblewaarde	Nvt
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm gaaf en in detaillering vrijwel gaaf

Berkheistraat 8

Naam	De Spiegel
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Berkheistraat was oorspronkelijk een verbindingsweg tussen het Plein en het kustdorpje Berkhey. Dit vissersdorpje ontstond rond 1400 en werd in het midden van de 17de eeuw verlaten.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog (Score GIP 3)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de overwegend vrijstaande en deels agrarische bebouwing aan de Berkheistraat, waarbij de oudere bebouwing direct aan de straat gesitueerd is
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Links zijgevel direct belendend met perceel huisnummer 10; rechts onbebouwd terrein in gebruik van bedrijf aan Schoolstraat; achtertuin; twee betonnen en een natuurstenen stoot- of stoeppalen
Ontsluiting	Voordeur in voorgevel; ontsluiting zijdeur en achtertuin via naastgelegen terrein
Rooilijn	De Berkheistraat heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing. Berkheistraat 8 is direct aan de straat gesitueerd, haaks georiënteerd, en is schuin ten opzichte van de straat gebouwd en heeft een schuine voorgevellijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig; uitbouw met plat dak aan achterzijde; vanwege schuine voorgevel aan voorzijde geen haakse hoeken
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Afgeplat schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd met zwart geschilderde plint en opgaand werk witgeschilderd
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	(Vrijwel) Symmetrische voorgevel met centrale entree bestaande uit deur met bovenlicht en twee vensters met schuifvensters en luiken; siersmeedijzeren schieters; rechterzijgevel vensters sterk vergroot

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager vanwege historische typologie en de samenhang met de overige historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de voorgevel waarbij oorspronkelijke gevelindeling en materialen zijn behouden; als voorbeeld van dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Berkheistraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Berkheistraat 10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1904
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Onderwijzerswoning; jaartal in rozet in topgevel en op gevelsteen links van entree. Tekst gevelsteen: “26 sept. 1904”. Opdrachtgever was schoolmeester J.C.L. van der Plas. Pand is enkele keren verbouwd: 1935, 1980 (gevels geschilderd), 1984, 1987, 1995. De Berkheistraat was oorspronkelijk een verbindingsweg tussen het Plein en het kustdorpje Berkhey. Dit vissersdorpje ontstond rond 1400 en werd in het midden van de 17de eeuw verlaten.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog (Score GIP 4)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de overwegend vrijstaande en deels agrarische bebouwing aan de Berkheistraat, waarbij de oudere bebouwing direct aan de straat gesitueerd is
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Iets teruggelegen van straat; met voor- en achtertuin; links deels belendend met rechterzijgevel naastgelegen pand nummer 12; rechts smalle strook tussen pand en naastgelegen huisnummer 8
Ontsluiting	Voordeur in voorgevel
Rooilijn	De Berkheistraat heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing. Berkheistraat 10 is iets teruggelegen gesitueerd, en is evenwijdig ten opzichte van huisnummer 8 gebouwd, maar heeft een rechthoekige plattegrond en derhalve een rechte voorgevellijn en een schuine positie ten opzichte van de straat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Schuin ten opzichte van straat
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	Voorzijde 2; achter 1; uitbouw achterzijde 1
Kapvorm	Samengesteld: schilddak evenwijdig aan straat met zadeldak haaks daarop; uitbouw met

	lessenaarsdak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Opgaand werk voorgevel geschilderd; trasraam en linkerzijgevel ongeschilderd; rechter travee in asymmetrische voorgevel met daarin hoofdentree is risalerend; horizontale belijning en lekdorpels in groen geglazuurde (vorm)baksteen in schoon werk; siermetselwerk langs dakvoet en topgevel; topgevel met schouderstukken en uitgebouwde tuit; rond blindvenster met jaartal; entree met paneeldeur met diefijzer in siersmeedwerk en bovenlicht met glas-in-lood; schuiframen met glas-in-lood op begane grond

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager; vanwege de samenhang met de overige historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de voorgevel waarbij oorspronkelijke gevelindeling en materialen zijn behouden; als voorbeeld van een sober uitgevoerde woning van een dorpsschoolmeester uit het begin van de 20ste eeuw; als voorbeeld van een huis in de stijl van de overgangsarchitectuur, waarbij op traditioneel-ambachtelijke wijze gebouwd is met gebruik van eigentijdse materialen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Berkheistraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Berkheistraat 12

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1850
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Berkheistraat was oorspronkelijk een verbindingsweg tussen het Plein en het kustdorpje Berkhey. Dit vissersdorpje ontstond rond 1400 en werd in het midden van de 17de eeuw verlaten.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de overwegend vrijstaande en deels agrarische bebouwing aan de Berkheistraat, waarbij de oudere bebouwing direct aan de straat gesitueerd is
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen; met zij- en achtertuin; links vrijstaand; het vrijstaande pand raakt bijna de linkerzijgevel van huisnummer 10.
Ontsluiting	Links
Rooilijn	De Berkheistraat heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing. Berkheistraat 12 is direct aan de straat gesitueerd, en is evenwijdig ten opzichte van de straat gebouwd, en heeft een rechthoekige plattegrond en derhalve een rechte voorgevellijn ten opzichte van de straat.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (eenbeukig dwarshuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig; aan achterzijde aanbouw onder aangekapt lessenaarsdak en dakvlak hoofdmassa deels verhoogd
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak; lessenaarsdak
Materialen dakbedekking	Rode, Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd met zwart geschilderde plint en witgeschilderd opgaand werk
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrisch ingedeelde straatgevel met twee vensters voorzien van luiken; houten gootlijsten –

	en klossen; blinde rechterzijgevel; linkerzijgevel grotendeels blind met kleine vensters voorzien van luiken
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager; vanwege de samenhang met de overige historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de voorgevel waarbij oorspronkelijke gevelindeling en materialen zijn behouden; als voorbeeld van een sober uitgevoerde woning van het type eenbeukig dwarshuis waarbij op traditioneel-ambachtelijke wijze gebouwd is met gebruik van eigentijdse materialen; als voorbeeld van dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Berkheistraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Berkheistraat 17

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Boerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij (voormalig)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1700
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Berkheistraat was oorspronkelijk een verbindingsweg tussen het Plein en het kustdorpje Berkhey. Dit vissersdorpje ontstond rond 1400 en werd in het midden van de 17de eeuw verlaten. Het pand behoort tot een groep van voormalige agrarische bebouwing met 17de-eewse oorsprong op het driehoekige terrein tussen Berkheistraat en Kerkhoflaan waarvan de huisnummers 21-23 en 27-29 als rijksmonument beschermd zijn. De panden zijn sterk verbouwd, maar in situering en hoofdvorm is de oorspronkelijke situatie nog herkenbaar en beleefbaar
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de overwegend vrijstaande en deels agrarische bebouwing aan de Berkheistraat, waarbij de oudere bebouwing direct aan de straat gesitueerd is
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen; met zijtuin
Ontsluiting	Voordeur in voorgevel
Rooilijn	De Berkheistraat heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing. Berkheistraat 17 is direct aan de straat gesitueerd, en is haaks ten opzichte van de straat gebouwd, heeft een parallelogramvormige plattegrond en derhalve een schuine voorgevel en achtergevellijn, waarbij de voorgevel de straatlijn volgt.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Agrarisch woonhuis (eenbeukig diephuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig (parallelogram)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd)

Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sobere architectuur met asymmetrische voorgevel
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging en als structuurdrager; vanwege de samenhang met de overige historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een sober uitgevoerde, agrarische woning van het type eenbeukig diephuis waarbij op traditioneel-ambachtelijke wijze gebouwd is; als voorbeeld van dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte) en hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Berkheistraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Berkheistraat 48

Naam	't Hoekje
Oorspronkelijke functie	Horeca
Type	Café met woning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Horeca-pand
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1874
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Berkheistraat was oorspronkelijk een verbindingsweg tussen het Plein en het kustdorpje Berkhey. Dit vissersdorpje ontstond rond 1400 en werd in het midden van de 17de eeuw verlaten. De Van Zuylen van Nijeveltstraat is een relatief jonge maar nu zeer belangrijke doorgangsweg langs het dorp en naar Katwijk/Wassenaarseslag. Aanleg en naamgeving rond 1934/5. In 1874 bouwde aannemer Visser voor zijn dochter een café. Oorspronkelijk ongepleisterd pand. In 1925 vond een verbouwing plaats waarbij de grote ingang in de rechterzijgevel gerealiseerd werd. In 1949 werd het achterhuis bij het café betrokken. Een van de weinige of inmiddels enige café van Wassenaar (arbeiders-/chauffeurscafé). In uitbouw kantoor van de marktmeester. (bron: www.restaurantwassenaar.nl/historie.html)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek van de Berkheistraat en de Van Zuylen van Nijeveltstraat gelegen; onderdeel uitmakend van de overwegend vrijstaande en deels agrarische bebouwing aan de Berkheistraat, waarbij de oudere bebouwing direct aan de straat gesitueerd is
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan de straat gelegen; Verhard achtererf aan zijde Berkheistraat
Ontsluiting	Hoofdentree aan kopse zijde aan Berkheistraat
Rooilijn	Het pand voegt zich in de rooilijn van de Van Zuylen van Nijeveltstraat en is halverwege geknikt richting de Berkheistraat; desondanks staat de voorgevel schuin ten opzichte van de Berkheistraat.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Horecapand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan Van Zuylen van Nijeveltstraat

Hoofdvorm	Staafvormig (geknikt)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en witgeschilderd; langsgevel aan Van Zuylen van Nijeveltstraat witgeschilderd; lage zwart geschilderde plint
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Pand met ongelijke dakvlakken; voorgevel als tuitgevel uitgevoerd; houten schuiframen met bovenlichten in glas-in-lood en luiken met zandlopermotief; entree met dito bovenlicht; kleine, plat afgedekte dakkapellen in hout, aan rechterzijde (zijde Berkheistraat) uitbouw onder plat dak
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Bouwhistorisch onderzoek is bij verbouwingen gewenst

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de zeer beeldbepalende hoekligging; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur van de Berkheistraat en als structuurdrager
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de hoofdvorm en oorspronkelijke gevelindeling en materialen; als voorbeeld van een sober uitgevoerd horecapand waarbij op traditioneel-ambachtelijke wijze gebouwd is; als voorbeeld van dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte) en hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de horeca in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Berkheistraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Enige als café gebouwde en nog in gebruik zijnde café van Wassenaar

Berkheistraat ong.

Naam	Nieuw Rijksdorp
Oorspronkelijke functie	Straatmeubilair
Type	Hekpijlers, gedenksteen Rijksdorp
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Twee hekpijlers bij entree, pijler, gemetselde voet van niet meer aanwezig hekwerk, gedenksteen (gevelornament) Nieuw Rijksdorp
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Nvt
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hekpijlers “Rijksdorp 1895”, opschrift steen: “je marche droit”. Herinnering aan het landhuis op deze plaats in Hollandse neorenaissancestijl, dat vernoemd was naar de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd en de terreinen als villapark ontwikkeld werden. Huis Nieuw Rijksdorp is in de jaren 1980 vervangen is door een appartementengebouw. Het behouden gevelornament bevond zich centraal boven de middenas van de voorgevel van Nieuwe Rijksdorp. De gemetselde voet is op historische foto’s van na 1915 aanwezig, maar is vermoedelijk opnieuw opgemetseld (detaillering wijkt af van situatie zoals op foto’s tot jaren 1980.)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee (grens loopt langs zuidwestgrens perceel Nieuw Rijksdorp)
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hekpijlers aan straat; steen is ingemetseld in entreetrappen van nieuwbouw; vanaf hekpijlers loopt een laag muurtje; dit muurtje is verbonden met de pijler aan de noordelijke begrenzing van het perceel
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Hekpijlers
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde hekpijlers met horizontale geleding afgewerkt met samengestelde kapitelen met puntvormige koppen in natuursteen

Type	Hekpijler
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde hekpijler met horizontale geleding

Type	Gevelornament
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gebroken fronton met wapen in het midden en banderol met tekst eronder. Nieuwe gevelsteen erboven met tekst: “1895 – Nieuw Rijksdorp – 1985”.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van vanuit historisch en ruimtelijk-functioneel oogpunt bij een huis van formaat horende elementen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan Nieuw Rijksdorp
Gaafheid (verwachting)	Vanwege relatief gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbare elementen die de herinnering beleefbaar maken/houden

Beukenhorstlaan 3

Naam	(De) Meihorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1933
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van baronesse Bentinck tot Boekhorst volgens bouwtekening onder de naam Meihorst. In huidige situatie op hekpijlers 'De Meihorst'. De garage bevond zich in de kelder, waarbij gebruik werd gemaakt van de hoogteverschillen van het terrein. Eerste uitbreiding in 1934 naar ontwerp van Van Lindonk. In 1939 uitbreiding van kelderverdieping met extra garages. In 1981 en 1985 verbouwd en onder meer alle ramen vernieuwd. Bijgebouw uit 2001 en interne wijziging kelder in 2002. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand.

	Over de architect Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de grote landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja

Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ca. 60 meter terug van de weg gelegen in bocht Beukenhorstlaan-Van Calcarlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen de bossen van De Wittenburg gelegen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hekpijlers aan de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omgeven door een ruime tuin
Ontsluiting	Oprijlaan vanaf de Beukenhorstlaan
Rooilijn	Voegt zich niet naar bebouwingslijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Weinig zichtbaar

Architectonische kenmerken huis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voegt zich niet naar Beukenhorstlaan, noch naar Van Calcarlaan
Nokrichting	Schuin ten opzichte van beide straten
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengestelde schildkap met afgeplat schildkap bij hoofddak en met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dakkapellen met steekkapjes, gedekt met leipannen; gemetselde schoorstenen

Architectonische kenmerken hek
Gemetselde hekpijlers met naam De Meihorst en twee ijzeren draaihekken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de bosrand van het landgoed Wittenburg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele relatie tussen het huis en de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit landhuis inneemt in het oeuvre van architect Van Lindonk als een van zijn grotere vrijstaande landhuizen uit de jaren dertig van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering in exterieur
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Typerende villa voor Wassenaar in hoofdvorm en stijl

Bloemcamplaan 35

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Diplomatenwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1935
Architect	A.M. De Rouville de Meux
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd en nog in gebruik als diplomatenwoning *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Abraham Mattheüs de Rouville de Meux (1893-19??), geboren in Den Haag, genoot zijn opleiding aan de Technische Hogeschool in Delft waar hij in 1922 zijn diploma voor bouwkundig ingenieur haalde. Hij was op verschillende architectenbureaus werkzaam en van 1927 tot 1930 als assistent aan de TH in Delft verbonden. In deze jaren vestigde hij zich als zelfstandig architect in Den Haag. In 1929 werd De Rouville

	de Meux benoemd tot leraar aan de Academie van Bouwkunst waar hij tot 1935 les gaf. Voor zijn werk en zijn studie bracht De Rouville de Meux veel tijd in Milaan door. De architectuur van De Rouville de Meux was, afhankelijk van de opgave, traditioneel of historiserend van aard. Dit maakte hem ook geliefd bij opdrachtgevers in Wassenaar. Hier ontwierp hij in 1926 een klein landhuisje dat op verzoek van de opdrachtgevers als een Engelse cottage werd opgetrokken. Deze stijl werd ook bepalend voor het landhuis dat De Rouville de Meux vier jaar later aan Van der Oudemeulenlaan ontwierp. Het landhuis dat in 1935 naar zijn ontwerp aan de Bloemcamplaan 35 tot stand kwam, werd bepaald door de vormentaal van de Delftse school. Behalve in Wassenaar had De Rouville de Meux ook veel opdrachten in Eindhoven, Zaltbommel, Nunspeet en Zaandam. In Loenen ontwierp hij kort na de Tweede Wereld een rietgedekte kapel op de Erebegraafplaats en in de jaren vijftig ontwierp hij het raadhuis van Pijnacker, in een historiserende stijl.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omgeven door ruime tuin rondom
Ontsluiting	Auto-oprit linkerzijde van perceel, hoofdentree in linkerzijgevel
Rooilijn	In roolijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straatzijde
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd)
Stijl	Traditionalisme (Delftse School)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevels met schouderstukken en forse tuiten in de vorm van schoorstenen; lichtgetoogde vensters met houten roedenverdeelde ramen; houten daklijsten en gootklossen; luiken; bay-

	window; asymmetrische indeling gevels; dakkapellen met getoogde afdekking; getoogd entreeportiek; achterzijde eenlaagse aanbouwen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect De Rouville de Meux als voorbeeld van een huis in de stijl van het traditionalisme; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering van het exterieur
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder; als voorbeeld van een diplomatenwoning
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, materialen en detaillering vrijwel gaaf

Bloemcamplaan 59

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1958
Architect	A. Fokke van Duyn
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Adriaan Fokke van Duyn (1923-2006) stond bekend om zijn informele functionele architectuur. Ontwerpen was voor hem het scheppen en geleden van ruimte waarin men zich vrij en informeel moest kunnen bewegen. Hij bezat een eigen atelierwoning in Nootdorp. Naast zijn architectenpraktijk gaf hij les aan studenten binnenhuisarchitectuur aan de Academie St. Joost in Breda. Ondanks diverse andere opdrachten, zoals een boerenleenbank in zijn woonplaats, lag het

	zwaartepunt van zijn werk op woningbouw. Hij behoorde daarmee tot de groep architecten, zoals Herman Haan, Hein Salomonson, vader en zoon Rietveld, die het veld van de villabouw in de jaren vijftig en zestig in Nederland bestreek. De woningen bezaten doorgaans heldere functionele plattegronden en een herkenbare typologie. Voor Fokke van Duyn was de samenhang met de omgeving eveneens van cruciale betekenis. Dat blijkt duidelijk uit de verschillende villa's en landhuizen die hij in Wassenaar ontwierp. Een van de eerste waren een villa aan de Groot Haesebroekseweg 47 uit 1951 en Koekoekslaan 5 ('t Kopje) uit 1952. Het woonhuis aan Dwarsweg 1 (1953-54) volgde, dat bestond uit een rechthoekige bouwmassa met een licht hellend lessenaarsdak met overstek. Op een van de bouwdelen bevond zich een dakterras met een grote pergola. Het bood uitzicht op de duinen. Dit element keerde terug bij de meeste villa's, evenals de nadrukkelijke scheiding tussen het woon- en slaapgedeelte, de gesloten voorgevel en open tuinzijde en de witte kleur voor zowel de binnen- als buitenmuren. De kenmerken typeerden ook het werk aan de Bloemcamplaan 59 uit 1958 en de villa die in 1956 aan de Koekoekslaan 1 naar zijn ontwerp tot stand kwam. Villa 'De Paddestoel' aan de Hazelaan uit het navolgende jaar onderscheidde zich door de bijzondere constructie van een bouwlaag op een doosvormig onderstel. Daarbij was de toepassing van baksteen uitzonderlijk. De villa's aan de Slingerweg 13 en de Kievitslaan 30 uit 1958 toonden weer typerende open-dicht toepassing, de royale dakterrassen en witte kleur. In het begin van de jaren zestig werd het Fokke van Duyns idioom vrijer. Het platte dak verdween en maakte plaats voor lage dakhellingen met verschillende nokhoogten. Gevels werden afgewerkt met hout. Illustratief voor deze verandering was onder andere Villa Artemis, eveneens in Wassenaar (hoek Wassenaarseslag-Pieter Postlaan) uit 1963. Aan het eind van de jaren zestig ontwierp Fokke van Duyn in het Uitbreidingsplan Het Wandelbos in Tilburg een complex van 44 eengezinswoningen. Van al Fokke van Duyns werken in Wassenaar zijn er slechts enkele in een redelijk gave staat bewaard gebleven.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de onevenzijde van de Bloemcamplaan tussen de laan van Wittenburg en de Beukenhorstlaan; afwijkende bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen in een deel van de laan dat voorts relatief dichtbebouwd is met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Op ruime kavel
Ontsluiting	Via auto-oprit
Rooilijn	Afwijkend: iets schuin ten opzichte van de straat (aan evenzijde volgt voorgevelrooilijn van de huizen de slingerende lijn van straat)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel iets schuin ten opzichte van straat
Nokrichting	(Vrijwel) evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig met uitbouw met plat dak en uitbouw ter plaatse van trappenhuis
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak (zeer flauwe helling)
Materialen dakbedekking	Onbekend
Materialen gevels	Baksteen, deels wit en grijs geschilderd, deels gepleisterd en wit geschilderd
Stijl	Modernisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kubistische vormentaal met trappenhuis in uitgebouwd rechthoekig volume; dakterras

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Fokke van Duyn als voorbeeld van een huis in de stijl van het modernisme; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en

	detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, materialen en detaillering vrijwel gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van een huis in de stijl van het modernisme
Zeldzaamheid	Als relatief zeldzaam voorbeeld van een huis in de stijl van het modernisme

Bloemcamplaan 61

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	P.J.J.M. Cuypers
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van de heer Rive. Tot het ontwerp behoorde ook aangebouwde terrassen en een aangebouwde garage. Huidige volume niet overeenkomstig bouwtekening, mogelijk ook soberder uitgevoerd in detaillering (geen nader onderzoek naar gedaan voor deze beschrijving). Verbouwingen in jaren 1930, 1945 en 1990, waarbij in 1939 een serre is toegevoegd en kleine wijzigingen hebben plaatsgevonden, zoals het vergroten van een dakkapel en het vergroten van ramen tot tuindeuren. In 1945 werd de garage bij het woonhuis betrokken. Carport en huidige vrijstaand garage stammen uit 1990 en 2005. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen

	voor de middenstand. *Over de architect* Pierre Jean Joseph Michel Cuypers (1891-1982) was de zoon van architect Jos Th. J. Cuypers en kleinzoon van de architect P.J.H. Cuypers. Hij werkte vanaf het overlijden van zijn grootvader in 1921 met zijn vader binnen het bureau van zijn grootvader en was vooral verantwoordelijk voor restauratieprojecten.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Bloemcamplaan-Beukenhorstlaan gelegen; aan de onevenzijde van de Bloemcamplaan tussen de laan van Wittenburg en de Beukenhorstlaan; afwijkende bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen in een deel van de laan dat voorts relatief dichtbebouwd is met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met rondom tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan Bloemcamplaan (garage oospronkelijk aan achterzijde huis)
Rooilijn	Zie stedebouwkundige ligging
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (verminderd zicht door groen blijvende haag en muur)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan Beukenhorstlaan
Nokrichting	Evenwijdig aan Beukenhorstlaan
Hoofdvorm	Samengesteld, hoofdvorm L-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Hoekvolumes risalerend, houten roedenverdeelde ramen, rode en gesmoorde nokvorstpannen (afwisselend), dakkapellen met riet meegedekt; gemetselde schoorstenen op nokhoeken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis geïnspireerd op de Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het oeuvre van architectenbureau Cuypers
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Typerende villa voor Wassenaar in hoofdvorm en stijl

Bremhorstlaan 7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1955
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het ontwerp kwam in 1955 tot stand en onderging enkele wijzigingen, in eerste instantie in opdracht van mr. Th. J.M. Rees van de Ende en later in opdracht van P.A.M. Deiters. De kleurstelling van het pand is gewijzigd; daarnaast zijn in 1991 enkele kleine wijzigingen aangebracht zoals het aanbrengen van een luifel en het vernieuwen van de voordeur. Ook intern vonden wijzigingen plaats, namelijk in 1988 en in 2013. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect*

	Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de grote landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Bremhorstlaan heeft een zeer rijke scharkering

	van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Bremhorstlaan 7 past daarin.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand gelegen omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit vanaf straat, geflankeerd door gemetselde hekpijlers
Rooilijn	Met de voorgevel van de naar voren gebouwde poot van de L ongeveer gelijk aan de voorgevels van een aantal ten noorden gelegen panden.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Hoofdvolume evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2 (hoofdvolume; poot van L 1 bouwlaag)
Kapvorm	Samengesteld (twee haaks op elkaar staande zadeldaken)
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Sobere Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Getoogde en rechtgesloten vensters en dakkapellen; getoogde entreepartij; inpandig getoogd portiek dienstdeur; wangen en schildkapjes van dakkapellen gedekt met leipannen; dakkapellen door dakvoet heen gebouwd; daken met zeeg

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande landhuizen en villa’s
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit landhuis inneemt in het oeuvre van architect Van Lindonk als een van zijn naoorlogse werken
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Zeldzaamheid	Als een van de naoorlogs werken van Van Lindonk met cultuurhistorische waarde

Bremhorstlaan 15

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met twee toegangshekken (twee paar hekpijlers met ijzeren hekken)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1934
Architect	Brinkman & Van der Vlugt
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ontworpen in 1933 voor mr. Ch.M. Henny. Verbouwingen in 1968, 1979 en 1984. Oorspronkelijk, niet uitgevoerd ontwerp had veel meer eigenschappen van de bouwstijl van Brinkman & Van der Vlugt, namelijk Nieuwe Zakelijkheid of Nieuwe Bouwen. Enige pand in Wassenaar van het gerenommeerde bureau Brinkman & Van der Vlugt. Traditioneel kozen opdrachtgevers in Wassenaar voor de Engelse landhuisstijl of een variant daarop of voor het Traditionalisme. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand.

	Over Brinkman & Van der Vlugt Johannes Andreas Brinkman (1902-1949) en Leendert Cornelis van der Vlugt (1894-1936) vormen samen een van de bekendste koppels van de Nederlandse architectuur. Brinkman en Van der Vlugt waren bepalend voor de ontwikkeling van het Nieuwe Bouwen en werkten vanuit Rotterdam. Zij zijn wereldbekend vanwege het ontwerp voor de Van Nellefabriek te Rotterdam uit 1927.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog Nader onderzoek in 2013 heeft uitgewezen dat score 4, zeer hoog, correct is toegekend

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In de bocht van de Bremhorstlaan gelegen; op hoek met fietspad 'Midden Nederland route'; de Bremhorstlaan heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Bremhorstlaan 15 past daarin.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand gelegen temidden van tuin en erf
Ontsluiting	Aan Bremhorstlaan met dubbele oprit, beide geflankeerd door identieke gemetselde hekpijlers met dubbele ijzeren draaihekken
Rooilijn	In verhouding tot andere panden een relatief ondiep voorerf
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld, waarbij rechter deel hoofdvolume terugligt ten opzichte van linkerdeel en goothoogten aldaar verschillen
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak met flauwe dakhelling
Materialen dakbedekking	Gesmoorde plat-Friese pan
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Nieuwe Bouwen
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrisch ingedeelde gevels waarbij hoogte van positionering van vensters individueel bepaald is en ook grootte en richting (overwegend liggend) verschillend zijn; oorspronkelijk inpandige garage (toegang in linkerzijgevel, situatie tot 1979); verspringende goothoogten; ruime dakoverstekken; gemetselde schoorsteen; rechts balkon met ijzeren balustrade, die aan de achterzijde doorloopt als een langgerekt balkon.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande landhuizen en villa's
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architectenbureau Brinkman & Van der Vlugt als enige opdracht in Wassenaar; als voorbeeld van een huis in de stijl van het Nieuwe Bouwen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van een huis in de stijl van het Nieuwe Bouwen
Zeldzaamheid	Als vrij zeldzaam voorbeeld van een huis in de stijl van het Nieuwe Bouwen in Wassenaar

Bremhorstlaan 17;19

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, erfafscheiding (twee keer twee hekpijlers)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1935
Architect	F. van Lissen
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 zelfs het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van

	Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. Het landhuis Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 behoort tot de vroegste voorbeelden van drive-in-garages in Wassenaar, net als de drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Bremhorstlaan heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Bremhorstlaan 17-19 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand dubbel woonhuis temidden van tuin en erf
Ontsluiting	Dubbele auto-oprit met gebogen oprijlaan
Rooilijn	In relatie tot overige bebouwing op een gemiddelde afstand van de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis, ontworpen als een landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	(Vrijwel) vierkant grondvlak met diverse uitbouwen onder plat - en zadeldak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak, met aan voorzijde uitgebouwd deel met puntgevel en steekkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Diverse eigentijdse stijlinvloeden
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Centraal twee drive-in garages met rondboogvormige inrijdeuren afgesloten met dubbele rollaag; vooruitgeschoven entreeportiek met steekkapje en geblokte kolommen en terracottatableau; hoge kap waardoor volwaardige kapverdieping aanwezig is; links uitbouw onder plat dak en uitbouw over twee lagen met kapje; stalen ramen met greès lekdorpels; houten windveren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging aan de Bremhorstlaan
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van het huis met de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het type dubbele woonhuis uitgevoerd als drive-in-woning; als voorbeeld van drive-in-woningen en derhalve als voorbeeld van en als uitdrukking van de automobielcultuur in Wassenaar; vanwege het bijzondere type dubbele woonhuis waarbij de verschijningsvorm suggereert dat het om één landhuis gaat
Cultuurhistorische waarde	als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Bremhorstlaan 21

Naam	De Bremhorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1934
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van E.J. Müller en naar ontwerp van oktober 1933. Het pand is een van de eerste in de straat. Verbouwingen in 1997/8 waarbij ramen vernieuwd zijn. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was.

	Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de grote landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Bremhorstlaan heeft een zeer rijke schakering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Bremhorstlaan 21 past daarin; het pand ligt in vergelijking sterk terug ten opzichte van de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand huis temidden van tuin en erf; hoger

	gelegen huis via bordestrappen aan voorzijde te bereiken; aan achterzijde terras via trap met tuin verbonden
Ontsluiting	Auto-oprit aan rechterzijde perceel; oorspronkelijk inpandige garage met inrijdeuren in rechterzijgevel
Rooilijn	Ruim teruggelegen van de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (groenblijvende begroeiing en beukenhaag in voortuin)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Symmetrisch opgezette rechthoekige hoofdmassa met vooruitgeschoven hoekpaviljoens aan voor- en achterzijde en vijfzijdig uitbouwd terras aan achterzijde
Aantal bouwlagen	Twee bouwlagen met daaronder souterrain
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen, met plint in schoonwerk, alsmede entreeomlijsting; voorts opgaand werk in rustieke cementlaag
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Convexe trappen met bordes en rechte trappen naar ‘bel etage’ met rondboogvormige hoofdentree; gemetselde bloembakken; rondboogvormige vensters in souterrain; rechtgesloten vensters daarboven; met riet gedekte dakkapel; forse schoorsteen in baksteen op midden nok; rode nokvorsten; tweede schoorsteen; rondboogvormige hoofdentree met geslepen bakstenen en houten deur met siersmeedijzeren geheng en deurklopper

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande landhuizen en villa’s
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit landhuis inneemt in het oeuvre van de Wassenaarse architect Van Lindonk; vanwege de uitzonderlijke toepassing van een souterrain en bijbehorende trappen en terrassen voor de toegankelijkheid van de bel etage.

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Broekweg 12a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Transformatorhuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nutsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In traditionele stijl, bij school (zie Willibrordusstraat 15, gemeentelijk monument)
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Direct aan straat gelegen en deels op speelterrein voormalige school
Ontsluiting	Aan straatzijde
Rooilijn	Vooruitgeschoven positie; lijnt met voorzijde voortuinen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Transformatorhuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Bijna vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevel afgesloten met rollaag (geen eindpannen); schouderstukken; stoep voor dubbele stalen deur; betonnen latei; verbonden met muur met ezelsrug van schoolplein

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan Broekweg en schoolplein
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een transformatorhuisje in de stijl van het Traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de geschiedenis van nutsgebouwen in Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en de eigentijdse, typerende materialen en detaillering

	van het exterieur
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Functie zeer herkenbaar

Burchtlaan 30, 32, Kerkstraat 51b

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/detailhandel
Type	Winkels met bovenwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Winkels met bovenwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	P.N. de Bruijn
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de architect* Petrus (roepnaam Piet) Nicolaas de Bruijn (1898-1968) was de zoon van de gemeentelijke bouwopzichter De Bruijn en trad in zijn vaders voetsporen met een opleiding op de ambachtsschool en technisch tekenen. Daarna werkte hij zo'n tien jaar bij het bureau van Wouters. Zijn katholieke geloofsovertuiging speelde een grote rol in zijn leven en in zijn werk, waarin relatief veel katholieke scholen en kloosters voorkomen. Hij werkte alleen maar ook in samenwerking met anderen, onder wie architect Piet van der Klaauw. Hij ontwierp in Wassenaar onder meer in 1919 het huis Domus Apex aan de Kerkstraat 53, in 1925 het huis 't Berkje aan de Rust en Vreugdlaan 13 en in 1928 de winkel-woning op de hoek Burchtlaan-Kerkstraat-Windlustweg (Burchtlaan 30-32). Hij was betrokken bij het ontwerp voor de r.-k. school aan de Van Heeckerenstraat 2 en ontwierp hiervoor in 1951 de uitbreiding.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Burchtlaan-Kerkstraat-Wildlustweg gelegen aan laanverbreding met in het midden een plantsoen; functioneel aansluiting met woon-winkelpanden aan Kerkstraat en Wildlustweg; direct aan straat gesitueerd
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Bescheiden achter- en zijerf; vanwege schuine aantakking Wildlustweg driehoekig zijerf
Ontsluiting	Zowel aan Kerkstraat als aan Burchtlaan
Rooilijn	In rooilijn Kerkstraat en Wildlustweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Burchtlaan en Kerkstraat als voorzijde vormgegeven
Nokrichting	Evenwijdig aan Burchtlaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2

Kapvorm	Samengesteld; hoofddak zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen / rode Tuiles du Nord (achter)
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Donker trasraam; gebakken tegels als lekdorpels; houten ramen, dakoverstekken en dakkapellen; topgevels met rollagen en eindpannen verrijkt; terracottatableaus; rondboogvormige entree aan Burchtlaanzijde; horizontale belijning met uitgemetselde strekkenlagen en betonnen waterlijst; taps toelopende schoorstenen met horizontale detaillering op straathoeken; winkelramen als erkers onder platte afdekking; in rechterzijgevel driehoekig uitgebouwd venster; in Kerkstraat-gevel erker met balkon

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de zeer beeldbepalende en structuurdragende ligging op de hoek Burchtlaan-Kerkstraat-Wildlustweg; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de wijze waarop met de vormgeving van deze hoek is omgegaan
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het Wassenaarse oeuvre van P.N. de Bruijn als een typerend voorbeeld van zijn sobere doch zorgvuldig gedetailleerde werk met invloeden van de Amsterdamse School; vanwege de zeer markante hoofdvorm en het eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en specifiek het dorpscentrum en de ontwikkeling van de detailhandel
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als woon-winkelpand
Zeldzaamheid	Amsterdamse Schoolstijl komt relatief weinig voor in Wassenaar

Burchtplein 1,1a,1b,2,3,4,5,6,7,8, Poortlaan 1-3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakeld-ensemble van vier dubbele woonhuizen en één blok van vier-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier dubbele woonhuizen en één blok van vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over het Burchtplein* Het Burchtplein ligt centraal in een buurt die aangelegd is op basis van het plan Mutters uit 1923. Het plein is niet alleen gelegen in een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, maar ook als rijksmonument beschermd (complexnummer 524532), inbegrepen de zitbank en de muziektent. Dit plein met bijbehorende onderdelen is in 1928 ontworpen door de Haagse architect J.J. (Co) Brandes. Initiatiefnemer voor de ontwikkeling van het Burchtplein was de wethouder en projectontwikkelaar J.T. Wouters. De tuin- en landschapsarchitect H. Roeters van Lennep was, als adviseur van de gemeente, toezichthouder tijdens de aanleg van het park. De naam van het plein herinnert aan een historische burcht, die hier op een natuurlijke verhoging was gelegen. *Over de architect en initiatiefnemer Burchtplein* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen

	met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het Burchtplein vormt het stedenbouwkundige middelpunt van de omringende woonwijk, aangelegd op basis van het plan Mutters uit 1923, en bestaat uit een wigvormig terrein omgeven door straten en woonhuizen uit de periode van aanleg van het plein. Nummer 8 op hoek Burchtlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan wigvormig plantsoen met ronde kopse zijden en T-vormige waterpartij, gemetselde onderdelen waaronder zitbank, pergola's en muziektent en met gazons, wandelpaden en borders. De beplanting bestaat (onder meer) uit watercypressen, tasxussen, treurwilg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De huizen/woningbouwblokken liggen op vaste afstand van elkaar en ten opzichte van de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; hoekwoning nummer 8 met zijtuin
Ontsluiting	Via toegangspaden naar hoofdentree en met langs de zijgevels gelegen auto-opritten naar op achtererf gelegen zij-aan-zij gesitueerde garages/schuren

Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis en vier-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning in vorm van rollaag als waterlijst en lekdorpel en strekkenlagen in donkere steen; terracottatableaus; houten entreedeuren met zijlichten; erkers met plat dak; ruim overstek met houten afwerking; gemetselde schoorstenen; houten roedenverdeelde ramen; bij vier-onder-een-kap risalerende middenpartij met hogere noklijn; risaliet met erker-achtige uitbouwen; zijgevels in blokverband

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van de stedebouwkundige aanleg van een planmatige stedenbouwkundige dorpssuitbreiding van Wassenaar; vanwege de beeldondersteunende ligging aan het plein
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van de bebouwing rond het plein
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van Wouters; vanwege het eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde Burchtplein in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Burchtplein 15-16

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gemetselde hekpijlers aan straat ter plaatse van toegangspaden naar entrees. *Over het Burchtplein* Het Burchtplein ligt centraal in een buurt die aangelegd is op basis van het plan Mutters uit 1923. Het plein is niet alleen gelegen in een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, maar ook als rijksmonument beschermd (complexnummer 524532), inbegrepen de zitbank en de muziektent. Dit plein met bijbehorende onderdelen is in 1928 ontworpen door de Haagse architect J.J. (Co) Brandes. Initiatiefnemer voor de ontwikkeling van het Burchtplein was de wethouder en projectontwikkelaar J.T. Wouters. De tuin- en landschapsarchitect H. Roeters van Lennep was, als adviseur van de gemeente, toezichthouder tijdens de aanleg van het park. De naam van het plein herinnert aan een historische burcht, die hier op een natuurlijke verhoging was gelegen. *Over de architect en initiatiefnemer Burchtplein* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen

	met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het Burchtplein vormt het stedenbouwkundige middelpunt van de omringende woonwijk en bestaat uit een wigvormig terrein omgeven door straten en woonhuizen uit de periode van aanleg van het plein. Gelegen op hoek Burchtlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan wigvormig plantsoen met ronde kopse zijden en T-vormige waterpartij, gemetselde onderdelen waaronder zitbank, pergola's en muziektent en met gazons, wandelpaden en borders. De beplanting bestaat (onder meer) uit watercypressen, tasxussen, treurwilg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De huizen/woningbouwblokken liggen op vaste afstand van elkaar en ten opzichte van de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en zijtuin; hoekwoning op hoek Burchtlaan
Ontsluiting	Hoofdentrees in voorgevel (aan Burchtplein-zijde); nummer 15: auto-oprit met garage aan achterzijde, ontsloten via Burchtlaan
Rooilijn	In rooilijn gelegen (net iets vooruitgeschoven positie ten opzichte van nummers 17-22)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Burchtplein
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Samengesteld (vierkant grondvlak hoofdmassa met hoekrisalieten aan weerszijden)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning in vorm van betonnen waterlijsten en lekdorpels die rondom doorlopen over de gevels; overkragende hoekstenen bij afgeschuinde hoeken; overhoekse raampartijen; stalen ramen (oorspronkelijk); gekoppelde entreepartij in inpandig portiek met gemetselde muurdam tussen de voordeuren; ruim dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van de stedebouwkundige aanleg van een planmatige stedenbouwkundige dorpssuitbreiding van Wassenaar; vanwege de beeldbepalende ligging aan het plein en op de hoek met de Burchtlaan
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van de bebouwing rond het plein, waarbij de dubbele woning 15-16 de meeste kenmerken van de Nieuwe Haagse School heeft
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde Burchtplein in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Burchtplein 17-18,19-20,21-22

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakeld-ensemble van drie twee-onder-een-kap woningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie dubbele woonhuizen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over het Burchtplein* Het Burchtplein ligt centraal in een buurt die aangelegd is op basis van het plan Mutters uit 1923. Het plein is niet alleen gelegen in een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, maar ook als rijksmonument beschermd (complexnummer 524532), inbegrepen de zitbank en de muziektent. Dit plein met bijbehorende onderdelen is in 1928 ontworpen door de Haagse architect J.J. (Co) Brandes. Initiatiefnemer voor de ontwikkeling van het Burchtplein was de wethouder en projectontwikkelaar J.T. Wouters. De tuin- en landschapsarchitect H. Roeters van Lennep was, als adviseur van de gemeente, toezichthouder tijdens de aanleg van het park. De naam van het plein herinnert aan een historische burcht, die hier op een natuurlijke verhoging was gelegen. *Over de architect en initiatiefnemer Burchtplein* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt

	(eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het Burchtplein vormt het stedenbouwkundige middelpunt van de omringende woonwijk en bestaat uit een wigvormig terrein omgeven door straten en woonhuizen uit de periode van aanleg van het plein. Nummer 22 naast school Van Heeckerenstraat 2 van architect Wouters uit 1923
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan wigvormig plantsoen met ronde kopse zijden en T-vormige waterpartij, gemetselde onderdelen waaronder zitbank, pergola's en muziektent en met gazons, wandelpaden en borders. De beplanting bestaat (onder meer) uit watercypressen, tasxussen, treurwilg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De huizen/woningbouwblokken liggen op vaste afstand van elkaar en ten opzichte van de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen
Ontsluiting	Via langs de zijgevels gelegen auto-opritten naar hoofdentrees in zijgevels en naar op achtererf gesitueerde garages/schuren (niet bij alle woningen aanwezig)
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbele woonhuizen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straatzijde; hoofdentrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (rechthoekig grondvlak hoofdmassa met hoekrisalieten aan weerszijden)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning in vorm van rollaag als waterlijst en lekdorpel en strekkenlagen in donkere steen; terracottatableaus; houten entreedeuren met luifels; ruim overstek met houten afwerking; gemetselde schoorstenen als sterk verticaal accent in voorgevel; houten roedenverdeelde ramen; driezijdige erkers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van de stedebouwkundige aanleg van een planmatige stedenbouwkundige dorpssuitbreiding van Wassenaar; vanwege de beeldondersteunende ligging aan het plein
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van de bebouwing rond het plein
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde Burchtplein in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Buurtweg 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	J.W.E. Buijs
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van A. Jacobsen; huisnummer 8 is ook een ontwerp van architect Buijs *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang; het eerste huis was Villa Ebby aan de Duinweg 20. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. Hoewel de weg aan de oostzijde van de vijver in eerste instantie Julianaweg heette, is de weg later omgedoopt in Vijverweg. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan het huis

	ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* In 1919 stond de in Nederlands-Indië geboren ir. J.W.E. (Johannes (Jan) Willem Eduard) Buijs (1889-1961) aan het begin van zijn loopbaan als architect. In dat jaar studeerde hij af aan de Technische Hogeschool te Delft en trad hij in dienst van de gemeente Haarlem als adjunct-architect. In Haarlem werkte hij samen met Joannes Barend Lürsen (1894-1995), met wie hij al snel ook in zijn eigen projecten samenwerkte en met wie hij zich in 1924 verbond in een gezamenlijk bureau. Binnen het bureau was Buijs de ontwerper en Lürsen verantwoordelijk voor de bouwkundige details en de constructies. Nog in 1919 ontving hij van een familielid zijn eerste zelfstandige opdracht; de heer Th. Wulffraat verzocht hem een villa te ontwerpen, die gerealiseerd zou worden in park De Kieviet. Aan dit in 1920 gerealiseerde project van Buijs werkte ook freule Jacoba van Heemskerck van Beest (1876-1923) mee. Zij was specialist in glas-in-lood en ontwierp een gekoppeld glas-in-loodraam in de hal, een raam in de vestibule en een decoratief paneel in de eetkamer. Deze ramen zijn door een van de latere bewoners verwijderd. De volgende vier landhuizen die Buijs ontwierp, waren eveneens villa's in het park De Kieviet, namelijk Buurtweg 6 en 8, Waldeck Pyrmontlaan 22 en Willem III-laan 1, alle uit de periode 1920-1921. De laatste is beschermd als rijksmonument. In totaal zijn zes werken van Buijs en Buijs & Lürsen uit de periode 1920-1927, waarvan vijf in De Kieviet, op de lijst van cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente Wassenaar (GIP-lijst) opgenomen. Zijn eerste werken kenmerken zich door een expressieve stijl, waarbij de (Engelse) landhuisstijl en de Amsterdamse School duidelijk naar voren komen in het materiaalgebruik, de detaillering en de opbouw van de plattegronden. De latere werken, waaronder de villa op Katwijkseweg 15 in Rijksdorp, zijn ontworpen in de stijl van het kubistisch expressionisme, die beïnvloed is door de architectuur van Frank Lloyd Wright en zich kenmerkt door de kubusvormen met afwisselend horizontale en verticale accenten. Al snel ontwikkelde het werk van Buijs zich verder in een functionalistische richting en met het ontwerp voor de coöperatie De Volharding in Den Haag uit 1927 behoorde zijn werk tot de Nieuwe Zakelijkheid. Met dit gebouw verwierf Buijs landelijke én internationale bekendheid. Buijs werkte tot 1955 samen met Lürsen; in dat jaar beëindigde hij zijn architectencarrière.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; aan de rand van De Kieviet gelegen, tegenover Auberge De Kieviet
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Linkerzijde perceel auto-oprit naar op achtererf gelegen garage; rechterzijde eveneens auto-oprit
Rooilijn	De woonhuizen op dit deel van de Buurtweg (tussen Wilhelminaplein en WillemIII-laan) liggen vrijwel op gelijke afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting in voortuin)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (volwaardige kapverdieping)
Kapvorm	Samengesteld schilddak met steekkappen
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (begane grond); hout (verdieping)
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Ondiep risalerende, rechthoekige uitbouwen met op de verdieping houten gepotdekselde gevelbekleding of gemetselde delen; rieten kap op hoeken doorgetrokken tot eerste bouwlaag; gesmoorde nokvorsten; gemetselde taps toelopende schoorstenen op nokhoeken; aangekapte, met riet meegedekte dakkapellen; verticale en horizontale houten gevelbekleding van verdieping; bakstenen lekdorpels; houten ramen (vernieuwd)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die deze villa inneemt in het oeuvre van architect J.W.E. Buijs; vanwege de bebouwingsstructuurondersteunende waarde
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijds en typerend materiaalgebruik en detaillering

Buurtweg 14 en bij 14, hekpijlers

Naam	Theetuin De Kieviet
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning-theetuin
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; hekpijlers met muur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1855; verbouwing tot theehuis rond 1913/4
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Theetuin De Kieviet werd rond 1913/4 ondergebracht in een bestaande dienstwoning van de buitenplaats Groot Haesebroek. De theetuin vormde samen met het hotel-restaurant uit 1917 van architect Van de Wall (nu: Auberge De Kieviet) de horeca-voorzieningen van het villapark. De dienstwoning was een portierswoning van Groot Haesebroek en stamt uit ca. 1855. Groot Haesebroek was een landgoed dat in 1854 in bezit kwam van prins Frederik, aan wie het opdrachtgeverschap kan worden toegeschreven. De woning werd rond 1913/4 verbouwd tot theetuin; de verbouwingsplannen werden in opdracht van N.V. Expl. Mij. De Kieviet en Wildrust gemaakt. Links (aan de WillemIII-laan) bevond zich een schuur met stalling. In 1915 volgde een uitbreiding met een spoelkeuken. Vervolgens werd het pand in 1935 door architect A.M. De Rouville de Meux verbouwd tot woonhuis. Het oorspronkelijke hoofdvolume aan de straat is nog herkenbaar aanwezig; ook zijn de hekpijlers in detail behouden. Huis, muur en hekpijlers waren echter met uitzondering van een plint in schoonwerk opgetrokken (zoals te zien op foto's uit 1915, zie GAW 567). Het pand is echter behalve in 1935 in 1978/80 en 2004 sterk verbouwd en uitgebreid. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang; het eerste huis was Villa Ebby aan de Duinweg 20. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om

	belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. Hoewel de weg aan de oostzijde van de vijver in eerste instantie Julianaweg heette, is de weg later omgedoopt in Vijverweg. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan het huis ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Buurtweg-WillemIII-laan gelegen pand; Hekpijlers aan Buurtweg die een associatie oproepen van een entree tot het villapark
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Één hekpijler aan overzijde straat; andere pijler via gemetselde muur verbonden met veranda-achtige entreepartij (bouwdeel met rondboogvormige openingen)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen met tuin aan noordwest- en noordoostzijde
Ontsluiting	Vanaf hoek Buurtweg-WillemIII-laan
Rooilijn	Vooruitgeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Hoofddak haaks op Buurtweg
Hoofdvorm	T-vormig hoofdvolume met lagere uitbouwen
Aantal bouwlagen	2 / 1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, witgeschilderd
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Hoofdvolume van twee bouwlagen met zadeldak

weg)	haaks op Buurtweg met haaks daarop aan zijde WillemIII-laan nevenvolume dat net onder de dakvoet aankapt van 1,5 bouwlaag met zadeldak; voorts nevenvolumes van 1 bouwlaag die op hun buurt weer onder de dakvoet aankappen met schilddaken evenwijdig aan hoofdvolume. Overige uitbreidingen blijven buiten beschouwing. In lage volume op hoek Buurtweg-WillemIII-laan rondboogvormige blindnissen en toegangen en verbonden met muur en hekpijler aan Buurtweg. Tevens rondboogvormige nissen in lage volume aan andere zijde. Pijlers met siermetselwerk, rondboogvormige sparing en afdekking

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende hoekligging; vanwege de poortfunctie tot De Kieviet; vanwege de structuurondersteunende waarde als voormalig onderdeel van de buitenplaats Groot Haesebroek; als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van villapark De Kieviet
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie van dienstwoning, verbouwd als theetuin; vanwege de detaillering en materialen van de hekpijlers
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet en van de historische buitenplaatsen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijds en typerend materiaalgebruik en detaillering van de hekpijlers; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm van de hoofdmassa en boogvormen in het nevenvolume
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als bijzonder gebouw binnen de door landhuizen en villa's gedomineerde bebouwing van De Kieviet
Zeldzaamheid	Als herinnering aan het theehuis; een van de twee horeca-voorzieningen in het villapark

Buurtweg 27 en bij 27, zie beschrijving Clingenbosch, Dennenlaan 9

Naam	Clingenbosch
Oorspronkelijke functie	Wonen; erfafscheiding
Type	Dienstwoning (houtvesterswoning); toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	S. de Clercq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie voorts Dennenlaan 9 (voorheen Buurtweg 63): huis Clingenbosch
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Buurtweg 40

Naam	Blankenhoeve
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bijgebouw bij rijksmonument
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij Blankenhoeve is rijksmonument als onderdeel van de beschermde buitenplaats Blanckenburg onder complexnummer 524560; bij bouwaanvragen ten aanzien van de bijgebouwen is nader onderzoek van de historische waarde van de aanwezige bijgebouwen raadzaam. Het gaat ten minste om een vrijstaande hooiberg. Het aangebouwde zomerhuis, dat ten minste al sinds 1926 met het hoofdgebouw verbonden is en in die tijd als keuken annex washok in gebruik was, behoort (vanwege de bouwkundige verbinding) tot het beschermde rijksmonument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer In verband met reikwijdte van het onderzoek (opname vanaf openbare weg) niet nader onderzocht. Bij wijzigingen dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van het pand opzich en naar de betekenis van het pand binnen de historisch-ruimtelijke context van Blankenhoeve/Blankenburg

Buurtweg 122

Naam	De Roggewoning
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Stal
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Stal
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1951
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Huidige functie: Clubhuis hockeyvereninging H.G.C. (www.hgc.nl). Boerderij De Roggewoning heeft een 16de-eeuwse oorsprong. In de 17de eeuw was de eigenaar van de buitenplaatsen Groot Haesebroek, Duinrell en Rijksdorp, A. van den Bouchorst, ook eigenaar van een aantal boerderijen, waaronder De Roggewoning. In de 19de eeuw behoorde de boerderij toe aan de eigenaar van de buitenplaats Duindigt, Joachim Jochems; de familie Jochems zou tot 1970 eigenaar blijven. De boerderij werd tijdens de Tweede Wereldoorlog verwoest. Na de oorlog werd alleen het stalgedeelte heropgebouwd, waarna het in gebruik werd genomen als clubgebouw van hockeyvereniging H.G.C.. Ondanks de agrarische bouwmassa en detaillering heeft het gebouw dus nooit als onderdeel van de boerderij gefunctioneerd. De vereniging H.G.C. ontstond in 1951 vanuit een samenvoeging van een aantal clubs, waarna de verhuizing naar de terreinen rond De Roggewoning plaatsvond. Er werd al sinds 1939 op de terreinen van De Roggewoning gespeeld. Op historische foto's staat er een houten duiventil bij het clubgebouw; deze is niet aangetroffen in huidige situatie (2013)
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Oorspronkelijk omringd door de weilanden tussen de duinen en de Buurtweg, nu omringd door sportvelden. Op ca. 250 meter ten noordwesten van de Buurtweg gelegen.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Stal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Schuin ten opzichte van de Buurtweg
Hoofdvorm	Staafvormig (ondergeschikte aanbouw van een bouwlaag met plat dak)
Aantal bouwlagen	1

Kapvorm	Zadeldak met aan een zijde wolfseind
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen, wit geschilderd
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (niet zichtbaar vanaf openbare weg)	Vlechtingen, getoogd hooiluik

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als voormalig onderdeel van een boerderij
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de voor de voormalige functie (stal) karakteristieke hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van de voormalige boerderij en als herinnering daaraan
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbare hoofdvorm als voormalig agrarisch gebouw

Clingendael 3-4, zie Clingendael bij 7

Naam	Clingendael
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Ntb
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Ntb
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1906
Architect	G.F. Verboog

Clingendael bij 7, Clingendael 3-4

Naam	Clingendael
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Park/tuin, beelden, loods, woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Ntb
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Ntb
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1906 / Ca. 1954
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Woonhuis naar ontwerp van lokale aannemer G.F. Verboog uit 1906 (Clingendael 3,4). Park na 1954 met rosarium, bloementuin, heidetuin aangelegd als onderdeel van openbaar park; loods bij timmermanswerkplaats; beelden. **Deze onderdelen zijn niet beschermd als onderdeel van de complex historische buitenplaats, beschermd onder complexnummer 525975, vanwege de datering van na 1945, maar liggen wel op het beschermde terrein. Derhalve is een vergunning voor de activiteit monumenten nodig bij wijzigingen. Bij bouwaanvragen op de terreinen van de historische buitenplaats dient de cultuurhistorische waarde van deze onderdelen nader onderzocht te worden.** Uit de beschrijving van het monumentenregister: “De in structuur en grotendeels in detail gaaf bewaard gebleven historische buitenplaats Clingendael is samengesteld uit de volgende onderdelen: 1.(land)HUIS; 2. HISTORISCHE TUIN -EN PARKAANLEG; 3.TOEGANGSHEK; 4. PAARDEN- en KOETSHUIS met dienstwoning; 5. TUINMANSWONING; 6.WACHTHUISJE; 7. BOERDERIJ; 8. SCHUUR bij de boerderij; 9. TUINMUUR bij boerderij;10.WACHTGEBOUW; 11.TIMMERMANSWERKPLAATS MET MACHINEKAMER; 12.Houten PERSONEELSWONING; 13.Houten PERSONEELSWONING; 14.LOGEERHUIS thans THEESCHENKERIJ 'De Hut'. 15.houten SCHUUR; 16.SLANGENMUUR (38357b); 17.LANTAARNPAAL; 18.BORDESTRAP in Oud-Hollandse tuin; 19.TENNISHUISJE in Oud-Hollandse tuin; 20.INRICHTING Japanse Tuin; 21.ZONNEWIJZER op SOKKEL 22.TUINMUUR en KAS. Voor bescherming van ondergeschikt belang zijn onder meer: - Bunkers (431-20); - Dubbel woonhuis, Clingendael 3, 4; - Beelden van na 1945; - Openbare parkaanleg van na 1954 (rosarium, bloementuin en heidetuin); - Loods bij timmermanswerkplaats; - Poortgebouw uit 1986. Aan de periode 1940-1945 herinneren diverse bunkers op het landgoed Clingendael (en

	Oosterbeek), met als meest opvallende de schuilplaats en keuken (Sonderkonstruktion E 17) van Seyss Inquart aan de Benoordehoutseweg. (NB deze bunker is in 2012 in procedure gebracht om als rijksmonument bescherming te krijgen). De weduwe van de laatste baron, Douairière H.E. Michiels van Verduynen-Jochems bleef na de oorlog tot haar overlijden in 1968 op Clingendael wonen. Sinds 30 september 1954 is de gemeente Den Haag eigenaresse van de gehele buitenplaats en heeft het park een openbare functie als wandelpark gekregen. Op het zuidelijke deel van de buitenplaats werd een kinderboerderij, een rosarium, een bloementuin en een heidetuin aangelegd, die vanwege hun jaar van aanleg buiten de bescherming van rijkswege vallen."
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog **In verband met reikwijdte van het onderzoek (opname vanaf openbare weg) niet nader onderzocht/beschreven.**

De Lus, ong.

Naam	Bevrijdingsmonument
Oorspronkelijke functie	Straatmeubilair
Type	Gedenkteken
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Gedenkteken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1947
Architect	A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Door lokale architect ontworpen gedenkteken voor de bevrijding; opschrift 'mei 1945' De naam van de straat verwijst naar het feit dat deze lus in de Van Zuylen van Nijeveltstraat dienst deed als keerpunt (keerlus) voor de tram die in de jaren twintig van de 20ste eeuw werd aangelegd. *Over Deijleroord* Het gebied was oorspronkelijk tot aan 1920 geheel in gebruik voor agrarische doeleinden. Het stedenbouwkundige plan is grotendeels gebaseerd op de oorspronkelijke (water)wegenstructuur in combinatie met de plannen van Mutters en Dudok. Het uiteindelijke ontwerp is uitgewerkt door bureau Froger. In 1923 is door J. Mutters een stedenbouwkundig plan gemaakt voor de ontwikkeling van het gebied, dat in 1926 werd aangenomen maar grotendeels niet werd uitgevoerd. Zijn plan bevatte het tracé van de trambaan van Den Haag naar Leiden en de Lus, de keerlus voor de tram. De trambaan is ten oosten van de Middelweg aangelegd. In 1937 ontwierp W.M. Dudok een aangepaste versie van het plan van Mutters. In dit plan veranderde het bestaande tracé van de Middelweg: de Middelweg werd rechtdoor getrokken tot aan de Clematislaan en de hoofdroute werd gevormd door de Deijlerweg, die het tracé van de trambaan volgde. Hierdoor werd de Middelweg van hoofdroute nevenroute. De stedebouwkundige aanleg van Deijleroord kwam grotendeels vóór de Tweede Wereldoorlog tot stand. De bebouwing is grotendeels tot stand gekomen in de periode van 1923 tot begin jaren vijftig. De vooroorlogse bebouwing in het westelijke, zuidelijke, zuidoostelijke en noordoostelijke deel van Hofcamp (rond Van Zuylen van Nijeveltstraat/Deijlerweg), maar ook de Wederopbouwarchitectuur binnen die gebiedsdelen (zoals bijvoorbeeld Deijlerweg 10-26 uit 1951) kent een grote homogeniteit. De bebouwing bestaat overwegend uit rijtjes

	woningen van twee bouwlagen met een kap (veelal zadeldak) evenwijdig aan de straat. Het zijn grondgebonden woningen met voor- en achtertuinen. Tegenover het wijkcentrum, langs de Fabritiuslaan, ligt een dubbele groenstrook met vijverpartij. Dit water is een restant van een vaarsloot. Deze vaarsloot stond in verbinding met een verlengde van het Havenkanaal ten oosten van de Zijlwetering. Via deze vaarsloot waren de boerderijen Middelweg en Deijleroord met de Zijlwatering verbonden. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange

	kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op druppelvormig plein op hoek Van Zuylen van Nijeveltstraat- De Lus
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Kenmerken	Gemetselde muren met natuurstenen element en kei

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als accent op het druppelvormige plein
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de lokale architect Bontenbal die verscheidene herdenkingstekens ontwierp
Cultuurhistorische waarde	Ter nagedachtenis aan de Tweede Wereldoorlog

De Wassenaarse Slag 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1937
Architect	Onbekend (niet nader onderzocht)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Duinwoning; stichtingssteen rechts van voordeur; uiterst klein huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ruim 20 meter ten zuiden van de Wassenaarseslag
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In duinen gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf en duinen; ijzeren draaihek aan toegangspad
Ontsluiting	Aan Wassenaarseslag
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Duinwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks (vrijwel)
Hoofdvorm	Blokvormig (ca. 5 bij 10 meter)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (zeer steil)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme; typerende jaren 1930-architectuur met eigentijdse vormentaal en materialen
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten deur met laddervormig spievenster; staande vensters; bakstenen lekdorpels; eindpannen (geen overstek); strekkenlaag langs topgevel; staande strekkenlaag als latei

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de (schaarse) bebouwingsstructuur van de duinen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis uit de jaren

	1930 in Traditionalistische stijl; vanwege het eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en het duingebied in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Zeldzaamheid	Zeldzaam voorbeeld van dit type woonhuis (duinwoning) in Wassenaar

De Wassenaarse Slag 17

Naam	Paviljoen Zeebad
Oorspronkelijke functie	Sociaal-cultureel
Type	Bakhokjes / onderdelen badcultuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Diverse onderdelen
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bakhokjes / onderdelen badcultuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1931
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oorspronkelijk: badhuis met consumptietent, 75 badhokjes en 2 gebouwtjes voor bedienend personeel. Latere naam: St. Moritz aan Zee. Huidige naam: De badmeester. Belangrijk als uitdrukking van de badcultuur van Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog Bij verbouwingen/wijzigingen dient nader onderzoek plaats te vinden naar de exacte aanwezigheid en cultuurhistorische waarde van de verschillende onderdelen

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op de rand van de duinen en het strand
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Ten zuiden van het strandpaviljoen, in een langgerekte aaneenschakeling van onderdelen
Ontsluiting	Aan strandzijde/pad vanaf paviljoen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Vanaf strand zichtbaar

Architectonische kenmerken
Badhokjes en dienstgebouwen in baksteen met gekleurde en genummerde deuren onder lessenaarsdak.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de beeldondersteunende en structuurondersteunende ligging op de grens van duinen en strand
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historische relatie tussen de onderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het type (badhokjes)
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als herinnering aan de geschiedenis van de Wassenaarse badcultuur
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de relatieve gaafheid in relatie tot de functie en de ouderdom
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als badhokjes
Zeldzaamheid	Uniek in Wassenaar

De Wassenaarse Slag 26

Naam	Duinoord
Oorspronkelijke functie	Horeca
Type	Hotel-restaurant met restant voorganger
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Hotel-restaurant met restant voorganger
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1937
Architect	P.W.M. van der Klaauw
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met restant erachter (ingebouwd tussen andere opstallen): restant (naar verluidt) van eerdere uitspanning die al bestond voordat nieuwe hotel-restaurant in 1937 opgericht werd. Bouw in 1937 als hotel en café-restaurant met pension en dienstwoning voor D. Lievense. Er wordt in de bouwaanvraag gerefereerd naar herbouw van café-restaurant Duinoord, maar mogelijk ging het dus om een 'voorbouw' (nieuwbouw voor bestaande bouw). In het kader van onderzoek in 2012/2013 is hiernaar geen nader onderzoek gedaan. Het pand is in 1955, 1965, 1971, 1980, 1983, 1984 en 1986 verbouwd/uitgebreid – desondanks heeft het pand zijn karakteristieke eigenschappen en gevelindelingen grotendeels behouden. Oorspronkelijk betrof het een L-vormige plattegrond (nu: Z-vormig). Onderdeel van de Wassenaarse badcultuur en horeca-geschiedenis. *Over de architect* Architect P.W.M. van der Klaauw was in Wassenaar actief in de jaren dertig en begin veertig. Hij ontwierp onder meer Hotel-restaurant Duinoord, Wassenaarseslag 26 (1937), Van Zuylen van Nijeveltstraat 301-311 (1938), woningbouw aan de Pieter Maritzstraat en Hallekensstraat 70-84 (1941) en een dubbel woonhuis, Ridderlaan 18-20 (1941).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de weg van het dorpscentrum naar het strand/de zee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen temidden van de duinen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door bestraat erf met parkeerplaatsen
Ontsluiting	Aan Wassenaarseslag
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Hotel-restaurant
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks en evenwijdig
Hoofdvorm	L-vormig (later uitbreiding achterzijde van twee bouwlagen haaks erop: Z-vormig)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schildkap/wolfskap
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd); topgevel houten gepotdekselde delen
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gevelindeling conform 1937 aan straatzijde grotendeels behouden; kleine ramen met keperboog, overigens rechtgesloten; roeden verdeelde, houten ramen; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdragend onderdeel van de bebouwingsstructuur behorende bij de horeca/badcultuur van Wassenaar
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en functionele relatie tussen het hotel en de restanten van zijn voorganger
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie van café-restaurant met pension
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de horeca en de Wassenaarse badcultuur in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de (in relatie tot functie) gaaf bewaarde gevelindeling en detaillering van de voorgevel; vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Wassenaarseslag en zijn herkenbaarheid als historisch horeca-pand
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van historische horeca-panden in Wassenaar

Deijlerweg 10-26

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakeld (rijtjeshuizen 9-onder-1-kap)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woningblok
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1951
Architect	R. van der Heyden
Bijzonderheden/ opmerkingen	9 woningen met garages *Over Deijleroord* Het gebied was oorspronkelijk tot aan 1920 geheel in gebruik voor agrarische doeleinden. Het stedenbouwkundige plan is grotendeels gebaseerd op de oorspronkelijke (water)wegenstructuur in combinatie met de plannen van Mutters en Dudok. Het uiteindelijke ontwerp is uitgewerkt door bureau Froger. In 1923 is door J. Mutters een stedenbouwkundig plan gemaakt voor de ontwikkeling van het gebied, dat in 1926 werd aangenomen maar grotendeels niet werd uitgevoerd. Zijn plan bevatte het tracé van de trambaan van Den Haag naar Leiden en de Lus, de keerlus voor de tram. De trambaan is ten oosten van de Middelweg aangelegd. In 1937 ontwierp W.M. Dudok een aangepaste versie van het plan van Mutters. In dit plan veranderde het bestaande tracé van de Middelweg: de Middelweg werd rechtdoor getrokken tot aan de Clematislaan en de hoofdroute werd gevormd door de Deijlerweg, die het tracé van de trambaan volgde. Hierdoor werd de Middelweg van hoofdroute nevenroute. De stedebouwkundige aanleg van Deijleroord kwam grotendeels vóór de Tweede Wereldoorlog tot stand. De bebouwing is grotendeels tot stand gekomen in de periode van 1923 tot begin jaren vijftig. De vooroorlogse bebouwing in het westelijke, zuidelijke, zuidoostelijke en noordoostelijke deel van Hofcamp (rond Van Zuylen van Nijeveltstraat/Deijlerweg), maar ook de Wederopbouwarchitectuur binnen die gebiedsdelen (zoals bijvoorbeeld Deijlerweg 10-26 uit 1951) kent een grote homogeniteit. De bebouwing bestaat overwegend uit rijtjes woningen van twee bouwlagen met een kap (veelal zadeldak) evenwijdig aan de straat. Het zijn grondgebonden woningen met voor- en achtertuinen. Tegenover het wijkcentrum, langs de Fabritiuslaan, ligt een dubbele groenstrook met

	vijverpartij. Dit water is een restant van een vaarsloot. Deze vaarsloot stond in verbinding met een verlengde van het Havenkanaal ten oosten van de Zijlwetering. Via deze vaarsloot waren de boerderijen Middelweg en Deijleroord met de Zijlwatering verbonden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Evenwijdig aan de Deijlerweg; onderdeel van structuur van evenwijdig aan weg gelegen rijtjeswoningen van twee bouwlagen met kap uit zowel de vooroorlogse als de naoorlogse periode (ca. 1923-1950)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voortuinen; langgerekte achtertuinen
Ontsluiting	Via toegangspaden naar de entrees
Rooilijn	Gelegen in rooilijn van Deijlerweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Deijlerweg
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak (flauwe dakhelling)
Materialen dakbedekking	Rode pan
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme (Wederopbouw)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sobere architectuur typerend voor bouwtijd met zorgvuldige detaillering; kunststenen accenten rond de entrees met omlijsting en terracottatableaus; kunststenen lekdorpels; stalen ramen (oorspronkelijk); gemetselde schoorstenen op nok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als beeldondersteunend onderdeel van de bebouwing van de Deijlerweg; als onderdeel van een gebied met grote architectonische samenhang
Architectuurhistorische waarde	Als typerend voorbeeld van Wederopbouw-woningbouw waarbij soberheid in combinatie met zorgvuldige detaillering karakteristiek is
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Deijleroord en als voorbeeld van bouwen gedurende de Wederopbouw
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de hoge mate van gaafheid in

	stedenbouwkundig opzicht en qua hoofdvorm en vanwege de redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van Wederopbouwarchitectuur

Deijlerweg 165, 167, zie Schoutstraat 2, 4, 1-11

Naam	HTM-woningen
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoningen, vier-onder-een-kap
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoningen, vier-onder-een-kap
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	HTM-woningen op Schoutstraat, Weijermanstraat, Baljuwstraat en Deijlerweg De woningen Deijlerweg 165, 167 liggen rug-aan-rug met Schoutstraat 2, 4.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Dennenlaan 9, Dennenlaan 9a, Buurtweg 27, Buurtweg bij 27, buitenplaats Clingenbosch

Naam	Clingenbosch
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats
Type	Buitenplaats met bijbehorende bouwwerken en dienstwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	6
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; prieel; toegangshek aan Dennenlaan 9; dienstwoning 9a; dienstwoning Buurtweg 27; toegangshek bij Buurtweg 27
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1912
Architect	S. de Clerq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dennenlaan 9: voorheen Buurtweg 63. Huis gebouwd in opdracht van H.A. van der Velde. Huis verschillende keren verbouwd en vergroot (1917/8, 1921, 1945 (hersteld), 1974, 1986). Verbouwingen uit 1917/18 en 1921 door S. de Clerq. Aan Buurtweg toegangshek (Buurtweg bij 27) en dienstwoning (houtvesterswoning, Buurtweg 27). Dienstwoning (boswachterswoning, voorheen Buurtweg 65, nu Dennenlaan 9a) uit 1912. Deze dienstwoning had een stal en een plaats voor een motor en buiten twee aangebouwde 'secreten'. Het was een tweebeukig pand met zadeldaken en zakgoten. In 1949 werd de stal verbouwd tot kantoor en het woongedeelte verlengd. In 1966 en 1974 werd dit huis vergroot en verbouwd, waarbij de oorspronkelijke volumes herkenbaar bewaard zijn gebleven. Stichting Landgoed Clingenbosch; parkbos ingericht als beeldenpark ten behoeve van Caldic-collectie. Eigenaar is Joop van Caldenborgh (1940), ondernemer en eigenaar van het Rotterdamse chemiebedrijf Caldic, producent van chemicaliën en voedingsadditieven voor de industriële markt. Caldenborgh is een van de grootste kunstverzamelaars van Nederland. *Over de architect* Samuel de Clercq (1876-1962) studeerde bouwkunde in Delft en leerde daar ontwerpen volgens de traditionele principes van hoogleraar Gugel. Zijn werk kenmerkt zich door de oud-Hollandse bouwwijzen; hij was geen vernieuwer in de architectuur. Behalve zijn werk als architect bekleedde hij verschillende functies, zoals docent bouwkunde. Typologisch is zijn oeuvre uitgebreid (woonhuizen, scholen, ziekenhuis, watertoren, tramstations etc). Hij bouwde een groot aantal buitenhuizen voor Twentse textielbaronnen en Rotterdamse havenbaronnen. Zo was hij huisarchitect van de Van Ommerens, die eigenaar waren van Rust en Vreugd; voor hen ontwierp hij onder meer het WAVO-park en het Johannahuis.

	Clingenbosch bouwde hij voor een vooraanstaand advocaat, mr. H.A. van der Velde (1855-1919), die lid was van de Tweede Kamer en het burgemeesterambt meerdere keren vervulde. Clingenbosch was het buitenhuis van de familie. Van De Clercqs Wassenaarse werk is relatief veel gesloopt, zoals Hoog Wildrust op de Groot Haesebroekseweg 4-6 (ca. 1910; waarvan de verbouwde garage annex dienstwoning nog bestaat) en Villa Eikesteyn (Schouwweg 74, ca. 1910) of sterk verbouwd zoals het huis Berkenrode op Groot Haesebroekseweg 1 (ca. 1910). Het huis Coromote voor de jonkvrouwen Loudon op Buurtweg 89-91 uit 1924 bestaat nog en is beschermd als rijksmonument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Landgoed gelegen tussen Buurtweg-Dennenlaan (woonwijk Klinge)-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van voormalige buitenplaats Stoephout; huidige ontsluiting terrein vanaf Dennenlaan, tussen huisnummers 7 en 9b, oorspronkelijk vanaf Buurtweg (ca. 25 meter ten noorden van Buurtweg 27)
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Uitgestrekt parkbos
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het prieel ligt ca. 70 meter ten noordwesten van het huis; het huis ligt meer dan 300 meter vanaf Dennenlaan en ca. 180 meter vanaf Buurtweg; het toegangshek ligt aan de Dennenlaan, aan het begin van de lange oprit naar het huis en (net iets) schuin van de as van de Klingelaan. De dienstwoning op nr. 9a ligt op de rand van het parkbos en de weilanden, aan de zuidoostzijde van Clingenbosch
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Temidden van parkbos gelegen
Ontsluiting	Vanaf Dennenlaan met gebogen lanen
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet/nauwelijks zichtbaar vanaf openbare weg; Dennenlaan 9a is zichtbaar vanaf de Wittenburgerweg

Architectonische kenmerken huis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (ondergrondse laag met garages uit 1986)
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (deels gepleisterd)
Stijl	Nieuw Historiserende stijl met invloeden (Engelse) vakwerkstijl

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar vanaf openbare weg

Architectonische kenmerken prieel

Type	Prieel
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Onbekend
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Onbekend
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Onbekend / houten prieel
Stijl	Nvt
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar vanaf openbare weg

Architectonische kenmerken dienstwoning Dennenlaan 9a

Type	Dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Op toegangspad in parkbos
Nokrichting	Enigzins evenwijdig aan pad
Hoofdvorm	Samengesteld (evenwijdige massa's)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldaken (evenwijdig aan elkaar gelegen; via zakgoot verbonden)
Materialen dakbedekking	Dakpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bekend van bouwtekening uit 1974; sobere detaillering; vanaf Wittenburgerweg is hoofdvorm duidelijk zichtbaar

Architectonische kenmerken hek tussen Dennenlaan 7 en 9b
Gemetselde hekpijlers en muurwerk met dubbel ijzeren draaihek en ijzeren doorloophek. Op hekpijlers links 'Clingen' en rechts 'bosch' in bas reliëf in natuursteen. Pijlers afgesloten met geprofileerde dekplaten in natuursteen met daarop lantaarns. IJzeren spijlen hekken met voluutkrullen.

Buurtweg 27 met toegangshek

Naam	Clingenbosch
Oorspronkelijke functie	Wonen; erfafscheiding
Type	Dienstwoning (houtvesterswoning); toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	S. de Clercq

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken Buurtweg 27/ bij 27

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Buurtweg gelegen, een van de oudste wegen van Wassenaar; aan de Buurtweg liggen verschillende, van rijkswege beschermde complex

	historische buitenplaatsen; tegenover de historische buitenplaats Blanckenburg gelegen
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de rand van het parkbos van Clingenbosch, op slechts enkele meters van de Buurtweg, daarvan via hek gescheiden; circa 25 meter ten noordoosten van het woonhuis ligt een toegangspad naar Clingenbosch/Buurtweg 27 met een hek
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Ten westen van het hoofdhuis, op ca. 225 meter afstand
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Bescheiden verhard erf
Ontsluiting	Via toegangshek ten noorden van pand
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken dienstwoning

Type	Woonhuis (dienstwoning)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (oorspronkelijk)
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig hoofvolume met oorspronkelijke uitbouw met plat dak aan zuidoostzijde
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en wit geschilderd
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten roedenverdeelde ramen met luiken; in huidige situatie drie vensters in straatgevel, oorspronkelijk links een entree

Architectonische kenmerken toegangshek
Gemetselde hekpijlers met aan weerszijden convexe muren, alle afgesloten met ezelsrug. Vernieuwde ijzeren draaihekken.

Waardering buitenplaats Clingenbosch

Het complex is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van Clingenbosch en binnen een gebied met buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in het parkbos van Clingenbosch en de ruimtelijk-functionele relatie van boswachters- en houtvesterswoning daarmee
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen van Clingenbosch onderling, mede in relatie tot het parkbos
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van S. de Clercq;

	Als voorbeeld van eenvoudige dienstwoningen; vanwege de voor de functies passende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen en Clingenbosch zelf in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de (verwachte) gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van het prieel; vanwege de (verwachte) uit de bouwtijd herkenbare detaillering en materialen van het hoofdhuis; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de toegangshekken; vanwege de herkenbare hoofdvormen en behouden eenvoudige detaillering van de boswachterswoning; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering van de houtvesterswoning
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als buitenplaats met karakteristieke bijbehorende onderdelen, die zich aan de buitenranden van het parkbos bevinden en duidelijk maken dat het hier om buitenplaats gaat

Doctor Leydstraat 1a, zie beschrijving Oostdorperweg 27-29

Doctor Leydstraat 1, 3, 5, 7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakelde woningbouw (vier-onder-een-kap) met poort
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Middenstandswoningen; poort
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1933
Architect	P.W.M. van der Klaauw
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan straat vier-onder-een-kap, gebouwd in opdracht van A.P. Ruygrok, met links een poort naar achtererf met werkplaats (voormalige bollenschuur), eveneens gebouwd in opdracht van familie Ruijgrok. *Over Oostdorp* De wijk Oostdorp wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit in oorsprong agrarische gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. *Over de architect* Architect P.W.M. van der Klaauw was in Wassenaar actief in de jaren dertig en begin veertig. Hij ontwierp onder meer Hotel-restaurant Duinoord, Wassenaarseslag 26 (1937), Van Zuylen van Nijeveltstraat 301-311 (1938), woningbouw aan de Pieter Maritzstraat en Hallekensstraat 70-84 (1941) en een dubbel woonhuis, Ridderlaan 18-20 (1941).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Direct aan de straat gelegen woningbouwblok, passend in bebouwingstructuur van Oostdorp, die bestaat uit stroken van geschakelde woningbouw (overwegend sociale woningbouw)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat zonder voortuin; links poort; bescheiden achtertuinen met aanbouwen met plat dak aan woningen en vrijstaande bergingen; achter tuinen binnenterrein met werkplaats
Ontsluiting	Aan straat; via achtererf
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woningen

Type	Geschakelde woningbouw
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode (verbeterde) Hollandse pan
Materialen gevels	Baksteen (donker trasraam, opgaand werk geel) / hout
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten erkers op stenen plint met entree terugliggend; bovenlichten (oorspronkelijk) gekleurd glas-in-lood; gevelbekleding boven erker en entree in hout; dakoverstek in hout; dakkapel over bijna gehele lengte van het dak onder lessenaarsdak; schoorstenen op daknok met op hoeken schoorstenen uitgevoerd als tuitgevels

Architectonische kenmerken poort
Verbindend element tussen Oostdorperweg 27-29 en woningen Dr. Leydstraat, afgedekt met rode Hollandse pannen zoals op woningen (inrijdeuren zijn niet meer aanwezig).

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de structuur van Oostdorp van woningen aan de straat en relatief grote binnenterreinen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van middenstandswoningen uit de jaren 1930 in de stijl van de Amsterdamse School; als onderdeel van het oeuvre van Van der Klaauw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als herinnering aan de bedrijvigheid in Oostdorp; als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Oostdorp
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Doornweg 3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Bungalow
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1956/7
Architect	Th. Taen en Th. Nix
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van ir. F.F. Bish; bouwtekeningen uit 1956, 1957 en 1958 ivm wijzigingen ontwerp; 2008/9 verbouwing waarbij open ruimte onder huis is dichtgezet. *Over Kievietsduin* Het zuidelijke deel van het landgoed Groot Haesebroek werd vanaf ca. 1909 herbestemd voor villabouw. In 1920 verleende de gemeente toestemming aan de N.V. Exploitatie Maatschappij Kievietsduin voor de al aangelegde wegen (met uitzondering van de Doornweg, die in eigendom was van de N.V. Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Meyendell en waarvoor geen toestemming was gevraagd). Het idee bestond om Meyendell te ontwikkelen als villapark, maar alleen het duingebied dat nu Kieivietsduin heet, werd vanaf 1919 ontwikkeld. Oorspronkelijk was het uitgangspunt kavels van minstens één hectare, maar dit werd losgelaten toen bleek dat de verkoop niet vorderde. In 1937 werden de gemeenschappelijke gronden en voorzieningen aan de gemeente overgedragen. *Over de architecten* De Nederlandse architect Theodorus J. Taen Err Toung (1889-1970) was een kleinzoon van de toonaangevende architect P.J.H. Cuypers (zoon van een dochter, die getrouwd was met een Chinees, hetgeen zoveel stof deed opwaaien dat erover gepubliceerd werd). Omstreeks 1920 vertrok Theo Taen naar Nederlands-Indië en keerde in 1945 terug. Hij associeerde zich rond 1955 met J. de Jongh en Th. Nix (later Taen & Nix). Het architectenbureau was vooral werkzaam in de kerkenbouw, waarvoor eerst in Traditionele en later in modernistisch stijl ontworpen werd. Het bureau ontwierp het Catharinalyceum in Eindhoven (nu: Van Maerlant) in 1953 en het St. Theresialyceum te Tilburg (1963). Dr. ir. Ch. Th. (Thomas) Nix (1904-1998), architect en stedenbouwkundige, werd geboren in Nederlands-Indië en keerde daar na zijn studie te

	Delft naar terug. Na zijn terugkomst na de Tweede Wereldoorlog werkte hij voor Van Traa aan de Wederopbouw van Rotterdam en promoveerde in 1949 op de stedebouw in Indonesië. (http://zoeken.nai.nl/CIS/persoon/3356)
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van een reeks woonhuizen in het glooiende duintterrein van Kievietsduin met ondanks grote variatie in type woonhuizen en oriëntatie een gelijkmatig afstand tot weg en huizen onderling
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op een duintop gelegen, gebruik makend van de hoogteverschillen in het terrein; aan overzijde van de weg liggen in de duinen aangelegde golfbanen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad voetgangers naar hoger gelegen woonhuis; oorspronkelijk auto-oprit gepland naar achterzijde pand
Rooilijn	In voorgevelrooilijn van westelijk gelegen buurpanden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Bungalow
Oriëntatie	Haaks
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Langgerekte bouwmassa, samengesteld uit twee ten opzichte van elkaar verspringende volumes, waarvan lange volume (oorspronkelijk) deels vrijstaand op kolommen; korte volume aan straatzijde met split-level en hoger bouwdeel met lessenaarsdak
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Plat dak / lessenaarsdak
Materialen dakbedekking	Onbekend (waarschijnlijk bitumen)
Materialen gevels	Betonnen constructie; gevels in baksteen (schoon werk donkere steen, geglazuurde steen en gepleisterde geveldelen) en houten bekleding
Stijl	Modernisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kubistische vormentaal met sterk horizontale vensterindeling; kolom bekleed met verticale steenstrips

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de woonwijk Kievietsduin
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de duinrand; vanwege het ruimtelijk-functionele gebruik van de hoogteverschillen van het perceel
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van de architecten en als voorbeeld van een huis in de stijl van het modernisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Kievietsduin in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en het eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van een huis in de stijl van het modernisme
Zeldzaamheid	Als relatief zeldzaam voorbeeld in Wassenaar van een huis in de stijl van het modernisme

Dr. Mansveldkade 50-80, zie beschrijving Zonneveldweg 1-85

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Twee woningbouwblokken, behorend tot complex, bestaande uit acht woningbouwblokken en twee garages

Duindigt complex historische buitenplaats Duindigt[1], Duindigt 1c, 2, 3, 7, 8, 8a, 9, 10, Waalsdorperlaan 1, 2, 3, 3a, 4, 5

Naam	Duindigt / Duinhorst (naam landhuis Duindigt 9)
Oorspronkelijke functie	Historische buitenplaats
Type	Complex Historische buitenplaats
Kadastrale perceelsnummers terrein Duindigt	E 1921, 1923, 1927, 1928, 1929, 1937, 1939, 1940, 1952, 1953, 2010, 2011, 2028 en 2110. Op 2027 ligt het tuincentrum, historisch gezien behoort dit perceel ook tot Duindigt, echter niet in de huidige (eigendoms)situatie.
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex historische buitenplaats, bestaande uit (naoorlogs) landhuis (Duindigt 3), historische tuin- en parkaanleg, moestuinmuren en koude bakken (bij Duindigt 2), schuur (Duindigt 1c), brug en toegangshek, chalet, tuinvazen, kiepbrug, koepel, woning (Duindigt 2), landhuis Duinhorst (Duindigt 9), voormalig koetshuis (Duindigt 10) en boerderij met bijgebouwen en woningen (Duindigt 7, 8, 8a). Bijbehorende dienstwoningen op Waalsdorperlaan 1,2,3;3a en 4;5. Duindigt 4 en 6 stammen uit 1992; nummer 5 uit 1979; deze onderdelen worden hierna niet beschreven. *Geschiedenis Duindigt (beknopt)* In de 16de eeuw is er sprake van boerderijen op de terreinen die in de 17de eeuw tot buitenplaats de 'Lusthof' ontwikkeld werden. Er worden naar voorbeeld van Persijn (de vrouw des huizes is Anna van Persijn) moes- en siertuinen met doolhof en sterrenbos aangelegd. Het huis wordt gebouwd op ongeveer de plek waar het huidige huis Villa Duindigt (Duindigt 3) staat. In 1748 verwerft mr. Jan Abraham Thilenus de buitenplaats en hij laat het huidige sterrenbos aanleggen en geeft Duindigt zijn huidige naam. Rond 1800 en in de 19de eeuw heeft een verlandschappelijking van tuinen en (hakhout)bossen plaatsgevonden, waarbij een heuvel met koepel en vijverpartijen zijn aangelegd. In 1906, nadat de renbaan Clingendael op Groenendaal werd opgeheven, werd door W. Jochems de renbaan Duindigt aangelegd. In 1920 werd in opdracht van Jochems' echtgenote een alpentuin met waterval en rotspartijen, en een chalet aangelegd door de firma Moerkoert uit De Bilt. In 1942 werd in opdracht van M. Burgerhout-Jochems een tuin rond 'De Hofstee' aangelegd naar ontwerp van tuinarchitect Roeters-Van Lennep. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Duindigt

[1] Beschrijving gebaseerd op archiefgegevens gemeente Wassenaar en Rijksdienst (RCE).

	regelmatig gebombardeerd, waarbij de buitenplaats zwaar werd verwoest; na de oorlog verkeerde het landhuis en vele andere gebouwen, waaronder de oranjerie, in ruineuze staat. Enkele gebouwen werden herbouwd, maar niet alle; zo zijn de oranjerie en portiers- en tuinmanswoning niet herbouwd. Na de Tweede Wereldoorlog erfde mr. Herbert Jochems het noordelijke deel van de buitenplaats met de Roggewoning (Buurtweg 122) en Duinhorst (Duindigt 9,10) en zijn zuster Meta Burgerhout-Jochems het zuidelijke deel met Duijngheest, Groenendael en Klein Hoefijzer. De renbaan werd in de jaren 70 verkocht, alsmede de sportvelden tussen Clingendael en Den Haag. Omstreeks 1963 liet H. Jochems naar zijn eigen ontwerp de door de oorlogschade ontstane kraters omvormen tot een ensemble met vijvers en follies (tempeltjes, ruïnes, een Nymphaem). *Over de architect Rouville de Meux (Duindigt 3)* Abraham Mattheüs de Rouville de Meux (1893-19??), geboren in Den Haag, genoot zijn opleiding aan de Technische Hogeschool in Delft waar hij in 1922 zijn diploma voor bouwkundig ingenieur haalde. Hij was op verschillende architectenbureaus werkzaam en van 1927 tot 1930 als assistent aan de TH in Delft verbonden. In deze jaren vestigde hij zich als zelfstandig architect in Den Haag. In 1929 werd De Rouville de Meux benoemd tot leraar aan de Academie van Bouwkunst waar hij tot 1935 les gaf. Voor zijn werk en zijn studie bracht De Rouville de Meux veel tijd in Milaan door. De architectuur van De Rouville de Meux was, afhankelijk van de opgave, traditioneel of historiserend van aard. Dit maakte hem ook geliefd bij opdrachtgevers in Wassenaar. Hier ontwierp hij in 1926 een klein landhuisje dat op verzoek van de opdrachtgevers als een Engelse cottage werd opgetrokken. Deze stijl werd ook bepalend voor het landhuis dat De Rouville de Meux vier jaar later aan Van der Oudemeulenlaan 5 ontwierp. De karakteristiek is nog steeds zeer herkenbaar. Het landhuis dat in 1935 naar zijn ontwerp aan de Bloemcamplaan 35 tot stand kwam, werd bepaald door de vormentaal van de Delftse school. Behalve in Wassenaar had De Rouville de Meux ook veel opdrachten in Eindhoven, Zaltbommel, Nunspeet en Zaandam. In Loenen ontwierp hij kort na de Tweede Wereld een rietgedekte kapel op de Erebegraafplaats en in de jaren vijftig ontwierp hij het raadhuis van Pijnacker, in een historiserende stijl.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog; in 2012 beoordeeld als potentieel gemeentelijk monument; in 2005 beschreven als

	complex historische buitenplaats ten behoeve van bescherming als rijksmonument van onderdelen van voor 1940. Te beschermen onderdelen uit 2005 op kadastrale percelen E 1929, 2928, 1952, 1953, 2010, 2007, 2027, 1923, 1939, te weten historische tuin- en parkaanleg, moestuinmuur en koude bakken, schuur en moestuinmuur, brug en toegangshek, chalet, tuinvazen, bruggen, koepel

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen tussen Rijksstraatweg-Waaldorperlaan-terreinen van renbaan Duindigt-N14 (landscheidingsweg)
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Parkbos met vijverpartijen en sterrenbos
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De gebouwen liggen langs een zuidwest-noordoost georiënteerde laan, evenwijdig gelegen aan de Rijksstraatweg, op ca. 200-250 meter vanaf de Rijksstraatweg. Aan de Waalsdorperlaan ligt een brug met entreehek.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Historische buitenplaats met bijbehorende hoofd- en bijgebouwen en gebouwde onderdelen alsmede tuin- en parkaanleg
Ontsluiting	Aan Waalsdorperlaan en Rijksstraatweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Delen zijn goed tot redelijk zichtbaar vanaf de openbare weg; meeste onderdelen niet of weinig zichtbaar vanaf openbare weg

Tuin en parkaanleg
Historische parkaanleg, daterend van 2de helft 17de eeuw. Op kaart Cruquius uit 1711 is de situatie van 1666 te zien; in huidige situatie is 17de-eeuwse omtrek grotendeels bewaard gebleven. Ook sterrebos was al aanwezig (niet huidige sterrebos), net als moestuin en aarden wal. Huidige sterrebos uit 18de eeuw. Huidige aanleg en muren van moestuin van rond 1880. Koepel uit midden 19de eeuw; tracé Vinkenbaan zuidwestzijde; vijverpartijen en waterlopen uit tijd van landschappelijke aanleg in 19de eeuw; in 1920 door firma Moerkoert aangelegde Rockery met alpentuin (aangelegd met kunstmatige rotspartijen in cementrustiek, een specialisatie van de firma en waterval) en chalet; 1942 aanleg deeltuin naar ontwerp Roeters van Lennep (bij in oorlog verwoeste huis 'De Hofstee'); 1963 ter plaatse van kraters uit de WOII aanleg follie-tuin met cirkelvormige vijverpartijen en tempeltjes in ruïnevorm; 20ste-eeuwse vijverpartijen (noordoostelijke deel); niervormige zwemvijver van rond 1950.
In park te beschermen elementen (behalve de aanleg):
Schuur, kweekbakken en 18de-eeuwse moestuinmuren (150 meter lange perenmuur en een muur van ca. 160 meter); 19de-eeuwse brug met keermuren en jonger toegangshek; houten koepel uit ca. 1860; houten blokhut (chalet) uit 1920 als onderdeel van miniatuur Alpen-landschap (Rockery); kiepbrug en tuinvazen.

Duindigt 1
Voor foto's zie dossier Duindigt 1
Duindigt 1 was oorspronkelijk de aan de entree aan de Waalsdorperlaan gelegen portierswoning, die in de Tweede Wereldoorlog verloren is gegaan.
Een personeelswoning uit 1893 op Duindigt 1a is eveneens in de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan en niet herbouwd, net als de 18de-eeuwse oranjerie op Duindigt 1b. Op nummer 1c staat de timmerschuur annex schaftlokaal en materiaalloods uit 1895.

Woonhuis Duindigt 2
Als moestuinschuur gebouwd vóór 1822, diverse malen verbouwd en vergroot. In jaren '70 van 20ste eeuw verbouwd tot woning.

Architectonische kenmerken landhuis Duindigt 3 'villa Duindigt'
Voor foto's zie dossier Duindigt 3
Oorspronkelijke hoofdgebouw, huis uit 1911 verwoest tijdens Tweede Wereldoorlog. Huidige landhuis uit 1953/4, gebouwd naar ontwerp van A.M. de Rouville de Meux en in opdracht van mevr. M. Burgerhout Jochems. In gebruik als diplomatenwoning. Sinds bouw al diverse malen verbouwd, namelijk in 1955, 1969 en 2012, waarbij in 2012 het meest ingrijpend.

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voorplein aan noordzijde
Nokrichting	Haaks en evenwijdig aan Rijksstraatweg
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld van haaks op elkaar staande schilddaken
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Historiserend
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Geblokte hoeklisenen in schoon werk; gemetselde schoorstenen

Duindigt 4
De Hofstee, huis met tuinen naar ontwerp van tuin- en landschapsarchitect Roeters van Lennep, verwoest tijdens de Tweede Wereldoorlog; slechts fundering nog aanwezig. Van de tuin zijn muren en een vijver behouden. Komt niet overeen met huidige huisnummer 4.

Architectonische kenmerken boerderij Duindigt 8
Oorspronkelijke boerderij stamt in oorsprong ten minste uit de 17de eeuw. De boerderij wordt in 1628 vermeld met als aanduiding 'gelegen aan de Aschhoop, anders geseijt Walingsdorp'; hieruit komt de benaming 'Waasdorp op den Aschhoop'. De boerderij ging in het midden van de 18de tot Duindigt behoren, toen mr. Jan Abrahamszn Thilenus boerderij en landgoed kocht. Huidige gebouw is ten zuidoosten van oorspronkelijke locatie heropgebouwde boerderij Waasdorp op den Aschhoop uit 1948/9 op aanvraag van het Districtsbureau Wederopbouw Boerderijen naar ontwerp van architect Herman Baarda (1892-1951). Bouw van boerderij met bijstal met wagenschuur (huidige huisnummer 8a), 2 hooibergen en 2 arbeiderswoningen. In 1992 plaatsing twee dakkapellen in opdracht van mevr. C.J. Jochems op bijstal (8a).

Over wederopbouw van boerderijen
De schade aan de Nederlandse agrarische bedrijven na de Tweede Wereldoorlog was groot. Ruim 50.000 bedrijven waren beschadigd voornamelijk door inundatie, maar ook door bombardementen of vanwege strategische doeleinden. Ruim 8.000 boerderijen waren geheel vernietigd. Gezien het belang van de voedselvoorziening was een snelle herbouw dringend noodzakelijk. Hiertoe werd al in 1940 het Bureau Wederopbouw Boerderijen opgericht, in 1947 omgedoopt tot de Afdeling Boerderijenbouw van de Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting. Dit bureau zou tot ver na de afloop van de oorlog de herbouw van vele boerderijen begeleiden. Omdat de schade, minus een eigen bijdrage van 10 tot 25 % door het rijk werd vergoed, werd de eis van sober en doelmatig bouwen gesteld.

Voor foto's zie dossier Duindigt 8

Type	Boerderij met twee kapbergen, via tussenlid aan stalgedeelte gebouwde woning; haaks daarop vrijstaande stal met wagenschuur; ten

	noordoosten van stal twee hooibergen; ten zuidwesten van boerderij een woning (een van de twee geplande arbeiderswoningen; huidige huisnummer 7)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voorgevel gericht op noordzijde
Nokrichting	Stal haaks op Rijksstraatweg
Hoofdvorm	Hoofdvolume (stal) met zadeldak; tussenlid met kap en woonhuis-gedeelte met zadeldak van 1 ½ bouwlaag
Aantal bouwlagen	1 / 1 ½
Kapvorm	Zadeldaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (volgens bouwtekening gepleisterd met plint in schoon werk)
Stijl	Sober en doelmatig: typerend voor agrarische Wederopbouwarchitectuur

Architectonische kenmerken landhuis Duindigt 9, Duinhorst
In 1946 heropgebouwd/hersteld na verwoesting van bestaande landhuis voor mr. H. Jochems naar tekeningen van H. Baarda. Het herstelde pand is sterk vergelijkbaar met de situatie van voor de oorlog. De detaillering is soberder.

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nagenoeg evenwijdig aan Rijksstraatweg; gelegen op ca. 200 meter afstand daarvan; voorgevel (entree) aan noordzijde
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Samengesteld met hoekpaviljoens en een lage uitbouw met entree
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (volgens bouwvergunning gepleisterd)
Stijl	Historiserend

Architectonische kenmerken koetshuis Duindigt 10
Voormalig koetshuis van Duinhorst, in 1928 verbouwd voor W.J. Jochems door architectenbureau J.T. Wouters (projectarchitect J.R. Prent). In hetzelfde jaar werd ook het huis Duinhorst verbouwd door Wouters. In 1953 is het koetshuis/ de dienstwoning verbouwd tot woonhuis in opdracht van mr. H. Jochems naar tekeningen van Joh. G. Brandsteder. Het bijgebouw ligt haaks ten opzichte van het landhuis (Duindigt 9). De huidige hoofdvorm is conform de bestaande toestand in 1928.

Type	Bijgebouw (koetshuis/garage annex dienstwoning)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	(verwachting) Noordzijde; gericht op voorplein hoofdhuis
Nokrichting	Haaks ten opzichte van hoofdhuis
Hoofdvorm	T-vormig: hoofdvolume van 2 bouwlagen met afgeplat schilddak op vierkant grondvlak en haaks daarop volume van 1 bouwlaag met schilddak
Aantal bouwlagen	2 / 1
Kapvorm	Afgeplat schilddak; schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk

Waalsdorperlaan 1-2, 3-3a, dienstwoningen, onderdeel complex historische buitenplaats Duindigt[2]

Naam	Duindigt
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Dienstwoningen, twee keer twee-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoningen, twee keer twee-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Carports toegevoegd. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen,

[2] Beschrijving gebaseerd op archiefgegevens gemeente Wassenaar en Rijksdienst (RCE), aangevuld met datgene wat vanaf de openbare weg te zien is.

	waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken dienstwoningen Waalsdorperlaan 1, 2, 3, 3a

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Waalsdorperlaan, tegenover de toegang tot Duindigt
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Tussen de woningen ligt de toegang en parkeerterrein van de tennisbanen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en (deels bebouwd) erf
Ontsluiting	Vanaf Waalsdorperlaan
Rooilijn	De twee woningbouwblokken liggen op gelijke afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken Waalsdorperlaan 1-2

Type	Twee-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Wolfskap met haaks zadeldaken met zakgoot
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse materialen
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aan voorzijde boven de dakvoet uitgemetselde geveldelen met steekkap; roeden verdeelde, houten ramen met luiken; bakstenen lekdorpels; houten voordeuren met spievenster

Architectonische kenmerken Waalsdorperlaan 3-3a

Type	Twee-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig

Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Zadeldak met haaks zadeldaken met zakgoot
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse materialen
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aan voorzijde boven de dakvoet uitgemetselde geveldelen met steekkap; roeden verdeelde, houten ramen met luiken; bakstenen lekdorpels; houten voordeuren met spievenster

Waalsdorperlaan 4, 5

Naam	Duindigt
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Dienstwoningen, twee-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoningen, twee-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Uitbouw nummer 5 aan achterzijde. Carports toegevoegd.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken Waalsdorperlaan 4, 5

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Waalsdorperlaan, tegenover Duindigt
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Gelegen naast de dienstwoningen op huisnummer 3-3a
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en (deels bebouwd) erf
Ontsluiting	Vanaf Waalsdorperlaan
Rooilijn	De dienstwoningen van Duindigt liggen op gelijke afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken Waalsdorperlaan 4-5

Type	Twee-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met ongelijke dakvlakken
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde plint)
Stijl	Traditioneel-
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen voorgevelindeling; roeden verdeelde, houten schuiframen met luiken; houten lekdorpels; houten voordeuren met bovenlichten; staafankers; strekken; gemetselde schoorstenen; dakoverstek met windveren

Waardering complex historische buitenplaats Duindigt

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurbepalende waarde als onderdeel van een gebied met historische buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen en parkaanleg
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de landschappelijke aanleg van de historische buitenplaats en de landschappelijke relatie met de aansluitende buitenplaatsen Clingendael/Oosterbeek en Wittenburg; vanwege de ondanks de verwoestingen van WOII in hoge mate gaaf bewaarde historische tuin- en parkaanleg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom en kunsthistorische waarde van een aantal onderdelen, zoals de tuinmuren; als voorbeeld van een Wederopbouwboerderij en bijbehorende bijgebouwen; vanwege de ornamentele waarde van de koepel; als voorbeeld van eenvoudige dienstwoningen en als onderdeel van de Wassenaarse architect Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen in het bijzonder, alsmede als onderdeel van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de Wederopbouw
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de (verwachte) gaaf bewaarde hoofdvorm van (ten minste) huisnummers 3, 8/8a, 9 en 10 en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering van (ten minste) huisnummers 3, 8/8a en 9; Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, gaaf bewaarde indeling van de voorgevel en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de dienstwoningen
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Zeer herkenbaar als historische buitenplaats; vanwege herkenbaarheid van functies van onderdelen, zoals dienstwoningen
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van onderdelen binnen de historische parkaanleg, zoals het sterrebos, de (restanten van de) vinkenbaan, follie-tuin en Rockery

Duinlustweg 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	S.S. Heyting
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van A.E. Heyting-Müllemeister. Uitbreiding aan zijde Dwarsweg. *Over Kievietsduin* Het zuidelijke deel van het landgoed Groot Haesebroek werd vanaf ca. 1909 herbestemd voor villabouw. In 1920 verleende de gemeente toestemming aan de N.V. Exploitatie Maatschappij Kievietsduin voor de al aangelegde wegen (met uitzondering van de Doornweg, die in eigendom was van de N.V. Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Meyendell en waarvoor geen toestemming was gevraagd). Het idee bestond om Meyendell te ontwikkelen als villapark, maar alleen het duingebied dat nu Kieivietsduin heet, werd vanaf 1919 ontwikkeld. Oorspronkelijk was het uitgangspunt kavels van minstens één hectare, maar dit werd losgelaten toen bleek dat de verkoop niet vorderde. In 1937 werden de gemeenschappelijke gronden en voorzieningen aan de gemeente overgedragen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van een reeks woonhuizen in het glooiende duintterrein van Kievietsduin met ondanks grote variatie in type woonhuizen en oriëntatie een gelijkmatig afstand tot weg en huizen onderling; op hoek Duinlustweg-Dwarsweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op een duintop gelegen, gebruik makend van de hoogteverschillen in het terrein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad voetgangers naar hoger gelegen woonhuis aan Dwarsweg; auto-oprit met garage aan Duinlustweg
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur (iets terug ten opzichte van Duinlustweg)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heg als erfscheiding)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree aan zijde Dwarsweg
Nokrichting	Hoofdvolume evenwijdig aan Duinlustweg
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Twee haaks geplaatste zadeldaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Invloed Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met hoog opgetrokken zadeldak; erker met plat dak aan Duinlustweg; dakkapellen met riet meegedekt; rode nokvorsten; uitkragende lekdorpels en lateien in beton; houten roedenverdeelde ramen; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de woonwijk Kievietsduin; vanwege de hoekligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege het ruimtelijk-functionele gebruik van de hoogteverschillen van het perceel
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een villa uit het Interbellum met eigentijdse stijlkenmerken
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Kievietsduin in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en het eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Duinlustweg 13

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1932
Architect	G. van der Veen (aannemer)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Landhuis voor J. Bakker, gebouwd door timmerman/metselaar G. van der Veen. Garage in heuvel opgenomen (woonhuis ondergronds (volgens bouwtekening) niet toegankelijk). In 1934 werd de lage uitbouw (aangekapt) met daaronder een kelder toegevoegd. *Over Kievietsduin* Het zuidelijke deel van het landgoed Groot Haesebroek werd vanaf ca. 1909 herbestemd voor villabouw. In 1920 verleende de gemeente toestemming aan de N.V. Exploitatie Maatschappij Kievietsduin voor de al aangelegde wegen (met uitzondering van de Doornweg, die in eigendom was van de N.V. Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Meyendell en waarvoor geen toestemming was gevraagd). Het idee bestond om Meyendell te ontwikkelen als villapark, maar alleen het duingebied dat nu Kieivietsduin heet, werd vanaf 1919 ontwikkeld. Oorspronkelijk was het uitgangspunt kavels van minstens één hectare, maar dit werd losgelaten toen bleek dat de verkoop niet vorderde. In 1937 werden de gemeenschappelijke gronden en voorzieningen aan de gemeente overgedragen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van een reeks woonhuizen in het glooiende duintterrein van Kievietsduin met ondanks grote variatie in type woonhuizen en oriëntatie een gelijkmatig afstand tot weg en huizen onderling
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op een duintop gelegen, gebruik makend van de hoogteverschillen in het terrein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad voetgangers met trap naar hoger gelegen woonhuis; auto-oprit naar in heuvel opgenomen garage
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	L-vormig; Hoofdmassa met wolfsdak en haaks daarop schilddak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld (wolfsdak; schilddak)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (plint schoon werk; opgaand werk ruw gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vakwerk; houten ramen en windveren; glas-in-lood; hoog opgemetselde schoorsteen; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de woonwijk Kievietsduin
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege het ruimtelijk-functionele gebruik van de hoogteverschillen van het perceel
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis met invloeden van de (Engelse) landhuisstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Kievietsduin in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Duinrell, historische buitenplaats

Naam	Duinrell
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats
Type	Historische buitenplaats
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4 en restanten historische aanleg
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	(Voormalige) koetshuis-paardenstalling-dienstwoning (oorsprong 17de eeuw); oranjerie (1894); boerderij (oorsprong 17de eeuw); dienstwoning (laatste kwart 19de eeuw); restanten van parkbos en aanleg met elementen als slingerende waterpartij (als restant landschappelijke aanleg)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Afgebroken in 1986
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Historische buitenplaats, sinds 1935 in gebruik als camping/pretpark Duinrell. *Geschiedenis Duinrell (beknopt)* Duinrell is ontstaan vanuit een boerderij. Deze boerenhoeve, ook bekend als Oudt Duynrell kwam in 1680 in bezit van mr. Cornelis de Jonge van Ellemeet, ontvanger-generaal van de Republiek en pensionaris van Rotterdam en Den Briel. Hij liet een uitgestrekte buitenplaats aanleggen met een huis en tuinen naar ontwerp van Jacob Roman op een terrein waarop drie boerderij lagen. Het huis is in 1986 afgebroken. Behalve het huis liet Van Ellemeet bouwhuizen bouwen; het linker bouwhuis werd in de 19de eeuw afgebroken, het rechter bestaat nog (koetshuis). Het landgoed strekte zich uit tot aan de Kerkstraat, waaraan de dienstwoningen aan de Kerkstraat 98-112 uit 1899 herinneren. In 1929 werden terreinen verkocht aan de gemeente, waarna de terreinen als woonwijk werden bestemd. Duinrell werd vanaf 1935 voor publiek opengesteld en ontwikkelde zich tot camping/pretpark Duinrell. Hiervoor ontwierp tuinarchitect H. Otto in de jaren ’50 een (beplantings)plan. Van de landschappelijke aanleg van Duinrell is de 19de-eeuwse slingerende waterpartij en enkele andere watergangen, daterend van vóór 1830 overgebleven. Aan de oorspronkelijke, aanleg herinneringen behalve enkele gebouwen ook nog restanten van het bos en lanen. De 17de-eeuwse boerderij Huys ter Duin (Duinrell 15) is behouden en was een pachtboerderij van Duinrell, die sinds 1932 in gebruik is als woonhuis en daartoe verbouwd; vervolgens meerdere keren verbouwd, waaronder in jaren ’70. Eén van de andere boerderijen van Duinrell, Vreeburg, aan de Van Wijnbergenlaan 9, werd in de 19de eeuw uitgebreid met een woontoren. De

	boerderij is afgebroken, maar de toren is behouden en is beschermd als rijksmonument. De twee schaapskooien van Duinrell zijn afkomstig van Meijendel en rond 1900 verplaatst naar Duinrell. Oorspronkelijk uit 1854, gebouwd ten behoeve van de schapenhouderij op Meijendel op initiatief van de toenmalige eigenaar van Meijendel, Philip Jacob baron van Pallandt. Eén voormalige schaapskooi is in gebruik als opslagschuur; de andere al sinds 1935 als horecagelegenheid. Beide schuren zijn sterk verbouwd/vernieuwd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen tussen Katwijkseweg-Storm van 's-Gravesandeweg/Van Wijnbergenlaan/Jagerslaan, het natuurgebied tussen Jagerslaan en de Duinen en de duinen zelf; Onderdeel uitmakend van een zone van aaneengesloten buitenplaatsen langs de kuststrook ten noorden van Den Haag met ten zuiden oorspronkelijk Groot Haesebroek en ten noorden van Duinrell Rijksdorp
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen de duinen aangelegen, gebruik makend van de natuurlijke hoogteverschillen in het terrein Gelegen in van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Oranjerie en koetshuis liggen nabij elkaar in het voormalige centrum van de buitenplaats; de boerderij ligt geheel aan de zuidelijke rand; de dienstwoning fungeert nu als entreegebouw/kantoor en staat ter hoogte van de Duinrellweg
Ontsluiting	Hoofdontsluiting van het park ter hoogte van Duinrellweg; Duinrellweg oorspronkelijk in as van buitenplaats en oprijlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken dienstgebouw Duinrell 1
Dienstwoning in neo-Hollandse renaissancestijl uit laatste kwart 19de eeuw. Uitbreidingen (niet bij bescherming betrokken) via tussenlid met oorspronkelijke volume verbonden.

Type	Dienstwoning
Hoofdvorm	Staafvormig (rechthoekig grondvlak)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Muldenpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en geschilderd)
Stijl	Neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Pand met aan voorzijde (zuidwestzijde) in middenas gesitueerde entree (niet meer als entree in gebruik) met daarboven boven de

	dakvoet uitgemetselde trapgevel met steekkap; kopse gevels met trapgevels; siersmeedijzeren schieters van muurankers; als kroonlijst uitgevoerde daklijst; dakruiters; classicistische omlijsting van de entree met frontonvormige bekroning

Architectonische kenmerken oranjerie
Gebouwd in 1894 in neorenaissancestijl. Functies onder meer theeschenkerij en rijtuigmuseum.

Type	Oranjerie
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Haaks op koetshuis
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Niet van belang (kunststof dak)
Materialen gevels	Baksteen (bezande machinale steen en gele verblendsteen met geel voegwerk)
Stijl	Neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gevelsteen met tekst: “De eerste steen gelegd / door / Philip Dirk / Baron van Pallandt / 31 mei 1894”. Hoeklisenen; hardstenen lekdorpels/waterlijst; horizontale speklagen in gele verblendsteen; rode vormbaksteen als horizontaal accent en gele klezoren als verwijzing naar bloklijst; aanzet- en sluitsteenmotieven in gele verblendsteen ter plaatse van getoogde strekken; samengestelde, houten daklijsten (als kroonlijst uitgevoerd en op hoeken gekornist); siervazen op hoeken; stalen vakwerkkniespanten; hoge, houten ramen

Architectonische kenmerken koetshuis
In oorsprong 17de-eeuws; vergroot en verbouwd. In gebruik als ‘duinhostel’.

Type	Koetshuis-paardenstalling-dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voormalig voorplein van huis Duinrell, oorspronkelijk deel uitmakend van ensemble van twee bouwhuizen aan weerszijden van het voorplein
Nokrichting	Nvt (langsgevel langs voorplein)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak (huidige situatie afgeplat)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd met lisenen in schoon werk)
Stijl	Hollands Classicisme (oorspronkelijk)
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Ondanks de vele wijzigingen is het aan te bevelen bij verbouwingen bouwhistorisch onderzoek te verrichten vanwege de ouderdom

Architectonische kenmerken Duinrell 15, boerderij Huys ter Duyn
In oorsprong 17de-eeuws; vergroot en verbouwd. In gebruik als woonhuis. In hoofdvorm oorspronkelijke structuur van woonhuis – werkkeuken – stal met daarnaast en haaks daarop (zuidzijde) uitbouwen met berg-, schuur- en keukenruimten herkenbaar bewaard gebleven.

Type	Boerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in langsgevel aan toegangslaan (ontsluiting vanaf Jagerslaan)
Nokrichting	Langsgevel en nok stal evenwijdig aan toegangslaan
Hoofdvorm	L-vormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld
Materialen dakbedekking	Rode pannen (oorspronkelijk riet)
Materialen gevels	Baksteen (nadere gegevens onbekend)
Stijl	Tradtioneel-ambachtelijk
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Ondanks de vele wijzigingen is het aan te bevelen bij verbouwingen bouwhistorisch onderzoek te verrichten vanwege de ouderdom en verwachte aanwezigheid van een 17de-eeuwse kelder met tongewelf

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de structuurbepalende waarde als onderdeel van een gebied met historische buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen en parkaanleg; vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de herkenbare restanten van landschappelijke aanleg, zoals de slingervijver
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historisch-ruimtelijke betekenis van behouden onderdelen, hun ligging en hun onderlinge relatie, in het bijzonder de ruimtelijk-functionele en visuele relatie tussen voormalig koetshuis en oranjerie
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de stijl en materialen van de oranjerie en de dienstwoning; vanwege de ouderdom van het koetshuis en de boerderij
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen in het bijzonder, alsmede als onderdeel van de geschiedenis van zowel de buitenplaats Duinrell, als het pretpark Duinrell
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de in hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik gaaf bewaarde oranjerie; vanwege de herkenbare oorspronkelijke hoofdvorm van de dienstwoning, boerderij en het

	koetshuis; vanwege de herkenbare stijlkenmerken en detaillering van de dienstwoning
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herinnering aan de buitenplaats Duinrell die door de genoemde gebouwde elementen opgeroepen wordt en behouden blijft
Zeldzaamheid	Als voorbeeld van een buitenplaats die al in 1935 herbestemd werd en vanwege de recreatieve/toeristische functie die de buitenplaats verkreeg

Duinrooslaan 3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; tuin
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1948
Architect	A. van Essen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van W. Hüner. Tuin waarschijnlijk door tuinarchitect H. Roeters van Lennep naar ontwerp uit 1959, die vanaf 1952 eigenaar was. Hij liet in 1959 een plantenkas realiseren en tekende bij de bouwaanvraag een tuinplan. Wat betreft de aanwezigheid, gaafheid en waarde van de tuinaanleg van Roeters van Lennep zou bij gewenste wijzigingen nader onderzoek plaats dienen te vinden. In 2012 is vergunning verleend voor een verbouwing waarbij het pand naar achteren sterk wordt uitgebreid. *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond voor de aanleg van de Laan van Koot in 1919. In de jaren ’20 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren ’30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel.

	Over H. Roeters van Lennep Henri Roeters van Lennep (1889-1971) was een bekende tuin- en landschapsarchitect en werkte in Wassenaar samen met architect Van de Wall. Hij heeft tuinontwerpen gerealiseerd bij huizen van Van de Wall, zoals aan de Duinweg 14 (1916, Baldershage, rijksmonument), Duinweg 20 (1913), Konijnenlaan 6 (1921), Groot Haesebroekseweg 59 en 61 (1928), Rijksstraatweg 390-394 (villa Eikenrode, rijksmonument, 1933). Roeters van Lennep ontwierp ook buiten Wassenaar, zoals het Juliana- en Bernhardpark in 1936 en de aanleg van Vreugd en Rust in 1939, beide in Voorburg. *Over de architect* Architect Albert van Essen (1890-1967) is een Voorburgse architect die met name na de Tweede Wereldoorlog enkele huizen in Wassenaar bouwde. Hij was verantwoordelijk voor Konijnenlaan 27 uit 1929 en Willem III-laan 7 van rond 1930. In 1940 ontwierp hij de rijtjeswoningen (14-onder-een-kap) op Hogerbeetsstraat 2 tot en met 38. Ook de tegenover Klingelaan 45 gelegen huizen op huisnummer 26 tot en met 32 zijn in 1948 gebouwd naar ontwerp van Van Essen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het noordelijke, relatief dichtbebouwde deel van de zuid-Wassenaarse wijk Binnenklingen met overwegend vrijstaande woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een licht verspringende voorgevelrooilijn.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omgeven door ruime tuin rondom; tuinaanleg door tuinarchitect / eigenaar
Ontsluiting	Auto-oprit linkerzijde van perceel naar op achtererf gelegen garage, hoofdentree in linkerzijgevel
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd)
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Als tuitgevels uitgevoerde kopse gevels met tuit

weg)	uitgevoerd als schoorsteen en schouderstukken; aanbouw plat dak aan zuidzijde

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de relatie van tuin en huis
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Van Essen en de tuin inneemt in het oeuvre van de tuinarchitect Roeters van Lennep; als voorbeeld van een huis in de stijl van het traditionalisme; vanwege de tuinaanleg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm en detaillering redelijk gaaf bewaard (tot 2012)
Zeldzaamheid	Vanwege de aanleg van de tuin door tuinarchitect voor eigen woonhuis naar eigen ontwerp

Duinvoetlaan 1

Naam	Duincate
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	G.K. Kemmes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van H. Blaupot ten Cate, waarnaar de naam van het huis verwijst. Naam op gevelsteen in voorgevel *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Duinvoetlaan liggen overwegend op gelijke afstand tot de weg; gelegen op de hoek met de Kievietslaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Voetgangerspad naar entree in voorgevel aan Duinvoetlaan; auto-oprit linkerzijde perceel naar schuin achter woonhuis gelegen garage (evenwijdig en aan de Kievietlaan gelegen)
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig Duinvoetlaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap met zeeg
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen, witgeschilderd
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel met divers scala aan typen roedenverdeelde ramen met luiken ter plaatse van onderramen; houten deur met houten luifel aan ijzeren trekstangen; met riet meegedekte dakkapellen, klokketoren op daknok, schoorstenen op hoeknokken, gesmoorde nokvorsten en lekdorpels van dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende - en structuurdragende waarde en de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in landhuisstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm,

	detaillering en materiaalgebruik

Duinvoetlaan 2

Naam	Meijenhage
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, tuin
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	Co Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met tuin in architectonische tuinstijl met vijver aan voorzijde van Brandes; woonhuis voor architect zelf; woonhuis verschillende keren verbouwd, onder meer in 1968, 1998 en 2007, waarbij onder meer erker aan voorzijde toegevoegd is en ramen en dakbedekking vernieuwd zijn. De tuin is in de, in de bouwtijd sterk in opkomst zijnde, Nieuw Architectonische tuinstijl aangelegd. Hierbij vormen de stenen elementen het skelet van de tuin. Hiertoe behoren de terrassen, keermuren, trappen en rechthoekige vijverpartij. Bij deze stijl, die in het Interbellum gangbaar was, wordt veel aandacht besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. De architectonische relatie tussen binnen en buiten is belangrijk voor het ontwerp van het huis en zijn directe omgeving en één van de karakteristieke kenmerken van het huis. Wat betreft de aanwezigheid, gaafheid en waarde van de tuinaanleg van Co Brandes zou bij gewenste wijzigingen nader onderzoek plaats dienen te vinden. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de

	Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn

	verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Duinvoetlaan liggen overwegend op gelijke afstand tot de weg; gelegen op de hoek met de Kievietslaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit rechterzijde perceel naar schuin achter woonhuis gelegen garage van later datum
Rooilijn	Teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse zijde gericht naar straat; entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengestelde schildkap met zeeg
Materialen dakbedekking	Leipannen (volgens ontwerptekening riet; volgens verdere gegevens leipannen, huidige dakbedekking vernieuwde leipannen)
Materialen gevels	Baksteen

Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale gevelindelingen; fors overstek; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en visuele relatie van het huis met de tuin, die in de Nieuw Architectonische tuinstijl is aangelegd
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Brandes als eigen woonhuis; als vroeg voorbeeld van een tuin in Nieuw Architectonische tuinstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Zeldzaamheid	Als voorbeeld van een huis waarvan huis en tuin door één architect als één ontwerp zijn vormgegeven

Duinvoetlaan 6;8

Naam	Het merelnest
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	G.C. Bremer
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van J. Knoop Pathuis. Uitbreiding aan achterzijde huisnummer 8 met tussenlid naar garage. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect*

	Ir. Kees (Gustav Cornelis) Bremer (1880-1949) studeerde in 1904 af aan de Polytechnische School in Delft als bouwkundig ingenieur. In 1907 verhuisde hij naar Den Haag, waar hij, onder supervisie van Prof. Ir. J.A.G. van der Steur, werkte aan de bouw van het Vredespaleis. In 1908 werd Bremer aangenomen als architectlid bij de Maatschappij ter Bevordering der Bouwkunst, de vakvereniging van Nederlandse architecten (nu: BNA), waarin hij zeer actief zou worden. Zijn eerste werken, waaronder zijn eigen woonhuis kwamen rond 1912 tot stand in de omgeving van Arnhem. In 1914 kwam hij als adjunct-directeur in dienst bij het bureau Gemeentewerken van Arnhem. Zijn ontwerp voor de Gemeentelijke HBS voor Meisjes werd in de vakwereld met veel lof ontvangen. Een opdracht in 1915 van rijksbouwmeester Knuttel aan Bremer om enkele ontwerpschetsen te maken voor de gevels van het nieuwe postkantoor in Rotterdam, leidde ertoe dat Bremer in 1916 bij het Rijk ging werken als adjunct-rijksbouwmeester. Twee jaar na die benoeming bouwde Bremer zijn tweede eigen huis, een dubbel landhuis aan de Duinvoetlaan in het nieuwe villapark De Kieviet, namelijk villa De Heerd uit 1918 aan de Duinvoetlaan 10-12. In 1922 ontwierp hij een dubbel landhuis Het Merelnest aan de Duinvoetlaan 6 en 8, gelegen naast zijn eigen huis. Waarschijnlijk was het oorspronkelijk bedoeld als vakantiehuis. Ook hier gaat het om een rietgedekt landhuis in Engelse cottagestijl, waarbij opvalt de innovatieve plaatsing op het terrein dat veel dieper is dan breed. De huizen zijn hier achter elkaar geplaatst. Bij het ontwerpen van bijna al zijn landhuizen werd Bremer sterk beïnvloed door de Engelse landhuisstijl, met name de architectuur van E.L. Lutyens (1869-1944). In 1924 kreeg Bremer een aanstelling als Rijksbouwmeester nieuwbouw. Onder hem kwamen verschillende architecten van naam en faam te werken. In de Nederlandse architectuurgeschiedenis heeft Bremer een belangrijke rol gespeeld, als rijksarchitect, maar ook dankzij zijn invloedrijke positie als politiek persoon. Als Rijksbouwmeester gaf hij allure aan rijksgebouwen, door te kiezen voor monumentaliteit en degelijkheid. Hij streefde ernaar zijn gebouwen steeds te laten harmoniëren met de bestaande omgeving. Veel aandacht gaf hij daarbij aan de verhoudingen, de indeling van gevels en de toepassing van bijzondere bouwmaterialen, zoals verschillende soorten baksteen en natuursteen. Tegelijkertijd had hij ook veel aandacht voor de functionaliteit. Zijn gebouwen waren duidelijk voor de gebruikers ontworpen. Voor zijn postkantoren, maar ook

	scholen, rijksacademie voor Beeldende kunsten maakte hij gebruik van 'klassieke' uitgangspunten zoals U-vormige plattegronden waarbinnen de verschillende elementen symmetrisch waren gegroepeerd en symmetrische gevels met onder meer een basement. Belangrijke werken uit Bremers loopbaan zijn: het Gouvernementsgebouw te Maastricht (1930), het gebouw voor de Hoge Raad te Den Haag (1931) en het Stationspostgebouw Hollands Spoor in Den Haag (1935-1946). Ondanks zijn zeer drukke werkzaamheden als Rijksbouwmeester en op tal van andere terreinen in de architectuurwereld, bleef hij actief in zijn woonplaats Wassenaar. In 1931 schreef hij een brief aan de gemeente om het behoud van de duinen te behartigen. In datzelfde jaar werd hij benoemd als lid van de net opgerichte Schoonheidscommissie, waarvan hij, vaak in de rol van voorzitter, tot 1942 lid zou blijven; ook was hij vanaf 1933 tot aan zijn dood lid van de Rijkscommissie voor Monumentenzorg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Duinvoetlaan liggen overwegend op gelijke afstand tot de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit rechterzijde perceel naar schuin achter woonhuis gelegen garage achter huisnummer 8
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel gericht op straat; entree's in rechterzijgevel; huizen liggen achter elkaar
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak en haaks daarop zadeldak en wolfskap
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen; hout (bekleding topgevels)
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vier gemetselde schoorstenen, aan voorzijde tegen voorgevel met basis vanaf begane grond; daarin gevelsteen met naam van het huis; houten roedenverdeelde ramen; gepotdekselde delen; met riet meegedekte dakkapellen; rode gebakken

	nokvorsten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect en rijksbouwmeester Bremer
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, en nagenoeg gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Duinvoetlaan 7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van P. Lamens. Gebouwd in afwijking van ontwerp. In 1940 en 1953 met name intern verbouwd. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als

	rijksmonument. Ook in de jaren '20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder

	eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Duinvoetlaan liggen overwegend op gelijke afstand tot de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit linkerzijde perceel naar op achtererf gelegen schuur
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel aan straatzijde; entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Riet is gedeeltelijk doorgetrokken tot eerste bouwlaag, waardoor wisselende bouwhoogten zijn ontstaan; ter plaatse van entree met riet gedekte uitbouw (dakvlak loopt door); bij entree/trappenhuis hoger opgemetselde gevel; met riet meegedekte dakkapellen; rode nokvorsten en lekdorpels van dakkapellen; erker met balkon aan voorzijde; houten, roedenverdeelde ramen; typerende Mutters-detaillering in siermetselwerk ter hoogte van verdiepingsvloer en bij erker; fors dakoverstek; ronde entreepartij met rondboogvormige deur; overstek aldaar met korbelen in hout

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; vanwege de voor Mutters typerende detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en

	nagenoeg gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een Mutters-ontwerp

Duinvoetlaan 10;12

Naam	De Heerd
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	G.C. Bremer
Bijzonderheden/ opmerkingen	Eigen woonhuis architect. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Ir. Kees (Gustav Cornelis) Bremer (1880-1949) studeerde in 1904 af aan de Polytechnische School in Delft als bouwkundig ingenieur. In 1907

	verhuisde hij naar Den Haag, waar hij, onder supervisie van Prof. Ir. J.A.G. van der Steur, werkte aan de bouw van het Vredespaleis. In 1908 werd Bremer aangenomen als architectlid bij de Maatschappij ter Bevordering der Bouwkunst, de vakvereniging van Nederlandse architecten (nu: BNA), waarin hij zeer actief zou worden. Zijn eerste werken, waaronder zijn eigen woonhuis kwamen rond 1912 tot stand in de omgeving van Arnhem. In 1914 kwam hij als adjunct-directeur in dienst bij het bureau Gemeentewerken van Arnhem. Zijn ontwerp voor de Gemeentelijke HBS voor Meisjes werd in de vakwereld met veel lof ontvangen. Een opdracht in 1915 van rijksbouwmeester Knuttel aan Bremer om enkele ontwerpschetsen te maken voor de gevels van het nieuwe postkantoor in Rotterdam, leidde ertoe dat Bremer in 1916 bij het Rijk ging werken als adjunct-rijksbouwmeester. Twee jaar na die benoeming bouwde Bremer zijn tweede eigen huis, een dubbel landhuis aan de Duinvoetlaan in het nieuwe villapark De Kieviet, namelijk villa De Heerd uit 1918 aan de Duinvoetlaan 10-12. In 1922 ontwierp hij een dubbel landhuis Het Merelnest aan de Duinvoetlaan 6 en 8, gelegen naast zijn eigen huis. Waarschijnlijk was het oorspronkelijk bedoeld als vakantiehuis. Ook hier gaat het om een rietgedekt landhuis in Engelse cottagestijl, waarbij opvalt de innovatieve plaatsing op het terrein dat veel dieper is dan breed. De huizen zijn hier achter elkaar geplaatst. Bij het ontwerpen van bijna al zijn landhuizen werd Bremer sterk beïnvloed door de Engelse landhuisstijl, met name de architectuur van E.L. Lutyens (1869-1944). In 1924 kreeg Bremer een aanstelling als Rijksbouwmeester nieuwbouw. Onder hem kwamen verschillende architecten van naam en faam te werken. In de Nederlandse architectuurgeschiedenis heeft Bremer een belangrijke rol gespeeld, als rijksarchitect, maar ook dankzij zijn invloedrijke positie als politiek persoon. Als Rijksbouwmeester gaf hij allure aan rijksgebouwen, door te kiezen voor monumentaliteit en degelijkheid. Hij streefde ernaar zijn gebouwen steeds te laten harmoniëren met de bestaande omgeving. Veel aandacht gaf hij daarbij aan de verhoudingen, de indeling van gevels en de toepassing van bijzondere bouwmaterialen, zoals verschillende soorten baksteen en natuursteen. Tegelijkertijd had hij ook veel aandacht voor de functionaliteit. Zijn gebouwen waren duidelijk voor de gebruikers ontworpen. Voor zijn postkantoren, maar ook scholen, rijksacademie voor Beeldende kunsten maakte hij gebruik van ‘klassieke’ uitgangspunten zoals U-vormige plattegronden waarbinnen de

	verschillende elementen symmetrisch waren gegroepeerd en symmetrische gevels met onder meer een basement. Belangrijke werken uit Bremers loopbaan zijn: het Gouvernementsgebouw te Maastricht (1930), het gebouw voor de Hoge Raad te Den Haag (1931) en het Stationspostgebouw Hollands Spoor in Den Haag (1935-1946). Ondanks zijn zeer drukke werkzaamheden als Rijksbouwmeester en op tal van andere terreinen in de architectuurwereld, bleef hij actief in zijn woonplaats Wassenaar. In 1931 schreef hij een brief aan de gemeente om het behoud van de duinen te behartigen. In datzelfde jaar werd hij benoemd als lid van de net opgerichte Schoonheidscommissie, waarvan hij, vaak in de rol van voorzitter, tot 1942 lid zou blijven; ook was hij vanaf 1933 tot aan zijn dood lid van de Rijkscommissie voor Monumentenzorg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Duinvoetlaan liggen overwegend op gelijke afstand tot de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-opritten linker- en rechterzijde perceel naar schuin achter woonhuizen gelegen garages van latere datum
Rooilijn	Teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel evenwijdig aan straat; entree's in kopse gevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Roedenverdeelde houten ramen; erker met balkon; segmentboogvormige dakkapellen met riet meegedekt; gesmoorde nokvorsten en lekdorpels van dakkapellen; forse gemetselde schoorsteen op midden van daknok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect en rijksbouwmeester Bremer; als eigen woonhuis van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en nagenoeg gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Duivoetlaan 22

Naam	De Duinvoet
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1916
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Vijfde lokvink, gelegen naast 't Huis Geertrijn op Duinvoetlaan 20, de vierde lokvink van De Kieviet en gebouwd in opdracht van Exploitatiemij. De Kieviet en Wildrust NV. Volgens bouwtekening niet uitgevoerd met inpandige garage, zoals in 'Een eeuw park De Kieviet' vermeld. Uitbreidingen in 1949 naar ontwerp van architect Van de Wall en in 1988 waarbij woning met name aan de noordwestzijde sterk veranderd is. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De

	Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren '20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op de hoek met de Meijendelseweg/Berkenlaan en op het punt waar de Duinweg samenkomt met de Duinvoetlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, rondom omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad vanaf Duinvoetlaan naar hoofdentree in rechterzijgevel en auto-oprit aan Meijendelseweg aan linkerzijde van perceel
Rooilijn	Iets teruggelegen ten opzichte van Duinvoetlaan en iets vooruitgeschoven ten opzichte van rooilijn Meijendelseweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Door wintergroene beplanting van tuin weinig zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan Meijendelseweg; entree in noordelijke langsgevel
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en details in schoon werk)
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Schilderachtige gevels door details in schoon werk, zoals boog getoogd entreeportiek en bij topgevels; houten roedenverdeelde ramen, deels met luiken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de hoekligging en structuurdragende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder; vanwege de functie

	van lokvink
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Duinvoetlaan 34

Naam	De Koers
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met tuinaanleg en bijbehorende tuinelementen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	J.P. Fokker
Bijzonderheden/ opmerkingen	Eigen woonhuis (tuin)architect, waarvan hij ook de tuin in relatie tot de woning zelf ontworpen had. Al in 1918, drie jaar na zijn afstuderen, bouwde Fokker voor zichzelf een villa in De Kieviet. De naam van het huis 'de Koers' verwijst naar de nieuwe weg van meer samenhang tussen tuin en huis, die Fokker destijds wilde inslaan. Fokker paste veel niveau- en hoogteverschillen tussen de vertrekken toe. Het huis ligt vlak tegen het Roggeduin aan en Fokker besteedde veel aandacht aan het tuinontwerp. Het kostte hem enige jaren voor hij daar tevreden over was. Aan drie zijden ontwierp hij door muurtjes afgescheiden tuinen met elke een eigen karakter. Aan de achterzijde bevond zich een grote verdiepte vijverpartij met niveauverschillen en gemetselde terrassen, die een geheel vormde met het huis. De tuin is in de, in de bouwtijd in opkomst zijnde, Nieuw Architectonische tuinstijl aangelegd. Hierbij vormen de stenen elementen het skelet van de tuin. Hiertoe behoren de terrassen, keermuren, trappen, rechthoekige vijverpartij en tuinmuren. Bij deze stijl, die in het Interbellum gangbaar was, wordt veel aandacht besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. De architectonische relatie tussen binnen en buiten is belangrijk voor het ontwerp van het huis en zijn directe omgeving en één van de karakteristieke kenmerken van het huis. Bij de symmetrisch aangelegde situatie van De Koers lagen er rondom het huis terassen en stoepen waarbij via trappen de overgang naar de stenige tuin met gemetselde vijver gemaakt werd. In 1927 voegde Fokker een tuinmuur toe. In 1966 werd het pand verbouwd en verlengd, waardoor de oorspronkelijke kruisvormige hoofdvorm sterk werd gewijzigd. De geplande wijzigingen uit 2008 lijken niet uitgevoerd (niet op luchtbeelden google earth te zien). *Over de architect*

	Ir. Johan Pieter Fokker (1889-1963) studeerde van 1907 tot 1915 bouwkunde aan de TH in Delft. Na zijn studie was hij enige jaren werkzaam bij de Landsgebouwendienst. Vervolgens vestigde hij zich als architect en tuinarchitect in Den Haag en later in Wassenaar. Daarnaast was Fokker ook actief als publicist. Hij schreef artikelen en tevens de boeken “Het Eigen Huis” (1931) en “Tuinen in Holland” (1932). Beide boeken zijn meerdere keren herdrukt. Zijn huizen waren gebouwd in een traditionele Duits-classicistische en Engelse landhuisstijl. Er was in zijn ontwerpen veel aandacht voor de samenhang tussen huis en tuin. In “Tuinen in Holland” schreef hij: “*Als regel hoort een tuin bij een huis. De gevallen, dat een tuin gemaakt wordt louter om zichzelfs wille, als ene eenheid op zichzelf ver van de woning van den bezitter gelegen, zijn hooge uitzonderingen. De wenschelijkheid van eenheid in karakter van huis en tuin ligt al zeer voor de hand; bij een statig huis hoort een tuin met groote lijnen, bij een simpel huis een eenvoudige tuin”.* Hij benadrukte de relatie tussen de ramen en deuren van het huis en de tuinaanleg: “*de plaats der tuindeuren in het huis beïnvloedt ook ten zeerste den loop der paden in den tuin”*. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa’s en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla’s gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd

	vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen aan noordzijde van doodlopende laan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen de duinen aan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Tuin en tuinmuren maken onderdelen uit van het ontwerp en liggen ten westen en ten zuiden van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand pand met aan oostzijde erf/oprit en aan overige zijden tuin; ten noorden van huis garage
Ontsluiting	Vanaf doodlopende Duinvoetlaan met auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Matig (alleen rechterzijgevel te zien)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse zijde naar straat gericht; hoofdentree in langsgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Kruisvorm
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Elkaar kruisende zadeldaken
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen (oorspronkelijk riet)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel / Nieuw architectonische tuinstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuinmuur, keermuurtje bij entree met stoep; houten luifel aan ijzeren trekstangen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten

	en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de relatie tussen huis, tuin en duinen
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en visuele relatie van het huis met de tuin, die in de Nieuw Architectonische tuinstijl is aangelegd
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit ontwerp met inbegrip van de tuin inneemt in het Wassenaarse oeuvre van (tuin)architect J.P. Fokker; als vroeg voorbeeld van een tuin in Nieuw Architectonische tuinstijl; als eigen woonhuis van de (tuin)architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van het huis en in aanleg (in relatie tot ouderdom van de tuin) en wat betreft gebouwde onderdelen gaaf bewaarde tuin
Zeldzaamheid	Als voorbeeld van een huis waarvan huis en tuin door één architect als één ontwerp zijn vormgegeven

Duinweg 4

Naam	Beukenoord
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1917
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van G.E. van Lier. Bijbehorende garage en dienstwoning op Kievietslaan 19 (ten noorden van het huis). Eerste verbouwing in 1920, ingrijpende vergroting aan rechterzijde in 1936 voor ir. H.H. Dresselhuys door de Wassenaarse architect H.W. van Lindonk. In 1957 tweede uitgebreiding aan achterzijde voor mr. Th. J. Trip, eveneens naar ontwerp van Van Lindonk. Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) heeft een omvangrijk oeuvre op zijn naam staan in Wassenaar. Hij heeft een groot stempel gedrukt op verscheidene villawijken in Wassenaar, die in de jaren ’20 en ’30 tot ontwikkeling kwamen (waaronder De Paauw), zoals Mutters in hoge mate het aanzicht van De Kieviet bepaalde. De kwaliteit in architectonisch oogpunt van de uitbreiding van 1936 is zeer groot, zowel in- als exterieur en sluit geheel aan bij de bestaande bouw uit 1917. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa’s en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla’s gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten,

	te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11

	(1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren '20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, rondom omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan linkerzijde perceel; verlegd van Kievietslaan 19 naar linkerzijde huis Duinweg 4
Rooilijn	Gelegen in gebogen rooilijn van gebogen Duinweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan Duinweg (langsgevel ontstaan in 1936); entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Oorspronkelijke richting gewijzigd; huidige richting evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Zevenzijdige erker met siermetselwerk en samengestelde raampartij; houten roedeverdeelde ramen; luiken met zandlopermotief; geblokte hoek'lisenen'; houten luifel bij veranda met ijzeren trekstangen; vlechtingen; bloklijst in baksteen; siermetselwerk met spaarvelden en lisenen bij veranda; vijfzijdige erker met dichtgezette loggia met houten kolommen en klassieke fantasiekapitelen; segmentboogvormige dakkapellen met riet meegedekt; klokkenstoel op daknok met spitsvormig, rietgedekt dak; naam pand in ijzeren letters op geveldeel uit 1936; gemetselde schoorstenen in siermetselverband

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde; door ligging, omvang en uitstraling in hoge mate de architectonische kwaliteit van de straat bepalend
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Mutters; als voorbeeld van een uitbreidingsontwerp van Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Duinweg 13

Naam	't Weusthag
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1920
Architect	D. Roosenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Ir. Dirk P. Roosenburg (1887-1962) is een gevierd architect, die grote bouwwerken, waaronder de

	(hoofd)kantoren van Philips en KLM (voor jeugdvriend Albert Plasman) op zijn naam heeft staan. Roosenburg was voorlijk in het gebruik van nieuwe bouwtechnieken, maar niet in stijl. Hij studeerde vaan 1905-1909 bouwkunde in Delft, waarna hij naar het buitenland vertrok. Bij terugkomst werkte hij een aantal jaren bij verschillende bureaus, waarna hij zich in 1916 vestigde als zelfstandig architect. Daarnaast was hij adviseur voor Rijkswaterstaat en ontwierp onder meer aan de Zuiderzeewerken. Roosenburg woonde en werkte in Den Haag, waar hij in 1929 zijn eigen woonhuis bouwde en zijn meeste werken gerealiseerd zijn, maar ook daarbuiten zoals in Vlissingen en Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, rondom omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan rechterzijde perceel; entree in rechterzijgevel
Rooilijn	Gelegen in gebogen rooilijn van gebogen Duinweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Geen uitgesproken voorgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Driezijdige erkers met balkons met gemetselde borstweringen; hoog ‘atelier’-raam in noordwest gevel; teruggelegen entreepartij met houten luifel; aangekapte dakkapellen, met riet gedekt; gemetselde schoorstenen; overstekken; naam huis op gevelsteen in midden van straatgerichte gevel; verschillende goot- en nokhoogten; rode nokvorsten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect D. Roosenburg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Eikenhorst 1 en 2

Naam	Eikenhorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen op Eikenhorst, beschermd als complex historische buitenplaats onder registratienummer 525217. Dit onderdeel wordt niet genoemd als beschermd onderdeel, heeft dus geen eigen monumentnummer maar is dus ook niet uitgesloten van de bescherming. Bij wijzigingen dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van het pand opzich en naar de betekenis van het pand binnen de historisch-ruimtelijke context van de complex historische buitenplaats Eikenhorst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen tussen het huis Eikenhorst en boerderij, aan Horstlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar vanaf openbare weg

Architectonische kenmerken
Geen gegevens bekend; fotografie niet toegestaan.

Waardering
Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar als onderdeel van De Horsten. De specifieke waarden op objectniveau dienen ter plaatse nader onderzocht en beschreven te worden en bij bouwplannen betrokken te worden.

Eikenlaan 1 (voorheen Rijksstraatweg 625, daarna Eikendael 3)

Naam	1845 Hove (1932); Beukenoord (vanaf 1933)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1927/29
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	In GIP foutief genoemd Eikenlaan 1a. In 1932 werd de erker aan de achterzijde met een verdieping en een kap verhoogd. In 1938 is deze toevoeging opnieuw gewijzigd, waarbij de opbouw en kap zijn verwijderd en de erker zelf is vergroot (vergroting zitkamer). Voorts bevinden zich in het gemeentelijk bouwarchief geen tekeningen van het wijzigen van het huis. Ramen en deuren op begane grond vernieuwd. In tuin zonnewijzer op hardstenen sokkel. *Over Eikendael* Eikendael behoorde als overplaats tot de buitenplaats Rust en Vreugd. Na verkoop van de gronden rond 1920 startte de bouw van villa's en de (gesloopte) Ursulakliniek (r.-k. ziekenhuis, voorheen Eikenlaan 3). Op de plaats van de kliniek is in de jaren 1990 nieuwbouw verrezen, in de vorm van huizenbouw. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage aan de Backershagenlaan 58.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg gelegen, op hoek met Eikenlaan (ca. 50 meter ten noorden van Eikenlaan)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door royaal tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Eikendael (straat in recent aangelegde woonwijk uit jaren 1990)

Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree aan noordzijde
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Op nagenoeg vierkant grondvlak gebouwd huis met samengesteld schilddak en deel met platte afdekking en terras (oostzijde)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld; twee haaks op elkaar staande schilddaken; plat dak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Erkers van één bouwlaag met plat dak; Siermetselwerk in horizontale banden; opgewerkte gemetselde balkonbalustrade; op verdieping roedenverdeelde, houten ramen; rode nokvorsten; aangekapte met riet meegedekte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de landhuis/villa-structuur van de wijk en de bebouwingsstructuur langs dit deel van de oostzijde van de Rijksstraatweg; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een sober huis in de landhuisstijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik; als onderdeel van het oeuvre van architect Kranenburg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering redelijk gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een landhuis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl

Eikenlaan 2 (voorheen Rijksstraatweg 627)

Naam	Boschlust
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J. Souren
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoek Rijksstraatweg, voorheen geadresseerd aan Rijksstraatweg Gebouwd in opdracht van NV. Wass. Bouw- en HandelMij., ontworpen door Jos Souren, architect uit Den Haag. Souren ontwierp in Wassenaar ook het als rijksmonument beschermde Haeseoord op Groot Haesebroekseweg 2b. Naam pand boven entree. *Over Eikendael* Eikendael behoorde als overplaats tot de buitenplaats Rust en Vreugd. Na verkoop van de gronden rond 1920 startte de bouw van villa's en de (gesloopte) Ursulakliniek (r.-k. ziekenhuis, voorheen Eikenlaan 3). Op de plaats van de kliniek is in de jaren 1990 nieuwbouw verrezen, in de vorm van huizenbouw.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op de hoek Rijksstraatweg-Eikenlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Eikenlaan
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur aan dit deel van de oostzijde van de Rijksstraatweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Nagenoeg vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	2 (kapverdieping)
Kapvorm	Tentdak met geknikt dakvlak ter plaatse van verdieping waarbij dakbedekking doorgetrokken is tot aan begane grond-laag
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en witgeschilderd
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	¾ ronde erkers boven de dakvoet uitgebouwd en met ronde rieten kap afgesloten; tussen erkers

	terugliggende entreepartij; liggende dakkapellen met riet meegedekt; gemetselde bloembakken; glas-in-lood; rode nokvorsten; op daknok schoorsteen; erker met balkon aan achterzijde

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de landhuis/villa-structuur van de wijk en de bebouwingsstructuur langs dit deel van de oostzijde van de Rijksstraatweg; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een sober huis in de landhuisstijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm gaaf, materiaalgebruik en detaillering redelijk gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een landhuis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl

Eikenlaan 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Sociaal-cultureel
Type	Verenigingsgebouw
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Verenigingsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1933
Architect	A. van Woerkom
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd als verenigingsgebouw in opdracht van jonkheer O. Repelaer van Molenaarsgraaf (nazaat van zeer oud adellijk geslacht met een rijke politieke geschiedenis). Via tussenlid met daarin entreepartij verbonden met zeer dicht op het pand staand, bestaande villa Merco (noordzijde). Dit tussenlid is verwijderd. In kopse gevel straatzijde gevelsteen met leliemotief. Het pand had aan de straatzijde enkele vertrekken waaronder een keuken en garderobe; de lange vleugel erachter deed dienst als speelruimte en bestond zowel beneden als boven uit één ongedeelde ruimte. 1951 verbouwing onder leiding van P.N. de Bruijn in opdracht van dezelfde jonkheer, waarbij verdieping anders werd ingedeeld. *Over Eikendael* Eikendael behoorde als overplaats tot de buitenplaats Rust en Vreugd. Na verkoop van de gronden rond 1920 startte de bouw van villa's en de (gesloopte) Ursulakliniek (r.-k. ziekenhuis, voorheen Eikenlaan 3). Op de plaats van de kliniek is in de jaren 1990 nieuwbouw verrezen, in de vorm van huizenbouw.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Eikenlaan gelegen; laan kent rijke scharkering aan bebouwing in omvang, positie en oriëntatie
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin; links aan grenzend aan groen strook, gelegen vóór Eikenlaan 6
Ontsluiting	Rechts toegangspad naar hoofdentree in rechter zijgevel
Rooilijn	Passend in gevarieerde voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Verenigingsgebouw
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel aan straatzijde; hoofdentree in

	rechterzijgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig met aan voorzijde lagere uitbouw en rechts boven de dakvoet uitgemetseld deel onder steekkap, alsmede boven de dakvoet uitgemetseld deel met plat dak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zeer hoog en steil zadeldak met steekkap en lagere nok aan voorzijde
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Staande vensters met stalen ramen, deels glas-in-lood; ruim dakoverstek met houten afwerking; bakstenen lekdorpels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Eikendael; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een Verenigingsgebouw in Traditionele stijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik; vanwege de zeldzaamheid van de typologie
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en van de wijk Eikendael in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm gaaf, materiaalgebruik en detaillering vrijwel gaaf

Eikenlaan 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	J. de Quack
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de architect* Jan de Quack (1864-1941) was architect en sierkunstenaar. Hij werkte onder meer voor het bureau van P.J.H. Cuypers (aan het Rijksmuseum en het Centraal Station) en als bouwkundige en hoofd van de afdeling decoratieve kunst bij de Rijksgebouwendienst. Hij schilderde onder meer het plafon van de leeszaal van de nationale bibliotheek in Den Haag en ontwierp glas-in-loodramen voor de St.-Jan te Den Bosch. Ook was hij betrokken bij restauraties, zoals de Sassepoort te Zwolle. *Over Eikendael* Eikendael behoorde als overplaats tot de buitenplaats Rust en Vreugd. Na verkoop van de gronden rond 1920 startte de bouw van villa's en de (gesloopte) Ursulakliniek (r.-k. ziekenhuis, voorheen Eikenlaan 3). Op de plaats van de kliniek is in de jaren 1990 nieuwbouw verrezen, in de vorm van huizenbouw.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Eikenlaan gelegen; laan kent rijke scharkering aan bebouwing in omvang, positie en oriëntatie
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin; aan voorzijde groenstrook van ca. 35 meter; groene ruimte geflankeerd door langgerekte bebouwing Eikenlaan 6 en Eikenlaan 10
Ontsluiting	Rechts auto-oprit naar op achtererf gelegen garage en naar hoofdentree
Rooilijn	Passend in gevarieerde voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks (hoofdrichting)

Hoofdvorm	Rechthoekig volume met T-vormige kap
Aantal bouwlagen	2 ½
Kapvorm	Samengesteld: twee haaks op elkaar geplaatste zadeldaken met in 'oksels' van T-vorm bouwdelen onder plat dak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (schoonwerk en gepleisterd)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning door lagen in schoon werk waaronder plint, delen van de hanenkammen boven venster en entreepartij en vlechtingen; inpandige entreepartij

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Eikendael; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een sober huis met invloed van de neo-Hollandse renaissance met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm gaaf, materiaalgebruik en detaillering vrijwel gaaf

Eikenlaan 12

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	Y. Bouma
Bijzonderheden/ opmerkingen	Geen verdere gegevens bekend. Yme Bouma (geb. 1894), architect te Den Haag, werkte na zijn opleiding als tekenaar en later als chef bij het bureau van Mutters. In 1922 vestigde hij zich als zelfstandig architect. Hij ontwierp in 1922 de Duindorpkerk te Scheveningen (gesloopt 1988). Hij ontwierp in Wassenaar ook het huis op Rijkstraatweg 631 en de dubbele woonhuizen op Nassaulaan 12-18 en Prinsenweg 9-19.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Eikenlaan gelegen; laan kent rijke scharkering aan bebouwing in omvang, positie en oriëntatie
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin; aan voorzijde tuin van ca. 40 meter; groene ruimte geflankeerd door langgerekte bebouwing Eikenlaan 10 en Eikenlaan 14
Ontsluiting	(Door tuin slingerende) Auto-oprit naar op achtererf gelegen garage en naar hoofdentree
Rooilijn	Passend in gevarieerde voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (volwaardige kapverdieping)
Kapvorm	Samengesteld schilddak met geknikt dakvlak ter plaatse van verdieping waarbij dakbedekking doorgetrokken is tot aan begane grond-laag
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd); houten beschot
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kap met zeeg; rondboogvormig entreeportiek; aangekapte dakkapellen; rode nokvorsten; gemetselde schoorsteen in schoon werk; glas-in-lood met medaillons in gebrandschilderd glas

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Eikendael; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een sober huis in de landhuisstijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik en als voorbeeld van een huis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm gaaf, materiaalgebruik en detaillering redelijk gaaf

Eikenlaan 24

Naam	Eikenhoek
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	J. Knijnenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Naam van het huis op hekpijlers Gebouwd in opdracht van J.D. Piek. *Over de architect* Architect J.A. (Jos) Knijnenburg ontwierp in Wassenaar enkele woonhuizen, zoals op Eikenlaan 24 (1919) en Raaphorstlaan 11a (1919 samen met H. van der Helm), Oranjelaan 5 (1920), Waldeck Pyrmontlaan 10 (1922), Kerkstraat 19 (1924) en Het Kerkehout 27-47 (1925). Hij bediende zich hierbij van verschillende stijlen. Het ontwerp voor de villa aan de Oranjelaan inclusief garage is sterk geïnspireerd door de detailleringen van architect Mutters; het werk aan Het Kerkehout is in kubistisch expressionistische stijl uitgevoerd; het huis aan de Kerkstraat is in de stijl van de Amsterdamse School uitgevoerd. Onderzoek naar biografische gegevens van Knijnenburg heeft geen gegevens opgeleverd. *Over Eikendael* Eikendael behoorde als overplaats tot de buitenplaats Rust en Vreugd. Na verkoop van de gronden rond 1920 startte de bouw van villa's en de (gesloopte) Ursulakliniek (r.-k. ziekenhuis, voorheen Eikenlaan 3). Op de plaats van de kliniek is in de jaren 1990 nieuwbouw verrezen, in de vorm van huizenbouw.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Eikenlaan gelegen op de hoek met de Raaphorstlaan; laan kent rijke scharkering aan bebouwing in omvang, positie en oriëntatie
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Eikenlaan met oorspronkelijke entree geflankeerd door gemetselde hekpijlers met naam van het huis; ernaast tweede ontsluiting
Rooilijn	Passend in gevarieerde voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed (wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Eikenlaan; pand is schuin georiënteerd ten opzichte van de twee straten (pand gericht op hoek Eikenlaan-Raaphorstlaan)
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengestelde schildkap met L-vormige hoofdkap en aangekapte uitbouwen/dakkapellen en uitbouwen onder plat dak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd)
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Met riet meegedekte dakkapellen in diverse vormen; gemetselde schoorstenen; houten roedenverdeelde ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; vanwege de hoekligging; als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Eikendael; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit woonhuis inneemt in het Wassenaarse oeuvre van architect Jos Knijnenburg; als voorbeeld van een huis met invloed van de (Engelse) landhuisstijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm vrijwel gaaf, materiaalgebruik en detaillering redelijk gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een landhuis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl

Europaschoolplein 1-13

Naam	Europaschool
Oorspronkelijke functie	Sociaal-cultureel
Type	School
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	School
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Voorheen Van Zuylen van Nijeveltstraat 147. Acht-klassige, openbare basisschool met gymnastieklokaal, lokaal voor handenarbeid, toiletten en een vrijstaande fietsenbergplaats. De hoofdingang is gelegen in de hoek van de L, volgens de toelichting bij het ontwerp '...zoodat geen direct gevaar van de openbare straat dreigt'. De uitvoering (waarschijnlijk in 1930) was in handen van de Wassenaarse aannemer J.J. Remmerswaal. Aan de voorzijde (straatzijde) was een plantsoen met gazon; de lokalen waren gericht op de speelplaats aan de achterzijde, die in 1932 en 1938 werd aangelegd c.q. vergroot. Aan het plantsoen werd in 1938 een herdenkingsmonument opgericht, ontworpen door A. Bontenbal, naar aanleiding van het huwelijk van Juliana en Bernhard en de geboorte van Beatrix, op initiatief van het Comité "Blijvend aandenken Heuglijke Gebeurtenis in het Prinselijk gezin" (zie beschrijving gemeentelijk monument). In 1961 werd de school uitgebreid met een langgerekte aanbouw onder plat dak aan de plantsoen/straatzijde voor kleedruimte en waslokaal in opdracht van de gemeente Wassenaar en door gemeentewerken. Later werd het pand bestemd als kantoor. De school werd in 2009 tot appartementencomplex verbouwd, waarbij de uitbouw van 1961 verwijderd werd en zo het pand in zijn oorspronkelijke volume hersteld werd. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse

	Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde

	hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Van Zuylen van Nijeveltstraat-Johan de Wittstraat, schuin tegenover de Fröbelschool voor Christelijke Bewaarschool (of: Chr. Fröbelschool)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met plantsoen met gazon en herdenkingsmonument aan de binnenzijde van de L (hoekzijde) en aan de zuidwestzijde een rechthoekig parkeerterrein (oorspronkelijk speelplaats)
Ontsluiting	Toegangspaden naar hoofdentree vanaf straten; vanaf Van Zuylen van Nijevelstraat voor auto-oprit
Rooilijn	Iets teruggelegen ten opzichte van de bebouwing van de Johan de Wittstraat; in de voorgevelrooilijn van de naastgelegen bebouwing aan de Van Zuylen van Nijevelstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	School
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoek Van Zuylen van Nijevelstraat-Johan de Wittstraat
Nokrichting	Haaks ten opzichte van Van Zuylen van Nijevelstraat; andere poot van L schuin ten opzichte van de Johan de Wittstraat
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde verbeterde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (donker trasraam, lichte steen voor opgaand werk)

Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Staande vensters; stalen ramen (oorspronkelijk); twee dakkapellen op achterddakvlak met plat dak, conform situatie 1933; fors dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende en structuurdragende ligging op de hoek Van Zuylen van Nijeveltstraat-Johan de Wittstraat, schuin tegenover de fröbelschool
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit gebouw inneemt in het oeuvre van gemeentearchitect Bontenbal, die circa 25 jaar lang gemeentearchitect van Wassenaar was en van wie relatief weinig werken bewaard zijn gebleven; vanwege de typologie (schoolgebouw) en de sociaal-culturele functie en betekenis; als voorbeeld van een school in eigentijdse vormgeving en materiaalgebruik in de stijl van de Nieuwe Haagse School
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het openbare onderwijs in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, de gaaf bewaarde indeling van de gevels en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar bewaard gebleven als voormalige school

Fabritiuslaan 2, zie beschrijving Middelweg 31a - 33

Naam	Christelijke basisschool Den Deijl
Oorspronkelijke functie	Sociaal-cultureel (onderwijs)
Type	School
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Schoolgebouw uit 1952 (T-vormig volume)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1952
Architect	J.W. Blok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Schoolgebouw en gymnastieklokaal voor Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs door J.W. Blok te Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Gang 2

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Schuur (werkplaats)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Werkplaats van lokale aannemersbedrijf Looijestein geweest. Uitgebreid en verbouwd richting oostzijde. Daarin tweede houten schuur opgenomen. Verbouwingen in jaren 1980 en 1990. *Over de Gang* De Gang is een belangrijke, middeleeuwse ontsluitingsweg van de kern van het dorpscentrum, namelijk het Plein. De Gang liep van de kerk/het Plein naar het Kloosterland, een stuk grond in eigendom van de abdij van Rijnsburg. De Gang heette oorspronkelijk Weststraet (zoals de Schoolstraat Ooststraat en de Langstraat Zuidstraat heette; nb de middeleeuwse oriëntatie is niet overeenkomstig de windrichting). Het smalle profiel van de Gang stamt uit 1740 toen met de bouw van het Baljuwhuis ook een deel van de Gang werd benut. Vanaf 1760 kwam de benaming Gang in gebruik naast Weststraat. Langs de Gang staat bebouwing waarbij wonen en werken gecombineerd werd in de bijbehorende schuren en erven. Huisnummer 7 is een tijd in bezit geweest van de eigenaren van het Baljuwhuis (Plein 1, vanaf de jaren 1740 tot 1983) en gebruikt als tuinmanswoning. Veel gebouwen waren sinds 1773 in bezit van leden van de familie Van den Barselaar, die aan de Gang woonden maar er ook hun bedrijf en bijbehorende opslag van materialen hadden. De Van den Barselaars handelden onder meer in grint, zand, stenen en ander bouwmateriaal. Deze voormalige functie van de Gang-panden is goed afleesbaar op historische foto's. Tussen huisnummers 5; 5a en 9 stond een bollenschuur, die nu vervangen is door een woonhuis.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Evenwijdig aan de Gang en aan tuinmuur van het Baljuwhuis; direct aan straat gesitueerd
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten	Evenwijdig aan elkaar; achter elkaar gelegen

opzichte van elkaar	bouwdelen uit verschillende perioden; vanwege aaneengesloten aan- en bijbouwen als één pand te beschouwen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Erf tussen Gang 2 en 3; aan noordzijde achtererven bebouwing Langstraat
Ontsluiting	Aan straat en via erf tussen Gang 2 en 3
Rooilijn	In rooilijn van Gang 2 en bebouwing op hoek Plein/Langstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken bouwdeel aan straat

Type	Schuur (werkplaats)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoord en rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Hout; delen in steen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gepotdekselde houten delen; houten windveren; delen in baksteen (deels gepleisterd)
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom van de bebouwing aan de Gang is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdrager vanwege de historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de typerende situering van de gebouwen langs de Gang ten opzichte van elkaar
Object: ensemblewaarde	Vanwege de karakteristieke samenhang met de overige bebouwing van de Gang, die uit huizen met (houten) schuren bestaat; vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke en visuele relatie met overige panden aan de Gang van dezelfde typologie; vanwege de ruimtelijk-functionele relatie tussen de twee houten schuren onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere en doelmatige, voor de functie van dorpse woon-werkgebouwen typerende architectuur; als voorbeeld van typerend ‘dorps’-bouwen vanwege de grootte

	(korrelgrootte) en de hoofdvorm; vanwege het materiaalgebruik (hout)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de betekenis van de Gang in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde indeling en detaillering van met name de voor- en zijgevels van de schuur aan de Gang
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Gang en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine, historische woonhuizen in Wassenaar en de hoge concentratie daarvan langs de Gang; vanwege het lage aantal behouden historische bedrijfsgebouwen in het dorpscentrum en de hoge concentratie daarvan langs de Gang

Gang 3,4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend – vóór 1830
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Diverse verbouwingen; herstel achterste deel (Gang 4) eind jaren 1970. Gevelindeling van voorgevel is behouden. *Over de Gang* De Gang is een belangrijke, middeleeuwse ontsluitingsweg van de kern van het dorpscentrum, namelijk het Plein. De Gang liep van de kerk/het Plein naar het Kloosterland, een stuk grond in eigendom van de abdij van Rijnsburg. De Gang heette oorspronkelijk Weststraet (zoals de Schoolstraat Ooststraat en de Langstraat Zuidstraat heette; nb de middeleeuwse oriëntatie is niet overeenkomstig de windrichting). Het smalle profiel van de Gang stamt uit 1740 toen met de bouw van het Baljuwhuis ook een deel van de Gang werd benut. Vanaf 1760 kwam de benaming Gang in gebruik naast Weststraat. Langs de Gang staat bebouwing waarbij wonen en werken gecombineerd werd in de bijbehorende schuren en erven. Huisnummer 7 is een tijd in bezit geweest van de eigenaren van het Baljuwhuis (Plein 1, vanaf de jaren 1740 tot 1983) en gebruikt als tuinmanswoning. Veel gebouwen waren sinds 1773 in bezit van leden van de familie Van den Barselaar, die aan de Gang woonden maar er ook hun bedrijf en bijbehorende opslag van materialen hadden. De Van den Barselaars handelden onder meer in grint, zand, stenen en ander bouwmateriaal. Deze voormalige functie van de Gang-panden is goed afleesbaar op historische foto's. Tussen huisnummers 5; 5a en 9 stond een bollenschuur, die nu vervangen is door een woonhuis.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Evenwijdig aan de Gang en aan tuinmuur van het Baljuwhuis; direct aan straat gesitueerd
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Aan oostzijde van L-vormig pand tuin
Ontsluiting	Auto-oprit links van Gang 3; hoofdentree 3 in voorgevel aan Gang; hoofdentree Gang 4 in

	rechterzijgevel
Rooilijn	In rooilijn van Gang 2 en bebouwing op hoek Plein/Langstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig en vrijwel haaks
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (twee vrijwel haaks op elkaar staande zadeldaken)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd met zwarte plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten schuiframen; staafankers; deur met bovenlicht (dakopbouwen uit 1993)
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom van de bebouwing van de Gang is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdrager vanwege de historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de typerende situering van de gebouwen langs de Gang ten opzichte van elkaar
Object: ensemblewaarde	Vanwege de karakteristieke samenhang met de overige bebouwing van de Gang, die uit huizen met (houten) schuren bestaat; vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke en visuele relatie met overige panden aan de Gang van dezelfde typologie
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere en doelmatige, voor de functie van dorpse woon-werkgebouwen typerende architectuur; als voorbeeld van typerend ‘dorps’-bouwen vanwege de grootte (korrelgrootte) en de hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de betekenis van de Gang in het bijzonder

Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en indeling en detaillering van met name de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Gang en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine, historische woonhuizen in Wassenaar en de hoge concentratie daarvan langs de Gang; vanwege het lage aantal behouden historische bedrijfsgebouwen in het dorpscentrum en de hoge concentratie daarvan langs de Gang

Gang 5,5a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend – vóór 1830
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Verbouwing in 1932 in opdracht van H. van den Barselaar waarbij twee kleine woningen met bedsteden tot één woning zijn ingericht. Huidige langsgevelindeling van na 1932 en voor 1971. *Over de Gang* De Gang is een belangrijke, middeleeuwse ontsluitingsweg van de kern van het dorpscentrum, namelijk het Plein. De Gang liep van de kerk/het Plein naar het Kloosterland, een stuk grond in eigendom van de abdij van Rijnsburg. De Gang heette oorspronkelijk Weststraet (zoals de Schoolstraat Ooststraat en de Langstraat Zuidstraat heette; nb de middeleeuwse oriëntatie is niet overeenkomstig de windrichting). Het smalle profiel van de Gang stamt uit 1740 toen met de bouw van het Baljuwhuis ook een deel van de Gang werd benut. Vanaf 1760 kwam de benaming Gang in gebruik naast Weststraat. Langs de Gang staat bebouwing waarbij wonen en werken gecombineerd werd in de bijbehorende schuren en erven. Huisnummer 7 is een tijd in bezit geweest van de eigenaren van het Baljuwhuis (Plein 1, vanaf de jaren 1740 tot 1983) en gebruikt als tuinmanswoning. Veel gebouwen waren sinds 1773 in bezit van leden van de familie Van den Barselaar, die aan de Gang woonden maar er ook hun bedrijf en bijbehorende opslag van materialen hadden. De Van den Barselaars handelden onder meer in grint, zand, stenen en ander bouwmateriaal. Deze voormalige functie van de Gang-panden is goed afleesbaar op historische foto's. Tussen huisnummers 5; 5a en 9 stond een bollenschuur, die nu vervangen is door een woonhuis.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Haaks op de Gang en aan tuinmuur van het Baljuwhuis; direct aan straat gesitueerd; evenwijdig aan Gang 4
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Kleine siertuin evenwijdig aan zuidelijke

	langsgevel en bij kopse gevel; zonder erfafscheiding aan straat gelegen
Ontsluiting	5: bij hoek; 5a: in aanbouw onder plat dak aan oostzijde
Rooilijn	Hoekoplossing door hoofdvorm en iets teruggelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Gang (zuidzijde)
Nokrichting	Haaks op (eerste deel van) Gang
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met aan voorzijde twee dakschilden
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen (schoon werk en gepleisterd – wit met zwarte plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Afgeschuinde noordwest hoek en aanbouw aan achterzijde onder plat dak; entree nummer 5 op oorspronkelijke plaats; schuiframen op kopse zijden op oorspronkelijke plaats
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom van de bebouwing van de Gang is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdrager vanwege de historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de typerende situering van de gebouwen langs de Gang ten opzichte van elkaar
Object: ensemblewaarde	Vanwege de karakteristieke samenhang met de overige bebouwing van de Gang, die uit huizen met (houten) schuren bestaat; vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke en visuele relatie met overige panden aan de Gang van dezelfde typologie
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere en doelmatige, voor de functie van dorpse woon-werkgebouwen typerende architectuur; als voorbeeld van typerend ‘dorps’-bouwen vanwege de grootte (korrelgrootte) en de hoofdvorm

Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de betekenis van de Gang in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en gevelindeling op de kopse zijde
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Gang en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine, historische woonhuizen in Wassenaar en de hoge concentratie daarvan langs de Gang; vanwege het lage aantal behouden historische bedrijfsgebouwen in het dorpscentrum en de hoge concentratie daarvan langs de Gang

Gang 7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Woonhuis/schuur (oorspronkelijk bijgebouw bij Baljuwhuis)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis/schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	18de-eeuwse oorsprong (ca. 1740)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Tuinmanswoning van het Baljuwhuis, volgens een familielid Van den Barselaar ook 'weefhuisje' genoemd. Als tuinmanswoning tot 1983 onderdeel van het Baljuwhuis en in eigendom van Stichting Twickel geweest. Het achterste deel werd benut als stal, het voorste als woonruimte. Het Baljuwhuis is in opdracht van Joan van Gybelant (1684-1766), baljuw van de graven van Wassenaer, tot stand gekomen. Hij kocht in 1713 gronden en een bestaand woonhuis aan het Plein. Vervolgens liet hij de tuin met tuinmuren aanleggen, een koetshuis bouwen en ook het nieuwe Baljuwhuis. In bronnen wordt vermeld dat het pand Gang 7 als koetshuis in 1744 als onderdeel van het Baljuwhuis werd gebouwd en circa twee eeuwenlang in bezit geweest is van de Van Wassenaers. Het koetshuis met stallen van het Baljuwhuis ligt echter ten noordwesten van het huis aan het Plein en stamt uit 1740. Gang 7 werd rond 1740 als tuinmanswoning gebouwd. Historische foto's laten duidelijk zien dat tot in de jaren 1970 het pand door de Van den Barselaars in gebruik was; zij gebruikten het schuurgedeelte voor hun bedrijf. Midden jaren '80 is het pand verworven door de gemeente, restaureerd en verkocht als eengezinswoning. Vanwege deze verbouwing in de jaren 1980 is het pand niet als complexonderdeel in de bescherming van het Baljuwhuis meegenomen (zie beschrijving RCE-register complexnummer 525048). *Over de Gang* De Gang is een belangrijke, middeleeuwse ontsluitingsweg van de kern van het dorpscentrum, namelijk het Plein. De Gang liep van de kerk/het Plein naar het Kloosterland, een stuk grond in eigendom van de abdij van Rijnsburg. De Gang heette oorspronkelijk Weststraet (zoals de Schoolstraat Ooststraat en de Langstraat Zuidstraat heette; nb de middeleeuwse oriëntatie is niet overeenkomstig de windrichting). Het smalle profiel van de Gang stamt uit 1740 toen met de bouw van het Baljuwhuis ook een deel van de Gang werd benut.

	Vanaf 1760 kwam de benaming Gang in gebruik naast Weststraat. Langs de Gang staat bebouwing waarbij wonen en werken gecombineerd werd in de bijbehorende schuren en erven. Huisnummer 7 is een tijd in bezit geweest van de eigenaren van het Baljuwhuis (Plein 1, vanaf de jaren 1740 tot 1983) en gebruikt als tuinmanswoning. Veel gebouwen waren sinds 1773 in bezit van leden van de familie Van den Barselaar, die aan de Gang woonden maar er ook hun bedrijf en bijbehorende opslag van materialen hadden. De Van den Barselaars handelden onder meer in grint, zand, stenen en ander bouwmateriaal. Deze voormalige functie van de Gang-panden is goed afleesbaar op historische foto's. Tussen huisnummers 5; 5a en 9 stond een bollenschuur, die nu vervangen is door een woonhuis.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Evenwijdig aan de Gang, in zichtas vanaf Plein
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Via een poort met de tuinmuur van het Baljuwhuis uit 1730 verbonden; ligging ten zuidoosten van de tuin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Siertuin/erf in driehoekige vorm ten oosten en zuiden (situatie na 1985)
Ontsluiting	In langsgevel aan Gang
Rooilijn	Nvt; er is geen sprake van een rooilijn langs dit deel van de Gang
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (huidig)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Gang
Nokrichting	Evenwijdig aan Gang en aan tuinmuur Baljuwhuis
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (deels schoon, deels gepleisterd, deels witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bestaat uit twee, iets verspringende volumes in het verlengde van elkaar gebouwd; tuitgevel aan kopse zijden; vlechtingen; staafankers; schouderstukken
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdrager vanwege de historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de typerende situering van de gebouwen langs de Gang ten opzichte van elkaar
Object: ensemblewaarde	Vanwege de karakteristieke samenhang met de overige bebouwing van de Gang, die uit huizen met (houten) schuren bestaat; vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke en visuele relatie met overige panden aan de Gang van dezelfde typologie; vanwege de historisch-functionele relatie met de naastgelegen rijksmonumenten (Gang 14 en Plein 1)
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere en doelmatige, voor de functie van dorpse woon-werkgebouwen typerende architectuur; als voorbeeld van typerend 'dorps'-bouwen vanwege de grootte (korrelgrootte) en de hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de betekenis van de Gang in het bijzonder; vanwege de relatie met het Baljuwhuis en de Van Wassenaers
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Gang en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine, historische woonhuizen in Wassenaar en de hoge concentratie daarvan langs de Gang; vanwege het lage aantal behouden historische bedrijfsgebouwen in het dorpscentrum en de hoge concentratie daarvan langs de Gang

Gang 9;10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen; opslag
Type	Woonhuis; bergingen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; stenen schuur; houten schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Oorsprong vóór 1830; stenen schuur: 1913
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De houten schuur bij 10 is gemeentelijk monument; zie beschrijving in monumentenregister. De stenen schuur werd in 1913 gebouwd in opdracht van Th. Van den Barselaar. Mogelijk is ook de houten schuur als hooitas in 1913 gebouwd (zie bouwarchief). In 1928 is nog een schuur bijgebouwd, maar die is waarschijnlijk in 1987 gesloopt. Aan voorzijde woonhuis schoorsteen verwijderd. *Over de Gang* De Gang is een belangrijke, middeleeuwse ontsluitingsweg van de kern van het dorpscentrum, namelijk het Plein. De Gang liep van de kerk/het Plein naar het Kloosterland, een stuk grond in eigendom van de abdij van Rijnsburg. De Gang heette oorspronkelijk Weststraet (zoals de Schoolstraat Ooststraat en de Langstraat Zuidstraat heette; nb de middeleeuwse oriëntatie is niet overeenkomstig de windrichting). Het smalle profiel van de Gang stamt uit 1740 toen met de bouw van het Baljuwhuis ook een deel van de Gang werd benut. Vanaf 1760 kwam de benaming Gang in gebruik naast Weststraat. Langs de Gang staat bebouwing waarbij wonen en werken gecombineerd werd in de bijbehorende schuren en erven. Huisnummer 7 is een tijd in bezit geweest van de eigenaren van het Baljuwhuis (Plein 1, vanaf de jaren 1740 tot 1983) en gebruikt als tuinmanswoning. Veel gebouwen waren sinds 1773 in bezit van leden van de familie Van den Barselaar, die aan de Gang woonden maar er ook hun bedrijf en bijbehorende opslag van materialen hadden. De Van den Barselaars handelden onder meer in grint, zand, stenen en ander bouwmateriaal. Deze voormalige functie van de Gang-panden is goed afleesbaar op historische foto's. Tussen huisnummers 5; 5a en 9 stond een bollenschuur, die nu vervangen is door een woonhuis.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gegroepeerd aan de Gang, de meest zuidelijke bebouwing vormend, aangrenzend aan Kloosterland
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Geen van de gebouwen staat haaks ten opzichte van elkaar; de gebouwen zijn gegroepeerd rond elkaar, meerdere kleine erven vormend
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ongelijkvormige, kleine erven
Ontsluiting	Aan erf en Gang
Rooilijn	Nvt; er is geen sprake van een rooilijn langs dit deel van de Gang
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis Gang 9

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Gang
Nokrichting	Nagenoeg haaks op de Gang
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten schuiframen met luiken
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom van de bebouwing van de Gang is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Architectonische kenmerken stenen schuur Gang 10

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Gang (noordgevel)
Nokrichting	Nagenoeg evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Geknikt zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (plint gecementeerd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Blinde langsgevel aan Gang; in noordgevel brede garagedeur (later aangebracht) en hooiluik; zuidgevel oorspronkelijk volgens bouwtekening blinde gevel; oostgevel niet te zien vanaf straat
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom van de bebouwing van de Gang is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en als structuurdrager vanwege historische typologie en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de typerende situering van de gebouwen ten opzichte van elkaar
Object: ensemblewaarde	Vanwege de karakteristieke samenhang tussen huis en schuren, binnen de bredere context van de bebouwingsstructuur aan de Gang, die uit huizen met (houten) schuren bestaat; vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke en visuele relatie met overige panden aan de Gang van zelfde typologie; vanwege de historisch-functionele relatie met het naastgelegen gemeentelijk monument
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere en doelmatige, voor de functie van dorpse woon-werkgebouwen typerende architectuur; als voorbeeld van typerend 'dorps'-bouwen vanwege de grootte (korrelgrootte) en hoofdvormen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de betekenis van de Gang in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de stenen schuur; vanwege de redelijk bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van het woonhuis
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Gang en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine, historische woonhuizen in Wassenaar en de hoge concentratie daarvan langs de Gang; vanwege het lage aantal behouden historische bedrijfsgebouwen in het dorpscentrum en de hoge concentratie daarvan langs de Gang

Groen van Prinstererlaan 11

Naam	De Roemer
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met tuinaanleg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1915
Architect	Co Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met tuinaanleg wat betreft de stenen elementen, zoals hekpijlers, terras en pergola. Wat betreft de aanwezigheid, gaafheid en waarde van de tuinaanleg zou bij gewenste wijzigingen nader onderzoek plaats dienen te vinden. Naam van het pand in terracotta boven entree. Gebouwd in opdracht van P. Roes. Het pand is in 1960 en 1968 terughoudend verbouwd, waarbij in 1968 een erker aan de noordoostzijde werd toegevoegd. De verbouwing in 1999 heeft de interne structuur in belangrijke mate gewijzigd. Gelegen naast als rijksmonument beschermd pand van Co Brandes, Groen van Prinstererlaan 13, De Rietvink, uit 1916. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift ‘Levende Kunst’ op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het

	bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl. *Over de tuin* De tuin is in de, in de bouwtijd sterk in opkomst zijnde, Nieuw Architectonische tuinstijl aangelegd. Hierbij vormen de stenen elementen het skelet van de tuin. Hiertoe behoren de terrassen, keermuren, trappen en pergola. Bij deze stijl, die in het Interbellum gangbaar was, wordt veel aandacht besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. De architectonische relatie tussen binnen en buiten is belangrijk voor het ontwerp van het huis en zijn directe omgeving en één van de karakteristieke kenmerken van het huis. *Over Park Oud Wassenaar* De bebouwing van de villawijk Park Oud Wassenaar kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Groot Haesebroek. Park Oud Wassenaar is ontwikkeld op de buitenplaats Oud Wassenaar. Deze buitenplaats is een in oorsprong 18de-eeuwse buitenplaats, die toendertijd Hoogwoude of Hoogwolde genoemd

	werd. Oud Wassenaar kwam in 1845 in handen van Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801 - 1876), zoon van de staatsraad Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, historicus en kabinetssecretaris (van 1829 tot 1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (perioden 1849-1857, 1862-1866). Hij woonde in Den Haag en gebruikte Oud Wassenaar als zomerverblijf. In 1872 verkocht hij zijn huis aan de vermogende Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen brak het bestaande huis af en liet het huidige huis in 1875 ontwerpen door architect C. Muysken. Het oude landhuis was gesitueerd aan de Schouwweg in een parkaanleg met een deels formele lanenstructuur, bestaande uit Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan en deels een vroege landschappelijke inrichting met slingerende waterpartij, een Chinese tempel en een koepel. Rond het nieuwe huis werd de vroege landschappelijke parkaanleg getransformeerd naar een ontwerp in late Landschapsstijl van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold. Waarschijnlijk zijn toen de oude tuinkoepels afgebroken. Na het overlijden van de heer Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen, werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Oud Wassenaar waarbij de woonhuizen op ruime kavels en op relatief grote afstand van elkaar, zonder uniforme oriëntatie of rooilijn ten opzichte van elkaar liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door een ruime tuin en erf
Ontsluiting	Dubbele gebogen oprijlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (veel wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig

Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schildkap
Materialen dakbedekking	Natuurleien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuw Historiserende Stijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Driezijdig erker aan voorzijde; ronde erker aan achterzijde; siermetselwerk in vlakken en horizontale belijning; rondboogvormig uitgebouwd entreeportaal met zuilen en met balkon erboven; loggia met zuilen; bakstenen lekdorpels die als waterlijsten doorlopen; houten, roedenverdeelde ramen; dakoverstek; gemetselde schoorstenen; dakkapellen met platte afdekking

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende en structuurondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en visuele relatie van het huis met de tuin, die in de Nieuw Architectonische tuinstijl is aangelegd
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Brandes
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de villapark-ontwikkeling van Park Oud Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van het exterieur
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de voor Brandes' typerende stijlkenmerken

Groenendaal 1;2

Naam	Nvt (Remember)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienst- of arbeiderswoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1860
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In Groenendaal gelegen, omringd door golfbanen; mogelijk dienstwoningen van Clingendael of Duindigt (geen nader onderzoek naar verricht, geen gegevens in bouwarchief, geen foto's in digitaal gemeentearchief). Aan achterzijde (noordzijde) ondergeschikte uitbouwen en dakkapellen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op kruising Buurtweg-Waalsdorperlaan/Groenendaal; door de schuine aansluiting van Waalsdorperlaan op Groenendaal en directe hoekligging ligt kopse gevel in zichtas Waalsdorperlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Omringd door golfbanen en daarbij behorende bebouwing
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door voor- en zijtuin met ondiepe tuin aan Groenendaal-zijde en erf met auto-oprit aan noordwestzijde
Ontsluiting	Toegangspaden vanaf Groenendaal naar twee woningen
Rooilijn	Nvt (op golfclubgebouwen na enige bebouwing ten noorden van kruising/de Buurtweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbele dienst- of arbeiderswoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in langsgevel aan Groenendaal
Nokrichting	Evenwijdig aan Groenendaal
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen (bij nr. 2 vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd met zwarte plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed van Willem II-gotiek (spitsboogvormige vensters in kopse gevels)

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Indeling met twee keer twee vensters en een entree in langsgevel over middenas te spiegelen; houten, roedenverdeelde schuiframen (vernieuwd) met luiken (bij nr. 1); houten, spitsboogvormige ramen; staafankers; houten overstek en windveren (gezien stijl en bouwtijd waarschijnlijk oorspronkelijk met sierlijsten en rijkgedetailleerde makelaars)
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging op de kruising Buurtweg-Waalsdorperlaan/Groenendaal
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dubbele dienst- of arbeiderswoning van rond 1860; vanwege de verwijzingen in stijl naar de neogotiek uit de tijd van Willem II
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van het gebied Groenendaal in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdkenmerken, ook in materialen en detaillering

Groenendaal 8

Naam	Clingendael
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Paardenstal
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Stal
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1882
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bijgebouw van de buitenplaats Clingendael bij renbaan Clingendael of Van Brienen op Groenendaal. Arnoud Nicolaas Justinus Maria van Brienen (1839- 1903) liet rond 1882 evenwijdig en ten noordwesten aan de Buurtweg en nabij de hofstede Groenendaal een renbaan aanleggen. Hij zal ook de opdrachtgever zijn van de stal. Deze renbaan werd in 1906 gesloten, waarna de eigenaar van de buitenplaats Duindigt, W. Jochems, aan de andere kant van de Waalsdorperlaan een renbaan aanlegde (Waalsdorperlaan 29).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Groenendaal is het verlengde van de Waalsdorperlaan; de stal ligt in de bocht van Groenendaal
Karakteristieke ligging – tuin en erf	De stal is nog in gebruik als paardenstal en maakt onderdeel uit van een pensionstal. Het stalgebouw is via een tussenlid verbonden met een bedrijfswoning en sluit aan de achterzijde aan op een paardrijbak
Ontsluiting	Voor en achter (kopse zijden); ook entree in langsgevel aan straatzijde
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Stal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Noord-zuid gericht; kap verwijderd
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Oorspronkelijk waarschijnlijk schildkap, nu plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en wit geschilderd met zwarte plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Rondboogvormige vensters met ijzeren,

weg)	roedenverdeelde ramen; segmetboogvormige vensters met dito ramen; rechtgesloten brede entrees in kopse gevels; houten 'boeren'deur met bovenlicht in langsgevel
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen, ook intern naar de houten constructie, aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging in de bocht van Groenendaal; vanwege de ruimtelijk-functionele waarde als aanduiding van de plek waar de renbaan lag.
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een paardenstal uit het laatste kwart van de 19de eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkeling van de buitenplaats Clingendael en het gebied Groenendaal in het bijzonder; als herinnering aan en als uitdrukking van de renbaan Clingendaal op Groenendaal
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de ondanks het verwijderde dak voorts vrijwel gaaf bewaarde hoofdkenmerken, ook in materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als stal
Zeldzaamheid	Als enige overblijfsel van de renbaan van Clingendaal/op Groenendaal

Groot Haesebroekseweg 1

Naam	Berkenrode
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met tuinaanleg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	S. de Clerq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met landschappelijke tuinaanleg met betrekking tot de hoofdstructuur met waterpartij en stenen elementen. Ontworpen in 1909 in opdracht van J.H. de Granada. Veel soberder uitgevoerd dan ontworpen (ontwerp sterk vereenvoudigd), mogelijk onder leiding van architectenbureau Hoek & Wouters. Eenvoudige garage uit 1909 onder schilddak nog aanwezig. In 1928 eerste verbouwing door J. Mutters; in 1932 uitbreiding terras; 1938 uitbreiding pand met erker; 1962, 1989, 1991 en 2001/2002 verbouwingen, waarbij de verbouwing uit 1991 zeer ingrijpend was met betrekking tot de kap. De luifel bij de hoofdentree stamt uit 2001/2. *Over de architect* Samuel de Clercq (1876-1962) studeerde bouwkunde in Delft en leerde daar ontwerpen volgens de traditionele principes van hoogleraar Gugel. Zijn werk kenmerkt zich door de oud-Hollandse bouwwijzen; hij was geen vernieuwer in de architectuur. Behalve zijn werk als architect bekleedde hij verschillende functies, zoals docent bouwkunde. Typologisch is zijn oeuvre uitgebreid (woonhuizen, scholen, ziekenhuis, watertoren, tramstations etc). Hij bouwde een groot aantal buitenhuizen voor Twentse textielbaronnen en Rotterdamse havenbaronnen. Zo was hij huisarchitect van de Van Ommerens, die eigenaar waren van Rust en Vreugd; voor hen ontwierp hij onder meer het WAVO-park en het Johannahuis. Clingenbosch bouwde hij voor een vooraanstaand advocaat, mr. H.A. van der Velde (1855-1919), die lid was van de Tweede Kamer en het burgemeesterambt meerdere keren vervulde. Clingenbosch was het buitenhuis van de familie. Van De Clercqs Wassenaarse werk is relatief veel gesloopt, zoals Hoog Wildrust op de Groot Haesebroekseweg 4-6 (1920; waarvan de verbouwde garage annex dienstwoning nog bestaat) en Villa Eikesteyn (Schouwweg 74, ca. 1910) of sterk verbouwd zoals het huis Berkenrode op Groot Haesebroekseweg 1 (ca. 1910). Het huis Coromote voor de jonkvrouwen

	Loudon op Buurtweg 89-91 uit 1924 bestaat nog en is beschermd als rijksmonument. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op de hoek Schouwweg-Groot Haesebroekseweg; De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 1 past daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf; landschappelijk aangelegde tuin met slingervijver aan zijde Schouwweg; gemetseld terras met trappen naar lager gelegen tuin
Ontsluiting	Auto-oprit aan Groot Haesebroekseweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevels met entreepartij (westzijde) en terras

	(oostzijde); pand sterk gericht op tuin
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Nagenoeg vierkant grondvlak van hoofdvolume met erkervormige aanbouwen
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat schilddak (gewijzigd)
Materialen dakbedekking	Vernieuwd
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuw Historiserende stijl met in hoofdvorm verwijzing naar klassieke opbouw en in detaillering verwijzing naar neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning met gecementeerde banden en bakstenen sierranden; licht getoogde vensters met hanenkammen met aanzet- en sluitstenen; aan tuinzijde (oostzijde) boven dakvoet uitgemetselde gevel met fronton-vormige afdekking met daarin ovaal oeuil-de-boeuf

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek Schouwweg-Groot Haesebroekseweg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele, historische en visuele relatie tussen het huis en de tuin onderling
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van S. de Clercq; als voorbeeld van een huis in de Nieuw Historiserende stijl; vanwege de landschappelijke tuinaanleg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik, met uitzondering van de kap
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als landhuis uit het begin van de 20ste eeuw

Groot Haesebroekseweg 3, 5, 7

Naam	Dennenheuvel
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met chauffeurs- en tuinmanswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met dubbele dienstwoning en hek bij dienstwoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913; 1926
Architect	J.W. Hoffmann
Bijzonderheden/ opmerkingen	Huis in 1913 gebouwd in opdracht van D. van Geuns naar ontwerp van architect J.W. Hoffmann uit Nijmegen. Soberder uitgevoerd dan getekend. In 1919 werd een garage toegevoegd (in 1988 verbouwd). In 1924 volgde een serre naar ontwerp van Hoffmann in opdracht van P. Rijkens. Buitentrap en bordes stammen van 1927. In jaren 1980 volgden diverse verbouwingen. De naam van het huis staat op een gevelsteen, aangebracht in de naar de straat gekeerde gevel. De dubbele dienstwoning voor chauffeur en tuinman stamt uit 1926 en is eveneens naar ontwerp van J.W. (Willem) Hoffmann. Volgens tekening zouden de woningen onderkelderd worden, maar dit is niet uitgevoerd. Opdrachtgever was P. Rijkens, eigenaar van het huis Dennenheuvel op nummer 3. De dienstwoning op nummer 7 is vrijwel geheel gaaf bewaard gebleven, op een interne wijziging in 1961 na. Nummer 5 is eveneens vrijwel gaaf bewaard gebleven. In 2010 is een erker toegevoegd en intern zijn wijzigingen doorgevoerd. Er zijn bij beide panden enkele ramen gewijzigd. IJzeren hekwerk (oorspronkelijk) aan straat. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en

	Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Over architect Willem Hoffmann zijn weinig gegevens voorhanden. Eén van zijn meest bekende ontwerpen in Nijmegen is het als Het Slotje bekend staande landhuis dat hij in 1907-1908 in Neerbosch voor jhr. Eugene van Rijkckevorsel van Kessel bouwde (Neerbosscheweg 620). Een ander voorbeeld is villa Het Heidehuis uit 1916 aan de Louiseweg 12 in Nijmegen. Verder schiep hij in Nijmegen in 1906-1907 aan de Gerard Noodtstraat 135-141 een automobielgarage met directeurswoning. Ook de dubbele villa aan de Voorstadslaan 47-49 (1909) zou door hem zijn ontworpen. In 1919-1921 was Hoffmann als esthetisch adviseur betrokken bij de bouw van een woningbouwcomplex in de Wolfskuil te Nijmegen.
Interieur	In de woning op nr. 7: interne structuur behouden en in eetkamer houten schouw in neo-Hollandse renaissancestijl met aan weerszijden vaste kasten (opname interieur 22-06-2012, overige complexonderdelen niet intern bezocht)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog ; in 2012 geselecteerd voor onderzoek voor bescherming als potentiëel gemeentelijk monument (nrs. 3, 5 en 7)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 3 en 5,7 passen daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op en tegen een heuvel; aangelegd op natuurlijk duinterrein; landschappelijke aanleg bij huis; beboste mostuin bij nummers 5-7
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het huis op nummer 3 ligt ruim 15 meter vanaf de weg; de dienstwoningen op ca. 8 meter en ruim 20 meter ten noordwesten van het huis. Vrijstaande garage aan overzijde tuin, op ca. 30 meter ten zuidoosten van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand; omringd door beboste tuin en erf; ijzeren spijlenhekwerk bij nrs 5 en 7
Ontsluiting	Vanaf straat met auto-opritten naar huis, garage

	en naar dienstwoning op nr. 7; voetgangspad naar nr. 5 (in 2009 auto-oprit aangelegd)
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Huis redelijk goed; dienstwoningen goed

Architectonische kenmerken Groot Haesebroekseweg 3 (landhuis)

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt; pand is ontworpen op (zicht)relatie met de tuin
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld schilddak met L-vormig hoofddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Nieuw Historiserende Stijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met verschillende gevel-, nok- en goothoogten; gebruik van hoogteverschillen in terrein; houten roedenverdeelde ramen; kruisvensters met onderluiken en glas-in-lood in bovenlichten; overdekte entreepartij; loggia's (gedeeltelijk dichtgezet in huidige situatie)

Architectonische kenmerken Groot Haesebroeksewe 5;7 (dienstwoningen)

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (L-vormige kap)
Hoofdvorm	L-vormig hoofdvolume met kap; een- en tweelaagsd bouwdelen met plat dak in 'oksel' van L
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengestelde schildkap (dakschilden aan zijgevels verlengd tot op begane grond
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Inspiratie landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Woningen grijpen in L-vorm in elkaar, zowel in plattegrond als qua verdeling op de verdieping (slaapkamer nr. 5 boven salon nr. 7 (niet conform bouwtekening); Huis doet zich voor als één woning met hoofdentree in voorgevel (entree nr. 5) en tweede entree in zijgevel (entree nr. 7); rode nokvorsten en lekdorpels dakkapellen; met riet meegedekte, houten dakkapellen; gemetselde schoorstenen; houten, roedenverdeelde ramen; kruisvensters met onderluiken en vierdelige bovenlichten; hanenkammen; entree met tweedelige deur met vierdelig licht en houten luifel; entree met tweedelige deur en door ijzeren consoles gedragen houten luifel; terracotta brievenbussen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de gaafheid van het interieur van nr. 7 is opname van historische waarde van het interieur

	bij verbouwingen aan te bevelen.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldbepalende ligging van de dienstwoningen en beeldondersteunende ligging van het landhuis
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de relatie met en de manier waarop gebruik gemaakt is van de natuurlijke hoogteverschillen en bijbehorende beplanting van het terrein
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke, functionele en visuele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de architect; als voorbeeld van een huis met dienstwoningen uit het begin van de 20ste eeuw; vanwege de bijbehorende erfafscheiding; vanwege de vormgeving van het dubbele woonhuis waarbij de verschijningsvorm suggereert dat het om één woonhuis gaat en waarbij de woningen op een bijzonder manier L-vormig in- en boven elkaar liggen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van het huis; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van de dienstwoningen

Groot Haesebroekseweg 4

Naam	Jagershoeve
Oorspronkelijke functie	Wonen/parkeren
Type	Garage annex dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Garage annex dienstwoning; hek met naam
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	S. de Clerq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in 1920 als garage annex chauffeurswoning in opdracht van W. van Dam naar ontwerp van S. de Clercq voor bij inmiddels gesloopt hoofdhuis, genaamd Hoog Wildrust (oorspronkelijk Groot Haesebroekseweg 6). De garage werd in 1925 uitgebreid naar ontwerp van De Clercq door middel van een aanbouw aan de achterzijde met plat dak (nog aanwezig) en later verbouwd tot twee woningen. In 2008 samengevoegd tot een woonhuis en in 2010 vergunning voor grootscheepse verbouwing die het karakter en hoofdvorm in hoge mate veranderd (anno 2012 is deze verbouwing niet uitgevoerd). Door de verbouwingen, waarbij de garagedeuren aan de voorzijde vervangen zijn door raampartijen, is de oorspronkelijke functie als garage weinig afleesbaar. Naam mogelijk later toegewezen: op Jagerslaan zuid 2a ligt een landhuis Jagershof uit 1938, waartoe na afbraak van Groot Haesebroekseweg 6 de dienstwoning is gaan behoren. Jagershof ligt ca. 125 meter ten noorden van de dienstwoning, ertussen ligt een ruime tuin met zwembad en tennisbaan. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg,

	Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Samuel de Clercq (1876-1962) studeerde bouwkunde in Delft en leerde daar ontwerpen volgens de traditionele principes van hoogleraar Gugel. Zijn werk kenmerkt zich door de oud-Hollandse bouwwijzen; hij was geen vernieuwer in de architectuur. Behalve zijn werk als architect bekleedde hij verschillende functies, zoals docent bouwkunde. Typologisch is zijn oeuvre uitgebreid (woonhuizen, scholen, ziekenhuis, watertoren, tramstations etc). Hij bouwde een groot aantal buitenhuizen voor Twentse textielbaronnen en Rotterdamse havenbaronnen. Zo was hij huisarchitect van de Van Ommerens, die eigenaar waren van Rust en Vreugd; voor hen ontwierp hij onder meer het WAVO-park en het Johannahuis. Clingenbosch bouwde hij voor een vooraanstaand advocaat, mr. H.A. van der Velde (1855-1919), die lid was van de Tweede Kamer en het burgemeesterambt meerdere keren vervulde. Clingenbosch was het buitenhuis van de familie. Van De Clercqs Wassenaarse werk is relatief veel gesloopt, zoals Hoog Wildrust op de Groot Haesebroekseweg 4-6 (1920; waarvan de verbouwde garage annex dienstwoning nog bestaat) en Villa Eikesteyn (Schouwweg 74, ca. 1910) of sterk verbouwd zoals het huis Berkenrode op Groot Haesebroekseweg 1 (ca. 1910). Het huis Coromote voor de jonkvrouwen Loudon op Buurtweg 89-91 uit 1924 bestaat nog en is beschermd als rijksmonument. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 zelfs het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op

	Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. Het landhuis Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 behoort tot de vroegste voorbeelden van drive-in-garages in Wassenaar, net als de drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 4-6 past daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Houten hek bij auto-oprit ter linkerzijde van perceel, ter plaatse van oospronkelijke inrit voor hoofdhuis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	(oorspronkelijk) links auto-oprit en rechts voetgangerspad naar chauffeurswoning; nu: dubbele opritten; houten hek met naam Jagershoeve
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Garage annex dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straatzijde; entree woning in rechterzijgevel
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormige basis met vooruitgeschoven hoekvolumes
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld: hoofddak schildkap met haaks geplaatste wolfskappen van hoekvolumes
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen; hout
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Begane grond baksteen; topgevel in

weg)	potdekselwerk met ruwe delen; houten, roedenverdeelde ramen; hanenkammen; luiken; rode nokvorsten; met riet meegedekte dakkapel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van S. de Clercq; als voorbeeld van een garage annex dienstwoning
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek en Hoog Wildrust in het bijzonder; als herinnering aan en als uitdrukking van de automobiel-cultuur in Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Groot Haesebroekseweg 9

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J.T. Wouters (projectarchitect wrs. J.R. Prent)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van mr. E.B.F.F. baron Wittert van Hoogland (1875-1959), politicus, lid RKSP, onder meer Eerste Kamerlid van 1920-1926, woonde van 1927-1936 in Wassenaar, bijgenaamd De Rode Baron vanwege zijn inzet voor onder meer algemeen kiesrecht en sociale wetgeving, lid NSB. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de

	aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 9 past daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het

	dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Dubbele, gebogen oprijlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld, in basis staafvormig met hoger middenvolume en haaks geplaatste paviljoens
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld zadeldak, steil, bestaande uit hoger opgetrokken middendak en haaks daarop steekkappen
Materialen dakbedekking	Natuurleien in maasdekking (vervanging van rode Hollandse pannen)
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd en plint in schoon werk)
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vakwerk; rondboogvormige entree; gemetselde schoorstenen op nokhoeken; houten afwerking dakoverstek en windveren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldondersteunende ligging van het landhuis
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van het huis
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als landhuis uit het Interbellum

Groot Haesebroekseweg 15, 17

Naam	't Duijnhuis (volgens bouwtekening De Oude Plaats)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met garage annex dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	Krijgsman & Cramer
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in 1925 in opdracht van N.V. Transport Maatschappij Zeilvaart naar ontwerp van het Rotterdamse bureau Krijgsman en Cramer. Het hoofdhuis werd in 1929 uitgebreid met een serre naar ontwerp van Krijgsman en Cramer en in 1930 uitgebreid met nog een serre naar ontwerp van Van Lindonk. In 1937 volgde nog een verbouwing naar ontwerp van Van Lindonk. De garage annex dienstwoning had een drive-trough functie met een oprit vanaf de Groot Haesebroekseweg, inrijdeuren aan beide zijden van het pand en een pad langs het hoofdhuis weer naar de Groot Haesebroekseweg. In de huidige situatie is deze routing niet meer in gebruik en sinds 1978 is de garage bij het woonhuis getrokken en zijn de inrijdeuren vervangen c.q. dichtgezet. Het huidige aanzicht wordt in hoge mate bepaald door de verbouwingen uit de jaren 1970. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als

	architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 zelfs het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. Het landhuis Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 behoort tot de vroegste voorbeelden van drive-in-garages in Wassenaar, net als de drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926. Drive-through-garages zijn zeldzaam (mogelijk uniek) in het Interbellum.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 15-17 past daarin; gelegen op hoek Lijsterlaan; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het bijgebouw ligt naast en haaks ten opzichte van het hoofdgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf op driehoekig terrein tussen Groot Haesebroekseweg-Lijsterlaan
Ontsluiting	Beide panden hebben een auto-oprit;

	oorspronkelijk een dubbele gebogen oprijlaan met drive-trough door bijgebouw
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Huis vrij goed; bijgebouw weinig zichtbaar (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Langsgevel aan straatzijde
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2 (plus volgens bouwtekening volwaardige kelderverdieping)
Kapvorm	Samengesteld, afgeplat schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nord
Materialen gevels	Baksteen (trasraam donkerder steen dan opgaand werk)
Stijl	Nieuw Historiserende stijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitgebouwde entreepartij met gemetselde borstwering en balkon erboven; risalerende en boven de dakvoet uitgebouwde risaliet met trappenhuis, afgesloten met puntgevel; samengestelde raampartijen met gekoppelde, houten, roedenverdeelde ramen; negen- en zesdelige vensters met vierdelige ramen bij trappenhuis; natuurstenen lekdorpels en tussendorpels (bij negendelige vensters); koekoeken voor lichttoetreding kelder; bloembakken onder vensters; groot overstek van kap met zeeg; dakkapellen met plat dak; gemetselde schoorstenen

Architectonische kenmerken bijgebouw

Type	Garage annex chauffeurswoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in langsgevel aan oostzijde
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nord
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Passend bij hoofdhuis, sobere detaillering
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tweezijdige uitbouw aan noordzijde (straatzijde); fors overstek; houten, roedenverdeelde ramen; onder dakvoet horizontale band in staand verband en sierranden; natuurstenen lekdorpels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege

bebouwingsbeeld	beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-functionele en ruimtelijke relatie tussen de voormalige garage annex chauffeurswoning en het landhuis
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologische waarde als voorbeeld van een drive-trough garage
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder; als herinnering aan en als uitdrukking van de automobiel-cultuur in Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van het landhuis; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van het bijgebouw met uitzondering van de voormalige garagedeuren
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Bijzondere typologie is niet meer afleesbaar
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van de drive-trough-garage annex dienstwoning, waarvan de manier waarop het gefunctioneerd heeft in de huidige situatie niet meer waarneembaar is

Groot Haesebroekseweg 19

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis (dienstwoning bij nr. 21)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1939
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	De dienstwoning werd in 1939 gebouwd in opdracht van de weduwe G.N. van Beek-Donner, die in 1935 het naastgelegen landhuis op Groot Haesebroekseweg 21 had laten ontwerpen door architect M.E. van de Wall, alwaar zij woonde. (Groot Haesebroekseweg 21 is in 2012 beschreven als potentieel gemeentelijke monument). G.N. van Beek-Donner was de echtgenote van de in 1923 overleden A.A. van Beek, bij leven firmant van de Firma A.L.van Beek tabakshandel. Het echtpaar woonde aan de Westersingel in Rotterdam en bezat een grote kunstcollectie. Dat bleek al in 1916 toen het Museum Boymans een schilderij van J.H. Jongkind schok. Na zijn dood liet Van Beek het nog steeds actieve A.A. van Beekfonds na, opgericht ter bevordering van wetenschappelijk onderzoek. Mevrouw G.N. van Beek-Donner zette zich in voor het versterken van de zelfstandigheid van werkende vrouwen. In 1930 werd een groot deel van de kunstcollectie in bruikleen gegeven bij Museum Boymans. Enkele jaren later besloot ze naar Wassenaar te verhuizen en verstrekte de ervaren architect M.E. van der Wall, die al talloze landhuizen op zijn naam had staan, de opdracht voor haar een nieuw landhuis te ontwerpen aan de Groot Haesebroekseweg 21. De verbintenis met Rotterdam bleef echter; in 1941 richtte ze de Van Beek-Donner Stichting op met als doel het ondersteunen van de huisvesting van nette werkende vrouwen in de havenstad. Mevrouw Van Beek-Donner was nog in het bezit van een aanzienlijke collectie schilderijen en dit was waarschijnlijk de reden dat het huis rondom voorzien is van diefijzers. In het interieur herinneren de schilderij-ophangsystemen in de meeste ruimten aan haar tijd. Van de Wall tekende in 1937 ook een verbouwing waarbij een washok tot serre werd verbouwd. In 1939 werd in opdracht van mevrouw Van Beek-Donner een tweede, kleiner landhuis gebouwd, namelijk Groot Haesebroekseweg 19, dat mogelijk als dienstwoning heeft gefunctioneerd. In 1940 werd in de tuin tussen huisnummer 21 en 19 een

	schuilkelder aangelegd, eveneens in opdracht van mevrouw G.N. van Beek-Donner en onder leiding van M. Van der Bent en Zonen. In 1991 werd een serre aan de zuidwestzijde toegevoegd. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch

	waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur. *Over de relatie met de tuin* De overgang naar de tuin is in de, voor de bouwtijd en voor de architect Van de Wall (die veel samenwerkte met tuinarchitect Roeters van Lennep) typerende, Nieuw Architectonische tuinstijl aangelegd. Hiertoe behoren de terrassen, keermuren en trappen. Bij deze stijl, die in het Interbellum gangbaar was, wordt veel aandacht besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. De architectonische relatie tussen binnen en buiten is belangrijk voor het ontwerp van het huis en zijn directe omgeving en één van de karakteristieke kenmerken van het huis. Het 'buiten-binnen-zijn' komt niet alleen tot uitdrukking in elementen als het terras maar ook in de loggia op de verdieping (dichtgezet).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 19 past daarin; ; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Ten noordoosten van het landhuis op nr. 21
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel); top in houten potdekseldelen
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Stalen ramen met glas-in-lood; bakstenen lekdorpels; hoge, steile kap, forse, brede schoorsteen; siermetselmotief in Van de Wall-signatuur; inpandig entreepartij met open hoek, gedragen door houten constructie

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke, visuele en stilistische relatie tussen het hoofdhuis en de dienstwoning
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een klein landhuis in Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het oeuvre van Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder; als herinnering aan de Tweede Wereldoorlog en de bouw van particuliere schuilkelders
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van het woonhuis

Groot Haesbroekseweg 22

Naam	Duinhoeve (sinds 1939 Wildhoeve)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis, zitelement, tuinelement
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis, herinneringsbank, waterput
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1912
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in 1912. Een gevelsteen rechts van de entree herinnert aan de bouw met de tekst: “Eerste steen gelegd door Geertruida, Olga en Alexandrina, 23-11-1912”. Het pand is al in 1917 uitgebreid, waarbij het met de naastgelegen garage verbonden werd. Het woonhuis werd in 1939 door de Koninklijke Haagsche Golf en Countryclub (huidige naam) in gebruik genomen als clubhuis. Deze oudste golfclub van Nederland (opgericht in 1893) verliet toen hun eerste en tevens hét eerste clubgebouw van Nederland uit 1894 aan Groenendaal 9a (nog bestaand als woonhuis). Bij de ingebruikname van het clubhuis werden de vertrekken op de verdieping als hotelkamers verhuurd. Clubhuis en omliggende banen, aangelegd in het duingebied Meijendel en op grondgebied van Groot Haesebroek, werden in 1947 van de eigenaar van Groot Haesebroek, Daniel de Wolf (hij was sinds 1938 eigenaar), aangekocht. Sinds 1939 is het pand diverse keren ingrijpend gewijzigd en in 2002 is het pand herbouwd nadat het brand grotendeels verwoest was. Overigens werden de banen zelf ook verwoest tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze banen waren in 1938 uitgebreid naar ontwerp van het Engelse bedrijf Colt, Alison & Morrison en uitgevoerd onder leiding van de firma H. Copijn & zonen. (Bron: M. Kamphuis, ‘Copijn 1763-2013’, Rotterdam, De Hef, 2014, p. 177/8). De bank is geplaatst ter herinnering aan de aanleg van de holes in 1920 en is voorzien van een steen met de tekst: “Ter herinnering aan G.M. del Court van Krimpen / den grooten ijveraar / voor golf in Nederland” G.M. (Gerry) del Court van Krimpen (1889-1944) was een bekende golfer (meervoudig Nederlands kampioen), oprichter en voorzitter van het Nederlands Golf Comité, golfbaanontwerper en naamgever van het Del Courtfonds. Del Court werd in 1920 door de Haagse golfclub gevraagd om een uitbreiding van de baan met negen holes te ontwerpen (realisatie 1924). Hiermee werd deze club de eerste in Nederland met een 18-holes-baan.

	Over Groot Haesebroek De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. Duinhoeve uit 1912 behoort tot die vroegste bebouwing.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ruim 400 meter ten noordwesten van de Groot Haesebroekseweg gelegen
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op de rand van de duinen en de bossen van Groot Haesebroek
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De bank ligt ten zuiden van het pand, langs de jeu de boules-baan; de waterput ten westen van het clubhuis (huidige situatie)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand pand met diverse bijgebouwen, omringd door erf met parkeerplaats en duinen met holes.
Ontsluiting	Vanaf de Groot Haesebroekseweg met een lange oprijlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar vanaf de openbare weg

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis (sinds 1939 clubhuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordoosten
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume en dak)
Hoofdvorm	Samengesteld en gegroeid geheel

Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak (uitbreidingen onder plat dak)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar vanaf openbare weg
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gering vanwege de vele verbouwingen en herbouw

Architectonische kenmerken bank
Gemetselde bank in concave vorm met convexe hoeken. Met op hoeken van 'leuning' en hoekelementen plantenbakken.

Architectonische kenmerken waterput
Gemetselde waterput met siersmeedijzeren bekroning en hijswerk.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van Groot Haesebroek; vanwege de ligging op de grens van duinen en beboste (voormalige) buitenplaats
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie van bank en waterput
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen en als herinnering aan de ontwikkeling van het golven in Nederland in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de bank en de waterput
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van de herinneringsbank en de waterput

Groot Haesebroekseweg 27

Naam	Lindenstein
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J. Denijs
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van de Joods-Duitse K.G.E. Kretzschmar, directeur Unilever Grondstoffen Mij N.V. te Rotterdam. Met een bouwprijs van *ƒ* 100.000,00 was het voor dit tijd een enorm prijzig huis (mondelinge info eigenaar, 2012). In de jaren 1970 en 1980 vonden enkele wijzigingen plaats ten behoeve van het gebruik van een deel van het woonhuis als praktijkruimte. Dit gebeurde in opdracht van R.A.F. de Lind van Wijngaarden. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Joannes Denijs (1893-??) maakte deel uit van het vrij onbekende Haagse Architectenbureau Denijs en Key. De vormentaal die het bureau in de eerste jaren van haar bestaan hanteerde was

	traditioneel, met toevoeging van eigentijdse elementen van de Amsterdamse school architectuur. Deze architectuur typeert ook landhuis Lindenstein dat Denijs in 1928 aan de Groot Haesebroekseweg in Wassenaar ontwierp. De landelijke uitstraling, vooral naar voren komend in het geknikte leiendak en de houten gevelafwerking, kreeg een hedendaags karakter door het verstrakte decoratieve metselwerk dat onder andere bij de entreepartij werd toegepast. Halverwege de jaren dertig ontwierp Denijs de Prinses Julianahoeve als voorbeeld van een Hollandse boerderij voor de Wereldtentoonstelling van 1935 in Brussel. Na de Tweede Wereldoorlog wijdde hij zich in Rotterdam aan het vraagstuk van de woningbouw en ontwierp onder andere een galerijflat voor het Pensioenfonds voor BPM (1954) in de nieuwe woonwijk Pendrecht. In 1955 trad hij toe tot de Studiegroep hoge woongebouwen.
Interieur	Interne structuur behouden, alsmede gekleurd glas-in-lood, schouw, betegeling hal, trappenhuis (gegevens interne opname 3/8/2012)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 27 past daarin; gelegen op hoek Koekoekslaan; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door tuin en erf, pand ontworpen op tuinzijde (zuidzijde)
Ontsluiting	Auto-oprit aan Groot Haesebroekseweg en aan Koekoekslaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel gericht op tuin (zuidzijde); hoofdentree aan zijde Groot Haesebroekseweg
Nokrichting	Samengesteld dak met langste noklijn haaks op Groot Haesebroeksweg
Hoofdvorm	Kruisvormig hoofdvolume met in noordelijke ‘oksels’ nevenvolumes onder plat dak; erker van een bouwlaag op zuidoosthoek
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld dak van twee haaks op elkaar staande schilddaken; delen onder plat dak; afsluitingen onder meerdelige schildkappen

Materialen dakbedekking	Natuurleien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (donkerder trasraam)
Stijl	Nieuw Historiserende stijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roedenverdeelde ramen, waaronder fenêtre-à-terre met rondboogvormige bovenlichten; loggia; sierbanden in donkerder baksteen; grès tegels als lekdorpels; opengewerkte dakruiter op nok; houten dakkapellen met lessenaarsdak en wangen bekleed met natuurleien

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum; als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Groot Haesebroekseweg 27b

Naam	Eikenhof
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	L.J. Falkenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1913 ontworpen in opdracht van J.D. Pigeaud. Verbouwingen in 1934, 1958 en 1976, met name intern en wijziging raam. *Over de architect* Architect Leo J. Falkenburg (1872-1942) ontwierp in Nieuw Historiserende Stijl, zoals bijvoorbeeld ook bij de als rijksmonument beschermde villa's aan de Hogeweg 18 uit 1907 en aan de Tobias Asserlaan 6 uit 1913 en R. J. Schimmelpenningklaan 3 uit 1915, alle in Den Haag. Hij werkte naar voorbeeld van de 18de-eeuwse Lodewijkstijl, ook wel de 'um 1800'-stijl genoemd. Falkenburg werkte ook voor het echtpaar Kröller-Müller. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 27b past daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan linkerzijde perceel
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Weinig zichtbaar (wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuw Historiserende stijl met classicistische verwijzingen
Kenmerken exterieur	Naam van het huis boven hoofdentree; in cartouche als onderdeel van hanenkammotief bij entreeportiek jaartal 1914; klassieke kroonlijst als daklijst met bloklijst; bloklijst bij erker; houten ramen met roedenverdeelde bovenlichten en lateien in de vorm van kroonlijsten; houten dakkapellen met rondboogvormige bovenlichten en bolvormige bekroning; gemetselde schoorstenen op nokhoeken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in Nieuw Historiserende stijl, met stijlelementen van het Classicisme; als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Groot Haesebroekseweg 30

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie: transport / transformeren van hoogspanning naar laagspanning / distributie van elektriciteit (NUTS-gebouw)
Type	Transformatorhuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nutsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	A. Bontenbal (bureau gemeentewerken)
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse

	Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde

	hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt; aan de westelijke boszijde, tegenover huisnummer 27, tussen Koekoekslaan en inrit naar Groot Haesebroekseweg 22
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Transformatorhuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Kubusvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Betonnen dak ('granito')
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Kubistisch Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale accenten van lagen in gesinterde steen en uitkragende latei boven deuren en dakoverstek in kunststeen, net als dekplaten van uitkragende delen; twee stalen deuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een transformatorhuisje met eigentijdse stijlinvloeden en materialen uit de jaren 1920
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van elektriciteit en het functioneren van het elektriciteitsnet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als transformatorhuisje

Groot Haesebroekseweg 33

Naam	Schauenburg
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1916
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oorspronkelijk met gevelbeschilderingen van decoratiekunstenaar Frans ter Gast (1881-1970). Ontworpen in opdracht van M.L. Das van Egen. Diverse verbouwingen met aanbouwen van een bouwlaag aan zij- en achterzijde. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen.

	Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja

Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 33 past daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Dubbele, gebogen oprijlaan met aan beide zijden een paar hekpijlers
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Vierkante basis
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat tentdak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde en geglazuurde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Nieuw Historiserende Stijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roedenverdeelde ramen; entreeportico; dak met zeeg; dakkapel met zeszijdige kap

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Groot Haesebroekseweg 43

Naam	De Maretak
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van mr. H. van Wort, naar ontwerp uit 1925. Het huis is verschillende keren verbouwd en uitgebreid, onder meer voor de huisvesting van personeel (bouwdossiers uit 1936, 1938, 1942, 1956, 2000 en 2004). De aangebouwde garage is bij de woning betrokken en er is een vrijstaande garage toegevoegd. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo

	gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing

	qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 43 past daarin; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan linkerzijde van perceel
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2 (ook goot- en nokhoogten variëren)
Kapvorm	Samengesteld met hoofddak als tentdak uitgevoerd en nevenvolumes onder zadel- en schildkap
Materialen dakbedekking	Groen geglazuurde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (deels gepleisterd, deels witgeschilderd)
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Huis in groen-witte kleurstelling; houten gevelbeschot in groen en wit; Van de Wall signatuur in groen; hoge, gemetselde schoorsteen; lagere uitbouw met garagedeuren met tudorboog; houten korbelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum, met stijlelementen van de Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbare architectuur van Van de Wall; vanwege het herkenbaar blijven van de voormalige aangebouwde garage
Zeldzaamheid	Vanwege de toepassing van groen geglazuurde Hollandse pannen

Groot Haesebroekseweg 53

Naam	De Haesekamp
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met twee toegangshekken en garage
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met twee toegangshekken en garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van J.H. Keller. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage. Hij

	ontwierp ook het nabijgelegen huis op Groot Haesebroekseweg 56.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Groot Haesebroekseweg heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Groot Haesebroeksweg 53 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; op achtererf garage
Ontsluiting	Dubbele auto-oprit met gebogen laan aan voorzijde en doorlopende oprit naar garage; opritten geflankeerd door gemetselde dubbele hekpijlers, bekroond met haasjes
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld, nagenoeg vierkant in hoofdopzet
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd)
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Koekoek tbv kelder; erker met rieten schildkap aan voorzijde; overkapping bij entree; waarschijnlijk loggia op verdieping dichtgezet; met riet gedekte dakkapellen; rode nokvorsten en lekdorpels van dakkapellen; luiken

Architectonische kenmerken toegangshekken
Twee paar gemetselde hekpijlers in siermetselwerk en bekroond met haasjes. In huidige situatie witgeschilderd.

Architectonische kenmerken garage
Bakstenen garage met deel onder rietgedekte schildkap en deel onder plat dak.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot

	Haesebroek
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van het huis met de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Groot Haesbroekseweg 56

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van de Coop. Ver. tot Expl. Onr. Goed. Gemetselde hekpijlers met houten draaihekken inbegrepen. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage aan de Backershagenlaan 58.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen van het villapark De Kieviet; woonhuizen gelegen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid liggen; aan de doorgaande noord-zuid gerichte weg die het dorpscentrum met Wassenaar-zuid verbindt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met op achtererf garage en aan straat toegangshek
Ontsluiting	Auto-oprit aan rechterzijde perceel
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Weinig zichtbaar (wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld; hoofdvorm vanuit nagenoeg vierkante basis
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rode nokvorsten; riet gedekte dakkapellen; gemetselde schoorstenen; siermetselwerk in borstwering van balkon boven erker en boven rondboogvormige venster naast erker

Architectonische kenmerken toegangshek
Gemetselde hekpijlers met sierverband en gesinterde klezoren en gebakken leitegels en houten draaihekken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Kieviet
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van het huis met de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Groot Hoefijzerlaan 38, Hogeweg 8

Naam	De Eikenhoeve
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	D.A.W. van der Pijl
Bijzonderheden/ opmerkingen	Garage uit bouwtijd ten noorden van Groot Hoefijzerlaan 38 (in huidige situatie via tussenlid met huis verbonden); serre-uitbouw aan achterzijde In opdracht van C. Timmerman Het complex onderscheidt zich van andere dubbele woonhuizen doordat het dubbele woonhuis is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Klein Hoefijzerlaan is sinds de aanleg in 1925 genoemd naar de in oorsprong 16de-eeuwse boerderij Klein Hoefijzer

	aan de Laan van Koot (nog bestaand). Groot Hoefijzerlaan was oorspronkelijk de oprijlaan van het landgoed Groot Hoefijzer en wordt sinds 1925 zo genoemd. Een deel van dit landgoed valt nu onder Wittenburg. De Hogeweg stamt eveneens uit 1925 en verwijst naar de hogere ligging, net als Hogeplein. *Over de architect* Architect Van der Pijl uit Rijswijk ontwierp in 1925 een kerkgebouw voor de Ver. Tot Inw. Zending, Verbr. Der Waarh. (Hervormde Bond voor zendings- en evangelisatiewerk in Nederland) in Honselaarsdijk (in 1984 gesloopt) en in 1926 de Gereformeerde Kerk van Krimpen aan de Lek
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op de hoek Groot Hoefijzerlaan-Hogeweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaande twee-onder-een-kap, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Groot Hoefijzerlaan 38 via auto-oprit vanaf Groot Hoefijzerlaan aan linker (noord)zijde van perceel en voetgangerspad naar voordeur; Hogeweg 8 via auto-oprit uiterst rechts (zuidzijde) van perceel aan Hogeweg
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg vermindert zicht op begane grond)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis (van het type landhuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (L-vormig hoofdvolume)
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengestelde wolfskap (twee haakse zadeldaken met aangekapte wolfskappen; verschillende goothoogten/hoogten dakvoet; dakschild doorgetrokken tot op begane grond
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dubbel woonhuis dat is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis; levendig volume door risalerende delen en verschillen in hoogten dakvoet; houten borstweringen van balkons boven driezijdige erkers; houten, roedenverdeelde ramen; bakstenen lekdorpels; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen; aangekapte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de verschijningsvorm die suggereert dat het om één groot landhuis gaat; als voorbeeld van een dubbel landhuis in landhuisstijl uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Groot Hoefijzerlaan 40, 42, 44

Naam	Vredefort
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Drie-onder-één-kap
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie-onder-één-kap
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het complex onderscheidt zich van andere geschakelde woonhuizen doordat de drie woonhuizen zijn ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Klein Hoefijzerlaan is sinds de aanleg in 1925 genoemd naar de in oorsprong 16de-eeuwse boerderij Klein Hoefijzer aan de Laan van Koot (nog bestaand). Groot Hoefijzerlaan was oorspronkelijk de oprijlaan van het landgoed Groot Hoefijzer en wordt sinds 1925 zo genoemd. Een deel van dit landgoed valt nu onder Wittenburg.

	Over de architect Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Passend gelegen in de bebouwingstructuur van de Groot Hoefijzerlaan met overwegend twee-onder-één-kap woningen aan de onevenzijde en wat meer afwisseling in woningtypes aan de evenzijde
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor-, achter- en zijtuinen
Ontsluiting	Via auto-oprit (noordzijde) en voetgangerspaden naar entree
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Drie-onder-één-kap-woning (van het type landhuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Groot Hoefijzerlaan
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (staafvormig met risalerende delen/hoekpaviljoens)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak met zadel- en wolfskappen
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk (zeer sober ontwerp)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Middelste huis als middenrisaliet met haaks geplaatste wolfskap en hogere dakvoet; drie entreeportieken; middelste huis met driezijdige erker en balkon; houten, roedenverdeelde ramen; houten dakkapellen met plat dak; dakoverstek, afgewerkt met hout

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de verschijningsvorm die suggereert dat het om één groot landhuis gaat; als voorbeeld van drie-onder-één-kap-huizen van de hand van architect Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Havenplein 2-26; 1-27

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woningbouwcomplex
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1930
Architect	A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	De woningen werden rond 1930 door de gemeente gebouwd naar tekeningen van de gemeentearchitect Bontenbal op de plaats van een voormalige vuilnisbelt. Op huisnummer 1 bevond zich vanaf 1935 tot 1970 een badhuis, waarvoor twee woningen naar ontwerp van de gemeentearchitect uit 1934 verbouwd werden. Het badhuis verving het badhuis in het poortgebouw aan de Bloemluststraat van de Wassenaarse Bouwstichting, dat zich in slechte staat bevond en aan vernieuwing toe was. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd

	afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	U-vormig bouwblok aan de Havenstraat met een rechthoekig plein binnen de U met afgeronde hoeken
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voorerven en grotendeels dichtgebouwde achtertuinen
Ontsluiting	Grondgebonden woningen, met uitzondering van de hoekwoningen
Rooilijn	Kopse zijden van U liggen in rooilijn Havenstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Havenplein
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	U-vormig met schuine hoeken van 3 bouwlagen en op de beide kopse zijden een ondiepe uitbouw met lagere nok
Aantal bouwlagen	1 met in de twee hoeken 3
Kapvorm	Zadeldak ter plaatse van 1 bouwlaag; plat dak bij hoeken
Materialen dakbedekking	Rode, Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voor bouwstijl typerende kenmerken zoals steile zadeldaken en sobere detaillering

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege het stedebouwkundige concept van een U-vormig bouwblok met plein; vanwege de beeldbepalende ligging aan het plein
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van sociale woningbouw in de stijl van het Traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de sociale woningbouw in Wassenaar en de badhuiscultuur in het bijzonder
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en pleinvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als bijzonder plein
Zeldzaamheid	Als een van de weinige (zo niet enige) sociale woningbouwprojecten van de gemeente zelf uit het Interbellum en het enige gemeentelijke project dat opgenomen is op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle panden – met waardering hoog (3)

Havenstraat 32-34

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel (arbeiders)woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel (arbeiders)woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1915
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1972 en 1992 vonden verbouwingen plaats aan nummer 32 (vergroten aanbouw en plaatsen dakkapel).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In bocht Havenstraat en aan de Haven; op hoek met gemeentewerf
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin
Ontsluiting	Via toegangspad vanaf de Havenstraat
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Havenstraat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Rechthoekig bouwblok
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	(Omlopend) schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor eenvoudige overgangsarchitectuur uit begin 20ste eeuw met details ontleend aan neorenaissance
Kenmerken exterieur	Details in rode steen in de vorm van sierbanden, lateien, rollagen; aanzetstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging in de bocht van de Havenstraat en aan de Haven; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudig dubbel arbeiderswoonhuis in overgangsarchitectuur met elementen uit de neorenaissance
Gaafheid	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als eenvoudige woonhuizen van rond 1900; herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing rond de Haven
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal kleine dubbele woonhuizen uit het begin van de 20ste eeuw in Wassenaar dat cultuurhistorisch waardevol is

Havenstraat ong, zie beschrijving gemeentewerf

Hazelaan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	Co Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met via tussenlid aan pand verbonden garage uit bouwtijd (bekroond met houten opbouw en lantaarn) en hekpijlers. Gebouwd in opdracht van W.G.F. Jongejan. *Over de wijk* Het huis is gelegen in een kleine buurt ten westen van de Jagerslaan, bestaande uit de Hazelaan en de Hertelaan en gelegen op voormalig grondgebied van de buitenplaats Wildrust/Duinauwe. Aan de Hertelaan ligt het van rijkswege beschermde complex De Vrije Blick, dat bestaat uit een woonhuis met tuinaanleg en diverse bijgebouwen en een toegangshek, alle ontworpen rond 1917 door architect W.A. Lensvelt in Engelse landhuisstijl. Een van de eerste woningen in dit buurtje zal Hazelaan 15 uit 1911 zijn (de weg werd rond 1914 aangelegd; de naamgeving stamt uit 1922). Aan de Hazelaan 4 staat een villa van Co Brandes uit 1929. Aan de Hertelaan 1, op de hoek met de Hazelaan, staat een groot landhuis van architect Van Lindonk uit 1928. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift ‘Levende Kunst’ op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen

	gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Hazelaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Hazelaan 4 past daarin.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan linkerzijde perceel met toegangshek
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak (met afgeplate top en zeeg)
Materialen dakbedekking	Rode geglazuurde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Plastische gevelbehandeling door vooruit- en inspringende delen, waaronder erkers; levendigheid dak door vier gemetselde schoorstenen; horizontale belijning door witgeschilderde en over gevel doorlopende lekdorpels en lateien; garage onder schilddak via tussenlid met zadeldakje met woonhuis verbonden; langgerekte dakkapellen met plat dak; in 'oksel' bij erker terracotta-dierfiguren (kat)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Brandes als eigen woonhuis; vanwege de terracotta-decoratie
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Hazelaan 15

Naam	De Oenk (volgens bouwtekening)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met toegangshek en bijgebouwen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1911
Architect	Smits en Fels B.N.A.
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met toegangshek bestaande uit muurtje, hekpijlers en houten draaihekken; op erf bijgebouwen waaronder een rietgedekte schuur (met zadeldak) en rietgedekte garage uit 1911 (garage herbouwd 1940, schilddak). Verbouwingen jaren 1920 voor G.H. Pander; verbouwingen jaren 1970 en rond 1980. Aanbouw van latere datum aan voorzijde was oorspronkelijk een terras met pergola. Bij verbouwing 1971 is entree verplaatst naar middenrisaliet (vervanging tweedelig venster door hoofdentree met aan weerszijden tweedelig venster). Oorspronkelijk twee toegangshekken: 1 verwijderd. *Over de wijk* Het huis is gelegen in een kleine buurt ten westen van de Jagerslaan, bestaande uit de Hazelaan en de Hertelaan en gelegen op voormalig grondgebied van de buitenplaats Wildrust/Duinauwe. Aan de Hertelaan ligt het van rijkswege beschermde complex De Vrije Blick, dat bestaat uit een woonhuis met tuinaanleg en diverse bijgebouwen en een toegangshek, alle ontworpen rond 1917 door architect W.A. Lensvelt in Engelse landhuisstijl. Een van de eerste woningen in dit buurtje zal Hazelaan 15 uit 1911 zijn (de weg werd rond 1914 aangelegd; de naamgeving stamt uit 1922). Aan de Hazelaan 4 staat een villa van Co Brandes uit 1929. Aan de Hertelaan 1, op de hoek met de Hazelaan, staat een groot landhuis van architect Van Lindonk uit 1928. *Over de architecten* H. Fels (1882-1962), geboren te Rotterdam, studeerde Bouwkunde aan de Technische Hogeschool in Delft bij de hoogleraren E. Gugel, K. Sluyterman en J.F. Klinkhamer. De laatste gold als een specialist op het gebied van fabrieksbouw. Fels brak zijn studie voortijdig af en ging werken op het bureau van Joh. Mutters, waar zijn zwager A.P. Smits chef de bureau was. In 1906 startten

	beiden een eigen bureau. Smits (1881-1957), opgeleid in zijn woonplaats Haarlem aan de School voor Bouwkunde, Versierende kunsten en Kunstambachten, waar onder anderen K.P.C. de Bazel en J.W. Hanrath les gaven, werkte eerder in de gerenommeerde kunstnijverheidswerkplaats van de firma Wisselingh & Co in Amsterdam. Zowel hij als Fels toonde een grote belangstelling voor het interieurontwerp. Beiden waren bestuursleden Vereniging voor Ambachts- en Nijverheidskunst (VANK) en van 1916 tot 1935 'vrije medewerkers' van de sociaal-idealistische meubelfabriek Labor Omnia Vincit (LOV) in Oosterbeek. Hun gezamenlijke oeuvre bestond grotendeels uit landhuizen en villa's in Den Haag en omgeving. In Wassenaar ontwierpen ze in 1913 villa Eikenrode aan de Rijksstraatweg, die halverwege de jaren dertig ingrijpend zou worden verbouwd. De gebouwen werden getypeerd door een nadrukkelijke samenhang tussen interieur en exterieur. Ook moesten ze door een zorgvuldige situering één harmonisch geheel vormen met het omringende landschap. De opzet en architectuur toonde de invloed van de Engelse landhuisarchitectuur en het traditionalistisch rationalisme van K.P.C. de Bazel. In 1918 kreeg Fels, via zijn broer Jan Jacob, als elektrotechnische ingenieur werkzaam bij de maatschappij, zijn eerste grote opdracht voor een verbouwing aan het hoofdkantoor van de Provinciale Geldersche Electriciteits-Maatschappij (PGEM) in Arnhem. Het verzoek vormde het begin van een lange verbintenis aan de maatschappij. Fels en Smits beëindigen hun samenwerking in 1920. Smits bleef in de eerste plaats een landhuisarchitect, terwijl Fels zich vooral richtte op de industrie-architectuur hoewel ook hij woonhuizen zou blijven ontwerpen. In 1922 maakte hij het plan voor het landhuis Cantecleer aan de Van der Oudermeulenlaan in Wassenaar. Het ontwerp was exemplarisch voor de wijze waarop Fels uitdrukking gaf aan een eigentijds landhuis, dat sterk geïnspireerd was op de Engelse landhuisstijl. Zijn latere werk liet een verzakelijking zien. De bouwwerken die Fels voor de PGEM ontwierp, waaronder een reeks elektrische schakel- en transformatorstations en de nieuwe elekticiteitscentrale in Nijmegen, toonden in hun massaopbouw en horizontale geleding de kenmerken van de Haagse schoolarchitectuur. Voor zijn woonhuizen bleef Fels echter ook zijn eerdere ontwerpprincipes trouw. Dat kwam duidelijk naar voren in zijn ontwerp voor het landhuis Kievitsduin aan de Meijendellseweg, dat

	in 1936 gereed kwam. Ondanks de grotere omvang en zakelijker uitwerking bleef de uitstraling intiem en passend in de groenrijke omgeving. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg zijn werk een zakelijk-traditionalistisch accent.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Hazelaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Hazelaan 15 past daarin.
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Achtertuin grenst aan duingebied en bossen van voormalige buitenplaats Groot Haesebroek; perceel grenst aan zuidoost- en zuidwestzijde aan een watergang die in zuidwesthoek afbuigt in zuidelijke richting (evenwijdig aan duinen) en die in oostelijke richting in verbinding staat met de watergang langs de Jagerslaan en in zuidelijke richting aansluit op de watergangen van Groot Haesebroek
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hek aan straat aan auto-oprit aan oostzijde; schuur en garage staan vrijstaand ten noordwesten van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf waarin bijgebouwen
Ontsluiting	Dubbele oprijlaan
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (staafvormig hoofdvolume met risalerende bouwdelen)
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Zadeldak met haaks wolfskappen
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen; houten vakwerk
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Boven de dakvoet uitgebouwde onderdelen, waaronder topgevel in voorgevel; uitbouwen met riet gedekt; bay window; gesmoorde nokvorsten; gemetselde schoorstenen op nokhoeken

Architectonische kenmerken toegangshek

Toegangshek bestaande uit gemetselde hekpijlers met siermetselwerk (oorspronkelijk bekroond door lantaarns) met houten draaihekken en waarbij linker hekpijler verbonden is met convex gemetselde muur, die de toerit inleidt, afgesloten wordt door rollaag in staand verband en beëindigt wordt door een hekpijler. Ter plaatse van die hekpijler houten ‘galgvormige’ ophanging voor straatverlichting.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als (een van de) eerste huizen in deze wijk
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de bosrand en de duinen en de watergang
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen het huis en de overige complexonderdelen
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van de architecten; als vroeg voorbeeld van een huis in Engelse landhuisstijl; vanwege het toegangshek inclusief gemetselde muur en ophangsysteem voor straatverlichting
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Het Kerkehout 8-34, Zie beschrijving Adrianastraat 1-5

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex (woningen met twee winkels)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Zes woningbouwblokken, complex met twee woningbouwblokken aan beide zijden van de Louisestraat, één groot blok aan de evenzijde (zuidzijde) van Het Kerkehout en een blok aan de Adrianastraat
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Totaal zes blokken behorend tot woningbouwcomplex
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	A. Broese van Groenou
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie beschrijving Adrianastraat 1-5
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Het Kerkehout 64

Naam	De Nieuwe Kerkewoning
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van Wilhelmus Nell. Na brand in 1917 hersteld conform tekeningen uit 1909 en onder leiding van de lokale architect/aannemer C. van Tol. Gesticht vanuit de als rijksmonument beschermde Kerkewoning op Het Kerkehout 103, waar een broer van W. Nell pachtte. De Hervormde Gemeente van Wassenaar was eigenaar. De boerderij ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. Binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de doodlopende oprijlaan van De Kerkewoning, genaamd Het Kerkehout
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op de overgang van de wijk Kerkehout met woningbouw en sportvelden en de polder, op ca. 300 meter ten noorden van de Veenwatering en ca. 50 meter ten noordwesten van de Kerkewoning. Ten noorden liggen een watergang en volkstuinen; ten noordoosten weilanden. Gelegen op de grens van de hoger gelegen (beboste en bewoonde) strandwal en lager

	gelegen (onbewoonde en in agrarisch gebruik zijnde) strandvlakten; daarmee onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door bedrijfsgebouwen, verhard erf en siertuinen
Ontsluiting	Woning staat direct aan straat; ontsluiting erf op verscheidene plekken
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed te zien vanaf Het Kerkehout, echter in niet openbaar deel

Architectonische kenmerken

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditoneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur	Symmetrische voorgevel met hoofdentree in middenas en aan weerszijden twee vensters met op verdieping nog twee vensters; oorspronkelijk met luiken en T-schuifvensters; dakoverstek in hout met houten klossen en makelaar; asymmetrisch ingedeelde zijgevels met gesloten karakter; dagelijkse toegang in linkerzijgevel met twee vensters conform bouwtekening; hanenkammen; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’ en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische bebouwingstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de Kerkewoning en de samenhang met de overige,

	eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een langhuisboerderij uit het begin van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en geschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering

Het Kerkhout 103

Naam	Kerkewoning
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bijgebouwen (hoofdgebouw is rijksmonument)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij (rijksmonument) met twee schuren, hooischuur en boenhok
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Hoofdgebouw ca. 1540; bijgebouwen 19de-eeuws
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex: hoofdgebouw met 16de-eeuwse oorsprong beschermd als rijksmonument onder nummer 38364; bijgebouwen: 2 schuren van rond 1860, 1 hooischuur uit ca. 1850, zogenaamde Duivenvoordse schuur, voor 2/5 deel bewaard; 1 boenhok met waterfornuis van vóór 1895 (ca. 1870). *Over de ligging* Het complex ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. Binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen. *Over de hooischuur* Achter een groot aantal boerderijen in het boerderijenlint waarvan de Kerkewoning onderdeel uitmaakt, staan houten, open hooischuren, die dwars op de nokrichting en direct achter de boerderijen op zeer korte afstand van de achtergevel (circa 4 meter) staan. Niet alleen de Achterlaanhoeve en Vrijland hebben tot op de dag van vandaag deze schuren, maar ook de pachtboerderij op Raaphorstlaan 3, Lanenberg, en Raaphorstlaan 4 hebben deze karakteristieke, 'Duivenvoordse' open schuur direct achter de stal van de boerderij. De schuur van de

	Achterlaanhoeve is als rijksmonument beschermd. Het zijn allemaal schuren op een rechthoekig grondvlak met een houten ankerbalkconstructie, die uit het midden van de 19de eeuw stammen en waarvan de gebinten rusten op bakstenen poeren, afgesloten met natuurstenen dekstenen en voorzien zijn van een met rode oud-Hollandse pannen gedekt zadeldak.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de doodlopende oprijlaan van De Kerkewoning, genaamd Het Kerkehout
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op de overgang van de wijk Kerkehout met woningbouw en sportvelden en de polder, op ruim 200 meter ten noorden van de Veenwatering en ca. 50 meter ten zuidoosten van de Nieuwe Kerkewoning uit 1909 (Het Kerkehout 64). Omringd door weilanden en watergangen. Gelegen op de grens van de hoger gelegen (beboste en bewoonde) strandwal en lager gelegen (onbewoonde en in agrarisch gebruik zijnde) strandvlakten; daarmee onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan watergang ten zuidwesten van boerderij ligt het boenhok; achter boerderij voormalige hooitas; ten zuidoosten schuur 2; ten noordoosten schuur 1
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaande elementen, gerangschikt volgens historisch-ruimtelijke en functionele wijze rond hoofdgebouw
Ontsluiting	Vanaf Het Kerkehout
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed te zien vanaf Het Kerkehout, echter in niet openbaar deel

Architectonische kenmerken boenhok

Type	Boenhok
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zijgevel boerderij, ter hoogte van werkkeuken
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Rechthoekig gebouwtje
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Lessenaarsdak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Hout; bakstenen, aangesmeerde plint
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur	Conform type gebouw eenvoudige, aan een zijde open beschutting; gemetseld waterfornuis en schoorsteen; plavuizen; later aangebouwde kas
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog (hoge waardering waterfornuis)

Architectonische kenmerken hooischuur (slechts voor 2/5 deel bewaard)

Type	'Duivenvoordse schuur' of hooischuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Achtergevel boerderij
Nokrichting	Haaks op stal boerderij
Hoofdvorm	Staafvormig (rechthoekig grondvlak)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauw hellend
Materialen dakbedekking	Oorspronkelijk rode, oud-Hollandse pannen, nu golfplaat
Materialen gevels	Hout
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken	In een houten ankerbalkconstructie opgebouwd; de gebintstijlen rusten op bakstenen poeren, afgesloten met gefrijnde natuurstenen dekstenen; De schuur is in de huidige situatie dichtgezet met houten delen en metalen golfplaten. NB. Oorspronkelijk werd de vloer doorgaans met klinkers verhard.
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog (ouderdom constructie)

Architectonische kenmerken schuur 1

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Erfzijde
Nokrichting	Haaks op stal boerderij
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met deel onder lessenaarsdak
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Hout; bakstenen plint
Stijl	Traditoneel-ambachtelijk
Kenmerken	Houten schuur met houten deuren en ramen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog (ouderdom constructie)

Architectonische kenmerken schuur 2

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Erfzijde
Nokrichting	Evenwijdig aan stal
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Hout; bakstenen plint
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken	Houten schuur met houten deuren en ramen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog (ouderdom constructie)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische bebouwingstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de Nieuwe Kerkewoning en de samenhang met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint; vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van 'Duivenvoordse schuur' uit het midden van de 19de eeuw; als voorbeeld van een boenhok met bijbehorend waterfornuis; als voorbeeld van 19de-eeuwse houten schuren
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij De Kerkewoning
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de verschillende complexonderdelen mede in relatie tot hun ouderdom en functie
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de in hoofdvorm, in situering en in gebruik herkenbare agrarische functies van de bijgebouwen
Zeldzaamheid	Vanwege het in snel tempo zeldzamer worden van kleinschalige, agrarische bijgebouwen, alsmede houten schuren, alsmede de zeldzaamheid van een boenhok in Wassenaar en de in zijn algmeenheid de zeldzaamheid van behouden waterfornuizen

Hofcampweg 46-100

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Galerijflat
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Galerijflat
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1968
Architect	D.T. Manen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Samen met Zuidwijklaan 195-229 het enige flatgebouw op lijst met cultuurhistorisch waardevolle gebouwen uit de jaren zestig van de 20ste eeuw met een beoordeling 'hoog' (3) Tegenover de flat ligt het politiebureau uit 1969. *Over Deijleroord* Het gebied was oorspronkelijk tot aan 1920 geheel in gebruik voor agrarische doeleinden. Het stedenbouwkundige plan is grotendeels gebaseerd op de oorspronkelijke (water)wegenstructuur in combinatie met de plannen van Mutters en Dudok. Het uiteindelijke ontwerp is uitgewerkt door bureau Froger. In 1923 is door J. Mutters een stedenbouwkundig plan gemaakt voor de ontwikkeling van het gebied, dat in 1926 werd aangenomen maar grotendeels niet werd uitgevoerd. Zijn plan bevatte het tracé van de trambaan van Den Haag naar Leiden en de Lus, de keerlus voor de tram. De trambaan is ten oosten van de Middelweg aangelegd. In 1937 ontwierp W.M. Dudok een aangepaste versie van het plan van Mutters. In dit plan veranderde het bestaande tracé van de Middelweg: de Middelweg werd rechtdoor getrokken tot aan de Clematislaan en de hoofdroute werd gevormd door de Deijlerweg, die het tracé van de trambaan volgde. Hierdoor werd de Middelweg van hoofdroute nevenroute. De stedebouwkundige aanleg van Deijleroord kwam grotendeels vóór de Tweede Wereldoorlog tot stand. De bebouwing is grotendeels tot stand gekomen in de periode van 1923 tot begin jaren vijftig. De vooroorlogse bebouwing in het westelijke, zuidelijke, zuidoostelijke en noordoostelijke deel van Hofcamp (rond Van Zuylen van Nijeveltstraat/Deijlerweg), maar ook de Wederopbouwarchitectuur binnen die gebiedsdelen (zoals bijvoorbeeld Deijlerweg 10-26 uit 1951) kent een grote homogeniteit. De bebouwing bestaat overwegend uit rijtjes woningen van twee bouwlagen met een kap (veelal zadeldak) evenwijdig aan de straat. Het

	zijn grondgebonden woningen met voor- en achtertuinen. Tegenover het wijkcentrum, langs de Fabritiuslaan, ligt een dubbele groenstrook met vijverpartij. Dit water is een restant van een vaarsloot. Deze vaarsloot stond in verbinding met een verlengde van het Havenkanaal ten oosten van de Zijlwetering. Via deze vaarsloot waren de boerderijen Middelweg en Deijleroord met de Zijlwatering verbonden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Bouwblok op hoek Burmanlaan-Hofcampweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Wigvormig plantsoen aan straatzijde; parkeerplaats aan achterzijde
Ontsluiting	Toegang op kopse zijde van flat
Rooilijn	Gelegen in rooilijn van Burmanlaan en Hofcampweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Burmanlaan
Nokrichting	Langsgevel aan Burmanlaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	4
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet relevant
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Sober en doelmatige bouw van jaren zestig
Kenmerken exterieur	Inpandige balkons aan voorzijde; galerijen en portieken aan de achterzijde

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek Burmanlaan-Hofcampweg
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van naoorlogse architectuur en de ontwikkeling van de galerijflat in de jaren zestig van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als uitdrukking van een woonvorm uit de jaren zestig die in Nederland massaal toegepast werd
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van het type flat en de tijd waarin de flat gebouwd is
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van dit soort woningbouw in Wassenaar uit de jaren zestig van de 20ste eeuw; als een van de twee flats die

	voorkomen op de lijst cultuurhistorisch waardevolle gebouwen in Wassenaar

Hoflaan 18

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1937
Architect	H. Baarda
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gemetselde erfafscheiding met ijzeren reling (bolelement later toegevoegd). Aanbouw plat dak later toegevoegd. Architect Herman Baarda (1892-1951) was betrokken bij de Wederopbouw van Boerderijen en ontwierp in 1948/9 de boerderij van Duindigt (Duindigt 8), die in de oorlog verwoest was.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Hoflaan, verbindingsweg tussen Prinsenweg en Herenweg/Burchtplein; structuur al aanwezig voor aanleg wijk rond Burchtplein (midden jaren 1920) als onderdeel van Molenlaan. De bebouwingstructuur van de Hoflaan wordt gedomineerd door twee-onder-een-kapwoningen, evenwijdig aan en op gelijke afstand van de straat en van elkaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf (langgerekte rechthoekige kavel); gemetselde erfafscheiding met ijzeren reling
Ontsluiting	Auto-oprit aan linkerzijde perceel naar op achtererf gelegen bijgebouw; voetgangerspad aan rechterzijde
Rooilijn	Met voorgevel in rooilijn maar afwijkende hoofdvorm, type en oriëntatie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½ / 2
Kapvorm	Zadeldak (ongelijke dakschilden)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen (gemêleerd, net als buurpanden aan oostzijde)
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Asymmetrisch hoofdvolume met ongelijke

weg)	dakschilden en goothoogten; halfronde erker aan voorgevel met balkon; smaller bouwdeel met zadeldak aan achterzijde; stalen ramen; balkondeur met rondboogvormig bovenlicht; diverse venstervormen waaronder rond venster in top; eindpannen; gemetselde schoorstenen; terracotta sierelement als afsluiting hoek dakvoet rechtsvoor (vrouwenfiguur met raket in haar handen); dakkapel met lessenaarsdak;

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Baarda; als voorbeeld van een huis in de stijl van het Traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het centrum in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van een huis in de stijl van het Traditionalisme

Hoge Klei 1

Naam	Rozenstein
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij / schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij / schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	17de- eeuwse oorsprong; schuur uit 1898
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij met 17de-eeuwse oorsprong. In 1694 aangekocht door jonker Cornelis de Jonge van Ellemeet, eigenaar van de buitenplaats Duinrell. Ook daarna in eigendom geweest van grootgrondbezitters, onder wie Van Wassenaer van Catwijck (vanaf 1860). Behalve als veeboerderij ook in gebruik geweest voor rozencultuur voor de parfumindustrie. Naar deze functie verwijst de naam. De laatste boer, Gerrit van Santen, kocht de boerderij en herbestemde gebouwen en landerijen in het midden van de jaren 1980 tot golfbaan/golfclub. Woongedeelte opnieuw opgetrokken in 1986-87, waarbij gewelfde, eeuwenoude kelder vermoedelijk verloren is gegaan. Ook werd toen het karnhuis gesloopt. De rozendroogoven werd gerestaureerd. (info Boerenerfgoed, 2006). *Over Hoge Klei* Van het grondgebruik is bekend dat Oostdorp/Hoge Klei in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Er zijn nog gebouwen en boerderij- en straatnamen die herinneren aan de rozenteelt (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Mogelijk al in de negentiende eeuw, maar in ieder geval in de eerste helft van de twintigste eeuw verschoof de nadruk naar bollenteelt, hetgeen voor Hoge Klei nog steeds het overwegende grondgebruik is. Dit verklaart de relatief jonge aan de bollencultuur gerelateerde bebouwing, zoals de bollenschuren.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Het complex ligt in de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder en ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide;

	het ligt tussen Oostdorp/Hoge Klei en de Katwijkseweg en wordt omringd door golfbaan en agrarisch land.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De schuur ligt evenwijdig aan het hoofdgebouw en ten oosten ervan; ertussen ligt de voormalige werf of hooistraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door overige clubgebouwen, erf en siertuin
Ontsluiting	Via lange insteekweg (ca. 150meter) vanaf Zonneveldweg, oorspronkelijk behoorde Zonneveldweg ook nog tot oprijlaan naar boerderij (vanaf Oostdorperweg)
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (ondanks niet gelegen aan openbare weg)

Architectonische kenmerken hoofdgebouw

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zuidzijde (richting Zonneveldweg)
Nokrichting	Evenwijdig aan Zonneveldweg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Geen gegevens vanaf openbare weg
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Laag, desondanks gezien lange bouwhistorie op perceel aanbeveling voor bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen; boerderij heeft verschillende bouwfasen

Architectonische kenmerken schuur

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Werf/hooistraat (westzijde)
Nokrichting	Evenwijdig aan hoofdvolume
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Hooihuis aan zijde hooistraat; hooiluik aan kopse zijde

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele

	relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een langhuisboerderij met bijbehorende schuur
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de kenmerkende hoofdvorm van het hoofdgebouw; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van het bijgebouw
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de (voormalige) agrarische functie

Hoge Klei 2

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch (kruiden- en rozenkwekerij)
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis (voormalige agrarische woning)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Tweede helft 19de eeuw
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Rond 1900 kweekte Cornelis Looijestijn hier kruiden en rozen voor de parfumindustrie. In huis stond de droogoven, die inmiddels verwijderd is. *Over Hoge Klei* De halfverharde weg Hoge Klei vormt een belangrijk onderdeel van de beleving van de historie van Hoge Klei; dit komt door aspecten als de halfverharding, de hagen aan weerszijden van de weg met streekeigen of karakteristieke beplanting, waaronder liguster, meidoorn, vlier en braam, maar natuurlijk ook door de historische bebouwing uit de 19de- en vroeg 20ste eeuw aan Hoge Klei 2, 3, 4 en 7 en de doorzichten op het agrarische land erachter. De historische panden staan op regelmatige afstand van elkaar (circa 50 à 60 meter), staan maximaal 2 meter van de weg en hebben aan de zijde van de weg de voorgevel, doorgaans met hoofdentree. De geringe afstand tot de weg is een belangrijke gemene deler van de historische bebouwing aan de Hoge Klei. Als erfafscheiding zijn er hagen met overwegend liguster en meidoorn. Van het grondgebruik is bekend dat Oostdorp/Hoge Klei in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Er zijn nog gebouwen en boerderij- en straatnamen die herinneren aan de rozenteelt (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Mogelijk al in de negentiende eeuw, maar in ieder geval in de eerste helft van de twintigste eeuw verschoof de nadruk naar bollenteelt, hetgeen voor Hoge Klei nog steeds het overwegende grondgebruik is. Dit verklaart de relatief jonge aan de bollencultuur gerelateerde bebouwing, zoals de bollenschuren. Tot de Tweede Wereldoorlog had Wassenaar een bloeiende bollencultuur, met circa tweehonderd kwekers; erna nog slechts vijftig. Het gebied tussen Hoge Klei/Verlengde Hoge Klei en de Kaswatering wordt nog steeds

	vrijwel geheel gebruikt voor de bollenteelt. De woonhuizen en bedrijfsgebouwen, inclusief kassen, van de kwekers staan aan de Hoge Klei en de Verlengde Hoge Klei. Hoge Klei is nog een van de inmiddels zeer zeldzame plekken waar de bollencultuur van Wassenaar nog in stand gehouden is. Op deze plek is een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Wassenaar beleefbaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Ligging aan de rand van de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; nabij hoek Hoge Klei-Zonneveldweg; aan een halfverharde weg omzoomd met hagen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met ondiepe voortuin
Ontsluiting	Auto-oprit aan voorzijde; entree in voorgevel verwijderd
Rooilijn	In rooilijn van Hoge Klei, op ca. 2 meter afstand van weg, maar evenwijdig aan weg in plaats van de gangbare ligging (overige panden net iets schuin ten opzichte van weg)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Agrarische woning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	(Oorspronkelijk) straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aanbouw onder lessenaarsdak aan achterzijde; tuitgevel; staafankers; houten (schuif)ramen met luiken; houten bakgoot met klossen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is het uitvoeren van bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische, karakteristieke

	bebouwingsstructuur van Hoge Klei
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwing van Hoge Klei
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis en de kruiden- en rozenteelt in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de kenmerkende hoofdvorm

Hoge Klei 3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis (agrarisch)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Woonhuis van rond 1900. Eerste verbouwing uitbreiding met plat dak aan linkerzijde (nu gewijzigd) uit 1924 in opdracht van A.C. van der Kroft. Tweede uitbreiding voor zijn weduwe ten behoeve van melkhuis aan rechterachterzijde met plat dak uit 1935. Inmiddels is pand over gehele breedte achtergevel over een bouwlaag uitgebouwd. Nog in gebruik als woning bollenkweker. *Over Hoge Klei* De halfverharde weg Hoge Klei vormt een belangrijk onderdeel van de beleving van de historie van Hoge Klei; dit komt door aspecten als de halfverharding, de hagen aan weerszijden van de weg met streekeigen of karakteristieke beplanting, waaronder liguster, meidoorn, vlier en braam, maar natuurlijk ook door de historische bebouwing uit de 19de- en vroeg 20ste eeuw aan Hoge Klei 2, 3, 4 en 7 en de doorzichten op het agrarische land erachter. De historische panden staan op regelmatige afstand van elkaar (circa 50 à 60 meter), staan maximaal 2 meter van de weg en hebben aan de zijde van de weg de voorgevel, doorgaans met hoofdentree. De geringe afstand tot de weg is een belangrijke gemene deler van de historische bebouwing aan de Hoge Klei. Als erfafscheiding zijn er hagen met overwegend liguster en meidoorn. Van het grondgebruik is bekend dat Oostdorp/Hoge Klei in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Er zijn nog gebouwen en boerderij- en straatnamen die herinneren aan de rozenteelt (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Mogelijk al in de negentiende eeuw, maar in ieder geval in de eerste helft van de twintigste eeuw verschoof de nadruk naar bollenteelt, hetgeen voor Hoge Klei nog steeds het overwegende grondgebruik is. Dit verklaart de relatief jonge aan

	de bollencultuur gerelateerde bebouwing, zoals de bollenschuren. Tot de Tweede Wereldoorlog had Wassenaar een bloeiende bollencultuur, met circa tweehonderd kwekers; erna nog slechts vijftig. Het gebied tussen Hoge Klei/Verlengde Hoge Klei en de Kaswatering wordt nog steeds vrijwel geheel gebruikt voor de bollenteelt. De woonhuizen en bedrijfsgebouwen, inclusief kassen, van de kwekers staan aan de Hoge Klei en de Verlengde Hoge Klei. Hoge Klei is nog een van de inmiddels zeer zeldzame plekken waar de bollencultuur van Wassenaar nog in stand gehouden is. Op deze plek is een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Wassenaar beleefbaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Ligging aan de rand van de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; aan een halfverharde weg omzoomd met hagen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met ondiepe voortuin
Ontsluiting	Erf aan rechterzijde ontsloten (naar op achtererf gelegen bedrijfsbebouwing)
Rooilijn	In rooilijn van Hoge Klei, op ca. 2 meter afstand van weg, net iets schuin ten opzichte van weg, evenwijdig aan strokenverkaveling
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Agrarisch woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Vrijwel haaks op de Hoge Klei. De iets schuine oriëntatie op de weg heeft te maken met het geheel haaks en evenwijdig staan ten opzichte van de strokenverkaveling van het gebied
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde plint; sierlagen in gele verblendsteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rechts achter onderkelderd, in rechterzijgevel twee keldervensters; symmetrische voorgevel met entree en aan weerszijden twee vensters; speklagen en strekken met gele verblendsteen; dakkapel boven entree op oorspronkelijke plaats (wel vernieuwd); houten windveren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwingsstructuur van Hoge Klei
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwing van Hoge Klei; als voorbeeld van een eenvoudig woonhuis met stijlinvloeden van de neo-Hollandse renaissance
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Hoge Klei 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuizen - geschakeld
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuizen - geschakeld
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	19de-eeuws
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Nader onderzoek gewenst voor meer informatie naar geschiedenis en ontwikkeling van de woonhuizen. *Over Hoge Klei* De halfverharde weg Hoge Klei vormt een belangrijk onderdeel van de beleving van de historie van Hoge Klei; dit komt door aspecten als de halfverharding, de hagen aan weerszijden van de weg met streekeigen of karakteristieke beplanting, waaronder liguster, meidoorn, vlier en braam, maar natuurlijk ook door de historische bebouwing uit de 19de- en vroeg 20ste eeuw aan Hoge Klei 2, 3, 4 en 7 en de doorzichten op het agrarische land erachter. De historische panden staan op regelmatige afstand van elkaar (circa 50 à 60 meter), staan maximaal 2 meter van de weg en hebben aan de zijde van de weg de voorgevel, doorgaans met hoofdentree. De geringe afstand tot de weg is een belangrijke gemene deler van de historische bebouwing aan de Hoge Klei. Als erfafscheiding zijn er hagen met overwegend liguster en meidoorn. Van het grondgebruik is bekend dat Oostdorp/Hoge Klei in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Er zijn nog gebouwen en boerderij- en straatnamen die herinneren aan de rozenteelt (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Mogelijk al in de negentiende eeuw, maar in ieder geval in de eerste helft van de twintigste eeuw verschoof de nadruk naar bollenteelt, hetgeen voor Hoge Klei nog steeds het overwegende grondgebruik is. Dit verklaart de relatief jonge aan de bollencultuur gerelateerde bebouwing, zoals de bollenschuren. Tot de Tweede Wereldoorlog had Wassenaar een bloeiende bollencultuur, met circa tweehonderd kwekers; erna nog slechts vijftig. Het gebied tussen Hoge Klei/Verlengde Hoge Klei en de Kaswatering wordt nog steeds

	vrijwel geheel gebruikt voor de bollenteelt. De woonhuizen en bedrijfsgebouwen, inclusief kassen, van de kwekers staan aan de Hoge Klei en de Verlengde Hoge Klei. Hoge Klei is nog een van de inmiddels zeer zeldzame plekken waar de bollencultuur van Wassenaar nog in stand gehouden is. Op deze plek is een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Wassenaar beleefbaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Ligging aan de rand van de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; aan een halfverharde weg omzoomd met hagen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand blok met ondiepe voortuin en achtertuin met schuur; achterop perceel tweede schuur
Ontsluiting	Aan weerszijden van pand auto-oprit naar achtererf
Rooilijn	In rooilijn van Hoge Klei, op ca. 2 meter afstand van weg, net iets schuin ten opzichte van weg, evenwijdig aan strokenverkaveling
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Geschakelde woningbouw
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree's in zijgevels (oorspronkelijke situatie niet bekend, in 1974 entree noordelijke pand in voorgevel; zuidelijke pand in linkerzijgevel)
Nokrichting	Vrijwel haaks op de Hoge Klei. De iets schuine oriëntatie op de weg heeft te maken met het geheel haaks en evenwijdig staan ten opzichte van de strokenverkaveling van het gebied
Hoofdvorm	Drie volumes evenwijdig aan elkaar en gekoppeld met zakgoot; rechter (noordelijke) volume langer
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (3)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen en noordelijke pand gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd witgeschilderd met zwarte plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dakvlakken zonder dakkapellen, twee 'rode' daken met tussenlid verbonden; gevelindelingen gewijzigd; tuitgevels; staafankers
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Bij verbouwingen is bouwhistorisch onderzoek aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwingsstructuur van Hoge Klei
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwing van Hoge Klei; als voorbeeld van eenvoudige (arbeiders)woonhuizen uit de 19de eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm

Hoge Klei 7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Kwekerswoning met bollenschuur
Type	Woonhuis met bedrijfsruimte
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bedrijfsruimte
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van T. Oosterveer gebouwd door de lokale aannemer Remmerswaal, die bijvoorbeeld ook het woonhuis voor een bloembollenkweker op Oostdorperweg 2-4 in 1922 bouwde en de arbeiderswoning op Oostdorperweg 33. Huidige L-vormige hoofdvorm ontstaan door een uitbreiding aan de achterzijde, waarbij het bollenschuur gedeelte deels is gesloopt en deels bij de woning is getrokken. Dit gebeurde in 1979. Ook hebben wijzigingen in de voorgevel plaatsgevonden, zoals het vernieuwen van ramen en de voordeur. *Over Hoge Klei* De halfverharde weg Hoge Klei vormt een belangrijk onderdeel van de beleving van de historie van Hoge Klei; dit komt door aspecten als de halfverharding, de hagen aan weerszijden van de weg met streekeigen of karakteristieke beplanting, waaronder liguster, meidoorn, vlier en braam, maar natuurlijk ook door de historische bebouwing uit de 19de- en vroeg 20ste eeuw aan Hoge Klei 2, 3, 4 en 7 en de doorzichten op het agrarische land erachter. De historische panden staan op regelmatige afstand van elkaar (circa 50 à 60 meter), staan maximaal 2 meter van de weg en hebben aan de zijde van de weg de voorgevel, doorgaans met hoofdentree. De geringe afstand tot de weg is een belangrijke gemene deler van de historische bebouwing aan de Hoge Klei. Als erfafscheiding zijn er hagen met overwegend liguster en meidoorn. Van het grondgebruik is bekend dat Oostdorp/Hoge Klei in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Er zijn nog gebouwen en boerderij- en straatnamen die herinneren aan de rozenteelt (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Mogelijk al in de negentiende eeuw, maar in ieder geval in de eerste helft van de twintigste eeuw

	verschoof de nadruk naar bollenteelt, hetgeen voor Hoge Klei nog steeds het overwegende grondgebruik is. Dit verklaart de relatief jonge aan de bollencultuur gerelateerde bebouwing, zoals de bollenschuren. Tot de Tweede Wereldoorlog had Wassenaar een bloeiende bollencultuur, met circa tweehonderd kwekers; erna nog slechts vijftig. Het gebied tussen Hoge Klei/Verlengde Hoge Klei en de Kaswatering wordt nog steeds vrijwel geheel gebruikt voor de bollenteelt. De woonhuizen en bedrijfsgebouwen, inclusief kassen, van de kwekers staan aan de Hoge Klei en de Verlengde Hoge Klei. Hoge Klei is nog een van de inmiddels zeer zeldzame plekken waar de bollencultuur van Wassenaar nog in stand gehouden is. Op deze plek is een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Wassenaar beleefbaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Ligging aan de rand van de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; aan een halfverharde weg omzoomd met hagen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand woonhuis met ondiepe voortuin en aan achterzijde aangrenzend aan agrarisch perceel
Ontsluiting	Auto-oprit naar achtererf aan rechterzijde en op achtererf gelegen bedrijfsbebouwing
Rooilijn	In rooilijn van Hoge Klei, op zeer korte (ca. 2 meter) afstand van weg, net iets schuin ten opzichte van weg, evenwijdig aan strokenverkaveling
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Kwekerswoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	(Nagenoeg) haaks op weg
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde plint)
Stijl	Invloed neo Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevelindeling; gecementeerde banden en aanzet- en sluitstenen in strekken; houten overstek met klossen en windveren; houten lijstwerk langs goten; staafankers; vrijwel blinde rechter zijgevel (oude deel)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwingsstructuur van Hoge Klei
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de historische, karakteristieke bebouwingstypologie van Hoge Klei; als voorbeeld van eenvoudige kwekerswoning (oorspronkelijk met bollenschuur) uit het begin van de 20ste eeuw met stijlinvloeden van de neo Hollandse renaissance
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Hogerbeetsstraat 2-38

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakeld (rijtjeswoningen 14-onder-1-kap)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woningbouwblok
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1940
Architect	A. van Essen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gespiegeld ontwerp: huisnummers 2-14 en 26-38 zijn gelijk. Oorspronkelijke erfafscheiding grotendeels aanwezig *Over de architect* Architect Albert van Essen (1890-1967) is een Voorburgse architect die met name na de Tweede Wereldoorlog enkele huizen in Wassenaar bouwde. Hij was verantwoordelijk voor Konijnenlaan 27 uit 1929 en Willem III-laan 7 van rond 1930. In 1940 ontwierp hij de rijtjeswoningen (14-onder-een-kap) op Hogerbeetsstraat 2 tot en met 38. Ook enkele huizen op de Klingelaan uit 1948 zijn van Van Essen, namelijk Klingelaan 45 en de tegenover gelegen huizen op huisnummer 26 tot en met 32.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Langgerekt bouwblok dat vrijwel gehele evenzijde van de straat beslaat; kopse zijde aan oostzijde op hoek met Anthonie Duyckplein; onderdeel van structuur van evenwijdig aan weg gelegen rijtjeswoningen van twee bouwlagen met kap
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; gemetselde hekpijlers met ezelsrug
Ontsluiting	Toegangspaden geflankeerd door hekpijlers naar entrees
Rooilijn	Gelegen in rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hogerbeetsstraat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak; steekkappen ter plaatse van tuitgevels
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur	Typerende soberheid met oog voor detail die behoort bij bouwstijl; boven de dakvoet

	uitgemetselde tuitgevels; erkers; steekkappen met zeeg; houten dakkapellen met steekkapjes; bovenlichten van deuren met kruisende ruitvormen; siersmeedijzeren ankers in tuiten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als beeldondersteunend onderdeel van de bebouwing aan de Hogerbeetsstraat; als onderdeel van een homogene structuur van langgerekte bouwblokken van twee bouwlagen met kap
Architectuurhistorische waarde	Als karakteristiek voorbeeld van woningbouw in de stijl van het Traditionalisme met typerende kenmerken als tuitgevels, toepassing van een zeeg en de detaillering van de bovenlichten, muurankers etc
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en gaaf bewaarde eigentijdse en voor de bouwtijd typerende detaillering
Zeldzaamheid	Als enige woningbouwblok uit de oorlogsjaren dat aangewezen is als cultuurhistorisch waardevol

Hogeweg 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1924
Architect	B. Vredegoor
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met dubbele garage, gedeeld met hoekpand Van Calcarlaan-Klein Hoefijzerlaan (Klein Hoefijzerlaan 2) en hekpijlers Vredegoor ontwierp in de jaren '20 van de 20ste eeuw verschillende enkele en dubbele woonhuizen in Nieuw Wassenaar, zoals Van Calcarlaan 9-11, 12-14, 38-40 en 44 en Hogeweg 1. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Klein Hoefijzerlaan is sinds de aanleg in 1925 genoemd naar de in oorsprong 16de-eeuwse boerderij Klein Hoefijzer aan de Laan van Koot (nog bestaand). Groot

	Hoefijzerlaan was oorspronkelijk de oprijlaan van het landgoed Groot Hoefijzer en wordt sinds 1925 zo genoemd. Een deel van dit landgoed valt nu onder Wittenburg. De Hogeweg stamt eveneens uit 1925 en verwijst naar de hogere ligging, net als Hogeplein.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn; op hoek Hogeweg-Hogeplein-Van Calcarlaan; perceel volgt gebogen (concave) lijn van ovale plein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf van bescheiden omvang
Ontsluiting	Toegangspad aan Hogeweg en aan Van Calcarlaan (geen auto-oprit meer aanwezig)
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Samengesteld dak (haaks op Hogeweg)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rieten kap loopt in verschillende lengtes door over gevel, doorgaans tot op begane grond; aangekapte dakkapellen; gemetselde schoorsteen; rode gebakken nokvorsten; houten veranda

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis met typerende stijlkenmerken voor de overheersende bouwstijl in het Wassenaar van de jaren '20 van de 20ste

	eeuw, namelijk Engels geïnspireerde landhuisstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik

Hogeweg 8, zie Groot Hoefijzerlaan 38

Hogeweg 4;6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Vergelijkbaar ontwerp: vier-onder-een-kapwoningen Van Calcarlaan 16-22 uit 1924 *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Hogeweg stamt eveneens uit 1925 en verwijst naar de hogere ligging, net als Hogeplein. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar.

	Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige,

	rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met ruime voortuin; zijtuinen en geringe achtertuin
Ontsluiting	Auto-oprit uiterst links en rechts van perceel naar op achtererf gelegen garage/berging.
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Afgeplat schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen ontwerp; hoofdvolume onder hoogopgaand afgeplat schilddak met aan voor- en zijgevels boven de dakvoet uitgebouwde puntgevels met steekkappen en eindpannen; schoorstenen in 'oksel' van deze uitbouwen; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis met typerende stijlkenmerken van het oeuvre van Wouter in de jaren 1920
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik

Houtlaan 5, Laan van Hoogwolde 6

Naam	San Michele
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis annex garage-dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis annex garage-dienstwoning (bovenwoning)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met aangebouwd poortgebouw met garage en bovenwoning (Laan van Hoogwolde 6), twee bijgebouwen uit 1931 en waterput met siersmeedwerk op voorplein. Gebouwd in opdracht van mevrouw P.W. Burgerhout den Ouden op (voormalig) terrein van Hoogwolde. Volgens bouwtekening twee bijgebouwen ten zuiden van huis met schilddak: te zien op luchtbeeld, geen verdere gegevens van. Volgens bouwtekening lag er een servituut op het terrein ten zuidwesten van het huis, waarschijnlijk betrof dit een bouwbeperking. Dit deel van het perceel is nog steeds onbebouwd. Vermoedelijk huidig perceel groter dan perceel in 1931. (Vrijwel) alle ramen zijn vernieuwd. Nader onderzoek naar gebouwen en terreinen gewenst vanwege de hoge verwachting van cultuurhistorische waarde. *Over Hoogwolde* De 18de-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige ‘kasteel’ Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904

	kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan), werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar, namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. H.A. van Nievelt kocht het deel tussen Rijksstraatweg en de Laan van Hoogwolde (sinds 1925 zo geheten) en liet daarop in 1905 een huis en een garage annex chauffeurswoning bouwen. Hij noemde zijn 'buiten' Hoogwolde en refereerde daarmee naar de historische buitenplaats. Van dit buiten is slechts nog de garage annex dienstwoning aan de Rijksstraatweg 554 behouden; het huis is (naar verluidt) in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Het huis San Michele is op het terrein van Hoogwolde tot stand gekomen; er behoort een groot deel grond bij ten zuiden van de Laan van Hoogwolde, ten westen van de Houtlaan en ten noorden van de Rijksstraatweg. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage

	uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in de bocht van de Houtlaan-Laan van Hoogwolde
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op de noordoosthoek van een groot, landschappelijk ingericht terrein ten zuiden van de Laan van Hoogwolde, ten westen van de Houtlaan en ten noorden van de Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor het huis ligt een oprit en voorplein, aan de noordzijde begrensd door het poortgebouw; het poortgebouw heeft ook een toegang vanaf de Laan van Hoogwolde
Ontsluiting	Aan de Houtlaan en aan de Laan van Hoogwolde
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (door beplanting niet geheel vrij zicht op het huis)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis met aangebouwde dienstwoning annex garage

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Houtlaan
Nokrichting	Evenwijdig aan Houtlaan
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	Huis 2; poortgebouw 1
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Gebakken, rode leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en plint en elementen zoals neggeblokken en lekdorpels in schoon werk)
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Verdieping doet zich voor als halfverdieping; entree in risaliet met puntgevel; omlijsting entree en detaillering typerend voor Van de Wall; hoogopgemetselde schoorstenen met siermetselwerk; lekdorpels in schoon werk; dakkapellen met schildkapjes; poortgebouw met poort en twee toegangen tot garage met typerende boogafsluiting van Van de Wall en houten inrijdeuren
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de historie van de terreinen is het aan te bevelen (bouw)historisch onderzoek naar de landschappelijke inrichting en aanwezige historische tuinelementen uit te voeren voorafgaand aan wijzigingen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de hoekligging; vanwege de ligging op Hoogwolde en tegenover Oud Wassenaar en Rust en Vreugd
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de landschappelijke aanleg; vanwege de relatie met de (voormalige) buitenplaatsen
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie van het huis met garage-dienstwoning, bijgebouwen, tuinelementen en tuinaanleg
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de bebouwing van de terreinen van de voormalige buitenplaats; als voorbeeld van een werk van Van de Wall; vanwege de typologische zeldzaamheid van huis met aangebouwd poortgebouw met daarin dienstwoning en garage
Cultuurhistorische waarde	als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Hoogwolde/Oud Wassenaar in het bijzonder;
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik

Iepenlaan 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1914
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoekligging; tweede lokvink (villa B), gebouwd in opdracht van Exploitatiemij. De Kieviet en Wildrust NV. In 1979 vond een verbouwing plaats waarbij de veranda verbouwd is tot serre. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren ’20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo’n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op de hoek Duinweg-Iepenlaan, tegenover de eerste lokvink op Duinweg 1 en nabij de kruising van Iepenlaan en Duinweg met de Koninginneweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf, met driehoekige zuid'punt' van terrein alwaar Iepenlaan en Duinweg samenkomen
Ontsluiting	Auto-oprit aan Iepenlaan, aan rechter (noordoost) zijde van perceel
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur van De Kieviet/Iepenlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Iepenlaan
Nokrichting	Haaks op Iepenlaan (hoofddak)
Hoofdvorm	Nagenoeg vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld met zadeldak en haaks daarop steekkap en afgewolfde kap van risalerend deel aan oostzijde
Materialen dakbedekking	Natuurleien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor oeuvre J. Mutters; stijlmengeling
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitgebouwde erker met opengewerkte balkonbalustrade; vlechtingen; siermetselwerk; entree met paneeldeur met spievenster en zijlichten met glas-in-lood en houten latei; trasraam in donkere steen; zaagtandlijst langs daklijn; erker in zuidwestgevel; leien gedekte dakkapel met schildkapje

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de hoekligging en structuurdragende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder; vanwege de functie

	van lokvink
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Jagerslaan zuid 2a

Naam	Jagershof
Oorspronkelijke functie	Wonen; brug
Type	Landhuis; brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met aangebouwde paardenstal en garage, en brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1938
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van G.J. van der Flier. In 1971 verbouwd, waarbij een terras bij de woning deels is overkapt. De aan de Groot Haesebroekseweg 4-6 gelegen voormalige garage annex dienstwoning van het gesloopte huis op Groot Haesebroekseweg 6 behoort in de huidige situatie tot Jagershof. Op het landschappelijk ingerichte, grote terrein tussen Jagerslaan en Groot Haesebroekseweg ligt een zwembad met bijgebouw uit 1980 en een tennisbaan, alsmede enkele overige bijgebouwen van vóór 1980. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928, zoals ook bij Jagerslaan zuid 2a. Gezien de automobiel-cultuur in Wassenaar is de bouw van paardenstallen zeldzaam en, zeker gezien de bouwtijd, opmerkelijk. Dit duidt op een hobby-functie. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar

	Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de grote landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Interieur	Interne structuur behouden; detaillering van onder meer trappenhuis gotisch geïnspireerd; schouw en vaste kasten in woonkamer behouden; detaillering paardenstallen en overkapping met bestrating behouden (opname 10-12-12)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Jagerslaan gelegen, de verbindingsweg tussen het dorpscentrum en de Groot Haesebroekseweg

Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op voormalig grondgebied van de buitenplaats Groot Haesebroek, onderdeel uitmakend van de ontwikkeling van villaparken Groot Haesebroek/Wildrust en gelegen tegen het grondgebied van de buitenplaats Terveken (nu deels Tervekerenbosch geheten).
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De brug ligt over een watergang (daterend ten minste vóór 1830) die ten westen van het huis loopt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Het huis ligt vrijstaand temidden van een grote, landschappelijke tuin met daarin een slingerende waterpartij die onderdeel uitmaakt en in verbinding staat met de watergangen van Terveken en Wildrust
Ontsluiting	Via een slingerende auto-oprit vanaf de Jagerslaan, over de brug leidend naar een voorplein ter plaatse van de garage
Rooilijn	Nvt; ca. 60 meter van de openbare weg gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering zichtbaar

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voorgevel in langsgevel aan zijde Jagerslaan
Nokrichting	Gekromde nok, schuin ten opzichte van de Jagerslaan
Hoofdvorm	Samengesteld op gebogen plattegrond
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (voorzien van ruw pleisterwerk en witgeschilderd)
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur	Markante hoofdvorm en glooiende dakvoet, hetgeen het geheel een romantisch uiterlijk geeft; twee getoogde inrijdeuren voor garage; met riet meegedekte dakkapellen; door de dakvoet heen stekende geveldelen met onder meer traplicht; entreeportiek met terracottagevelsteen met jager en hond en lantaarns; brede schoorsteen vanaf begane grond tegen/in gevel gemetseld; luiken; klinkerbestrating; houten luik bij dakkapel; rode gebakken nokvorsten; (ommuurde) terrassen met klinkerbestrating

Architectonische kenmerken brug
Boogbrug in gewapend beton met afdekking in klinkers.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege

bebouwingsbeeld	beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande landhuizen en villa's op grondgebied van voormalige buitenplaatsen
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in een landschappelijke tuin en grenzend aan de beboste terreinen van buitenplaats Terveken en langs een historische watergang
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit landhuis inneemt in het oeuvre van architect Van Lindonk; vanwege de markante hoofdvorm; vanwege de (detaillering) van de paardenstallen en de zeldzaamheid van deze in het woonhuis geïntegreerde functie
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen en hun ontwikkeling tot villaparken in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde en typerende materiaalgebruik en detaillering, met name van de functionele oostzijde van de huis met garage, berging en paardenstallen

Jagerslaan zuid 3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning (jagershuis)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	1
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1860, ca. 1900
Architect	H.H.A. Wentzel
Bijzonderheden/ opmerkingen	Uit ca. 1860 stammend jagershuis, gebouwd in opdracht van Z.K.H, prins Frederik der Nederlanden (1797-1881), tweede zoon van koning Willem I, op diens omvangrijke bezit aan landgoederen in de gemeente Wassenaar. Het ontwerp is in samenwerking met, dan wel naar ontwerp van, de Duitse architect H.H.A. Wentzel (1820-1889) tot stand gekomen, in een Eclectische, aan de Neogotiek verwante bouwstijl. Oorspronkelijk stond verderop aan de Jagerslaan, ten noordwesten van het behouden toegangshek nabij de Spelderslaan, een soortgelijke dienstwoning, die in het derde kwart van de 20ste eeuw is gesloopt. Het pand is verbouwd in 1919/20 in opdracht van A.G. Kröller, eigenaar van Groot Haesebroek, waarbij een forse uitbreiding onder plat dak gerealiseerd werd; voorts in 1978 en 1999 verbouwd en uitgebreid, dusdanig dat er nauwelijks geen sprake meer is van een oorspronkelijk volume of detaillering. Het voorste, oorspronkelijke volume is echter wel herkenbaar; bovendien is aldaar de kapconstructie behouden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Jagerslaan, de verbindingsweg tussen het dorpscentrum en de Groot Haesebroekseweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In de beboste terrein van de met villa's bebouwde voormalige buitenplaatsterreinen van Groot Haesebroek
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Jagerslaan
Rooilijn	Nvt (dicht op laan gebouwd)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken (voorste, oorspronkelijke hoofdvolume)

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig

Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode en gesmoorde Hollandse pannen met siermotief langs nok (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (voorheen gepleisterd, geheel schoon werk in huidige situatie)
Stijl	Kenmerken van neogotiek
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitgebouwd entreeportiek met puntgevel in neogotische detaillering en gotische toegangsboog; uitkragend metselwerk in gele verblendsteen in zogenaamde 'wenkbrauwen'; siersmeedijzeren ankers; boogfries onder verdiepingsvenster kopse gevel
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Volgens bouwtekeningen zijn de Philibertspanten in het oudste volume (aan straatzijde met zadeldak) behouden. Gezien bouwhistorie van het pand is bij toekomstige verbouwingen nader onderzoek naar historische onderdelen en behoud daarvan aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als voormalig onderdeel van Groot Haesebroek en binnen een gebied met (voormalige) buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen, waarin een ontwikkeling tot villapark heeft plaatsgevonden
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in het parkbos van Groot Haesebroek en de ruimtelijk-functionele relatie van het voormalige jagershuis daarmee
Object: ensemblewaarde	Als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dienstwoning van een buitenplaats (typologische waarde); als voorbeeld van een werk van architect Wentzel
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en en als onderdeel van de geschiedenis van Prins Frederik en zijn bezittingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege het behouden oorspronkelijke bouwdeel aan de straat en de behouden detaillering daarvan
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de (ondanks alle wijzigingen) herkenbaarheid als voormalige dienstwoning
Zeldzaamheid	Vanwege de functie

Johan de Wittstraat 43, Gemeentewerf

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Stokerij van gasfabriek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	(Voormalige) stokerij met kolenloods
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Fabriek voor de fabricage van stadsgas. Gebouw van twee bouwlagen was de stokerij, waar uit steenkolen (aangevoerd over de Haven) stadsgas werd geproduceerd. In het aangebouwde, lage volume ten noordwesten daarvan lagen de kolen opgeslagen. Schoorstenen en kap zijn verwijderd. De eerste vrijstaande gashouder werd in 1915 gerealiseerd; nog in 1956 werd een nieuwe bolgashouder gebouwd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Haven gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Op terrein van gemeentewerf (sinds jaren 1920 van 20ste eeuw)
Ontsluiting	Terrein is bereikbaar vanaf Havenstraat en vanaf Joh. de Wittstraat
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed; ook vanaf Haven en overzijde van havenkanaal

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zowel op gemeentewerf als op Haven
Nokrichting	Nvt (kap verwijderd)
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet relevant
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed van eclecticisme (neo-romaans)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sobere, doch zorgvuldige detaillering met spaarvelden, rondboogmotieven boven vensters en deuren, aanzetstenen van bakstenen lekdorpels en rondbogen, strekken in vorm van hanekam, sierlijsten in metselwerk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als beeldbepalend onderdeel van de bedrijfsbebouwing aan de Haven
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de grotendeels gaaf bewaarde gevels aan de zijde van gemeentewerf en Haven en de detaillering met neo-romaanse stijlinvloeden
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de bedrijvigheid rond de Haven in het bijzonder
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde ligging direct aan de Haven en redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als bedrijfsgebouw
Zeldzaamheid	Als een van de weinig overgebleven elementen van de bedrijven rond de Haven

Johannastraat 2, 1-19 zie voor beschrijving Adrianastraat 2-26; 41-43

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2 woningbouwblokken
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	twee woningbouwblokken aan de Johannastraat (even en oneven doorgenummerd)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	Granpre Moliere; Verhagen & Kok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie beschrijving Adrianastraat 2-26; 41-43 Johannastraat 2 is de hoekwoning naast Mariastraat 2
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Jonkerlaan 90

Naam	De Burcht I
Oorspronkelijke functie	Sociaal Cultureel
Type	Bejaardentehuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bejaardentehuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1956
Architect	J.J. Hornstra
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1956 ontwierp Hornstra in samenwerking met J. Gerbracht een tehuis voor ouderen met personeelsgebouw en rijwiel- en autobergingen in opdracht van Levensverzekeringsmij. Nederlandse Nillmij (opgericht 1859, voluit: Nederlandsch-Indische Levensverzekering- en Lijfrente-Maatschappij, via diverse fusies nu onderdeel Aegon), het zogenaamde Burcht I-gebouwd In 1966 vond een uitbreiding door architectenbureau Hornstra BNA en Boudewijns plaats, die aan de overzijde van de Poortlaan gerealiseerd werd en in eenzelfde architectuur, het zogenaamde Burcht II-gebouw. Reeds in 1958 werd de oorspronkelijk kleurstelling gewijzigd. Daarna vonden vele kleine wijzigingen plaats, met name intern. Het gebouw is ontworpen in een gemengde bouwtrant, ook wel Shake-handsarchitectuur genoemd. Deze stijl wordt gekenmerkt door een wisselende combinatie van de traditionalistische en modernistische vormentaal. Over de *architect* Jacobus Johannes Hornstra (1909, geboren te Den Haag) ontwierp in Wassenaar onder meer zijn eigen woonhuis De Kortekooi aan de Dennenlaan 7 in 1939 alwaar hij ook kantoor hield (sterk verbouwd/gesloopt in 2003), alsmede Kievietslaan 20 in 1956 (villa, sterk verbouwd), de kleuterschool bij school aan de Middenweg in 1963 en het politiebureau aan Hofcampweg in 1969. De architect ontwierp in 1957 het Montessorilyseum te Den Haag aan de Nassau Bredastraat 5 en in hetzelfde jaar een villa aan de Kwekerijweg 7. Hij heeft tevens een staat van dienst buiten Wassenaar met betrekking tot het ontwerpen van huisvesting voor ouderen, zoals het bejaardentehuis Avondzon te Velp in 1939. In 1955 ontwierp hij een bejaardentehuis in Rijswijk in Shake-handsarchitectuur. Over *bejaardentehuizen* In de jaren 1950 was bejaardenbeleid in opkomst

	en vormde onderdeel van het opbouwen van de verzorgingsstaat. De Algemene Ouderdomswet (AOW) van Drees trad in 1957 in werking. Plannen en bouw voor de Burcht werden voorafgaand aan inwerkingtreding van de Wet op Bejaardenoorden uit 1963 gerealiseerd. Deze nieuwe wet was gericht op de bouw van bejaardentehuizen met als bedoeling om ouderen te kunnen huisvesten in een tijd van groeiend en nijpend woningentekort. De ouderen werden hiermee gestimuleerd om plaats te maken voor jonge gezinnen en bovendien moest deze wet van de eerste vrouwelijke minister van Nederland, Marga Klompé, een einde maken aan de 'mensonterende' toestanden in particuliere tehuizen, die op dat moment de gezamenlijke huisvesting van bejaarden in handen hadden. De wet is in 1997 ingetrokken. Tijdens de Wederopbouwperiode stond de bouw van bejaardentehuizen onder toezicht van verschillende instanties, waaronder de Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting en de Stichting Nederlandse Centrale voor Huisvesting van Bejaarden (NCHB, opgericht in 1950). De Burcht voldoet aan het uitgangspunt dat deze tehuizen buiten het drukke centrum gebouwd dienden te worden, maar wel op loopafstand van voorzieningen en bovendien met de aanwezigheid van uitzicht en natuurschoon. De groene setting van het tehuis maakt derhalve onderdeel uit van het te beschermen totaalontwerp Bron: Loeff, K., L. van Meijel en P. Opmeer, 'Bejaardentehuizen. Categoriaal onderzoek wederopbouw 1940-1065', projectteam Wederopbouw van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 2005.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gebouw in zig-zagvorm tussen Poortlaan en Prinsenweg, aan de noordzijde grenzend aan de achtertuinen van de bebouwing aan de Jonkerlaan; aan de zuidzijde grenzend aan Zanderijpad en Zanderijvaart
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Door de zig-zagvorm is er een grote tuin-ruimte die zich presenteert als binnentuin aan de zuidzijde. De tuin wordt begrensd door Zanderijpad en Zanderijvaart (daterend van ten minste vóór 1766); er tegenover ligt het sportfondsen zwembad het Sterrenbad. De groene setting maakt onderdeel uit van het ontwerp.

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; op noordwest hoek van erf garages, behorend tot het oorspronkelijke ontwerp
Ontsluiting	Hoofdentree aan Prinsenweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Bejaardentehuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Prinsenweg
Nokrichting	Nvt, lengterichting overwegend evenwijdig aan vaart
Hoofdvorm	Zig-zagvorm met L-vorm aan zijde Prinsenweg en 'handzaag-motief' aan westelijke zijde
Aantal bouwlagen	3
Kapvorm	Plat dak met deels zaagtandmotief en dakschilden
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen; beton
Stijl	Shake-handsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Door de zaagtandvorm hebben de woningen maximale privacy (er is geen inkijk op elkaars balkon); zijde Zanderijvaart: verticale geleding door travee met balkons en balkondeuren afgewisseld door gesloten gevels met grote enkelvoudige vensters; noordzijde: ontsluitingen woningen met glaspui en entreeportiek; smalle sterk verticaal gerichte vensters in verticale stroken, afgewisseld met gesloten geveldelen met slechts kleine ramen in een vast patroon; Prinsenwegzijde: gesloten gevel met smalle verticale sleuven en hoge schoorsteen gecombineerd met lift en hoofdentree met luifel. Interieur: grote ontvangsthal met trap; aan tuinzijde van dit bouwdeel glasgevel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende en structuurdragende ligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie met de tuin/groenaanleg en de Zanderijvaart
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie (bejaardentehuis) en de sociaal-culturele functie en betekenis daarvan; als onderdeel van het werk van architect Hornstra, die zich in Wassenaar vestigde; als voorbeeld van een bejaardentehuis in de naoorlogse shake-handsarchitectuur
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van

	bejaardenoorden in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, indeling van de gevels, materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar bewaard gebleven en nog steeds functionerend als bejaardentehuis
Zeldzaamheid	Als vroeg voorbeeld van een bejaardentehuis in Nederland, gebouwd volgens de nieuwste inzichten van na de Tweede Wereldoorlog en het eerste van dit type in Wassenaar

Julianaweg 6

Naam	De Wildert
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J. Denijs
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Joannes Denijs (1893-??) maakte deel uit van het vrij onbekende Haagse Architectenbureau Denijs en Key. De vormentaal die het bureau in de

	eerste jaren van haar bestaan hanteerde was traditioneel, met toevoeging van eigentijdse elementen van de Amsterdamse school architectuur. Deze architectuur typeert ook landhuis Lindenstein dat Denijs in 1928 aan de Groot Haesebroekseweg in Wassenaar ontwierp. De landelijke uitstraling, vooral naar voren komend in het geknikte leiendak en de houten gevelafwerking, kreeg een hedendaags karakter door het verstrakte decoratieve metselwerk dat onder andere bij de entreepartij werd toegepast. Halverwege de jaren dertig ontwierp Denijs de Prinses Julianahoeve als voorbeeld van een Hollandse boerderij voor de Wereldtentoonstelling van 1935 in Brussel. Na de Tweede Wereldoorlog wijdde hij zich in Rotterdam aan het vraagstuk van de woningbouw en ontwierp onder andere een galerijflat voor het Pensioenfonds voor BPM (1954) in de nieuwe woonwijk Pendrecht. In 1955 trad hij toe tot de Studiegroep hoge woongebouwen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoekperceel Julianaweg-verbindingsweg Prins Frederiklaan – Prins Frederiklaan zelf; tegenover het als rijksmonument beschermde woonhuis van architect Mutters, Julianaweg 8 (RCE-nummer 524648; gelegen aan de vijver van De Kieviet
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Julianaweg met auto-oprit aan rechter (oost)zijde perceel naar op achtererf (aan zijde Prins Frederiklaan) gelegen carport en hoofdentree; tweede ontsluiting vanaf hoek verbindingsweg Prins Frederiklaan – Prins Frederiklaan
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Julianaweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld zadeldak met tot lessenaarsdak verlengd dakschild en uitbouwen onder mansardekap

Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel, afwijkend formaat: dunne, langgerekte stenen); gebakken tegels in topgevel
Stijl	Invloeden van Traditionalisme (hoge en steile zadeldak) en Amsterdamse School (gevelbekleding topgevel)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Levendige bouwmassa met verschillende nok- en goothoogten; driezijdige erker over twee lagen aan voorgevel (zijde Julianaweg); boven erker invulling aan voorzijde dakoverstel met gebakken tegels en naam van het pand; toepassing eindpannen; gemetselde schoorstenen; rondboogvormige entree; ruitvormig venster

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Denijs, vanwege de eigenheid en kwaliteit van het toepassen van eigentijdse materialen en verschillende gangbare stijlen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Julianaweg 10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa; toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met aangebouwde garage uit de bouwtijd In opdracht van C. van Welderen Rengers *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in

	de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen aan de vijver van De Kieviet; naast het als rijksmonument beschermde woonhuis van architect Mutters, Julianaweg 8 (RCE-nummer 524648
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek aan Julianaweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf straat met auto-oprit aan rechterzijde (noordzijde) perceel
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengestelde schildkap
Materialen dakbedekking	Rode, gebakken leipannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Levendig volume met verschillende nok- en goothoogten en diverse uitbouwen; garage in lager volume met zadeldak aan noordzijde; overkapping met entree (lager volume aan voorzijde) en met vrijstaande gemetselde kolom; erker met balkon, voorzien van gemetselde, opengewerkte balustrade; houten, roedenverdeelde ramen; dakoverstekken; gemetselde schoorstenen; inrijdeuren garage; dakkapellen met plat dak

Architectonische kenmerken toegangshek
Twee gemetselde hekpijlers met natuurstenen dekplaten en twee houten draaihekken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele en visuele relatie van het huis met de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Kranenburg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Katwijkseweg 19B

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J.R. Prent (architectenbureau Wouters)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Eenvoudig (arbeiders)woonhuis (volgens bouwtekening 'landhuisje'), gebouwd bij een bollenschuur uit 1927, die door het architectenbureau Wouters in opdracht van W.J. Jochems gebouwd werd. Het huisje staat dicht aan de straat; de schuur stond erachter. In 1960 werd nog een (of meer) bollenschuur(en) gebouwd, achter de bestaande, ditmaal in opdracht van M. Burgerhout Jochems. Alle schuren zijn gesloopt; alleen het huis is behouden. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk 'bloeiende' verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen

	met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de doorgaande weg Wassenaar-Katwijk; onderdeel van een bebouwingsstructuur van vrijstaande huizen met bedrijfsgebouwen die op verschillende afstand van elkaar en ten opzichte van de weg gelegen zijn
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; achter het huis lagen voorheen bollenvelden, nu natuurgebied
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand op ruim perceel, omringd door tuin en erf met ontsluiting aan rechter(noord)zijde van perceel

Ontsluiting	Vanaf de ventweg van de Katwijkseweg via een dam met duiker over de watergang die evenwijdig aan de ventweg ligt
Rooilijn	Passend binnen de bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straatzijde; entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfsdak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse invloeden
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Erker met schildkap aan linkerzijgevel; aangekapte dakkapel aan voorzijde; aanbouw plat dak aan achterzijde uit bouwtijd; aanbouw met lessenaarsdak aan achterzijde later toegevoegd

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging aan de Katwijkseweg
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis van een bollenkweker
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de bollencultuur in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Als in hoofdvorm gaaf bewaard woonhuis en vanwege het grotendeels eigentijdse en typerende materiaal- en kleurgebruik en de vrij gaaf bewaarde detaillering
Zeldzaamheid	Als een van de weinige overblijfselen van de bollencultuur in Wassenaar, namelijk een huis van een bollenkweker

Katwijkseweg 25; Katwijkseweg achter 32

Naam	(Voorheen) Kokshorn
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Dwarshuisboerderij; schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dwarshuisboerderij; schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1896
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op terrein van voormalige buitenplaats Kokshorn gelegen boerderij. Naamgeving Cokshorn gaat terug op 16de-eeuwse boerderij, die toen in bezit was van Alewijn Zijbrantsz. van der Woert. De Leidse koopman Adriaan Koster stichtte rond 1662 de buitenplaats Kokshorn. Het huis van de buitenplaats stond ten zuiden van de boerderij. Begin 18de eeuw werden de tuinen nog uitgebreid en betrof het een aanzienlijke buitenplaats; eind 18de eeuw werd de buitenplaats ontmanteld. De omringende terreinen waren tot aan de duinen bebost. Rond 1900 werd het park en bossen geruimd en werd de grond geschikt gemaakt voor de bollenteelt. Het bouwjaar van de huidige boerderij is afgeleid van de oude situatie waarin het jaartal 1896 in een dakpanpatroon was aangebracht op het dak.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de ventweg van de doorgaande weg Wassenaar-Katwijk gelegen; onderdeel van een klein buurtje met de boerderij en arbeiderswoningen. Achter in het land ligt nog een bollenschuur.
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; achter het huis lagen eerst de bossen van de buitenplaats, daarna bollenvelden, nu natuurgebied
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De schuur staat ruim 40 meter ten noorden van de stal van de boerderij
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan de watergang gelegen die evenwijdig aan de ventweg ligt
Ontsluiting	Via een dam met duiker over de watergang; links van de boerderij ligt een toegangsweg naar achterom de arbeiderswoningen, de schuur en naar de in het land gelegen bollenschuur
Rooilijn	De voorgevel van de boerderij ligt iets vooruitgeschoven ten opzichte van de naastgelegen woningen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken boerderij

Type	Dwarshuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Voorhuis evenwijdig; stal haaks
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld dak: twee haaks op elkaar geplaatste zadeldaken
Materialen dakbedekking	Gesmoorde en rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (schoon werk en gecementeerd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aanwezigheid van kelder met opkamer herkenbaar aanwezig door keldervensters, muurankers van opkamervloer en verhoogd geplaatste vensters; asymmetrisch en functioneel ingedeelde linkerstalgevel met overwegend gesloten karakter en met betonnen stalramen; houten gootafwerking met klossen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de lange bouwhistorie op deze plek en de aanwezigheid van een kelder is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen zeer gewenst

Architectonische kenmerken schuur

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Haaks op toegangsweg; schuin ten opzichte van ventweg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode en gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen; houten delen in topgevel
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten deur; aanbouw onder lessenaarsdak
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de verwachte ouderdom van deze schuur is nader bouwhistorisch onderzoek naar ouderdom en bouwhistorische waarde bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Katwijkseweg
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele

	relatie tussen boerderij en schuur
Architectuurhistorische waarde	Als in hoofdvorm gaaf bewaarde dwarshuisboerderij; vanwege de aanwezigheid van kelder en opkamer; vanwege het behoud van het agrarische karakter van de linker stalzijgevel
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en van de buitenplaats Kokshorn en de agrarische geschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm van het woonhuis-gedeelte en de gaaf bewaarde hoofdvorm van de stal en het typerende materiaalgebruik en de redelijk gaaf bewaarde detaillering van de stal; vanwege de gaaf bewaarde hoofdkarakteristieken van de schuur
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als voormalige boerderij

Kerkeboslaan 2a, transformatorhuisje

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie: transport / transformeren van hoogspanning naar laagspanning / distributie van elektriciteit (NUTS-gebouw)
Type	Transformatorhuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nutsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1930
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan noordzijde Kerkeboslaan, bij huisnummer 2, nabij Rijksstraatweg. In 1975 vergroot, waarbij de twee naast elkaar gelegen deuren verder van elkaar af geplaatst werden. Nieuwe, rechter deel te zien in bouwsporen, met name in kunststenen 'lijst'. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan noordzijde Kerkeboslaan, bij huisnummer 2, op ca. 30 meter ten westen van de Rijksstraatweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Transformatorhuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Vierkant grondvlak (nu: rechthoekig)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Plat dak (vrijwel)
Materialen dakbedekking	Beton
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Traditionalisme (metselverband) en Modernisme (Nieuwe Zakelijkheid, hoofdvorm; kunststeen toepassing)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bakstenen onderbouw met kunststenen opbouw met verticale accenten in ‘fries’; stalen deuren; overkragend betonnen dak; betonnen plint; houten ventilatierooster

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een transformatorhuisje met eigentijdse materialen en detaillering van rond 1930
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van elektriciteit en het functioneren van het elektriciteitsnet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als transformatorhuisje

Kerkeboslaan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1930
Architect	J.Th. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd als burgemeesterswoning voor burgemeester J.J.M Wiegman (burgemeester van Wassenaar van 1929-1938), lange tijd in bezit geweest van de N.V. de Bataafsche petroleum maatschappij (grofweg jaren 1950-1970), sinds 1980 ambassadeurswoning (Irak). In 1940 onderging het pand zijn eerste wijziging; in 1941 werd het inrijhek toegevoegd. Hoewel het pand vaak verbouwd werd, betroffen dit feitelijk allemaal kleine wijzigingen, zoals het veranderen van dakkapellen, overkappingen of luifels, serres en interne wijzigingen. De belangrijkste wijziging vond in 1980 plaats, toen de rieten dakbedekking door leien vervangen werd. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat

	vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Kerkeboslaan heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Huisnummer 4 past daarin; gelegen in as van Teylingershorstlaan; door grootte en ligging op ruim perceel dominant in straatbeeld; gelegen tegenover een zeer gaaf bewaard huis van Van Lindonk uit 1930 (Kerkeboslaan 5)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Met auto-oprit vanaf straat
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap, overwegende richting evenwijdig aan straat)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode, gebakken leipannen (vernieuwd, oorspronkelijk riet)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met vooruitspringende hoekpaviljoens en eenlaagse uitbouwen; gemetselde schoorstenen op daknok; gevel- en raamindeling voorgevel behouden

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Kerkeboslaan in de as van de Teylingerhorstlaan
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit landhuis inneemt in het oeuvre van architect Wouters als een van zijn laatste landhuizen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Kerkstraat 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis (diephuis)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	18de-eeuwse oorsprong
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Woonhuis van het type diephuis, in 1922 verbouwd tot woonhuis met winkel. Uit deze verbouwing in opdracht van G. van der Drift stamt de voordeur in Art Nouveau-detaillering. De schuur die rechts van de woning stond, werd afgebroken en maakte plaats voor een ommuurde open plaats. In 1928 volgde alweer een wijziging van deze situatie, waarbij in het voorhuis één magazijn werd gerealiseerd en de open plaats deels weer bebouwd werd. Later volgde opnieuw een wijziging van de indeling van het huis en het erf, waarbij een washok aan de rechterzijde werd aangebouwd en de berging weer verwijderd werd. Achterop het erf kwamen bergingen. Hierbij was links in het voorhuis de winkel en werd het huis via het washok betreden. Het houten washok werd in 1973 vervangen door een stenen exemplaar. Behalve deze wijzigingen in ontsluiting, erfinrichting en gebruik zijn er ook diverse wijzigingen geweest van ramen en deuren. De Art Nouveau-deur uit 1922 is echter altijd gespaard gebleven. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Opname 12 maart 2010
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten

	opzichte van straat; de oudste bebouwing bevindt zich in het deel van Langstraat-Kloosterland en wordt gekenmerkt door eenbeukige, haaks op de straat gebouwde diephuizen. Kerkstraat 6, 11 en 15 behoren tot die basistypologie; gelegen tegenover en naast de 18de-eeuwse diephuizen op nummer 6 en 5
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Aan noordzijde belendend gelegen aan jongere bebouwing; aan zuidzijde erf met opstallen en muur
Ontsluiting	Aan zuidzijde (huidige situatie)
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (diephuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Schuin ten opzichte van straat, evenwijdig aan overige historische bebouwing (Kerkstraat 6 en 15)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met aan voorzijde schild
Materialen dakbedekking	Gesmoorde en rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (rechterzijgevel gepleisterd en grijs geschilderd); kruisverband met rechts van rechter venster klezoren; voeg met dagstreep
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel symmetrisch met in het midden houten glasdeur (1922); hanenkammen; staafankers; samengestelde gootlijst in hout; dakkapel in hout; houten ramen met bovenlichten met links gekleurd glas-in-lood in Art Deco-stijl
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bij verbouwingen nader bouwhistorisch onderzoek zeer gewenst (met name bouwmuren, voorgevel, kapconstructie)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en als structuurdrager als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege relatie met overige panden aan de Kerkstraat van dezelfde typologie en de relatie met de naastgelegen en tegenover gelegen

	rijksmonumenten
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom; vanwege de herinnering aan de tijd dat het pand als woon-winkelpand in gebruik was door de Art Nouveau-deur; vanwege de sobere, typerende 'dorps'-architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als in hoofdvorm gaaf bewaard voorbeeld van een typerend 'dorps'-diephuis; als voorbeeld vanwege de grootte van dorpse bebouwing (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde voorgevel met detaillering uit 1922
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden 18de-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 20

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dwarshuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen schuin tegenover de Molenweg; aan achterzijde uitbouw met plat dak en rondom bebouwde binnenplaats en rechts aangebouwde garage. In 1917 werd de kap vernieuwd onder leiding van de lokale aannemer/architect A.C. Leijen. In 1966 is de voordeur verplaatst van de voorgevel naar de zijgevel. In 1962 en 1974 vonden verbouwingen plaats die met name wijzigingen aan de achterzijde betroffen. In 1979 werd de garage aan de linkerzijde aangebouwd. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat; links belendend met jongere bebouwing
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Bestraat erf ter plaatse van ontsluiting aan rechterzijde; kleine binnenplaats achter pand
Ontsluiting	Rechts met toegang tot voordeur
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (dwarshuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (cementen, grijs geschilderde plint aan voorzijde)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel met bouwsporen van voormalige entree in tweede vensteras van rechts; houten schuifvensters met hanenkammen; samengestelde, houten gootlijst, houten dakkapellen met T-schuifvensters (vernieuwde afwerking); in rechterzijgevel entree met luifel uit 1966
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorischm onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en als structuurdrager als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom; vanwege de sobere, typerende 'dorps'-architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als voorbeeld van een typerend 'dorps'-dwarshuis; als voorbeeld van dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden 19de-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 26, 28, 30, 32, 34

Naam	't Klooster / Zustergesticht
Oorspronkelijke functie	Religieus
Type	Klooster (Zusterhuis / zustergesticht)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Klooster
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1899
Architect	N. Molenaar
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ernaast gelegen r.-k. jongensschool, later vakschool voor meisjes, is gesloopt. In 1954 werd het klooster 'voor Zusters Franciscanessen van Oirschot (OLV Gesticht)' door architect P.N. de Bruijn in opdracht van R.K. Parochie Kerkbestuur van de H. Willibrordus uitgebreid. Laatste verbouwing in zijn functie als klooster: maken van een centrale verwarmings- en wasruimte voor Zusters Penitenten van de Eenheid door architect De Bruijn. Rond 2005 verbouwd tot appartementen, hierbij zijn alle latere toegevoegingen en de kapel, gesloopt en is geheel nieuwe 'vleugel' toegevoegd. Erfafscheiding rondom uit begin 20ste eeuw. Gevelsteen met tekst: "eerste steen gelegd door den zeer eerw. heer pastoor J.J. Bruijstens mei 1899". *Over de r.-k. parochie St. Willibrordus* De H. Willibrordus op Kerkstraat 77 is een neogotische kruisbasiliek uit 1903-1905 en ernaast staat een neorenaissancistische pastorie uit 1906-1907 (Kerkstraat 79), beide gebouwd naar ontwerp van Nicolaas Molenaar (1850-1930). De kerk verving een 18de-eeuwse schuilkerk, die ongeveer op de locatie van de huidige Warenar (Kerkstraat 75) lag en die op zijn buurt een 17de-eeuwse schuilkerk verving. Bij de kerk hoort een begraafplaats, omgeven door een 18de-eeuwse bakstenen muur en een 20ste-eeuws smeedijzeren hek. Ten noordoosten van kerk en begraafplaats ligt het voormalige patronaatsgebouw later Jeroenhuis genoemd, uit 1906 in neorenaissancestijl, dat sinds 1984 het Cultureel Centrum Warenar (genoemd naar een blijspel van P.C. Hooft) is. Kerkgebouw, pastorie, begraafplaats, hek en muur zijn beschermd als rijksmonument; de Warenar is gemeentelijk monument. Tot de rooms-katholieke gebouwen behoren ook nog het zusterhuis van de zusters Franciscanessen aan de Kerkstraat 26-34 uit 1899 van architect Nicolaas Molenaar en de daarachter gelegen r.-k. Bonifaciusschool aan het Kloosterland 5 uit 1917 van architect Co Brandes. Vanwege de groei van Wassenaar werden in

	respectievelijk 1923 en 1931 twee nieuwe parochies gesticht, namelijk de Goede Herder (kerkgebouw aan de Stoeplaan) en de St.-Jozef (huidige kerk aan de Parklaan). In 1922 werd ook de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 gebouwd, in 1933 gevolgd door de bijbehorende woning voor het schoolhoofd op Van Heeckerenstraat 9. *Over de architect* Nicolaas Molenaar (1850-1930) was een timmermanszoon uit Sneek, die in dienst trad bij het architectenbureau van P.J.H. Cuypers, daarna voor het Rijk met scholenbouw belast was en vervolgens zijn eigen bureau stichtte. Zijn voorliefde voor de neogotiek in de traditie van Cuypers en Viollet-le-Duc leverde hem vele opdrachten en prijzen op.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Kerkstraat; aan achterzijde is het perceel grenzend aan speelterreinen van de St.-Bonifaciusschool; in as van Korenlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Bestraat voorplein; achtertuin; ommuurd
Ontsluiting	Via toegangshek aan Kerkstraat
Rooilijn	Sterk teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken (oudbouw)

Type	Klooster
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	(Vrijwel) evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Twee haaks op elkaar staande daken, te weten zadeldak en geknikt schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (vormbaksteen, verblendsteen)
Stijl	Neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Linker deel (onder zadeldak) risalerend, voorzien van topgevel en met hoofdentree; horizontale belijning met waterlijsten en lekdorpels in vormbaksteen en sierbanden in allerlei variaties met gele en antracietkleurige verblendsteen; rechtgesloten vensters met segmentboogvormige strekken en boogvelden met siermetselwerk; zaagtandlijst onder dakvoet; siersmeedijzeren ankers; ronde blindvensters met vormbaksteen en natuursteen; dubbele entreedeur met ruiten en diefijzers en driedelig bovenlicht met gekleurd glas-in-lood en tekst “liefdegesticht”; kruis in natuursteen; driepasmotief bij venster in top;

	afwerking en decoratie topgevel met natuursteen; houten, roedenverdeelde ramen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Interieur: spaarveld in trappenhuis met tekst: “Soli deo gloria” (interieuropname in 1992)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdrager van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een zusterhuis; als onderdeel van het oeuvre van architect N. Molenaar; vanwege de voor de bouwstijl karakteristieke en zeer rijke detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de r.-k. parochie St. Willibrordus in het bijzonder;
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbare oorspronkelijke bouw en de in de voorgevel vrijwel gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar onderdeel van de r.-k.-geschiedenis; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de uniciteit als enige zusterhuis in het dorpscentrum van Wassenaar

Kerkstraat 36

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dwarshuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat; gelegen naast 't Klooster (Kerkstraat 26-34)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Zeer beperkt en ommuurd erf; direct aan straat gebouwd
Ontsluiting	Voordeur aan straatzijde
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat; in dit geval direct aan de straat gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (type dwarshuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd, witgeschilderd en van schijnvoegen voorzien)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met voor late 19de-eeuw typerende kenmerken zoals verhoogde lijstgevel aan kopse zijde en 'klassieke' schijnvoegen

	(verwijzing naar natuursteen) en daklijst (verwijzing naar kroonlijst)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel met entree in middenas en vensters met T-schuifframen aan weerszijden; samengestelde, uitkragende houten daklijst; schijnvoegen; staafankers; boven de dakvoet uitgemetselde zijgevels met schouderstukken en lijsten
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom; vanwege de sobere, typerende 'dorps'-architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als voorbeeld van een typerend 'dorps'-dwarshuis; als voorbeeld van dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden 19de-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 38;40

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1910
Architect	G.F. Verboog
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van weduwe T.H. Ottolander-Matties. IJzeren spijlenhekwerk langs straat. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden. *Over de architect* De Wassenaarse aannemer Gerard François Verboog (ca. 1868-1949) woonde en werkte met zijn familie aan de Waalsdorperlaan. In zijn werken paste hij stijlkenmerken van de neorenaissance en de chaletstijl toe. Deze stijlcombinatie was zeer populair aan het begin van de 20ste eeuw, waarbij de geveldetaillering doorgaans in neorenaissancestijl werd uitgevoerd en de dakoverstekken in chaletstijl. Het aannemersbedrijf Verboog was bij de bouw en verbouw van verscheidene panden aan de Waalsdorperlaan en elders in Wassenaar betrokken. G.F. Verboog was onder meer aannemer en tevens architect van de woningen Kerkstraat 38-40 uit 1909 en het dubbele huis Nassaulaan 1-3 uit 1925 en aannemer van het landhuis Coromote aan de Buurtweg 89-91 uit 1924. In 1968 is het aannemersbedrijf Verboog, dat eerst door zoon R.G. Verboog (1899-1981) en daarna door kleinzoon en eveneens bouwkundige G.J. Verboog (1932) werd voortgezet, verkocht. Leden van de familie Verboog woonden en waren ook eigenaar van en/of bouwer van diverse panden aan de Waalsdorperlaan, waaronder

	huisnummer 22, het woon-werkhuis van Verboog uit 1910. De Waalsdorperlaan werd vanwege de aanwezigheid van de vele leden van de familie Verboog in de volksmond 't Verbogenlaantje' genoemd (voor meer informatie zie beschrijving Waalsdorperlaan 22).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijwel vrijstaand met voortuin en deels bebouwde achtertuinen
Ontsluiting	Linkerpand met auto-oprit aan linkerzijde naar op achtererf gelegen garage en pad naar hoofdentree; rechter pand met voetgangerspad naar hoofdentree en rechts oprit; langs erfgrens ijzeren spijlenhekwerk
Rooilijn	Iets teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (vrijwel vierkant pand met samengestelde kap)
Hoofdvorm	Bijna vierkant volume
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Groot afgeplat schilddak met twee zadeldaken haaks daarop en een deel plat dak
Materialen dakbedekking	Rode, geglazuurde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (deels schoon werk, deels pleisterwerk)
Stijl	Sobere stijlmengeling van neorenaissance en Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen voorgevel met centraal twee entreepartijen met deuren met ruiten en zij- en bovenlichten; twee driezijdige erker met houten balkonhekken; daarboven balkondeuren met zij- en bovenlichten en boven entrees nog twee gekoppelde vensters; houten dakoverstekken met houten beschot en klossen; strekken in schoon werk; afsluiting schoon werk van begane grond met waterlijst in vormbaksteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de

	historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de vroeg-20ste-eeuwse bebouwing; als onderdeel van het oeuvre van de lokale aannemer/architect Verboog met karakteristieke en eigentijdse materialen en detaillering; als voorbeeld dubbel woonhuis in een stijlmengeling van Chalet en Neorenaissance
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat

Kerkstraat 51b, zie beschrijving Burchtlaan 30,32

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/detailhandel
Type	Winkels met bovenwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Winkels met bovenwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	P.N. de Bruijn
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op hoek Windlustweg-Burchtlaan-Kerkstraat
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Kerkstraat 55

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van J. Bogaerts. Het pand is in 1963 aan de achterzijde uitgebreid en in 1971 is die uitbreiding gewijzigd. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is. Aan de onevenzijde overheersen panden van rond 1920, zoals Kerkstraat 53, 55, 57-67. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch

	waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); gelegen aan de onevenzijde tussen Burchtlaan en Van Heeckerenstraat met huizen van rond 1920
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met voor- en achtertuin en smalle zijtuinen; gemetselde tuinmuur met poortje en afdekking met dakpannen
Ontsluiting	Via voetgangerspad naar hoofdentree in voorgevel
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld (schilddak met haaks aangekapt zadeldak)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd); houten delen (verdieping)
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Risalerende middenpartij met entree; entree met luifel; houten, roedenverdeelde ramen; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de karakteristieke en eigentijdse materialen en detaillering; als onderdeel van het oeuvre van Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Kerkstraat 57-59; Kerkstraat 61,63,65,67

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Twee-onder-een-kap woningen en vier-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Twee-onder-een-kap woningen en vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	A.C. Leijen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd door de lokale aannemer A.C. Leijen die in de periode 1905-1912 onder meer Kerkstraat 80-82, Kerkstraat 90-92, Lange Kerkdam 55-57, Oostdorperweg 59, Plein 18 en Tuinpad 71-75 bouwde. In 1921 bouwde hij de huizen Kerkstraat 57-59 en 61-67. Vrij gaaf bewaard gebleven; nummer 67 is (aan de voorzijde zichtbaar) uitgebreid. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is. Aan de onevenzijde overheersen panden van rond 1920, zoals Kerkstraat 53, 55 en 57-67.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); gelegen aan de onevenzijde tussen Burchtlaan en Van Heeckerenstraat met huizen van rond 1920
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Evenwijdig aan de straat en op gelijke afstand tot de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen
Ontsluiting	Met voetgangerspad naar entrees in voorgevel (nr. 63,65) of zijgevel (57,59, 61 en 67; nr. 67 met auto-oprit)
Rooilijn	In rooilijn

Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Twee- en vier-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Straafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landelijke bouwkunst
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bij dubbel woonhuis middenpartij en bij vier-onder-een-kap 'hoekpaviljoens' die risaleren en ter plaatse daarvan meerdelige dakschilden hebben, bij 61 en 67 bekroond met terracotta piron, bij 57-59 met een gemetselde schoorsteen; houten, roedenverdeelde ramen, luiken, bay-windows op verdieping, gootafwerking en dakkapellen; bakstenen lekdorpels; entree met bovenlichten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de onderlinge samenhang in bouwtijd, ontwerp en detaillering
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de karakteristieke en eigentijdse materialen en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Kerkstraat 76;78

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel arbeiderswoonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel arbeiderswoonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1906
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van P. v.d. Holst: twee kleine, deels onderkelderde woningen en een schuurtje op het achtererf en een WC in een aanbouw onder lessenaarsdak (‘klompenhok’). Verbouwingen in 1967, 1971, 1972 en 1974, waarbij aan de achterzijde uitbreidingen hebben plaatsgevonden. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); ter plaatse van de T-splitsing met de Van Heeckerenstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met ondiepe voortuin en deels bebouwde achtertuin
Ontsluiting	Via voetgangerspad naar entrees in voorgevel
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat; in dit geval dicht aan de straat gelegen, door slechts een ondiepe voortuin van de straat gescheiden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel arbeiderswoonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (cementen sierstenen en banden, witgeschilderd)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen voorgevel; uiterst links en rechts entrees met deuren en bovenlichten; getoogde strekken met aanzet- en sluitstenen en boogvelden; horizontale banden; houten overstek met windveren en makelaar; houten gootafwerking met klossen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de onderlinge samenhang in bouwtijd (eerste decennium van de 20ste eeuw), dakbedekking (gesmoorde pannen) en gebouwtype (arbeiderswoningen) van de huisnummers 76 t/m 112
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, typerende 'dorps'-architectuur met karakteristieke materialen en detaillering; als typerend voorbeeld van een eenvoudig dubbel woonhuis met details ontleend aan de Hollandse renaissance; als voorbeeld van en behorend tot dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van

	behouden vroeg-20ste-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 82

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis van het formaat arbeiderswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis van het formaat arbeiderswoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1908
Architect	A.C. Leijen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Nummer 80 is als huisnummer vervallen; woningen zijn samengevoegd in 2001. Gebouwd in opdracht van de gezusters Wensveen. Oorspronkelijk voordeur van ene woning in voorgevel; andere woning in linkerzijgevel. Aan achterzijde uitbouw met laag zadeldak met keuken, toilet en berging (in huidige situatie behouden). *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is. *Over de architect* A.C. Leijen (1879-1960) was bouwkundige en aannemer en had een werkplaats in de Langstraat. Hij ontwikkelde ook zelf projecten. Leijen bouwde in de periode 1905-1912 onder meer Kerkstraat 80-82, Kerkstraat 90-92, Lange Kerkdam 55-57, Oostdorperweg 59, Plein 18 en Tuinpad 71-75. In 1921 bouwde hij de huizen Kerkstraat 57-59 en 61-67.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); ter

	plaatse van de T-splitsing met de Van Heeckerenstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met ondiepe voortuin en deels bebouwde achtertuin
Ontsluiting	Via voetgangerspad naar entrees in voorgevel en linkerzijgevel
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat; in dit geval dicht aan de straat gelegen, door slechts een ondiepe voortuin van de straat gescheiden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig met lager, staafvormig volume erachter
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (details in kunststeen, tegeltableaus, rode verblendsteen)
Stijl	Overgangsarchitectuur (invloed neo-Hollandse renaissance)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel, die boven de dakvoet is uitgemetseld; puntgevel met ‘pinakels’ en oplopend fries; T-schuiframen met vijf- en vierdelige bovenlichten; deur met bovenlicht; strekken begane grond in segmentboog en boogveld met tegel ingevuld; ranke, hoge, gemetselde schoorsteen; siermetselwerk in rode verblendsteen met onder meer een patroon op de voorgevel; in top gevelsteen met duiven (?)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Object: ensemblewaarde	Vanwege de onderlinge samenhang in bouwtijd (eerste decennium van de 20ste eeuw), dakbedekking (gesmoorde pannen) en gebouwtype (arbeiderswoningen) van de huisnummers 76 t/m 112
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, typerende ‘dorps’-architectuur met karakteristieke en eigentijdse

	materialen en detaillering; als typerend voorbeeld van een eenvoudig dubbel woonhuis in Overgangsarchitectuur met details ontleend aan de neo-Hollandse renaissance; als voorbeeld van en behorend tot dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden vroeg-20ste-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 84;86;88

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Drie-onder-een-kapwoningen van het type arbeiderswoonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie dubbel arbeiderswoonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1908
Architect	N.W. Looijestein
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd door de lokale aannemer N.W. Looijestein, die bijvoorbeeld ook Oostdorperweg 35 in 1909 en een tuinmanswoning aan Schouwweg 66 voor de toenmalige eigenaar van Boeckhorst Clinge, P.J. van Ommeren, in 1919 bouwde. Oorspronkelijk drie woningen met kamer-en-suiteindeling en bij 84 en 86 aan achterzijde aanbouw met keuken. Diverse verbouwingen waarbij uitbreidingen en dakkapellen aan de achterzijde zijn gerealiseerd. Nummer 88 heeft ook aan de voorzijde een nieuwe dakkapel. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); ter plaatse van de groenstrook/parkeerstrook bij de T-splitsing met de Van Heeckerenstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met bescheiden voortuin en deels bebouwde achtertuin; ijzeren spijlenhekwerk
Ontsluiting	Via voetgangerspad naar entrees in voorgevel
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat; in dit

	geval dicht aan de straat gelegen, door slechts een bescheiden voortuin van de straat gescheiden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Drie-onder-een-kapwoningen van het type arbeiderswoonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Geknikt schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen / gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (details in gele en rode verblendsteen en vormbaksteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel, waarbij nummers 84 en 86 over de middenas te spiegelen zijn en 88 een herhaling van de indeling van 84 is; schuifframen met vierdelige bovenlichten (oorspronkelijk); speklagen in gele verblendsteen; strekken in rood en geel; sierrand onder dakvoet in rood en geel; kleine dakkapellen met lessenaarsdak (oorspronkelijk); ter plaatse van entrees van 84 en 86 boven dakvoet uitgemetselde topgevel met decoratieve elementen waaronder ‘pinakels’, siermetselwerk in geel en rood, afdekking in vormbaksteen; rondboogvormige vensters met vierdelige bovenlichten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Object: ensemblewaarde	Vanwege de onderlinge samenhang in bouwtijd (eerste decennium van de 20ste eeuw), dakbedekking (gesmoorde pannen) en gebouwtype (arbeiderswoningen) van de huisnummers 76 t/m 112
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, typerende ‘dorps’-architectuur met karakteristieke en eigentijdse materialen en detaillering; als typerend voorbeeld van een eenvoudig dubbel woonhuis met details

	ontleend aan de neo-Hollandse renaissance; als voorbeeld van en behorend tot dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk bewaarde hoofdvorm en vrij gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden vroeg-20ste-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 90;92

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis van het type arbeiderswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis van het type arbeiderswoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	A.C. Leijen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd voor A. Looijestein. Oorspronkelijk in plattegrond gespiegelde woningen met aan de achterzijde een uitbouw met keuken, toilet en berging. Deze uitbouw met zadeldak is nog herkenbaar aanwezig. In opzet sterk gelijkend met het dubbel woonhuis van A.C. Leijen uit 1908 op Kerkstraat 80-82. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is. *Over de architect* A.C. Leijen (1879-1960) was bouwkundige en aannemer en had een werkplaats in de Langstraat. Hij ontwikkelde ook zelf projecten. Leijen bouwde in de periode 1905-1912 onder meer Kerkstraat 80-82, Kerkstraat 90-92, Lange Kerkdam 55-57, Oostdorperweg 59, Plein 18 en Tuinpad 71-75. In 1921 bouwde hij de huizen Kerkstraat 57-59 en 61-67.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog (GIP Score 4)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); op hoek met Pastoor Buyslaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met ondiepe voortuin en deels bebouwde achtertuin

Ontsluiting	Via voetgangerspad naar entrees in voorgevel; ijzeren spijlenhekwerk en draaihekken aan straat en als erfscheiding tussen de woningen
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat; in dit geval dicht aan de straat gelegen, door slechts een ondiepe voortuin van de straat gescheiden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel arbeiderswoonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (in voorgevel details in rode verblendsteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel met in het midden een entreeportiek met gekoppelde entrees en een boven de dakvoet uitgemetselde topgevel; topgevel met siermetselwerk en opengewerkte hoeken; speklagen, strekken, driedubbele rollagen en sierwerk onder de dakvoet in rode verblendsteen; houten gootafwerking, windveren en makelaar; gekoppelde vensters met smalle muurdam en houten ramen met bovenlichten in glas-in-lood

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Object: ensemblewaarde	Vanwege de onderlinge samenhang in bouwtijd (eerste decennium van de 20ste eeuw), dakbedekking (gesmoorde pannen) en gebouwtype (arbeiderswoningen) van de huisnummers 76 t/m 112
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de sobere, typerende ‘dorps’-architectuur met karakteristieke en eigentijdse materialen en detaillering; als typerend voorbeeld van een eenvoudig dubbel woonhuis met details ontleend aan de neo-Hollandse renaissance; als

	voorbeeld van en behorend tot dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden vroeg-20ste-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum

Kerkstraat 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakelde dienstwoningen, tien-onder-een-kap van het type arbeiderswoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Geschakelde arbeiderswoningen, tien-onder-een-kap
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1899
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Arbeiderswoonhuizen, behorend bij de voormalige buitenplaats Duinrell, waarvan de terreinen zich uitstrekten tot aan de kerk. Gebouwd in opdracht van baron Van Pallandt. Eerste steen gelegd door zijn driejarige dochter Constance (1896-1977) met tekst: “De eerste steen gelegd / door / Constance Rhoda Diderica Edith / freule van Pallandt / 24 augustus 1899”. De huizen zijn in 1929 door de toenmalige eigenaresse van Duinrell verkocht en zijn alle in particuliere handen. Op enkele huizen na zijn alle woningen aan de achterzijde ingrijpend verbouwd en vergroot. Zowel voor als achter is veel gewijzigd en op verschillende manieren, waaronder het vernieuwen van kozijnen en ramen. Kerkstraat 96 heeft zijn oorspronkelijke achtergevel behouden met zesruits schuifraam en deur met tweedelig bovenlicht en slechte enkele stalen daklichten; Kerkstraat 100 is ook niet uitgebouwd zoals de andere woningen, maar heeft wel een gewijzigde achtergevel en er is een dakkapel toegevoegd, net als Kerkstraat 110; Kerkstraat 110 is de meest gave woning aan de voorkant. Verscheidene woningen zijn opnieuw gevoegd, waarbij de karakteristieke kleurstellingen van het voegwerk niet zijn teruggebracht, noch het type voeg. Kerkstraat 110/112 heeft nog de oorspronkelijke dakkapel; de overige zijn vernieuwd. *Over de Kerkstraat* De Kerkstraat dankt zijn naam (sinds 1899) aan de sinds de 18de-eeuw aan de straat gelegen St.-Willibrorduskerk (huidige kerkgebouw uit eind 19de eeuw op Kerkstraat 77). Aan het begin van de straat staan enkele van rijkswege beschermde historische panden, namelijk het tegenover gelegen huisnummer 6, huis Wensveen uit 1787 en het naastgelegen pand Kerkstraat 15, huis Pompe uit (waarschijnlijk) 1751, dat als smederij heeft dienstgedaan (smederij is afgebroken). Van Kloosterland tot en met de kerk wordt de oudste bebouwing gevormd door 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse panden, die zich met name aan de

	evenzijde bevinden en waarvan de dichtheid tegenover de kerk het hoogst is.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Kerkstraat, een oude dorpsstraat; panden liggen verschillend georiënteerd ten opzichte van straat (haaks en evenwijdig); tegenover de r.-k. kerk; aan noordzijde hoekligging met Pastoor Buyslaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met ondiepe voortuinen en vrijstaande bergingen in achtertuinen
Ontsluiting	Via achterom, geen voordeuren in voorgevel; hoekpand nummer 94 met voordeur in zijgevel
Rooilijn	Gelegen in de van pand tot pand net iets verspringende rooilijn van de Kerkstraat; in dit geval dicht aan de straat gelegen, door slechts een bescheiden voortuin van de straat gescheiden, net als de nummers 76-82 en 90-92
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Geschakelde arbeiderswoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (echter entrees in achtergevel, geen ‘voordeuren’)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijke bouwmassa)
Aantal bouwlagen	1 (oorspronkelijke bouwmassa)
Kapvorm	Mansardekap (oorspronkelijke bouwmassa)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (details in gele en rode verblendsteen met gekleurde voegen, kunststenen afdekking puntgevel, gecementeerde plint)
Stijl	Invloed neo-Hollanse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Twee huizen met puntgevels; speklagen in gele steen; strekken in gele en rode steen met ook in boogvelden afwisselend gele en rode steen; sierlijsten onder dakvoet in metselwerk met zaagtandlijst en bloklijst; dakkapellen met luiken met zandlopermotief en bekroning in hout; bij 110/112 schoorsteen met sierwerk in gele verblendsteen, aldaar T-schuifraam met luiken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de

	ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de onderlinge samenhang in bouwtijd (eerste decennium van de 20ste eeuw), dakbedekking (gesmoorde pannen) en gebouwtype (arbeiderswoningen) van de huisnummers 76 t/m 112
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de oorspronkelijk rijke, karakteristieke en eigentijdse materialen en detaillering; als typerend voorbeeld van geschakelde woningen met details ontleend aan de neo-Hollandse renaissance; vanwege de typologie van dienstwoningen van een buitenplaats; als voorbeeld van en behorend tot dorpse bebouwing vanwege de grootte (korrelgrootte)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de Kerkstraat en de buitenplaats Duinrell in het bijzonder; als herinnering aan de omvang van het terrein van Duinrell
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de detaillering en materiaalgebruik daar waar die nog aanwezig is
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Kerkstraat
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden laat-19de-eeuwse bebouwing in het dorpscentrum; vanwege de zeldzaamheid van dienstwoningen van een buitenplaats op deze schaal (tien-onder-een-kap)

Kerkstraat ongenummerd, bij Storm van 's Gravesandeweg 2, gedenkteken

Naam	Wilhelminamonument
Oorspronkelijke functie	Herdenken
Type	Gedenkteken
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Gedenkteken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1950
Architect	A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opschrift: 'Standvastich is gebleven mijn hert in tegenspoet', '1880 31 VIII 1950' Monument uit 1950 ter ere van koningin Wilhelmina (1880, geboren op 31 augustus, - 1962), die in 1948 de troon afstond aan Juliana. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en

	openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja

Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In plantsoen op hoek Ridderlaan/Storm van 's Gravesandeweg/Kerkstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken
Taptoelopende, vierkante zuil in travertijn met basis en bekroning bestaande uit terugspringende delen en bol met bronzen kruis, voorstellende de rijksappel. Tekst in bronzen letters en bronzen plaquette met buste van Wilhelmina.
Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het eigentijdse materiaalgebruik en zorgvuldige detaillering
Cultuurhistorische waarde	Vanwege de herinneringswaarde, ter nagedachtenis aan Wilhelmina
Gaafheid (verwachting)	Gaaf bewaard
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Zeer herkenbaar in zijn functie
Zeldzaamheid	Enige Wilhelminamonument in Wassenaar

Kievietslaan 9

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1916
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met garage Eigen woonhuis architect (tot 1937). Uitbreiding in 1931 met vijfhoekige serre door architect zelf. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect*

	Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op de hoek met de Iepenlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Kievietslaan; schuur rechts op voorerf
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kievietslaan
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld (nagenoeg vierkant hoofdvolume)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (hoofdvorm tentdak)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Erkervormige uitbouwen van een bouwlaag met balkon of plat dak; risaliet in gevel aan Kievietslaan met rondboogvormig portiek met rondboogvormige entree en siermetselwerk in top; uitbouw van twee bouwlagen met steekkap aan zuidoostzijde met siermetselwerk en vier identieke tableaus met konijn-figuren; opgewerkte, gemetselde balustrade boven veranda; riet gedekte dakkapellen; rode nokvorsten; op nok tentdak gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege

bebouwingsbeeld	beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Kranenburg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Kievietslaan 34

Naam	Huis Erdman
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1961
Architect	G. Rietveld (projectarchitect J. van Dillen)
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van mr. P. Erdman en zijn vrouw E.J. Erdman-Visser. In 1966 wijziging kozijn in zuidoostgevel. In 1996 uitbreiding aan achterzijde van één bouwlaag onder plat dak, gevolgd door verbouwingen in 2000 en 2005. Hierbij de het hoofdvolume sterk vergroot en gewijzigd, waardoor geen sprake meer is van een oorspronkelijk volume. Bij de verbouwingen is de oorspronkelijke vormentaal, kleurstelling en materiaalgebruik zoveel mogelijk behouden c.q. nagevolgd. Zo is de oorspronkelijke entreepartij herplaatst in het verbrede volume. Ook zijn door toepassing van hetzelfde type bakstenen en zorgvuldige inbreiding geen bouwsporen van de verbredingen te zien. Gelegen aan de evenzijde van de Kievietslaan met overwegend naoorlogse bebouwing, waaronder tevens Kievietslaan 30 van 1958. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver,

	die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Gerrit Rietveld (1888-1964) was meubelmaker en architect uit Utrecht. Hij behoorde tot een groep kunstenaars die zichzelf de Stijlgroep noemden. Met hun strak vormgegeven ontwerpen waren zij voorloper van de Nieuwe Zakelijkheid. Bijzonder voor die tijd was de toepassing van primaire kleuren in het ontwerp. Ook Piet Mondriaan en Theo van Doesburg behoorden tot de Stijlgroep. Gerrit Rietveld werd wereldberoemd vanwege zijn stoelontwerpen die nu nog in vele musea te bezichtigen zijn. Zijn huis voor mevrouw T. Schröder-Schräder, dat in 1924 werd gebouwd aan de Prins Hendriklaan in Utrecht, prijkt op de werelderfgoedlijst van UNESCO en wordt beschouwd als zijn meesterwerk en hét voorbeeld van de architectuur van De Stijl in Nederland. Rietveld ontwierp veel huizen (in circa 40 jaar totaal circa 100 woonhuizen). Deze waren overigens niet allemaal zo revolutionair van ontwerp als het Rietveld-Schröderhuis. In 1959 werd het bureau van Rietveld uitgebreid met Joan van Dillen en Johan van Tricht en vanaf 1961 tot aan Rietvelds' overlijden heette de maatschap 'Rietveld, Van Dillen en Van Tricht. De portefeuille van het bureau groeide in korte tijd enorm.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (overwegend) gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen aan de evenzijde van de Kievietslaan waar de huizen overwegend haaks en met een langgerekte hoofdvorm ten opzichte van de laan liggen
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tussen de wijk De Kieviet en het parkbos van Groot Haesebroek gelegen

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf, met smalle zijtuinen en diepe voortuin
Ontsluiting	Vanaf Kievietslaan met auto-oprit aan linkerzijde van perceel
Rooilijn	Teruggeschoven positie ten opzichte van de overwegende voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt (plat dak, hoofdmassa haaks ten opzichte van straat)
Hoofdvorm	Langgerekt, kubistisch bouwvolume
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Bitumen en terrasvloer
Materialen gevels	Geglazuurde baksteen (grijs en blauw in halfsteendsverband); hout
Stijl	De Stijl / Nieuwe Zakelijkheid (modernisme)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Stalen kozijnen en ramen; kleurstelling wit, blauw en grijs; brede schoorsteen met stalen deur

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het na-oorlogse oeuvre van architect Rietveld; vanwege het typerende materiaal- en kleurgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid (ondanks de wijzigingen) als ‘Rietveld’
Zeldzaamheid	Als enige werk van Gerrit Rietveld in Wassenaar

Kievietslaan 35

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1950
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Als voorbeeld van het na-oorlogse werk van Van de Wall met typerende kenmerken, zoals opzet met aangebouwde garage maar ook detaillering zoals entreepartij en schoorsteen. Binnen zijn oeuvre sober en klein landhuis. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn

	werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (overwegend) gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf; oorspronkelijk met drive-in-garage aan voorzijde (in huidige situatie auto-oprit naar rechts op erf gelegen carport en voor voormalige inrijdeuren gazon)
Ontsluiting	Aan Kievietslaan
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig (hoofdvolume; bouwdeel met garage haaks)
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	
Kapvorm	Samengesteld zadeldak met steekkappen en zadeldak van garage haaks op hoofdkap
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd); in topgevel gepotdekselde houten delen
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vensters met latei en lekdorpel in schoon werk en met luiken; glas-in-lood; houten entree met luifel; segmentboogvormige toog van garage met dito dubbele inrijdeuren; houten dakkapel met gepotdekselde delen; schoorsteen met siermetselwerk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het na-oorlogse oeuvre van architect Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Kievietslaan 60, niet beschreven vanwege niet zichtbaar vanaf openbare weg (geselecteerd op basis van MIP-rapport uit 1992); pand is niet bezocht in 2009, noch in 2013, in verband met reikwijdte van het onderzoek (opname vanaf openbare weg) niet nader onderzocht

Naam	
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Paardenstal-dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1937
Architect	W.M. Dudok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend bij het landhuis Groot Haesebroekseweg 44, dat als rijksmonument beschermd is (gelegen op ruim 180 meter ten noordwesten van het huis); in het landschappelijk aangelegde parkbos gelegen voormalige paardenstal annex dienstwoning die verbouwd is tot woning. Ontworpen door gerenommeerde, landelijk en internationaal bekende architect. Van belang als onderdeel van de buitenplaats-structuur en daarbij behorende historisch-functionele onderdelen. Karakteristieke Z-vormige hoofdvorm is behouden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Klein Hoefijzerlaan 6; Groot Hoefijzerlaan 34

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met gemetselde hekpijlers en garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van G. Knaap en L. Kool. Het complex onderscheidt zich van andere dubbele woonhuizen doordat het dubbele woonhuis is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. Gemetselde hekpijlers met natuurstenen, samengestelde afdekking bekroond met bolelement. Het ijzeren draaihek van Klein Hoefijzerlaan 6 is in dezelfde rood(bruin) geschilderd als de ramen. Klein Hoefijzerlaan 6 met garage uit bouwtijd. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Klein Hoefijzerlaan is sinds de aanleg in 1925 genoemd naar de in

	oorsprong 16de-eeuwse boerderij Klein Hoefijzer aan de Laan van Koot (nog bestaand). De Groot Hoefijzerlaan was oorspronkelijk de oprijlaan van het landgoed Groot Hoefijzer en wordt sinds 1925 zo genoemd. Een deel van dit landgoed valt nu onder Wittenburg. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool

	temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Klein Hoefijzerlaan - Groot Hoefijzerlaan; in een teruggeschoven positie ten opzichte van de Groot Hoefijzerlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaande twee-onder-een-kap-woning, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Groot Hoefijzerlaan 34 via auto-oprit vanaf Groot Hoefijzerlaan aan linker (noord)zijde van perceel; Klein Hoefijzerlaan 6 via auto-oprit uiterst rechts (zuidzijde) van perceel aan Klein Hoefijzerlaan
Rooilijn	Teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis (van het type landhuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan Klein Hoefijzerlaan
Nokrichting	Evenwijdig aan Klein Hoefijzerlaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld, hoofdkap afgeplat schilddak waarbij dakschilden diverse keren tot op begane grond-niveau zijn doorgetrokken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dubbel woonhuis dat is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis; risalerende, aangekapte geveldelen met erkers en balkons; opengewerkte, gemetselde balkon-borstweringen; aangekapte dakkapellen; gemetselde schoorsteen; rode nokvorsten; natuurstenen lateien bij erkers; roedenverdeelde ramen/balkondeuren met grotendeels behouden, oorspronkelijke kleurstelling wit-rood(bruin).

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de verschijningsvorm die suggereert dat het om één groot landhuis gaat; als

	voorbeeld van een dubbel landhuis in landhuisstijl uit het Interbellum en van de hand van architect Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde kleurstelling, materialen en detaillering

Klein Persijnlaan 37

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	P.J. Bogaards
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van L.A. Schoppenhauer gebouwd. Naastgelegen pand uit dezelfde bouwtijd en van dezelfde architect (Klein Persijnlaan 35). *Over Persijn* Persijn is een kleine woonwijk tussen het Kerkehout en de buitenplaats Langenhorst, ten zuiden van de Rijksstraatweg. De buurt is genoemd naar kasteel Persijn, dat ten zuidoosten van de buurt lag. Van het 16de-eeuwse huis of kasteel Persijn zijn nog ondergronds restanten aanwezig en ook herinneren een aantal watergangen aan de historie van Persijn. De bebouwing bestaat uit overwegend vrijstaande woonhuizen en dubbele woonhuizen uit het Interbellum.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Klein Persijnlaan, die in L-vorm van Rijksstraatweg naar de Persijnlaan loopt; nabij de bocht gelegen. De bebouwing bestaat uit een gevarieerde verzameling woonhuizen van verschillende typen, oriëntatie, grootte en die zonder vaste rooilijn gesitueerd zijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand op een klein perceel met kleine voor- en zijtuinen en ruimere achtertuin; gebouwd op een naar achter toe hellend terrein
Ontsluiting	Aan de laan met links auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur; vooruitgeschoven positie ten opzichte van omringende panden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2 / 3 (souterrain)
Kapvorm	Schilddak (samengesteld)
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen

Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sober gedetailleerd huis met asymmetrische voorgevel met driezijdige erker en overhoekse loggia erboven; houten balkonhek; houten ramen met onder perseinnes en roedenverdeelde bovenlichten; entree met bovenlicht; bakstenen lekdorpels; dakoverstek met houten afwerking en klossen; dakkapellen met plat dak; gedetailleerde wisseldorpel van schuiframen; ruiten met glas-in-lood; gemetselde schoorsteen op daknok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een karakteristiek huis uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Persijn in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Klingelaan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1924
Architect	J.W. Blom
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond voor de aanleg van de Laan van Koot in 1919. In de jaren '20 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. Klingelaan 4 vormt daarop een uitzondering (net als enkele andere panden, zoals het als rijksmonument beschermde hoekpand Klingelaan-Zijdeweg, Zijdeweg 5 uit 1922).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het zuidelijke, relatief dichtbebouwde deel van de zuid-Wassenaarse wijk Binnenklingen met overwegend vrijstaande en dubbele woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een licht verspringende voorgevelrooilijn; op de hoek Klingelaan-Binnenweg en in de knik van de Klingelaan

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, op vijfhoekig hoekperceel, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Klingelaan
Rooilijn	De knik in de weg volgend en derhalve niet evenwijdig aan de overige bebouwing aan de Klingelaan, noch aan de Binnenweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Klingelaan
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld schilddak, deels afgeplat
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel aan Klingelaan met middenrisaliet met topgevel; in midden risaliet hoofdentree met houten deur, bovenlicht en luifel; kleine staande 'ladder'vensters; zeshoekig venster in top; hanenkammen; sier metselwerk langs topgevel; eindpannen; aan weerszijden risaliet samengestelde raampartijen met onderluiken; sierbanden in opgaand werk; bakstenen lekdorpels; houten gootafwerking met klossen; aangekapte dakkapellen in hout

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de markante en beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het evenwichtige en zorgvuldig gedetailleerde ontwerp met aan de Amsterdamse School ontleende horizontale belijning van gevels en ramen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Klingelaan 45

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1948
Architect	A. van Essen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Inclusief tuinaanleg met pergola, terrassen, muren en trappen *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond voor de aanleg van de Laan van Koot in 1919. In de jaren '20 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. *Over de architect* Architect Albert van Essen (1890-1967) is een Voorburgse architect die met name na de Tweede Wereldoorlog enkele huizen in Wassenaar bouwde. Hij was voor de oorlog verantwoordelijk voor Konijnenlaan 27 uit 1929 en Willem III-laan 7 van rond 1930, beide in een kubistisch-expressionistische stijl met invloeden van de Nieuwe Haagse School. In 1940 ontwierp hij de rijtjeswoningen (14-onder-een-kap) op Hogerbeetsstraat 2 tot en met 38. Ook in

	Binnenklingen ontwierp hij woningen, zoals Klingelaan 45 en 26 tot en met 32, alle uit 1948. In deze woningbouw liet hij zich leiden door een sobere, meer op het traditionalisme geïnspireerde bouwstijl.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het noordelijke, relatief dichtbebouwde deel van de zuid-Wassenaarse wijk Binnenklingen met overwegend vrijstaande woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een licht verspringende voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met bijbehorende tuinelementen zoals terrassen, muurtjes en een pergola; aan voorzijde convexe trappen naar lager gelegen tuin; pergola als poort over auto-oprit met gemetselde pijlers
Ontsluiting	Aan rechterzijde perceel met auto-oprit naar aangebouwde garage
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straatzijde
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (hoofdvolume staafvormig)
Aantal bouwlagen	1 / 1½
Kapvorm	Samengesteld (hoofddak zadeldak)
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme (sobere Wederopbouwarchitectuur)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	De waardering van ontwerp is met name gericht op de groepering van bouwvolumes mede in relatie tot de tuin en overgangselementen van huis naar tuin, zoals de terrassen; aan rechterzijde volume van één bouwlaag met schilddak waarin garage; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’

Object: ensemblewaarde	Vanwege de relatie van tuin en huis
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Van Essen; als voorbeeld van een na-oorlogs huis in de stijl van het traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Koekoekslaan 2 b

Naam	De Blauwe Klok
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	A.P. Smits; C. van de Linde
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gemetselde hekpijlers met natuurstenen dekplaten aan straat. In opdracht van J.J. Hasselbach. Naam bij inventarisatie in 1992 opgetekend; hierbij ook jaartal in vergaarbak naast entree aangetroffen. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. *Over de architecten* Anthonie Pieter Smits (1881-1957), Hendrik Fels (1882-1962) en Cornelis van de Linde (1886-1941) werkten samen. Hun architectuurstijl is beïnvloed door de Engelse landhuisstijl en de Nederlandse boerderij-bouw. Ook hadden ze aandacht voor de overgang van huis naar tuin, mede in relatie tot het omliggende landschap. Fels, geboren te Rotterdam, studeerde Bouwkunde aan de Technische Hogeschool in Delft bij de hoogleraren E. Gugel, K. Sluyterman en J.F. Klinkhamer. Fels brak zijn studie voortijdig af en ging werken op het bureau van Joh. Mutters, waar zijn zwager A.P. Smits chef de bureau was. In 1906 startten zij samen een eigen bureau. Smits, opgeleid in zijn woonplaats Haarlem aan de School voor Bouwkunde, Versierende kunsten en Kunstambachten, waar onder anderen K.P.C. de Bazel en J.W. Hanrath les gaven, werkte eerder in de gerenommeerde kunstnijverheidswerkplaats van de firma Wisselingh & Co in Amsterdam. Zowel hij als Fels

	toonde een grote belangstelling voor het interieurontwerp. Beiden waren bestuursleden van de Vereniging voor Ambachts- en Nijverheidskunst (VANK) en van 1916 tot 1935 'vrije medewerkers' van de sociaal-idealistische meubelfabriek Labor Omnia Vincit (LOV) in Oosterbeek. Hun gezamenlijke oeuvre bestond grotendeels uit landhuizen en villa's in Den Haag en omgeving. In Wassenaar ontwierpen ze in 1913 villa Eikenrode aan de Rijksstraatweg, die halverwege de jaren dertig ingrijpend zou worden verbouwd. Ook ontwierpen ze het huis Cantecleer op Van der Oudermeulenlaan 9 uit 1922. De gebouwen werden getypeerd door een nadrukkelijke samenhang tussen interieur en exterieur. Ook moesten ze door een zorgvuldige situering één harmonisch geheel vormen met het omringende landschap. De opzet en architectuur toonde de invloed van de Engelse landhuisarchitectuur en het traditionalistisch rationalisme van K.P.C. de Bazel. In 1918 kreeg Fels, via zijn broer Jan Jacob, als elektrotechnische ingenieur werkzaam bij de maatschappij, zijn eerste grote opdracht voor een verbouwing aan het hoofdkantoor van de Provinciale Geldersche Electriciteits-Maatschappij (PGEM) in Arnhem. Het verzoek vormde het begin van een lange verbintenis aan de maatschappij en het begin van het einde van de samenwerking met Smits. Fels en Smits beëindigen hun samenwerking in 1920. Smits bleef in de eerste plaats een landhuisarchitect, terwijl Fels zich vooral richtte op de industrie-architectuur hoewel ook hij woonhuizen zou blijven ontwerpen. In 1927 werd het bureau A.P. Smits en C. van de Linde opgericht. Van de Linde was een boerenzoon die zijn vak in de praktijk leerde en die op het bureau van K.P.C. de Bazel werkte. Hij realiseerde ontwerpen in Batavia. Na zijn terugkeer naar Nederland werkte hij tot zijn dood met Smits samen, met name in de villabouw in 't Gooi en de duinstreek.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Koekoekslaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Koekoekslaan 2 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan linkerzijde perceel met auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering vanwege wintergroene beplanting

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt, kopse gevel naar straat gericht
Nokrichting	Overwegende richting haaks op straat
Hoofdvorm	Samengesteld (langgerekt volume)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen; gepotdelselde delen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Loggia aan voorzijde; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Smits en Van de Linde
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Koekoekslaan 3

Naam	Nijenhorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van J.M. Kolff; volgens bouwtekening zou het huis 'Langeduin' gaan heten, maar boven de entree staat 'Nijenhorst'. In 1961 en 1970 werd het pand verbouwd waarbij onder meer ramen vernieuwd werden. In 1997 vond een verbouwing plaats waarbij de oorspronkelijke situatie zoveel mogelijk hersteld werd. Het pand ziet er grotendeels uit zoals op de bouwtekening uit 1925. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog (GIP Score 4)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Koekoekslaan heeft een rijke scharkering van

	positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Koekoekslaan 3 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Oprit met rondweg en rond gazon in het midden
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (ruw gepleisterd en geschilderd, delen in schoon metselwerk waaronder plint, langs topgevels en langs entreepartij)
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Levendig volume met verschillende goot- en nokhoogten en grote diversiteit aan risalerende en boven de dakvoet uitgebouwde bouwdelen, zoals een groot traplicht dat boven de dakvoet uitgebouwd is met schildkap; levendige gevelbehandeling door schilderachtig geheel met contrasten van wel en niet schoon werk; entreepartij met houten paneeldeur met ruiten en zijlichten en houten luifel; linker topgevel afgesloten met als tuit vormgeven schoorsteen; houten bloembakken onder vensters en traplicht; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Kranenburg; als voorbeeld van een woonhuis in de stijl van de Engelse landhuisstijl en bijbehorende, zeer schilderachtige detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel

	gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Koekoekslaan 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1930
Architect	Th. E.R.G. Arnold
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Koekoekslaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Koekoekslaan 6 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan linkerzijde perceel met auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Weinig zichtbaar (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel hoofdvolume haaks op straat

Nokrichting	Haaks en evenwijdig
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde, geglazuurde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (lichtgeel en delen donkere steen)
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Langgerekte, in elkaar geschoven volumes met sterk overstek en sterk horizontale belijning en dominante, hoog opgemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in de stijl van de Nieuwe Haagse School
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Koekoekslaan 7

Naam	Sprokkelhoeve (naam hoofdhuis)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning-garage
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	M.E. van der Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dienstwoning annex garage van Konijnenlaan 6 *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Brandes tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 en Schouwweg 107, beide in 1915 en 102 in 1917. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er

	van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Koekoekslaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Koekoekslaan 7 past daarin
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het pand staat ten noorden van het huis, op circa 30 meter afstand; de achtertuinen grenzen aan elkaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad naar entree en auto-oprit naar op achtererf gelegen garage (niet uit bouwtijd) aan rechterzijde van perceel
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (hoofdentree in linkerzijgevel)
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume/dak)
Hoofdvorm	L-vormig hoofdvolume
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld uit wolfskap met haaks daarop schildkap (aanbouwen onder plat dak)
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd, plint in schoon werk)
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roedenverdeelde ramen met luiken, tegels als lekdorpels, gepleisterde schoorsteen op daknok, dakkapel met leien gedekte wangen en plat dak, entree met zijlichten en luifel in hout, gesteund door sierijzerwerk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Object: ensemblewaarde	Vanwege de relatie met het huis Konijnenlaan 6 in historisch-ruimtelijk, functioneel en stilistisch opzicht
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dienstwoning uit het Interbellum en als onderdeel van Konijnenlaan 6; als onderdeel van het oeuvre van architect Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Koekoekslaan 9

Naam	Vesta
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	J. Miedema
Bijzonderheden/ opmerkingen	Naam huis in terracottagevelsteen boven entree In opdracht van H.A. Mens In 1930 serre toegevoegd, in 1968 een garage met plat dak aan de voorzijde toegevoegd en in 2008/2009 intern en extern verbouwd, waarbij onder meer ramen vernieuwd zijn. Hierbij komt het oorspronkelijke karakter van het pand meer tot zijn recht. Ook is zijn de terracottaelementen bij de voordeur ontdaan van witte verf. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Koekoekslaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Koekoekslaan 9 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf

Ontsluiting	Toegangspad naar hoofdentree en auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Huis is schuin georiënteerd ten opzichte van de weg; hoofdentree op noordwesthoek
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (rieten dak deels doorgetrokken over verdieping)
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet (tevens doorgetrokken tot halverwege verdieping en ook tot aan begane grond
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd); details in terracotta
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	In een expressieve vormentaal ontworpen landhuis met een levendige kap door vorm, rietgedekte uitbouwen waaronder de entreepartij, riet gedekte dakkapellen en verschillende hoogten van de dakvoet; entree in uitbouw met groot overstek gesteund door kolommen met terracotta basis en kapitelen, met gemetselde stoep en klinkertegels, met opengewerkte, gemetselde balustrade, met rondboogvormige, houten paneeldeur met terracotta aanzet- en sluitstenen, daarboven gevelsteen met poezen en mandje en tekst ‘Vesta’. Houten, roeden verdeelde ramen, overhoeks en met bloembakken; gemetselde schoorsteen op nok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis in de stijl van de landhuisstijl en bijbehorende, zeer expressieve bouwmassa
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Konijnenlaan 6

Naam	Sprokkelhoeve
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	M.E. van der Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ensemble met Koekoeklaan 7, bijbehorende dienstwoning met garage *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Brandes tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 en Schouwweg 107, beide in 1915 en 102 in 1917. De Konijnenlaan is een lange, licht slingerende weg tussen de Stoeplaan en de Koekoekslaan, die deels in 1876 en deels in 1909 aangelegd is. De laan kent een hoge concentratie aan hoogwaardige architectuur, waarbij de huizen individueel (niet in een rooilijn) en uniek ten opzichte van de laan gelegen zijn; de laan is anno 2012 de duurste straat van Nederland. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en

	werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur. *Over de architect van de tuin* De tuin is mogelijk naar ontwerp van tuinarchitect H. Roeters van Lennep aangeleged. Henri Roeters van Lennep (1889-1971) was een bekende tuin- en landschapsarchitect en werkte in Wassenaar samen met architect Van de Wall. Hij heeft tuinontwerpen gerealiseerd bij huizen van

	Van de Wall, zoals aan de Duinweg 14 (1916, Baldershage, rijksmonument), Duinweg 20 (1913), Konijnenlaan 6 (1921), Groot Haesebroekseweg 59 en 61 (1928), Rijksstraatweg 390-394 (villa Eikenrode, rijksmonument, 1933). Roeters van Lennep ontwierp ook buiten Wassenaar, zoals het Juliana- en Bernhardpark in 1936 en de aanleg van Vreugd en Rust in 1939, beide in Voorburg. In 1959 ontwierp hij ook de tuin bij zijn eigen woonhuis aan de Duinrooslaan 3 in de wijk Binnenklingen te Wassenaar. Het duo Van de Wall/Roeters van Lennep werkte in de, voor de bouwtijd typerende, Nieuw Architectonische tuinstijl. Hiertoe behoren de stenen tuinelementen zoals terrassen, keermuren en trappen, zoals aan de voorzijde van het huis zijn aangebracht. Bij deze stijl, die in het Interbellum gangbaar was, wordt veel aandacht besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. De architectonische relatie tussen binnen en buiten is belangrijk voor het ontwerp van het huis en zijn directe omgeving en één van de karakteristieke kenmerken van het huis. Het 'buiten-binnen-zijn' komt tot uitdrukking in de toepassing van serres, veranda's etc.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Konijnenlaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Konijnenlaan 6 past daarin
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De dienstwoning op Koekoekslaan 7 staat ten noorden van het huis, op circa 30 meter afstand; de achtertuinen grenzen aan elkaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan rechterzijde perceel naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt (hoofddak is tentdak)
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Hoofddak tentdak en volume haaks daarop met schildkap en uitbouwen onder schildkap, net als

	dakkapellen
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (begane grond in schoon werk, verdieping gepleisterd en geschilderd)
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Met leien gedekte erker; veranda met korfboog en gemetseld terras met plavuizen; lekdorpels in schoon werk; gemetselde schoorsteen op nok; houten ramen met glas-in-lood

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Object: ensemblewaarde	Vanwege de relatie met de dienstwoning Koekoekslaan 7 in historisch-ruimtelijk, functioneel en stilistisch opzicht
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum; als onderdeel van het oeuvre van architect Van de Wall en mogelijk zijn samenwerking met tuinarchitect Roeters van Lennep
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Konijnenlaan 41

Naam	De Hilhorst (vanaf 1930)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aangebouwde garage als onderdeel van ontwerp In ontwerp sterk gelijkend op Groot Haesebroekseweg 51. Van oorspronkelijke aanleg weinig behouden. In opdracht van L. Hardt. Naam bekend van 1930-1954. In 1930 werd een overdekte autowasplaats toegevoegd. In de jaren 1950 werd het pand verbouwd, net als in 1990. Huidige erfafscheiding, inrit en hekpijlers uit 1997. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Brandes tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 en Schouwweg 107, beide in 1915 en 102 in 1917. De Konijnenlaan is een lange, licht slingerende weg tussen de Stoeplaan en de Koekoekslaan, die deels in 1876 en deels in 1909 aangelegd is. De laan kent een hoge concentratie aan hoogwaardige architectuur, waarbij de huizen individueel (niet in een rooilijn) en uniek ten opzichte van de laan gelegen zijn; de laan is anno 2012 de duurste straat van Nederland. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn

	oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. Van de

	tuinaanleg is vrijwel niets bewaard gebleven.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Konijnenlaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Konijnenlaan 41 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan linkerzijde van perceel (niet-oorspronkelijk)
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (hoofddak afgeplat schildkap met ter plaatse van uitbouwen aangekapte schildkappen; met zeeg)
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (details in kunststeen)
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning door middel van kunststenen banden ter beëindiging plint, als latei, als luifel en ruime overstekken; verticaliteit door risalerende delen en hoog opgemetselde schoorsteen; paneeldeur met bovenlicht boven luifel; stalen ramen; dakkapellen met plat dak; (voormalige) garage via tussenlid met hoofdvolume verbonden met garage van een bouwlaag met schildkap

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum in de stijl van de Nieuwe Haagse School; als onderdeel van het oeuvre van architect Brandes
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Konijnenlaan 42

Naam	Eikenzande
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	J.H. Plantenga
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van prof. mr. G.W.J. Bruins *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Brandes tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 en Schouwweg 107, beide in 1915 en 102 in 1917. De Konijnenlaan is een lange, licht slingerende weg tussen de Stoeplaan en de Koekoekslaan, die deels in 1876 en deels in 1909 aangelegd is. De laan kent een hoge concentratie aan hoogwaardige architectuur, waarbij de huizen individueel (niet in een rooilijn) en uniek ten opzichte van de laan gelegen zijn; de laan is anno 2012 de duurste straat van Nederland. *Over de architect* Jan Hendrik Plantenga (1891-1942) studeerde aan de Technische Hogeschool te Delft en promoveerde in 1925. In deze periode werkte hij bij de Rijksgebouwendienst. Daarna werkte hij bijna zes jaar lang als zelfstandig architect en ontwierp onder meer Konijnenlaan 42 (1924), Kievietslaan 31 (1925), Oranjelaan 6 (1925), Prins Frederiklaan 10-12 (1925). Van Bergenlaan 6 was zijn eerste project in Wassenaar. In deze periode was hij docent en later directeur van de Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Hij bouwde

	zijn eigen woonhuis aan de Prins Frederiklaan 14 in 1922.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Konijnenlaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Konijnenlaan 42 past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan rechterzijde van perceel
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in langsgevel aan rechterzijde
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld (hoofdvolume staafvormig)
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld zadeldak met lager volume aan voorzijde en haaks aangekapte risalieten
Materialen dakbedekking	Rode, gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Driezijdige erker aan tuinzijde; hoofdentree met luifel aan rechterzijde; houten, roedenverdeelde ramen; siermetselwerk; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum; als onderdeel van het oeuvre van architect Plantenga
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Koninginneweg 1

Naam	Septima
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Villa; garage; hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	Co Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met vrijstaande garage en gemetselde hekpijlers uit de bouwtijd. Bouw niet overeenkomstig tekening van bouwaanvraag in opdracht van R. Hollaar. Naam pand op luifel boven entree (volgens bouwtekening Lecotine). Stalen ramen vervangen door kunststof. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-

	Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze

	wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op de hoek Groot Haesebroekseweg-Koninginneweg aan een driehoekige groenstrook die overloopt in de groenstrook in het midden van de Koninginneweg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De vrijstaande garage staat ten noordwesten van het pand, op ca. 1,5 meter
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Dubbele, gebogen oprijlaan met aan opritten gemetselde hekpijlers
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	(Ongeveer) evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengestelde schildkap (met zeeg)
Materialen dakbedekking	Rode, gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kubistische samenstelling van volumes met horizontale accenten in de vorm van kunststenen banden als lateien, onder de dakvoet en forse overstekken, en een hoog opgemetselde schoorsteen als verticaal accent. Aan zuidoostzijde loggia op verdieping; houten entreedeur met ruit en diefijzer, luifel, gemetselde stoep en gemetseld 'balkon'; afwerking van dakoverstek met houten latwerk; dakkapellen met plat dak; gemetselde schoorsteen op nok

Architectonische kenmerken garage
Vanuit een rechthoekig grondvlak opgetrokken in baksteen en voorzien van een schilddak, gedekt met rode gebakken leipannen in maasdekking; aan de voorzijde houten inrijdeuren.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende hoekligging aan een van de hoofdtoegangswegen van De Kieviet
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en visuele relatie van het huis met de garage
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Brandes
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik

Koninginneweg 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, entreehekken met pergola en garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	N.V. Bouwbureau v/h Voormolen en Bongers
Bijzonderheden/ opmerkingen	De entreehekken met pergola zijn een ontwerp van architect J.W. Blok uit 1945. De firma Voormolen en Bongers was een aannemersbedrijf uit Den Haag, dat Papaverhof, een woningbouwcomplex in Den Haag van architect J. Wils (dat tot de top 100 van Nederlandse monumenten behoort), gebouwd heeft. Het bureau bouwde ook de naastgelegen nummer 2 en 4, alle in opdracht van mr. Holland uit Den Haag. Ook de garages werden door Voormolen en Bongers gebouwd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige

	situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; op de hoek Iepenlaan-Duinweg-Koninginneweg; tegenover de lokvinken Duinweg 1 en Iepenlaan 8; aan de Koninginneweg, die een breed profiel heeft met in het midden een brede groenstrook
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Voetgangerspad vanaf Koninginneweg; auto-oprit aan linkerzijde perceel aan Iepenlaan naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur, waarbij in tegenstelling tot de gangbare bouwwijze in De Kieviet sprake is van een behoorlijk eenduidige voorgevelrooilijn en waarbij het pand in voorgevelrooilijn van Iepenlaan en Koninginneweg ligt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering vanwege wintergroene beplanting

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (entree in linkerzijgevel aan Iepenlaan)
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Samengesteld, vanuit een vierkante basis
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (hoofddak tentdak met aangekapte zadel- en schilddaken en rietgedekte dakkapellen)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roedenverdeelde ramen; grès tegels als lekdorpels; rode nokvorstpannen; gemetselde schoorsteen op nok; erker met op verdieping loggia met schilddak aan zijde Koninginneweg; overhoeks uitkragend metselwerk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum in de stijl van een (Engels) landhuis
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Koninginneweg 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1914
Architect	A.R. Hulshoff; A.A. Kok
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van A. Snethlage Een van de eerste woonhuizen van De Kieviet, gelegen naast de eerste lokvink aan de Duinweg 1 uit 1914. Aan achterzijde uitgebreid. *Over de architecten* A.R. (Allard) Hulshoff (1880-1958) vormde van 1907 tot 1915 een architectenbureau te Amsterdam met A.A. (Abel) Kok (1881-1951). Hulshoff werd in 1915 hoofd van de afdeling Publieke Werken van Amsterdam en realiseerde aldaar zeer veel gebouwen, geïnspireerd door de Amsterdamse school. Hij nam Kok aan als 'eerste architect'. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De

	nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; naast de eerste lokvink op Duinweg 1; aan de Koninginneweg, die een breed profiel heeft met in het midden een brede groenstrook
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan linkerzijde van perceel
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld (twee haaks op elkaar staande zadeldaken)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse invloeden
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Entreeportiek met kolommen; lateien in staand verband, afgesloten met een streklaag; houten gootafwerking met klossen; dakkapellen met plat dak en wangen met rode gebakken leipannen afgwerkt; gemetselde schoorsteen; houten ramen met roedenverdeling; cirkelvormig venster in topgevel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als een van de eerste woonhuizen in De Kieviet; als onderdeel van het oeuvre van Hulshoff & Kok
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Korenlaan 10, 12, Windlustweg 19, 21

Naam	Korenblom (Korenlaan 12); Euforie (Korenlaan 10); Huize Broeck (Windlustweg 21)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis, woon-winkelpand en woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis, woon-winkelpand en woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921 (ontwerp)
Architect	Versteegh en De Vries
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dubbel woonhuis op hoek Korenlaan 12-Windlustweg 21 met op Korenlaan 10 een winkel-woonhuis en op Windlustweg 19 een vrijstaand woonhuis (nu in gebruik als woon-winkelpand). De wijzigingen die de panden hebben ondergaan zijn alle van ondergeschikte betekenis. Piet de Vries (1897-1992) werkte eerst op diverse bureaus, waaronder van Versteegh en startte in 1921 een eigen bureau in Friesland. Cornelis Pieter Versteegh (1892-) had een bureau te Den Haag.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Windlustweg-Korenlaan-Molenplein, op vijfhoekig perceel dat met een punt naar het Molenplein gericht ligt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door smalle stroken van voor- en zijtuinen en achter iets dieper achtererf met bergingen/garage; erfafscheiding aan Windlustweg 19 met gemetselde, lage muur met hogere pijlers en daartussen houten beplanking; aan Molenweg met wintergroene heg bij Korenlaan 12
Ontsluiting	Met toegangspad naar Windlustweg 21, met auto-oprit aan rechterzijde perceel bij Korenlaan 12 en tevens toegangspad naar hoofdentree; Korenlaan 10 met auto-oprit en toegangspad; Windlustweg 19 met entree aan rechterzijde
Rooilijn	De bebouwing aan zowel de evenzijde van de Korenlaan als de onevenzijde van de Windlustweg ligt niet in een strakke rooilijn; het pand is passend in de bebouwingstructuur en ligt terug ten opzichte van de hoek Molenplein
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig

Hoofdvorm	Vijfhoekig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld (twee schuin ten opzichte van elkaar geplaatste daken met aan achterzijde een schild, in het midden een plat dak, afgewerkt met een 'dakschild'; dakkapellen met schilddaken)
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen (deels gepleisterd, deel witgeschilderd)
Stijl	Invloed expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitbouwen van één laag met stenen balkonbalustrade aan zowel langsgevels als kopse zijden; in uitbouwen aan langsgevels entrees met daarboven namen van het pand en balkon; hoeken op kopse voorzijde uitkragend gemetseld, ook overhoeks uitkragend metselwerk; in top blokkenverband

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de markante perceelsvorm en aansluiting op plein en straten
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijke, functionele en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de markante hoofdvorm van het dubbele woonhuis op de hoek; vanwege de wijze waarop met de stedenbouwkundige situatie in vorm en richting van de panden is omgegaan
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de omgeving Molenplein in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Korenlaan 21, Molenweg 28

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/garage
Type	Drive-in-woning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drive-in-woningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	B. van der Lecq
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1926 ontwierp architect B. van der Lecq vijf geschakelde middenstandswoningen in opdracht van H. van der Helm in zakelijk expressionistische stijl aan het Molenplein op de hoek Molenweg en Korenlaan (geadresseeerd Molenplein 14-16, Korenlaan 25, Molenweg 32). Hij ontwierp ook twee drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28, alsmede de bergingen in de tuin. Ondanks dat de drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 tot dezelfde ontwerpfase behoren, is het ontwerp afwijkend van de vijf woningen. Om deze reden zijn ze niet als integraal onderdeel van het blok aan het Molenplein opgenomen. De woningen annex garages zijn als type (vroeg voorbeeld van drive-in woning) van belang. *Over de architect* Bastiaan van der Lecq (1891-1961) – niet te verwarren met Bart van der Leck – begon zijn carrière met teken- en ontwerpwerkzaamheden op de architectenbureaus van W. Kromhout en H.P. Berlage. Rond 1920 werkte hij bij het bureau van D. Roosenburg, die in deze periode sterk evenals verschillende andere architecten in Nederland werd beïnvloed door het werk van de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright. Dit onderscheidde zich vooral door de toepassing van kubische bouwmassa's, door een sterke horizontale geleding, geaccentueerd door brede horizontale lateien en door ruim overstekende daken. In 1926 ontwierp Van der Lecq in Wassenaar vijf geschakelde woningen met vrijstaand twee drive-in- garages met bovenwoningen aan het Molenplein. Het waren zeer vroege voorbeelden van drive-in woningen. Hoewel hij twee jaar eerder in dienst was getreden als architect bij de afdeling Gemeentewerken van Rotterdam, trad Van der Lecq bij deze opdracht kennelijk als particulier architect op. In Rotterdam ontwierp hij verschillende gemeentelijke gebouwen waaronder twee

	scholen, een sluizencomplex (1933) en het kantoorgebouw van de rivierpolitie. Vanaf 1933 werkte hij weer als zelfstandig architect. Rotterdam bleef zijn belangrijkste werkterrein. Ook na de Tweede Wereldoorlog, toen hij onder meer de havenloodsen en dienstgebouwen voor de firma Müller & Co., de Evangelisch-Lutherse Andreaskerk (1941 - 1949) en de huisvesting voor het havenradarsysteem (1953-1956) langs de Nieuwe Waterweg ontwierp. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 zelfs het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Met de ruggen naar elkaar toe, evenwijdig aan elkaar; vrijwel evenwijdig aan de woningen aan het Molenplein (er is sprake van een gerende vorm van het gebied van de achtererven)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, grotendeels vrijstaand met klein achtererf/tuin (Korenlaan 21 aan linkerzijde belendend met Korenlaan 19; Molenweg 28 vrijstaand van garage aan rechterzijde, vrijstaand van tuinmuur links)
Ontsluiting	Aan straat

Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Drive-in-woningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Blinde zijgevels; dubbele garagedeur met twee tweedelige lichten op begane grond (Korenlaan 21, vernieuwd op Molenweg 28); entree met zij- en bovenlichten; driezijdige erker opverdieping met siermetselwerk; samengestelde, T-vormige vensterpartij in top; met hout afgewerkte gootlijsten met klossen; houten windveren; houten dakkapel met platte afdekking

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke, functionele en stilistische relatie tussen de drive-in-woningen onderling en met de woningen aan het Molenplein
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het type woonhuis uitgevoerd als drive-in-woning met garage en bovenwoning; als voorbeeld van drive-in-woningen en derhalve als voorbeeld van en als uitdrukking van de automobielcultuur in Wassenaar; als onderdeel van het oeuvre van architect Van der Lecq
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de omgeving Molenplein in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel geheel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van drive-in-woningen, met name bij Korenlaan 21
Zeldzaamheid	Als een van de vroegste, zo niet vroegste

	voorbeelden van drive-in-woningen in Wassenaar

Laan van Hoogwolde 2

Naam	De Beukenhof
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Herenhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	G.J. van der Mark (bouwtekening ondertekend met A. Mulder)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met gemetselde hekpijlers met lantaarns. Gebouwd in opdracht van H.A. van Nievelt, eigenaar van Hoogwolde en F. van Alphen, conform bouwtekening “landhuis met garage op Hoogwolde”. Pand verbouwd in 1941 en 1951. Uitbreiding onder plat dak aan achterzijde. *Over Hoogwolde* De 18de-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige ‘kasteel’ Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan), werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar,

	namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. H.A. van Nievelt kocht het deel tussen Rijksstraatweg en de Laan van Hoogwolde (sinds 1925 zo geheten) en liet daarop in 1905 een huis en een garage annex chauffeurswoning bouwen. Hij noemde zijn 'buiten' Hoogwolde en refereerde daarmee naar de historische buitenplaats. Van dit buiten is slechts nog de garage annex dienstwoning aan de Rijksstraatweg 554 behouden; het huis is (naar verluidt) in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Blijkbaar liet hij delen van het terrein ontwikkelen en/of verkocht hij delen. Behalve Laan van Hoogwolde 2 werd in 1931 een landhuis annex garage-dienstwoning op Houtlaan 5/Laan van Hoogwolde 6 gebouwd. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Laan van Hoogwolde, onderdeel van gespreid gelegen bebouwing op terrein van voormalige buitenplaats
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met achtertuin grenzend aan parkbos van voormalige buitenplaats
Ontsluiting	Via auto-oprit
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (hoge heg aan straatzijde en langs auto-oprit)

Architectonische kenmerken

Type	Herenhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap)

Hoofdvorm	L-vormig met uitstraling van 'vierkant' herenhuis
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat schilddak met aan voorzijde verlengde schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuw Historiserende Stijl (invloed Hollands classicisme)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Pand doet zich voor als statig herenhuis van twee bouwlagen met groot schilddak met zeeg; samen met als kroonlijst uitgevoerde dakoverstek, voorzien van bloklijst en raamtypen zijn dit de kenmerken die het pand zijn klassieke uitstraling geven; glas-in-lood ramen; luiken; dakkapellen met glas-in-lood en plat dak. Aan voorzijde uitbouw van een bouwlaag met daarin drie rondboogvormige openingen. Boven deze loggia de naam van het huis (gegevens van 1992).

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging op en tegenover de (voormalige) buitenplaatsen Hoogwolde, Oud Wassenaar en Rust en Vreugd
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van de bebouwing van de terreinen van de voormalige buitenplaats; als voorbeeld van een werk van Van der Mark; als voorbeeld van een huis in Nieuw Historiserende stijl met stijlkenmerken van het Hollands classicisme
Cultuurhistorische waarde	als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Hoogwolde/Oud Wassenaar in het bijzonder;
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Laan van Hoogwolde 6, zie beschrijving Houtlaan 5

Laan van Koot 8

Naam	Le Manoir
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1916
Architect	M.E. van der Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van H.H. Montauban van Swyndregt Een van de vroegste bebouwingen van de Laan van Koot. *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond bij de Laan van Koot in 1919. De Laan van Koot is sinds 1920 genoemd naar de familie Koot die vanaf 1850 tot 2000 de boerderij Klein Hoefijzer pachtte; de laan is echter al ouder en was oorspronkelijk een deel van de Schouwweg. In de jaren 1920 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur.

	Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja

Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Laan van Koot heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen; Laan van Koot 8 past daarin
Karakteristieke ligging – landschappelijk	De achtertuinen van de bebouwing aan de Laan van Koot grenzen aan de landerijen langs de Wittenburgerlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, op geringe afstand tot de weg en met een relatief smalle zij-erven en relatief diepe achtertuin
Ontsluiting	Aan de straat met auto-opritten
Rooilijn	Passend in de bebouwingsstructuur en in een basis'voorgevelrooilijn'.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straat; hoofdentree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld volume
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld afgeplat schilddak met haaks daarop zadeldak en uitbouwen onder schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (ruw gepleisterd en rood geschilderd, kleur niet oorspronkelijk)
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rondboogvormige vensters in eerste bouwlaag; rechte vensters op verdieping; entree in portiek met rietgedekte kap; gemetselde schoorstenen met siermetselwerk; rode nokvorsten; aangekapte, rietgedekte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeld- en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Van de Wall als voorbeeld van een huis in Engelse landhuisstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik redelijk gaaf bewaard

Laan van Koot 12

Naam	Red Cottage
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Garage via tussenlid met huis verbonden. In opdracht van W.W. Evans van Hemert van Pallandt. In 1925 werd de garage verbouwd, in 1934 volgde een forse uitbreiding van het huis door de oorspronkelijke opdrachtgever naar ontwerp van de oorspronkelijke architect. *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond bij de Laan van Koot in 1919. De Laan van Koot is sinds 1920 genoemd naar de familie Koot die vanaf 1850 tot 2000 de boerderij Klein Hoefijzer pachtte; de laan is echter al ouder en was oorspronkelijk een deel van de Schouwweg. In de jaren 1920 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en

	studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De Laan van Koot heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen; Laan van Koot 12 past daarin
Karakteristieke ligging – landschappelijk	De achtertuinen van de bebouwing aan de Laan van Koot grenzen aan de landerijen langs de Wittenburgerlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, op geringe afstand tot de weg en met een relatief smalle zij-erven en relatief diepe achtertuin
Ontsluiting	Aan de straat met auto-oprit aan de linkerzijde van het perceel
Rooilijn	Passend in de bebouwingsstructuur en in een basis'voorgevelrooilijn'.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (risalerend deel aan linkerzijde)
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Zadeldak (bij risalerend deel dakvlak verlengd)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Langgerekt volume vanwege uitbreiding aan rechterzijde, waarbij noklijn en kapvorm doorloopt; verschillende goothoogten; hoofdentree in portiek onder verlengd dakschild, waarin ook de vanaf de grond opgebouwde, forse schoorsteen met siermetselwerk; nevenentree in linkerzijgevel; nog twee schoorstenen met siermetselwerk; vakwerk; houten, roedenverdeelde ramen; glas-in-lood; dakkapellen met plat dak

Architectonische kenmerken garage
Gemetselde garage op rechthoekig grondvlak met zadeldak via tussenlid met plat dak met hoofdvolume verbonden; inrijdeuren met tudorboog.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeld- en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Van de Wall als voorbeeld

	van een huis in Engelse landhuisstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik vrijwel gaaf bewaard (situatie na uitbreiding van 1934)

Laan van Koot 20

Naam	Het Klein Hoefijzer
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	8
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Stal, hooiberg, schuur, 3 mestsilo's; karnhuis (rijksmonument) en hoofdgebouw (rijksmonument)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	16de-eeuwse oorsprong, huidige hoofdgebouw circa 1880
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex, hoofdgebouw is beschermd als rijksmonument onder registratienummer 524661, waarbij het houten karnhuis in de bescherming is inbegrepen. Stal naast boerderij na brand in circa 1960 vernieuwd. De boerderij stamt in oorsprong uit de 16de eeuw. In 1635 kocht Pieter Hoefijzer, eigenaar van 't Huis te Hoefijzer, de boerderij. Zijn buitenplaats heette later Groot Hoefijzer en nu De Wittenburg. De naam van de boerderij stamt uit de tijd van deze Pieter. De boerderij was vanaf 1824 in eigendom van de eigenaren van de buitenplaats Duindigt. De familie Koot pachtte vanaf 1850 tot 2000 de boerderij Klein Hoefijzer. De boerderij werd heropgebouwd na een brand rond 1880. Begin 21ste eeuw is het complex herbestemd als woning. Bij de boerderij stond nog een kleine woning, die gesloopt is. *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond bij de Laan van Koot in 1919. De Laan van Koot is sinds 1920 genoemd naar de familie Koot die vanaf 1850 tot 2000 de boerderij Klein Hoefijzer pachtte; de laan is echter al ouder en was oorspronkelijk een deel van de Schouwweg. In de jaren 1920 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer

	zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In bocht Laan van Koot-Dennenlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op overgang woonwijk-parkbossen van Clingenbosch en landerijen langs Wittenburgerweg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De stal staat evenwijdig en dicht op de langhuisboerderij; de schuur staat er ten noordoosten van; de silo's ten noorden en de hooiberg ten westen; het karnhuis staat ten zuiden van het hoofdgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaande gebouwen, deels omgeven door weilanden, deels door tuin en erf van de voormalige, nu als woonhuis in gebruik zijnde, boerderij
Ontsluiting	In de bocht Dennenlaan-Laan van Koot
Rooilijn	Zich niet voegend in de bebouwingsstructuur van de woonwijk; schuin georiënteerd ten opzichte van de weg en de hoofdstructuur (Laan van Koot)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk vanaf Dennenlaan/Laan van Koot; goed vanaf Wittenburgerweg

Architectonische kenmerken stal

Type	Stal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordoostzijde
Nokrichting	Evenwijdig aan langhuisboerderij
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk

Architectonische kenmerken schuur

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voorgevel boerderij (zuidwestzijde)
Nokrichting	(vrijwel) evenwijdig aan nok boerderij
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode pannen (gemixt met gesmoorde)
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd)

Stijl	Traditioneel-ambachtelijk

Architectonische kenmerken hooiberg
Vierroeder met vierkant grondvlak en betonnen roeden met ijzeren hijsconstructie en riet gedekt tentdak.

Architectonische kenmerken mestsilo's
Drie betonnen silo's.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als voormalige boerderij
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de beeldbepalende ligging gezien over de landerijen langs de Wittenburgerweg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een langhuisboerderij met bijbehorende bijgebouwen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en de geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Het Klein Hoefijzer
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de verschillende complexonderdelen mede in relatie tot hun ouderdom en functie
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van een voormalige boerderij met bijbehorende bijgebouwen; vanwege de in hoofdvorm, in situering en in gebruik herkenbare agrarische functies van de bijgebouwen
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van het karnhuis; Vanwege het in snel tempo zeldzamer worden van kleinschalige, agrarische bijgebouwen en agrarische elementen die de ontwikkeling van een boerenbedrijf tonen, zoals de mestsilo's

Laan van Pluymestein 36

Naam	Pluymestein
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	L-vormige boerderij; hooiberg
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij; hooiberg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1907
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Voormalig adres Rijksstraatweg 687. In oorsprong 15de-eeuwse boerderij. Genoemd naar familie Van der Pluijm die van circa 1684-1737 hier boerde; de naam is echter veel later toegekend. Rond 1900 stond er nog slechts een arbeiderswoning voor veehouder Alkemade. In 1907 werd een geheel nieuwe boerderij (op net iets andere plek) opgetrokken in opdracht van eigenaar jonkheer H.M. Speelman (van De Wittenburg). De nieuwe boerderij ging Wiarda-State heten en later Lunea State. De L-vormige boerderij had een stal voor 40 koeien en een hooiberg. In het pand is een gevelsteen verwerkt met de tekst: “D.O.M./ANNO MDCCCCVII/ FREDERICA FILIA ME CARISSIMA / HOC LA PIDEM POSUIT” (in het jaar des Heren 1907 heeft mijn zeer geliefde dochter Frederica deze steen gelegd). De familie Alkemade bleef ‘boeren’ op de boerderij. De boerderij ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. Binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. Het complex grenst aan de (voormalige) terreinen van de historische buitenplaats Oud Clingendaal, waarvan het hoofdhuis op minder dan 200 metert ten noordoosten van de boerderij ligt. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen.

Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan een doodlopende laan, die het agrarische complex met de Rijksstraatweg verbindt; gelegen op ruim 600 meter afstand van de Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op de grens van de hoger gelegen (beboste en bewoonde, als (voormalige) buitenplaats in gerichte) strandwal en lager gelegen (onbewoonde en in agrarisch gebruik zijnde) strandvlakten; daarmee onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De hooiberg staat op de oorspronkelijke locatie, achter de stal van de boerderij (mogelijk iets naar achteren verplaatst)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door bedrijfsgebouwen en verhard erf
Ontsluiting	Vanaf de Laan van Pluymestein
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed te zien vanaf de laan, echter in niet openbaar deel

Architectonische kenmerken boerderij

Type	L-vormige boerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg (noordwest)
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	L-vormig (staafvormig hoofdvolume)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met aan voorzijde aangekapte en dwars geplaatst zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk (invloed neo-renaissance en chaletstijl)
Kenmerken exterieur	Topgevels met houten afwerking overstekken met zaag- en draaiwerk in chaletstijl; in voorgevel Serliana-venster; houten schuiframen; staafankers; dakkapel met zadeldakje

Architectonische kenmerken hooiberg
Vierroeder met betonnen roeden en ijzeren hijswerk en metalen kap. In huidige situatie dichtgezet.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van de historische bebouwingstructuur en als structuurondersteunende bebouwing
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie van de boerderij en de hooiberg; vanwege de samenhang met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een boerderij uit het begin van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en -geschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de in hoofdvorm en in erfindeling en in gebruik herkenbare agrarische functie

Laan van Rhemen van Rhemenshuizen 10

Naam	Huis Engelsman / Onder de beuken (beide namen komen voor op de bouwtekeningen)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	J. Engelsman
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gezien de plattegrond, waarop op zolder een dienstbodekamer is ingetekend, was het bedienend personeel inwonend. Geen gegevens van verbouwingen in gemeentelijk bouwdossier aangetroffen. Ramen zijn vernieuwd, waarbij glas-in-lood is vervallen. Behorend tot de vroege ontwikkeling van Rijksdorp en in dezelfde periode tot stand gekomen als nabijgelegen huizen, zoals Meijboomlaan 1, 2, 4-6. *Over Rijksdorp* Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Hij werkte hierbij het Plan Mutters uit 1923 uit. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Laan van Rhemen van Rhemenshuizen-Meijboomlaan-Bontiuslaan gelegen

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaande woning, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur van Rijksdorp, waarbij geen sprake is van een eenduidige voorgevelrooilijn noch van een gelijksoortige oriëntatie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree aan zijde van Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Nokrichting	Nagenoeg haaks op Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2 (verschillende goot- en nokhoogten)
Kapvorm	Samengesteld
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Engelse cottagestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Speelse hoofdvorm door verschillende goot- en nokhoogten, ronde erker, lagere aanbouw achterzijde en variatie aan dakkapellen; riet gedekte dakkapellen in verschillende formaten; liggende en staande ramen; siermetselwerk boven entree en bij overstekken; houten potdekseldelen in topgevel; entree in portiek met houten deur met langgerekt venster en diefijzer, geflankeerd door zijlichten en het portiek ondersteund door houten kolom; overstekken met hout en smeedijzeren ankers; driedelig venster met zuiltjes en segmentboogvormig bovenlicht
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Gezien het ontbreken van verbouwingstekeningen in het gemeentearchief is de verwachting van gaafheid van in- en exterieur hoog

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende hoekligging op de hoek Meijboomlaan- Laan van Rhemen van Rhemenshuizen-Bontiuslaan; vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum in Engelse cottagestijl; vanwege de rijkdom in detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als een van de eerste huizen in het villapark Rijksdorp; als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp

Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Lange Kerkdam 41;43

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	J.W. Bakker
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging 'lang' heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg; ook Lange Kerkdam 41; 43 heeft een dergelijke kaveldiepte. *Over de architect* J.W. Bakker (1885-1935) werkte samen met zijn echtgenote J. Bakker-Ruiters (1883-1943). Samen bouwden zij een elftal woningen aan de Lange Kerkdam, waarbij zij als ontwikkelaars

	optraden. Tot aan de verkoop bewoonden ze zelf de huizen die gebouwd hadden. Hun werk concentreert zich in het deel Zijllaan-Middelweg. Hun eerste project was Villa Boschwijk aan de Lange Kerkdam 85, in de bouwtijd een hoekpand op de hoek met de Middelweg. Dit werd een dubbel pand toen Lange Kerkdam 83 eraan gebouwd werd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de toegangsweg tot het centrum
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met relatief diepe voortuinen, smalle zijtuinen met auto-oprit en relatief diepe achtertuinen
Ontsluiting	Auto-oprit aan linker- en rechterzijde met links (nr. 41) geheel achterop perceel garage
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	(vrijwel) vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld met zadeldak aan straatzijde met haaks daarop steekkappen en daarachter deel met plat dak en uitbouwen onder lessenaarsdak aan zijgevels
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegelde, sober gedetailleerde woningen in traditionele stijl met eigentijdse invloeden; houten, roedenverdeelde ramen; paneeldeur met spievenster; risaliet met puntgevel met vakwerk en met erker; nr. 43 luifel boven entree met pannen gedekt

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa’s langs de toegangsweg naar

	het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Bakker
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Lange Kerkdam 48;50

Naam	Klavertje vier / De Merel
Oorspronkelijke functie	Dubbel woonhuis
Type	Wonen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	1
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	M.E. van der Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met gemetselde hekpijlers aan oprit bij nr. 50. Namen in tableau met rand in schoon werk eromheen in voorgevel *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging 'lang' heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en

	studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de zuidzijde (evenzijde) van de Lange Kerkdam, de toegangsweg tot het dorpscentrum; bebouwing staat circa 10 meter van elkaar en circa 15 meter vanaf de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met circa 15 meter diepe voortuinen, smalle zijtuinen en diepere achtertuinen
Ontsluiting	Via auto-oprit aan weerszijden perceel naar achter woningen gelegen bijgebouwen
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (aan achterzijde balkon in kap; uitbouw onder plat dak, aan zijgevels schilden langer doorgetrokken)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (plint in schoonwerk, net als details; opgaand werk ruw gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bay-windows; houten, roedenverdeelde ramen; bakstenen lekdorpels; dakkapellen met plat dak; gemetselde schoorsteen; entree met houten luifel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa’s langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit ensemble inneemt in het oeuvre van architect Van de Wall als binnen zijn oeuvre bijzonder type (dubbel woonhuis)
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering

Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	66: De Uitkijck; 76: Sonnehuys
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakeld ensemble van dubbele en vrijstaande woonhuizen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	8
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	7 dubbele woonhuizen en 1 vrijstaande villa met gemetselde hekpijlers en met vrijstaande garage naar ontwerp van Van Lindonk
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	7 dubbele en 1 vrijstaande villa naar ontwerp van Van Lindonk uit 1927/28. Op de gemetselde hekpijlers zijn in sommige gevallen de voor Van Lindonk typerende ijzeren naamplaten behouden Op huisnummer 76, huis Sonnehuys, woonde Van Lindonk zelf. Huisnummer 66 heet De Uitkijck *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging ‘lang’ heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. In totaal

	bouwde Van Lindonk 15 woningen aan de Lange Kerkdam. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor

	Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de zuidzijde (evenzijde) van de Lange Kerkdam, onderdeel uitmakend van de ontwikkeling van de wijk De Paauw; nummer 52-

	54 op de hoek met de Prinses Marielaan; op regelmatige, rechthoekige percelen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Circa 10 meter van elkaar en circa 15 meter vanaf de straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met circa 15 meter diepe voortuinen, smalle zijtuinen en diepere achtertuinen
Ontsluiting	Via auto-opritten aan zijkanten van percelen naar op achtererf gelegen garages (met uitzondering van huisnummer 54, die auto-oprit aan Prinses Marielaan heeft) en met entrees in zijgevels aan Lange Kerkdam
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed-redelijk

Architectonische kenmerken huizen

Type	Dubbel woonhuis / 1 enkel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig (enkele huis op 74 haaks)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking; 62-64 en 74 in riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl (sobere bouw)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Alle woonhuizen hebben een soortgelijke, maar verschillende opzet en gevelindeling. Gemene deler is dat het sober gedetailleerde, dubbele woonhuizen zijn met als terugkerend element een uitkragende rollaag ter plaatse van trasraam, bovendorpel begane grond-vensters en onderdorpel verdiepingsvensters; houten, roedenverdeelde ramen; gemetselde schoorstenen; gemetselde terrasmuren; rondboogvormig entreeportiek/ rechtgesloten entreepartij met luifel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa’s langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit ensemble inneemt in

	het oeuvre van architect Van Lindonk, waaronder zijn eigen woonhuis
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw/Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als een complex van in eenzelfde tijd naar eenzelfde basisontwerp ontworpen woonhuizen

Lange Kerkdam 52-54, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbele woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbele woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat uit 7 dubbele en 1 vrijstaande villa met hekpijlers
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 55;57

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1912
Architect	J.C. Leijen
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van de Bouw Mij Wassenaar; een van de oudste huizen aan de Lange Kerkdam *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging 'lang' heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. *Over de architect* A.C. Leijen (1879-1960) was bouwkundige en aannemer en had een werkplaats in de Langstraat. Hij ontwikkelde ook zelf projecten.

	Leijen bouwde in de periode 1905-1912 onder meer Kerkstraat 80-82, Kerkstraat 90-92, Lange Kerkdam 55-57, Oostdorperweg 59, Plein 18 en Tuinpad 71-75. In 1921 bouwde hij de huizen Kerkstraat 57-59 en 61-67. Zijn neef J.C. Leijen was architect, gevestigd in Bergen (Noord-Holland), en voor dit project was hij de ontwerper en zijn neef A.C. de uitvoerder.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de noordzijde (onevenzijde) van de toegangsweg tot het centrum; huizen liggen circa 15 meter van de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met relatief diepe voortuinen, zeer smalle zijtuinen en zeer diepe achtertuinen
Ontsluiting	Voorerf wordt deels gebruikt voor parkeren
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed/redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Nagenoeg vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld (twee zadeldaken haaks op straat met plat dak ertussen en aan voorzijde dakschild ertussen)
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (donker trasraam)
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegelde woningen met langs centrale as entrees met houten deuren met spievenster en zijlicht en amandelvormig bovenlicht boven houten luifel met natuurstenen aanzetstenen, gedragen door smeedijzeren ophanging; driezijdige erker met houten opbouw met ramen met vijftienruits bovenlichten; houten roedenverdeelde ramen; in topgevel rond blindvenster met siermetselwerk; overstek met hout afgewerkt en klossen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de

	beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa's langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect J.C. Leijen en zijn neef, de lokale bouwkundige A.C. Leijen; vanwege het voor de bouwstijl karakteristieke materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Lange Kerkdam 83;85

Naam	Villa Boschwijk (85)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1914/5
Architect	J. Bakkers-Ruiters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behoort tot de oudste bebouwing aan de Lange Kerkdam. Eerste steen van nr. 85 is gelegd in 1914 door de 3-jarige zoon van de architecten, Adolf Bakker; nr. 83 volgde in 1915. Het pand Lange Kerkdam 83 is in 1994 verbouwd, waarbij de kap is doorgetrokken (in eerste instantie was het linker deel van nr. 83 met een plat dak uitgevoerd). *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging ‘lang’ heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen

	de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. *Over de architect* J.W. Bakker (1885-1935) werkte samen met zijn echtgenote J. Bakker-Ruiters (1883-1943). Samen bouwden zij een elftal woningen aan de Lange Kerkdam, waarbij zij als ontwikkelaars optraden. Tot aan de verkoop bewoonden ze zelf de huizen die gebouwd hadden. Hun werk concentreert zich in het deel Zijllaan-Middelweg. Hun eerste project was Villa Boschwijk aan de Lange Kerkdam 85, in de bouwtijd een hoekpand op de hoek met de Middelweg. Dit werd een dubbel pand toen Lange Kerkdam 83 eraan gebouwd werd. Later werden Lange Kerkdam 85a en b tussen het pand en de Middelweg gebouwd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de noordzijde (onevenzijde) van de toegangsweg tot het centrum; huizen liggen circa 15 meter van de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met relatief diepe voortuinen, zeer smalle zijtuinen en zeer diepe achtertuinen
Ontsluiting	Voorerf wordt deels gebruikt voor parkeren
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed/redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld (nagenoeg vierkant grondvlak hoofdvolume)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak met rondom dakschild
Materialen dakbedekking	Rode kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd, en delen die als schoon werk bedoeld zijn witgeschilderd)
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Oorspronkelijk schilderachtiger pand dan in huidige staat door het witschilderen van delen die schoon bedoeld zijn, waaronder bijvoorbeeld de dakpannen op de balkonbalustrade. Over middenas te spiegelen woningen. Driezijdige erker met opgewerkte, gemetselde balkonbalustrade; boven de dakvoet uitgemetselde middenpartij met entrees en opgewerkte, gemetselde balustrade; houten, roedenverdeelde ramen; houten gootafwerking met samengestelde lijst en klossen; aangekapte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa's langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Bakker; vanwege het voor de bouwstijl karakteristieke materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Lange Kerkdam 100

Naam	De Braamhorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met (vernieuwde) hekpijlers met naam van het huis. Met bijbehorende terras, keermuren, stoepen en trappen. Gebouwd in opdracht van A.E. van Kempen. Soberder gebouwd dan ontworpen. In 1940 en 2003 gewijzigd; het betreft ondergeschikte wijzigingen en in stijl vervangen ramen. Garage in stijl in 1951 toegevoegd. *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging ‘lang’ heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde

	tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw

	Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. Ook op de verdieping speelt het 'binnen-buiten-zijn' een rol (door loggia's en balkons).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de zuidzijde (evenzijde) van de Lange Kerkdam, de toegangsweg tot het dorpscentrum; bebouwing staat circa 10 meter van elkaar en circa 15 meter vanaf de straat; hoekligging Rijkstraatweg-Lange Kerkdam
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan Lange Kerkdam met garage aan einde oprit
Rooilijn	Dit pand staat iets terug en iets gedraaid, het richt zich daarmee in richting op de Rijksstraatweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (veel begroeiing aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Lange Kerkdam
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	Kruisvorm
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Elkaar kruisende schilddaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kubistisch samengesteld volume met verticale bouwvolumes als de entree/trappenhuis aan de noordwestzijde en schoorstenen en horizontale accenten zoals kunststenen lateien (witgeschilderd) die deels over de gevel doorlopen en als luifel doorlopen; gemetselde muurtjes en stoepen bij entrees; siermetselverband; gemetseld terras aan zuidzijde; balkon met gemetselde balustrade; (oorspronkelijk) stalen ramen; rode nokvorsten; riet gedekte, aangekapte dakkapellen; dakoverstek afgewerkt met hout

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de hoekligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa's langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in Nieuwe Haagse School van Brandes
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering

Lange Kerkdam 109; 111; 113

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakelde woning: drie-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuizen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1912
Architect	J.H.G. Grooters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behoort tot de oudste bebouwing aan de Lange Kerkdam. In opdracht van B.L. Ridders. Diverse aanbouwen aan achterzijde. *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging 'lang' heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de noordzijde (onevenzijde) van de toegangsweg tot het centrum; huizen liggen circa 15 meter van de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met relatief diepe voortuinen, zeer smalle zijtuinen en diepe achtertuinen
Ontsluiting	Via auto-oprit aan linker- of rechterzijde van perceel; bij middenwoning toegangspad naar entree
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed/redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Drie-onder-een-kap
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat schilddak met aan voorzijde haaks geplaatste wolfskappen
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd; details in groen geglazuurde baksteen; nr. 109 voorgevel deels in schoon werk)
Stijl	Overgangsarchitectuur met kenmerken van chaletstijl en neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Topgevel met wolfskap afgewerkt met wit-groen latwerk; groene accenten in de vorm van lateien, ‘speklagen’, strekken en waterlijst in vormbaksteen; serres met balkons; houten, roeden verdeelde bovenlichten; luiken; dakoverstekken met houten windveren; terracotta pirons; aangekapte dakkapellen; entree middelste woning in voorgevel, andere woningen in zijgevels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa’s langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het voor de bouwstijl karakteristieke materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Lange Kerkdam 115

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1915
Architect	N.H. de Roo
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behoort tot de ouste bebouwing van de Lange Kerkdam; naast het pand Lange Kerkdam 117, zie aldaar. *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging 'lang' heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. *Over de architect* De gebroeders Nicolaas Hendrik (geboren 1883) en Gerrit Christiaan (geboren 1881) de Roo waren respectievelijk bouwkundige en technicus. Het

	geslacht De Roo kwam uit Schiedam en heeft veel timmerlieden voortgebracht. De gebroeders bouwden in totaal negen woningen aan de Lange Kerkdam, waarbij zij en hun familie ook diverse van deze huizen zelf, meestal voor korte tijd, bewoonden. Onder deze huizen zijn de huisnummer 69-75 uit 1924, 79 uit 1918 en 115 uit 1915.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de noordzijde (onevenzijde) van de toegangsweg tot het centrum; huizen liggen circa 15 meter van de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met relatief diepe voortuin, zeer smalle zijtuinen en diepe achtertuin
Ontsluiting	Via auto-oprit aan rechterzijde van perceel
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (volume haaks op straat)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Bitumen
Materialen gevels	Baksteen (details in gele verblendsteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel rechtgesloten en iets hoger opgemetseld dan zijgevels; tweeassig met links forse serre en rechts entree; houten paneeldeur met spievenster en bovenlicht; aanzet- en sluitstenen in strekken in gele steen; boven entree segmentboog met tegels in boogveld; op verdieping getoogde strekken met dito boogveld; gemetselde terrasbalustrade aan voorzijde; houten (schuif)ramen; langs bovenzijde soort fries van gele en rode stenen en uitgemetselde delen; dak serre gedekt met natuurleien in rijndekking en deels balkon

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de

	beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa's langs de toegangsweg naar het dorpscentrum
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het voor de bouwstijl karakteristieke materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Lange Kerkdam ongenummerd bij 37

Naam	Schulpbrug
Oorspronkelijke functie	Weg- en waterbouw
Type	Brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	H.W. van Lindonk (vermoedelijk)
Bijzonderheden/ opmerkingen	In totaal vier bruggen. *Over Lange Kerkdam* De Lange Kerkdam is een west-oost georiënteerde, middeleeuwse dam tussen twee strandwallen, namelijk van de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt naar de hoger gelegen gronden waarop de dorpskerk gesitueerd is. De dam is gericht op de Dorpskerk en is de toegangsweg naar het dorp vanuit het oosten/vanuit Voorschoten. De dam speelt daarom al eeuwenlang een belangrijke rol in als een van de hoofdverkeersaders van Wassenaar. Dit werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten aangelegd werd. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. De toevoeging ‘lang’ heeft te maken met de aanwezigheid van een andere dwarsdam ter hoogte van de Rust en Vreugdlaan, die Korte Kerkdam werd genoemd. De vroegste bebouwing langs de dam stamt uit 1909; de bouw startte op de hoek Lange Kerkdam-Middelweg; ook bij het kruispunt bij de Langstraat ontstond in dezelfde tijd bebouwing, waaronder Lange Kerkdam 1 uit 1909 (gesloopt in 1976) en nummer 3 uit 1911. Voor die tijd lagen er langs de dam onbebouwde landerijen onder meer in het bezit van Prins Frederik en baron Van Heeckeren van Wassenaer. Ook hadden kerken en kloosters er bezittingen, waaronder het St. Pieters vicarie van de Willibrorduskerk. De bouw langs de dam werd vanaf 1914 gereguleerd via een gemeenteverordening; uit deze tijd stammen de ca. 70 meter diepe kavels aan de onevenzijde tussen de Zijllaan en de Rijksstraatweg. In totaal bouwde Van Lindonk 15 woningen aan de Lange Kerkdam.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Over de Zijlwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De andere bruggen liggen ter hoogte van de Prinses Marielaan 11/hoek Victorialaan, aan Prins von Wiedlaan bij 20 en bij Prinses Marielaan 35
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Brug
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde keermuren en borstwering met een ijzeren bekroning met krulvormige elementen; natuurstenen hoekstenen bij afsluiting overkluizing en op hoeken borstwering; afsluiting opgaand werk met liggende strekkenlaag; naam in bas reliëf op ingemetselde steen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende waarde; als structuurondersteunend onderdeel van de wijk
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van de brug met de directe omgeving, zowel stedebouwkundige gezien als waterbouwkundig gezien, en met de andere bruggen, ook in stilistisch opzicht
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920; vanwege het materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Lange Kerkdam in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn oorspronkelijke en huidige functie en als brug uit het Interbellum
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920 (vanwege het doorgaans doelmatig vervangen en verbreden van bruggen)

Lange Kerkdam 62-64, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele woonhuizen en een vrijstaand huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 66-68, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	66: De Uitkijck
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele woonhuizen en een vrijstaand huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 70-72, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele woonhuizen en een vrijstaand huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 74, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele woonhuizen en een vrijstaand huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 76-78, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	76: Sonnehuys
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele woonhuizen en een vrijstaand huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 80-82, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele woonhuizen en een vrijstaand huis
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Lange Kerkdam 84-86, zie voor beschrijving Lange Kerkdam 52-54, 62-64, 66-68, 70-72, 74, 76-78, 80-82, 84-86

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex bestaat in totaal uit 7 dubbele en 1 vrijstaande villa met hekpijlers
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Langstraat 5-7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Detailhandel/wonen
Type	Dubbel woonhuis met winkels
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met winkels
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Een van de twee bestaande (of bekende) woon-winkel-ontwerpen van Brandes in Wassenaar, samen met Langstraat 70-76 uit 1929. In opdracht van H. Ligtvoet en bestaande uit een gevelontwerp voor voor- en achtergevel, waarbij de kern van het bestaande pand behouden bleef. Op de begane grond waren voor twee winkels en achter woonvertrekken; bovenetages eveneens in gebruik voor wonen (in totaal twee woningen). Winkelpuien gewijzigd, waarbij entreeportiek rechts is dichtgezet. Daarnaast zijn interne wijzigingen en verbouwingen aan de achterzijde uitgevoerd. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook

	bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. Het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Aan beide zijden vrijstaand
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat; achtererven grotendeels bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Vrijwel vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Aan voorzijde zadeldak met ongelijke dakschilden en aan voorzijde zeeg; verder plat dak
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde hoekkolommen; verdiepingsvensters in strook met stalen ramen, roedenverdeeld met liggende ruiten; doorlopende lekdorpel van kunststeen; op hoeken als bay-window uitgevoerd en lekdorpel ondersteund door consoles; dakoverstek; dorpel doorgezet in zijgevel (tot aan oudbouw); overhoeks stalen laddervenster; langgerekte dakkapel met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een groot woon-winkelpand uit

	het Interbellum, ontworpen voor meerdere winkels en woningen; als onderdeel van het door villabouw gedomineerde oeuvre van architect Brandes; vanwege de herkenbare bouwhistorie waarbij nieuwe gevels voor een bestaande bouw zijn aangebracht
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Langstraat 6-8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Detailhandel
Type	Dubbel winkelpand (dwarshuis)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel winkelpand
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Voorgevel rond 1900, oudere oorsprong
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Uit laatste kwart van de 19de eeuw of begin 20ste eeuw, maar bebouwing op deze plaats is ouder (reeds bebouwd bij opname kadastrale minuut). Gelet op dubbele entrees en gebruik volgend uit foto uit 1939 (bijgevoegd) gefunctioneerd als dubbel winkelpand. Huisnummer 8 wordt nu gebruikt voor de bovenwoning, maar staat anno 2012 onterecht vermeld op het pand nummer 10. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. Het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten

	en Leidschendam-Voorburg'. Gelegen naast rijksmonument.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat; achtererf deels bebouwd; met 'achterom' vanaf Gang; erf aangrenzend aan achtererven van Gang-bebouwing
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel winkelpand van het type dwarshuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde (voor) en rode (achter) Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (rode steen met speklagen en details van strekken in gele verblendsteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lijstgevel; strekken met aanzet- en sluitstenen-imitatie in gele verblendsteen; geprofileerde, houten lijst
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen zeer aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van dubbel winkelpand van rond 1900
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Langstraat; vanwege de herkenbaarheid in de indeling van de voorgevel van het gebruik als dubbel winkelpand

Langstraat 10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/handel
Type	Woonhuis met winkel en werkplaats
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met winkel en werkplaats (nu: horecapand)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900 (onbekend)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bebouwing op deze plaats is ouder (reeds bebouwd bij opname kadastrale minuut). In 1918 vonden gevelwijzigingen plaats aan het pand, dat bestond uit een pand van één bouwlaag met kap waarin woning, winkel en werkplaats. Verbouwd in 1923 door P.A. van der Hulst in opdracht van P. de Smit. Aanbouw met plat dak aan achterzijde, goed te zien vanaf steeg en mogelijk toen ook verdieping erop gezet. Aanbouw aan achterzijde vernieuwd en uitgebreid in 1974 en 1985. Huisnummer 8 wordt genoemd en staat op gevel van het pand op nummer 10, maar dit is niet correct. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel

	aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. Het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Aan linkerzijde steeg, verbonden met Kloosterland
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat, achtererf vrijwel geheel bebouwd; erf aangrenzend aan achtererven van Gang-bebouwing
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Horecapand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks en evenwijdig (L-vormig hoofdvolume)
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Schildkap aan Langstraat met haaks daarop afgeplate wolfskap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-nordpannen; gesmoorde en rode oud-Hollandse pannen (achter)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Pand met lijstgevel met boven de dakvoet uitgemetselde voorgevel met schouders (situatie tenminste na 1923)
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom van de bouwplaats is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar

Langstraat 24-26

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis, nu: winkelpand met bovenwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Winkelpand met bovenwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	In oorsprong tenminste 17de-eeuws; huidige aanzicht 1818 / rond 1900 / 1954
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het pand bestond uit twee evenwijdig aan elkaar gelegen diephuizen met twee en enige tijd drie woningen erin. Tussen de huizen lag een steeg. Onder de bekende eigenaren van huisnummer 26 was in 1630 Cornelis Slob, bierbrouwer. Links van het huis was een oprit naar het achtererf (nu bebouwd: Langstraat 28). In 1728 kwam het rechter huis (Langstraat 24) in eigendom van schouw en baljuw Adriaan van der Does, die het in 1808 verkocht aan J.A. van Bergen, eveneens schout en baljuw. Hij kocht in 1818 ook het linker huis, inclusief stal en koetshuis en verbouwde het geheel (waarschijnlijk met symmetrische indeling van voorgevel). Het pand is onder meer een schildersbedrijf, wijnhandel, Nederlandsche Middenstandsbank en vestiging van het Wassenaars Nieuwsblad geweest en is nu winkel. Winkelpui vermoedelijk van rond 1900. In 1954 is de huidige gevelindeling met links van de entree twee grote ruiten tot stand gekomen, in opdracht van J.A. Hilhorst. Intern en aan de achterkant zijn meerdere verbouwingen uitgevoerd. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd.

	De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. De panden staan in principe vrij, maar dit is bij dit pand niet meer het geval; het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Van oorsprong twee panden die via een tussenbouw, een nieuwe voorgevel en deels plat dak met elkaar verbonden zijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Achtererf grotendeels bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Zich voegend naar de licht verspringende rooilijn van de Langstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	In oorsprong twee diephuizen, nu woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks (oudbouw)
Hoofdvorm	(oorspronkelijk) twee staafvormige massa's evenwijdig aan elkaar
Aantal bouwlagen	1 (oudbouw) / 2 (voorzijde)
Kapvorm	Mansardekap; wolfskap; plat dak
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed classcisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lijstgevel met vijf assen met in midden entreepartij; hoofdentree met omlijsting in klassieke trant en paneeldeur met bovenlicht; uitkragende en samengestelde kroonlijst met bloklijst net onder verdiepingsvensters (boven de verdiepingsvloer, daarmee een hogere begane grond suggererend); staafankers; houten winkelpui met entree in klassieke opbouw met details ontleend van Art Nouveau-stijl
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen zeer aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurdrager als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom en bouwhistorische waarde van het pand; vanwege de hoofdentree; vanwege de winkelpui
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde gevelindeling met in het midden een gaaf bewaarde hoofdentree, de water- en daklijsten en de vijfassige verdiepingsindeling en de gaaf bewaarde winkelpui
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing in schaal, hoofdvorm en materialen; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Langstraat

Langstraat 28 en 28a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis van het type diephuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis van het type diephuis / winkel met bovenwoning (sinds 2010)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Was oprit naar achtererf van Langstraat 26 (zie aldaar), datering is niet nader onderzocht. In 1933 is de huidige hoofdvorm ontstaan, toen van een bestaand woonhuis van één bouwlaag met schilddak een woonhuis met twee bouwlagen en geheel nieuwe kap is gemaakt. De voorgevel tot aan de kroonlijst is dus ouder dan de rest van het opgaand werk. Bij de verbouwing in 2010 tot winkel met bovenwoning is de voorgevel niet gewijzigd. Pand is intern en aan achterzijde verbouwd. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. De panden staan in principe vrij,

	maar dit is bij dit pand niet het geval; het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het doortrekken van de lijsten van nr. 24-26 naar 28 suggereert een verbinding die er in ruimtelijk-historisch oogpunt niet is geweest.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Achtererf ingenomen door nieuwbouw
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Zich voegend naar de licht verspringende rooilijn van de Langstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met 'klassieke' lijsten
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lijstgevel met op begane grond drieassige indeling met twee vensters en een entree (deur met bovenlicht); kroonlijst over verdiepingsvenster doorlopend over zijgevel nr. 26 en over voorgevel nr. 24 en 26; samengestelde en uitkragende daklijst

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en de samenhang met de naastgelegen historische bebouwing; vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van diephuis
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde voorgevelindeling, -materiaalgebruik en detaillering

Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als oude dorpsbebouwing vanwege het type (diephuis); vanwege de bijdrage aan de beleving van de Langstraat

Langstraat 42a; 42

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/detailhandel
Type	Woon-winkelpand
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met winkel (nu: horeca)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1913 gebouwd als woon-winkelpand met links winkelruimte en de overige benedenvertrekken en vertrekken op verdieping tot de woning behorend. Winkelpui diverse keren veranderd; bij eerste keer in 1934 begane grond vrijwel geheel bij winkel betrokken. 1981 uitbreiding aan achterzijde tbv drogist Winnubst, die ten minste vanaf 1966 in het pand zat. Indeling en detaillering van verdieping aan voorzijde grotendeels behouden. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. Het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten

	en Leidschendam-Voorburg'. Gelegen aan een driehoekig plein op de kruising Kerkstraat-Langstraat-Achterweg. Rechts steeg naar Kloosterland (Rijnsburgpassage)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, achtererf bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (plat dak)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Bitumen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Winkelpui op begane grond met rechts entree bovenwoning; op verdieping drie schuiframen met geprofileerde wisseldorpel en acht-ruits bovenlichten; houten, uitkragende daklijst op klossen; strekken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde op de kruising Kerkstraat-Langstraat-Achterweg
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van woon-winkelpand uit het begin van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en basisgevelindeling
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Langstraat

Langstraat 44

Naam	Nvt (verschillende namen)
Oorspronkelijke functie	Horeca
Type	Café-restaurant met bovenwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Café-restaurant met bovenwoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Laatste kwart 19de eeuw
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoekpand Kerkstraat-Achterweg. Ensemble met koetshuis Kerkstraat 2 (niet nader onderzocht). Onder meer Café Beijersbergen en restaurant Neuf. Geen nader onderzoek verricht naar bouwgeschiedenis. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. De panden staan in principe vrij, maar dit is bij dit pand niet het geval; het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Op hoek Kerkstraat-Langstraat-Achterweg, aan twee driehoekige pleinen

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, achtererf bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn van Langstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Horecapand met bovenwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (oorspronkelijke hoofdentree op hoek)
Nokrichting	Nvt (plat dak) / aan voorzijde dakschild
Hoofdvorm	Nagenoeg vierkant grondvlak met afgeschuinde hoek
Aantal bouwlagen	1 / 2 (op hoek)
Kapvorm	Plat met schuin dakvlak aan Langstraat
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd, oorspronkelijk schoon werk met details in natuursteen)
Stijl	Eclecticisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Op hoek hoger opgemetseld en voorzien van electische sierelementen met bogen, friesen, pinakels, tandlijsten etc.; entree op hoek (hersteld); stalen lateien met boogveld; rondboogvormige entree aan Langstraat; houten gootlijsten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende waarde als hoekpand
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van woon-horecapand in de stijl van het eclecticisme uit het laatste kwart van de 19de eeuw; vanwege de hoekoplossing, waarbij de hoek niet alleen afgeschuind is, maar ook hoger en rijk gedetailleerd
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde (of herstelde) hoofdvorm en basisgevelindeling
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als historisch horecapand; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Langstraat; vanwege de (ondanks het schilderen) herkenbaarheid van de detaillering

Langstraat 54

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch/horeca/detailhandel
Type	Langhuisboerderij of boerenwoning / café / winkelpand
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij of boerenwoning / café / winkelpand
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Agrarische oorsprong zeer oud (datering onbekend); voorgevel rond 1900 (winkelpui van jongere datum)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In zijn oorspronkelijke opzet was er aan de rechterzijde een steeg; deze was vanuit de ontwikkeling van het dorp van groot stedebouwkundig/ruimtelijk functioneel belang, maar is dichtgezet. Het achtererf sluit aan op (achter)erven van Kerkstraat 11 en 13. In gebruik geweest als café 'Het wapen van Leiden' met veranda in chaletstijl aan straatzijde (zie afbeelding). *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-

	winkelpanden. De panden staan in principe vrij; rechts van het pand bevond zich een steeg naar het achtererf, die vanuit historisch-ruimtelijk en functioneel opzicht van hoge waarde was; het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Nvt, achtererf en steeg bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Zich voegend naar de licht verspringende rooilijn van de Langstraat en met daarin een iets naar voren geschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 (voorgevel hoger opgetrokken)
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (met uitzondering van winkelpui)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk; voorgevel invloed neo-Holllandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel met boven de winkelpui een boven de dakvoet uitgemetselde lijstgevel, voorzien van twee schuiframen met aanzet- en sluitstenen in de segmentboogvormige strek en een samengestelde daklijst; goot afgewerkt met hout en houten klossen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan andere onderdelen dan de winkelpui zeer aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en de samenhang met de historische bebouwing
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom en bouwhistorische waarde van het pand achter de voorgevel; vanwege de historische ontwikkeling in functies

	die typerend is voor de dynamiek van een dorpsstraat (van agrarisch naar horeca naar winkel); vanwege de langgerekte, haaks op de straat geplaatste hoofdvorm, die kenmerkend is als hoofdvorm van de dorpsbebouwing
Cultuurhistorische waarde	Als drager van het voormalige agrarische karakter van het dorp Wassenaar; als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de dorpsgeschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaafheid van de voorgevel boven de winkelpui
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van het oude bouwdeel achter de voorgevel in hoofdvorm en materialen als behorende tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Als een van de weinige overblijfselen van de agrarische geschiedenis van het dorpscentrum

Langstraat 68; 70; 72

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Detailhandel/wonen
Type	Woon-winkelpand
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Winkel(s) met bovenwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Een van de twee bestaande (of bekende) woon-winkel-ontwerpen van Brandes in Wassenaar, samen met Langstraat 5-7. Door huidige materialisering (onder meer gevelafwerking) gering afleesbaar als een pand van Brandes (zie foto oorspronkelijke situatie); er is sprake van een zeer geringe gaafheid. *Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse

	architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van

	de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. Het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat; achtererf vrijwel geheel bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Winkel(s) met bovenwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Langgerekt met inpassing met hoekpand Molenstraat 2
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak met aan voorzijde dakschild
Materialen dakbedekking	Aan voorzijde rode bitumen singles in maasdekking (waarschijnlijk oorspronkelijk rode gebakken leipannen)
Materialen gevels	Baksteen (in huidige situatie voorzien van ruw pleisterwerk, oorspronkelijk schoon werk, zoals borstwering boven balkon)
Stijl	Stijlmengeling met invloed Amsterdamse School en Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Erker op verdieping met balkon en blokvormige details onder vensters zijn behouden van oorspronkelijke detaillering

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een groot woon-winkelpand uit het begin van de 20ste eeuw, ontworpen voor meerdere winkels en woningen; als onderdeel van het door villabouw gedomineerde oeuvre van architect Brandes
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar

Langstraat 192-192a-194-194a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Dubbel woon-winkelpand
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woon-winkelpand
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1939
Architect	G.A. Heldoorn
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Langstraat* De Langstraat heette oorspronkelijk Suytstraat en was de oude dorpsstraat. Tot circa 1895 lag er een haven aan het begin van de Langstraat, ongeveer vanaf de rotonde tot aan de Molenstraat. Langs de Lange Kerkdam lag een brede sloot waarmee het water in verbinding stond met de Zijlwatering. Schepen met turf, bier en bouwmaterialen legden aan in de haven. Zand uit de duinen en schelpen werden vanuit Wassenaar naar elders vervoerd. Nadat aan de Oostdorperweg een nieuwe grote haven was aangelegd, werd de haven aan de Langstraat gedempt. Al in de 17de eeuw waren hier ambachtslieden en winkeliers gevestigd: groothandels in bier, een grutterij, een smederij, een wagenmaker, diverse bakkers. In de straat waren ook diverse herbergen gevestigd. De Langstraat kent momenteel een tweetal rijksmonumenten, nummer 19 en 79-81. De woon-winkelhuizen op nummer 3, 13-15, 77 en 196 zijn beschermd gemeentelijk monument. Ook het voormalige raadhuis op 23-27 en het pand Langstraat 29-31 zijn gemeentelijk monument. *Over de architect* Gerardus Albertus Heldoorn (1899-1965) was afkomstig uit Leeuwarden en maakte vanaf 1928 deel uit van Architectenbureau Gros en Heldoorn. Vier jaar later stichtte hij zijn eigen bureau en ontwierp vooral bedrijfspanden en woonhuizen in de Friese hoofdstad. In de nieuwe Vosseparkwijk schreef hij tientallen woningen op zijn naam, waaronder een reeks middenstandswoningen, een dubbele rietgedekte villa en zijn eigen woonhuis (1931) met een grote op het noorden gelegen tekenkamer. Het ontwerp voor de middenstandswoningen paste hij ook elders in Leeuwarden toe en in Den Haag. Voorts kwamen landhuizen van zijn hand tot stand in onder andere Bergen (NH) en Wassenaar.

	Zijn architectuurstijl met toepassing van baksteen, veelal pan gedekte daken, erkerramen en spaarzame versieringen in het metselwerk was Traditionalistisch. Het Traditionalisme, ofwel Delftse school, die vanaf de jaren twintig tot ver in de jaren vijftig landelijk grote populariteit genoot, is relatief zeldzaam in Wassenaar, waar de Engels geïnspireerde landhuisstijl domineerde. De Traditionalistische karakteristiek bepaalde ook het aanzien van de dubbele woning die Heldoorn aan de Kievitslaan ontwierp en komt onder meer tot uiting in de kapvorm, de soberheid van detaillering en verwijzingen naar historische bouwwijzen, zoals het gebruik van een tuitgevel waarbij de tuit als forse schoorsteen is uitgevoerd, de toepassing van vlechtingen en een loodstrip boven de vensters (voorgevel huisnummer 3) en het metselverband, dat afgeleid is van Middeleeuwse metselwijzen, namelijk Noords verband. Het complex onderscheidt zich van andere dubbele woonhuizen doordat het dubbele woonhuis is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. De traditionele architectuurstijl bepaalde ook de winkels met bovenwoning aan de Langstraat 192-194 in het centrum van Wassenaar die Heldoorn in 1939 ontwierp. Met hun hoge fraai gemetselde topgevels en nauwgezette afwerking zijn ze beeldbepalend voor dit deel van de Langstraat. Na het overlijden van Heldoorn werd het bureau onder dezelfde naam voortgezet. In 2007 fuseerde het met Architectenbureau Ruedisulj tot Architectenbureau Heldoorn Ruedisulj.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het woon-winkelpand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. De panden staan in principe vrij. Het pand op Langstraat 192-194 staat haaks op de straat en voegt zich in de gevelrooilijn van de Langstraat. Het staat direct naast (ten noordwesten van) het als gemeentelijk monument beschermde hoekpand Langstraat 196, ook (oorspronkelijk) een winkel met bovenwoning. Het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Gelegen temidden van woon-winkelpanden
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan de straat; aan achterzijde grotendeels bebouwd achtererf

Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Zich voegend naar de licht verspringende rooilijn van de Langstraat en met daarin een iets naar voren geschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand met twee winkels en bovenwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Twee staafvormige volumes evenwijdig aan elkaar
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak (twee evenwijdige daken, via zakgoot verbonden)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Twee tuitgevels; begane grond winkelpuien; op verdieping in het midden een rondboogvormig venster met balkon en balkondeur met bovenlicht; in top rondboogvormig venster aanzet-en sluitstenen; siersmeedijzeren ankers; oorspronkelijke vergaarbakken (drie stuks); vlechtingen; diepliggende stoot- en lintvoeg; rechts entree bovenwoning

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende en de prominente ligging aan het begin van de Langstraat, nabij de de hoek Gravestraat-Joh. de Witstraat-Lange Kerkdam en samen met het hoekpand Langstraat 196 de markering van de entree van de centrale winkelstraat van het dorp aan de evenzijde vormend
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkelpanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als in het straataanzicht vrijwel gaaf bewaard voorbeeld van een woon-winkelpand in Traditionele stijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en van de detailhandel in het bijzonder

Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde eigentijds en typerend materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van een woon-winkelpand uit het Interbellum
Zeldzaamheid	Als zeldzaam voorbeeld in Wassenaar van een woon-winkelpand in de stijl van het Traditionalisme; als zeldzaam voorbeeld van een dubbel woon-winkelpand in de Langstraat

Lijsterlaan 1

Naam	Ymkerhoeve
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd door en voor architect zelf. In 1923 garage toegevoegd naar ontwerp van Van de Wall, die in 1926 opnieuw door hemzelf werd uitgebreid. Diverse verbouwingen intern, toevoeging dakkapellen en serre. *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij

	specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Lijsterlaan-Koekoekslaan gelegen; De Lijsterlaan heeft een rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Lijsterlaan 1 past daarin; gelegen tegenover Lijsterlaan 2, beschermd als rijksmonument
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf op (grofweg) driehoekig kavel tussen Lijsterlaan en

	Koekoekslaan
Ontsluiting	Auto-oprit en voetgangerstoegangspad aan Lijsterlaan
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (omringd door tuin met wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Van de Wall zag de voorgevel als de gevel met erkers aan de zijde van de Koekoekslaan; entree in 'zijgevel' aan Lijsterlaan
Nokrichting	Evenwijdig aan Koekoekslaan
Hoofdvorm	Samengesteld met staafvormige hoofdmassa
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld met hoofdvolume met zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Entree met tudorboog en strek in schoon metselwerk met daarboven naam van het pand omlijst door rollaag van schoonmetselwerk; rondboogvormige entree rechts van (voormalig) fietsenhok; houten, roedenverdeelde ramen; vijfzijdige erker met balkons erboven; met pannen gedekte dakkapellen met schilddaken; staafankers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Van de Wall en als eigen woonhuis van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Lindelaan 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1960
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van mevrouw W.F.E. Rote-van Houten; anders gebouwd dan ontworpen *Over Park Oud Wassenaar* De bebouwing van de villawijk Park Oud Wassenaar kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Groot Haesebroek. Park Oud Wassenaar is ontwikkeld op de buitenplaats Oud Wassenaar. Deze buitenplaats is een in oorsprong 18de-eeuwse buitenplaats, die toendertijd Hoogwoude of Hoogwolde genoemd werd. Oud Wassenaar kwam in 1845 in handen van Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801 - 1876), zoon van de staatsraad Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, historicus en kabinetssecretaris (van 1829 tot 1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (perioden 1849-1857, 1862-1866). Hij woonde in Den Haag en gebruikte Oud Wassenaar als zomerverblijf. In 1872 verkocht hij zijn huis aan de vermogende Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen brak het bestaande huis af en liet het huidige huis in 1875 ontwerpen door architect C. Muysken. Het oude landhuis was gesitueerd aan de Schouwweg in een parkaanleg met een deels formele lanenstructuur, bestaande uit Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan en deels een vroege landschappelijke inrichting met slingerende waterpartij, een Chinese tempel en een koepel. Rond het nieuwe huis werd de vroege landschappelijke parkaanleg getransformeerd naar een ontwerp in late Landschapsstijl van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold. Waarschijnlijk zijn toen de oude tuinkoepels afgebroken. Na het overlijden van de heer Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek'

	onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen, werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de grote landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Oud Wassenaar waarbij de woonhuizen op ruime kavels en op relatief grote afstand van elkaar, zonder uniforme oriëntatie of rooilijn, ten opzichte van elkaar liggen; gelegen aan toegangsweg naar kasteel Oud-Wassenaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door ruim tuin en erf met landschappelijke tuinaanleg
Ontsluiting	Dubbele, gebogen oprijlaan
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Hoofdkap evenwijdig
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak (twee haaks op elkaar staande kappen)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel met rood trasraam)
Stijl	Kenmerken van Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sober gedetailleerd huis met asymmetrisch ingedeelde gevels; door de dakvoet heen gebouwde dakkapellen; grote schoorsteen aan voorgevel en op daknok; entree in portiek met omlijsting; dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het naoorlogse oeuvre van Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de villapark-ontwikkeling van Park Oud Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van het exterieur

Louisestraat 32-66, 19-41 zie voor beschrijving Adrianastraat 2-26; 41-43

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	6 woningbouwblokken
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Zes woningbouwblokken aan de Louisestraat
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	Granpre Moliere; Verhagen & Kok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie beschrijving Adrianastraat 2-26; 41-43
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Louisestraat 1-17 en 2-30, zie beschrijving Adrianastraat 1-5

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Twee woningbouwblokken aan beide zijden van de Louisestraat
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	A. Broese van Groenou
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie beschrijving Adrianastraat 1-5
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Maaldrift 3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	17de-eeuwse oorsprong
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oudste bewaard gebleven woonhuis van Maaldrift. Andere historische bebouwing in Maaldrift zijn de boerderijen Maaldrift 5 en Maaldrift 9. Het huis is met de voorgevel gericht op de voormalige Middelweg, net als de boerderij Maaldrift 5. Het huis bestaat uit een eenbeukig huis (paars op google earthbeeld) met 17de-eeuwse oorsprong (volgens eigenaar vóór 1624) en uitbreidingen van latere datum (rode contour). De bouwhistorische waarde heeft betrekking op het oudste bouwvolume. Omdat de uitbreidingen bouwkundig gezien met het oude volume verbonden zijn, is het huis als geheel beoordeeld. Bouwhistorisch onderzoek zou moeten uitwijzen welke onderdelen precies welke waarde hebben om zodoende te kunnen beoordelen welke onderdelen behoudenswaardig zijn. Het huis is niet meegenomen in de GIP-inventarisatie omdat het bestaan ervan niet bekend was. Opname ter plaatse op 8 oktober 2012.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Ingebouwd in schuren en circa 75 meter terugliggend ten opzichte van de openbare weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Het huis is omgeven door een tuin en erf met diverse bijgebouwen
Ontsluiting	Vanaf de openbare weg via een insteekweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voormalige, niet meer herkenbare wegstructuur (Middelweg)
Nokrichting	Haaks op Maaldrift
Hoofdvorm	Samengesteld. Oudste volume: één bouwlaag met zadeldak, staafvormig; met uitbreiding van één bouwlaag met lessenaarsdak en uitbreiding van één bouwlaag met mansardekap (haaks op oudste volume)

Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld, hoofdvolume zadeldak
Materialen dakbedekking	Vernieuwd
Materialen gevels	Gepleisterde baksteen
Stijl	Nvt
Kenmerken exterieur	Voorgevel oudbouw: tuitgevel; 17de-eeuws muuranker (staafanker)
Verwachtingswaarde aanwezige bouwhistorische onderdelen	Hoog. In interieur oorspronkelijke kapconstructie aangetroffen met pen-en-gatverbindingen en telmerken. Volgens eigenaar kelder aanwezig (in huidige situatie dichtgestort, net als waterput), originele plavuizen daarin nog aanwezig

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als herinnering aan de oorspronkelijke, historische orientatie
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de bouwhistorische waarde
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Maaldrift
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	De bouwhistorie is duidelijk afleesbaar; de oorspronkelijke hoofdvorm is herkenbaar bewaard gebleven
Zeldzaamheid	Als een van de weinige overblijfselen van de historische bebouwing tussen Rijksstraatweg en de Wassenaarse - /Zijlwatering; als enige woonhuis van vóór de 20ste eeuw

Maaldrift 5, 5a en 5c

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Dwarshuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dwarshuisboerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Laatste kwart 19de-eeuw
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oorspronkelijk behorende tot de 18de-eeuwse, niet meer bestaande buitenplaats Laan en Duin. De vijver ten noordenoosten van de boerderij is eveneens een herinnering aan deze buitenplaats. Op dezelfde plaats van de huidige boerderij stond een voorganger die van vóór 1727 stamde. Uitzonderlijk lange boerderij (stal); voorgevel was gericht op de Middelweg. Alleen voorhuis van 19de-eeuwse bouw is behouden; stal is volledig herbouwd rond 2003. Een van de weinige herinneringen aan/overblijfselen van het boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Zijlwatering, samen met boerderij Ter Weer.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Haaks op Maaldrift en evenwijdig aan oorspronkelijk aanwezige slotenpatroon (ten minste van vóór 1830)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Gewijzigd ten behoeve van woonfunctie
Ontsluiting	Lange oprit vanaf Maaldrift
Rooilijn	Achtergevel voegt zich naar rooilijn Maaldrift
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Tennisbanen
Nokrichting	Haaks op Maaldrift; voorhuis dwars op voormalig stalgedeelte
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Voorhuis: schildkap; stal: wolfsdak
Materialen dakbedekking	Voorhuis: gesmoorde Hollandse pannen; stal: riet (recent aangebracht)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditoneel met elementen ontleend aan neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf tennisbanen)	Symmetrische voorgevel; accenten in gele steen, waaronder strekken en bloklijst; boven dakvoet uitgemetseld dakhuis
Verwachtingswaarde aanwezige bouwhistorische	In het voorhuis bevonden zich een opkamer en

onderdelen	kelder, die waarschijnlijk bij de verbouwing in 1960 verwijderd zijn

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de karakteristieke ligging met de stal evenwijdig aan het oorspronkelijke kavelpatroon; vanwege de herinnering aan de oriëntatie van het boerderijenlint op de Middelweg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historische relatie met de overige overblijfselen van de buitenplaats Laan en Duin, namelijk de vijver
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typerende hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van het voorhuis
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan en als onderdeel van de geschiedenis van Maaldrift, de voormalige buitenplaats Laan en Duin en de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar als een van de weinige overblijfselen van de agrarische bedrijvigheid langs de Maaldrift
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaar van het hoofdvolume als voormalige agrarische bebouwing
Zeldzaamheid	Als een van de weinige overblijfselen van het boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en de Wassenaarse - /Zijlwatering

Maaldrift 7e

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen - recreatie
Type	Vakantiehuis / tuinhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vakantiehuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het tuinhuisje werd in 1931 opgericht in opdracht van J.H. Verloop en bestond uit een klein, houten huisje met chaletkenmerken en een veranda. Het behoorde mogelijk bij het sportcomplex met tennisbanen, een badmintonbaan, een grasbaan, en een hockey- en zweefvliegterrein, aangelegd en gebouwd in opdracht van J.H. Verloop. Het huisje was bereikbaar via een oost-west gericht toeganspad dat aansloot enerzijds op de huidige camping Maaldrift en aan de andere kant op de Maaldrift (noord-zuid gerichte deel daarvan). In 1945 werd het zomerhuisje uitgebreid en een bollenschuur bijgebouwd. In 1976 vond opnieuw een verbouwing plaats. Inmiddels was de ontsluiting direct op de aan de noordzijde gelegen Maaldrift. De bollenschuur was conform de situatie in 1976 reeds gesloopt; het terrein waarop die lag, behoorde op dat moment tot het MOB-complex. Er wordt een tuinhuis genoemd bij een veiling in 1935 van ‘landgoed Maaldrift’, dat toen of daarvóór eigendom van A. Kröller (van Groot Haesebroek en Kröller-Müller-museum) was. Over de buitenplaats-geschiedenis van Maaldrift is nog weinig uitgezocht. Het is niet zeker of dit tuinhuis bedoeld wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Score GIP 4

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Teruggelegen van weg in groene setting; tegen MOB-complex en omringd door campingterrein
Ontsluiting	Onverhard pad vanaf Maaldrift, aldaar gemarkeerd door gemetselde paal
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet te zien

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Haaks op toegangspad
Hoofdvorm	Rechthoekige massa met uitbouwen
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldaken; platte daken

Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Hout
Stijl	Nvt
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Nvt

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een recreatiewoning uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als herinnering aan de geschiedenis van Maaldrift
Gaafheid (verwachting)	Geringe mate van gaafheid
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als recreatiewoning
Zeldzaamheid	Recreatiewoningen uit het Interbellum zijn relatief weinig bewaard gebleven

Mariastraat 1-23; 2-26 zie voor beschrijving Adrianastraat 2-26; 41-43

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4 woningbouwblokken
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier woningbouwblokken aan de Mariastraat
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	Granpre Moliere; Verhagen & Kok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie beschrijving Adrianastraat 2-26; 41-43 Johannastraat 2 is de kopse woning naast Mariastraat 2
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Mecklenburglaan 1

Naam	Rijbroek (oorspronkelijk Villa Alabama)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met aangebouwde garage uit bouwtijd. In opdracht van C.M. van Marle. Uitbreidingen en veranderingen in 1935 en 1950. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het

	huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; aan doodlopende laan; tuin aan west- en zuidzijde aansluitend aan terreinen van Blanckenburg (Blankenburgh)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan Mecklenburglaan
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur, nagenoeg zelfde voorgevelrooilijn als buurpand
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering (vanwege beplanting voortuin)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld met staafvormig hoofdvolume
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (al sinds bouw gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Grote rietgedekte kap met gesmoorde nokvorsten; hoog opgemetselde schoorstenen; riet gedekte garage; stalen ramen; aangekapte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunend - en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder

Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Mecklenburglaan 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Diplomatenwoning gebouwd in opdracht van L. Kirchmann. In 1927 serre op terras gebouwd; in 1965 verwijderd en in 1982 op beide terrassen gebouwd voor ambassade van Marokko. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren ’20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo’n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; aan doodlopende laan; tuin aan de zuidwestzijde aansluitend aan terreinen van Blanckenburg (Blankenburgh)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan Mecklenburglaan
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur, nagenoeg zelfde voorgevelrooilijn als buurpand
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Vierkant grondvlak met rechthoekige uitbouwen ter plaatse van entree en erkers
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Bitumen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Siermetselwerk in baksteen en tegels met opengewerkte balkons en staand verband onder vensters en onder dakvoet; aangebouwde plantenbakken; houten ladderramen (liggende ruiten); zeer groot overstek met rijke detaillering

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende - en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Meijboomlaan 1, meijboomlaan 5a

Naam	Simpson Hall / Uilenest
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis, garage annex dienstwoning, toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis, garage annex dienstwoning, toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	S. de Clercq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex met nr. 5, dienstwoning, oorspronkelijk garage. Meerdere keren verbouwd en uitgebreid. In opdracht van G.M. (Gerry) del Court van Krimpen (1889-1944); hij was een bekende golfer (meervoudig Nederlands kampioen), oprichter en voorzitter van het Nederlands Golf Comité, golfbaanontwerper en naamgever van het Del Courtfonds. Del Court was lid van de Rosendaelsche Golfclub (bij Arnhem) en verhuisde naar Wassenaar. Hij werd in 1920 door de Haagse golfclub (gevestigd in Wassenaar, huidige naam Koninklijke Haagsche Golf en Countryclub) gevraagd om een uitbreiding van de baan met negen holes te ontwerpen. Hiermee werd deze club de eerste in Nederland met een 18-holes-baan. Tijdens de oorlog was de familie gedwongen het huis te verlaten. In de oorlog stierf Gerry en na de oorlog was het pand een paar jaar onbewoond voordat de 'Eerste Nederlandse Jongensstad', een rooms-katholiek instituut voor de opvang van jongens uit Suriname en Nederlands-Indië, er zijn intrek nam. Daarna was het pand in gebruik als huis voor Indonesische schippers (?) en als opvanghuis voor repatrianten uit Nederlands-Indië. Vervolgens verkocht de familie Del Court van Krimpen in 1955 het huis aan de Politie-Opleidingsschool Zuid-Holland. In 1959 werd deze school uitgebreid met de afdelingen Utrecht en Zeeland en het gebouw uitgebreid naar ontwerp van J.C. en A.J. Bolten. In 1968 verhuisde de politieschool en in 1971 kocht NIAS, Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences, het pand. De NIAS was gesticht in 1970 als een van de onderzoeksinstituten van de KNAW (Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen) en is het enige instituut in Nederland dat zich op deze studievelden richt. Het gebouw werd opnieuw verbouwd en uitgebreid. In 1979 werd het dubbele huis 'Ooievaarsnest' uit 1926 op de hoek Meijboomlaan-Laan van Rhemen van Rhemenshuizen (Meijboomlaan 2, in gebruik

	geweest als opleidingscentrum voor kraamverzorgsters) bij het NIAS betrokken. De oorspronkelijke garage was reeds in 1937 verbouwd en vergroot tot garage met dienstwoning en heet nu Uilenest. In 1993 werd het vrijstaand, nieuwe conferentiegebouw geopend. (Info: www.nias.knaw.nl/Content/NIAS/Documents/The%20NIAS%20Buildings.pdf) *Over Rijksdorp* Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Hij werkte hierbij het Plan Mutters uit 1923 uit. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap. *Over de architect* Samuel de Clercq (1876-1962) studeerde bouwkunde in Delft en leerde daar ontwerpen volgens de traditionele principes van hoogleraar Gugel. Zijn werk kenmerkt zich door de oud-Hollandse bouwwijzen; hij was geen vernieuwer in de architectuur. Behalve zijn werk als architect bekleedde hij verschillende functies, zoals docent bouwkunde. Typologisch is zijn oeuvre uitgebreid (woonhuizen, scholen, ziekenhuis, watertoren, tramstations etc). Hij bouwde een groot aantal buitenhuizen voor Twentse textielbaronnen en Rotterdamse havenbaronnen. Zo was hij huisarchitect van de Van Ommerens, die eigenaar waren van Rust en Vreugd; voor hen ontwierp hij onder meer het WAVO-park en het Johannahuis. Clingenbosch bouwde hij voor een vooraanstaand advocaat, mr. H.A. van der Velde (1855-1919), die lid was van de Tweede Kamer en het burgemeesterambt meerdere keren vervulde. Clingenbosch was het buitenhuis van de familie. Van De Clercqs Wassenaarse werk is relatief veel gesloopt, zoals Hoog Wildrust op de Groot

	Haesebroekseweg 4-6 (1920; waarvan de verbouwde garage annex dienstwoning nog bestaat) en Villa Eikesteyn (Schouwweg 74, ca. 1910) of sterk verbouwd zoals het huis Berkenrode op Groot Haesebroekseweg 1 (ca. 1910) en Simpson Hall. Het huis Coromote voor de jonkvrouwen Loudon op Buurtweg 89-91 uit 1924 bestaat nog en is beschermd als rijksmonument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de verspreid langs de lanen van Rijksdorp gelegen vrijstaande, grote woonhuizen op ruime percelen; op hoek met Van der Doeslaan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Dienstwoning op Meijboomlaan 5, op hoek met Laan van Rhemen van Rhemenshuizen op ca. 70 meter ten noordoosten van het huis; dienstwoning in as Bontiuslaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Gelegen op een groot terrein tussen Van der Doeslaan en Laan van Rhemen van Rhemenshuizen met daarop het huis, nieuw conferentieoord en garage annex dienstwoning; langs Meijboomlaan watergang (daterend van vóór 1830)
Ontsluiting	Vanaf Van der Doeslaan en vanaf Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken huis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Meijboomlaan
Nokrichting	Nvt (samengesteld)
Hoofdvorm	Samengesteld (geknikt)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Boven de dakvoet als risaliet uitgevoerde entreepartij met eigen schildkapje en loggia in derde laag

Architectonische kenmerken dienstgebouw

Type	Dienstwoning annex garage (voormalig)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Nokrichting	Evenwijdig aan Meijboomlaan/oprijlaan en watergang
Hoofdvorm	Staafvormig

Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Eenzijdig afgewolfde kap met knik en met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen; niet-gekantrechte, houten potdekseldelen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aangekapte dakkapellen; houten, roeden verdeelde ramen; entree gebouwtje met erboven houten loggia en met rondboogvormige entree; gemetselde schoorsteen; steunberen

Architectonische kenmerken hekpijlers
Drie gemetselde hekpijlers met natuurstenen dekplaten en bolvormige bekroning.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek Meijboomlaan-Van der Doeslaan; vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; vanwege de beeldbepalende ligging van het huis op de hoek Meijboomlaan-Van der Doeslaan; vanwege de beeldbepalende ligging van het dienstgebouw op de hoek Meijboomlaan-Laan van Rhemen van Rhemenshuizen en in as van Bontiuslaan
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect De Clercq; vanwege de typologie van garage annex dienstwoning
Cultuurhistorische waarde	Als een van de eerste huizen in het villapark Rijksdorp; als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp; als onderdeel van de geschiedenis van het NIAS; als herinnering aan Del Court van Krimpen die een grote rol speelde in de ontwikkeling van de golfsport in Nederland en Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde situatie en samenhang met bijbehorende gebouwen; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van het dienstgebouw (situatie 1937) en de hekpijlers
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn oorspronkelijke opzet en functie en als samenhangend complex

Meijboomlaan 2

Naam	Ooievaarsnest
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	Coctenier; Lodogies
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1925 werd het kavel ten behoeve van de bouw van een dubbel woonhuis uitgegeven door de NV Wassenaarsche Grondbezit Maatschappij tot Exploitatie van en Handel in Onroerende Zaken; in 1926 startte de bouw van het huis in opdracht van de NV, die het huis tot 1942 in bezit had. In 1928 werd het huis al verbouwd tot een enkel woonhuis. Naar verluidt is het huis woonhuis van J.J.M. Wiegman geweest, die van 1929-1938 burgemeester van Wassenaar was en die in 1930 een nieuw huis liet bouwen in Nieuw Wassenaar door Wouters (zie Kerkeboslaan 4). In de oorlog werd het huis door een Duitser gekocht en na de oorlog onteigend. Het werd in 1947 bij veiling verkocht aan bankier A. van Hoboken, wiens huis aan de Laan van Rhemen van Rhemenshuizen 12 juist in die tijd afbrandde. Hij verkocht het huis in 1951 en de Zuid-Hollandsche Bond van het Wit Gele Kruis kocht het huis en verbouwde het om het in gebruik te nemen als opleidingscentrum voor kraamverzorgsters. Mogelijk dateert de naam van het huis uit deze tijd. In 1976 werd het huis op de hoek Meijboomlaan-Laan van Rhemen van Rhemenshuizen bij het er tegenover gelegen NIAS (Meijboomlaan 1) betrokken. (Info: www.nias.knaw.nl/Content/NIAS/Documents/The%20NIAS%20Buildings.pdf) Pand is diverse keren verbouwd. *Over Rijksdorp* Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Hij werkte hierbij het Plan Mutters uit 1923 uit. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat

	bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de verspreid langs de lanen van Rijksdorp gelegen vrijstaande, grote woonhuizen op ruime percelen; op hoek met Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf hoek, vanaf Laan van Rhemen van Rhemenshuizen en vanaf Meijboomlaan
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis (oorspronkelijk dubbel)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Op de hoek Meijboomlaan-Laan van Rhemen van Rhemenshuizen en Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak met hoofdkap nagenoeg evenwijdig met Laan van Rhemen van Rhemenshuizen
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld dak met hoofddak als wolfskap met haaks daarop schilddak met diverse kleinere kapjes en verlengde dakschilden
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (in schoon werk, en gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Invloed Amsterdamse School en landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roeden verdeelde ramen; entree met zijlichten met liggende ruiten en een rondboogvormig bovenlicht met straalsgewijs geplaatste roeden

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek Meijboomlaan- Laan van Rhemen van Rhemenshuizen; vanwege de ligging in en als

	onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als een van de eerste huizen in het villapark Rijksdorp; als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp; als onderdeel van de geschiedenis van het NIAS en de Zuid-Hollandsche Bond van het Wit Gele Kruis; vanwege de bewonings- en gebruiksgeschiedenis
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Meijboomlaan 5a; zie beschrijving Meijboomlaan 1

Naam	Het Uilennest (recente naam)
Oorspronkelijke functie	Bijgebouwen / bijbehorend bouwwerk
Type	Garage annex dienstwoning / toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Garage annex dienstwoning / hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	S. de Clercq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Samen met het hoofdhuis gebouwd in opdracht van G.M. (Gerry) del Court van Krimpen (1889-1944)

Meijendelseweg ong. nabij parkeerplaats

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wachtershuisje
Type	Dienstgebouw
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Meijendel* Meijendel maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap. Het gebied 'Meijendel, Bierlap en Kijkhoek' is sinds 2007 beschermd als beschermd dorpsgezicht en wordt gevormd door een omstreeks 1830 in exploitatie genomen agrarische ontginning in het duingebied van Wassenaar, die in het laatste kwart van die eeuw werd opgegeven, maar waarvan belangrijke gebouwde en landschappelijke relicten nog in het veld waarneembaar zijn. Verder omvat het dorpsgezicht de resten van de in de vroege 20ste eeuw begonnen, maar snel opgegeven aanleg van een duinvillapark en om de relicten die herinneren aan de vroege benutting van het duinterrein als waterwingebied. Het gaat onder andere om een boerderijcomplex uit het tweede kwart van de 19de eeuw, om resten van akkers en weiden, om zand- en houtwallen, padenpatronen en windsingels, om de wegenaanleg en dienstgebouwen en om de relicten van een netwerk van spranken. Tenslotte herinneren diverse grens- en jachtpalen in het gebied aan de verschillende eigendomsverhoudingen. In 1829 werden de eerste gecoördineerde pogingen gedaan om de duinvallei Meijendel in ontginning te nemen, nadat deze al veel eerder productief was gemaakt als weide. De ontginningsactiviteiten werden ruim 10 jaar voortgezet. De aanleg van het hoofdkanaal van het sprankenstelsel vond plaats in 1872-1874, nadat hiertoe ook al eerder, in 1863 en 1868, plannen waren ontwikkeld. De constructie van een wegennet voor de inrichting van een villawijk is uitgevoerd in en kort na 1916. De aanleg van een villapark werd beoogd door de N.V. Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Meijendel. Het

	ambitieuze plan werd losgelaten, ten gunste van de drinkwatervoorziening, waarna vanaf 1925 verdere uitbreiding van het sprankenstelsel plaatsvond. Het plan voor de ontginning van de duinvallei Meijendel is van D.T. Gevers (van Endegeest), maar het werd niet geheel conform zijn ontwerp gerealiseerd. Het ontwerp voor de Haagse duinwaterwinning is van de hand van Ir. I.A.A. Waldorp. De uitvoering van de aanleg van de spranken was in handen van de Duinwaterleiding van 's-Gravenhage.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja (gemeentelijk dorpsgezicht)
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Meijendelseweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In duingebied van Wassenaar
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Wachtershuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree aan wegzijde
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Gesloten U-vorm
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (bloemig)
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevel als tuitgevel met schoorsteen uitgevoerd; over gevel doorlopende lekdorpel; roedenverdeelde ijzeren ramen (vierruits), gesmoorde nokvorsten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; vanwege de ligging in en als onderdeel van het gemeentelijk beschermd dorpsgezicht 'Meijendel, Bierlap en Kijkhoek'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de functionele betekenis van dit gebouw als voorbeeld van een dienstgebouw(tje)
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Meijendel in het bijzonder; als een van de gebouwen in Meijendel die herinneren aan de

	ontwikkeling van dit gebied, uit de tijd van de waterwinning
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als dienstgebouwtje
Zeldzaamheid	Zeldzaam in Wassenaar en enig in zijn soort in de Wassenaarse duinen

Menkenlaan 8, 10, 12

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1957
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend bij Melkfabriek Menken; een van de laatste werken van Van de Wall; gelegen naast blok van vier dienstwoningen uit 1934 (Menkenlaan 14-20) *Over de melkfabriek* Het familiebedrijf Menken startte in 1925 met Leen Menken die in Oegstgeest een melkwinkeltje opende. Dit winkeltje groeide snel uit tot een zuivel- en frisdrankenconcern. In 1949 nam Menken de Wassenaarse Melkinrichting Rust en Vreugd van de familie Van Paridon over. Menken startte een nieuw bedrijf, dat snel groeide en tussen 1945 en 1975 38 zuivelfabrieken overnam. Op het hoogtepunt van het bestaan had Menken een landelijk marktaandeel van 11%. Het bedrijf was vernieuwend: in 1965 introduceerde het het papieren literpak, die de glazen fles verving. Ook introduceerde het de koelinstallaties bij de boer. Het bedrijf ging samen met Van Grieken en in 1997 overgenomen door Campina Melkunie. Campina sloot de fabriek en op het terrein werden appartementengebouwen opgericht. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch

	waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan verbindingsweg tussen Van Ommerenlaan en Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Temidden van landschappelijke aanleg tussen Van Ommerenlaan en Rijksstraatweg (van (voormalige) buitenplaatsen zoals Ivecke en Rust en Vreugd)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen met bergingen
Ontsluiting	Hoekpanden met auto-oprit; voetgangerstoegangspaden naar entrees
Rooilijn	Nagenoeg zelfde voorgevelrooilijn als naastgelegen woningbouwblok
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Drie-onder-een-kapwoningen

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode (opnieuw verbeterde) Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd)
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl (sober)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Drie voordeuren met houten luifels; vier dakkapellen in hout met gepotdekstelde delen en pannen gedekte zadeldaken; toppen van kopse gevels in niet-gekantrechte, houten potdekseldelen; op kopse zijden lagere aanbouw; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Beeldbepalend gelegen; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ensemblewaarde met naastgelegen dienstwoningen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van dienstwoningen; als onderdeel van het naoorlogse oeuvre van Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de Menkenfabriek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Menkenlaan 14,16,18,20

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1934
Architect	S. de Clercq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend bij Melkfabriek Menken; gelegen naast blok van drie dienstwoningen uit 1957 (Menkenlaan 8-12). *Over de melkfabriek* Het familiebedrijf Menken startte in 1925 met Leen Menken die in Oegstgeest een melkwinkeltje opende. Dit winkeltje groeide snel uit tot een zuivel- en frisdrankenconcern. In 1949 nam Menken de Wassenaarse Melkinrichting Rust en Vreugd van de familie Van Paridon over. Menken startte een nieuw bedrijf, dat snel groeide en tussen 1945 en 1975 38 zuivelfabrieken overnam. Op het hoogtepunt van het bestaan had Menken een landelijk marktaandeel van 11%. Het bedrijf was vernieuwend: in 1965 introduceerde het het papieren literpak, die de glazen fles verving. Ook introduceerde het de koelinstallaties bij de boer. Het bedrijf ging samen met Van Grieken en in 1997 overgenomen door Campina Melkunie. Campina sloot de fabriek en op het terrein werden appartementengebouwen opgericht. *Over de architect* Samuel de Clercq (1876-1962) studeerde bouwkunde in Delft en leerde daar ontwerpen volgens de traditionele principes van hoogleraar Gugel. Zijn werk kenmerkt zich door de oud-Hollandse bouwwijzen; hij was geen vernieuwer in de architectuur. Behalve zijn werk als architect bekleedde hij verschillende functies, zoals docent bouwkunde. Typologisch is zijn oeuvre uitgebreid (woonhuizen, scholen, ziekenhuis, watertoren, tramstations etc). Hij bouwde een groot aantal buitenhuizen voor Twentse textielbaronnen en Rotterdamse havenbaronnen. Zo was hij huisarchitect van de Van Ommerens, die eigenaar waren van Rust en Vreugd; voor hen ontwierp hij onder meer het WAVO-park en het Johannahuis. Clingenbosch bouwde hij voor een vooraanstaand advocaat, mr. H.A. van der Velde (1855-1919), die lid was van de Tweede Kamer en het burgemeesterambt meerdere keren vervulde. Clingenbosch was het buitenhuis van de familie. Van De Clercqs Wassenaarse werk is relatief veel

	gesloopt, zoals Hoog Wildrust op de Groot Haesebroekseweg 4-6 (1920; waarvan de verbouwde garage annex dienstwoning nog bestaat) en Villa Eikesteyn (Schouwweg 74, ca. 1910) of sterk verbouwd zoals het huis Berkenrode op Groot Haesebroekseweg 1 (ca. 1910) en Simpson Hall. Het huis Coromote voor de jonkvrouwen Loudon op Buurtweg 89-91 uit 1924 bestaat nog en is beschermd als rijksmonument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan verbindingsweg tussen Van Ommerenlaan en Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Temidden van landschappelijke aanleg tussen Van Ommerenlaan en Rijksstraatweg (van (voormalige) buitenplaatsen zoals Ivecke en Rust en Vreugd)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen met bergingen
Ontsluiting	Hoekpanden met auto-oprit; voetgangerstoegangspaden naar entrees
Rooilijn	Nagenoeg zelfde voorgevelrooilijn als naastgelegen woningbouwblok
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Vier-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met wolfseind
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen (conform luchtbeeld google earth)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl (zeer sober)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Boven de dakvoet uitgebouwde ‘erkers’ met plat dak; dakkapellen met plat dak; hoog opgemetselde schoorstenen op kopse zijden en op daknok lage schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Beeldbepalend gelegen; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’

Object: ensemblewaarde	Vanwege de ensemblewaarde met naastgelegen dienstwoningen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van dienstwoningen; als onderdeel van het oeuvre van De Clercq
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de Menkenfabriek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Middelweg 31a - 33, Fabritiuslaan 2

Naam	Christelijke basisschool Den Deijl
Oorspronkelijke functie	Sociaal-cultureel (onderwijs)
Type	School
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Schoolgebouw uit 1952 (T-vormig volume)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1952
Architect	J.W. Blok
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen bij wijkcentrum Hofcampweg 3 uit 1951 van architect J.W. Blok Kunstwerk bij ingang aan Middelweg Middelweg 33/Fabritiuslaan 2: 1952: bouw schoolgebouw en gymnastieklokaal voor Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs door J.W. Blok te Wassenaar 1953: wijziging vergunning van 1953: bijbouwen zevende lokaal. 1956: met gymnastieklokaal uitbreiden schoolgebouw voor Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs door J. Blok, A.J. Th. Godron en ir. H.E. Oud. Dat jaar tevens bouwen rijwielberging en bergruimte A.J. Th. Godron en ir. H.E. Oud. 1963: bouw tweeklassige kleuterschool en een bergruimte voor Vereniging voor Kleuteronderwijs op Evangelische grondslag door Architectenbureau Hornstra en Boudewijns uit Den Haag (Middelweg 31a). 1976: veranderen en vergroten bergruimte en maken kleed- en wasruimten voor Vereniging door L.N.H. de Bruijn. 1988: wijzingen indeling en entree, gedeeltelijk dichtmaken van de bestaande berging voor Gemeente Wassenaar door Franse en Van Hoof. 2002: sloop gedeelte schoolgebouw en gymzaal voor Bestuur Vereniging Protestants Christelijk Onderwijs door PBV Architecten. Tevens verbouwen en uitbreiden van de school voor Gemeente Wassenaar door PBV Architecten.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De school met bijbehorende (speel)terreinen ligt tussen de Middelweg, Hofcampweg, Fabritiuslaan en de Hillenaarlaan. Aan de Middelweg ligt een groenstrook tussen de weg en de voorgevel van de basisschool
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De basisschool staat met de lange zijde aan de Middelweg; de kleuterschool staat haaks op de Middelweg
Ontsluiting	Hoofdentree basisschool aan de Middelweg

Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Basisschool uit 1952
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Middelweg
Nokrichting	Hoofdvolume evenwijdig aan Middelweg, volume haaks daarop nokrichting haaks op weg
Hoofdvorm	T-vormig met lange ligger van de T en een verspringing in deze lange zijde van de twee volumes ten opzichte van elkaar ter plaatse van de hoofdentree; markering van dit punt door middel van schoorsteen
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauwe dakhelling)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Sober en functioneel, passend bij bouwtijd
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Eenvoudige detaillering en grote vensterpartijen; kunstwerk bij hoofdentree

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Middelweg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ensemblewaarde met het buurtcentrum op Hofcampweg 3 uit dezelfde bouwtijd en van dezelfde architect
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die het werk inneemt in het werk van de architect en als voorbeeld van een school uit begin jaren vijftig van de 20ste eeuw; vanwege de voor de bouwtijd (Wederopbouwtijd) typerende soberheid in materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als uitdrukking van de sociaal-culturele geschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het onderwijs in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de oorspronkelijke functie en de continuering daarvan in het huidige gebruik
Zeldzaamheid	Als een van de twee schoolgebouwen uit de Wederopbouwperiode die cultuurhistorische waarde hebben, samen met het eveneens in Deijleroord gelegen schoolgebouw van de Wethouder Huibregtseschool (gemeentelijk monument, Burmanlaan 71)

Molenstraat 2

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/detailhandel
Type	Woon-winkelpand
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woon-winkelpand
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Laatste kwart 19de eeuw
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoekpand Langstraat-Molenstraat. Over gehele begane grond jonge winkelpui zonder historische waarde. Door het witschilderen van de verdieping is de architectuur minder leesbaar als historisch pand
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het pand maakt onderdeel uit van de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuidzijde van de Langstraat, die bestaat uit overwegend woon-winkelpanden. De panden staan in principe vrij, maar dit is bij dit pand niet het geval; het pand ligt binnen de contouren van het sinds 2008 beschermde gezicht 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen en achtererf volledig bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn van Langstraat en Molenstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan Molenstraat
Hoofdvorm	Staafvormig met afgeschuinde hoek op hoek Molenstraat-Langstraat en iets langere gevellijn aan Langstraat
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (met extra dakschild ter plaatse van hoek)
Materialen dakbedekking	Rode en gesmoorde kruispannen (situatie 1905 gesmoorde kruispannen aanwezig)
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd, winkelpui in glas en natuursteen)
Stijl	Neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Op verdieping heeft het pand zijn indeling behouden; door schilderen is schilderachtige van aanzet- en sluitstenen in huidige situatie niet te

	ervaren; als kroonlijst uitgevoerde daklijst; drie dakkapellen conform situatie 1905; ramen met gekleurde glas-in-lood bovenlichten conform situatie 1905; links aan Molenstraat blind venster

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende waarde als hoekpand
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden langs de Langstraat met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van woon-winkelpand in de stijl van de neo-Hollandse renaissance uit de 19de eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde gevelindeling, ramen van de verdieping en dakkapellen
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als historisch woon-winkelpand; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Langstraat

Molenstraat 16-18

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1910
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen op de hoek Molenstraat-Schelpsloot. De Schelpsloot is de vroegere sloot tussen de Kerkstraat en het Molenplein, was aangesloten op de Molensloot (nu:Gravestraat). Naamgeving vanwege het lossen en laden alhier van schelpen van Wassenaarse schippers voor verder transport. Er was sprake van een op de hoek gelegen aaneengesloten bebouwing van Molenstraat 16, 18, 20 en 22. In 1949 zijn 16 en 18 samengevoegd tot één woning. In 1985 is nummer 20, op dat moment in gebruik als opslagruimte, afgebroken en deels herbouwd en bij de woning 16-18 getrokken. Tussen het nieuwe pand 16-18-20 werd een klein erf met berging gecreeërd. Het lagere pand nummer 22 bleef in 1985 bestaan en is nog steeds aanwezig.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek met Schelpsloot/Den Hoek
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, zeer klein onbebouwd achtererf
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn (volgt lijn Schelpsloot en Molenstraat)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan Schelpsloot
Hoofdvorm	Staafvormig (schuine voorgevel)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap met aan voorzijde wolfseind
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Baksteen (achterste deel gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Drieassige voorgevel met links entree en daarnaast twee vensters; rechtgesloten

	schuiframen met segmentboogvormige strekken; ‘speklagen’ en aanzet- en sluitstenen in wit verblendsteen; lijstgevel met ‘schouders’ en met lijst in hout, gedragen door klossen in hout; bakstenen hoekpinakels; in top twee vensters; zijgevel eerste deel vrijwel blind; asymmetrisch ingedeeld

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende waarde als hoekpand
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de bebouwing in het centrum met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van dorpse bebouwing in de stijl van de neo-Hollandse renaissance met eigentijdse materialen zoals verblendsteen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, gevelindeling van de voorgevel en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als historische dorpsbebouwing; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Molenstraat

Molenstraat 23 en 23a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/detailhandel
Type	Woonhuis-winkel
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis-winkel
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1890
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen op de hoek Molenstraat-Schelpsloot. De Schelpsloot is de vroegere sloot tussen de Kerkstraat en het Molenplein, was aangesloten op de Molensloot (nu:Gravestraat). Naamgeving vanwege het lossen en laden alhier van schelpen van Wassenaarse schippers voor verder transport.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek met Schelpsloot/Den Hoek
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, bebouwd achtererf (uitbreiding)
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn (volgt lijn Molenstraat)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Molenstraat
Nokrichting	Haaks op Molenstraat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed classicisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Ingezwenkte lijstgevel (boven de dakvoet uitgemetseld); vierassige indeling van begane grond met entree in tweede as van links; vensters met strekken; classicistische deuromlijsting; deur met bovenlicht; siersmeedijzeren rozetten (schieters van ankers); blind vensters en twee vensters op verdieping; als kroonlijst uitgevoerde daklijst

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende waarde als hoekpand
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de reeks van woon-winkel- en horecapanden in het centrum met een historie van vóór de Tweede Wereldoorlog
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van dorpse bebouwing; als typisch voorbeeld van dorps-classicisme met ingezwenkte lijstgevel met kroonlijst en classicistische omlijsting entree
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, gevelindeling van de voorgevel en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld als historische dorpsbebouwing; vanwege de bijdrage aan de beleving van de Molenstraat

Molenweg 28, zie beschrijving Korenlaan 21

Nachtegaallaan 6, 6a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van E.L. Bad.. van Hardenbroek van Lockhorst. Het pand is verscheidene keren verbouwd en gesplitst (geweest). Garage was inpandig aan rechterzijde (nu bij woning getrokken en aldaar raam in plaats van inrijdeuren). *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Brandes tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 en Schouwweg 107, beide in 1915 en 102 in 1917. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Konijnenlaan gelegen; De Konijnenlaan heeft een scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Nachtegaallaan 6;6a past daarin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door ruime tuin en erf
Ontsluiting	Aan de Nachtegaallaan, auto-oprit naar huis en naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Nvt, passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nachtegaallaan
Nokrichting	Nagenoeg evenwijdig aan Nachtegaallaan
Hoofdvorm	Samengesteld met staafvormig hoofdvolume
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengestelde schildkap
Materialen dakbedekking	Rode, gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (ruw gepleisterd en wit geschilderd)
Stijl	Cottagestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Cottagestijl komt met name tot uitdrukking in vakwerk en houten entreeportaal; dak met zeeg; gemetselde schoorstenen; entree met stoep, deur met tudorboog en bovenlicht

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum; als onderdeel van het oeuvre van architect Kranenburg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Nassaulaan 1-3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	G.F. Verboog
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* De Wassenaarse aannemer Gerard François Verboog (ca. 1868-1949) woonde en werkte met zijn familie aan de Waalsdorperlaan. In zijn

	werken paste hij stijlkenmerken van de neorenaissance en de chaletstijl toe. Deze stijlcombinatie was zeer populair aan het begin van de 20ste eeuw, waarbij de geveldetaillering doorgaans in neorenaissancestijl werd uitgevoerd en de dakoverstekken in chaletstijl. Het aannemersbedrijf Verboog was bij de bouw en verbouw van verscheidene panden aan de Waalsdorperlaan en elders in Wassenaar betrokken. G.F. Verboog was onder meer aannemer en tevens architect van de woningen Kerkstraat 38-40 uit 1909 en het dubbele huis Nassaulaan 1-3 uit 1925 en aannemer van het landhuis Coromote aan de Buurtweg 89-91 uit 1924. In 1968 is het aannemersbedrijf Verboog, dat eerst door zoon R.G. Verboog (1899-1981) en daarna door kleinzoon en eveneens bouwkundige G.J. Verboog (1932) werd voortgezet, verkocht. Leden van de familie Verboog woonden en waren ook eigenaar van en/of bouwer van diverse panden aan de Waalsdorperlaan, waaronder huisnummer 22, het woon-werkhuis van Verboog uit 1910. De Waalsdorperlaan werd vanwege de aanwezigheid van de vele leden van de familie Verboog in de volksmond 't Verbogenlaantje' genoemd (voor meer informatie zie beschrijving Waalsdorperlaan 22).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen in de as van de Prins Hendriklaan en op de hoek met het plein waarop de kerk staat (Prins Alexanderlaan); ter plaatse van knik in laan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Nassaulaan met toegangspad en auto-oprit naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Woningen liggen op redelijk gelijke afstand tot straat, voorgevelrooilijn nagenoeg gelijk
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nassaulaan
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak, hoofdkap evenwijdig aan bebouwing van Nassaulaan en schuin ten opzichte van laan zelf
Hoofdvorm	Samengesteld L-vormige hoofdmassa
Aantal bouwlagen	1

Kapvorm	Samengesteld zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollands pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Invloed Amsterdamse School komt tot uitdrukking in de toepassing van ladder vensters (met liggende ruiten) en detaillering van voordeur; entree in risaliet met eigen steekkap en in oksel van L schoorsteen; houten, roedenverdeelde ramen; dakkapel met plat dak; driezijde erker met houten balkon; in rechterzijgevel voordeur tweede woning met houten luifel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde en de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van Verboog
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Nassaulaan 2, 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis, gemetselde hekpijlers en ijzeren hekwerken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	H.C. Lelie
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met aan straat gemetselde hekpijlers en ijzeren hekwerken. Gebouwd in opdracht van T. de Jong van Arkel en J.H.A. de Voogt naar ontwerp van Herman Christiaan Lelie (1900-1973(4?)). Nummer 2 in 1956 waarbij inpandige garage bij woning werd getrokken, de achtergevel gewijzigd werd en een vrijstaande garage werd toegevoegd. Nummer 4 is verbouwd naar tekeningen uit 2003 waarbij op de voormalige garage een uitbouw werd gerealiseerd, de achtergevel wijzigde en de stalen ramen werden vervangen. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918,

	die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen tegenover de kerk
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door voor- en achtertuin en zijerf met auto-oprit
Ontsluiting	Auto-opritten aan straat met gemetselde hekpijlers en stalen draaihek
Rooilijn	Nvt, passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels, langsgevel aan straatzijde
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel, donkerder trasraam)
Stijl	Invloed Nieuwe Zakelijkheid
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Hoofdmassa op expressief-kubistische wijze uitgewerkt met veelhoekige erkers onder plat dak en boven de dakvoet uitgemetselde uitbouw met plat dak; zeer hoge kap; ruime dakoverstekken met hout afgewerkt; stalen ramen (oorspronkelijk, nummer 2 zeer gaaf); bakstenen lekdorpels; gemetselde terrassen; entree met luifel en houten deur in trant van Amsterdamse School; gemetselde bloembakken; siermetselwerk met uitkragen rollagen voor horizontale belijning en staand verband voor verticale accenten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde en de ligging tegenover de kerk
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Lelie
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Nassaulaan 17

Naam	Kleine Wildernis
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van G.M. Dehlinger. Verbouwingen in 1936, 1949 en 2005, waarbij het huis in 1936 door architect Van Lindonk sterk vergroot is en het huis een nieuwe vorm heeft gekregen. In de nieuwbouw werd de inpandige garage gesitueerd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk

	ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren ’20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo’n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoek Waldeck Pyrmontlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijsaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad naar entree; auto-oprit naar garage
Rooilijn	Woningen liggen op redelijk gelijke afstand tot straat, voorgevelrooilijn nagenoeg gelijk; terugliggend ten opzichte van Waldeck Pyrmontlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nassaulaan
Nokrichting	Oorspronkelijk haaks, bouwvolume uit 1936 evenwijdig aan Nassaulaan
Hoofdvorm	Samengesteld (U met ongelijke poten)
Aantal bouwlagen	1 / 1 ½
Kapvorm	Samengesteld met schild- en zadeldaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vlechtingen, siermetselwerk in top en langs daklijst; gemetseld entreeportiek met luifel, bovenlicht met gekleurd glas-in-lood en paneeldeur met spievenster; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen; deel uit 1936: door dakvoet heengebouwde dakkapel met riet gedekt kapje; vlechtingen en bloklijst bij garage; ‘boeren’deur en dubbele inrijdeuren met driehoekig venster

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde en de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van Mutters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk

	De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering sinds 1936

Oostdorperweg 60 en 62

Naam	Wilhelmina
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Woonhuis met bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bollenschuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	J.A. Beijersbergen
Bijzonderheden/ opmerkingen	De bouw van het woonhuis vond in 1909 plaats in opdracht van L. Grevers en naar ontwerp van J.A. Beijersbergen. Er is bij de bouw van het huis sprake van een bestaande bollenschuur, dus de bouwtijd van de schuur ligt vóór 1909. In 1962 werd de schuur uitgebreid met een forse koelcel van 1 bouwlaag aan de achterzijde. Het woonhuis werd in 1982 verbouwd met onder meer een grote dakkapel aan de achterzijde. Bollenschuur in gebruik als woonhuis en voorzien van ramen en dakkapellen. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode

	van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk ‘bloeiende’ verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de

	Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Oostdorperweg gelegen complex
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Woonhuis met daarachter bollenschuur
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voortuin; deels bebouwd achtererf
Ontsluiting	Toegangspad door voortuin naar hoofdentree; autoopritten aan beide zijden van het huis
Rooilijn	Het woonhuis ligt in de rooilijn van (dit deel van) de Oostdorperweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld met schilddaken en zadeldaken; steekkapen voor dakhuis en dakkapellen
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispan
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eclectisch met stijlelementen van neorenaissance en Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dakhuis met tuitgevel; inpandig entreeportiek met natuurstenen latei; siermetselwerk in gele steen; piron; naam van het huis in steen boven entreeportiek; windveren met siermotieven; trapgevel aan linkerzijde
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen in interieur	Kapconstructie

Architectonische kenmerken bollenschuur

Type	Bollenschuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Ontsluiting aan rechterzijde
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormige hoofdmassa
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevels, muurankers, strekken, linkerzijgevel hijsbalk
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen in interieur	Laag

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging in de vrijstaande doch dichtbebouwde bebouwing van de evenzijde van de Oostdorperweg; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de typerende bouwwijze (woonhuis aan de straat met bollenschuur evenwijdig daarachter) en historische, ruimtelijk-functionele en visuele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis bij een bollenschuur in een eclectische stijlmengeling met elementen van de neorenaissance en Chaletstijl; als voorbeeld van een stellingenschuur uit het begin van de 20ste eeuw

Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis van Wassenaar en de bollencultuur in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege het gaaf bewaarde complex van woonhuis met schuur; vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm van het woonhuis en de herkenbaar gebleven oorspronkelijke hoofdvorm van de bollenschuur; vanwege de redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de hoge afleesbaarheid van de (voormalige) functie en herkenbaarheid van de typologie (bollenschuur) en de afleesbaarheid van de gegroeide situatie (bouwhistorische waarde)
Zeldzaamheid	Vanwege de zeer hoge zeldzaamheidswaarde van woonhuis met bijbehorende bollenschuur waarbij vanwege de veelvuldige sloop van dit type in de afgelopen jaren de zeldzaamheidswaarde toegenomen is

Oostdorperweg 2, 4, Van Zuylen van Nijeveltstraat 298a

Naam	Bijdorp
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Nvt
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Voormalige boerderij met woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Vóór 1850
Architect	Onbekend; woonhuis uit 1922 door J.J. Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Veelvuldig verbouwd en vernieuwde boerderij. Woonhuis uit 1922 ontworpen door architect J.J. Remmerswaal voor bloembollenkweker G. Gardien met op voorgevel 'Huize Bijdorp' Van jaren 1920 tot 1960 was het pand onder de naam De Oude Hoeve een café/ lunchroom/pension van J.M. Rijke Later antiekzaak onder de naam De Witte Hoeve van familie Coster. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954.

	Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat-Oostdorperweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Aan Oostdorperweg direct aan straat gelegen; aan andere zijde teruggelegen met (grotendeels) bestraat voorerf
Ontsluiting	Woongedeelte aan Oostdorperweg; voormalige stal (bedrijfsgedeelte) aan Van Zuylen van Nijeveltstraat
Rooilijn	Het huis volgt de rooilijn van de Oostdorperweg, het bouwdeel op de hoek springt iets terug
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg
Nokrichting	Voormalige stal haaks op Oostdorperweg
Hoofdvorm	Samengesteld volume dat bestaat uit drie onderdelen te weten staafvormige massa van voormalige stal met zadeldak met wolfseind, blokvormige bouw van 2 bouwlagen op hoek met omlopend schilddak en bouwmassa van 2 bouwlagen met zadeldak en overgang met plat dak naar stal
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld
Materialen dakbedekking	Rode en gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen – deels gepleisterd
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met in voorhuis uit 1922 Chaletinvloeden in dakafwerking

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Huis uit 1922: villaachtige opzet met driezijdige erker en windveren met details in Chalet-stijl
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de lange bouwgeschiedenis op deze plaats is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging op de kruising
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis voor een bloembollenkweker van een lokale architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als herinnering aan de agrarische geschiedenis van Wassenaar en Oostdorp in het bijzonder
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van het stalgedeelte als voormalige agrarische gebruiksruimte; vanwege de gegroeide en afleesbare bouwhistorie

Oostdorperweg 17-23

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakelde woningbouw: arbeiderswoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Arbeiderswoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1906/7
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Eenvoudige (dienst- of arbeiders)woningen in opdracht van J. Hooft Graafland. Mogelijk in drie fasen tot standgekomen, ten minste in twee: 17-19 vormen een eenheid, gebouwd in 1906, 21 is onder dezelfde kap geplaatst, maar de gevelindeling is anders; 23 is onder een eigen kap geplaatst en heeft eveneens geen gelijke indeling; deze woningen stammen uit 1907. Panden hebben diverse verbouwingen ondergaan. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954.

	Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3, herenhuis aan Laan van Hoogwolde 2), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). In 1905 ontwierp Van der Mark voor Th. Knijnenburg een woonhuis met in het achterste gedeelte twee koeienstallen op Oostdorperweg 104. Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan het begin van de Oostdorperweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen met achtertuintjes met bergingen
Ontsluiting	Aan straat; 'achterom'; links met oprit
Rooilijn	De rooilijn van de Oostdorperweg verspringt, maar de historische woningbouw uit het begin van de 20ste eeuw ligt direct aan de straat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Arbeiderswoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	17-21: mansardekap; 23: zadeldak (flauw dak)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen (achtervlak deels rode pannen)
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde en grijsgeschilderde plint)
Stijl	Overgangsarchitectuur: invloed neo-Hollandse renaissance en Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	17 en 19 vormen één over de middenas te spiegelen ontwerp; 21 lijkt op 23, maar speklagen lopen niet door en detaillering is anders. 17-19: Vensters en boven gekoppelde entrees strek van dubbele rollaag met siermetselwerk in boogveld; boven dakvoet uitgemetselde middenas met eigen zadelkap en houten afwerking in chalettrant; goot met hout afgewerkt en met houten klossen; (staaf)ankers; entrees met bovenlichten 21: speklagen in gele verblendsteen; segmentboogvormige strekken met aanzet- en sluitstenen-imitatie in gele verblendsteen; siermetselwerk in boogvelden; deur met bovenlicht; in de dakvoet geplaatste dakkapel met steekkapje; goot met hout afgewerkt en met houten klossen 23: topgevel met windveren en makelaar in chaletstijl; speklagen in gele steen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van arbeiderswoningen uit het begin van de 20ste eeuw in de stijl van de Overgangsarchitectuur; als onderdeel van het oeuvre van Van der Mark
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing van de Oostdorperweg

Oostdorperweg 27-29, Dr. Leydstraat 1a

Naam	Bloemlust (Oostdorperweg 27, 29)
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Agrarische woning en bollenschuur (later timmermanswerkplaats)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Tot dubbel woonhuis verbouwde agrarische woning; bollenschuur (later timmermanswerkplaats)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1897 / 1907
Architect	Onbekend / P.A. van der Hulst
Bijzonderheden/ opmerkingen	Huis met stal van rozenteler; stal 1897, woonhuis 1907. In of kort na 1897 liet rozenteler Joh. Ruijgrok Pzn deze agrarische woning bouwen om er rozen te gaan verwerken voor de parfumindustrie. Daarnaast hield hij koeien. Tussen de koeienstal en het woonhuis bevond zich de rozendroogkamer met rozendroogoven. In 1907 werd dwars voor de bestaande boerderij naar ontwerp van P.A. van der Hulst een woonhuis gebouwd. In 1925 werd van de rozenteelt overgestapt op de bollenteelt; dit is waarschijnlijk de bouwdatum van de achter het pand gelegen voormalige bollenschuur. De bouwdatum kan ook gelijk met de bouw van de woningen aan de Doctor Leydstraat 1a, 1, 3, 5, 7 (zie aldaar) in 1933 vallen. Deze werden gebouwd in opdracht van A.P. Ruijgrok. In 1991 is een nieuwe kap op Oostdorperweg 27-29 geplaatst; de gootklossen stammen eveneens uit deze tijd. De schuur op het achterterrein heeft een stenen binnenmuur gekregen; de gevelbekleding is vernieuwd en er zijn veranderingen in ramen en deuren aangebracht. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat

	herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Oostdorperweg-Doctor Leydstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met ondiepe voortuin; deels bebouwd achtererf; grenzend met voormalige stal en achtererf aan ‘achterom’ met poort bij Doctor Leydstraat 1; op achterterrein vrijstaande schuur
Ontsluiting	Aan Oostdorperweg en via poort Dr. Leydstraat
Rooilijn	Teruggelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed; schuur niet zichtbaar

Architectonische kenmerken agrarische woning

Type	Agrarische woning / dubbel woonhuis

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2 (voorhuis) / 1 (stal)
Kapvorm	Voor: L-vormig, afgeplat schilddak; achter: zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijds materiaalgebruik
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorhuis uitgevoerd als herenhuis met centraal, rondboogvormig entreeportiek; houten paneeldeur met getralied spievenster met zij- en bovenlichten; vensters onder strek en met bakstenen lekdorpels, ter plaatse van onderdorpels van de vensters horizontale 'speklaag'; boven portiek balkon; houten schuifframen; zijgevel van voorhuis aan Doctor Leydstraat grotendeels blind; muurankers; stalgevel asymmetrisch ingedeeld en twee stalramen behouden

Architectonische kenmerken voormalige bollenschuur, later timmermanswerkplaats

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Richting dr. Leydstraat
Nokrichting	Haaks tov dr. Leydstraat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispan; deels opnieuw verbeterde Hollandse pan
Materialen gevels	Hout (buitenbekleding; stenen binnenmuur)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur	Windveren; rechtgesloten houten deuren en ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de beeldbepalende waarde en de hoekligging van Oostdorperweg 27-29
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een boerderij verbouwd tot woonhuis; als voorbeeld van een bollenschuur (later werkplaats)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en

	materiaalgebruik van Oostdorperweg 27-29; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de schuur
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing van de Oostdorperweg
Zeldzaamheid	Als zeldzaam overblijfsel van de rozenteelt in Wassenaar; als relatief zeldzaam overblijfsel van de bollencultuur in Wassenaar; als in snel tempo zeldzamer wordende uitdrukking van en herinnering aan de bedrijvigheid van Oostdorp

Oostdorperweg 33

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Arbeiderswoonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	J.J. van Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd door lokale aannemer, die ook Zijdeweg 40 realiseerde. Aan achterzijde sterk verbouwd. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd

	aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Tegenover de Haven gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand; direct aan de straat; grotendeels bebouwd achtererf
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	De rooilijn van de Oostdorperweg verspringt, maar de historische woningbouw uit het begin van de 20ste eeuw ligt direct aan de straat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Arbeiderswoonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Op rechthoekig grondvlak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Afgeplat schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Oorspronkelijke deur in voorgevel dichtgezet (linkerkant); venster toegevoegd; twee oorspronkelijke vensters met segmentboogvormige strekken met aanzet- en sluitsteen-imitatie in gele verblendsteen; speklagen-imitatie in gele verblendsteen; gecementeerde plint; goot in hout afgewerkt, met klossen; houten dakkapel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de

	beeldbepalende waarde vanwege de ligging aan de Haven
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een arbeiderswoning uit het begin van de 20ste eeuw in de stijl van de neo-Hollandse renaissance; als onderdeel van het oeuvre van Van Remmerswaal
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de Haven
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaard gebleven oorspronkelijke hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing van de Oostdorperweg

Oostdorperweg 35

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/horeca
Type	Woonhuis/café
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis/café
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	N.W. Looijestijn
Bijzonderheden/ opmerkingen	Café Rooie Cor, 35 a, is niet in inventarisatie opgenomen: het gaat om het rechterpand met bogen boven de vensters. Gebouwd door de lokale aannemer N.W. Looijestein, die bijvoorbeeld ook Kerkstraat 84-88 in 1908 en een tuinmanswoning aan Schouwweg 66 voor de toenmalige eigenaar van Boeckhorst Clinge, P.J. van Ommeren, in 1919 bouwde. Volledig gerenoveerd. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954.

	Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen tegenover de Haven
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen; achtererf bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	De rooilijn van de Oostdorperweg verspringt, maar de historische woningbouw uit het begin van de 20ste eeuw ligt direct aan de straat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis-café
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Drieassige voorgevel met drie segmentboogvormige strekken met aanzet- en sluitstenen; gecementeerde en geschilderde plint; gecementeerde ‘speklaag’ ter plaatse van wisseldorpels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende waarde vanwege de ligging aan de Haven
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis annex café uit het begin van de 20ste eeuw met stijlinvloeden van de neo-Hollandse renaissance; als onderdeel van het oeuvre van Looijestein
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de Haven; vanwege de functie die de relatie met de Haven onderstreept
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaard gebleven oorspronkelijke hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing van de Oostdorperweg

Oostdorperweg 39,41,43,45

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/detailhandel
Type	Geschakelde woningbouw met winkels
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Geschakelde woningbouw met winkels
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1914
Architect	Gebroeders P. en F. van Rooijen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Door het witsausen van een deel van de gevel aan de Oostdorperweg (nrs. 39 en 41) is het pand minder afleesbaar als één geheel, bovendien is de karakteristieke detaillering hierdoor minder herkenbaar. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum; in het eerste deel staan verschillende panden van voor de Eerste Wereldoorlog, zoals Oostdorperweg 17-23 en 33. In dit deel bevinden zich ook horeca- en winkelpanden. Verspreid over de Oostdorperweg staat van oorsprong agrarische bebouwing, overwegend van vóór WOI, zoals de woonhuizen met bollenschuren op Oostdorperweg 46/46a en 62.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op hoek met Bloemluststraat, schuin tegenover de Hofcampweg en nabij de Haven
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan de straat gesitueerd

Ontsluiting	Aan de Oostdorperweg en Bloemluststraat
Rooilijn	Passend in voorgevelrooilijn van Oostdorperweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Geschakelde woningbouw met winkels
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Nagenoeg L-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet zichtbaar vanaf openbare weg
Materialen gevels	Baksteen (deels witgesausd en zwart geschilderde plint)
Stijl	Invloed neo Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Op de straathoek afgeschuinde hoek met winkelentree; rijke detaillering in neo Hollandse renaissancestijl met strekken, horizontale banden en imitatie aanzet- en sluitstenen in gele baksteen, sierankers in gespiegelde SS, samengestelde zaagtandlijsten, bekroning van de hoek en een risaliet bij nr. 39 met twee sierstenen en boogvormige gevelbeëindiging; houten ramen met driedelige bovenlichten (deels vervangen); grès lekdorpels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie van woon-winkelpand en vanwege de karakteristieke detaillering in neo Hollandse renaissancestijl
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaard gebleven oorspronkelijke hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik, met name van het hoekdeel (nrs. 43 en 45)
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de vroege bebouwing van de Oostdorperweg en als woon-winkelpand

Oostdorperweg 46-46a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Woonhuis met bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bollenschuur (stellingenschuur)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bouw volgens gevelsteen in 1900 voor Grevers (tekst steen moeilijk leesbaar, datum 3 april 1900). Verbouwing van huis in 1936 van enkel naar dubbel woonhuis voor J.L. Grevers door timmerman D. Hart te Wassenaar. Verbouwing van bollenschuur in 1937 van hoofdvolume met lage nevenruimten onder lessenaarsdak naar uitbouw van 2 bouwlagen met plat dak voor J.L. Grevers door P.W.M. van der Klaauw; aan de achterzijde zijn garages van 1 bouwlaag met plat dak zijn toegevoegd. Diverse verbouwingen van woonhuis met onder meer eenlaagse aanbouwen aan achterzijde. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van

	Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk ‘bloeiende’ verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge

	mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Oostdorperweg gelegen complex
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Woonhuis met daarachter bollenschuur
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiep voorerf; achtertuin met opstallen bebouwd
Ontsluiting	Toegangspad door voortuin naar hoofdentree; links autooprit naar achtererf; rechts oprit naar achtererf
Rooilijn	Gelegen in rooilijn van Oostdorperweg (naast gelegen pand aan rechterzijde heeft

	vooruitgeschoven positie)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eclectisch met stijlelementen van neorenaissance en Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel met plint en samengestele daklijsten; inpandig portiek; Vensteromlijstingen; sierwerk in gele baksteen; houten dakkapellen met steekkappen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen in interieur	Kapconstructie

Architectonische kenmerken bollenschuur

Type	Bollenschuur, type stellingenschuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Autooprit
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormige hoofdmassa
Aantal bouwlagen	Hoofdmassa van 2 bouwlagen met lager volume onder lessenaarsdag en later toegevoegd volume aan achterzijde van 2 bouwlagen met plat dak
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pan
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevels met schouderstukken en muurankers; functionele uiterlijk behouden; gevelopeningen sober en doelmatig gedetailleerd; herkenbaar als utliteitsbouw onder meer vanwege de afwezigheid van dakkapellen en aanwezigheid van bijv. roldeuren
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen in interieur	Kapconstructie

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging in de vrijstaande doch dichtbebouwde bebouwing van de evenzijde van de Oostdorperweg; als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de typerende bouwwijze (woonhuis

	aan de straat met bollenschuur evenwijdig daarachter) en historische, ruimtelijk-functionele en visuele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis bij een bollenschuur in een eclectische stijlmengeling met elementen van de neorenaissance en Chaletstijl; als voorbeeld van een stellingenschuur uit het begin van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis van Wassenaar en de bollencultuur in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege het gaaf bewaarde complex van woonhuis met schuur Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm van het woonhuis en de herkenbare hoofdvorm van 1937 van de bollenschuur; vanwege de redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de hoge afleesbaarheid van de (voormalige) functie en herkenbaarheid van de typologie (bollenschuur) en de afleesbaarheid van de gegroeide situatie (bouwhistorische waarde)
Zeldzaamheid	Vanwege de zeer hoge zeldzaamheidswaarde van woonhuis met bijbehorende bollenschuur waarbij vanwege de veelvuldige sloop van dit type in de afgelopen jaren de zeldzaamheidswaarde toegenomen is

Oostdorperweg 59

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Woonhuis annex bloembollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis annex bloembollenschuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1906
Architect	A.C. Leijen
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van J.E. Hooijmans gebouwd woonhuis met onder hetzelfde dak de bollenschuur. In 1921 werd een vrijstaande wagenschuur bijgebouwd. In de jaren vijftig bevond zich in de woning (tussen woonhuis en bollenschuur) een bloemenwinkel van J.C. Hooijmans en was er een winkel- en een pakruimte. In die tijd was de voormalige bollenschuur in gebruik als werkplaats van een Knijnenburg. De linkerzijgevel heeft meerdere wijzigingen ondergaan. De roedenverdeling van de ramen dateert uit 1979. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum; in het eerste deel staan verschillende panden van voor de Eerste Wereldoorlog, zoals Oostdorperweg 17-23 en 33. Verspreid over de Oostdorperweg staat van oorsprong agrarische bebouwing, overwegend van vóór WOI, zoals de woonhuizen met bollenschuren op Oostdorperweg 46/46a en 62.

	Over de architect A.C. Leijen (1879-1960) was bouwkundige en aannemer en had een werkplaats in de Langstraat. Hij ontwikkelde ook zelf projecten. Leijen bouwde in de periode 1905-1912 onder meer Kerkstraat 80-82, Kerkstraat 90-92, Lange Kerkdam 55-57, Oostdorperweg 59, Plein 18 en Tuinpad 71-75. In 1921 bouwde hij de huizen Kerkstraat 57-59 en 61-67. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk 'bloeiende' verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal

	bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met vrijstaande bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven. Het huis met bollenschuur achter het woongedeelte komt als type verschillende keren voor in Wassenaar, zoals bij Schouwweg 19A en Oostdorperweg 59.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op hoek Oostdorperweg-Rozensteinstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Zeer ondiep voor- en linkerzijerf
Ontsluiting	Aan Oostdorperweg
Rooilijn	Iets vooruitgeschoven positie tov overige bebouwing
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg
Nokrichting	Evenwijdig aan Rozensteinstraat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde en geschilderde plint, achterste deel gepleisterd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel met drie vensters en entree op begane grond; op verdieping twee

	vensters; rondboogvormig entreeportiek met houten paneeldeur en bovenlicht; houten roedenverdeelde ramen met ontlastingsbogen; overstek met windveren en makelaar; vensters in linkerzijgevel roedenverdeelde ramen met rollaag; rechterzijgevel blind en verbinding met buurpand aangebracht; goot op houten klossen; staafankers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een agrarische woning met bollenschuur uit het begin van de 20ste eeuw; als onderdeel van het oeuvre van de lokale aannemer A.C. Leijen; vanwege de typologie van als langhuisboerderij vormgegeven woonhuis annex bollenschuur
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaard gebleven oorspronkelijke hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de vroege, agrarische bebouwing van dit deel van de Oostdorperweg
Zeldzaamheid	Vanwege de relatief hoge zeldzaamheidswaarde van woonhuis annex bollenschuur

Oostdorperweg 100

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1934
Architect	M.G. Sterk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Van 1936 tot aan zijn overlijden (muv onderduikperiode) het woonhuis van kunstenaar (Roelof) Paul Citroen (1896-1983). *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en

	verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Oostdorperweg gelegen, zich voegend in het straatbeeld van vrijstaande en dichtopeen gebouwde enkele en dubbele woonhuizen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voortuin
Ontsluiting	Toegangspad vanaf weg
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg; hoofdentree aan rechterzijde
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Rechthoekige massa met voor en achter uitbouwen
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengestelde schildkap waarbij uitbouwen eigen schilddaken hebben
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel met invloed van Frank Lloyd Wright/Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	De horizontale belijning met de hoge donkere plint en forse dakoverstekken is typerend voor bouwtijd en –stijl, net als de ‘verholen’ entree met overdekte buitenruimte

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging aan de Oostdorperweg
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis uit het Interbellum dat beïnvloed is door de Nieuwe

	Haagse Schoolarchitectuur
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan de kunstenaar Paul Citroen, als het woonhuis van de kunstenaar; als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en karakteristieken en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Zeldzaamheid	Als woonhuis van Paul Citroen

Oostdorperweg 104

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch/ wonen
Type	Woonhuis met stal
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met stal
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1905
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van

	bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). In 1905 ontwierp Van der Mark voor Th. Knijnenburg een woonhuis met in het achterste gedeelte twee koeienstallen. Achter huis zal een bollenschuur gebouwd zijn, want in 1960 wordt hiervoor nog een bouwaanvraag voor de uitbreiding aangevraagd. Het huis is verschillende keren verbouwd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Oostdorperweg gelegen, zich voegend in het straatbeeld van vrijstaande en dichtopeen gebouwde enkele en dubbele woonhuizen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voortuin; dieper dan naastgelegen tuinen; zijtuin
Ontsluiting	Autooprit aan linkerzijde
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed van neorenaissance in de detaillering
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Detaillering van voorgevel met aan de

weg)	neorenaissance ontleende elementen als horizontale banden en strekken als hanekammen met aanzet- en sluitstenen; tevens gedecoreerde windveren en makelaar

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Oostdorperweg: opvallend vanwege de situering met vooruitgeschoven, grote tuin
Architectuurhistorische waarde	Vanwege een bouwtype, als woonhuis met stallen dat aan de agrarische geschiedenis van de Oostdorperweg herinnert; als karakteristiek voorbeeld van een eenvoudig gedetailleerde agrarische woning uit het begin van de 20ste eeuw; als onderdeel van het oeuvre van de lokale aannemer en architect Van der Mark; vanwege de detaillering van de voorgevel
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar in stijl en materiaalgebruik uit het begin van de 20ste eeuw

Oostdorperweg 109

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Agrarisch woonhuis, schuur, hek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Agrarisch woonhuis, schuur, hek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	J.J. Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd door de lokale aannemer Remmerswaal, die bijvoorbeeld ook het woonhuis voor een bloembollenkweker op Oostdorperweg 2-4 in 1922 bouwde, de kwekerswoning op Hoge Klei 7 en de arbeiderswoning op Oostdorperweg 33, beide in 1913, net als deze kwekerswoning op Oostdorperweg 109. Verbouwd, waarbij onder meer hoofdentree is gewijzigd en een langgerekte dakkapel is aangebracht. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum; in het eerste deel staan verschillende panden van voor de Eerste Wereldoorlog, zoals Oostdorperweg 17-23 en 33. Verspreid over de Oostdorperweg staat van oorsprong agrarische bebouwing, overwegend van vóór WOI, zoals de woonhuizen met bollenschuren op Oostdorperweg 46/46a en 62. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust

	van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk 'bloeiende' verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A.

	Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met vrijstaande bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven. Het huis met bollenschuur achter het woongedeelte komt als type verschillende keren voor in Wassenaar, zoals bij Schouwweg 19A en Oostdorperweg 59.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Evenwijdig aan de straat gelegen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Evenwijdig aan elkaar; schuur achter hoofdgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voortuin met knotbomen; spijlenhekwerk langs erfgrens (niet geheel)
Ontsluiting	Links en rechts van perceel
Rooilijn	Net als noordelijke buurpanden iets teruggelegen van de voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken hoofdgebouw

Type	Agrarische bedrijfswoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (trasraam in donkere steen)
Stijl	Ambachtelijk met eigentijdse invloeden (afwerking dakoverstek)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten, roedenverdeelde schuiframen; getoogde, stalen stalramen onder rollaag met bakstenen lekdorpels; staafankers; hooiluik met houten dubbele luiken en vierdelig bovenlicht; oversekken met windveren en makelaar in siermotief

Architectonische kenmerken schuur
In hout opgetrokken schuur met rechthoekige plattegrond en voorzien van met gesmoorde Hollandse pannen gedekt zadeldak.

Architectonische kenmerken hek
IJzeren spijlenhekwerk met speerpunten als siermotief aan voorzijde en rechterzijde erfgrens, tevens deel (aangepast) links.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische, karakteristieke agrarische bebouwingsstructuur van de Oostdorperweg
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een agrarische woning met schuur en hekwerk uit het begin van de 20ste eeuw; als onderdeel van het oeuvre van de lokale aannemer Remmerswaal; vanwege de typologie van als langhuisboerderij vormgegeven woonhuis annex bollenschuur
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de agrarische ontwikkelingsgeschiedenis van Oostdorp in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de vroege, agrarische bebouwing aan dit deel van de Oostdorperweg
Zeldzaamheid	Vanwege de relatief hoge zeldzaamheidswaarde van woonhuis annex bollenschuur

Oostdorperweg 119

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/bedrijf
Type	Woonhuis annex bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis annex bollenschuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	J.J. Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oorspronkelijk woonhuis met bollenhuis erachter, nu woonhuis, gebouwd voor C. van der Kroft en door de lokale aannemer Remmerswaal, die bijvoorbeeld ook het woonhuis voor een bloembollenkweker op Oostdorperweg 2-4 in 1922 bouwde, de kwekerswoning op Hoge Klei 7 en de arbeiderswoning op Oostdorperweg 33, beide in 1913, net als deze kwekerswoning op Oostdorperweg 109. Huidige L-vormige hoofdvorm ontstaan door een uitbreiding aan de achterzijde. Bij verbouwing in 2012 voorhuis behouden, voorts renovatie en nieuwbouw. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum; in het eerste deel staan verschillende panden van voor de Eerste Wereldoorlog, zoals Oostdorperweg 17-23 en 33. Verspreid over de Oostdorperweg staat van oorsprong agrarische bebouwing, overwegend van vóór WOI, zoals de woonhuizen met bollenschuren op Oostdorperweg 46/46a en 62.

	Over de bollencultuur in Wassenaar De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk 'bloeiende' verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op

	Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met vrijstaande bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven. Het huis met bollenschuur achter het woongedeelte komt als type verschillende keren voor in Wassenaar, zoals bij Schouwweg 19A en Oostdorperweg 59.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Oostdorperweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met voor- en zijerf; achtererf grotendeels bebouwd; met paardekastanjes in voortuin
Ontsluiting	Rechterzijde van perceel
Rooilijn	Iets teruggelegen van weg, zoals het meerendeel van de bebouwing in dit deel van de Oostdorperweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis met bollenschuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Geknikt schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen vervangen door Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (details in gele verblendsteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Speklagen en strekken met gele verblendsteen; getoogd entreeportiek; gecementeerde plint; entree met bovenlicht; schuifframen; boven de dakvoet uitgemetselde middenrisaliet met hoeklisenen/pilasters; stichtingssteen rechts van entreeportiek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woning met bollenschuur uit het begin van de 20ste eeuw in de stijl van de neo-Hollandse renaissance; als onderdeel van de lokale aannemer Remmerswaal; vanwege de typologie van woonhuis met bollenschuur
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaard gebleven oorspronkelijke hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de vroege bebouwing van de Oostdorperweg
Zeldzaamheid	Vanwege de relatief hoge zeldzaamheidswaarde van woonhuis annex bollenschuur

Oostdorperweg 149, Verlengde Hoge Klei 2-8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Arbeiderswoningen (5)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Arbeiderswoningen (5)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd als vijf woningen op hoek Verlengde Hoge Klei met bergingen erachter; gebouwd in opdracht van C. van Egmond. Het ontwerp ziet eruit als een langhuisboerderij en de voorste woning, ter plaatse van het 'voorhuis van de boerderij' was tevens de grootste woning. In de 'stal' waren de vier overige woningen gesitueerd. De wijzigingen betreffen vooral het plaatsen van dakkapellen, wijzigen achtergevels en vernieuwingen van ramen en deuren. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954.

	Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3, herenhuis aan Laan van Hoogwolde 2), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). In 1905 ontwierp Van der Mark voor Th. Knijnenburg een woonhuis met in het achterste gedeelte twee koeienstallen op Oostdorperweg 104. Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op hoek Verlengde Hoge Klei
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Zeer klein voorerf; zijerf aangelegd als achtertuinen van de woningen, die op Verlengde Hoge Klei zijn gericht
Ontsluiting	Aan Oostdorperweg en Verlengde Hoge Klei
Rooilijn	Iets teruggelegen van weg, net als meeste panden in dit deel van de Oostdorperweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Arbeiderswoningen (vijf-onder-een-kap)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nagenoeg haaks op Oostdorperweg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (details in gele verblendsteen)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gecementeerde en geschilderde plint; vierassige voorgevel met in tweede as van rechts voordeur; deur met ruit en diefijzers en bovenlicht; schuiframen met bovenlicht; serlianavenster op verdieping; speklagen en imitatie aanzet- en sluitstenen in gele verblendsteen; windveren en makelaar met decoratief zaagwerk; langsgevel geheel verbouwd voor de woningen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurdragend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur en vanwege de beeldbepalende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van arbeiderswoningen uit het begin van de 20ste eeuw in de stijl van de neo-Hollandse renaissance; als onderdeel van het oeuvre van Van der Mark; vanwege de typologie van als langhuisboerderij vormgegeven arbeiderswoningen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaard gebleven oorspronkelijke hoofdvorm, en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing van de Oostdorperweg
Zeldzaamheid	Vanwege de unieke vorm van arbeiderswoningen die als één ontwerp van een langhuisboerderij zijn uitgevoerd (typologische zeldzaamheid)

Oostdorperweg 159 / Oosterdorperweg ongenummerd (achter 159), behorende tot Verlengde Hoge Klei 46-48

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/bedrijf
Type	Agrarisch woonhuis met bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bollenschuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909 / 1926
Architect	J.A. Beijersbergen / A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Huis gebouwd als boerderij in 1909 door J.A. Beijersbergen. In 1925 werd de stal verbouwd tot woonvertrekken met berging en daarna werd achter het huis een bollenschuur gebouwd naar ontwerp van A. Bontenbal. Voormalige bollenschuur nu in gebruik door bedrijf aan Verlengde Hoge Klei 46-48 en opgenomen in bedrijfsbebouwing (kadastraal bekend als B 11925). Hiertoe gevels gesloopt en inwendige constructie gewijzigd. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode

	van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk ‘bloeiende’ verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Nellesteyn aan de

	Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven. *Over de architect van de bollenschuur* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige

	hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van

	garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Oostdorperweg, in deel tussen Verlengde Hoge Klei en Kokshornlaan, waar de bebouwing tussen de weg en de gebouwen van het bedrijventerrein Hoge Klei liggen; schuur is ingebouwd door bedrijfspanden
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Woonhuis, gelegen voor bollenschuur, die op ca. 6 meter achter het huis staat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met ondiepe voortuin, zijtuin en erf en kleine achtertuin; twee knotbomen in voortuin; bollenschuur omringd door erf en bebouwing van woonhuis en bedrijventerrein
Ontsluiting	Entree huis in rechterzijgevel; oprit aan linkerzijde; bollenschuur wordt nu gebruikt vanuit bedrijf gelegen aan Verlengde Hoge Klei; er zit nog een entree in rechterzijgevel (noordoostzijde) met toegangspad vanaf Oostdorperweg
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur waarbij de bebouwing in verschillende oriëntatie en licht wisselende afstand tot de weg staan; iets teruggeschoven positie ten opzichte van omringende panden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken huis

Type	Agrarisch woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel gericht op straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schildkap met aan voorzijde wolfseind
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd met donkere plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel; houten (schuif)ramen, roedenverdeeld (zes- en vierruits); uitbouwen van driezijdige erkers; staafankers; entree onder doorgetrokken dakschild in rechterzijgevel

Architectonische kenmerken bollenschuur

Type	Stellingschuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oostdorperweg
Nokrichting	Nvt, haaks op weg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Bitumen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed expressieve baksteen-architectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Siermetselwerk met blindvensters, staand verband, pinakels met daartussen het jaartal 1926, bakstenen gootklossen; dakoverstek; vensters in zijgevel links dichtgezet met ‘luiken’; staafankers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de beeldbepalende waarde van het huis en beeldondersteunende waarde van de schuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen het woonhuis en de bollenschuur
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een agrarische woning verbouwd tot woonhuis; vanwege de typerende bouwwijze (woonhuis aan de straat met bollenschuur daarachter); als voorbeeld van een stellingenschuur uit jaren 1920
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik; vanwege de herkenbaar gebleven hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de behouden gevels/onderdelen van de schuur
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de oudste bebouwing van de Oostdorperweg; vanwege de afleesbaarheid van de voormalige functie en herkenbaarheid van de typologie (woonhuis met bollenschuur) en de afleesbaarheid van de gegroeide situatie (bouwhistorische waarde)
Zeldzaamheid	Als zeldzaam overblijfsel van de agrarische

	bedrijvigheid langs dit deel van de Oostdorperweg, waarbij vanwege de veelvuldige sloop van bollenschuren in de afgelopen jaren de zeldzaamheidswaarde daarvan sterk toegenomen is

Oostdorperweg 169-171 en bollenschuur

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/bedrijf
Type	Dubbel woonhuis met bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met bollenschuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	C.G.J. Alkemade jr.
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van gebroeders Edelaar naar tekeningen van C.G.J. Alkemade jr. De woonhuizen hebben enkele ondergeschikte wijzigingen ondergaan. Bij de bollenschuur zijn deuren toegevoegd en ramen gewijzigd en is een aanbouw aan de achterzijde toegevoegd en een bijbehorend schuurtje aan de voorzijde gesloopt. *Over de Oostdorperweg* De eeuwenoude Oostdorperweg, gelegen in een in oorsprong agrarisch gebied, dat waarschijnlijk al ca. 4000 jaar in gebruik is, was aan het begin van de twintigste eeuw nog vrijwel onbebouwd. De bebouwing bestond uit boerderijen, die op regelmatige afstand tot de weg gesitueerd waren en via insteekwegen vanaf de weg bereikbaar waren. Het gebied ten noorden van de Oostdorperweg, de huidige wijk Oostdorp, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw gebruikt voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er bollen-, kruiden- en rozenteelt. De laatste teelt stond ten dienste van de parfumindustrie. Aan de Oostdorperweg 27;29 staat nog een gebouw dat herinnert aan de rozenteelt. Bovendien herinneren boerderij- en straatnamen hieraan (Rozenstein, Roseveld, Bloemlust en Rozensteinstraat, Bloemluststraat). Bijdorp op nummer 2 is het enige oudere pand, dat direct aan de straat staat en behouden is. De overige boerderijen hebben plaatsgemaakt voor woningbouw. De straat is geleidelijk volgebouwd; de meeste woonhuizen stammen uit het Interbellum. De Oostdorperweg kent in de huidige situatie een aaneengesloten lintbebouwing. De wijk Oostdorp ten noorden vna de weg wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw uit de periode van 1913 tot 1954. Aan het begin van de Oostdorperweg – nabij de haven – bevindt zich bebouwing van voor 1920, waaronder horeca en detailhandel. Dit heeft een

	directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk ‘bloeiende’ verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel

	van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven.
Interieur	Het interieur is in structuur en plattegrond (links ter hoogte van nummer 169 drogen, rechts ter hoogte van nummer 171 pakken) bewaard gebleven. De stookkelder met schoorsteenkanaal is herkenbaar aanwezig. De stellingen zijn verdwenen. (Opname 30 maart 2012)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Oostdorperweg, in deel tussen Verlengde Hoge Klei en Kokshornlaan, waar de bebouwing tussen de weg en de gebouwen van het bedrijventerrein Hoge Klei liggen; schuur is ingebouwd door bedrijfspanden
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De bollenschuur staat op ca. 6 meter van het dubbele woonhuis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand dubbel woonhuis met aan weerszijden toegangspad en zeer diep achtererf met achter vrijstaande bollenschuur achtertuinen

Ontsluiting	Direct aan straat; aan weerszijden van het woonhuis
Rooilijn	In rooilijn; passend in bebouwingsstructuur in dit deel van de Oostdorperweg waar de gebouwen direct aan de straat gesitueerd zijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken dubbele woonhuis

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor jaren 1930-architectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp met aan voorzijde driezijdige erkers en links en rechts daarvan entree; gesloten karakter van asymmetrische zijgevels; houten ramen met gekleurd glas-in-lood in bovenlichten

Architectonische kenmerken bollenschuur

Type	Stellingenschuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel gericht naar straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat gelegen
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse ramen in materiaal en detaillering
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Overstek met houten klossen; links: stalen ramen met ladderroedenverdeling; staande rollagen; gemetselde schoorsteen; rechts: hijsbalk, hijsluik met dubbele deur in hout

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen het woonhuis en de bollenschuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typerende bouwwijze (woonhuis aan de straat met bollenschuur daarachter); als voorbeeld van een stellingenschuur uit het Interbellum; vanwege de typologie als

	herkenbaar voorbeeld van een karakteristieke tweelaags bollenschuur met plat dak waarvan hoofdvorm en de detaillering voor een groot deel bewaard gebleven zijn.
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als representatief voorbeeld van een bedrijfsgebouw behorend tot de bollencultuur
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de schuur ter hoogte van nr 171 en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de schuur ter hoogte van nr 169; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van het dubbele woonhuis
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de afleesbaarheid van de voormalige functie en herkenbaarheid van de typologie (woonhuis met bollenschuur)
Zeldzaamheid	Als zeldzaam overblijfsel van de agrarische bedrijvigheid langs dit deel van de Oostdorperweg, waarbij vanwege de veelvuldige sloop van dit type in de afgelopen jaren de zeldzaamheidswaarde toegenomen is

Oostdorperweg 199 en 199a

Naam	Bellesteyn
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij (rijksmonument); bollenschuur; kazemat
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1806 / begin 20ste eeuw / Tweede Wereldoorlog
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij is beschermd als rijksmonument en is hier voorts niet beschreven. Kazemat (bunker) valt als onderdeel van Stelling K (o.m. opstellingen luchtafweergeschut, munitiebergplaatsen, badhuis, privaat, tobruks) onder project Atlantikwall en is voorts hier niet verder beschreven. De geschreven schiedenis van de boerderij Bellesteyn gaat terug tot in de 14de eeuw, maar bewoning in dit gebied gaat terug tot ca. 4000 jaar geleden. In de 17de eeuw ontwikkelde Bellesteyn zich tot buitenplaats; in de 18de eeuw werd het weer een boerderij. Het huidige pand stamt uit 1806. In het midden van de 19de eeuw werd Bellesteyn een pachtboerderij van Otto Baron van Wassenaer van Catwijck. Vanaf begin 20ste eeuw legde de boerderij zich naast veeteelt ook toe op de bollenteelt en werd de bollenschuur gebouwd. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk ‘bloeiende’ verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met

	bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd. De gronden ten noordwesten van de Katwijkseweg behoorden voordat ze als bollengrond in gebruik werden genomen tot de buitenplaats Rijksdorp. Het huis van deze in oorsprong zeventiende-eeuwse buitenplaats werd in 1919 gesloopt, waarna een deel van de gronden werden bestemd voor de aanleg van een villawijk en een ander deel in gebruik genomen werd als tuinbouwgrond. Behalve een aantal bomenlanen en vijverpartijen herinnert nog weinig aan Rijksdorp. Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Het bedrijf op Katwijkseweg 20 werd in 1985 beëindigd. De bollenschuur behorend bij Katwijkseweg 20 lag in het land, op Katwijkseweg 18, een bollenschuur van drie bouwlagen uit 1913. Deze schuur is afgebrand en onlangs is de bijbehorende loods afgebroken in verband met de natuurontwikkeling. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap in de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder; op ruim 110 meter vanaf de openbare weg; onderdeel van het boerderijenlint aan de westelijke zijde van de

	Oostdorperweg tussen Kokshornlaan en Hogeboomseweg; binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Gelegen ten oosten van de boerderij
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Aan toegangsweg, omringd door erf en overige bebouwing
Ontsluiting	Gelegen aan insteekweg vanaf Oostdorperweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Bollenschuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel nagenoeg evenwijdig aan Oostdorperweg
Nokrichting	(nagenoeg) Evenwijdig aan Oostdorperweg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gevelopeningen op regelmatige afstand van elkaar; staafankers; houten windveren en makelaar; rondvensters in top

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en de bollenschuur; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een bollenschuur uit het begin van de 20ste eeuw; vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van een karakteristieke tweelaagse bollenschuur
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als

	onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als voorbeeld van een bedrijfsgebouw behorend tot de bollencultuur; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Bellesteyn
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de redelijke herkenbaarheid van de voormalige functie en de typologie
Zeldzaamheid	Als enig overblijfsel van de bollencultuur langs dit deel van de Oostdorperweg; als zeldzaam voorbeeld van dit type in Wassenaar vanwege de veelvuldige sloop van dit type in de afgelopen jaren waardoor de zeldzaamheidswaarde toegenomen is

Oostdorperweg 201

Naam	Boerderij Ruijgrok / (voorheen) Nooitgedacht
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bijgebouwen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Onbekend, ten minste 2: boerderij en schuur
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bijgebouwen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	In oorsprong 16de-eeuws; 19de-eeuwse hooischuur
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bij bouwaanvragen is gezien de hoge ouderdom van de bewoningsplaats bouwhistorisch onderzoek zeer aan te bevelen Deels omgracht erf waarvan de bebouwing zijn oorsprong vindt in de 16de eeuw. In die tijd eigendom van Jan P. van Santhorst, eigenaar van het kasteel Santhorst. Uit die tijd is ten minste de kelder bewaard gebleven. De hooischuur is mogelijk met hergebruik van ouder constructiemateriaal ontstaan.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hooischuur: zeer hoog, voor overige gebouwen nader onderzoek ter plaatse nodig

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap in de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder; op ruim 200 meter vanaf de openbare weg; onderdeel van het boerderijenlint aan de westelijke zijde van de Oostdorperweg tussen Kokshornlaan en Hogeboomseweg; binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevindt zich een aantal van rijkswege beschermde boerderijen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Gelegen achter de boerderij
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Boerenerf met landerijen rondom
Ontsluiting	Insteekweg vanaf Oostdorperweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering tot niet zichtbaarheid

Architectonische kenmerken

Type	Hooischuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Evenwijdig aan boerderij
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Open, houten constructie en gepleisterde baksteen

Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur	Deels open hooischuur met houten constructie en gesloten deel met asymmetrisch ingedeelde gevels
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en schuur; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een hooischuur uit de 19de eeuw; vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van een karakteristiek agrarisch bijgebouw
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Ruijgrok of Nooitgedacht
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de functie en de typologie
Zeldzaamheid	Als zeldzaam overblijfsel van de historische, agrarische bijgebouwen langs dit deel van de Oostdorperweg

Oostdorperweg 203, hooiberg

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Hooiberg
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Hooiberg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hooiberg bij gesloopte boerenwoning, verplaatst en gerenoveerd tijdens nieuwbouw van de woning. Behalve nieuw riet ook nieuwe roeden aangebracht. Sporenkap zoveel mogelijk behouden tijdens renovatie, inclusief lanen en ijzerwerk (waaronder schakels, beugels en kettingen). Kap niet meer beweegbaar. Naar verluidt komt de hooiberg oorspronkelijk van Duinrell. Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap in de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder; onderdeel van het boerderijenlint aan de westelijke zijde van de Oostdorperweg tussen Kokshornlaan en Hogeboomseweg; binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint bevindt zich een aantal van rijkswege beschermde boerderijen. Bezoek ter plaatse 4 december 2013
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Schuinachter huidige woonhuis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	In achtertuin
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Vijfroeier (houten roeden, vervangen, oorspronkelijk zes)
Hoofdvorm	Vijfhoekig
Kapvorm	Sporenkap
Materialen dakbedekking	Riet

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van een karakteristiek agrarisch bijgebouw
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de functie en de typologie
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van behouden sporenkappen van hooibergen (bouwhistorische waarde)

Oostdorperweg 206

Naam	Rodenburg
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Schuur, kapberg
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij (RM), karnhuis (RM), schuur, kapberg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	In oorsprong 17de-eeuws
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De voormalige boerderij is met inbegrip van met de boerderij verbonden karnmolen beschermd als rijksmonument (38372) en worden hier daarom verder niet beschreven. Bescherming van de karnmolen is door RCE bevestigd in augustus 2012. De houten hooiberg en stenen schuur zijn verbouwd en aangepast, maar behoren als onderdeel tot de historie van de boerderij. Opname bijgebouwen ter plaatse 28 augustus 2012 Rodenburg is een in oorsprong 17de-eeuwse boerderij. De naam stamt uit omstreeks 1960.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap in de Oostdorper en Huis ter Weerpolder; op ruim 230 meter vanaf de openbare weg; onderdeel van het boerderijenlint aan de oostelijke zijde van de Oostdorperweg tussen Kokshornlaan en Hogeboomseweg; binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevindt zich een aantal van rijkswege beschermde boerderijen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Direct achter de stal van de boerderij ligt de hooiberg; de schuur staat ten noordoosten van de boerderij
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand gelegen, omringd door boerenerf en landerijen
Ontsluiting	Via insteekweg vanaf Oostdorperweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken schuur

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel evenwijdig aan weg, haaks op stal
Nokrichting	Haaks ten opzichte van boerderij
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1

Kapvorm	Zadeldak met wolfseind
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk

Architectonische kenmerken kapberg

Type	Vijfroeier (houten roeden)
Hoofdvorm	Vijfhoekig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Tentdak met sporenkap
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Van oorsprong niet van toepassing (in huidige situatie grotendeels dichtgezet)
Stijl	Tradtioneel-ambachtelijk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en bijgebouwen; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van karakteristieke agrarische bijgebouwen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Rodenburg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de functie en de typologie
Zeldzaamheid	Als zeldzaam overblijfsel van de historische, agrarische bijgebouwen langs dit deel van de Oostdorperweg

Oostdorperweg 208, bijgebouwen

Naam	Johanneshoeve
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bijgebouw
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bijgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	In oorsprong 17de-eeuws, herbouw voorhuis na brand in 1932
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De boerderij is beschermd als rijksmonument (38373) en wordt hier daarom verder niet beschreven. Al in de 17de eeuw is sprake van bijgebouwen zoals bakhuis, schuur en hooibergen. Bij bouwaanvragen is gezien de hoge ouderdom van de bewoningsplaats bouwhistorisch onderzoek aan te bevelen. Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap in de Oostdorper- en Huis ter Weerpolder; onderdeel van het boerderijenlint aan de oostelijke zijde van de Oostdorperweg tussen Kokshornlaan en Hogeboomseweg; binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevindt zich een aantal van rijkswege beschermde boerderijen, waaronder Oostdorperweg 208.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog, nader onderzoek ter plaatse nodig voor nadere vaststelling cultuurhistorische waarde overige bijgebouwen

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In de Oostdorperpolder gelegen boerderij
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Gelegen achter de boerderij
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Boerenerf met landerijen rondom, dicht op de Oostdorperweg gelegen
Ontsluiting	Vanaf Oostdorperweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk zichtbaar

Architectonische kenmerken schuur

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Haaks tov hoofdgebouw
Hoofdvorm	Staafvormig
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode, Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen; hout

Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Getoogde betonnen en stalen stalramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en bijgebouw; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van een karakteristiek agrarisch bijgebouw
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Johanneshoeve
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de functie en de typologie
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van de historische, agrarische bijgebouwen langs dit deel van de Oostdorperweg

Oosterdorperweg ongenummerd (achter 159), behorende tot Verlengde Hoge Klei 46-48
Kadastraal bekend als B 11925, bollenschuur, zie beschrijving Oostdorperweg 159

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bollenschuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bollenschuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	A. Bontenbal

Oostdorperweg bij 199, zie beschrijving Oostdorperweg 199, valt als onderdeel van Stelling K onder project Atlantikwall

Naam	Atlantikwall
Oorspronkelijke functie	Militair
Type	Bunker (groepsschuilplaats)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij, bollenschuur, bunker
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1940-1945
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Onderdeel van stelling K o.m. opstellingen luchtafweergeschut, munitiebergplaatsen, badhuis, privaat, tobruks
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog (Score GIP 4) no

Oosterbeek 1, gelegen op Oosterbeek-park, dat beschermd is als rijksmonument complexnummer 522634, vermoedelijk restant van de filmstudio's van Loet Barnsteijn uit de jaren dertig van de 20ste eeuw

Naam	Oosterbeek
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie voor historie Oosterbeek beschrijving RCE (beschermd zijn tuin- een parkaanleg en tuinmanswoning op Park Oosterbeek 2.) In beschrijving RCE: Van ondergeschikt belang voor de bescherming van rijkswege zijn: - Restant van de filmstudio's van Loet Barnsteijn uit de jaren dertig van de 20ste eeuw - Een stenen gebouw met atelierruimte en woning ten westen van de laan - Verdedigingswerken uit WO II, die zich vooral in het noord-oostelijke deel in de noord-westelijke lob van het park zijn gesitueerd tussen een afrastering en een tankgracht.
Waardering cultuurhistorische waarde	Nvt, niet bepaald, in verband met reikwijdte van het onderzoek (opname vanaf openbare weg). Bij wijzigingen op Oosterbeek dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van het pand opzich en naar de betekenis van het pand binnen de historisch-ruimtelijke context van de complex historische buitenplaats Oosterbeek.

Oosterbeek 3, 4, 5 gelegen op Oosterbeek-park, dat beschermd is als rijksmonument complexnummer 522634

Naam	Oosterbeek
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie voor historie Oosterbeek beschrijving RCE (beschermd zijn tuin- een parkaanleg en tuinmanswoning op Park Oosterbeek 2.) In beschrijving RCE: Van ondergeschikt belang voor de bescherming van rijkswege zijn: - Restant van de filmstudio's van Loet Barnsteijn uit de jaren dertig van de 20ste eeuw - Een stenen gebouw met atelierruimte en woning ten westen van de laan - Verdedigingswerken uit WO II, die zich vooral in het noord-oostelijke deel in de noord-westelijke lob van het park zijn gesitueerd tussen een afrastering en een tankgracht.
Waardering cultuurhistorische waarde	Nvt, niet bepaald, in verband met reikwijdte van het onderzoek (opname vanaf openbare weg). Bij wijzigingen op Oosterbeek dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van het pand opzich en naar de betekenis van het pand binnen de historisch-ruimtelijke context van de complex historische buitenplaats Oosterbeek.

Oranjelaan 3

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis met erfafscheiding
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; erfafscheiding
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	F. de Bock
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met toegangshek met gemetselde pijlers in siermetselwerk en houten draaihekken en ijzeren spijlenhek *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen tegenover de kerk
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek en erfafscheiding aan straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Linkerzijde perceel met auto-oprit naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur; op dezelfde voorgevelrooilijn als buurpanden aan Oranjelaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel met entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt (kruisvormig)
Hoofdvorm	Kruisvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Kruisvormig: haaks geplaatste zadeldaken; hoog en steil opgetrokken hoofdkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde, geglazuurde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed expressionisme/traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel met vierzijdige erker met gemetselde plint en houten delen aan bovenzijde; hoeken uitgevoerd als steunberen; siermetselwerk in steunberen en in top; houten, roedenverdeelde ramen; entree in linkerzijgevel met luifel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde en de beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis uit het Interbellum met invloed van expressionisme en traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materialen en detaillering

Oranjelaan 5

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met garage
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J.A. Knijnenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met toegangshek met gemetselde pijlers in siermetselwerk (in stijl vernieuwd) en garage uit bouwtijd en in stijl van het huis. Het woonhuis is in 1920 ontworpen door de Wassenaarse architect J.A. Knijnenburg in opdracht van J.P. van den Berg. In 1923 werd de garage naar ontwerp van Knijnenburg toegevoegd. In 1929 is een aanbouw aan de rechterzijde toegevoegd, waarbij het terras bebouwd werd met een serre met daarboven een zitkamer (uitbouw van twee bouwlagen met kap). In 2006/2007 is het pand aan de achterzijde uitgebouwd met wederom een erkerachtige uitbouw van twee bouwlagen met kap. Het pand is gerenoveerd waarbij onder meer het voegwerk is vernieuwd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande

	loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen tegenover de kerk
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Garage links op achtererf
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Linkerzijde perceel met auto-oprit naar op achtererf gelegen garage; de oprit naar huis en garage wordt aan de straat geflankeerd door gemetselde hekpijlers (vernieuwd)
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur; op dezelfde voorgevelrooilijn als buurpanden aan Oranjelaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (hoofddak tentdak met aanbouwen onder schilddak)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl en expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Siermetselwerk in baksteen met opgaand werk in rode steen en donker trasraam en middenas met gemeleerde stenen (er is gebruik gemaakt van bakstenen die een verschillend reductieproces hebben ondergaan waardoor verkleuringen zijn ontstaan); decoratie in staand verband, onder meer onder dakvoet en in middenas; overhoeks uitkragend metselwerk; terracottatableau met vos; driezijdige erkers over twee bouwlagen met rechts houten loggia met taps toelopende kolommen; houten, roedenverdeelde ramen; bakstenen

	lekdorpels; gekleurd glas-in-lood; entreeportaal met luifel gedragen door hele - en halfzuilen op stenen plint; dakvoet van het riet verschillende hoogten; dakkapellen met riet meegedekt; rode nokvorsten

Architectonische kenmerken garage
Gemetselde garage op rechthoekig grondvlak met riet gedekt, geknikt tentdak, met op de nok een gemetselde schoorsteen, en met aan voorzijde twee inrijdeuren. Het geheel in eenzelfde stijl, materialen en detaillering als het huis.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde en de beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele, visuele en stilistische relatie van het huis met de garage
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis met stijlinvloeden van de landhuisstijl en het expressionisme; als onderdeel van het oeuvre van de lokale architect Knijnenburg; vanwege het materiaalgebruik en de detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materialen en detaillering

Oranjelaan 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	Plantenga, J.H.
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van A.M. Coenen en H.J. Cockx. Erker met balkon links van hoofdentree later toegevoegd. Oorspronkelijk toegangshek verwijderd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Jan Hendrik Plantenga (1891-1942) studeerde aan de Technische Hogeschool te Delft en promoveerde in 1925. In deze periode werkte hij bij de Rijksgebouwendienst. Daarna werkte hij bijna zes jaar lang als zelfstandig architect en ontwierp onder meer Konijnenlaan 42 (1924), Kievietslaan 31 (1925), Oranjelaan 6 (1925), Prins Frederiklaan 10-12 (1925). Van Bergenlaan 6 was zijn eerste project in Wassenaar. In deze periode was hij docent en later directeur van de Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Hij bouwde zijn eigen woonhuis aan de Prins Frederiklaan 14 in 1922.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; op de hoek Oranjelaan-Prins Alexanderlaan, tegenover het plantsoen waarin de kerk ligt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad naar hoofdentree; auto-oprit naar links op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heg en beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Met hoofdkap schuin ten opzichte van straat
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld uit zadeldak als hoofdkap en haaks daarop net onder de nok aangekapte dwarskap
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor bouwtijd
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vooruitspringend bouwdeel links wordt geflankeerd door hoog opgemetselde schoorsteen en nog kleiner en lager aangekapte risaliet met zadeldak ter plaatse van hoofdentree; dakgoten uitgevoerd met houten dakoverstekken; kopse gevels met eindpannen; houten, roedenverdeelde ramen; entree met zijlichten (ladderramen) en houten luifel; rechts risaliet met balkon

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde en de beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis met een uitgesproken 'jaren 1920-karakter', zoals in hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering tot uiting komt; als onderdeel van het oeuvre van de architect Plantenga
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Oud Clingendaal 7

Naam	De Stille Hoek
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis; tuin; theehuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; theehuisje (prieel); tuinaanleg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922 / 1936
Architect	J.C. Dorsser
Bijzonderheden/ opmerkingen	Nu: buitengoed HagenHorst (hotel-conferentieoord). Gebouwd in opdracht van Henri Sijthoff. De bijbehorende autogarage (Oud Clingendaal 6) is in 1981 afgesplitst en is verbouwd tot woonhuis en vervolgens in 2008 vergroot. Vanwege de verbouwingen en geringe herkenbaarheid in zijn oorspronkelijke functie is dit onderdeel niet nader beschreven. Het eerste, onuitgevoerde ontwerp voor het huis stamt uit 1920; het tweede, uitgevoerde uit 1922. In 1926 vond een forse verbouwing plaats naar ontwerp van Dorsser met een uitbreiding van twee bouwlagen met kap. Naam van het huis De Stille Hoek mogelijk pas vanaf 1949. In jaren 1930 volgden nog enkele verbouwingen, net als in 1949, alle in opdracht van Adriana Metje Sijthoff-Burgerhout (1890-1972), echtgenote/weduwe van Henri Stijhoff, die al in 1927 overleed. In 1936 werd het theehuisje gebouwd, een prieel met open haard, dat een één zijde geopend was. Van 1955 tot 1982 in gebruik als kinderhuis voor jongens (voor kinderen die om welke reden dan ook voor een bepaalde periode niet thuis konden wonen) van de r.-k. Stichting Sint Antoniushuis, net als een aantal omringende gebouwen, zoals Rijksstraatweg 681 en 683. Voor deze functie werd het huis verbouwd. De blauwe stenen en lantaarns behoren tot de tijd van het gebruik als kindertehuis en zijn ook bij Rijksstraatweg 683 aangetroffen; dit zijn derhalve onderdelen die aan die functie herinneren. In het interieur is ondanks de vele verbouwingen de eetzaal uit 1926 behouden met houten lambriseringen en deuromlijstingen in neo-Hollandse renaissancestijl. In jaren 1980 werd het huis verbouwd voor de nieuwe functie van conferentieoord/studie- en opleidingscentrum Hagenhorst. In 1981 werd ook het bijbehorende bijgebouw afgesplitst (Oud Clingendaal 6). *Over de opdrachtgever* Henri C. Sijthoff (1887-1927) verkreeg in 1925

	samen met zijn broer A.W. Sijthoff jr. (1883-1965) de leiding over de Haagsche Courant van uitgeverij Sijthoff. Zijn grootvader, A.W. Sijthoff (1829-1913) begon in 1851 een uitgeverij en richtte meerdere kranten op. Zijn vader, Albert Sijthoff (1853-1927), was oprichter en directeur van de Haagsche Courant. *Over de architect* Jacob Cornelis van Dorsser (1880-1958) werd geboren en opgeleid in Rotterdam en vestigde zich in 1905 als architect in Den Haag. Hij ontwierp in 1906 de Grand Bazar de la Paix, een warenhuis in Den Haag. Hij ontwierp niet alleen het woonhuis voor Sijthoff, maar in 1922 ook het kantoorgebouw van de Haagsche Courant in Den Haag. Naast utiliteitsbouw en villa's ontwierp hij ook voor woningbouwverenigingen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de laan van Oud Clingendaal gelegen huis; de laan leidt naar de (voormalige) buitenplaats Oud Clingendaal, die ontstond rond 1770 en in 1911 in delen verkocht werd, waarna op de voormalige buitenplaats-terreinen een dierentuin van Louwman en diverse villa's, waaronder Maarheeze, gebouwd werden.
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen temidden van de landschappelijk aangelegde parkbossen van de voormalige buitenplaats Oud Clingendaal, villa Maarheeze en de omringende terreinen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het theehuisje staat ten westen van het huis, op ruim 70 meter, aan de rand van een open plek in het parkbos
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door een grote, landschappelijke tuin
Ontsluiting	Via auto-opritten naar voorerf en naar parkeerplaats
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Weinig zichtbaar

Architectonische kenmerken huis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Enigzins schuin ten opzichte van laan gesitueerd
Hoofdvorm	Blokvormig, oorspronkelijk vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Omlopend schilddak (u-vormig bij uitbreiding uit 1926)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor bouwtijd met invloed Engelse

	landhuisstijl
Kenmerken exterieur	Rode nokvorsten; risaliet met steekkap, driezijdige erker en loggia in linkerzijgevel; dakoverstekken; houten bloembakken; houten, roedenverdeelde ramen; erker met gekleurd glas-in-lood bij eetzaal uit 1926

Architectonische kenmerken prieel

Type	Prieel (theehuisje)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Open weide in het bos
Nokrichting	Evenwijdig aan weide
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Bitumen singles (huidige situatie)
Materialen gevels	Open / hout (potdekseldelen) / bakstenen plint
Stijl	Invloed landhuisstijl / cottagestijl
Kenmerken exterieur	Houten kolommen met korbelen; spitsboogvormige en tudorboogvormige open vensters; stoep

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een landschappelijke aanleg die zijn oorsprong in de 18de-eeuw vindt
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele, relatie van het huis met het theehuisje
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis met een uitgesproken 'jaren 1920-karakter', zoals in hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering tot uiting komt en hetgeen ondanks de vele verbouwing nog herkenbaar is
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Oud Clingendaal, de familie Sijthoff en het kindertehuis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en materialen

Oud Clingendaal 8, zie beschrijving Rijksstraatweg 679

Naam	Clingenhagen
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Garage annex dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Garage annex dienstwoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Garage annex chauffeurswoning op Oud Clingendaal 8 uit 1920, behorende bij Clingenhagen, een woonhuis uit 1920 door J.T. Wouters voor C. Gips. Net als Villa Maarheeze, gebouwd op een afgesplitst terrein van Oud Clingendaal.

Oud Wassenaarseweg 4-6 en tuinhuisje

Naam	De Eik
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis; garage-dienstwoning; tuinmanshuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis; garage-dienstwoning; tuinmanshuisje
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	H.C.M. van Beers
Bijzonderheden/ opmerkingen	De eerste plannen voor een huis met tuinmanswoning stamden uit 1919 voor mejuffrouw E. Sieburg en getekend door H.C.M. van Beers uit Rotterdam. De plannen werden in 1921 aangepast, waarbij de tuinmanswoning werd veranderd naar een garage met dienstwoning (niet vermeld voor wie). Dit in opdracht van J.C. Smalt, door dezelfde architect. De architect liet zijn 'handtekening' na op het gebouw door het inmetselen van een gevelsteen met daarop de tekst: "H.C.M. van Beers / Architect BNA / Rotterdam". In 1926 werd het pand aan de oostzijde sterk uitgebreid en via een tussenlid met het bijgebouw verbonden naar ontwerp van H. Wouda. In 1933 vond opnieuw een verbouwing plaats, nu aan de voorzijde (westzijde). In 1949 werd de zuidgevel van de uitbreiding van 1926 gewijzigd. Bij de verbouwingen is niet alleen de hoofdvorm gewijzigd, ook karakteristieke onderdelen zijn veranderd, zoals de loggia's die dichtgezet zijn. Het tuinmanshuisje werd in 1927 opgericht voor J.C. Smalt. Het huisje werd later gebruikt als kleedhokje voor het zwembad en in 'vernoemd' naar het hoofdhuis 'De Kleine Eik'. *Over de architect* Van Beers ontwierp een groot aantal r.-k. kerken, verspreid over heel Nederland, waaronder in 1929 de r.-k. St.-Josephkerk in Arnhem, de H. Geestkerk in Heerenveen in 1933 en de St.-Dominicuskerk in Leeuwarden in 1937. Hij bouwde ook villa's en arbeiderswoningen (De Bilt, Jasmijnstraat, 1947), net als de kerken veelal in Traditionele bouwstijl. *Over Park Oud Wassenaar* De bebouwing van de villawijk Park Oud Wassenaar kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Groot Haesebroek. Park Oud Wassenaar is ontwikkeld op de buitenplaats Oud Wassenaar. Deze buitenplaats is een in oorsprong 18de-eeuwse buitenplaats, die

	toendertijd Hoogwoude of Hoogwolde genoemd werd. Oud Wassenaar kwam in 1845 in handen van Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801 - 1876), zoon van de staatsraad Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, historicus en kabinetssecretaris (van 1829 tot 1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (perioden 1849-1857, 1862-1866). Hij woonde in Den Haag en gebruikte Oud Wassenaar als zomerverblijf. In 1872 verkocht hij zijn huis aan de vermogende Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen brak het bestaande huis af en liet het huidige huis in 1875 ontwerpen door architect C. Muysken. Het oude landhuis was gesitueerd aan de Schouwweg in een parkaanleg met een deels formele lanenstructuur, bestaande uit Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan en deels een vroege landschappelijke inrichting met slingerende waterpartij, een Chinese tempel en een koepel. Rond het nieuwe huis werd de vroege landschappelijke parkaanleg getransformeerd naar een ontwerp in late Landschapsstijl van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold. Waarschijnlijk zijn toen de oude tuinkoepels afgebroken. Na het overlijden van de heer Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen, werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – doorgaans met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is de garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden

	inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Oud Wassenaar waarbij de woonhuizen op ruime kavels en op relatief grote afstand van elkaar, zonder uniforme oriëntatie of rooilijn ten opzichte van elkaar liggen
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aansluitend aan de terreinen van Kasteel Oud Wassenaar gelegen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het bijgebouw ligt direct naast het huis en is met het huis verbonden; het tuinhuisje ligtten oosten van het huis, in het bos-deel van de tuin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door een ruime tuin, die tot aan de terreinen van Kasteel Oud Wassenaar en ook achter Oud Wassenaarseweg 2 (dat gebouwd is op in 1972 afgesplitst terrein van nummer 4-6) doorloopt.
Ontsluiting	Aan Oud Wassenaarseweg met auto-oprit
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken huis

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordzijde
Nokrichting	Schuin ten opzichte van de weg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Klokvormige schildkap
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Expressionisme
Kenmerken exterieur	Expressieve hoofdvorm met erker-achtige uitbouwen van twee bouwlagen (erfzijde: erker boven dakvoet met riet meegedekt; tuinzijde: lagere dakvoet van het rieten dak 'vleit' zich rond de erkers); trasraam in staand verband met donkerrode steen; houten, roeden verdeelde ramen met onder meer v-vormige en ruitvormige roedenverdeling; rode nokvorsten; dakoverstekken; twee schoorstenen op nok, dicht bij elkaar; met riet gedekte dakkapellen; loodslabbes met siermotief; terracotta brievenbus;

	gekleurd glas-in-lood

Architectonische kenmerken garage met tuinmanswoning

Type	Garage met woning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voorplein (westzijde)
Nokrichting	Evenwijdig aan weg (schuin tov huis)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Klokvormig schilddak
Materialen dakbedekking	Riet (oorspronkelijk, nu: rubberoid/asfalt singles)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Expressionisme
Kenmerken exterieur	Asymmetrische gevel met enkele deuren, dubbele inrijdeuren en ramen in hout; ruiten en ramen met v-vormige roedenverdeling; trasraam in staand verband met donkerrode steen; in riet verwerkte raampartijen; twee schoorstenen op nok, dicht bij elkaar

Architectonische kenmerken tuinmanshuisje

Houten tuinhuisje met ladderramen en riet gedekt schilddak.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende en structuurondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke, functionele, visuele en stilistische relatie van het huis met de garage annex dienstwoning; vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie van het huis met het tuinmanshuisje
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Van Beers; als voorbeeld van een huis met bijgebouw in Expressionistische stijl uit het Interbellum; als voorbeeld van een tuinhuisje uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de villapark-ontwikkeling van Park Oud Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van huis; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van de garage annex dienstwoning; vanwege de gaaf bewaarde

	hoofdvorm, detaillering en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik van het tuinmanshuisje
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van, met name ook in gave vorm bewaarde, tuinmanshuisjes (typologische zeldzaamheid)

Oud Wassenaarseweg 5, 7, 7b

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	Laan, L. en J.A. van der
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van G. Blonk *Over Park Oud Wassenaar* De bebouwing van de villawijk Park Oud Wassenaar kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Groot Haesebroek. Park Oud Wassenaar is ontwikkeld op de buitenplaats Oud Wassenaar. Deze buitenplaats is een in oorsprong 18de-eeuwse buitenplaats, die toendertijd Hoogwoude of Hoogwolde genoemd werd. Oud Wassenaar kwam in 1845 in handen van Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801 - 1876), zoon van de staatsraad Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, historicus en kabinetssecretaris (van 1829 tot 1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (perioden 1849-1857, 1862-1866). Hij woonde in Den Haag en gebruikte Oud Wassenaar als zomerverblijf. In 1872 verkocht hij zijn huis aan de vermogende Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen brak het bestaande huis af en liet het huidige huis in 1875 ontwerpen door architect C. Muysken. Het oude landhuis was gesitueerd aan de Schouwweg in een parkaanleg met een deels formele lanenstructuur, bestaande uit Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan en deels een vroege landschappelijke inrichting met slingerende waterpartij, een Chinese tempel en een koepel. Rond het nieuwe huis werd de vroege landschappelijke parkaanleg getransformeerd naar een ontwerp in late Landschapsstijl van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold. Waarschijnlijk zijn toen de oude tuinkoepels afgebroken. Na het overlijden van de heer Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de

	rechte lanen, werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. Van de gemeente Wassenaar kreeg bureau Van der Laan in 1923 opdracht een luxe woonwijk te ontwerpen om de sterke groei aan de rand van Oud-Wassenaar te kunnen accommoderen. Het bureau kwam met het situatieplan De Driesprong dat in de loop van de jaren twintig herhaaldelijk werd gewijzigd en slechts ten dele is uitgevoerd. Het gebied tussen de Stoeplaan en Oud-Wassenaarseweg was onder meer bestemd voor een kerk, twee scholen, villa's en landhuizen. Het monumentale pension tegenover de school zoals gepland op het eerste ontwerp uit februari 1924 werd nooit gebouwd. De naam van de wijk werd ontleend aan de boerderij die tot de inwijding van de nieuwe kerk in 1932 als noodkerk in gebruik was. *Over de architect* Johannes Antonius (Jan) van der Laan (1896-1966) was zoon van de Leidse architect Leonardus van der Laan (1864-1942) met wie hij zich in 1921 associeerde. Maar liefst drie zonen van Leo studeerden bouwkunde aan de Polytechnische School te Delft bij de grondlegger van het Traditionalisme, ir. M.J. Granpré Molière – alle drie verwierven ze nationale bekendheid. Zoon Hans 'Dom van der Laan' was de grondlegger van de Bossche School, een stroming binnen het Traditionalisme. Het architectenbureau van vader en zoon was succesvol en verwierf vele opdrachten van met name de Leidse middenstand en detailhandelaars. De Van der Laans combineerden hun streng katholieke afkomst met vakmanschap, zuiverheid en maatschappelijke betrokkenheid. Het werk van het Bureau van der Laan toont invloeden van de diverse (traditionele) architectuurstromingen waaronder traditionele, ambachtelijke baksteenarchitectuur, invloeden van de vroeg Christelijke Italiaanse kerken, tot de

	meer moderne wederopbouwperiode, waarbij historische referenties worden teruggebracht tot de essentie. Jan van der Laan ontwierp vele kerken. Het bureau werkte voor het eerst in Wassenaar in De Kieviet, maar dit huis (Nassaulaan 20) is afgebroken. In 1924 volgde een omvangrijke opdracht voor de bouw van huizen op voormalig grondgebied van Kasteel Oud Wassenaar, waarbij in 1926 Oud Wassenaarseweg 1, 5, 7 en 7a gebouwd werden. In de jaren twintig verwierven ze ook de opdracht voor het ontwerp van de Goede Herderkerk en kosterswoning aan de Stoeplaan 4, en de lagere school Pius X aan de Oud Wassenaarseweg 13; inmiddels beschermd als rijksmonument. Een laatste, belangrijk werk van zijn oeuvre is de r.-k. St.-Josephkerk aan de Parklaan te Wassenaar uit de jaren zestig, waarbij J.A. van der Laan zich liet leiden door de Bossche School-architectuurprincipes van zijn broer Dom.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Oud Wassenaar waarbij de woonhuizen op ruime kavels en op relatief grote afstand van elkaar, zonder uniforme oriëntatie of rooilijn ten opzichte van elkaar liggen; aan achterzijde grenst het perceel aan de terreinen van de r.-k. Goede Herderkerk
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aansluitend aan de terreinen van Kasteel Oud Wassenaar gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door relatief bescheiden tuin en erf
Ontsluiting	Via toegangspaden vanaf straat
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Hoofdkap nagenoeg evenwijdig aan straat (iets schuin gelegen tov weg)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld (zadeldaken)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samenstel van haaks op elkaar geplaatste zadeldaken met hoofdkap en lager aangekapte nevendaken; ruime overstekken van goten ter plaatse van dakvoet; bij kopse gevels eindpannen

	(geen overstek); gekleurd glas-in-lood; roeden verdeelde ramen; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Van der Laan; als voorbeeld van een huis in een sobere, zeer eigentijdse en op Traditionele stijl gebaseerde bouwstijl uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de villapark-ontwikkeling van Park Oud Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm detaillering en materiaalgebruik

Oud Wassenaarseweg 9

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J.A. Hijnen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan straat als erfafscheiding gemetseld muurtje met ezelsrug aanwezig. Gebouwd in opdracht van G. van Houtum. Hijnen was mogelijk directeur van de Holl. Aan. Mij Lanen, Verstoep en Co. G. van Houtum is mogelijk de internationaal befaamde uroloog Godefridus van Houtum (1870-1949). In het kader van deze beschrijving is hiernaar geen nader onderzoek verricht. Rechts in voorgevel een geglazuurd terracotta tableau met vliegende meeuw boven zee. *Over Park Oud Wassenaar* De bebouwing van de villawijk Park Oud Wassenaar kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Groot Haesebroek. Park Oud Wassenaar is ontwikkeld op de buitenplaats Oud Wassenaar. Deze buitenplaats is een in oorsprong 18de-eeuwse buitenplaats, die toendertijd Hoogwoude of Hoogwolde genoemd werd. Oud Wassenaar kwam in 1845 in handen van Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801 - 1876), zoon van de staatsraad Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, historicus en kabinetssecretaris (van 1829 tot 1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (perioden 1849-1857, 1862-1866). Hij woonde in Den Haag en gebruikte Oud Wassenaar als zomerverblijf. In 1872 verkocht hij zijn huis aan de vermogende Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen brak het bestaande huis af en liet het huidige huis in 1875 ontwerpen door architect C. Muysken. Het oude landhuis was gesitueerd aan de Schouwweg in een parkaanleg met een deels formele lanenstructuur, bestaande uit Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan en deels een vroege landschappelijke inrichting met slingerende waterpartij, een Chinese tempel en een koepel. Rond het nieuwe huis werd de vroege landschappelijke parkaanleg getransformeerd

	naar een ontwerp in late Landschapsstijl van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold. Waarschijnlijk zijn toen de oude tuinkoepels afgebroken. Na het overlijden van de heer Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen, werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Oud Wassenaar waarbij de woonhuizen op ruime kavels en op relatief grote afstand van elkaar, zonder uniforme oriëntatie of rooilijn ten opzichte van elkaar liggen; aan achterzijde grenst het perceel aan de terreinen van de r.-k. Goede Herderkerk; aan de rechterzijde van het perceel (noordwestzijde) toegangspad naar kerk en Pius X-school
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aansluitend aan de terreinen van Kasteel Oud Wassenaar gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Gebogen oprijlaan met twee (auto-)opritten
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Samengestelde kap; hoofdrichting nagenoeg evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld zadeldak met steekkap aan voorzijde; vijfzijdige uitbouw aan achterzijde onder vijfzijdig schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor bouwtijd
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Verschillende hoogten dakvoet, sterke accenten door overstekken; aan kopse gevels eindpannen (geen overstek); roedenverdeelde stalen ramen; paneeldeur met spievenster en zijlichten in risaliet en met houten luifel; (voormalige) garage in lagere bouw links en herkenbaar door behoud vorm en inrijdeuren; gemetselde schoorsteen op nokhoek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in een sobere, eigentijdse stijl uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de villapark-ontwikkeling van Park Oud Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm detaillering en materiaalgebruik

Paauwlaan 2b, transformatorhuisje

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie: transport / transformeren van hoogspanning naar laagspanning / distributie van elektriciteit (NUTS-gebouw)
Type	Transformatorhuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nutsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1927
Architect	A. Bontenbal (bureau gemeentewerken)
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen. Zo kwam in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne van zijn hand tot stand. Het was een complexe opgave. Het gebouw moest behalve het politieonderkomen en een lijkenhuisje, ook twee bovenwoningen, een garage en een slangentoren voor de brandweer omvatten. Het fraai gedetailleerde ensemble werd afgebroken. Aan de Araweg 8 kwam in 1927 een vier-klassige ULO-school naar ontwerp van Bontenbal tot stand. Ook dit werk werd afgebroken: het vrij gesloten gebouw moest plaats maken voor woningbouw. In 1931/32 ontwierp Bontenbal de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. In hetzelfde jaar ontwierp hij ook een (eveneens afgebroken) dubbele school voor christelijk en openbaar onderwijs met elk zes lokalen aan de Bloemcamplaan in het nieuwe villapark Nieuw Wassenaar. De christelijke school vereiste speciale gemeentelijke toestemming. De lange

	kavellengte maakte twee afzonderlijke hoofdingangen en speelplaatsen mogelijk. Beeldbepalend was de sterkte ritmering van de raamopeningen, die naar gelang het gebruik in de achterliggende ruimte verschillende afmetingen toonden. Daarnaast was de zorgvuldige detaillering typerend. Een jaar later kwam een acht lokalen tellende openbare school, de Europaschool (nu woongebouw) tot stand, op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat – schuin tegenover het politiebureau annex brandweerkazerne. Ook bij dit gebouw bepaalde de ritmering van de raamopeningen in sterke mate het beeld het beeld. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in het *Weekblad voor het landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof* leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Ongeveer twintig artikelen waren gewijd aan Wassenaarse villa's en landhuizen. Behalve aan functionele en situationele aspecten, zoals indeling van het perceel en ligging van huis en garage, besteedde hij ook aandacht aan praktische zaken als de vloerbedekking in badkamer, de toepassing van radiatoren in het huis, de verwarming van garages, de inrijhekken en de honden- en duivenhokken op het terrein. Samen met H. van der Kloot Meijburg schreef hij de publicatie *Landelijke Bouwkunst,* deel 1: *Kleine landhuisjes En Andere Eengezinswoningen*; Deel 2: *Openbare gebouwenscholen, Raadhuis, Kerkje Enz*,. (Amsterdam 1928-1929). Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan noordzijde van de Paauwlaan, een laan tussen Backershagen en Rijksstraatweg; tegenover huisnummer 1
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aansluitend aan de noordelijke zijde van de de

	Paauwlaan liggen de terreinen van de voormalige buitenplaats De Paauw
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Transformatorhuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Kubusvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Betonnen dak (‘granito’)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Kubistisch Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale accenten van lagen in gesinterde steen en uitkragende latei boven deuren en dakoverstek in kunststeen, net als dekplaten van uitkragende delen; twee stalen deuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende en beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een transformatorhuisje met eigentijdse stijlinvloeden en materialen uit de jaren 1920
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van elektriciteit en het functioneren van het elektriciteitsnet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als transformatorhuisje

Papegaaienlaan 10

Naam	Huize De Spotvogel
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1953/4
Architect	F. van Zwanenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Onder architectuur gebouwd huis met aangebouwde garage met medewerking van tuinarchitect C. Morien, interieurarchitect P. Graves en smid F. Franses. Gebouwd in opdracht van D. Spanjer-Cohen. Eerste steen gelegd door mevr. B. van Hasselt-Spanjer in 1953. In 1975 bijkeuken verbouwd, waarbij de buitendeur dichtgezet werd. Conform bouwtekening aan zij- en achtergevel balkons op kolommen, mogelijk in huidige situatie of al sinds bouw dichtgezet als serres. *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. 't Berkje aan Rust en Vreugdlaan 13 was een van de eerste woonhuizen in het zuidelijke deel, samen met bijvoorbeeld Papegaaienlaan 12 en 14, alle uit 1925.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het huis maakt onderdeel uit van de op ruime, overwegend rechthoekige kavels gebouwde, vrijstaande landhuizen en villa's in de wijk De Drie

	Papegaaien
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, op relatief breed perceel, omringd door tuin en erf met diep voorerf
Ontsluiting	Via dubbele auto-oprit met gebogen oprijlaan
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur met woonhuizen met verschillende oriëntatie en afstand tot weg; teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (geel in klezoorverband)
Stijl	Invloed modernisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrisch ingedeelde voorgevel; oorspronkelijke luifel met ranke kolommen dichtgezet; garage met schilddak en houten inrijdeuren; royaal dakoverstek; op nok gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de landhuis/villa-structuur van de wijk; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een naoorlogs huis met invloed van het modernisme en eigentijdse, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Drie Papegaaien in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Papegaaienlaan 12

Naam	De Beuke... (?)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	J.P. de Borst
Bijzonderheden/ opmerkingen	Naam niet aanwezig op oude foto's. *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. 't Berkje aan Rust en Vreugdlaan 13 was een van de eerste woonhuizen in het zuidelijke deel, samen met bijvoorbeeld Papegaaienlaan 12 en 14, alle uit 1925.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het huis maakt onderdeel uit van de op ruime, overwegend rechthoekige kavels gebouwde, vrijstaande landhuizen en villa's in de wijk De Drie Papegaaien
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, op relatief smal perceel, omringd door bescheiden tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan Papegaaienlaan naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur met woonhuizen met verschillende oriëntatie en afstand tot weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerend voor bouwtijd
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rondboogvormig entreeportiek met rondboogvormige paneeldeur met langgerekte ruit; houten, roeden verdeelde ramen; driezijdige, erkerachtige uitbouw met schildkapje; rode nokvorsten; gemetselde schoorsteen; riet gedekte dakkapellen onder schildkappen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde;; als onderdeel van de landhuis/villa-structuur van de wijk; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis met invloed van de landhuisstijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Drie Papegaaien in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een landhuis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl

Papegaaienlaan 14

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	J. Prins
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van A. Moens. In 1928 verbouwd door de lokale aannemer G.J. Verboog. Voorts diverse wijzigingen en aanbouwen gerealiseerd. *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. 't Berkje aan Rust en Vreugdlaan 13 was een van de eerste woonhuizen in het zuidelijke deel, samen met bijvoorbeeld Papegaaienlaan 12 en 14, alle uit 1925.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het huis maakt onderdeel uit van de op ruime, overwegend rechthoekige kavels gebouwde, vrijstaande landhuizen en villa's in de wijk De Drie Papegaaien; gelegen op de hoek met de Backershagenlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan Papegaaienlaan
Rooilijn	Passend in bebouwingsstructuur met woonhuizen met verschillende oriëntatie en afstand tot weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (hoofdentree in rechterzijgevel)
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	Samengesteld (Z-vormige plattegrond)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld met schilddaken en zadeldaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (deels gepleisterd en witgeschilderd, deels witgeschilderd)
Stijl	Landhuisstijl (invloed expressionisme)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Expressieve vorm met gebogen dakschilden en verschillende hoogten van dakvoeten; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen; entreeportiek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; vanwege de hoekligging; als onderdeel van de landhuis/villa-structuur van de wijk; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in Expressionistische stijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Drie Papegaaien in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een landhuis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl

Papeweg 1a en 1b

Naam	Maritima
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Koetshuis met bovenwoning; toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Koetshuis; toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1911
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het koetshuis en hek behoorden tot Maritima, de woonplek die Van der Mark ontwierp voor burgemeester B.P.S.A. Storm van 's Gravensande. Het huis van de burgemeester werd gebouwd op voormalig grondgebied van De Horsten. Het huis is in 1995 gesloopt en vervangen door een appartementencomplex. Van der Mark ontwierp behalve huis, koetshuis en hek ook dienstwoningen aan de Vinkenlaan 3-5 en 4-6 (1913, nog bestaand, GIP 3), een garage met bovenwoning en een uitbreiding van de stal, een schuur en een bloemenkas. Het koetshuis is verbouwd en uitgebreid. Ondanks de vele verbouwingen is het koetshuis door zijn volume en door enkele typerende gevelopeningen herkenbaar gebleven als voormalig koetshuis. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Nabij de kruising Rijksstraatweg-Papeweg en in de bocht van de Papeweg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het toegangshek staat aan de straat; het koetshuis ligt iets terug
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Situatie gewijzigd
Ontsluiting	Situatie gewijzigd
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken koetshuis

Type	Koetshuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Papeweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Twee staafvormige, naast en achter elkaar gelegen volumes van 2 resp. 1 bouwlaag
Aantal bouwlagen	2 / 1
Kapvorm	Schildkap met zeeg
Materialen dakbedekking	Vernieuwd
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed van classicistische bouwwijzen
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Schoorstenen op nokhoeken; fors dakoverstek

Architectonische kenmerken toegangshek

Type	Toegangshek
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Papeweg
Kenmerken	Twee gemetselde hekpijlers met natuurstenen voet en dekplaten; dubbel ijzeren hekwerk met spijlen en speerpunten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging nabij de kruising Rijksstraatweg-Papeweg en in de bocht van de Papeweg; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele en visuele relatie tussen koetshuis en toegangshek
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een koetshuis uit het begin van de 20ste eeuw, waarvan de hoofdvorm herkenbaar bewaard is gebleven; Als voorbeeld van een koetshuis en hek behorende bij een groot landhuis uit het begin van de 20ste eeuw; Als onderdeel van het oeuvre van de Wassenaarse architect/aannemer Van der Mark
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en in het bijzonder als onderdeel van de wooncultuur van Wassenaar, als onderdeel van het woonhuis van burgemeester B.P.S.A. Storm van 's Gravensande en als herinnering aan het huis Maritima
Gaafheid	Als redelijk gaaf bewaard voorbeeld van een koetshuis; als vrijwel gaaf bewaard voorbeeld

	van een toegangshek
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de oorspronkelijke functie
Zeldzaamheid	Als enige overblijfsel (samen met de dienstwoningen aan de Vinkenlaan) van de 'buitenplaats' Maritima

Papeweg 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	A. van der Loos
Bijzonderheden/ opmerkingen	Jaartalankers 1922
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ligging aan kruising Papeweg-Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Bestraat ondiep voorerf met als erfafscheiding muurtjes met ezelsrug
Ontsluiting	Aan Papeweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Papeweg
Nokrichting	Volume van 2 bouwlagen met zadeldak haaks op Papeweg; volume van 1 bouwlaag met mansardekap evenwijdig
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2 / 1
Kapvorm	Zadeldak; mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevel; staaf- en jaartalankers; deur- en vensteromlijstingen; bovenlichten met kruisende roeden

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging op de kruising Rijksstraatweg-Papeweg
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een traditioneel-ambachtelijk woonhuis uit het Interbellum
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering

Papeweg 41

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis, gebruikt als tolhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (ca. 1900 schatting)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan zijde van ventweg gelegen grenspaal van Prinses Marie is beschermd als rijksmonument als onderdeel van De Horsten, registratienummer complex 526074 Tolhuis, in bezit van provinciale Waterstaat in Zuid-Holland geweest en door deze dienst zijn in 1973 en in 1989 ramen vervangen en toegevoegd, waarbij de ruitvormige roedenverdeling is verwijderd. Het decoratieve lijstwerk van de windveren staat niet op de tekeningen uit jaren 1970 en 1980 en stamt van daarna; er was wel een gezaagde, decoratieve lijst bij de luifel voor de entree, maar anders gedetailleerd dan de huidige. Volgens bouwtekeningen Philibertspanten aanwezig. In het kader van deze beschrijving is geen nader onderzoek naar bouwhistorie verricht. Er bestond nog een of meer tolhuizen aan de Rijksstraatweg, maar die zijn niet bewaard gebleven; dit is het enige tolhuis dat opgenomen is op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing in Wassenaar (GIP-lijst). *Over de Papeweg* De Papeweg is, net als de Lange Kerkdam, een middeleeuwse dam die in oost-west richting de belangrijkste noord-zuid gerichte wegen en strandwallen verbindt. De weg speelt al eeuwenlang een belangrijke rol als de hoofdverkeersader van Wassenaar naar Voorschoten. Deze structuur werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten in 1843 aangelegd werd op de spoorlijn Amsterdam-Leiden-Rotterdam. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het openbare transport. Over de weg werd tol geheven; het voormalige tolhuis staat op nummer 41, tussen de ventweg en de hoofdweg. Aan de zuidzijde van de weg sluiten de landerijen van De Horsten aan. Langs de weg staat weinig bebouwing; overwegend agrarisch.

Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de verbindingsweg tussen Voorschoten en Wassenaar, tussen ventweg en hoofdweg, aan noordzijde van ventweg; binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, direct aan ventweg gelegen en op smalle strook grond tussen hoofd- en ventweg
Ontsluiting	Aan ventweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (vanaf ventweg)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Ventweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitbouw met steekkap aan noordwestzijde; entree op noordwesthoek met luifel; paneeldeur met ruit-motief; dakoverstek; gemetselde schoorsteen op nok
Verwachting aanwezige historische interieuronderdelen	Philibertspanten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als onderdeel van de historische bebouwingstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologische waarde als tolhuis
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van

	Wassenaar en de herinnering aan het tolhuis en het heffen van tol in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering
Zeldzaamheid	Als enig bewaarde tolhuis in Wassenaar

Papeweg 44

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij of agrarische schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend / 1924 / 1932
Architect	Onbekend / Onbekend / A.M de Rouville de Meux
Bijzonderheden/ opmerkingen	Eén van de vroegste voorbeelden van boerderijen in Wassenaar die in het Interbellum verbouwd zijn tot woonhuis. Andere voorbeelden zijn de 17de-eeuwse boerderij Huys ter Duin (Duinrell 15), een pachtboerderij van Duinrell, die sinds 1932 in gebruik is als woonhuis en daartoe verbouwd en de eveneens 17de-eeuwse boerderij aan de Prins Frederiklaan 18-20 die in 1916 geheel als woonhuis verbouwd werd. Papeweg 44 werd in 1924 in opdracht van H. Polak uit Hillegersberg van een eenvoudige langhuisboerderij of agrarische schuur, mogelijk behorend tot Papeweg 43 (zie beschrijving aldaar), verbouwd tot woonhuis, waarbij het voorhuis vernieuwd en verhoogd werd. Vervolgens werd in opdracht van dezelfde Polak het huis in 1932 verbouwd naar tekeningen van architect A.M. de Rouville de Meux. Aan de voorzijde werd het pand met een volume onder zadeldak met lagere nok dan het voorhuis aangebouwd en ook de poort werd toegevoegd. Bovendien werden intern wijzigingen doorgevoerd, ramen gewijzigd en dakkapellen toegevoegd. De tekeningen lijken aan te geven dat het pand oorspronkelijk pannen gedekt was. In 1924 werd het nieuwe voorhuis rietgedekt en in 1932 werd het hele pand rietgedekt. Vervolgens is het pand in 1938 voor de derde keer door Polak gewijzigd. Daarna volgde een verbouwing in 1988. *Over de Papeweg* De Papeweg is, net als de Lange Kerkdam, een middeleeuwse dam die in oost-west richting de belangrijkste noord-zuid gerichte wegen en strandwallen verbindt. De weg speelt al eeuwenlang een belangrijke rol als de hoofdverkeersader van Wassenaar naar Voorschoten. Deze structuur werd nog van groter belang vanaf het moment dat het treinstation in Voorschoten in 1843 aangelegd werd op de spoorlijn Amsterdam-Leiden-Rotterdam. Wegen werden verbeterd voor de bereikbaarheid van het station en een stoomtram (1883-1893) en later paardenomnibus (1893-1923) verzorgden het

	openbare transport. Over de weg werd tol geheven; het voormalige tolhuis staat op nummer 41, tussen de ventweg en de hoofdweg. Aan de zuidzijde van de weg sluiten de landerijen van De Horsten aan. Langs de weg staat weinig bebouwing; overwegend agrarisch.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de zuidzijde van de ventweg van de Papeweg; binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; ten zuidoosten van het agrarische bedrijf Papeweg 43
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; ten noordwesten van de Veenwatering, een hoofd-waterstructuur en haaks ten opzichte daarvan gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Aan voorzijde grote tuin; achter evenwijdig gelegen watergang met ten zuiden daarvan het erf van Papeweg 43
Ontsluiting	Auto-oprit vanaf ventweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree sinds 1924 in 'oksel' tussen breder voorhuis en smallere (voormalige) 'stal'; in kopse gevel aan noordzijde keukendeur
Nokrichting	Evenwijdig aan straat; haaks op watergang
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld zadeldak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en wit geschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk / 1932: invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gesloten bouw met relatief kleine vensters; duidelijke, van elkaar te onderscheiden volumes met zelfde kap en kaprichting, maar andere breedtes en hoogtes

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Als onderdeel van de historische

bebouwingsbeeld	bebouwingstructuur; vanwege de beeldondersteunende waarde
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologische waarde
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de herinnering aan de agrarische geschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm uit 1932
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Enige herkenbaarheid als voormalig agrarisch gebouw
Zeldzaamheid	Een van de weinige en vroegste voorbeelden van herbestemde agrarische gebouwen

Persijnlaan 3, 5

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	H. van Baak
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan straat gemetselde muur met pijlers waartussen ijzeren hekwerken, en hekpijlers (bij nummer 3 vernieuwd) *Over Persijn* Persijn is een kleine woonwijk tussen het Kerkehout en de buitenplaats Langenhorst, ten zuiden van de Rijksstraatweg. De buurt is genoemd naar kasteel Persijn, dat ten zuidoosten van de buurt lag. Van het 16de-eeuwse huis of kasteel Persijn zijn nog ondergronds restanten aanwezig en ook herinneren een aantal watergangen aan de historie van Persijn. De bebouwing bestaat uit overwegend vrijstaande woonhuizen en dubbele woonhuizen uit het Interbellum.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De bebouwing bestaat uit een gevarieerde verzameling woonhuizen van verschillende typen, oriëntatie, grootte en die zonder vaste rooilijn gesitueerd zijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door voor- en achtertuinen met relatief smalle zijtuinen, waaraan auto-oprit; op achtererf bijgebouwen
Ontsluiting	Auto-oprit
Rooilijn	In rooilijn met naastgelegen panden, maar globaal geen eenduidige voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entree linker huis in linkerzijgevel)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen; hout (balkon)
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School (bouwtrant J.J. Brandes / J.Th. Wouters)

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kubistisch volume met vooruitspringende bouwdelen en driezijdige erkers met balkon en risalerende 'steunberen' met accenten in kunststeen; lateien en luifel bij entree in kunststeen; overhoekse vensters; houten ramen; dakoverstek; gemetselde schoorstenen; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging en structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een karakteristiek dubbel woonhuis uit het Interbellum in typerende jaren 1920-stijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Persijn in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Pieter Twentlaan 6, 6a, 6b, 8, 10, 10a en 10b

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/ bijgebouw
Type	Koetshuis annex stallen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bijgebouw De Paauw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1850
Architect	Vermoedelijk J.D. Zocher of H. Wentzel
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bijgebouw van De Paauw, gebouwd omstreeks 1850 in opdracht van Z.K.H. Prins Frederik der Nederlanden, later van 1945 tot 1991 in gebruik als brandweerkazerne en daarna verbouwd tot appartementengebouw. De Paauw is als complex historische buitenplaats beschermd onder registratienummer 530133. *Over De Paauw (wijk)* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. De naam van de straat verwijst naar mr. Adriaan Pieter Twent, die in 1770 eigenaar werd van De Paauw; de familie Twent had het goed tot 1838 in

	zijn bezit. De Pieter Twentlaan wordt sinds 1925 zo genoemd, maar ligt er sinds 1854. *Over De Paauw (buitenplaats)* Zie beschrijving rijksregister, onder nummer 530133.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Pieter Twentlaan; nummer 8 is uitzonderlijk groot qua footprint en qua nokhoogte ten opzichte van de omringende bebouwing; aan vijver van De Paauw
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tussen laan en vijver van De Paauw
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hemelsbreed ca. 170 meter ten noordoosten van De Paauw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met voorgevels direct aan straat; achter ondiepe tuinen tot aan vijver
Ontsluiting	Via straat en via binnenhof
Rooilijn	Nvt, de Pieter Twentlaan kent een rijke scharkering van de bebouwing in oriëntatie en afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Koetshuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat/binnenhof
Nokrichting	Nvt (U-vorm)
Hoofdvorm	U-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Omlopend zadeldak
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Neo-classcisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Frontonvormige afwerking zadeldaken aan straatzijde; geprofileerde en samengestelde lijsten als rondom doorlopende waterlijst en als daklijst; dit type lijstwerk ook ter plaatse van frontons; vorm en toog van voormalige inrijdeuren rond binnenhof herkenbaar behouden

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan vijver van De Paauw en aan Pieter Twentlaan; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als

	structuurdragend onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Paauw
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen koetshuis en De Paauw
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een koetshuis uit het midden van de 19de eeuw in neo-classicistische stijl waarvan de hoofdvorm herkenbaar bewaard is gebleven; als voorbeeld van een koetshuis behorende bij een historische buitenplaats; als onderdeel van het oeuvre van de architect(en) van De Paauw;
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en in het bijzonder als onderdeel de complex historische buitenplaats De Paauw
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als gebouw met een bijzondere functie
Zeldzaamheid	Als enige koetshuis in Wassenaar van deze grootte

Pieter Twentlaan 2

Naam	De Hoekstee
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925/1926
Architect	H.J. Jesse
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1925 in opdracht van J.W. van Hoeken ontworpen. In 1926 werd gelijk een garage bijgebouwd naar ontwerp van Jesse, die ook een tussenlid tussen huis en garage erbij ontwierp. Er hebben diverse verbouwingen plaatsgevonden, waarbij de verbouwing in 1988, waarbij de twee kappen van huis en garage via een rieten kap met elkaar verbonden zijn, de meest ingrijpende is. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. De naam van de straat verwijst naar mr. Adriaan Pieter Twent, die in 1770 eigenaar werd van De

	Paauw; de familie Twent had het goed tot 1838 in zijn bezit. De Pieter Twentlaan wordt sinds 1925 zo genoemd, maar ligt er sinds 1854. *Over de architect* Hendrik Johannes Jesse (1860-1943) had al vroeg succes met zijn ontwerpen. Op 23-jarige leeftijd won zijn ontwerp voor de Hervormde Kerk van Katwijk aan Zee; hierna volgden meer kerken en raadhuizen. Hij ontwierp ook voor particulieren en was een geliefd architect voor kunstenaars, onder wie Jan Toorop. Hij bouwde zijn eigen woonhuis 'De Keet' in 1905 in Leiden. Hij bouwde met name in Leiden en omliggende dorpen zoals Katwijk aan Zee en Oegstgeest. De Hoekstee is zijn enige werk in Wassenaar dat als cultuurhistorisch waardevol betiteld is / nog bestaat.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Victorialaan-Pieter Twentlaan, naast het voormalige koetshuis van De Paauw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Pieter Twentlaan
Rooilijn	Nvt, de Pieter Twentlaan kent een rijke scharkering van de bebouwing in oriëntatie en afstand tot de weg; nummer 2 past daarin
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Pieter Twentlaan
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Van huis: staafvormig met gebogen dak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schildkap (met gebogen dakschilden)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl/expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Donker trasraam, rode steen voor opgaand werk; houten ramen; glas-in-lood; entree met glasdeur en zijlichten; loggia's in kap; gemetselde schoorsteen; gesmoorde nokvorsten; garagedeur met liggende ruiten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege

bebouwingsbeeld	beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de hoekligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Paauw
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Jesse; vanwege de markante hoofdvorm van het huis en de garage, ondanks dat de afleesbaarheid daarvan door de verbouwing uit 1988 sterk is afgenomen
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Zeldzaamheid	Als enige voorbeeld van de bekende architect Jesse in Wassenaar

Pieter Twentlaan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (vóór 1914)
Architect	Onbekend (verbouwing in 1914 door H. van der Helm)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Waarschijnlijk een dienstwoning van De Paauw uit de tweede helft van de 19de eeuw. In 1914 werd het huis, dat toen conform de bouwtekening bewoond werd door G. Jaarsveld en plaatselijk aangeduid werd als 'op het Buiten Het Huis de Paauw, nabij de stallen', aan de voorzijde uitgebreid met een woonkamer, waardoor het huidige (linker deel van het) gevelaanzicht ontstond. Het ontwerp hiervoor was van H. van der Helm. Later volgde een aanbouw aan de rechterzijde. *Over De Paauw (buitenplaats)* Zie beschrijving rijksregister, onder nummer 530133. *Over De Paauw (wijk)* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige

	buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. De naam van de straat verwijst naar mr. Adriaan Pieter Twent, die in 1770 eigenaar werd van De Paauw; de familie Twent had het goed tot 1838 in zijn bezit. De Pieter Twentlaan wordt sinds 1925 zo genoemd, maar ligt er sinds 1854. *Over de architect* Van der Helm was een lokale architect/aannemer, die onder meer Katwijkseweg 9 (1909), Pieter Twentlaan 4 (1914), Rijksstraatweg 225 (1907-1917), Rijksstraatweg 249 (1912), Schouwweg 11-12 (1909) en Schouwweg 29-33 (Terveken, 1911) bouwde.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Naast het voormalige koetshuis van De Paauw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door zeer smal tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Pieter Twentlaan
Rooilijn	Nvt, de Pieter Twentlaan kent een rijke scharkering van de bebouwing in oriëntatie en afstand tot de weg; nummer 4 past daarin
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd met licht grijze plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten schuiframen met onderluiken en 15-ruits bovenlichten; in top dito raam met 8-ruits bovenlicht; 'boeren'deur

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Paauw
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een 19de-eeuwse dienstwoning, waarvan het huidige aanzicht in 1914 tot stand kwam
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het huis en de wijk De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Plein bij 2, schamppaal

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Straatmeubilair
Type	Schamppaal / stootsteen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Schamppaal
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zelfde type als op Van der Oudermeulenlaan-hoek Stoeplaan. Hiernaartoe verplaatst tenminste na Tweede Wereldoorlog en tenminste voor 1966 (paal zelf veel ouder) Bij van rijkswege beschermd pand Plein 2. *Over het Plein* De kern van het dorp Wassenaar wordt gevormd door een driehoekig plein, genaamd Plein. Hier concentreert zich de oudste bebouwing van het dorp, met aan de westzijde de dorpskerk en aan de zuidzijde het baljuwhuis. Het Plein bevindt zich binnen de contouren van het sinds 1967 beschermde dorpsgezicht en bovendien binnen de contouren van het sinds 2008 beschermd gezicht ‘‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’. Aan het Plein komen de Langstraat, Gang, Duinrellweg, Schoolstraat en Berkheistraat uit, die alle onderdeel uitmaken van het historische wegenpatroon van het centrum. Aan het Plein liggen enkele belangrijke rijksmonumenten zoals de N.H. Dorpskerk (Plein 3), het Baljuwhuis inclusief koetshuis, stalgebouw en met inbegrip van de tuinmuren (Plein 1), de Dorpspomp en het voormalige Rode Kruisgebouw dat als school gebouwd is en waar later de Openbare Bibliotheek in werd gevestigd (Plein 2). Ook Plein 12 en 12a, woonhuizen, en Plein 19 / Langstraat 1, een woonhuis-winkel zijn van rijkswege beschermd. Als gemeentelijk monument zijn de huisnummers Plein 10, 11, 14, 15, 17; 17a en 18 beschermd, waar het voormalige Regthuys onderdeel van uitmaakt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Plein, op hoek van pand Plein 2
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken
Hardstenen paal met profilering en bolvormige kop.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als onderdeel van het straatmeubilair, gelegen op een straathoek; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het sinds 1967 beschermde dorpsgezicht rond de kerk en het Plein
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van hardstenen stoot- of schamppaal; vanwege typologie
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en van het straatmeubilair in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vrijwel gaaf bewaard (beschadigingen)
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als stoot- of schampstenen; als onderdeel van de beleving van het Plein
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam vanwege ouderdom, materiaal en vorm

Plein ongenummerd bij 3

Naam	Nederlands Hervormde Kerk Wassenaar
Oorspronkelijke functie	Funerair
Type	Begraafplaats
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Niet nader bepaald, zie omschrijving
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Begraafplaats met aanleg (basisstructuur oude deel), toegangshekken, erfafscheiding, keermuren, bijgebouw, grafmonumenten
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Middeleeuwen
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De kerk is beschermd als rijksmonument onder monumentnummer 38380. Bij de bescherming is het hek aan de zijde van het Plein, beschreven als 'hek met natuurstenen hekposten', inbegrepen. Het gaat hier om een toegangshek van rond 1800. Hoewel de rest van het hek jonger is en niet beschreven is, is het juridisch zo dat vanwege de verbinding tussen de natuurstenen hekposten en andere delen van het hek – zowel bouwkundig als functioneel, en qua ijzeren hekwerk ook stilistisch –, ook de andere delen van de erfafscheiding onder de bescherming van rijkswege vallen. De aanleg en overige, niet verbonden delen zijn echter juridisch gezien minder sterk geborgd, ondanks dat ook zij een historisch en ruimtelijk-functionele eenheid vormen met de kerk. Daarom is ervoor gekozen om deze onderdelen afzonderlijk te benoemen. Het gaat hierbij met name om de basisstructuur, dat wil zeggen de hoofdpaden en de richting van de graven, en alleen ten zuiden van de kerk ook om individuele graven (graven ouder dan 1900; graven nummers 1 t/m 49/A). Daarnaast gaat het om de toegangshekken, de erfafscheding en een bijgebouw. Zowel de begraafplaats zelf, als de erfafscheiding zijn in verschillende stadia tot stand gekomen. Van na de Tweede Wereldoorlog is het volgende bekend: in 1946 werd de begraafplaats uitgebreid en daartoe werd ook een schuur gebouwd en de erfafscheiding aangepast. J.W. Blok tekende het ontwerp voor de Ned. Herv. Gemeente. In keermuur langs centrale pad, nabij toegangshek 2 (zie hieronder) is een herdenkingssteen ingemetseld met tekst: "uitbreiding in gebruik genomen A.D. 1947." In 1963 en 2000 vonden opnieuw uitbreidingen plaats, nu naar ontwerp van H. Lamet c.q. onbekend. Zowel aanleg als onderdelen zijn dus van verschillende bouwtijden. Op de begraafplaats liggen graven van een groot aantal bekende Wassenaarders en pastoors. De bekende Wassenaarse architect H.W. van

	Lindonk ligt hier begraven. De oudste graven liggen ten zuiden van de kerk (graven nummers 1 t/m 49/A). *Over het Plein* De kern van het dorp Wassenaar wordt gevormd door een driehoekig plein, genaamd Plein. Hier concentreert zich de oudste bebouwing van het dorp, met aan de westzijde de middeleeuwse dorpskerk en aan de zuidzijde het baljuwhuis. Het Plein bevindt zich binnen de contouren van het sinds 1967 beschermde dorpsgezicht en bovendien binnen de contouren van het sinds 2008 beschermd gezicht ‘‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’. Aan het Plein komen de Langstraat, Gang, Duinrellweg, Schoolstraat en Berkheistraat uit, die alle onderdeel uitmaken van het historische wegenpatroon van het centrum. Aan het Plein liggen enkele belangrijke rijksmonumenten zoals de N.H. Dorpskerk (Plein 3), het Baljuwhuis inclusief koetshuis, stalgebouw en met inbegrip van de tuinmuren (Plein 1), de Dorpspomp en het voormalige Rode Kruisgebouw dat als school gebouwd is en waar later de Openbare Bibliotheek in werd gevestigd (Plein 2). Ook Plein 12 en 12a, woonhuizen, en Plein 19 / Langstraat 1, een woonhuis-winkel zijn van rijkswege beschermd. Als gemeentelijk monument zijn de huisnummers Plein 10, 11, 14, 15, 17; 17a en 18 beschermd, waar het voormalige Regthuys onderdeel van uitmaakt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in de kern van het dorpscentrum, aan het Plein en rond de kerk op hoger gelegen terrein
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Volledig begrenst terrein met daarop grafmonumenten; ten noordoosten van de kerk ligt een bijgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Er loopt een hoofdpad van de Duinrellweg naar Berkheiveld; de delen ten noordwesten van dit pad zijn aangelegd in en na 1946 en liggen hoger; aan de noordwestzijde ligt een pad met de naam Kerkhoflaan; het terrein is begrenst met een keermuur met hek erop; ten zuiden van kerk beuk
Ontsluiting	Aan Pleinzijde, Duinrellweg en Berkheiveld-zijde; de hoger gelegen begraafplaats wordt bereikt via gemetselde stoepen
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken hek aan Pleinzijde/begin Duinrellweg
Lage, gemetselde muur onderaan een rij vormbakstenen en met afdekking in de vorm van ezelsrug met daarop ijzeren spijlenhekwerk met decoratieve motieven zoals speerpunten (gestileerde lelie) en voluutkrullen. In stijl gelijksoortig met het dubbele draaihek tussen de natuurstenen posten. Met een toegang met gemetselde stoep en ijzeren draaihek. Natuursteen ter plaatse van hekpijlers, gesteund door ijzeren voluutkrullen.

Architectonische kenmerken hek met toegangshek 1 aan Duinrellweg
Eenvoudig spijlenhekwerk op hogere, eenvoudige muur met natuursteen ter plaatse van pijlers. Met toegang, bestaande uit twee gemetselde hekpijlers met natuurstenen afdekking en dubbel, ijzeren draaihek.

Architectonische kenmerken hek met toegangshek 2 aan Duinrellweg
Eenvoudig spijlenhekwerk op hogere, eenvoudige muur met natuursteen ter plaatse van pijlers. Met toegang, bestaande uit twee gemetselde hekpijlers met natuurstenen bekroning en dubbel ijzeren draaihek. Op hekpijler natuurstenen plaat met tekst: “Begraafplaats Nederduitsch Hervormde Gemeente”.

Architectonische kenmerken hek aan zijde Berkheistraat
Jonger hekwerk, bestaande uit gemetselde keermuur met ijzeren spijlenhekwerk en toegangshek met twee gemetselde hekpijlers met natuurstenen bekroning en dubbel ijzeren draaihek. Bekroning in vormgeving gelijk aan het toegangshek 2 aan Duinrellweg.

Architectonische kenmerken keermuren en hekken aan zijde Duinrellweg ten westen van toegangshek 2 en aan zijde Berkheiveld (westzijde)
Gemetselde muren met steunberen, waarop ijzeren spijlenhekwerk; ijzeren posten in lood en hardsteen ingelaten.

Architectonische kenmerken keermuren en hekken aan zijde aan zijde Berkheiveld (west- en noordzijde) en aan westzijde centraal pad
Gemetselde muren, waarop ijzeren spijlenhekwerk; ijzeren posten in hardsteen ingelaten (muur en hekwerk jonger dan andere delen).

Architectonische kenmerken bijgebouw
Bakstenen bijgebouw op langgerekte, rechthoekige plattegrond (in twee fasen tot stand gekomen) met met rode Hollandse pannen gedekt schildkap en sierlijst onder dakvoet. Aan noordoostzijde (kopse zijde) aanbouw met plat dak en scheve afsnijding van het gebouw.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdrager vanwege de historische typologie en de samenhang met de kerk; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’ en binnen de contouren van het sinds 1967 beschermde dorpsgezicht rond de kerk en het Plein
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele, visuele en stilistische relatie van complexonderdelen onderling en met de kerk
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudige

	dorpsbegraafplaats met een oorsprong in de Middeleeuwen; vanwege de detaillering en materiaalgebruik van toegangshekken, keermuren en ijzeren hekken
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de betekenis van de dorpskerk in het bijzonder; vanwege de afzonderlijke graftekens van voor de geschiedenis van Wassenaar belangrijke families en personen; vanwege de funerair-historische waarde
Gaafheid (verwachting)	Vanwege gaaf bewaarde onderdelen, zoals hekwerken; vanwege een aantal gaaf bewaarde, zeer oude grafmonumenten (in vak 1t/m49A)
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van het dorpscentrum en specifiek het gebied rond de dorpskerk en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsontwikkeling
Zeldzaamheid	Als enige Nederlands Hervormde begraafplaats in het dorpscentrum van Wassenaar

Poortlaan 1-3, zie beschrijving Burchtplein 1,1a,1b,2,3,4,5,6,7,8

Prinsenweg 9 ,11, 13, 15, 17, 19

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Twee-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie twee-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	Y. Bouma
Bijzonderheden/ opmerkingen	Yme Bouma (geb. 1894), architect te Den Haag, werkte na zijn opleiding als tekenaar en later als chef bij het bureau van Mutters. In 1922 vestigde hij zich als zelfstandig architect. Hij ontwierp in 1922 de Duindorpkerk te Scheveningen (gesloopt 1988). Hij ontwierp in Wassenaar ook het huis op Eikenlaan 12 en Rijkstraatweg 631 en de dubbele woonhuizen op Nassaulaan 12-18. Uitbreidingen aan achterzijde en in vorm van dakkapellen. Weg genoemd naar niet meer aanwezige watergang 'Prinsewetering', die van de Molensloot (nu: Gravestraat) naar de Zijlwatering liep. Bebouwing na aanleg tramlijn in 1923 op gang ge komen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de doorgaande weg van het centrum van Wassenaar naar Wassenaar-zuid, waaraan overwegend twee-onder-een-kapwoningen liggen; aan onevenzijde liggen de achtertuinen aan de Zijlwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Naast elkaar gelegen, op gelijke afstand tot elkaar en tot de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Met verhoudingsgewijs diepe voor- en achtertuinen en smalle zijerven; achtertuinen sluiten aan op Zijlwatering
Ontsluiting	Via auto-opritten langs de huizen naar op achtererf gelegen garages
Rooilijn	Teruggeschoven positie ten opzichte van meerendeel bebouwing langs Prinsenweg, die geen eenduidige voorgevelrooilijn kent; richting kruising met Lange Kerkdam ligt bebouwing nog verder terug, met verbreed straatprofiel. Hierdoor 'opent' de weg zich – met name aan de onevenzijde – naar deze kruising
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Twee-onder-een-kap

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap met haaks aangekapt zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (plint in schoon werk, daarboven gepleisterd en witgeschilder; hout (bekleding borstwering balkons en topgevels van gepotdekselde delen)
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Begane grond wordt afgesloten door doorlopende, uitkragende lijst (ook ter plaatse van luifel boven entree), waardoor er een sterk horizontale belijning aanwezig is, die ondersteunt wordt door dakoverstek dat doorloopt aan bovenzijde van balkons; horizontaliteit verder versterkt door plint in schoon werk; aan voorzijde risalerende erkers met balkons; houten ramen met glas-in-lood; entrees in zijgevels in risalerend portiek met luifel; grèstegels als lekdorpels; windveren, makelaars; gemetselde schoorstenen op nok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de structuurondersteunende waarde vanwege de typologie en als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele, visuele en stilistische relatie van complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van woningen uit het Interbellum met stijlkenmerken van de Amsterdamse School
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Prinsenweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en materiaalgebruik en redelijk gaaf bewaarde detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als Interbellum-woningen en vanwege de bijdrage aan de beleving van de Prinsenweg
Zeldzaamheid	Enige als cultuurhistorisch waardevol aangemerkte woningen aan de Prinsenweg

Prinses Marielaan ongenummerd, brug bij Prinses Marielaan 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Weg- en waterbouw
Type	Brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	H.W. van Lindonk (vermoedelijk)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoek Victorialaan. In totaal vier bruggen. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De

	dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Over de vijver van De Paauw, ter plaatse van verbindingswatergang naar Zijlwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Tweede brug over Prinses Marielaan over de Zijlwatering ligt bij nr 35; derde ligt bij de Prins von Wiedlaan 20; vierde bij de Lange Kerkdam 37
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Boogbrug
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde boog, keermuren en balustrade met een ijzeren bekroning met ronde elementen en krulvormige afsluiting; natuurstenen hoekstenen; boog met dubbele staande strek; afdekking opgaand werk met staande strekkenlaag

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende waarde; als structuurondersteunend onderdeel van de wijk
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van de brug met de directe omgeving, zowel stedebouwkundige gezien als landschappelijk/waterbouwkundig gezien, en met de andere bruggen, ook in stilistisch opzicht, van de Prinses Marielaan (Schulpbrug) en Prins von Wiedlaan
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920; vanwege het materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn oorspronkelijke en huidige functie en als brug uit het Interbellum
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam als voorbeeld van een brug uit

	de jaren 1920 (vanwege het doorgaans doelmatig vervangen en verbreden van bruggen)

Prinses Marielaan ongenummerd bij 35

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Weg- en waterbouw
Type	Brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	H.W. van Lindonk (vermoedelijk)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan de zijde van huisnummer 35, aan de oostzijde van de Zijlwatering loopt een voetpad, dat behoort tot een wandelroute over De Paauw. De entree van dit pad wordt door onderdelen van de brug en pijlers geflankeerd. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses

	Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Over de Zijlwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De andere brug ligt ter hoogte van de Prinses Marielaan 11/hoek Victorialaan en aan Prins von Wiedlaan ligt derde brug
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Brug
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde boog, keermuren en balustrade met een ijzeren bekroning met ronde elementen en krulvormige afsluiting; pijlers met verschillende hoogten die samen de entree van het voetpad markeren; natuurstenen dekplaten en hoekstenen; afsluiting opgaand werk met liggende strekkenlaag

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende waarde; als structuurondersteunend onderdeel van de wijk
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van de brug met de directe omgeving, zowel stedebouwkundige gezien als waterbouwkundig gezien, en met de andere bruggen, ook in stilistisch opzicht
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920; vanwege het materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en

	vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn oorspronkelijke en huidige functie en als brug uit het Interbellum
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920 (vanwege het doorgaans doelmatig vervangen en verbreden van bruggen)

Prinses Marielaan 9, zie beschrijving Victorialaan 1-Prinses Marielaan 9, Victorialaan 3-5, 7-9, 11-13

Naam	
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex; dubbel woonhuis samen met Victorialaan 1

Prinses Marielaan 15, 17

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis met vrijstaande garage
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met vrijstaande garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend tot een ensemble van woonhuizen van architect H.W van Lindonk van rond 1929. Dubbel woonhuis met aangebouwde en vrijstaande garage. Overeenkomstig ontwerp met Prinses Marielaan 11-13 (minder gaaf bewaard, minder beeldbepalend gelegen en erfafscheiding minder gaaf dan 11-13). *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De

	Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930 (met uitzondering van 17a-17b). Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933.

	Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Prinses Marielaan, teruggeschoven positie, aan vijver van De Paauw gelegen
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de vijver van de historische buitenplaats De Paauw
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Behorend tot het ensemble van Van Lindonk-huizen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door diepe voortuinen, smalle zijtuinen met ondiepe achtertuinen grenzend aan de vijver van De Paauw
Ontsluiting	Auto-oprit aan Prinses Marielaan, inrit met gemetselde hekpijlers, naar aan huis vastgebouwde garage (links, 15) en naar geheel op achtererf gebouwde vrijstaande garage (rechts, 17)
Rooilijn	Sterk teruggelegen ten opzichte van voorgevelrooilijn met naastgelegen 'Van Lindonk'-panden; overigens verspringt rooilijn van Prinses Marielaan en is geen sprake van een strakke rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken dubbel woonhuis

Type	Dubbel landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entrees in zijgevels)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld met schilddak als hoofddak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak met uitbouwen met schilddaken
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Ontwerp overeenkomstig met Prinses Marielaan 11-13 (op hoek Victorialaan). De hoofdmassa is verlevendigd door de uitbouw van eenlaagse uitbouwen met balkons en over twee bouwlagen risalerende bouwdelen met eigen schildkap. Hoog opgemetselde schoorstenen dragen bij aan de levendigheid van het dakvlak.

	Relatief veel (kleine) dakkapellen, alle voorzien van een eigen schilddakje, gedekt met rood gebakken leipannen en ook voorzien van dito gedekte wangen; aan de linkerzijde (nummer 15) bevindt zich een lagere aanbouw met zadeldak met daarin garagedeuren; overstekken; gemetselde terrassen; entree nr. 15 met deur in tudorboog, zijlichten met glas-in-lood, groot spievenster met siersmeedijzeren diefijzer; gemetselde stoep met treden, erboven traplichten met glas-in-lood

Architectonische kenmerken vrijstaande garage huisnummer 17
Gemetselde garage op een rechthoekig grondvlak met een schilddak gedekt met rood gebakken leien in maasdekking. Aan de voorzijde uitgemetselde pijlers, waarop het uitkragende, boogvormige dakoverstek rust. De dubbele, houten inrijdeuren zijn eveneens boogvormig. De ijzeren gehengen in boogvorm zijn voorzien van een voluutkrul.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van overwegend dubbele landhuizen
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie met de overige woonhuizen van Van Lindonk uit dezelfde tijd
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Van Lindonk met typerende ontwerpuitgangspunten en details van Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Prinses Marielaan 17a, 17b

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1938
Architect	G.A. Heldoorn
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord),

	Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Gerardus Albertus Heldoorn (1899-1965) was afkomstig uit Leeuwarden en maakte vanaf 1928 deel uit van Architectenbureau Gros en Heldoorn. Vier jaar later stichtte hij zijn eigen bureau en ontwierp vooral bedrijfspanden en woonhuizen in de Friese hoofdstad. In de nieuwe Vosseparkwijk schreef hij tientallen woningen op zijn naam, waaronder een reeks middenstandswoningen, een dubbele rietgedekte villa en zijn eigen woonhuis (1931) met een grote op het noorden gelegen tekenkamer. Het ontwerp voor de middenstandswoningen paste hij ook elders in Leeuwarden toe en in Den Haag. Voorts kwamen landhuizen van zijn hand tot stand in onder andere Bergen (NH) en Wassenaar. Zijn architectuurstijl met toepassing van baksteen, veelal pan gedekte daken, erkerramen en spaarzame versieringen in het metselwerk was Traditionalistisch. Het Traditionalisme, ofwel Delftse school, die vanaf de jaren twintig tot ver in de jaren vijftig landelijk grote populariteit genoot, is relatief zeldzaam in Wassenaar, waar de Engels geïnspireerde landhuisstijl domineerde. De Traditionalistische karakteristiek bepaalde ook het aanzien van de dubbele woning die Heldoorn aan de Kievitslaan ontwierp en komt onder meer tot uiting in de kapvorm, de soberheid van detaillering en verwijzingen naar historische bouwwijzen, zoals het gebruik van een tuitgevel waarbij de tuit als forse schoorsteen is uitgevoerd, de toepassing van vlechtingen en een loodstrip boven de vensters (voorgevel huisnummer 3) en het metselverband, dat afgeleid is van Middeleeuwse metselwijzen, namelijk Noords verband. Het complex onderscheidt zich van andere dubbele woonhuizen doordat het dubbele woonhuis is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. De traditionele architectuurstijl bepaalde ook de winkels met bovenwoning aan de Langstraat 192-194 in het centrum van Wassenaar die Heldoorn in 1939 ontwierp. Met hun hoge fraai gemetselde topgevels en nauwgezette afwerking zijn ze beeldbepalend voor dit deel van de Langstraat. Na het overlijden van Heldoorn werd het bureau onder dezelfde naam voortgezet. In 2007 fuseerde het met Architectenbureau Ruedisulj tot Architectenbureau Heldoorn Ruedisulj.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Prinses Marielaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tussen de laan en de vijver van de historische buitenplaats De Paauw
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Behorend tot het ensemble van dubbele woonhuizen, waarbij de andere huizen van Van Lindonk zijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door voortuinen, smalle zijtuinen met diepe achtertuinen grenzend aan de vijver van De Paauw
Ontsluiting	Auto-oprit aan Prinses Marielaan, inrit met gemetselde hekpijlers, naar op achtererf gebouwde vrijstaande bijgebouwen
Rooilijn	In voorgevelrooilijn met naastgelegen 'Van Lindonk'-panden; overigens verspringt rooilijn van Prinses Marielaan en is geen sprake van een strakke rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entrees in zijgevels)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (basis staafvormig)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (gemêleerd)
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen ontwerp; stalen vensters met staande ruiten; getoogde strekken met sluitstenen; siermetselwerk in visgraatmotief onder verdiepingsvensters; ijzeren balkonhek; dakoverstek; afgewolfd dak op kopse kant; gemetselde schoorsteen op daknok; aangekapt, leien gedekte dakkapel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van overwegend dubbele landhuizen

Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Heldoorn en als voorbeeld van een dubbel woonhuis in de stijl van het Interbellum; als typerend voor wijze van bouwen (eind) jaren 1930
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Prinses Marielaan 19, 21, 23, 25

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	2 dubbele woonhuizen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend tot een ensemble van woonhuizen van architect H.W van Lindonk van rond 1929. Huisnummer 23 is het meest gaaf bewaard gebleven. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde

	woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930 (met uitzondering van 17a-17b). Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen

	gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Prinses Marielaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de vijver van de historische buitenplaats De Paauw
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Behorend tot het ensemble van Van Lindonk-huizen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door voor- en zijtuinen met achtertuinen grenzend aan de vijver van De Paauw
Ontsluiting	Auto-oprit aan Prinses Marielaan, inrit met gemetselde hekpijlers
Rooilijn	In voorgevelrooilijn met naastgelegen ‘Van Lindonk’-panden; overigens verspringt rooilijn van Prinses Marielaan en is geen sprake van een strakke rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entrees in zijgevels)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld met schilddak als hoofddak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak met uitbouwen met schilddaken
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	De woonhuizen hebben een soortgelijke, maar verschillende opzet en gevelindeling. Gemene deler is dat het sober gedetailleerde, dubbele woonhuizen zijn met als terugkerend element een uitkragende rollaag ter plaatse van trasraam, bovendorpel begane grond-vensters en onderdorpel verdiepingsvensters; stalen ramen met glas-in-lood (voor zoverre nog aanwezig); gemetselde schoorstenen; dakkapellen met schildkapjes (19-21) of halfrond (23-25); entreepartij met luifel; 19-21: erkers met balkons aan voorzijde

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van overwegend dubbele landhuizen
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie met de overige woonhuizen van Van Lindonk uit dezelfde tijd
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Van Lindonk met typerende ontwerpuitgangspunten en details van Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Prinses Marielaan 27

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Behorend tot een ensemble van woonhuizen van architect H.W van Lindonk van rond 1929. Links later aangebouwde garage. Oorspronkelijk met inpandige garage. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde

	woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930 (met uitzondering van 17a-17b). Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen

	gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Prinses Marielaan, vrijwel direct aan de vijver van De Paauw
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de vijver van de historische buitenplaats De Paauw
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De laatste (meest westelijke) van het ensemble van Van Lindonk-huizen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand op relatief klein, driehoekig perceel met rondom een kleine tuin; beuk aan voorzijde erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan Prinses Marielaan, inrit met gemetselde hekpijlers
Rooilijn	In voorgevelrooilijn met naastgelegen ‘Van Lindonk’-panden; overigens verspringt rooilijn van Prinses Marielaan en is geen sprake van een strakke rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld tentdak met uitbouwen met schilddaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rondboogvormig entree portiek met rondboogvormige deur met ruit en diefijzer; zijlichten met glas-in-lood; segmentboogvormige garageopening met vierdubbele rollaag en dubbele houten inrijdeur met geheng met voluutkrul-motief; glas-in-lood bij traplichten; doorlopende, uitkragende lijst ter plaatse van lekdorpels; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen; aangekapte, rietgedekte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van overwegend dubbele landhuizen; vanwege de ligging aan de vijver van De Paauw
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie met de overige woonhuizen van Van Lindonk uit dezelfde tijd
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Van Lindonk met typerende ontwerpuitgangspunten en details van Van Lindonk, zoals de voluutkrullen van de inrijdeuren van de (voormalige) garage
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Prins Frederiklaan 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	C.J.F. van der Heijden
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van C. Scheepmaker. *Over de architect* Cornelis Josephus Franciscus van der Heijden (1885-1967) was een architect/aannemer te Vught, die betrokken was bij de bouw van het villapark Vught in 1918 en als projectontwikkelaar optrad met de oprichting in 1920 van de N.V. Bouwgrondonderneming Villapark Vught. De huizen werden gebouwd in de (Engelse) landhuisstijl. Zijn naam komt slechts een keer voor in de lijst van cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van Wassenaar; vermoedelijk was zijn uitstap naar Wassenaar éénmalig. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De

	nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; aan ovaal plein gelegen dat via een wigvormige straat uitkomt op de vijver met middenas van het huis op straat tussen Prins Frederiklaan en Julianaweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door een royale, onder architectuur aangelegde tuin met wintergroene, structuurbepalende beplanting en erf
Ontsluiting	Rechts van perceel via auto-oprit naar achtererf
Rooilijn	Teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel gericht op straat
Nokrichting	Hoofdkap evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (hoofdletter L)
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd met lekdorpels in schoon werk)
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met L-vormig hoofdvolume en haaks daarop 'hoekpaviljoens' met wolfskappen; rode nokvorsten; links loggia; aangekapte dakkapellen; houten, roedenverdeelde ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende - en structuurdragende waarde en de ligging aan het plein
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; als voorbeeld van een huis in (Engelse) landhuisstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik vrijwel gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een landhuis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl

Prins Frederiklaan 8

Naam	De Wende
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	J.P. Fokker
Bijzonderheden/ opmerkingen	Naam van huis De Wende met jaartal 1927 op gevelsteen rechts van hoofdentree. Aanbouw van later datum aan achterzijde. *Over de architect* Ir. Johan Pieter Fokker (1889-1963) studeerde van 1907 tot 1915 bouwkunde aan de TH in Delft. Na zijn studie was hij enige jaren werkzaam bij de Landsgebouwendienst. Vervolgens vestigde hij zich als architect en tuinarchitect in Den Haag en later in Wassenaar. Daarnaast was Fokker ook actief als publicist. Hij schreef artikelen en tevens de boeken “Het Eigen Huis” (1931) en “Tuinen in Holland” (1932). Beide boeken zijn meerdere keren herdrukt. Zijn huizen waren gebouwd in een traditionele Duits-classicistische en Engelse landhuisstijl. Er was in zijn ontwerpen veel aandacht voor de samenhang tussen huis en tuin. In “Tuinen in Holland” schreef hij: “*Als regel hoort een tuin bij een huis. De gevallen, dat een tuin gemaakt wordt louter om zichzelfs wille, als ene eenheid op zichzelf ver van de woning van den bezitter gelegen, zijn hooge uitzonderingen. De wenschelijkheid van eenheid in karakter van huis en tuin ligt al zeer voor de hand; bij een statig huis hoort een tuin met groote lijnen, bij een simpel huis een eenvoudige tuin”.* Hij benadrukte de relatie tussen de ramen en deuren van het huis en de tuinaanleg: “*de plaats der tuindeuren in het huis beïnvloedt ook ten zeerste den loop der paden in den tuin”*. Al in 1918, drie jaar na zijn afstuderen, bouwde Fokker voor zichzelf een villa in De Kieviet, aan Duinvoetlaan 34. De naam van het huis ‘de Koers’ verwijst naar de nieuwe weg van meer samenhang tussen tuin en huis, die Fokker destijds wilde inslaan. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-

	1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; aan ovaal plein gelegen dat via een wigvormige straat uitkomt op de vijver
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan ovaalvormige plein met auto-oprit ter rechterzijde van perceel naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Passend in de bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt

Hoofdvorm	Kruisvormig hoofdvolume met haaks op elkaar staande zadeldaken
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Samengesteld zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitgemetselde schouders van topgevels met witgeschilderde schouderstukken; gemetselde schoorstenen; ongelijke goothoogten; met leien bekleede en gedekte dakkapellen; houten roedenverdeelde ramen; levendig trasraam door toepassing van gesinterde stenen; hoofdentree met stoep, zijlichten en houten luifel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde en de hoekligging aan het plein
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; vanwege de voor Fokker typerende hoofdvorm en sobere detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm vrijwel gaaf; in detaillering en materiaal gebruik vrijwel gaaf

Prins Frederiklaan 13

Naam	Nvt; in 1933 De Kemphaan genoemd
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	J.A.H.W. Cramer
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van M.J. de Bosch Kemper. Schuur op achtererf uit 1925 naar ontwerp van J.H. Plantenga. Bescheiden verbouwing in 1933 door aannemer G.F. Verboog; 1989 en 2002 opnieuw verbouwingen, waarbij in 2002 een verlenging aan de voorzijde heeft plaatsgevonden waardoor de kruisvorm gewijzigd is. *Over de architect* Josinus Adriaan Hendrik Willem Cramer (1890-1963) ontwierp onder meer de portiekwoningen aan de Goudsbloemlaan te Den Haag voor de Coöperatieve Bouwvereniging 'Gemeenschappelijk Eigendom' (1922-1923). *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De

	nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; op achtererf schuur
Ontsluiting	Links van perceel met auto-oprit
Rooilijn	Passend in de bebouwingsstructuur in deel van laan waar de huizen op regelmatige afstand tot de weg liggen – de gebogen lijn van de weg volgend
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Kruisvormig (oorspronkelijk armen van gelijke lengte)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Parabolische kap
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	De kap is het hoofdkenmerk van het gebouw, die niet meer in alle richtingen symmetrisch is door de verlenging aan de straatzijde; ramen in vrijwel verticale delen van kap, ook overhoeks; segmentboogvormige dakkapellen; bloemige gevelsteen toegepast; uitkragende hoekdetails; houten, roedenverdeelde ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; vanwege de markante hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm weinig gaaf; in detaillering en materiaalgebruik redelijk gaaf

Prins Frederiklaan 18-20

Naam	Vinkenlust (voorheen Vinkenwoning)
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	17de-eeuws
Architect	Onbekend; verbouwing 1916 G. J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Voormalige boerderij met 17de-eeuwse oorsprong, gelegen aan de rand van de duinen, en genoemd naar een nabijgelegen vinkenbaan. De boerderij was van 1866 tot 1907 in bezit van prins Frederik. In 1916 werd de boerderij verbouwd tot woonhuis door G.J. van der Mark in opdracht van de toenmalige eigenaar J. Heldring en daarmee is Vinkenlust een van de vroegste voorbeelden van boerderijen in Wassenaar die verbouwd zijn tot woonhuis. Andere voorbeelden zijn de 17de-eeuwse boerderij Huys ter Duin (Duinrell 15), een pachtboerderij van Duinrell, die sinds 1932 in gebruik is als woonhuis en daartoe verbouwd en de boerderij aan de Papeweg 44 die in 1924 als woonhuis verbouwd werd. Van der Mark verbouwde in 1916 ook de hooiberg tot 'Belvedere'. Vinkenlust werd in 1925 opnieuw verbouwd, nu door architect J.H. Plantenga en voor W.F. Piek, toenmalige president van de Holland Amerika Lijn, die ook het nabijgelegen Weiduin op Prins Frederiklaan 28 in zijn bezit had. Ook in 1949 en 1982 volgden wijzigingen. Met de opeenvolgende verbouwingen is telkens verder afgeraakt van het oorspronkelijke, agrarische karakter, zowel in hoofdvorm, als in geveldetaillering als in interne structuur. Het huis is dubbel bewoond. Op het terrein staat een jachtpaal van prins Frederik. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg,

	Maritima en Ivecke. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op de overgang van de duinen naar de lagere strandvlakte; aan zuidzijde grenzen de gronden aan Weiduin (zie Prins Frederiklaan 28)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door een royale tuin, erf, weide en bos
Ontsluiting	Vanaf de Prins Frederiklaan via een lange insteekweg
Rooilijn	Sterk teruggeschoven positie: ca. 135 meter ten noorden van de weg gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar vanaf de openbare weg

Architectonische kenmerken

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordoosten
Nokrichting	Evenwijdig aan duinen/hoofdstructuur van Wassenaar
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap (hoofdvolume)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Nvt
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek voorafgaand aan (ver)bouwingsplannen zeer aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de ligging tegen de duinen als markering van de overgang van twee gebieden; als herinnering aan het agrarische gebruik van de gronden
Architectuurhistorische waarde	Vanwege nog aanwezige onderdelen, die uitdrukking zijn van de voormalige functie, zoals de kelder; als vroeg voorbeeld van een boerderij die tot woonhuis verbouwd is
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de agrarische geschiedenis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, materialen en detaillering weinig gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Enige herkenbaarheid als voormalig agrarisch gebouw
Zeldzaamheid	Als vroegste, behouden voorbeeld van een tot woonhuis herbestemde boerderij

Prins Frederiklaan 28

Naam	Weiduin
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, zonnewijzer op hardstenen sokkel, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	M.J. Granpré Molière
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van W.F. Piek, toenmalige president van de Holland Amerika Lijn, die ook de nabijgelegen voormalige boerderij Vinkenlust op Prins Frederiklaan 18-20 in bezit had. In 1951, 1967 en 1986 verbouwingen uitgevoerd, waarbij onder meer de dakbedekking werd vervangen en uitbreidingen onder meer met een garage werden gerealiseerd. *Over de architect* Marinus Jan Granpré Molière (Oudenbosch 1883 - Wassenaar 1972) startte zijn carrière bij onder meer de Dienst Gemeentewerken van Rotterdam en rijksbouwmeester C.H. Peters. In 1916 richtte hij zijn eigen bureau op met P. Verhagen, waarbij A.J.Th. Kok zich in 1919 aansloot. Het toonaangevende architectenbureau Granpré Molière, Verhagen en Kok uit Rotterdam hield zich ook bezig met volkshuisvestingvraagstukken en maakte vele stedenbouwkundige (wederopbouw)plannen voor steden, dorpen en uitbreidingswijken. In 1916 startte het nieuwe bureau met het ontwerp van tuindorp Vreewijk te Rotterdam. In de periode van 1928 tot 1938 ontwierp het bureau woningbouw voor de Wassenaarsche Bouwvereeniging in Oostdorp en Kerkehout. Het bureau verwierf ook enkele opdrachten voor vrijstaande woonhuizen in Wassenaar, zoals aan de Jagerslaan 11 in 1920 en Prins Frederiklaan 28 in 1922. Granpré Molière was een invloedrijke architect, stedenbouwer en theoreticus. Hij was van 1924 tot 1953 hoogleraar van de afdeling Bouwkunde aan de TU Delft en heeft vanuit deze positie dertig jaar lang een grote invloed gehad op de vorming van nieuwe architecten. Hij was de spil van de bouwstijl bekend als de Delftse School, die genoemd is naar de school die Granpré Molière in Delft maakte met zijn architectuuropvattingen. Het tijdvak van de Delftse School loopt dan ook parallel met het hoogleraarschap van architect Granpré Molière aan de TU te Delft. Delftse Schoolarchitectuur is een substroming van het Traditionalisme, waaronder ook de Bossche School valt. De stijl kenmerkt zich door

	traditionalistische vormgeving en materiaalgebruik en toepassing van klassieke en inheemse elementen. Plattelandsbouw vormt een belangrijke inspiratiebron. Deze bouwstijl is voor iedereen herkenbaar als 'Hollands' en refereert aan traditionele waarden. Het zadeldak speelt hierin een hoofdrol, als typisch Hollands dak, maar ook de voorkeur voor Hollandse pannen en metselverbanden uit de Middeleeuwen, zoals kettingverband, passen in deze bouwtraditie. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja

Karakteristieke ligging – landschappelijk	In overgangsgebied gelegen tussen duinen en bebouwing villawijk, op strandvlakte; terreinen aan zuidzijde aansluitend aan Blanckenburg (Blankenburgh); aan noordzijde aan terreinen van Vinkenlust
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hekpijlers aan straat; huis op ca. 100 meter van de straat gesitueerd; zonnewijzer op gazon aan zuidwestzijde van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door een groot landschappelijke aanleg met tuin, weiden en bos tussen de bebouwing van de Prins Frederiklaan en de duinen; aan zuidwestzijde terras met keermuren en trappen naar lager gelegen tuin
Ontsluiting	Toegangsweg geflankeerd met hekpijlers tussen huisnummers 26 en 30
Rooilijn	Teruggelegen van weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar vanaf openbare weg

Architectonische kenmerken huis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordoostzijde
Nokrichting	Haaks ten opzichte van hoofdstructuur van Wassenaar/ten opzichte van duinen
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Oorspronkelijk riet, nu natuurleien in rijndekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken hekpijlers
Twee gemetselde hekpijlers met natuurstenen dekplaten met daarop in bas reliëf de naam van het huis Weiduin.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele relatie van het huis met de hekpijlers
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; vanwege de historisch-functionele en decoratieve waarde van de zonnewijzer; als voorbeeld van een groot landhuis in de stijl van het Traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik redelijk gaaf

Prins van Wiedlaan ong. bij 20, brug

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Weg- en waterbouw
Type	Brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	H.W. van Lindonk (vermoedelijk)
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord),

	Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Over de verbindingswatergang van de vijver van De Paauw naar Zijlwatering (daterend van vóór 1830)
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Tweede brug over Prinses Marielaan over de Zijlwatering ligt bij nr 35; derde ligt bij de Lange Kerkdam 37; vierde brug ligt op hoek Prinses Marielaan-Victorialaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Boogbrug
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde keermuren en balustrade met een ijzeren bekroning met ronde elementen en krulvormige afsluiting; natuurstenen hoekstenen; boog met dubbele staande strek; afdekking opgaand werk met staande strekkenlaag

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende waarde; als structuurondersteunend onderdeel van de wijk
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van de brug met de directe omgeving, zowel stedebouwkundige gezien als landschappelijk/waterbouwkundig gezien, en met de andere bruggen, ook in stilistisch opzicht, aan de Prinses Marielaan
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920; vanwege het materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn oorspronkelijke en huidige

	functie en als brug uit het Interbellum
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam als voorbeeld van een brug uit de jaren 1920 (vanwege het doorgaans doelmatig vervangen en verbreden van bruggen)

Prins van Wiedlaan 20, 22

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel drive-in woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met inpandige garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1950
Architect	Onduidelijk (geen verder onderzoek naar gedaan)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Architect mogelijk J.C. Melchior, een architect uit Rotterdam; geen verder gegevens over bekend. Wellicht wordt bedoeld J.C.M. Dekkers of als achternaam Melchior Dekker. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses

	Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – doorgaans met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is de garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ligging aan Prins von Wiedlaan in De Paauw
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Ligging naast watergang tussen vijver van de Paauw en Zijlwatering en naast brug (zie aldaar) met achtertuinen aan Zijlwatering
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door tuin en erf met relatief stenig voorerf, smalle zijtuin/-erf en achtertuin, bij huisnummer 20 direct aan water gelegen en achtertuin als aanlegplaats aan Zijlwatering ingericht
Ontsluiting	Vanaf straat met auto-opritten en toegangspaden naar entrees
Rooilijn	In rooilijn met naastgelegen bebouwing

Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis met drive-in garages
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entrees in zijgevels)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (souterrain met garages en een volledige bouwlaag erboven)
Kapvorm	Samengesteld schilddak (met wolfseinden op kopse zijden en risalerende delen onder schildkap)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde (verbeterde) Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (souterrain in schoon werk, opgaand werk witgeschilderd)
Stijl	Invloed Traditionalisme en Wederopbouwarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen ontwerp; diverse uitbouwen met boven de dakvoet uitgemetselde bouwdelen; keperboogvormige afsluiting garagedeuren; bakstenen lekdorpels in schoon werk; staande vensters met staande ruiten; rondboogvormige terrasdeuren; entrees in open portiek; trappen naar entrees in ‘bel etages’; gemetselde schoorstenen op nokhoeken hoofdkap; gemetselde hekpijlers en keermuren naar lager gelegen soutterrain; houten draaihekken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de hoekligging aan de watergang en Zijlwatering
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dubbel woonhuis met drive-in garages; vanwege de manier waarop met de niveauverschillen in het pand en aansluiting op watergang is omgegaan
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de

	detaillering

Raadhuislaan 10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1939
Architect	G.A. Heldoorn
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1938 ontworpen in opdracht van C.J. van der Aa. Verbouwing in 2008 waarbij wijzigingen zijn doorgevoerd in achtergevel en aan de voorzijde een glaspui in de garagedeur-opening is geplaatst en waarbij de dakramen zijn vervangen door dakkapellen. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. De raadhuislaan wordt sinds 1925 zo genoemd, maar ligt er sinds 1854. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op

	zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930 (met uitzondering van 17a-17b). Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Gerardus Albertus Heldoorn (1899-1965) was afkomstig uit Leeuwarden en maakte vanaf 1928 deel uit van Architectenbureau Gros en Heldoorn. Vier jaar later stichtte hij zijn eigen bureau en ontwierp vooral bedrijfspanden en woonhuizen in de Friese hoofdstad. In de nieuwe Vosseparkwijk schreef hij tientallen woningen op zijn naam, waaronder een reeks middenstandswoningen, een dubbele rietgedekte villa en zijn eigen woonhuis (1931) met een grote op het noorden gelegen tekenkamer. Het ontwerp voor de middenstandswoningen paste hij ook elders in Leeuwarden toe en in Den Haag. Voorts kwamen landhuizen van zijn hand tot stand in onder andere Bergen (NH) en Wassenaar. Zijn architectuurstijl met toepassing van baksteen, veelal pangedekte daken, erkerramen en spaarzame versieringen in het metselwerk was Traditionalistisch. Het Traditionalisme, ofwel Delftse school, die vanaf de jaren twintig tot ver in de jaren vijftig landelijk grote populariteit genoot, is relatief zeldzaam in Wassenaar, waar de Engels geïnspireerde landhuisstijl domineerde. De Traditionalistische karakteristiek bepaalde ook het aanzien van de dubbele woning die Heldoorn aan de Kievitslaan ontwierp en komt onder meer tot uiting in de kapvorm, de soberheid van detaillering en verwijzingen naar historische bouwwijzen, zoals het gebruik van een tuitgevel waarbij de tuit als forse schoorsteen is uitgevoerd, de toepassing van vlechtingen en een loodstrip boven de vensters (voorgevel huisnummer 3) en het metselverband, dat afgeleid is van Middeleeuwse metselwijzen, namelijk Noords verband. Het complex onderscheidt zich van andere dubbele woonhuizen doordat het dubbele woonhuis is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. De traditionele architectuurstijl bepaalde ook de winkels met bovenwoning aan de Langstraat 192-194 in het centrum van

	Wassenaar die Heldoorn in 1939 ontwierp. Met hun hoge fraai gemetselde topgevels en nauwgezette afwerking zijn ze beeldbepalend voor dit deel van de Langstraat. Na het overlijden van Heldoorn werd het bureau onder dezelfde naam voortgezet. In 2007 fuseerde het met Architectenbureau Ruedisulj tot Architectenbureau Heldoorn Ruedisulj.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Pieter Twentlaan-Raadhuislaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf, achtertuin aangrenzend aan historische buitenplaats De Paauw
Ontsluiting	Aan Pieter Twentlaan met auto-oprit
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Pieter Twentlaan
Nokrichting	Evenwijdig aan Pieter Twentlaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde, klein Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gemeleerd)
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aangebouwde (voormalige) garage onder zadeldak; getoogde garagedeuren (behouden); tweede deur; asymmetrische voorgevel met entree (getoogde deur met spievenster, luifel, zijlichten en gemetselde stoep), erker, op verdieping drie vensters met luiken; houten gootlijsten met klossen en op hoek uitkragend metselwerk; rond venster met glas-in-lood en kunststenen leksteen; in zijgevels dito ronde ramen; langgerekt traplicht; deels onderkelderd met aan rechterzijgevel koekoeken met diefijzers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende hoekligging; als structuurondersteunend onderdeel van de

	bebouwingsstructuur van De Paauw
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Heldoorn met typerende ontwerpuitgangspunten en details van de architect; als voorbeeld van een huis in de stijl van het Traditionalisme; vanwege de voor de bouwtijd en -stijl typerende en zorgvuldige materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als woonhuis in traditionele stijl met bijbehorende detaillering en materiaalgebruik
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van de stijl in Wassenaar

Raadhuislaan 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van A.J.D. Godron. Oorspronkelijk ontwerp met vrijstaande garage (ten noorden van het huis). Verbouwingen in 1946, 1953 en 1994, met name intern en wijziging gevelindeling. In gebruik als ambassadeurswoning van Sultanaat van Oman. Niet zichtbaar vanaf openbare weg. In 2012 geen bezoek toegestaan tbv opname ter plaatse, derhalve geen actuele gegevens bekend of foto's aanwezig. *Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. De raadhuislaan wordt sinds 1925 zo genoemd, maar ligt er sinds 1854. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk. De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele

	huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930 (met uitzondering van 17a-17b). Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele

	woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Tussen Rijksstraatweg en Raadhuislaan gelegen woonhuis; gelegen naast het Van Lindonk-woonhuis op Raadhuislaan 15
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tussen de Raadhuislaan en de Rijksstraatweg en wordt omgeven door erf en tuin. Het ligt ruim 50 meter van de Rijksstraatweg en ruim 100 meter vanaf de laan. Bij aanvang van de ontwikkeling van de wijk waren er langgerekte percelen ten behoeve van één woning gepland tussen Raadhuislaan en Rijksstraatweg; inmiddels heeft verdichting plaatsgevonden en ligt er bebouwing tussen de villa en de laan, net als bij de andere percelen. Tussen huis en straatweg bevindt zich een watergang (daterend van vóór 1830)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Raadhuislaan, via een lange oprijlaan
Rooilijn	Achtergevelrooilijn overeenkomstig naastgelegen huizen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar (geen foto aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Niet bekend
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld tentdak met aanbouwen onder schilddak
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	(Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Paauw
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie met het naastgelegen woonhuis van Van Lindonk uit dezelfde bouwtijd (1926)
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Van Lindonk met typerende ontwerpuitgangspunten en details van Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Raaphorst 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Wederopbouwboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1946 / 1951-52
Architect	Ir. H.A. v. Oerle-J.J. Schrama / L. Bok
Bijzonderheden/ opmerkingen	De eerste plannen voor de wederopbouw van de boerderij stammen uit oktober 1946 en werden door ir. H.A. v. Oerle en J.J. Schrama uit Leiden onder auspiciën van het 'Bureau Wederopbouw Boerderijen' gemaakt. De gerealiseerde plannen stammen uit oktober 1951 en werden gemaakt door architect L. Bok uit Den Haag. De bouw is in 1952 gerealiseerd. *Over De Horsten* De boerderij is gelegen op De Horsten, een goed dat beschermd is als complex historische buitenplaats onder registratienummer 525195. Oorspronkelijk behoorde de boerderij tot het riddergoed Raaphorst, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 13de eeuw (Kerstant van Raaphorst (overl. 1238) geldt als stamvader). Bij het riddergoed, dat zich uitstrekte tussen De Horstlaan, Rijksstraatweg, Papeweg en Veenwetering, behoorde behalve een kasteel, jachtbossen en landerijen, ook diverse agrarische complexen. Historische kaarten en archiefbronnen geven hierover informatie. Hieruit blijkt dat in ieder geval vanaf de 17de eeuw op deze plek een boerderij stond. Ook nadat midden 19de eeuw Raaphorst met de aangrenzende buitenplaatsen Eikenhorst en Ter Horst door prins Frederik der Nederlanden tot De Horsten is samengevoegd, bleef de agrarische functie van het goed een wezenlijk onderdeel en behield de boerderij zijn functie. De huidige boerderij is gebouwd na verwoesting van de bestaande boerderij in 1944 door de geallieerden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog richtte bombardementen veel schade aan op De Horsten. Dit hield onder meer verband met de hier opgestelde lanceerinrichting voor V2's. De boerderij is niet als afzonderlijk rijksmonument beschermd vanwege de datering van na 1940 (de leeftijdsgrens voor rijksmonumenten ten tijde van de aanwijzing als rijksmonument). Bij wijzigingen dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van het pand opzich en naar de betekenis van het pand binnen

	de historisch-ruimtelijke context vanhet rijksmonument historische buitenplaats De Horsten, in samenhang met het omringende landschap. *Over de wederopbouw van boerderijen* De schade aan de Nederlandse agrarische bedrijven in de Tweede Wereldoorlog was groot. Ruim 50.000 bedrijven waren beschadigd voornamelijk door inundatie, maar ook door bombardementen of vanwege strategische doeleinden. Ruim 8.000 boerderijen waren geheel vernietigd. Gezien het belang van de voedselvoorziening was een snelle herbouw dringend noodzakelijk. Hiertoe werd al in 1940 het Bureau Wederopbouw Boerderijen opgericht, in 1947 omgedoopt tot de Afdeling Boerderijenbouw van de Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting. Dit bureau zou tot ver na de afloop van de oorlog de herbouw van vele boerderijen begeleiden. Omdat de schade, minus een eigen bijdrage van 10 tot 25 % door het rijk werd vergoed, werd de eis van sober en doelmatig bouwen gesteld. Met gebruikmaking van deze regeling werd in de periode 1951-1952 op De Horsten een drietal boerderijen herbouwd. De toenmalige eigenaresse van De Horsten, H.K.H. prinses Wilhelmina, gaf de Haagse architect Louis Bok (1883-1953) de opdracht. Bok was na zijn afscheid in 1948 als directeur van de afdeling onderhouds- en uitbreidingswerken van de Rijksgebouwendienst (RGD), in dienst getreden als bouwkundig adviseur van het Huis van de Koningin en als particulier architect niet alleen belast met de restauratie van Huis ten Bosch, maar ook met de bouw van andere gebouwen van het koninklijk huis. De drie boerderijen (Eikenhorst 3, Raaphorst 4 en 5) zijn gebouwd op ongeveer gelijke afstand van elkaar en vormen ruimtelijk, functioneel, historisch en cultuurlandschappelijk een gaaf en herkenbaar architectonisch en typologisch ensemble. Behalve de boerderijen op De Horsten werd in Wassenaar ook op Duindigt (Duindigt 7, 8, 8a) de boerderij met bijbehorende onderdelen herbouwd na verwoesting. *Wederopbouwarchitectuur* Kenmerkend voor de architectuur van boerderijen uit de wederopbouwperiode is de sobere, traditionalistische vormgeving, conform de ministeriële eisen en in de lijn van de op dat moment overheersende stijl van de Delftse School, gedoceerd aan de Technische Hogeschool door de hoogleraar M.J. Granpré Molière (1883-1972). Karakteristiek zijn de

	herkenbare, traditionele plattegrond, het gebruik van schoon metselwerk, de forse daken en het vrijwel ontbreken van decoratie. In aansluiting op de oud-Hollandse traditie werden daken met wolfseinden en ramen met roedenverdeling gebruikt. In de geest van die tijd werd daarnaast ook gebruik gemaakt van moderne technieken en materialen, zoals (schok-)beton (dit was bij deze boerderij niet het geval). Bovendien werd het bedrijf ingericht naar de toenmalige moderne inzichten wat betreft de bedrijfsvoering. Raaphorst 4 is een zuivelbedrijf en het type boerderij sluit aan bij de traditie van de streekeigen langhuisboerderij met in dit geval daaraan toegevoegd een dwarsgeplaatste schuur. Wat opvalt is de omvang van de boerderij, die forser is dan de voorgangers, maar ook dan menig andere Wederopbouwboerderij uit de regio. Het woongedeelte heeft de traditionele indeling met onderkelderde opkamer en werkkeuken. Het daarachter gelegen langgerekte stalgedeelte is in drie beuken verdeeld. De kappen van woon- en stalgedeelte zijn in elkaars verlengde gelegen, met dien verstande dat de nokhoogte van het woongedeelte iets lager is. Een opvallend element is de plaatsing van twee paar tegenover elkaar geplaatste in- en uitrijddeuren. Na het lossen kan de hooiwagen aan de andere kant de boerderij weer uitrijden. Deze doorrit scheidt tevens de melkveestal van het stalgedeelte voor jongvee, paarden en een stier. Daarmee is de boerderij kenmerkend voor de agrarische ontwikkeling van een eeuwenoud, Rijnlands boerderijtype waarbij functies als hooiopslag en stalling van jongvee en paarden ondergebracht worden in een met de veestal verbonden bouwmassa. In de 19de- en 20ste eeuw was doorgaans sprake van een vrijstaande hooiberg en schuur voor het jongvee en de paarden. Met de combinatie van deze functies onder één dak karakteriseert de boerderij een herintroductie van de traditionele streekeigen boerderijbouw van de regio. Behalve de zeer grote opslagcapaciteit voor hooi in de kap van de boerderij (de ventilatiekokers op het dak herinneren aan deze functie) had de boerderij ook een vrijstaande hooiberg, maar die is gesloopt. *Over het boerderijenlint* De boerderij maakt onderdeel uit van een zeer hoog gewaardeerd boerderijenlint, dat tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering ligt. Het lint is gelegen op de rand van een strandwal, waarvan de overgang landschappelijk wordt gedefinieerd door de beboste strandwal en het open veenweidelandschap. Binnen dit lint bevinden zich

	vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De karakteristieke ligging van Raaphorst 4 wordt versterkt door de ruimtelijke, functionele en architectonische relatie die er is met de nabijgelegen boerderijen, namelijk Raaphorst 5 en Eikenhorst 3. Deze zijn in dezelfde periode tot stand gekomen door dezelfde architect en opdrachtgeefster en liggen eveneens op de rand van de strandwal. *Landschappelijke waardering* De boerderij ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van het boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij ontwikkelingen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	De nokrichting van de hoofdmassa van de boerderij ligt evenwijdig aan de bosstrook. Het woongedeelte van de boerderij bevindt zich aan de zuidwestzijde. De vaarsloten naar de Veenwatering zijn gehandhaafd.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Het hoofdgebouw uit 1951/2 wordt omringd door opstallen van latere datum, die behoren tot de agrarische bedrijfsvoering (maar niet tot de beschermde onderdelen)
Ontsluiting	De ontsluiting van het erf vindt plaats via een aftakking van Raaphorst
Rooilijn	Boerderij ligt op één lijn met de andere Wederopbouwboerderijen van De Horsten
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar; wel zichtbaar vanaf voor het publiek opengestelde delen van De Horsten

Architectonische kenmerken

Type	Wederopbouwboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zuidwesten
Nokrichting	Haaks en evenwijdig aan slingerende laan (Raaphorst)
Hoofdvorm	L-vormig; verschillende gevel- en nokhoogtes en breedtes

Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (voorhuis lagere nok dan stal) met aan achterzijde stal schild; uitbouw met lagere nok onder schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (schoon metselwerk)
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur	Algemeen: schouderstukken bij kopse zijden. Voorhuis: ramen met roedenverdeling (roeden vernieuwd); asymmetrisch ingedeelde voorgevel (puntgevel met schouderstukken); gemetselde schoorsteen; aangekapte dakkapellen (klein); Stal: hooiluiken; ventilatiekokers; betonnen stalramen met ventilatiestroken; houten stal- en inrijdeuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen en als onderdeel van een gebied met hoge stedenbouwkundige, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten dat van rijkswege beschermd is als dorpsgezicht, genaamd 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg en als Belvederegebied Duin, Horst en Weide; als onderdeel van en vanwege de structuurondersteunende waarde van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint; als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van De Horsten; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie en de samenhang met de overige, onderdelen van De Horsten
Architectuurhistorische waarde	Als vrijwel gaaf bewaard voorbeeld van een Wederopbouwboerderij, tot stand gekomen onder auspiciën van de 'Centrale Directie van de Wederopbouw en de volkshuisvesting – afdeling boerderijenbouw' en in Traditionalistische stijl, kenmerkend voor de Wederopbouwperiode; zowel in uiterlijk, qua hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering als in typologie kenmerkend voor de periode
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van De Horsten; als onderdeel van de Wassenaarse geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de daaropvolgende Wederopbouwperiode

Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Door de karakteristieke ligging in het landschap en vanwege de uiterlijke verschijningsvorm van de boerderij is Raaphorst 4 zeer herkenbaar als (wederopbouw)boerderij en als historisch-functioneel onderdeel van een buitenplaats
Zeldzaamheid	Een van de drie Wederopbouwboerderijen op De Horsten; een van de in totaal vier buitenplaats-boerderijen uit de Wederopbouw in Wassenaar

Raaphorstlaan 3, bijgebouwen

Naam	Lanenberg
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Bijgebouwen bij boerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Onbekend, tenminste 2: Duivenvoordse schuur en tweede schuur
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bijgebouwen bij boerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1850
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex, bestaande uit boerderij Lanenberg, beschermd als rijksmonument en bijgebouwen. Nader onderzoek naar bijgebouwen, waaronder 'Duivenvoordense schuur' (direct achter boerderij) aan te bevelen. Verzoek tot opname ter plaatse in 2011, geen toestemming fotografie en opname. Bij bouwaanvragen is gezien de hoge ouderdom bouwhistorisch onderzoek zeer aan te bevelen. *Over het boerderijenlint* De boerderij maakt onderdeel uit van een zeer hoog gewaardeerd boerderijenlint, dat tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering ligt. Binnen dit lint bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen. Het complex ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de

	ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap en de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en bijgebouwen; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een hooischuur uit het midden van de 19de eeuw; vanwege de typologie als herkenbare voorbeelden van karakteristieke, agrarische bijgebouwen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Raaphorstlaan en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Lanenberg
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de redelijke herkenbaarheid van de functie en de typologie

Raaphorstlaan 6

Naam	Klein Rust en Vreugd (Dokhoeve)
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (ca. 1800)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1743 stond op deze plek een woning, in bezit van Dirk van Raaphorst. De datering van de huidige bouw is onbekend. De boerderij ging onderdeel uitmaken van de overtuin van de buitenplaats Rust en Vreugd en functioneerde als boerderij van Rust en Vreugd. Deze functie werd in 1876 overgenomen door de nieuw gebouwde boerderij De Raaphorst op Raaphorstlaan 18. In de 20ste eeuw (vóór de Tweede Wereldoorlog) werd de boerderij herbestemd tot twee woningen en verkreeg het pand de naam Dokhoeve. Het was toen onderdeel van het eigendom van de directeur van de Rotterdamsche Droogdokmaatschappij, die ook Villa 't Dok in zijn bezit had. Het dubbele woonhuis is rond 1971 verbouwd tot één huis, hetgeen een ingrijpende verbouwing was.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de westzijde van de Raaphorstlaan, als onderdeel van de bebouwing tussen de laan en de Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de oostzijde van de laan ligt agrarisch land
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door tuin en erf, waarin niets herinnert aan het agrarische verleden van het pand
Ontsluiting	Aan Raaphorstlaan met auto-oprit
Rooilijn	In rooilijn met naastgelegen woningen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Boerderij (oorspronkelijk)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Raaphorstlaan
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (schoon werk en gepleisterd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Vrijwel blinde, gepleisterde zijgevel met

weg)	keldervenster; asymmetrische voorgevel; aanzicht wordt bepaald door verbouwing in 1971

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Raaphorstlaan en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als onderdeel van de geschiedenis van de buitenplaats Rust en Vreugd
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de redelijke herkenbaarheid van de functie en de typologie

Raaphorstlaan 10a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Arbeiderswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Vermoedelijk oude bouwhistorie op deze plaats; mogelijk 18de-eeuws; naar verluidt behorend tot niet meer bestaande boerderij Duinstede
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de kruising Eikenlaan-Raaphorstlaan, ca. 25 meter ten zuidoosten hiervan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de oostelijke kant van de Raaphorstlaan, waar de agrarische gronden en boerderijen zich bevinden, aan insteekweg naar boerderij Raaphorstlaan 11; met watergangen ten noorden van deze insteekweg en ten zuidwesten van de woning
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; aan achterzijde muur langs erf
Ontsluiting	Vanaf insteekweg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (voorgevel niet goed te zien vanwege wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis (eenbeukig woonhuis haaks op straat)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse kant naar straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd met zwarte plint en wit opgaand werk)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Twee bouwfasen met voorste bouwdeel hogere nok en breder dan deel erachter; tuitgevel; houten 9-ruits schuiframen met luiken; staafankers; houten gootafwerking met houten klossen
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Vanwege de ouderdom is bouwhistorisch onderzoek bij verbouwingen aan te bevelen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de beeldbepalende ligging nabij de kruising Eikenlaan-Raaphorstlaan; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap en de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie; vanwege de ouderdom
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Raaphorstlaan
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het (gezien de ouderdom) in hoge mate gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de typologie
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van kleinschalige (arbeiders) woonhuizen in het algemeen en oude (arbeiders) huizen in het bijzonder

Raaphorstlaan 11

Naam	Duinrust
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij; 'Duivenvoordense' hooischuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij; 'Duivenvoordense' hooischuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1760
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Vanwege gevelsteen gedateerd op 1760, vanuit mondeling overlevering bevestigd en bij opmeting door J. de Haan in 1943 aangetroffen, alsmede houten delen met jaartallen uit 18de eeuw (1781) in 1943 aangetroffen; in periode 1960-1963 in opdracht van Stichting Duivenvoorde verbouwd, waarbij rieten kap door een pannen dak werd vervangen onder leiding van F.J.C. van der Vegt. Ook werd hierbij de stal verbouwd en vernieuwd (verbreden en verhogen bestaande veestal) onder leiding van E.A. Canneman. In 2008 werd de boerderij bouwhistorisch onderzocht en volledig gerenoveerd en gerestaureerd en als woonhuis in gebruik genomen. Hierbij heeft het voorhuis met werkkeuken en (haaks op hoofdvolume gebouwde) zomerhuis weer opnieuw een rieten dakbedekking gekregen. *Over het boerderijenlint* De boerderij maakt onderdeel uit van een zeer hoog gewaardeerd boerderijenlint, dat tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering ligt. Binnen dit lint bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen. Het complex ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. *Over de schuur* Achter een groot aantal boerderijen in het

	boerderijenlint waarvan Duinrust onderdeel uitmaakt, staan houten, open hooischuren, die dwars op de nokrichting en direct achter de boerderijen op zeer korte afstand van de achtergevel (circa 4 meter) staan. Niet alleen de Achterlaanhoeve en Vrijland hebben tot op de dag van vandaag deze schuren, maar ook de pachtboerderij op Raaphorstlaan 3, Lanenberg, en Raaphorstlaan 4 hebben deze karakteristieke, 'Duivenvoordse' open schuur direct achter de stal van de boerderij. De schuur van de Achterlaanhoeve is als rijksmonument beschermd. Het zijn allemaal schuren op een rechthoekig grondvlak met een houten ankerbalkconstructie, die uit het midden van de 19de eeuw stammen en waarvan de gebinten rusten op bakstenen poeren, afgesloten met natuurstenen dekstenen en voorzien zijn van een met rode oud-Hollandse pannen gedekt zadeldak. Bij Duinrust staat de schuur, die vermoedelijk tot dit type behoort, evenwijdig langs de boerderij.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan insteekweg vanaf Raaphorstlaan van ca. 300 meter; gelegen op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakte; onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering; op ca. 460 meter ten noordwesten van de Veenwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De schuur ligt ten noorden van het hoofdgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door weilanden en watergangen
Ontsluiting	Via insteekweg
Rooilijn	In lijn met andere boerderijen van het lint
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Veenwatering
Nokrichting	Haaks op laan en watering, evenwijdig aan kavelpatroon/watergangen
Hoofdvorm	Staafvormig (met uitbouw ter plaatse van voormalige werkkeuken)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Riet / pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar; nader onderzoek ter plaatse is nodig voor nadere beschrijving

Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog (vanwege ouderdom); bij verbouwingen is bouwhistorisch onderzoek aan te bevelen

Architectonische kenmerken schuur
Houten schuur met rode Hollandse pannen gedekt zadeldak, waarschijnlijk van het type zoals veel bij Duivenvoorde is toegepast (zie beschrijving gemeentelijk monument Raaphorstlaan 4 of Het Kerkehout 103). Nader onderzoek ter plaatse is nodig voor nadere beschrijving en waardering.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van het historische boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie en de samenhang met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint; vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van 'Duivenvoordse schuur' uit het midden van de 19de eeuw; als voorbeeld van een 18de-eeuwse langhuisboerderij
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van Duivenvoorde
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de verschillende complexonderdelen mede in relatie tot hun ouderdom en functie
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de in hoofdvorm en in situering herkenbare voormalige agrarische functies van hoofd- en bijgebouw

Raaphorstlaan 11b

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	W.M. Retera
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1934 verbouwd voor en door W.M. Retera te Den Haag. Gezien tekeningen uit 1934 traplicht eenvoudiger uitgevoerd dan in 1924 getekend.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de westzijde van de Raaphorstlaan (toen: Buurweg), tussen Rijksstraatweg en laan en tussen Eikenlaan en aansluiting op kruispunt bij Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Raaphorstlaan met auto-oprit
Rooilijn	De Raaphorstlaan kent een rijke scharkering aan bouwvolumes en situeringen, zonder eenduidige voorgevelrooilijn. 11b past in de bebouwingsstructuur.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in langsgevel; kopse gevel naar straat gericht
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2 (rieten dak doorgetrokken tot aan eerste bouwlaag)
Kapvorm	Uitzonderlijke kapvorm waarbij rieten bedekking doorloopt over geveldelen, waardoor begin/eind van de gevel- en dakvlakken niet eenduidig te definiëren zijn
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Met name opvallend vanwege de kapvorm/gevelbekleding; voorzijde erker met balkon en gevel bekleed met houten delen; T-vormig traplicht; rode gebakken nokvorsten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als beeld- en structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis uit het Interbellum, en passend in de bouwtijd qua stijl; vanwege voor de bouwtijd typerende materiaalgebruik en detaillering, met name wat betreft de expressieve kapvorm en toepassing van het riet
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Raaphorstlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Raaphorstlaan 15, 17, 19

Naam	Bloemert
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Garage annex dienstwoning, hoofdtoegangshek , toegangshek 2, tennishuisje, landschappelijke aanleg
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Garage annex dienstwoning, hoofdtoegangshek, toegangshek 2, tennishuisje, landschappelijke aanleg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1917
Architect	G. van Hoogevest
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bloemert werd als complex in opdracht van de Haagse ingenieur Matthias Sanders gebouwd, bestaande uit een landhuis (Raaphorstlaan 17) met garage en bovenwoning (Raaphorstlaan 15), portierswoning (Raaphorstlaan 19, niet meer bestaand), toegangshek (bij Raaphorstlaan 19), tennishuisje en bijbehorende tuin- en parkaanleg. Bloemert werd in de jaren 1980 gekocht door de ambassade van Jemen, die het in 1996 verkocht. Het huis is afgebrand in juli 2004; op deze locatie is anno 2013 nog geen huis herbouwd, maar er is wel een herontwikkelingsplan gemaakt. Hierbij is het idee om ter plaatse van de behouden paardenstallen uit 1962 een woonfunctie te realiseren. Het complex was beschermd als rijksmonument, maar vanwege de verwoesting van het huis is het complex in zijn geheel van de rijkslijst verwijderd. Volgens de beschrijving van RCE was er sprake van houten draaihekken bij het toegangshek; in de huidige situatie zijn er geen draaihekken aanwezig tussen de gemestelde onderdelen. Het huidige giet- en smeedijzeren spijlenhekwerk achter het gemetselde erfafscheiding is vermoedelijk van elders afkomstig en in ieder geval recent (in de 21ste eeuw) hier geplaatst. Bloemert is een voorbeeld van de vroeg-20ste-eeuwse bouw van landhuizen met bijgebouwen in de traditie van historische buitenplaatsen, die kenmerkend is voor de ontwikkeling van Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog (voor de brand en sloop van het huis en de portierswoning was het complex van rijksmonumentale waarde)

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de voormalige Buurweg, nu Raaphorstlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Het complex ligt op de beboste strandwal en op de overgang naar de lager gelegen standvlakten

	(polder); het rechthoekige terrein is landschappelijk ingericht; het parkbos heeft diverse open weiden; er ligt een gebogen laan van de noordwesthoek bij het hoofdtoegangshek naar het huis en vervolgens naar de nevenentree aan de oostzijde
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De garage met bovenwoning (nu woonhuis, Raaphorstlaan 15) staat op de hoek Raaphorstlaan-insteekweg naar Raaphorstlaan 17b/Raaphorstlaan 18; aan deze insteek weg ligt toegangshek 2, ter hoogte van het niet meer bestaande huis; op de noordwesthoek van het perceel, bij de insteekweg naar Raaphorstlaan 21/22 ligt het oorspronkelijke hoofd-toegangshek, en daarbij lag de portierswoning (niet meer bestaand, Raaphorstlaan 19); het tennishuisje ligt ten zuidwesten van Raaphorstlaan 15. De paardenstallen uit 1962 liggen zuidwestelijk op het perceel
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Zie hiervoor
Ontsluiting	Aan Raaphorstlaan bij voormalig nr. 19; aan insteekweg naar nr. 17b/18
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Hoofdtoegangshek en Raaphorstlaan 15 zijn goed zichtbaar vanaf de openbare weg

Architectonische kenmerken garage annex bovenwoning

Type	Garage annex bovenwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld tentdak met verlengde dakschilden bij zijgevels en haaks daarop schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Expressionisme (landhuisstijl)
Interieur	Conform de beschrijving van de rijksdienst is het interieur in zijn oorspronkelijke indeling grotendeels gehandhaafd
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rondboogportiek met rietgedekte, houten luifel; getoogde, dubbele inrijdeuren (nieuwe invulling met glasdeuren); roosvenster; rietgedekte dakkapellen, in zijgevel door dakvoet heen geplaatst raam (3delig met 8-ruits ramen); gemetselde schoorsteen

Architectonische kenmerken tennishuisje
Huisje op rechthoekig grondvlak van één bouwlaag met riet gedekte schildkap. Bakstenen gevels aan kopse zijden met vlechtingen; entreedeur aan oostzijde; afdak aan noordzijde. Voorts geen gegevens.

Architectonische kenmerken hoofdtoegangsweg bij Raaphorstlaan 19
Symmetrisch toegangshek. Gemetselde hekpijlers met hardstenen dekplaten en gebogen muurtjes ertussen, in baksteen en met opengewerkte delen. Het draaihek ontbreekt (conform beschrijving RCE van hout).

Architectonische kenmerken hek bij Raaphorstlaan 17
Twee gemetselde hekpijlers met ertussen een ijzeren draaihek.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in een parkbos, op de overgang tussen de beboste, hoger gelegen strandwal en de lager gelegen open weilanden op de strandvlakte; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging van de garage annex bovenwoning; vanwege de beeldondersteunende ligging van het hoofdtoegangshek
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de zeldzame typologie van tennishuisje
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van de vroeg-20ste-eeuwse bouw van landhuizen met bijgebouwen in de traditie van historische buitenplaatsen, die kenmerkend is voor de vroeg-20ste-eeuwse ontwikkeling van Wassenaar; als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de geschiedenis van Wassenaar en van Bloemert in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van de garage annex bovenwoning; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van de toegangshekken en het tennishuisje
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	De garage annex dienstwoning is herkenbaar vanwege de inrijdeuren; het hoofdtoegangshek is herkenbaar als onderdeel van een 'buiten'
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzame typologie van tennishuisjes uit het Interbellum in Wassenaar

Raaphorstlaan 15, zie beschrijving Raaphorstlaan 15, 17, 19

Naam	Bloemert
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning, toegangshek 1, toegangshek 2, tennishuisje, landschappelijke aanleg
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoning, toegangshek 1, toegangshek 2, tennishuisje, landschappelijke aanleg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1917
Architect	Hoogevest, G.
Bijzonderheden/ opmerkingen	
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Raaphorstlaan 16

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Koetshuis met stal annex dienstwoning (bovenwoning)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Koetshuis annex dienstwoning (bovenwoning)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd als koetshuis met drie paardenboxen en bovenwoning voor de heer Kolff. Diverse keren verbouwd, waarbij met name rechterzij- en achtergevels zijn veranderd. In 2006 zijn twee serres toegevoegd. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Raaphorstlaan-zijweg van de Raaphorstlaan (naar De Bloemaert (afgebrand) en Alpina)
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op overgang tussen beboste en bebouwde gebied en agrarisch gebied (ten oosten van het pand)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met ondiep voorerf en rondom tuin en erf
Ontsluiting	Aan weg
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Koetshuis met stal en dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks en evenwijdig (samengesteld dak)
Hoofdvorm	T-vormig

Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Hoofdkap zadeldak haaks op straat met lager ingrijpend zadeldak haaks daarop
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Neo-Hollanse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	In voorgevel getoogde openingen met strek voorzien van aanzetblokken en sluitstenen; linker deel indeling grotendeels behouden met in het midden (voormalige) koetsdeuren (opengezet en voorzien van glaspui) met rechts entree met bovenlicht; op verdieping drie vensters waarbij raamhout en indeling behouden is; in rechter deel oorspronkelijk staldeur naar paardenboxen, nu venster; dakoverstek; dakkapel met zadeldak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie, als voorbeeld van een koetshuis met stal en bovenwoning uit het begin van de 20ste eeuw en met stijlinvloeden van de neo-Hollandse renaissance
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Raaphorstlaan
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering van met name de voorgevel en linkerzijgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de typologie met name door het behoud van de indeling van de voorgevel en de koetshuis-deuren
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van dit type

Raaphorstlaan 18 en bijgebouwen

Naam	De Raaphorst
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij met zomerhuis annex wagenschuur en stal
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij met zomerhuis annex wagenschuur en stal
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1876
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Kelder 16e-eeuws; zomerhuis met wagenloods, karnmolen, koelbakken (werkkeuken), stallen. Gebouwd op plaats eerdere boerderij, waarbij kelder behouden is. Gevelsteen van eerste steenlegging door Eduard van der Oudermeulen, toenmalige eigenaar van Rust en Vreugd. Behalve agrarisch bedrijf in gebruik als Bed en Breakfast De Raaphorst, www.deraaphorst.nl. *Over het boerderijenlint* De boerderij maakt onderdeel uit van een zeer hoog gewaardeerd boerderijenlint, dat tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering ligt. Binnen dit lint bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen. Het complex ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog. In 2012 beoordeeld als potentieel gemeentelijk monument. Verzoek tot opname ter plaatse in 2012 en verzoek herhaald in 2013, geen toestemming fotografie en opname en geen medewerking verkregen voor nader onderzoek. Beschrijving op basis van bestaande bronnen.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan insteekweg vanaf Raaphorstlaan van ruim 400 meter; gelegen op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakte; onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering; op ca. 460 meter ten noordwesten van de Veenwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De schuur ligt ten noorden van het hoofdgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door weilanden en watergangen
Ontsluiting	Via insteekweg
Rooilijn	In lijn met andere boerderijen van het lint
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken langhuisboerderij

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Raaphorstlaan
Nokrichting	Haaks op laan en watering, evenwijdig aan kavelpatroon/watergangen
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (hoger voorhuis)
Materialen dakbedekking	Pannen / golfplaten (niet oorspronkelijk)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed eclecticisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar; bekende gegevens: symmetrische voorgevel met getoogde venstersopeningen en entree met strekken in gele steen; serlianavenster; gezaagde windveren en makelaar; dakoverstek; muurankers; stierenkop boven engelenraam (serlianavenster)

Architectonische kenmerken zomerhuis

Type	Zomerhuis annex wagenschuur en stal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Raaphorstlaan
Nokrichting	Evenwijdig aan hoofdgebouw
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Golfplaten (niet oorspronkelijk)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overeenkomstig voorgevel hoofdgebouw
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar; bekende gegevens: symmetrische voorgevel met rechtgesloten venstersopeningen en dubbele inrijdeuren met strekken in gele steen; rondboogvormig hooiluik met gele strek; muurankers; dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van het historische boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie en de samenhang met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint; vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van langhuisboerderij uit het laatste kwart van de 19de eeuw; als voorbeeld van een bijbehorend zomerhuis annex wagenloods en stal
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van Rust en Vreugd
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering van de verschillende complexonderdelen
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de in hoofdvorm en in situering herkenbare agrarische functies van hoofd- en bijgebouw

Raaphorstlaan 26

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Arbeiderswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Begin 20ste eeuw
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Landarbeidershuisje. Gerenoveerd en verbouwd waarbij entree in voorgevel is dichtgezet, schoorsteen op nok is verwijderd, ramen zijn vernieuwd en dubbele tuindeuren in linkerzijgevel zijn aangebracht
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Raaphorstlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Grenzend aan de zuidwestzijde aan de terreinen van de voormalige dierentuin en aan de noordoostzijde aan de akkers voor tuin- en bollenteelt omzoomd met beukenhagen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met aan de voorzijde van het perceel een watergang
Ontsluiting	Via een loopbrug over de watergang en via een ‘achterom’, een secundaire weg achterlangs de bebouwing van dit deel van de Raaphorstlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Arbeiderswoning (eenbeukig huis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oorspronkelijk entree rechts in voorgevel (dichtgezet)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevels; aanbouw aan achterzijde onder pannen gedekt lessenaarsdak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in	Als structuurondersteunend onderdeel van de

landschappelijke hoofdstructuur	historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Raaphorstlaan
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de typologie
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van kleinschalige (landarbeiders)huizen

Raaphorstlaan 28 en bijgebouwen

Naam	Vrijland
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij met aangebouwd karnhuis en diverse bijgebouwen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Onbekend (4)
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij met aangebouwd karnhuis en diverse bijgebouwen, waaronder 'Duivenvoordse' hooischuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1849
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Deze boerderij is, net als een aantal andere boerderijen in het lint in bezit geweest van Duivenvoorde en rond 1849 ontstaan in opdracht van de toenmalige eigenaar van Duivenvoorde. Een steen met 1849 en H.S. herinnert aan de bouw en de opdrachtgever (jonkheer H. Steengracht). Vorm en type bijgebouwen zijn typerend voor de 'boerderijen van Duivenvoorde', met inbegrip van het karnhuis, dat eveneens bij andere boerderijen wordt aangetroffen, net als de hooischuur achter de boerderij. Vrijland is jonge naam (voor WOII). Karnhuis mogelijk ouder dan boerderij (rond 1800). Niet meer in gebruik als agrarisch bedrijf. De boerderij is diverse keren verbouwd, waarbij onder meer dakkapellen zijn toegevoegd en dubbele tuindeuren zijn aangebracht. Verzoek tot opname ter plaatse in 2012, geen toestemming fotografie en opname. *Over het boerderijenlint* De boerderij maakt onderdeel uit van een zeer hoog gewaardeerd boerderijenlint, dat tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering ligt. Binnen dit lint bevinden zich vele van rijkswege beschermde boerderijen, die geadresseerd zijn aan Zijdeweg, Persijnlaan, Laan van Pluymestein, Het Kerkehout, Raaphorstlaan, Papeweg, Raaphorst (op De Horsten) en de Rijksstraatweg. Een groot aantal daarvan behoort of behoorde tot buitenplaatsen/landgoederen, zoals kasteel Duivenvoorde, De Horsten en Zuidwijk. De cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit boerderijenlint wordt in alle beleidsregels als zeer hoog bestempeld en het behoud van het lint en het versterken van de kwaliteiten ervan is het uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen. Het complex ligt in de Duivenvoordse – en Veenzijdse polder en maakt onderdeel uit van het boerderijenlint tussen de Rijksstraatweg en de Veenwatering. Het ligt binnen de contouren van

	het Belvederegebied Duin, Horst en Weide en de beschermde landgoederenzone van Wassenaar-Voorschoten en Leidschendam-Voorburg. *Over de boerderijen van Duivenvoorde* In dezelfde tijd dat Vrijland gebouwd werd, zijn ook de Achterlaanhoeve op Raaphorstlaan 1 en Beerestein op Raaphorstlaan 4 vernieuwd. Bij al deze boerderijen is het voorhuis hoger opgetrokken dan het stalgedeelte en ontbreekt de ingang in de voorgevel. Ook hebben ze gemeen dat de linkerzijgevel van het voorhuis vrijwel geheel blind is (bij Raaphorstlaan 4 op de kelderramen na het geval). Bovendien hebben ze een achtkantig, stenen karnhuis, gedekt met een achtzijdig, met pannen gedekt puntdak. De andere boerderijen zijn nog steeds in bezit van Stichting Duivenvoorde, die kasteel Duivenvoorde beheert. In het midden van de 19de eeuw liet de toenmalige eigenaar van Duivenvoorde al zijn pachtboerderijen moderniseren op basis van dit standaardontwerp. Ook de houten, open hooischuren, die dwars op de nokrichting en direct achter de boerderijen op zeer korte afstand van de achtergevel (circa 4 meter) staan, maken onderdeel uit van deze ontwikkeling. Niet alleen de Achterlaanhoeve en Vrijland hebben tot op de dag van vandaag deze schuren, maar ook de pachtboerderij op Raaphorstlaan 3, Lanenberg, die uit een andere tijd stamt, heeft deze karakteristieke, 'Duivenvoordse' open schuur direct achter de stal van de boerderij. De schuur van de Achterlaanhoeve is als rijksmonument beschermd. Het zijn allemaal schuren op een rechthoekig grondvlak met een houten ankerbalkconstructie, die uit het midden van de 19de eeuw stammen en waarvan de gebinten rusten op bakstenen poeren, afgesloten met natuurstenen dekstenen en voorzien zijn van een met rode oud-Hollandse pannen gedekte kap. *Over de hooischuur* Achter een groot aantal boerderijen in het boerderijenlint staan houten, open hooischuren, die dwars op de nokrichting en direct achter de boerderijen op zeer korte afstand van de achtergevel (circa 4 meter) staan. Niet alleen de Achterlaanhoeve en Vrijland hebben tot op de dag van vandaag deze schuren, maar ook de pachtboerderij op Raaphorstlaan 3, Lanenberg, en Raaphorstlaan 4 hebben deze karakteristieke, 'Duivenvoordse' open schuur direct achter de stal van de boerderij. De schuur van de Achterlaanhoeve is als rijksmonument beschermd. Het zijn allemaal schuren op een rechthoekig grondvlak met een houten

	ankerbalkconstructie, die uit het midden van de 19de eeuw stammen en waarvan de gebinten rusten op bakstenen poeren, afgesloten met natuurstenen dekstenen en voorzien zijn van een met rode oud-Hollandse pannen gedekt zadeldak.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog. In 2012 beoordeeld als potentieel gemeentelijk monument. Geen medewerking verkregen voor nader onderzoek.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan insteekweg vanaf Raaphorstlaan op ruim 600 meter vanaf de aansluiting op de Rijksstraatweg; gelegen op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakte; onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering; op ca. 400 meter ten noordwesten van de Veenwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Duivenvoordse schuur ca. 4 meter achter stal van boerderij; ten zuidoosten nog twee schuren (geen gegevens); karnhuis aangebouwd aan noordwestzijde
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door open en beboste delen, watergangen en overige bebouwing, alsmede sier- en nutstuinen
Ontsluiting	Via lange oprijlaan vanaf Raaphorstlaan
Rooilijn	In lijn met andere boerderijen van het lint
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken hoofdgebouw (naar verwachting)

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel op zuidwesten; entree in langsgevel aan noordwestzijde
Nokrichting	Evenwijdig aan Rijksstraatweg/Veenwatering
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode, Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar; bekende gegevens: hoger voorhuis; asymmetrische voorgevel zonder voordeur; overstek; achtkantig karnhuis met achtkantig, met pannen gedekte kap
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog

Architectonische kenmerken hooischuur (naar verwachting)

Type	‘Duivenvoordse schuur’ of hooischuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Achtergevel boerderij
Nokrichting	Haaks op stal boerderij
Hoofdvorm	Staafvormig (rechthoekig grondvlak)

Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauw hellend)
Materialen dakbedekking	Rode, oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Hout
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken	In een houten ankerbalkconstructie opgebouwd; de gebintstijlen rusten op bakstenen poeren, afgesloten met gefrijnde natuurstenen dekstenen; NB. Oorspronkelijk werd de vloer doorgaans met klinkers verhard.
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Hoog

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van het historische boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie en de samenhang met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint; vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van langhuisboerderij uit het laatste kwart van de 19de eeuw; als voorbeeld van een 19de-eeuws karnhuis; als voorbeeld van een 'Duivenvoordense' hooischuur
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van Duivenvoorde
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm van de verschillende complexonderdelen
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de in hoofdvorm en in situering herkenbare agrarische functies van hoofd- en bijgebouw
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van het behouden karnhuis

Raaphorstlaan 29, 29a, 29b, 29d, 29e, 29c, 29f

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij, schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij, schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1884
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De boerderij is conform een marmeren gevelsteen in de voorgevel in 1884 gebouwd in opdracht van de familie Van der Oudermeulen. De steen vermeldt: “Julius Cornelis van der Oudermeulen / juli 1884”. Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland, kocht in 1872 de buitenplaats Oud Wassenaar en had behalve het buiten en landerijen meer (pacht)boerderijen in bezit. Zo liet hij ook de boerderij op Raaphorstlaan 18 bouwen. Julius Cornelis was zijn jongste zoon, die in 1868 werd geboren. De boerderij werd al in 1912 verbouwd naar twee woningen. In 1931 werd het pand tot modelboerderij verbouwd door de Gravenhaagsche Melkinrichting de Sierkan. De twee woningen blijven hierbij gelijk, maar in de bergingsruimte ertussen kwam een 'wijkwagenlokaal met koelcel en kantoortje'. Het smalle, langgerekte volume met zadeldak naast de boerderij bestond al in 1931 en herbergde op dat moment een melklokaal, waschlokaal (met waterfornuis) en paardenstal. Bij de verbouwing in 1931 bleef de paardenstal behouden, maar de rest van het gebouw werd één ruimte, namelijk wagenlokaal. In 1949 was de bestaande toestand dat het bijgebouw als schuur in gebruik was en de tussenruimte als pakhuis met kantoor. Die laatste ruimte is in 1949 ook een woning geworden, waarbij de voormalige boerderij drie woningen ging herbergen. Er zijn veel wijzigingen doorgevoerd, niet alleen die uit 1912, 1931 en 1949, maar ook daarna in 1956, 1978, 1974, 1998, 2000, 2012 en 2013. Bovendien zijn er inmiddels nog meer wooneenheden in de voormalige boerderij ondergebracht. Er is een aanbouw van een portaal aan de straatzijde (2012) en de voormalige schuur is via een tussenlid met de hoofdvorm verbonden en ook vergroot en verbouwd. De voorgevel naar de straat heeft echter de vormgeving behouden, die overeenkomstig de vormgeving van de boerderij is.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	De voormalige boerderij ligt op de hoek Raaphorstlaan-Rijksstraatweg en beeldbepalend aan de rotonde bij het kruispunt met de Houtlaan. De boerderij wordt omgeven door de (voormalige) parkbossen van buitenplaatsen en grenst aan de terreinen van de voormalige dierentuin van Wassenaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin, erf en diverse aanbouwen en schuren
Ontsluiting	Vanaf beide zijden van de Raaphorstlaan, die bij de boerderij een bocht van (bijna) 90 graden maakt.
Rooilijn	Nvt. Dicht met de voorgevel aan de straat gesitueerd, daar slechts door een ondiepe voortuin van gescheiden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken langhuisboerderij

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (voorgevel aan zijde rotonde)
Nokrichting	Evenwijdig aan noordwest-zuidoost gerichte deel van de Raaphorstlaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (wit geschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk; voorgevel met eigentijdse detaillering
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrisch ingedeelde voorgevel met een centrale entree en aan weerszijden een venster; op de verdieping een rondboogvenster; twee ronde vensters; dakoverstek met windveren en makelaar met decoratieve motieven; siersmeedijzeren ankers in voorgevel, staafankers in zijgevels

Architectonische kenmerken schuur
Bakstenen schuur op rechthoekig grondvlak met met pannen gedekt zadeldak; voorgeveldetaillering overeenkomstig voorgevel hoofdgebouw.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten

	en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingstructuur en als structuurdragende en beeldbepalende bebouwing
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie en de samenhang van de vormgeving van de voorgevels van hoofdgebouw en schuur
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een langhuisboerderij uit het laatste kwart van de 19de eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en -geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van en als herinnering aan de geschiedenis van Oud Wassenaar/de familie Van der Oudermeulen
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de voormalige agrarische functie, met name door de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en de indeling van de voorgevel

Naam	Dierenpark 'Wassenaar'
Oorspronkelijke functie	Dierentuin
Type	Ntb
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Ntb
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Ntb
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1937 (vanaf)
Architect	F.L. Smit (1937)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ten zuiden van de Raaphorstlaan; In opdracht van P.W. Louwman/ Stichting Wandel-, Vogel- en Dierenpark 'Wassenaar'. Tot 1985 in gebruik geweest. De villa Bamestra aan Rijksstraatweg 667 (zie aldaar) behoorde ook tot de dierentuin en was onder meer als kantoor in gebruik. Op het terrein staan nog (in ruïneuze staat) een groot aantal dierenverblijven. *Bouwgegevens vanaf 1937 (alle bouwtekeningen in archief gemeente aanwezig)* 1937 voor P.W. Louwman door F.L. Smit: bouw boommarterhoek, drie hokken voor dieren en vogels, limonadetent, otterbasin en 9 hokken, wc, urinoir, plaatsen omrastering, stallen, hok edelhert, vier hokken, idem (volieres), zeven hokken portiershuisje en vier hokken, vijf hokken, 1938: hok roofdieren, door F.L. Smit plus twee hokken, apenkooi, terrarium en hok voor roofdieren, vogelhuis door W. Verschoor. 1940: uitbreiden consumptietent voor C.K. Louwman door W. Verschoor; berenverblijf en bokkenverblijf voor C.K. Louwman door F.L. Smit; verblijf steenbokken (architect onbekend) 1942: plaatsen van omrastering en verplaatsen entreegebouwtje voor Stichting Wandel-, Vogel en Dierenpark; inrijhek door H. de Jong 1946: gebouwtje voor kaartverkoop voor het Wassenaarsche Dierenpark door ir J.P. Fokker en gebouwtje (herplaatsen) voor kaartverkoop voor het Wassenaarsche Dierenpark door ir. J.P. Visser, (architect wonende Duinvoetlaan 34 te Wassenaar. Deze laatste omschrijft zichzelf als architect en tuinarchitect van het Wassenaarse Dierenpark.) 1947: inrijhek voor P.W. Louwman door H.W. van Lindonk; antilopenhok voor Stichting Wandel- , Vogel en Dierenpark Wassenaar door ing. S.C.S. Rotteveel; twee kassagebouwtjes door H.W. Lindonk 1949: zebrahok door H.W. van Lindonk; twee fazantenhokken, broeikas en doorgang voor P.W. Louwman door J.W. Blok 1952: plantenkas door J.W. Blok voor Stichting isolatieverblijf voor dieren door J.W. Blok; voliere

	en roofdierenverblijf door J.W. Blok; veranderen plantenkas door bijbouwen van dienstruimte met toiletten 1953: uitbreiden bisonverblijf door J.W. Blok 1954: apenhuis en souvenir- kiosk voor Stichting door A.J. Th. Godron 1955: bouwen transformatorshuisje voor gemeente wassenaar 1959: apeneiland met nachtverblijf 1960: voliere met nachtverblijf 1962 vergroten buffetruimte en aanbouw schaftlokaal personeel; bouw magazijnruime 1964 bouw koelcel 1965 van overkapping voor materialen 1968: verplaatsen kaartenverkoopkiosk 1969: tropische kas 1970 1 ketelhuis tbv reptielenhuis 1970 2 Veranderen afrastering rijkstraatweg zijde 1970 3,4,5,6 Aanleggen vijvercomplex 1972 mensapenhuis 1972 maken droge gracht en 2 erfafscheidingen 1973 Veranderen afrastering rijkstraatweg zijde 1975 kas krokodillen 1976 bergloods bij restaurant 1978 olifantenhuis 1980 1,2,3 Wijzigen woonhuis 1980 4 parkwachtershuisje 1981 Bouw en sloop olifantenhuis (1978 vervalt, zie tek. 1981-1) 1983 1,2,3 Hooiloods 1984 1 renoveren Louisehal 1984 2.3.4 van 4 apenhuizen 1984 5,6 hoefdierenstal 1984 7 Wijzigen westgevel entreegebouw 1984 8,9 rendierenverblijf 1984 10,11,12,13 entreegebouw 1985 Plaatsen keerwanden en bruggen safariwandeling 1999 sloop entree gebouw
Waardering cultuurhistorische waarde	Nader onderzoek verrichten naar behouden of te behouden onderdelen **Niet nader beschreven vanwege: terrein wordt herontwikkeld, bij herontwikkeling dient de cultuurhistorische waarde van terrein en opstallen nader onderzocht en meegewogen te worden**

Raaphorst ongenummerd, gelegen bij wederopbouwboerderij op De Horsten, Raaphorst 5; op terrein beschermd als complex historische buitenplaats onder registratienummer 525195.

Naam	
Oorspronkelijke functie	Overig
Type	Duiventil
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	
Architect	
Bijzonderheden/ opmerkingen	bij wederopbouwboerderij Raaphorst 5, GPS 52º07'39.55"N/4º24'10.90"O Fotografie niet toegestaan **Bij wijzigingen dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van het object op zich en naar de betekenis van het pand binnen de historisch-ruimtelijke context van de complex historische buitenplaats De Horsten**
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Reijerlaan 5, 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis (twee arbeiders - of dienstwoningen)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1930
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd ter plaatse van het stalgedeelte van een boerderij uit de 17de eeuw, die eigendom was van de eigenaren van Duinrell, de familie Van Zuylen van Nijevelt, en rond 1930 werd afgebroken. Op de plaats van de stal werden twee nieuwe woningen gebouwd, waarvan er één in bezit bleef van de familie. Aan de Duinrellweg staan ook woningen van Duinrell, die oorspronkelijk voor het personeel bedoeld waren, zoals koetsiers en hoveniers. In de dienstwoning aan de Reijerlaan woonde lange tijd de bosbaas van Duinrell (voor beschrijving Duinrell, zie aldaar). In 1991 vond een verbouwing plaats waarbij de steekkap met 'Chalet-decoratie' bij nummer 5 werd aangebracht en dakkapellen werden toegevoegd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Reijerlaan, laan die vanaf Duinrellweg/dorpskerk in zuidelijke richting loopt
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan westzijde van laan volkstuinen, aan oostzijde sluit perceel aan op van rijkswege beschermde tuin van het baljuwhuis (Plein 1)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door wigvormig voorerf, smal zijerf aan noordzijde en achtertuinen; links op achtererf vrijstaande garage; achter woningen berging
Ontsluiting	Vanaf Reijerlaan met links auto-oprit
Rooilijn	Nvt, schuin ten opzichte van de laan gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (langsgevel aan straatzijde, entree linkerwoning in linkerzijgevel)
Nokrichting	Schuin tov straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen

Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en wit- en grijsgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Eenvoudig gedetailleerde arbeiderswoningen; overstek met houten windveren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dubbele (dienst-)woning
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de geschiedenis van Duinrell in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaard materiaalgebruik en detaillering

Ridderlaan 4, 6, 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Drie-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie-onder-een-kapwoningen, gemetselde hekpijlers met ijzeren hekwerken aan straat
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1939
Architect	J. Wils,
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Ridderlaan maakt onderdeel uit van het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923. De laan werd in 1929 aangelegd. Gemetselde hekpijlers met ijzeren hekwerken aan straat *Over de architect* Jan Wils (1891-1972), geboren te Alkmaar als zoon van een aannemer, behoorde net als veel generatiegenoten nog tot de autodidacten onder de architecten. Behalve tekenlessen aan de Burgeravondschool in Alkmaar deed Wils zijn bouwtechnische kennis vooral op in de werkplaats van zijn vader. In 1912 won hij met zijn inzending 'Thuys' de tweede prijs bij de Nationale Bouwkundige studieprijsvraag 'landelijke woning'. Van 1914 tot 1916 werkte Wils als tekenaar op het bureau van H.P. Berlage in Den Haag. De periode versterkte zijn maatschappelijke engagement. Hij maakte kennis met het invloedrijke werk van de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright. In 1916 vestigde Wils zich als zelfstandig architect in Den Haag en sloot zich aan bij de Haagsche kunstkring en later ook de groep rond het tijdschrift De Stijl waarvan onder andere ook Piet Mondriaan, Theo van Doesburg, Bart van der Leck en architect J.J.P. Oud deel uitmaakten. De contacten met deze kunstenaarskringen waren van grote betekenis. Hij ontplooide zich als auteur over architectonische kwesties en schreef onder andere voor de tijdschriften Wendingen, Het Bouwbedrijf en De Stijl. Nadat hij al enkele woon- en andere gebouwen had ontworpen, vestigde Wils vooral naam als architect met zijn ontwerp voor de Papaverhof (1919-1922) in Den Haag, een hoefijzervormig complex van 128 middenstandswoningen, getypeerd door een rechthoekige massa-opbouw en horizontale detaillering die onmiskenbaar de invloed van Wright liet zien. Daarna kreeg hij een goed gevulde orderportefeuille met onder andere de Deurenfabriek Bruynzeel in Zaandam als een

	belangrijk opdrachtgever. In 1926-1928 ontwierp Wils het Olympisch Stadion in Amsterdam en kort daarna het nabij gelegen Citroëngebouw. De ontwerpen behoren inmiddels tot de klassieke canon van de moderne architectuur ofwel het Nieuwe Bouwen in Nederland. Wils bleef echter ook architect van woongebouwen. In Wassenaar ontwierp hij in 1935 een landhuis aan de Konijnenlaan, een fraai horizontaal geleed gebouw met een geprononceerd pannendak met ruim overstek. Het kreeg de zorgvuldige detaillering die Wils zich ondertussen eigen had gemaakt. Aan de Lange Kerkdam kwam in 1938 een tweetal dubbele woningen naar zijn ontwerp tot stand. Een jaar later volgde een ensemble van drie woningen aan de Ridderlaan. De opzet met het getoogde ingangsportaal, de toepassing van ronde en eveneens getoogde vensteropeningen gaven het een enigszins behoudend karakter, passend bij de landhuissfeer van Wassenaar. Wils bleef ook na de Tweede Wereldoorlog actief als architect en ontwierp behalve verschillende wooncomplexen, onder meer ook het Badhotel Bouwes in Zandvoort en Hotel De Wageningse Berg in Wageningen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Ridderlaan gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; hoekwoningen met smal zijerf
Ontsluiting	Via toegangspad en auto-opritten vanaf straat bij hoekwoningen
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroenen heggen aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Drie-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks en evenwijdig (T-vorm)
Hoofdvorm	T-vormig (bij huisnummer 4 deel met smaller bouwdeel)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld zadeldak (bij huisnummer 4 deel met lagere nok)
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel)
Stijl	Invloed zakelijk expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Getoogd inpandig entreeportiek; grote variatie aan type vensters: rechtgesloten vensters, getoogde vensters met dito onderzijde, ronde vensters; langgerekte traplichten; stalen ramen

	(oorspronkelijk); dakoverstek met eindpannen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van Jan Wils; vanwege het eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk rond het Burchtplein in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Rijksstraatweg 167 – 169 bij

Naam	Bouwlust
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij (rijksmonument) en bijgebouwen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Nader onderzoek (tenminste 2: schuur en hooiberg)
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij (rijksmonument), schuur, hooiberg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	17de-eeuwse oorsprong
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij is beschermd onder registratienummer 38393. Van de nabijgelegen boerderijen Oostdael (Rijksstraatweg 189) en Zonneveld (Rijkstraatweg 191) is de laatste eveneens beschermd rijksmonument. Oostdael is in 2012 geselecteerd als potentieel gemeentelijk monument. De hooiberg is in 1935 in opdracht van Th. J. v.d. Kley gebouwd en verving een bestaande hooiberg. De huidige hooiberg komt in vorm en plaats overeen met de situatie uit 1935.
Waardering cultuurhistorische waarde	Nader te bepalen. Bij bouwaanvragen is bouw- en/of architectuurhistorisch onderzoek aan te bevelen om de cultuurhistorische waarde van de bijgebouwen vast te stellen.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Rijksstraatweg, de doorgaande weg (nu: A44) van Den Haag naar Leiden
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De schuur staat rechts van de oprijlaan, ten zuiden van het voorhuis van de boerderij; de hooiberg staat ook aan de overzijde van de laan, ter hoogte van het achterste deel van de stal
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Agrarisch erf
Ontsluiting	Vanaf straatweg
Rooilijn	Nvt (bebouwing dit deel van Rijksstraatweg is divers in type, situering en oriëntatie)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oprijlaan
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap

Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aanbouw onder lessenaarsdak aan voorzijde; asymmetrische, grotendeels blinde noordgevel

Architectonische kenmerken kapberg

Type	Vierroeier
Hoofdvorm	Vierkant
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Tentdak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Van oorsprong niet van toepassing
Stijl	Tradtioneel-ambachtelijk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en bijgebouwen; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van karakteristieke agrarische bijgebouwen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de agrarische geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van de rijksmonumentale boerderij Bouwlust
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de functie en de typologie
Zeldzaamheid	Als (vanwege sloop steeds zeldzamer wordend) overblijfsel van historische, agrarische bijgebouwen

Rijksstraatweg 548, transformatorhuisje

Naam	Rust en Vreugd
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie: transport / transformeren van hoogspanning naar laagspanning / distributie van elektriciteit (NUTS-gebouw)
Type	Transformatorhuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nutsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1930
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Geen
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg ter hoogte van Rust en Vreugd, ca. 30 meter ten zuidwesten van de Van Ommerenlaan en ca. 280 meter ten noordoosten van de Houtlaan, ter hoogte van hectometerpaal 25,1 N44
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Transformatorhuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Tentdak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitgemetselde koppenlagen in gesinterde steen; ‘steunberen’, afgesloten met sluitsteen; dakoverstek; stalen deuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging aan de Rijksstraatweg
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een transformatorhuisje met eigentijdse materialen en detaillering van rond 1930

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van elektriciteit en het functioneren van het elektriciteitsnet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als transformatorhuisje

Rijksstraatweg 191, niet beschreven vanwege lage verwachtingswaarde aanwezige cultuurhistorische bijgebouwen; boerderij is rijksmonument

Naam	Zonneveld
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1600
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij is beschermd als rijksmonument onder registratienummer 38394. In bezit van Stichting Twickel. Achter de stal stond een hooiberg, die niet meer aanwezig is en in 1961 vervangen zou zijn door een nieuwe tasschuur met varkensstal in opdracht van de rentmeester van Twickel
Waardering cultuurhistorische waarde bijgebouwen	Nader te bepalen in geval van een bouwaanvraag in verband met schuur uit 1961. Verwachtingswaarde van aanwezige cultuurhistorische bijgebouwen is op grond van beschikbare foto's en luchtbeeld laag.

Rijksstraatweg 225 bij, niet beschreven vanwege boerderij en houten schuur zijn rijksmonument, doch bij verbouwingen op het erf dient cultuurhistorische waarde van overige bijgebouwen nader onderzocht te worden

Naam	Heemskerk
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Dwarshuisboerderij, houten schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Nader te onderzoeken, met name ten aanzien van schuur direct achter stal, tenminste twee onderdelen (reeds rijksmonument)
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Ntb; dwarshuisboerderij, houten schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1907
Architect	L. Hulsebos (H. v.d. Helm?)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij en houten schuur zijn beschermd als rijksmonument onder registratienummer 522227, als onderdeel van de complex historische buitenplaats Zuidwijk. Bij wijzigingen dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van de bijgebouwen opzich en naar de betekenis van deze panden binnen de historisch-ruimtelijke context van het boerderijencomplex en de complex historische buitenplaats Zuidwijk.
Waardering cultuurhistorische waarde bijgebouwen	Nader te bepalen. Bij bouwaanvragen is bouw- en/of architectuurhistorisch onderzoek aan te bevelen om de cultuurhistorische waarde van de bijgebouwen vast te stellen.

Rijksstraatweg 269, niet nader beschreven omdat boerderij rijksmonument is, doch bij verbouwingen op het erf dient cultuurhistorische waarde van bijgebouwen nader onderzocht te worden

Naam	Zuidhof
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	L-vormig
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Nader te bepalen, vermoedelijk 3: hoofdgebouw, hooiberg en schuur
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Boerderij met hooiberg en schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1700
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij is beschermd onder registratienummer 38396 en eigendom geweest van Twickel. In 1938 werd een schuur vernieuwd naar ontwerp van architect H.A. Pothoven en in opdracht van de baronesse van Heeckeren van Wassenaer. In 1955 werd, eveneens in haar opdracht, een hooiberg gebouwd. Nader onderzoek verrichten naar bijgebouwen, waaronder hooiberg achter stal en schuur ten zuidwesten van voorhuis. Bij wijzigingen dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van de bijgebouwen opzich en naar de betekenis van deze panden binnen de historisch-ruimtelijke context van het boerderijencomplex.
Waardering cultuurhistorische waarde	Nader te bepalen. Bij bouwaanvragen is bouw- en/of architectuurhistorisch onderzoek aan te bevelen om de cultuurhistorische waarde van de bijgebouwen vast te stellen.

Rijksstraatweg 275

Naam	Westerhof
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij met schuur (tasschuur met mestveestal)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij met schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1956
Architect	Onbekend (‘administratie Twickel’ op bouwtekening vermeld)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Boerderij van Stichting Twickel, gebouwd in opdracht van M.A.M.A. barones van Heeckeren van Wassenaer-gravin van Aldenburg Bentinck te Delden ter vervanging van een bestaande boerderij die aan de andere zijde van de Rijksstraatweg was gelegen. Verzoek tot opname ter plaatse in 2012, geen toestemming fotografie en opname.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog. In 2012 beoordeeld als potentieel gemeentelijk monument. Geen medewerking verkregen voor nader onderzoek.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan insteekweg vanaf Raaphorstlaan op ca. 240 meter vanaf de (ventweg van) de Rijksstraatweg; gelegen op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakte; onderdeel uitmakend van het noord-zuidgerichte boerderijenlint tussen Rijksstraatweg en Veenwatering; op bijna 600 meter ten noordwesten van de Veenwatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Schuur ten noordoosten van boerderij, evenwijdig aan nokrichting
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door open weilanden en watergangen en overige agrarische bebouwing
Ontsluiting	Via lange oprijlaan vanaf de ventweg van de Rijksstraatweg
Rooilijn	In lijn met andere boerderijen van het lint
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering zichtbaar

Architectonische kenmerken hoofdgebouw (naar verwachting)

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	(vermoedelijk) pannen
Materialen gevels	Baksteen

Stijl	Traditioneel-ambachtelijk (Wederopbouwarchitectuur)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Nauwelijks zichtbaar vanaf openbare weg. Hetgeen te zien is: symmetrische voorgevel met twee vensters op begane grond met 9-ruits schuiframen en luiken; naam op gevelsteen; twee 6-ruits schuiframen in top; als tuitgevel uitgevoerde voorgevel; dakkapellen onder steekkap, pannen gedekt; gemetselde schoorstenen en ventilatie-elementen op daknok (voor luchttoetreding hooizolder)

Architectonische kenmerken schuur (naar verwachting)

Type	Tasschuur met mestveestal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg
Nokrichting	Haaks van weg, evenwijdig aan hoofdgebouw
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	(vermoedelijk) pannen, zelfde materiaal als hoofdgebouw
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk (Wederopbouwarchitectuur)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar vanaf openbare weg

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg' en binnen de contouren van het Belvederegebied Duin, Horst en Weide; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van het historische boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie en de samenhang met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint; vanwege de historisch-ruimtelijke, functionele en stilistische relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een langhuisboerderij met

	bijbehorende schuur uit de Wederopbouwperiode
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van de agrarische bebouwing en geschiedenis van Wassenaar; als onderdeel van de geschiedenis van Stichting Twickel
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm van de verschillende complexonderdelen; naar verwachting hoge mate van gaafheid in detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de in hoofdvorm en in situering herkenbare agrarische functies van hoofd- en bijgebouw
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van (en vanwege sloop nog zeldzamer geworden) van Wederopbouwboerderijen in Wassenaar

Rijksstraatweg 390

Naam	Huize Den Deijl
Oorspronkelijke functie	Koetshuis, later café-restaurant
Type	Bijgebouw (koetshuis met stallen)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Voormalig koetshuis met stallen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1891
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd als bijgebouw van uitspanning Den Nieuwen Deijl, die in 1891 tot stand kwam. Tot de uitspanning behoorden ook een speel- en theetuin. *Over Den Deijl* Den Deijl, gelegen nabij een kruispunt van historische verbindingsroutes tussen Amsterdam en Den Haag enerzijds en Wassenaar en Voorschoten anderzijds, heeft een lange traditie van horeca gehad. In de buurtschap Den Deijl bestond al in de Middeleeuwen (1491) een herberg in de nabijheid van de locatie waar nu het huidige Huize den Deijl is gesitueerd. De *Oude* Deijl, een café-restaurant (ooit het Mecklenburgerhof, later ook garage en reparatie inrichting voor rijwielen en automobielen) was even verder aan de Rijksstraatweg gelegen. Nog verder, op Rijksstraatweg 348, was een café genaamd Huis ten Deijl, de Kleine Deijl ook wel Deijlzicht geheten. Zowel dit pand, als het hotel en de Oude Deijl zijn gesloopt (ten behoeve van wegverbreding en schaalvergrotende nieuwbouw).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op kruising Lange Kerkdam-Rijksstraatweg gelegen; markering entree van het dorp
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Erf aan zijde Rijksstraatweg; erf grenst aan Lange Kerkdam 117
Ontsluiting	Aan Rijksstraatweg
Rooilijn	Teruggelegen ten opzichte van rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Onbekend (oorspronkelijk inrijdeuren aan kopse kant, zijde Lange Kerkdam)
Nokrichting	Schuin geplaatst volume ten opzichte van Rijksstraatweg
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2

Kapvorm	Schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	In huidige situatie niet te beoordelen; zie voor uitgebreide informatie de beschrijving voor de bescherming als gemeentelijk monument

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vawege de beeldondersteunende ligging nabij de kruising Lange Kerkdam-Rijksstraatweg; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur van dit deel van de Rijksstraatweg
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologische waarde
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan en als onderdeel van de (horeca-)geschiedenis van Den Deijl; als ijkpunt van de geschiedenis van vervoer en ontspanning langs de Rijksstraatweg
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm
Zeldzaamheid	Typologisch zeldzaam als laatste voorbeeld van de horecagelegenheden die langs de Rijksstraatweg in Den Deijl lagen

Rijksstraatweg 431

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis met garage
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	J.J. Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen in buurtschap Den Deijl. Gebouwd door een lokale aannemer. Den Deijl, gelegen nabij een kruispunt van historische verbindingsroutes tussen Amsterdam en Den Haag enerzijds en Wassenaar en Voorschoten anderzijds, heeft oorspronkelijk een overwegend kleinschalig en vrij open karakter gehad. Kenmerkend waren daarbij de arbeiders- en tuinderwoningen met warmoezerijen. Aangrenzend aan het pand liggen nog steeds kwekerijen en kassen. Daarnaast heeft Den Deijl een lange traditie van horeca gehad. In de buurtschap Den Deijl bestond al in de Middeleeuwen (1491) een herberg in de nabijheid van de locatie waar nu het huidige Huize den Deijl is gesitueerd. Na de verbreding van de Rijksstraatweg in het tweede kwart van de 20ste eeuw heeft verdichting van de bebouwing plaatsgevonden. Het naastgelegen pand uit ca. 1915 heeft eveneens een hoge cultuurhistorische waardering (GIP 3) Woonhuis en garage beide aan achterzijde uitgebouwd
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Rijksstraatweg, een hoofdstructuur die zijn oorsprong in de vroege middeleeuwen heeft. Vormt samen met buurpanden de historische bebouwing van dit deel van de Rijksstraatweg.
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Achter het huis ligt onbebouwde, beboste grond, die overloopt in de resten van Maritima, een gebied dat oorspronkelijk tot De Horsten behoorde (zie Papeweg 2).
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De garage ligt schuin achter huis, bereikbaar via een autooprit
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voortuin, grote achtertuin
Ontsluiting	Vanaf de Rijksstraatweg
Rooilijn	In de rooilijn gelegen van de historische panden langs dit deel van de Rijkstraatweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en details in schoon werk
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed van Engelse cottagestijl (lateien, erker)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Entree in terugliggend portiek met kolommen in schoon werk; erker; bovenlichten met glas-in-lood; samengestelde lateien met kunststeen en schoon metselwerk

Type	Garage
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en details in schoon werk
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lateien zoals in woonhuis

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Rijksstraatweg; vanwege de structuurdragende waarde als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur van dit deel van de Rijksstraatweg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ensemblewaarde met het naast gelegen pand (nr. 433) dat uit dezelfde bouwtijd stamt; vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie tussen woonhuis en garage
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudig woonhuis waarin toch eigentijdse details zoals de lateien zijn verwerkt; vanwege het eigentijdse materiaalgebruik; vanwege de plaats die het huis inneemt in het oeuvre van Remmerswaal
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van de bebouwingsstructuur van Den Deijl en als herinnering aan de ontwikkeling van Den Deijl
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en redelijk bewaarde detaillering

Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van een woonhuis uit het begin van de 20ste eeuw
Zeldzaamheid	Als een van de weinig bewaarde panden van voor de Tweede Wereldoorlog aan dit deel van de onevenzijde van de Rijksstraatweg

Rijksstraatweg 433

Naam	Anny's Home
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1915
Architect	H.J. Ganderheijden
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen in buurtschap Den Deijl. Gebouwd door een lokale aannemer. *Over Den Deijl* Den Deijl, gelegen nabij een kruispunt van historische verbindingsroutes tussen Amsterdam en Den Haag enerzijds en Wassenaar en Voorschoten anderzijds, heeft oorspronkelijk een overwegend kleinschalig en vrij open karakter gehad. Kenmerkend waren daarbij de arbeiders- en tuinderwoningen met warmoezerijen. Aangrenzend aan het pand liggen nog steeds kwekerijen en kassen. Daarnaast heeft Den Deijl een lange traditie van horeca gehad. In de buurtschap Den Deijl bestond al in de Middeleeuwen (1491) een herberg in de nabijheid van de locatie waar nu het huidige Huize den Deijl is gesitueerd. Na de verbreding van de Rijksstraatweg in het tweede kwart van de 20ste eeuw heeft verdichting van de bebouwing plaatsgevonden. Het naastgelegen pand uit 1919 heeft eveneens een hoge cultuurhistorische waardering (GIP 3)
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Rijksstraatweg, een hoofdstructuur die zijn oorsprong in de vroege middeleeuwen heeft. Vormt samen met buurpanden de historische bebouwing van dit deel van de Rijksstraatweg.
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Achter het huis ligt onbebouwde, beboste grond, die overloopt in de resten van Maritima, een gebied dat oorspronkelijk tot De Horsten behoorde (zie Papeweg 2).
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voortuin, grote achtertuin
Ontsluiting	Vanaf de Rijksstraatweg
Rooilijn	In de rooilijn gelegen van de historische panden langs dit deel van de Rijkstraatweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Rijksstraatweg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen, in situatie ca. 1990 voorgevel ongepleisterd, in huidige situatie gepleisterd met delen in schoon werk
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Schilderachtige gevel door combinatie van pleisterwerk met schoonwerk is recent ontstaan, maar past wel goed bij bouwtijd; banden en lekdorpels in groene geglazuurde steen; erker

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Rijksstraatweg; vanwege de structuurdragende waarde als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur van dit deel van de Rijksstraatweg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ensemblewaarde met het naast gelegen pand (nr. 431) dat uit dezelfde bouwtijd stamt
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudig woonhuis waarin toch eigentijdse materialen zoals de geglazuurde stenen zijn verwerkt
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van de bebouwingsstructuur van Den Deijl en als herinnering aan de ontwikkeling van Den Deijl
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van een woonhuis uit het begin van de 20ste eeuw
Zeldzaamheid	Als een van de weinig bewaarde panden van voor de Tweede Wereldoorlog aan dit deel van de onevenzijde van de Rijksstraatweg

Rijksstraatweg 601

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Bedrijfswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1962
Architect	K.J. van Nieukerken
Bijzonderheden/ opmerkingen	Kwekerswoning van bloembollenbedrijf, gebouwd in opdracht van G. van de Marel naar ontwerp van Kornelis Jacobus van Nieukerken (geb. 1923). In 1997 verbouwd waarbij kopse gevels werden gewijzigd en interne indeling sterk werd gewijzigd. Dit bedrijf is nog een van de weinige overblijfselen van de bloembollenteelt aan de oostelijke zijde van de Rijksstraatweg. *Over de bollencultuur in Wassenaar* De bollencultuur, die vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw op de zandgronden langs de kust van Noord- en Zuid-Holland opkwam, was ook in Wassenaar een bedrijfstak van betekenis. Een concentratie van deze bedrijfstak was er vooral aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkse- en de Rijksstraatweg, maar ook de Spinbaan. Het ging hier om een bedrijfstak met veel kleine zelfstandigen, veelal familiebedrijven. Vanaf de Eerste Wereldoorlog tot na de Tweede Wereldoorlog kende Wassenaar een bloeiende bollencultuur met circa 200 telers. Na de oorlog waren dat er nog slechts vijftig en nam dit aantal gestaag af. Door de schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap, inclusief de bijbehorende hagen, inmiddels herverkaveld, bebouwd, dan wel herontwikkeld tot natuur. Een bescheiden aantal van de bijhorende, kenmerkende bedrijfsgebouwen vormt de enige fysieke herinnering aan het letterlijk 'bloeiende' verleden van Wassenaar. De meeste, zowel in hout als in steen opgetrokken bollenschuren, vaak met bijbehorende woning, zijn inmiddels gesloopt. Een aantal behouden bollenschuren zijn herbestemd tot woonhuis, waarbij hun herkenbaarheid in hoge mate is afgenomen, zoals de voormalige schuur op de hoek Santhorstlaan-Middelweg en de bollenschuur van Bellesteyn aan de Oostdorperweg. De nog resterende woonhuizen met bollenschuren bevinden zich vooral langs de Oostdorperweg en omgeving en laten zien dat deze bedrijfstak zich vooral in dit noordelijk deel van de gemeente het langst heeft gehandhaafd.

	Van de bollencultuur resteert aan de Katwijkseweg nog slechts een aantal woonhuizen van bollenkwekers, waaronder Katwijkseweg 20, het bedrijf Lentevreugd van Overdevest op Katwijkseweg 19a en de stellingenschuur schuin achter (ten noorden van) Katwijkseweg 34. Langs Hoge Klei resteren nog enkele bedrijven, zoals J.A. Schrama & Zoon aan de Verlengde Hoge Klei. Aan de Oostdorperweg, waar vooral kleinschalige bollenbedrijven gevestigd waren, staat nog een viertal woonhuizen met bollenschuren erachter namelijk op huisnummers 46-46a; 62; 159; 169-171. Behalve dat ze gering zijn in omvang, zijn al deze schuren in hun hoofdvorm aangetast door veelal meerdere verbouwingen – de schuur achter huisnummer 169-171 is in dat opzicht nog het meest gaaf bewaard gebleven. Aan de Rijksstraatweg is 601 het enige behouden bollenkwekerswoning; aan Den Deijl is nog een tuindersbedrijf aanwezig, maar het woonhuis met bollenschuur van G. Overdevest die op Rijksstraatweg 419 stond, is afgebroken.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	De kwekerij ligt aan de oostzijde van de Rijksstraatweg, tussen De Horsten/Eikenhorst, de woonwijk Eikendaal en de Raaphorstlaan.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door de tuinderij-gronden
Ontsluiting	Vanaf Rijksstraatweg met eigen weg; ca. 80 meter vanaf de weg gelegen; kwekerij heeft ‘achterom’ vanaf Raaphorstlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heggen en beukenhagen omringen het huis)

Architectonische kenmerken

Type	Bedrijfswoning (kwekerswoning)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt (plat dak, haaks tov Rijksstraatweg)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Onbekend
Materialen gevels	Betonnen constructie met bakstenen gevels (geel) en glazen puien en met houten dakopbouw
Stijl	Modernisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Horizontale belijning van constructievloeren/dak en verticale glasinvullingen. (Glaspui waarachter trappenhuis aan voorzijde stamt uit 1997)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging temidden van een kwekerij; vanwege het behoud van deze functie voor dit terrein
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een kwekerswoning in Modernistische stijl
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de agrarische geschiedenis van Wassenaar en de bollencultuur in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde gevelindeling en detaillering
Zeldzaamheid	Als relatief zeldzaam voorbeeld van een huis in de stijl van het modernisme; als relatief zeldzaam voorbeeld van een kwekerswoning; als enige behouden kwekerswoning aan de oostzijde van de Rijksstraatweg

Rijksstraatweg 631

Naam	De Beukenhoeve
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met garage
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis, garage, toegangshek met gemetselde hekpijlers en ijzeren draaihekken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	Y. Bouma
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met toegangshek met gemetselde hekpijlers en ijzeren draaihekken. Naam huis op voorgevel. Gebouwd in opdracht van J.C.L.M. van Gils. Yme Bouma (geb. 1894), architect te Den Haag, werkte na zijn opleiding als tekenaar en later als chef bij het bureau van Mutters. In 1922 vestigde hij zich als zelfstandig architect. Hij ontwierp in 1922 de Duindorpkerk te Scheveningen (gesloopt 1988). Hij ontwierp in Wassenaar ook het huis op Eikenlaan 12 en de dubbele woonhuizen op Nassaulaan 12-18 en Prinsenweg 9-19.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg, hoofdverkeersader tussen Den Haag en Leiden
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De garage staat linksachter op het perceel, aan einde van auto-oprit
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit met toegangshek aan linkerzijde van perceel
Rooilijn	Teruggeschoven positie in vergelijking tot naastgelegen panden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (entree in linkerzijgevel)
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Vierkant grondvlak (met uitbouwen) en gebogen dak (‘paddestoel’)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Tentdak met gebogen dakschilden
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Expressionisme / landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Expressieve, grote kap, waarbij vooruitspringende geveldelen meegedekt zijn en aan voorzijde een deel boven de dakvoet uitgemetseld is; daarin de

	naam van het pand en een raampartij; houten, roedenverdeelde ramen en tuindeuren; riet gedekte, ronde dakkapellen; gemetselde schoorsteen op daknok

Architectonische kenmerken garage
Rechthoekige garage met gebogen tentdak, gedekt met riet, overeenkomstig het huis.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als onderdeel van de bebouwing van dit deel van de Rijksstraatweg met huizen van rond 1920; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in expressionistische landhuisstijl met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik; als voorbeeld van een huis uit het Interbellum in een voor Wassenaar karakteristieke bouwstijl; vanwege de markante hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Rijksstraatweg 667

Naam	Bamestra
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1904
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Naam van huis op voorgevel. Volgens (familie van) eigenaar jaartalsteen ingemetseld met 1904. Mogelijk relatie met remise (autogarage); ter plaatse van deze remise werd later de dierentuin aangelegd (zie aldaar, Raaphorstlaan ongenummerd, dierentuin, vanaf 1937). In 1936 werd het huis gekocht door P.W. Louwman en als onderdeel van de dierentuin, onder meer als kantoor, in gebruik genomen. (mondelinge informatie (familie van) eigenaar d.d. 13 maart 2013).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg, aan kruising met Raaphorstlaan en aan ventweg (ventweg loopt deels door voormalige tuin)
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Perceel is grenzend aan percelen voormalige dierentuin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Rijksstraatweg, in tijd van dierentuin aan zijde Raaphorstlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entree in rechterzijgevel)
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld
Materialen dakbedekking	Rode, geglazuurde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur met stijlinvloeden chaletstijl en neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rechthoekig grondvlak van hoofdmassa met deel onder plat dak en deel onder samengesteld, L-vormig schilddak; aan voorzijde houten serre met houten balkonhek; topgevel gedetailleerd in chaletstijl; gevel met rode en donkere steen

	verlevendigd met neo-Hollandse renaissance-elementen, zoals 'speklagen' en ontlastingsbogen; geprofileerde, houten gootlijst; gekoppelde vensters met smalle muurdammen ertussen; houten ramen met roedenverdeelde bovenlichten; aangekapte dakkapellen; gemetselde schoorstenen.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde; vanwege de hoekligging; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in Overgangsarchitectuur met bijbehorende, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Rijksstraatweg bij 675, wachthuisje bij toegangshek van Villa Maarheeze

Naam	(behorend tot) Maarheeze
Oorspronkelijke functie	Wachthuisje
Type	Wachthuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1 (overige onderdelen op dit adres, inclusief naastgelegen toegangshek beschermd als rijksmonument)
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Wachthuisje
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1940-1945
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Wachthuisje, dat herinnert aan het gebruik van de villa in de periode van de Tweede Wereldoorlog, toen Maarheeze in gebruik was door de Duitse Kriegsmarine, later gebruikt door verschillende Nederlandse diensten (Inlichtingendienst Buitenland); onderdeel van Maarheeze, maar niet als beschermd onderdeel opgenomen in complexbescherming van het rijk onder registratienummer 524616. In totaal zijn er zes onderdelen van Maarheeze: woonhuis (Villa Maarheeze), tuin- en parkaanleg, garage annex dienstwoning (Rijksstraatweg 669), toegangshek, wachthuisje en dienstwoning (tuinmanswoning,Rijksstraatweg 677), waarvan wachthuisje en tuinmanswoning niet van rijkswege beschermd zijn. Voor geschiedenis Maarheeze, zie beschrijving RCE / boek 'Villa Maarheeze'.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Bij toegang tot Maarheeze aan Oud Clingendaal Aan de laan van Oud Clingendaal gelegen; de laan leidt naar de (voormalige) buitenplaats Oud Clingendaal, die ontstond rond 1770 en in 1911 in delen verkocht werd, waarna op de voormalige buitenplaats-terreinen een dierentuin van Louwman en diverse villa's, waaronder Maarheeze, gebouwd werden.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Naast toegangshek aan Oud Clingendaal
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Wachthuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Schuin tov weg
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauwe dakhelling)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen

Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk (geen stijl)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Eenvoudig huisje met rechtgesloten vensters en deur; dakoverstek met eindpannen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische relatie met het gebruik van Villa Maarheeze; vanwege de ruimtelijk-functionele relatie (entreefunctie) met de villa
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een wachthuisje
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en Villa Maarheeze en Wassenaar in de Tweede Wereldoorlog in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn voormalige functie
Zeldzaamheid	Als zeldzaam voorbeeld van een behouden wachthuisje uit het begin van de Tweede Wereldoorlog

Rijksstraatweg 677

Naam	(behorend tot) Maarheeze
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1 (overige onderdelen Maarheeze liggen niet op dit adres)
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	P. de Bruijn
Bijzonderheden/ opmerkingen	Tuinmanswoning, als onderdeel van Maarheeze, maar niet als beschermd onderdeel opgenomen in complexbescherming van het rijk onder registratienummer 524616. In totaal zijn er zes onderdelen van Maarheeze: woonhuis (Villa Maarheeze), tuin- en parkaanleg, garage annex dienstwoning (Rijksstraatweg 669), toegangshek, wachthuisje (dat herinnert aan het gebruik van de villa in de periode van de Tweede Wereldoorlog, toen Maarheeze in gebruik was door de Duitse Kriegsmarine) en dienstwoning (tuinmanswoning, Rijksstraatweg 677), waarvan wachthuisje en tuinmanswoning niet van rijkswege beschermd zijn. Voor geschiedenis Maarheeze, zie beschrijving RCE / boek 'Villa Maarheeze'. De tuinmanswoning kwam voort uit een bestaande theekoepel van de buitenplaats Oud Clingendaal, die waarschijnlijk gebouwd werd door het echtpaar Bloys van Treslong-Calkoen. De theekoepel stond op de hoek Rijksstraatweg- en en oprijlaan naar Oud Clingendaal en tegenover de oprijlaan naar kasteel Oud Wassenaar (nu: Van der Oudermeulenlaan). De theekoepel werd in 1905 door de Wassenaarse architect H. van der Helm vergoot en onderkelderd, in opdracht van jonkheer H.M. Speelman, die op dat moment op Oud Clingendaal woonde, in afwachting van de voltooiing van De Wittenburg. Villa Maarheeze werd rond 1914 gebouwd op afgesplitste terreinen van Oud Clingendaal en de nieuwe eigenaar, Van Putten, nam het bestaande pand (L-vormig volume) in gebruik als tuinmanswoning. In 1923 liet hij het geheel vervangen door een nieuwe tuinmanswoning. *Over de architect* Petrus (roepnaam Piet) Nicolaas de Bruijn (1898-1968) was de zoon van de gemeentelijke bouwopzichter De Bruijn en trad in zijn vaders voetsporen met een opleiding op de ambachtsschool en technisch tekenen. Daarna werkte hij zo'n tien jaar bij het bureau van

	Wouters. Zijn katholieke geloofsovertuiging speelde een grote rol in zijn leven en in zijn werk, waarin relatief veel katholieke scholen en kloosters voorkomen. Hij werkte alleen maar ook in samenwerking met anderen, onder wie architect Piet van der Klaauw. Hij ontwierp in Wassenaar onder meer in 1919 het huis Domus Apex aan de Kerkstraat 53, in 1925 het huis 't Berkje aan de Rust en Vreugdlaan 13 en in 1928 de winkel-woning op de hoek Burchtlaan-Kerkstraat-Windlustweg (Burchtlaan 30-32). Hij was betrokken bij het ontwerp voor de r.-k. school aan de Van Heeckerenstraat 2 en ontwierp hiervoor in 1951 de uitbreiding.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Rijksstraatweg-Oud Clingendaal. Aan de laan van Oud Clingendaal gelegen huis; de laan leidt naar de (voormalige) buitenplaats Oud Clingendaal, die ontstond rond 1770 en in 1911 in delen verkocht werd, waarna op de voormalige buitenplaats-terreinen een dierentuin van Louwman en diverse villa's, waaronder Maarheeze, gebouwd werden.
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Onderdeel van de tuinaanleg van Villa Maarheeze
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Ten zuidwesten van het huis, op ca. 80 meter
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door smal erf op hoek en aangrenzend aan tuin van Villa Maarheeze (daar oorspronkelijk toe behorend)
Ontsluiting	Aan Oud Clingendaal
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (type dienstwoning)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oud Clingendaal
Nokrichting	Haaks op Rijksstraatweg, evenwijdig aan Oud Clingendaal
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Geknikt schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-eigentijds
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Entree een erker aan zijde Oud Clingendaal; gemetselde schoorstenen op hok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie met Villa Maarheeze
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dienstwoning uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar, en Villa Maarheeze en Oud Clingendaal in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Rijksstraatweg 679, Oud Clingendaal 8

Naam	Clingenhagen
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met toegangshek en garage annex dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met toegangshek en garage annex dienstwoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Garage annex chauffeurswoning op Oud Clingendaal 8 uit 1920. Clingenhagen, een woonhuis met garage annex chauffeurswoning, werd in 1920 door J.T. Wouters voor C. Gips, en is net als Villa Maarheeze gebouwd op een afgesplitst terrein van Oud Clingendaal. In de jaren 1960 werd het huis verschillende keren verbouwd ten behoeve van de Stichting Provinciaal Gereformeerd Weeshuis en later Stichting Basuki Fonds. In de jaren 1990 volgde een verbouwing van het pand voor de functie van Ambassade van Indonesië. De ambassadeurswoning bevindt zich aan de overzijde van de Rijksstraatweg, op Kerkeboslaan 2. De huidige entree van het hoofdgebouw in de linkerzijgevel (zijde Oud Clingendaal) staat niet op de bouwtekening, maar stamt ten minste van vóór 1962. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot

	Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15). *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – doorgaans met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is de garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-

	garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Rijksstraatweg-Oud Clingendaal
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op voormalige terreinen van Oud Clingendaal in een landschappelijke aanleg; onderdeel van de beboste 'horsten' op de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt. Aan de laan van Oud Clingendaal gelegen huis; de laan leidt naar de (voormalige) buitenplaats Oud Clingendaal, die ontstond rond 1770 en in 1911 in delen verkocht werd, waarna op de voormalige buitenplaats-terreinen een dierentuin van Louwman en diverse villa's, waaronder Maarheeze, gebouwd werden.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek aan laan Oud Clingendaal; bijgebouw ten oosten van het huis op ca. 30 meter
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Oud Clingendaal
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingsstructuur die op dit deel van de Rijksstraatweg (van Raaphorstlaan-Laan van Pluymestein) bestaat uit grote huizen op grote kavels zonder eenduidige roolijn of oriëntatie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat, omlopend schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuw Historiserende Stijl (invloed 18de-eeuwse Lodewijkstijl)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Klassieke opbouw in hoofvolume en gevelindeling; symmetrische voorgevel, uitgevoerd als lijstgevel met bloktandlijst en middenrisaliet met entree; natuurstenen omlijsting van entree met daarboven balkon met ijzeren hekwerk en boven daklijst bekroning risaliet met fronton; in fronton rond venster; rechtgesloten vensters; ramen vernieuwd; op daknokken oorspronkelijk gemetselde schoorstenen

Architectonische kenmerken garage annex dienstwoning

Type	Garage annex dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oud Clingendaal
Nokrichting	Evenwijdig (haaks op Rijksstraatweg)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Reeds bij de bouw bestond de aanbouw onder plat dak aan de zuidoostzijde; indeling voorgevel conform bouwtekening; entree met bovenlicht met roedenverdeling in liggende ruitvorm; uitkragende, samengestelde daklijst; drie dakkapellen met plat dak en gemetselde schoorsteen op daknok; blinde zijgevel met één dakkapel

Architectonische kenmerken toegangshek
Gemetselde hekpijlers met natuurstenen basis en afdekking met daarop ‘Clingen’ (links) en ‘Hagen’ (rechts). Bekroond met lantaarns. Overige onderdelen erfafscheiding en draaihekken vernieuwd.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de hoekligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als onderdeel van de beboste strandwal met aaneengesloten terreinen van (voormalige) buitenplaatsen
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een groot huis uit het Interbellum in de Nieuw Historiserende Stijl; als voorbeeld van een bijbehorend toegangshek; als voorbeeld van een bijgehorende garage annex dienstwoning
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar, en Clingenhorst en Oud Clingendaal in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van het huis; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van het bijgebouw; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik van de hekpijlers

Rijksstraatweg 681, 683

Naam	Clingenhorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met garage annex dienstwoning en toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met garage annex dienstwoning en toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van W.L. Sluyterman van Loo. Het bijgebouw bestond uit een garage, paardenstallen en bovenwoning met hooizolder boven de stallen. In 1960 is het huis verbouwd in opdracht van de Stichting Sint Antoniushuis ten behoeve van het gebruik als kinderhuis. Van 1960 tot 1982 (jaartallen bij benadering) is zowel het huis als het bijgebouw in gebruik als kinderhuis voor jongens (voor kinderen die om welke reden dan ook voor een bepaalde periode niet thuis konden wonen) van de r.-k. Stichting Sint Antoniushuis, net als het naastgelegen Oud Clingendaal 7, dat al in 1955 in gebruik werd genomen als kinderhuis. De blauwe stenen en lantaarns behoren tot de tijd van het gebruik als kindertehuis en zijn ook bij Oud Clingendaal 7 aangetroffen; dit zijn derhalve onderdelen die aan die functie herinneren. In 2001 opnieuw verbouwd, waarbij (onder meer) in voorgevel een entree is toegevoegd. Het bijgebouw is verbouwd tot woonhuis, waarbij de 'oksel' van de L-vorm met een aanbouw van een bouwlaag met plat dak is ingevuld. De interne structuur is op woonfunctie aangepast. Opname huis op 16 november 2012; bijgebouw op 31 augustus 2012 *Over de opdrachtgever* Ir. W.L. Sluyterman van Loo (1871-1946) was in 1895 de eerste chemisch ingenieur die door de Polytechnische School werd afgeleverd. In oktober van het jaar van zijn afstuderen begon Sluyterman in een primitieve Delftse werkplaats, (die in december van hetzelfde jaar werd overgebracht naar het kantoor van de Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij in Den Haag) met onderzoek naar de verbranding van bepaalde oliesoorten. Hij wordt beschouwd als de pionier van het wetenschappelijk onderzoek bij Shell. Hij speelde een grote rol bij de instandhouding van de historische buitenplaats

	Akerendam, waarvoor door een familielid en bewoonster een stichting in het leven werd geroepen, waaraan hij zijn vermogen naliet in 1946. (zie: www.fondssluytermanvanloo.nl)
Interieur	In hoofdhuis trappenhuis met houten trap en balustrade en marmer voor onderste treden, vloer in hal en als lambrisering
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Rijksstraatweg, op ca. 50 vanaf de parallelweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op voormalige terreinen van Oud Clingendaal in een landschappelijke aanleg; onderdeel van de beboste 'horsten' op de strandwal waarop de Rijksstraatweg ligt
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek aan Rijksstraatweg; bijgebouw ten zuidoosten van het huis op ca. 70 meter
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Rijksstraatweg met auto-oprit geflankeerd door toegangshek; bijgebouw in huidige situatie vanaf Oud Clingendaal
Rooilijn	Nvt; passend in bebouwingsstructuur die op dit deel van de Rijksstraatweg (van Raaphorstlaan-Laan van Pluymestein) bestaat uit grote huizen op grote kavels zonder eenduidige roolijn of oriëntatie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering; bijgebouw in het geheel niet

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (hoofdentree in linkerzijgevel)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (hoofdvorm blokvormig)
Aantal bouwlagen	2 (deels onderkelderd)
Kapvorm	Afgeplat, omlopend schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijds met invloeden Nieuw Historiserende Stijl en Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur	Donker trasraam, afgesloten met staande strekkenlaag, die ter plaatse van vensters tot aan bakstenen lekdorpels van vensters wordt doorgezet en gevoegd met donkere voeg; natuurstenen hoekblokken; uitkragende, samengestelde rollagen; dakoverstek; bovenlichten met glas-in-lood; aan Rijksstraatweg risaliet met boven de dakvoet uitgemetseld deel met loggia en met plat dak; 'drive-trough' portiek bij hoofdentree in linkerzijgevel met gemetselde balustrade; ronde erker met balkon; rechthoekige erker met balkon en pilasters met fantasie-

	kapitelen; details in siermetselwerk; aangebouwd en bijbehorend gemetseld, ommuurd terras met trap naar tuin; dakkapellen met plat dak

Architectonische kenmerken garage annex dienstwoning

Type	Garage annex dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Richting hoofdhuis (zijde Rijksstraatweg)
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	L-vormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengestelde schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Tuiles-du-nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijdse detaillering en materialen, geen specifieke stijl
Kenmerken exterieur	Donker trasraam afgesloten met rollaag; doorlopende, uitkragende rollagen, bakstenen lekdorpels; twee rechtgesloten, dubbele garagedeuren in hout (niet meer dusdanig functionerend); leeuwenkopjes boven entrees;

Architectonische kenmerken toegangshek
Gemetselde hekpijlers en lage muurtjes met natuurstenen afdekking hoofdpijlers met daarop ‘Clingen’ en ‘Horst’. Overige onderdelen erfafscheiding en draaihekken vernieuwd.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als onderdeel van de beboste strandwal met aaneengesloten terreinen van (voormalige) buitenplaatsen
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een groot huis uit het Interbellum van architect Wouters; als voorbeeld van een bijgehorende garage annex dienstwoning/paardenstal
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar, en Clingenhorst, Oud Clingendaal en het kinderhuis in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik en vrijwel gaaf bewaarde interne structuur van het huis; vanwege de herkenbaar bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van het bijgebouw; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en

	materiaalgebruik van de hekpijlers

Rijksstraatweg 683, zie beschrijving Rijksstraatweg 681

Naam	Clingenhorst
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met koetshuis annex woning en toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met koetshuis annex woning en toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zie beschrijving 681
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Rijksstraatweg 777

Naam	Huis Dewel
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Villa
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1922
Architect	A.H. Wegerif
Bijzonderheden/ opmerkingen	Huis genoemd naar opdrachtgever G. de Wel. *Over de architect* Ahazverus Hendrikus (Henk) Wegerif (1888 Apeldoorn - 1963 Wassenaar) heeft een omvangrijk, herkenbaar en nationaal gewaardeerd oeuvre van met name woonhuizen gebouwd. Onder zijn opdrachtgevers bevonden zich onder meer de directeur van het bierconcern Heineken (huis Regenboog, Noordwijk aan zee, 1931) en de directeur van de Gist- en Spiritusfabriek te Delft (huis Solheim, Delft, 1932). Hij werd in het bedrijf van zijn vader opgeleid als timmerman. Na een paar jaar werken bij verschillende architectenbureaus reisde hij op 20-jarige leeftijd een jaar door de VS. Zijn succesvolle bureau startte hij vervolgens al op 21-jarige leeftijd in Apeldoorn, alwaar hij ook in 1912 zijn eerste eigen woonhuis, genaamd De Pasch, bouwde. Zijn omvangrijke oeuvre in Apeldoorn heeft een belangrijk stempel gedrukt op de architectuur van enkele buurten aldaar. Vanaf 1917 bouwde hij ook in Wassenaar, waar hij al snel zoveel opdrachten verwierf dat hij in 1925 besloot om naar Wassenaar te verhuizen. Zijn eerste opdracht in Wassenaar was een huis aan Hertelaan 7 in 1917. In 1922 volgde Huis Dewel aan de Rijksstraatweg 777. In de jaren twintig volgde onder meer Rust en Vreugdlaan 14 (1924), Backershagenlaan 52 (1925), Sophialaan 2 (1926) en Villa Lutkie op Waldeck Pyrmontlaan 11 (1927). Hij bouwde in 1925 zijn eigen woonhuis met atelier, eveneens genaamd De Pasch (Van Bergenlaan 7), en wel op een hoge duintop in Rijksdorp – even ten noordoosten van De Witte Hoogt. Wegerif bouwde overigens ook buiten Wassenaar, zoals de Willemsparkflat in Den Haag uit 1928-1931. In de voor de bouw moeilijke periode van de jaren dertig en veertig hield Wegerif zich vooral bezig met filmdecors en publicaties. Mede dankzij deze laatste hebben Wegerifs denkbeelden over architectuur invloed gehad op de Nederlandse architectuur. Wegerif heeft veel woonhuizen gebaseerd op de

	Engelse landhuisstijl, maar zijn werken uit de jaren twintig vertonen een duidelijke invloed van het functionalisme. De zakelijke stijl van Van Bergenlaan 7 met toepassing van het platte dak, stalen ramen en principes zoals licht, openheid en een functionele relatie tussen interne indeling en gevelindeling is hiervan een belangrijk voorbeeld. De Witte Hoogt vertoont grote overeenkomsten met het eigen woonhuis, ook in de detaillering van de vensters. Ook na de oorlog verwierf Wegerif verschillende opdrachten in Wassenaar, zoals Lijsterlaan 7 (1950), Schouwweg 65a (1953) en Konijnenlaan 45a (1956, gesloopt).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Rijksstraatweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf, (relatief) diepe achtertuin
Ontsluiting	Aan straat via auto-oprit
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2 (souterrain)
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl (expressionisme)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Huis met souterrain, bel etage en kapverdieping; rechts driezijdige erker over twee bouwlagen met kap; riet tot verschillende hoogten doorgetrokken (verschillende dakschilden en hoogten dakvoet); aan voorzijde erker-achtige uitbouw onder rieten schildkap met natuurstenen kolommen en muurdammen; eronder basis in blokverband; rondboogvormige deur; rietgedekte dakkapellen met schildkapjes; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de

	beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum van architect Wegerif
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Rijksstraatweg 793

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	Van Baak en Wiersma
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op hoek met Van Bommellaan; Gebouwd in opdracht van mevrouw F.M. Nieuwenhuijs door architectenbureau Van Baak en Wiersma. De Van Bommellaan is aangelegd in 1926, bouw huizen vanaf die tijd; laan vernoemd naar adellijke familie Van Bemmel, eigenaars van kasteel Persijn. Naar dit kasteel is de wijk Persijn genoemd. Persijn is een woonwijkje dat ligt tussen Rijksstraatweg-Kerkehout-de polder en landgoed Langenhorst. Van Baak & Wiersma ontwierpen ook Van Bommellaan 14-16 in dezelfde tijd en de drie dubbele woonhuizen op Van Bommellaan 2;4; 6;8; 10;12. *Over Persijn* Persijn is een kleine woonwijk tussen het Kerkehout en de buitenplaats Langenhorst, ten zuiden van de Rijksstraatweg. De buurt is genoemd naar kasteel Persijn, dat ten zuidoosten van de buurt lag. Van het 16de-eeuwse huis of kasteel Persijn zijn nog ondergronds restanten aanwezig en ook herinneren een aantal watergangen aan de historie van Persijn. De bebouwing bestaat uit overwegend vrijstaande woonhuizen en dubbele woonhuizen uit het Interbellum.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg, op hoek Van Bommellaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; gemetselde erfafscheiding aan Rijksstraatweg met toegangspad naar woning; hoger gelegen dan straat
Ontsluiting	Toegangspad naar hoofdentree aan Van Bommellaan, aan straat geflankeerd door gemetselde hekpijlers
Rooilijn	Ongeveer in lijn met bebouwing ten noorden aan Rijksstraatweg en in rooilijn Van Bommelaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Van Bommellaan
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld: hoofdkap tentdak met aan voorzijde uitbouw onder schildkap
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Siermetselwerk in uitkragend werk en donkere stenen; bakstenen lekdorpels; gekleurd glas-in-lood ter plaatse van traplichten; entreeportiek met kunststenen luifel; erkers; dakoverstek; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende waarde; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum met typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Rijksstraatweg 799

Naam	Persijnshoek
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op hoek met Persijnlaan. Naam op gevel aan Rijksstraatweg-zijde. Met hekpijlers, voorzien van voor Van Lindonk typerende huisnummerplaat aan Persijnlaan. *Over Persijn* Persijn is een kleine woonwijk tussen het Kerkehout en de buitenplaats Langenhorst, ten zuiden van de Rijksstraatweg. De buurt is genoemd naar kasteel Persijn, dat ten zuidoosten van de buurt lag. Van het 16de-eeuwse huis of kasteel Persijn zijn nog ondergronds restanten aanwezig en ook herinneren een aantal watergangen aan de historie van Persijn. De bebouwing bestaat uit overwegend vrijstaande woonhuizen en dubbele woonhuizen uit het Interbellum. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk

	behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Rijksstraatweg, op hoek met de Persijnlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf, op hoger gelegen terrein
Ontsluiting	Auto-oprit vanaf Persijnlaan, geflankeerd door gemetselde hekpijlers met huisnummer- en naamplaat
Rooilijn	Ongeveer in lijn met bebouwing aan Rijksstraatweg en Persijnlaan; geen eenduidige voorgevelrooilijn aanwezig
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken villa

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Persijnlaan
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld: hoofdkap tentdak met uitbouwen onder schildkap
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aangebouwde garage onder lagere schildkap met typerende Van Lindonk garage-deuren; rondboogvormig entreeportiek; horizontale, uitkragende rollaag; dakoverstek; bakstenen

	lekdorpels; gemetselde schoorsteen in siermetselwerk; met leien gedekte, segmentboogvormige dakkapellen

Architectonische kenmerken hekpijlers
Gemetselde hekpijlers in typerende Van Lindonk-detaillering en met ijzeren naam- en nummerplaten.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende waarde; vanwege de hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum van architect Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Rozensteinstraat 15-73; 68-72

Naam	Nvt (complex 2 woningbouwstichting Oostdorp)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3 woningbouwblokken
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Twee woningbouwblokken in elkaars verlengde aan de onevenzijde; één blok aan de kopse zijde van het wigvormige plantsoen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	A. Broese van Groenou
Bijzonderheden/ opmerkingen	Drie woningbouwblokken tot stand gekomen in opdracht van de Wassenaarse woningbouwvereniging en naar ontwerp van Broese van Groenou. *Over de woningbouwstichting/Oostdorp* In 1912 werd op initiatief van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande de Wassenaarsche Bouwvereeniging opgericht. Deze vereniging was de eerste woningbouwvereniging van Wassenaar; in 1919 volgde de Woningbouwvereniging St. Willibrordus, opgericht door de r.-k. Volksbond. Onder de bestuursleden van de Wassenaarsche Bouwvereeniging van het eerste uur bevonden zich de architecten A. Broese van Groenou (secretaris) en J.Th. Wouters (vice-voorzitter). De noodzaak voor de bouw van goedkope, maar goede woningen werd acuut door de ontwikkeling van de villaparken op de voormalige buitenplaatsen. Voor de bouwvakkers en bedienend personeel was huisvesting nodig, maar ook voor de tuinknechts en schippers/werklieden van de bollenvelden, de haven en de gasfabriek. De Vereeniging kon al snel bij elkaar circa 7 hectare grond aankopen van kwekers ten noordwesten van de Oostdorperweg, waaronder de gronden genaamd De Hallekens. In 1913 ontwierp Broese van Groenou (1880-1961) een plan voor 49 arbeiderswoningen met twee winkels inclusief een poortgebouw aan de Oostdorperweg/Rozensteinstraat/ Hallekensstraat/Bloemluststraat (complex 1). Broese van Groenou ontwierp ook het tweede complex aan de Rozensteinstraat in 1918. Voor de bouw van het derde complex in 1924 aan de Bloemluststraat, Schulpplein en Schulpstraat werd Broese van Groenou niet gevraagd, omdat er bezuinigd moest worden op de bouwkosten. Ook de complexen 4 tot en met 8 werden niet door Broese van Groenou ontworpen. Met uitzondering van complex 2 en 3 is alle sociale woningbouw van Oostdorp in 2010 aangewezen als gemeentelijk monument.

	Over de architect Architect Ir. Adolf (Dolf) Broese van Groenou (1880-1961) was van 1912 tot 1915 secretaris van de Wassenaarsche Bouwvereeniging was. Hij bouwde voornamelijk landhuizen en villa's, waarbij vaak (aangetrouwde) familieleden als opdrachtgever optraden, zoals het als rijksmonument beschermde landhuis Duinauwe voor zijn schoonmoeder R.J. Holle-Motman in 1908. Hij bouwde zijn eigen woonhuis op de Groen van Prinstererlaan 1. Zijn woonhuisontwerpen tot ongeveer 1920 vertonen een speelse combinatie van Berlagiaanse invloeden met elementen van de Tudor-landhuisstijl. In zijn relatief kleine oeuvre nemen de arbeiderswoningen in Oostdorp en Kerkehout uit de periode 1913-1919 een opvallende plaats in. Behalve in Wassenaar ontwierp hij ook voor tuindorp 't Lansink in Hengelo (O) in opdracht van De Hengelosche Bouwvereniging, Gebr. Stork N.V., Dikkers en Co. en Nederlandsche katoenspinnerij De Monchy. 't Lansink uit 1911 behoort samen met Heyplaat te Rotterdam tot de oudste tuindorpen van Nederland. De eerste fase van de sociale woningbouw van Oostdorp uit 1913 past ook in dit rijtje. Zijn voorliefde voor aansprekende details maakte Broese van Groenou een dure architect voor een woningbouwvereniging. Bovendien ontving hij een stevig honorarium voor zijn tekeningen. Maar liefst twintig plannen die hij in 1917 maakte voor Kerkehout bleven vanwege de hoge bouwkosten onuitgevoerd. Over Oostdorp De wijk Oostdorp wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit in oorsprong agrarische gebied heeft zich vanaf 1912 ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw en één school. Oostdorp bestond voor de komst van de woningbouw uit een gebied, dat gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinen en was er kruiden- en rozenteelt. De straatnamen in het als eerste bebouwde deel van Oostdorp verwijzen naar de geschiedenis van Oostdorp, namelijk naar de gronden de Hallekens en naar twee boerderijen, namelijk Bloemlust, van welke de eigenaar, de bloembollenkweker Johannes Ruygrok grond ter beschikking stelde (de boerderij is nog steeds aanwezig op Oostdorperweg 27-29) en boerderij Rozenstein (gelegen op Hoge Klei 1). Het stedenbouwkundige plan voor Oostdorp is

	gebaseerd op de bij aanvang van de ontwikkeling bestaande verkavelingsrichting van sloten, wegen en windsingels en is in fasen tot standgekomen. De Rozensteinstraat is in 1918 aangelegd en vernoemd naar de boerderij Rozenstein (Hoge Klei 1)
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ligging aan de zuidzijde van de Rozensteinstraat met een blokje van drie woningen als noordelijke begrenzing van het wigvormige plantsoen. Het plantsoen dankt zijn ontstaan aan een knik in de straat ter hoogte van de St.-Willibrordusstraat. Doordat de bebouwing aan de noordzijde de knik niet volgt, is een wigvormige restruimte ontstaan die als plantsoen is ingericht.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De blokken liggen met de nok evenwijdig aan de straat; het kleine blokje ligt evenwijdig aan de kopse kant van het plantsoen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	De woningen op Rozensteinstraat 15-47 hebben geen voortuinen; alleen (relatief diepe) achtertuinen met een achterom; Op Rozensteinstraat 49-73 liggen ondiepe voortuinen en (iets minder diepe) achtertuinen met een achterom; De woningen op Rozensteinstraat 68-72 hebben een zeer ondiep voorerf, achtertuinen tot aan de Kasstraat en een heg langs de straatzijde (zijde Rozensteinstraat)
Ontsluiting	Alle woningen zijn grondgebonden (voordeur aan straatzijde)
Rooilijn	De rooilijn is licht verspringend per bouwblok
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken Rozensteinstraat 15-73

Type	Woningbouwblokken (rijtjes woningen)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Zadel- en schilddaken
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse invloeden
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Speelse hoofdvorm door variatie in goothoogten en delen met dwarskappen; hogere accenten op de hoeken die risaleren; topgevels met vlechtingen; entrees bestaande uit een deur, bovenlicht en zijlicht; lekdorpels van een dubbele laag bakstenen met uitgemetselde kopse stenen eronder; uitgemetselde strekkenlagen ter plaatse

	van einde trasraam/lekdorpels; boven vensters/entrees rechte rollaag gecombineerd met een ontlastingsboog; houten gootlijsten en houten klossen; ramen en deuren vernieuwd

Architectonische kenmerken Rozensteinstraat 68-72

Type	Woningbouwblokken (drie onder één kap)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap met haaks ingrijpende steekkappen (zadeldaken)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met eigentijdse invloeden
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Risalerende topgevels met vlechtingen en uitgemetselde 'schouders'; entrees bestaande uit een deur met bovenlicht; lekdorpels van een dubbele laag bakstenen; uitgemetselde strekkenlagen ter plaatse van einde trasraam/lekdorpels; boven vensters/entrees rechte rollaag gecombineerd met een ontlastingsboog; houten gootlijsten en houten klossen; ramen en deuren vernieuwd

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde aan de Rozensteinstraat en als beeldondersteunend in de wijk
Object: ensemblewaarde	Vanwege de samenhang, zowel in visueel als in stedenbouwkundig opzicht van de complexonderdelen onderling en vanwege de rol van het complex binnen de wijk
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van A. Broese van Groenou; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, eigentijds en typerend materiaalgebruik en redelijk gaaf bewaarde detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en de typologische en sociaal-culturele ontwikkeling in het bijzonder; als onderdeel van en ter herinnering aan de geschiedenis van de Wassenaarsche Bouwvereeniging (nu: Wassenaarse Bouwstichting); vanwege de sociaal-culturele en functionele samenhang van de sociale woningbouw in Oostdorp

Gaafheid (verwachting)	In hoofdvorm en in detaillering redelijk gaaf bewaard
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als sociale woningbouw

Rozensteinstraat 68-72, onderdeel van complex, zie voor beschrijving Rozensteinstraat 15-73

Naam	Nvt (complex 2 woningbouwstichting Oostdorp)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1 woningbouwblok
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Eén woningbouwblokk aan de kopse zijde van het wigvormige plantsoen, onderdeel van complex
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	A. Broese van Groenou

Ruigelaan 1

Naam	Ruigekant
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Langhuisboerderij met paardenstal/hooischuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Langhuisboerderij met bedrijfsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1947
Architect	A. Bontenbal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap in de Ruigelaansche en Zonneveldsche polder; op ruim 200 meter vanaf de Oostdorperweg; onderdeel van het boerderijenlint aan de westelijke zijde van de Oostdorperweg tussen Kokshornlaan en Hogeboomseweg, (gelegen aan insteekweg); binnen dit zeer hoog gewaardeerde boerderijenlint, bevindt zich een aantal van rijkswege beschermde boerderijen. Wederopbouwboerderij. In voorgevel terracotta gevelsteen met Hollandse leeuw en jaartal 1947. *Over de architect* Arie Bontenbal (1896-1972), geboren te Bleijswijk, werd opgeleid als bouwkundig tekenaar. In 1921 werd hij tijdelijk tekenaar van de chef Gemeentewerken van Wassenaar. Een van zijn eerst eigen ontwerpen was een bollenschuur (1923) achter een bestaand woonhuis aan Oostdorperweg 159. Ondanks aangebrachte wijzigingen en opname in een bedrijfspand verwijst de schuur nog steeds naar de bloembollencultuur in het agrarische verleden van Wassenaar. Als lid van de Nederlandse Protestanten Bond ontwierp hij in 1924 aan de Lange Kerkdam 46 een kerk voor dit genootschap. Het gebouw kreeg een eenvoudige hoofdvorm met een hoog leien gedekt zadeldak; het is sterk verbouwd. In 1926 volgde de benoeming tot gemeentearchitect van Wassenaar, hetgeen betekende dat Bontenbal tot 1945 alle openbare gebouwen in de gemeente zou ontwerpen, zoals in 1926 op de hoek Johan de Wittstraat / Van Zuylen van Nijeveltstraat een politiebureau annex brandweerkazerne. Hij bouwde ook veel scholen, zoals aan de Araweg 8 in 1927 en in 1931/32 de Christelijke Fröbelschool aan de Johan de Wittstraat. Bontenbal had ook grote belangstelling voor bouw van landhuizen. Hij ontwierp er

	verschillende, in Wassenaar maar ook in Aerdenhout, Oosterbeek, Arnhem, De Steeg en Bussum. Met zijn talloze beschrijvingen van voorbeelden en van eigen werk in diverse publicaties leverde hij een belangrijke bijdrage van het verspreiden van de zogeheten nieuwe landhuisarchitectuur. Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Bontenbal in Wassenaar zowel het Bevrijdingsmonument aan de Lus (1945-1946) als het Wilhelminamonument (1950) aan de Kerkstraat (hoek Storm van 's-Gravesandeweg). Zijn meeste aandacht ging echter uit naar het herstel van de verwoeste boerderijen in Zeeland en de Wieringermeer, maar ook aan de Ruigelaan 1. Bontenbal bleef tot zijn pensionering architect bij de Rijksgebouwendienst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen aan de doodlopende, smalle Ruigelaan, haaks op Oostdorperweg gelegen; onderdeel van boerderijenlint
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De schuur staat achter hoofdgebouw met noklijn haaks op hoofdgebouw
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voortuin; erfindeling gewijzigd
Ontsluiting	Oorspronkelijk ontsluiting aan linkerzijde erf; nieuwe ontsluiting gemaakt
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken langhuisboerderij

Type	Langhuisboerderij
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks op straat
Hoofdvorm	Staafvormig (achterhuis breder dan voorhuis)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (voorhuis hogere goothoogte dan stalgedeelte)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme (Wederopbouwarchitectuur)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevel als tuitgevel met 'schouders' uitgevoerd; Y-vormige staafankers; links entree met houten omlijsting; vensters zijgevel met ontlastingsbogen; voorgevel met strekken; houten ramen in woonhuis; betonnen stalramen

Architectonische kenmerken schuur
Achter boerderij gelegen houten schuur met zadeldak, gedekt met rode pannen, zoals op hoofdgebouw.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Als structuurondersteunend onderdeel van de historische bebouwingsstructuur; vanwege de ligging in het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap; als onderdeel van het historische en cultuurhistorisch en landschappelijk gezien zeer waardevolle boerderijenlint; vanwege de ligging op de grens van de hoger gelegen strandwal en lager gelegen strandvlakten en daarmee deze overgang markerend
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de boerderij en schuur; vanwege de historisch-ruimtelijke relatie met de overige, eveneens nabijgelegen en deels van rijkswege beschermde boerderijen in het boerderijenlint
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie als herkenbaar voorbeeld van een karakteristiek agrarisch hoofd- en bijgebouw in een typerende stijl voor de Wederopbouwperiode; als onderdeel van het oeuvre van architect Bontenbal
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van de Oostdorperweg en de agrarische geschiedenis in het bijzonder; als onderdeel van de geschiedenis van Tweede Wereldoorlog en de daaropvolgende Wederopbouwperiode
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van de functie en de typologie

Rust en Vreugdlaan 3, 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbele arbeiderswoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbele arbeiderswoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1912
Architect	P. Musly (waarschijnlijk)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dubbele dienstwoning, in 1912 gebouwd in opdracht van of door J.J. Musly (niet goed leesbaar op bouwtekening) 'op een perseel van Bakkershagen'. De bouw behoort tot de ontwikkelingen op Backershagen, waarbij O.F. Weise in 1910 grote terreinen kocht van de toenmalige eigenaresse van Backershagen, prinses Marie von Wied, waarop in de jaren daarna Meyland (Backershagenlaan 19) en Wiltzangk (Rust en Vreugdlaan 5) werden aangelegd. Beide zijn inmiddels beschermd als rijksmonument onder nummer 524553 resp. 524487. De verkaveling van Backershagen schaart zich in een reeks van verkavelingen waarbij relatief kleine (buiten)plaatsen na 1910 op voormalige terreinen van prins Frederik/prinses Marie tot stand kwamen, zoals Villa Ruys, Wiltzangk, Ivecke, Meyland etc., een ontwikkeling die op zijn beurt onderdeel uitmaakt van een algemeen gegeven van verkaveling van buitenplaatsen, zoals bijvoorbeeld Oud-Clingendaal waarop onder meer in 1914 Maarheeze werd gebouwd of Terveken op Wiltrust. De arbeiderswoningen zijn verscheidene keren verbouwd; de laatste verbouwingen stammen uit 2011/12, waarbij de woningen symmetrisch, aan beide zijden, zijn uitgebouwd over twee bouwlagen met kap. Ondanks de symmetrische aanpak betekent dit een substantiële wijziging in het hoofdvolume.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog, nader onderzoek in 2013: vanwege functie als dienstwoning (waarschijnlijk behorend bij Meyland of Wiltzangk) als onderdeel van de ontwikkeling van de buitenplaatsen score 3: hoog.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Rust en Vreugdlaan gelegen, in de bocht met de Menkenlaan, op ca. 40 meter van de laan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Omringd door parkbos
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Op ca. 125 meter van het hoofdhuis van Wiltzangk

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf de laan via bruggen over watergang
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbele dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Twee staafvormige volumes evenwijdig aan elkaar
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldaken met zakgoot
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp voorgevels met twee vensters en uiterst links en rechts voordeuren; van oorspronkelijke indeling van ramen, T-vensters met vierdelige bovenramen, vierruits bovenramen behouden; deuren tweedelig (boerendeur) met bovendeur met ruiten (oorspronkelijk concept behouden); op verdieping een vierdelig, breed venster; lekdorpels en lateien in schoon werk

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de buitenplaats-structuur van buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging tussen de complex historische buitenplaatsen Meyland en Wiltzangk en hun bijbehorende landschappelijke aanleg; als onderdeel van een aaneengesloten reeks van buitenplaatsen
Object: ensemblewaarde	Als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van de historische buitenplaatsen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudige, dubbele dienstwoning
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaarheid van de

	oorspronkelijke hoofdvorm en gaaf bewaarde indeling van de voorgevels

Rust en Vreugdlaan 7

Naam	Ivecke
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Koetshuis met paardenstal annex garage met bovenwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Koetshuis met paardenstal annex garage met bovenwoning
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoek Menkenlaan-Rust en Vreugdlaan Behorend tot Ivecke en tegelijk gebouwd door dezelfde architect en in opdracht van A.F.J. van Hattum. Ivecke is onder registratienummer 524523 beschermd als historische buitenplaats met als beschermde onderdelen het huis, toegangshek, tuin- en parkaanleg en een speelhuisje. Het terrein waarop Ivecke is aangelegd is rond 1912 aangekocht door Adrianus Frederikus Johannes van Hattum van de toenmalige eigenaresse van Backershagen, prinses Marie von Wied. De parkaanleg dateert uit de tijd van Cornelis Backer, eind 18de eeuw en uit de tijd van prins Frederik, midden 19de eeuw. Ivecke schaart zich in een reeks van relatief kleine (buiten)plaatsen van na 1910 op voormalige terreinen van prins Frederik/prinses Marie tot stand kwamen, zoals Villa Ruys, Wiltzangk, Meyland etc., een ontwikkeling die op zijn beurt onderdeel uitmaakt van een algemeen gegeven van verkaveling van buitenplaatsen, zoals bijvoorbeeld Oud-Clingendaal waarop onder meer in 1914 Maarheeze werd gebouwd of Terveken op Wiltrust. In 1951, 1974 en 1980 verbouwd, waarbij in 1951 de functie veranderde naar (geheel) wonen en inrijdeuren van koetshuis verwijderd zijn en bij de verbouwingen uit 1974 en 1980 met name de zuidwestgevels sterk gewijzigd zijn. Inrijdeuren garage herplaatst als ‘tuinpoort’. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo’n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3, herenhuis aan Laan van Hoogwolde 2), maar is ook de grondlegger van de collectie

	van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). In 1905 ontwierp Van der Mark voor Th. Knijnenburg een woonhuis met in het achterste gedeelte twee koeienstallen op Oostdorperweg 104. Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Rust en Vreugdlaan, op de hoek met de Menkenlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In het parkbos van Ivecke
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Op ca. 150 meter ten noordoosten van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door parkbos
Ontsluiting	Vanaf de Rust en Vreugdlaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Koetshuis met paardenstal annex garage met bovenwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	2 geknikte schilddaken
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Getoogde entree met omlijsting uit 1951, ter plaatse van inrijdeur koetshuis; houten, roedenverdeelde ramen; aangekapte dakkapellen met roedenverdeelde houten ramen; keperboogvormig hooiluik met keperboogvormige luiken (opengezet en raam in opening gezet) gemetselde schoorstenen met basis aan grond; gemetselde schoorstenen op daknok

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van Clingenbosch en binnen een gebied met

	buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging op de landschappelijk ingerichte, complex historische buitenplaats Ivecke; als onderdeel van een aaneengesloten reeks historische buitenplaatsen op de terreinen van Backershagen, namelijk Meyland, Wiltzangk en Ivecke en hun bijbehorende landschappelijke aanleg
Object: ensemblewaarde	Als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van de historische buitenplaats Ivecke
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een koetshuis met paardenstal annex garage met bovenwoning; als onderdeel van Ivecke; als onderdeel van het oeuvre van de Wassenaarse architect Van der Mark
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm; vanwege de gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van de dakkapellen

Rust en Vreugdlaan 9

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis met via twee tuinmuren met open binnenplaats aangebouwde dienstwoning en garage en bijbehorend terras
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met via twee tuinmuren met open binnenplaats aangebouwde dienstwoning en garage en bijbehorend terras
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1961
Architect	W. Hamdorff
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het huis is in 1961 ontworpen door architectenbureau W. Hamdorff uit Laren (’t Gooi) in opdracht van Otto Frederik Weise (1884, Rotterdam-1974, Den Haag) op Meyland. In 1963 liet Weise de Wassenaarse architect H.W. van Lindonk wijzigingen doorvoeren aan de dakkapellen (vorm van kapjes gewijzigd, geen dakkapellen bij/af). Meyland werd rond 1912 door O.F. Weise gebouwd. Meyland is als complex historische buitenplaats, geadresseerd Backershagenlaan 19, 17 en 21, beschermd onder complexnummer 524553. Beschermde onderdelen: huis, tuinaanleg met tuinsieraden, muur, hondenhok, portierswoning, koetshuis/dienstwoning, toegangsbrug, tennishuisje. Voor de beschrijving: zie aldaar. Meyland schaart zich in de uitgebreide rij van relatief kleine (buiten)plaatsen die na 1910 op voormalige terreinen van prins Frederik/prinses Marie tot stand kwamen, zoals Villa Ruys, Wiltzangk, Ivecke, Terveken etc., een ontwikkeling die op zijn beurt onderdeel uitmaakt van een algemeen gegeven van verkaveling van buitenplaatsen, zoals bijvoorbeeld Oud-Clingendaal waarop onder meer in 1914 Maarheeze werd gebouwd. *Over de architect* Wouter Christiaan Hamdorff (1890-1965), geboren en getogen in Laren (’t Gooi), vestigde zich in 1918 als zelfstandig architect. Hij verwierf al snel talrijke opdrachten en ontwierp in een Expressionistische landhuisstijl die ook wel Larense School wordt genoemd (naar varianten van het Expressionisme elders in het land, zoals Amsterdamse – en Bergense School) – totaal schreef hij zo’n 250 landhuizen op zijn naam. Een groot aantal kent bescherming als monument. Zijn naoorlogse landhuisarchitectuur is eenvoudiger, zonder ornament en gericht op regionale tradities.

	Hij ontwierp rond 1956 Singer en het stuwencomplex bij Hagestein (in procedure voor bescherming als wederopbouwmonument)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Rust en Vreugdlaan gelegen, op ca. 70 meter van de laan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Omringd door parkbos, tuinaanleg en weilanden van Meyland; aansluitend aan terreinen van Wiltzangk
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Op ca. 125 meter van het hoofdhuis van Meyland; dienstwoning is via muren met hoofdhuis verbonden
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; in tuin kassen; aansluitend aan terreinen van Wiltzangk en Meyland; aangebouwd terras met trap naar tuin
Ontsluiting	Vanaf de laan via brug over watergang en oprijlaan naar achtererf met aan hoofdvolume gebouwde garage
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis met via twee tuinmuren met open binnenplaats aangebouwde dienstwoning en garage en bijbehorend terras
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (langsgevel aan straat, toegang aan noordzijde)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	U-vormig complex; hoofdhuis L-vormig; dienstwoning L-vormig
Aantal bouwlagen	2 / 1
Kapvorm	Schilddaken
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen
Materialen gevels	Baksteen (donker trasraam, gele steen voor opgaand werk)
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	U-vormig huis met hoofdhuis aan straatzijde in twee bouwlagen met daarachter L-vormig dienstgebouw in één bouwlaag; tussenlid bestaande uit bijkeuken met lessenaarsdak en binnenplaats met twee muren en poortjes; aangekapte en met leien gedekte dakkapellen; overkappingen ter plaatse van entree en bij garage; ijzeren balkonhek; stalen, roedenverdeelde ramen; bakstenen lekdorpels; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de reeks van buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging tussen de complex historische buitenplaatsen Meyland en Wiltzangk en hun bijbehorende landschappelijke aanleg; als onderdeel van een aaneengesloten reeks van buitenplaatsen; als onderdeel van Meyland
Object: ensemblewaarde	Als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van de historische buitenplaatsen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een naoorlogs landhuis uit het oeuvre van de nationaal werkende en faam genietende architect Hamdorff
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen en Meyland in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Santhorstlaan 1, zie beschrijving Zijllaan 6-12, 1-37, Santhorstlaan 1

Santhorstlaan 2-16; 3-21

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Ensemble van geschakelde woonhuizen van 2 en 4-onder-1-kapwoningen (middenstandswoningen)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	7
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Aan oneven zijde: 4 bouwblokken Aan even zijde: 3 bouwblokken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op Zijllaan 6-12, Santhorstlaan 1 en Zijllaan 1-37 realiseerde Van de Wall eveneens een project van dubbele en 3-onder-1-kap woningen. Het project werd uitgevoerd in opdracht van de lokale aannemer A.C. Leijen. Aan de Zijllaan en de Santhorstlaan staan oude, gietijzeren straatlantaarns. *Over Deijleroord* Het gebied was oorspronkelijk tot aan 1920 geheel in gebruik voor agrarische doeleinden. Het stedenbouwkundige plan is grotendeels gebaseerd op de oorspronkelijke (water)wegenstructuur in combinatie met de plannen van Mutters en Dudok. Het uiteindelijke ontwerp is uitgewerkt door bureau Froger. In 1923 is door J. Mutters een stedenbouwkundig plan gemaakt voor de ontwikkeling van het gebied, dat in 1926 werd aangenomen maar grotendeels niet werd uitgevoerd. Zijn plan bevatte het tracé van de trambaan van Den Haag naar Leiden en de Lus, de keerlus voor de tram. De trambaan is ten oosten van de Middelweg aangelegd. In 1937 ontwierp W.M. Dudok een aangepaste versie van het plan van Mutters. In dit plan veranderde het bestaande tracé van de Middelweg: de Middelweg werd rechtdoor getrokken tot aan de Clematislaan en de hoofdroute werd gevormd door de Deijlerweg, die het tracé van de trambaan volgde. Hierdoor werd de Middelweg van hoofdroute nevenroute. De stedebouwkundige aanleg van Deijleroord kwam grotendeels vóór de Tweede Wereldoorlog tot stand. De bebouwing is grotendeels tot stand gekomen in de periode van 1923 tot begin jaren vijftig. De vooroorlogse bebouwing in het westelijke, zuidelijke, zuidoostelijke en noordoostelijke deel van Hofcamp (rond Van Zuylen van Nijeveltstraat/Deijlerweg), maar ook de Wederopbouwarchitectuur binnen die gebiedsdelen (zoals bijvoorbeeld Deijlerweg 10-26 uit 1951) kent een grote homogeniteit. De bebouwing bestaat overwegend uit rijtjes

	woningen van twee bouwlagen met een kap (veelal zadeldak) evenwijdig aan de straat. Het zijn grondgebonden woningen met voor- en achtertuinen. Tegenover het wijkcentrum, langs de Fabritiuslaan, ligt een dubbele groenstrook met vijverpartij. Dit water is een restant van een vaarsloot. Deze vaarsloot stond in verbinding met een verlengde van het Havenkanaal ten oosten van de Zijlwetering. Via deze vaarsloot waren de boerderijen Middelweg en Deijleroord met de Zijlwatering verbonden. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) raakte tijdens een studiereis door Engeland gefascineerd door de landhuizen. Hij vestigde zich in 1913 als architect in Wassenaar en specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen in Engelse landhuisstijl en de stijl van de Engelse 'cottages'. Hij bouwde tot ver in de jaren vijftig en schreef meer dan 40 projecten in Wassenaar op zijn naam. Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 61 huisnummer 19, 21, 43 en 59. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van bebouwingsstructuur van evenwijdig aan weg gelegen rijtjeswoningen van twee bouwlagen met kap
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Vrijstaande bouwblokken op regelmatige afstand van elkaar en vaste afstanden tot de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; enkele woningen met autooprit en garage langszij; in huidige situatie zijn sommige voortuinen bestraat tbv parkeren van auto
Ontsluiting	Aan straatzijde via voorerf
Rooilijn	In rooilijn gelegen

Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Santhorstlaan
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Blok- en staafvormig (samengesteld)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak met steekkappen ter plaatse van risalerende delen
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen – schoon werk en ruw gepleisterd
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Schilderachtig 'Engels' geheel door combinatie van schoon werk en ruw pleisterwerk, zowel in plint versus opgaand werk als in details zoals rollagen en lekdorpels in schoon werk; geveldelen in houten potdekselwerk, gemetselde schoorstenen, entreeportieken met tudorboog

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Santhorstlaan en de grote homogeniteit in het ontwerp en samenhang in het stedebouwkundige concept
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele, visuele en ontwerptechnische relatie tussen de verschillende bouwblokken onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van middenstandswoningen in Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het oeuvre van architect Van de Wall; als typerende voorbeelden voor geschakelde woningen voor middenstand voor de bouwtijd; vanwege de typerende detaillering voor bouwtijd en bouwstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar; als voorbeeld van een ontwikkelingsproject van middenstandswoningen door een lokale aannemer
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde structuur en hoofdvorm; vanwege de redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de hoge mate waarin het ontstaan van deze buurt afleesbaar is in de architectuur
Zeldzaamheid	Vanwege de omvang van het project

Schoolstraat 13

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Woonhuis met bedrijfsruimte
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bedrijfsruimte
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Woonhuis in 1920 verbouwd, waarbij op begane grond de gevel werd uitgebroken en een nieuwe pui geplaatst werd met links een entree voor de woning en rechts inrijdeuren voor de achterliggende werkplaats. Het werk werd uitgevoerd door de lokale aannemer A.C. Leijen. De achterliggende werkplaats is diverse keren vernieuwd en veranderd. Pand aangetast door en aangepast na brand. Gelegen naast voormalige school (Schoolstraat 9) uit 1744, gemeentelijk monument (er is geen nummer 11 in huidige situatie). *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument. *Over de architect* A.C. Leijen (1879-1960) was bouwkundige en aannemer en had een werkplaats in de Langstraat. Hij ontwikkelde ook zelf projecten. Leijen bouwde in de periode 1905-1912 onder meer Kerkstraat 80-82, Kerkstraat 90-92, Lange Kerkdam 55-57, Oostdorperweg 59, Plein 18 en Tuinpad 71-75. In 1921 bouwde hij de huizen Kerkstraat 57-59 en 61-67.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog nader onderzoek in 2010 heeft aangetoond dat aan de achterliggende werkplaats geen cultuurhistorische waarde kan worden toegekend. Waarde betreft voorste bouwdeel onder schildkap.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat. Links is er een aangebouwd ingangsportaal van één bouwlaag in de steeg tussen Schoolstraat 9 en 13, behorend tot

	nummer 9. Het bedrijfspand loopt door tot aan het erf van Berkheistraat 8.
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Onderdeel aaneengesloten bebouwing van Schoolstraat; direct aan de straat gelegen; bedrijfsgebouw met achtergevel in rooilijn nummer 9, aan bestraat erf van Berkheistraat 8.
Ontsluiting	Straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis-bedrijfspand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schildkap (gewijzigd en vernieuwd)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Getoogd venster met 6-ruits schuifraam onder strek; paneeldeur uit 1920; dubbele houten inrijdeuren met 8-ruits lichten uit 1920

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging aan de Schoolstraat in het centrum van Wassenaar; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ensemblewaarde met naast en nabij gelegen gemeentelijke- en rijksmonumenten en overige cultuurhistorisch waardevolle panden in de Schoolstraat
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudig dorpspand
Cultuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woon-werkpand in het centrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing en als bedrijfspand

Schoolstraat 14, 14a, 16

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen; detailhandel
Type	Winkel met bovenwoning (14, 14a) en woning, voorheen werkplaats/berging aan steeg (16)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Winkel met bovenwoning (14, 14a) en woning aan steeg (16)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	14, 14a: 1896(?) / 1919 / 1949 (winkelpui)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	14-14a: Bestaand woonhuis in opdracht van B. Snelderwaard in 1919 verbouwd van woonhuis naar woon-winkelpand, hierbij werden huidige voorgevel en kap gerealiseerd. Woning was bereikbaar via entree in deel met plat dak achter voorhuis. In 1949 opnieuw verbouwd in opdracht van J. Kukler, waarbij huidige pui geplaatst is en gehele breedte van het voorhuis als winkelruimte werd ingericht, uitgevoerd door H.C.J. Looijestein en Zn. Het woonhuis op nummer 16 is aan de steeg gelegen, waaraan ook 18, 20 en 22 liggen. Het pand was werk-/bergplaats van 14, 14a. Tussen 1939 en 1949 in functie gewijzigd van berging naar woning. Het pand was tot 1997 een kadastrale eenheid met 14, 14a; in dat jaar gesplitst. De steeg en deze bebouwingsstructuur is van grote historische waarde. De meeste stegen zijn inmiddels dichtgezet en de achterliggende bebouwing geamoveerd. *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat, onderdeel uitmakend van het aaneengesloten bebouwing met tussen de panden een poort met daarachter een steeg naar de achter gelegen woonhuizen (oorspronkelijk werkplaatsen)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Rechts belendend met jonge bebouwing; direct aan straat; links poort en steeg; achtertuin

Ontsluiting	Winkel aan straat; woonhuizen (van 14 en 16) in steeg
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken 14, 14a

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Voorhuis evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Geknikt schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nord
Materialen gevels	Baksteen; winkepui met gecementeerde plint en glaspui
Stijl	Overgangsarchitectuur (sober)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische winkelpui met entree in het midden en roedenverdeelde bovenlichten; houten ramen op verdieping met roedenverdeelde bovenlichten; lijstgevel met siermetselwerk met onder meer bloklijst; aan achterzijde aanbouw met plat dak (met entree woning); stootstenen

Architectonische kenmerken 16

Type	Woonhuis (oorspronkelijk bergplaats/werkplaats)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Steeg
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aanbouw onder plat dak aan achterzijde; verbonden via tussenlid met plat dak aan 14-14a; gevelindeling sterk gewijzigd

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de steeg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele relatie van het pand met de steeg en de aan de steeg gelegen woonhuizen
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de historische typologie van woonhuis met werkplaats erachter en van woon-

	winkelpand; vanwege de detaillering en indeling van de voorgevel
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar; als voorbeeld van een woon-werkpand in het centrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel uit 1919 met de winkelpui uit 1949
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 20, 22

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Woonhuis met werkplaats(en)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met werkplaats(en)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1752 (jaartal in topgevel)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1979 in opdracht van J.L. van Egmond verbouwd, na samenvoeging. Volgens samenvoegingsbesluit uit 1978 betrof het oorspronkelijk een blok met een woning en werkplaatsen. Bij de verbouwing bleef de voorgevel ongewijzigd, maar verder werden veel wijzigingen doorgevoerd, zowel in constructie, als in inwendige structuur als in gevelindeling. Volgens de tekening uit 1979 is er geen kelder aanwezig, ondanks dat het kleine venster in de voorgevel dit doet vermoeden. *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat, onderdeel uitmakend van het aaneengesloten bebouwing met tussen de panden een poort met daarachter een steeg naar de achter gelegen woonhuizen (oorspronkelijk werkplaatsen)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Links belendend met eveneens historische bebouwing, waarbij steeg is dichtgezet en bij nr 24 is getrokken; direct aan straat; rechts poort en steeg; achtertuin
Ontsluiting	Aan straat en aan steeg
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis/werkplaatsen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat/steeg
Nokrichting	Haaks

Hoofdvorm	Staafvormig (diephuis)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Poort; symmetrische 'tuit'gevel met in midden entree (deur met bovenlicht) en aan weerszijden een venster; op verdieping een venster; alle gevelopeningen met aanzet- en sluitstenen in strekken; staafankers; stoeppalen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de steeg
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele relatie van het pand met de steeg en de aan de steeg gelegen bebouwing
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de historische typologie van woonhuis met werkplaats erachter; vanwege de detaillering en indeling van de voorgevel
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar; als voorbeeld van een woon-werkpand in het centrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 24

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Diephuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (18de-eeuws)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1949 verbouwd, waarbij het poortje verbouwd is tot entree met gang van de woning en de voordeur in de voorgevel door een raam vervangen werd. In die tijd was er aan de achterzijde een keuken onder afzonderlijk zadeldak, daarachter een tuin en een schuur. Ter plaatse daarvan nu nieuwbouw. Diverse aanbouwen aan achterzijde. *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat, onderdeel uitmakend van het aaneengesloten bebouwing met tussen de panden (oorspronkelijk) een poort
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Links belendend met jonge bebouwing, rechts dichtgezete steeg, belendend met in oorsprong 18de-eeuws pand 18-22; direct aan straat; kleine achtertuin
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Voorhuis staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (kapconstructie vernieuwd)
Materialen dakbedekking	Vernieuwd (rode pannen)
Materialen gevels	Baksteen

Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevel; vlechtingen; klezoorverband; strekken; staafankers; zesruits schuifframen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de steegstructuur (ondanks dichtzetten van steeg)
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de detaillering en indeling van de voorgevel; vanwege de ouderdom
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 49

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Diephuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (18de-eeuws)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1984 linkerzijgevel gewijzigd en twee dakramen een een dakkapel toegevoegd. Hierbij ook kap en trap vernieuwd. Huidige hoofdvorm ten minste uit 1934. Huidige bouw ten minste van voor 1830. Opname 24 augustus 2012. *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat, aan de kruising met de Achterweg en Luifelbaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, achtererf; links doorgang (historisch) naar nieuwbouw van Nieuw Rijksdorp
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (zijgevels grotendeels gepleisterd en witgeschilderd; gecementeerde en zwart geschilderde plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Symmetrische voorgevel (ingezwenkte lijstgevel)

weg)	met in midden entree (deur met bovenlicht) en aan weerszijden een raam; houten schuiframen met luiken; staafankers; in rechterzijgevel nog twee oude 16-ruits schuiframen; ; diverse oude kozijnen met pen- en gatverbindingen en duivenjager; aan achterzijde aanbouw onder lessenaarsdak (ten minste uit 1934)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de steegstructuur (ondanks dichtzetten van steeg)
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de detaillering en indeling van de voorgevel; vanwege de ouderdom; vanwege de bouwhistorische waarde van diverse historische onderdelen; vanwege de typologie van diephuis (typerend voor dorpsbebouwing)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en detaillering en materiaalgebruik van met name de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 53

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Diephuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (18de-eeuws)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Verbouwingen in 1985 en rond 2006, waarbij met name de linkerzijgevel en achtergevel zijn gewijzigd, dakkapellen zijn toegevoegd en vergroot en het huis aan de achterzijde uitgebreid is (lager volume onder zadeldak). *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat, aan de kruising met de Achter de Luifelbaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand; links en rechts poort, links van nummer 55, leidend naar achtererf/tuin
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (in jaren 1990 witgeschilderde voorgevel, rechterzijgevel geschilderd, nu voorgevel schoon werk met gepleisterde en witgeschilderde plint, opnieuw gevoegd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Symmetrische tuigevel waarvan middenas

weg)	risaleert; in midden entree met paneel met ruit en diefijzer en bovenlicht; aan weerszijden een T-schuifraam; vensters onder strek; driehoekige spaarvelden; staafankers met zeer oude schieters; klezoren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de detaillering, materiaalgebruik en indeling van de voorgevel; vanwege de ouderdom; vanwege de bouwhistorische waarde van diverse historische onderdelen; vanwege de typologie van diephuis (typerend voor dorpsbebouwing)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van met name de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 55

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dwarshuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (voor 1830)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dwarshuis op kadastrale minuut aanwezig. In 1975 vond een verbouwing plaats waarbij gevels zijn gewijzigd en dakkapellen zijn toegevoegd. *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat, aan de kruising met de Achter de Luifelbaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Links vrijstaand met poort naar achtererf; rechts belendend met jongere bebouwing
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dwarshuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig voorhuis
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (voorhuis, met haaks daarop zadeldak achterhuis)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde oud-Hollandse pannen (voorhuis)
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd, aan voorzijde voorzien van schijnvoegen)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorgevel lijstgevel; linkerzijgevel tuitgevel; symmetrische voorgevel met entree in het midden en aan weerszijden vensters (deur, omlijsting en

	ramen vernieuwd); aanzet- en sluitstenen boven vensters; staafankers; houten gootlijst met klossen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de indeling van de voorgevel; vanwege de ouderdom; vanwege de bouwhistorische waarde van diverse historische onderdelen; vanwege de typologie van dwarshuis (typerend voor dorpsbebouwing)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en indeling van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 65

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dwarshuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dwarshuis (voorste deel bebouwing) met links klinkerpad met molgoot (zie foto). *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schoolstraat
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Links oprit met klinkerbestrating en molgoot
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Links vrijstaand, rechts belendend met jongere bebouwing, links oprit naar bebouwing op achtererf
Ontsluiting	Linkerzijgevel (voorhuis)
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dwarshuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde oud-Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd met grijze plint)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevel (links) tuitgevel; langsgevel aan straat met houten gootlijst en klossen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de samenhang van het historische gebruik en erfindeling met het huis
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een historische bestrating; vanwege de typologie van dwarshuis (typerend voor dorpsbebouwing); vanwege de ouderdom
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en gevelindeling van voor- en linkerzijgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van behouden bestrating

Schoolstraat 70

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1894
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen op hoek Achter de Luifelbaan Gebouwd in 1894 in opdracht van G. Boogaards (volgens gemeentelijk bouwarchief in 1912, volgens gegevens eigenaar 1894). Verbouwingen in 1982 en 2000, waarbij aan de achterzijde de kap verlengd is (plat dak boven keuken met berging vervangen door kap) en voorts met name intern wijzigingen hebben plaatsgevonden. Voor- en zijgevels hebben hun indeling behouden. *Over de Schoolstraat* De Schoolstraat werd aanvankelijk Ooststraat genoemd en staat vanaf 1899 bekend als Schoolstraat – vernoemd naar de scholen die hier van oudsher waren gevestigd. De straat loopt van het Plein naar de Oostdorperweg/kruising Van Zuylen van Nijeveltstraat. De pastorie op nummer 2 en het woonhuis op nummer 5 zijn rijksmonument. De nummers 4 en 6/8, 9, 25, 27 en 29 zijn gemeentelijk monument.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Schoolstraat-Achter de Luifelbaan, op ca. 25 meter teruggelegen van de straat; ten noorden van het huis ligt een parkeerplaats
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Driehoekige voortuin; ommuurde achtertuin
Ontsluiting	In voorgevel (Schoolstraat-zijde)
Rooilijn	Teruggeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Schoolstraat
Nokrichting	Haaks op Schoolstraat; evenwijdig aan Achter de Luifelbaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Afgeplat zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (gecementeerde plint)
Stijl	Overgangsarchitectuur

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lijstgevel met schouderstukken en hoek'pinakels'; gemetselde lijst met bloktandlijst; getoogde vensters met strek; getoogde schuiframen met glas-in-lood in bovenlichten; paneeldeur met lichten, spievenster en bovenlicht; langsgevels met houten gootlijsten en klossen; gemetselde schoorsteen; rechterzijgevel blind; linkerzijgevel op 1 venster na blind

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging en de samenhang met de historische bebouwing; vanwege de hoekligging; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de indeling van de voorgevel; vanwege de typologie van diephuis (typerend voor dorpsbebouwing); als voorbeeld van een huis in de stijl van de Overgangsarchitectuur
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en indeling, materiaalgebruik en detaillering van de voor- en zijgevels
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schoolstraat 82, van Zuylen van Nijeveltstraat 245a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Woonhuis/melkhandel
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, bijgebouw 1 (1921), bijgebouw 2 (vóór 1921), muur (oorsprong vóór 1921) met toegangspoort (1943)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (vóór 1830)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het pand staat bekend als 'schelpenvissershuisje'. Hierover zijn verder geen gegevens gevonden. Het huis werd in in 1959 grotendeels vernieuwd en verbouwd tot winkel-woonhuis in opdracht van C.M. Kraan. De gevelsteen vermeldt: "M C Peters 1874 herbouwd C M Kraan 1959". Bij de herbouw werden de voorgevel en de gevel aan de Van Zuylen van Nijeveltstraat behouden, alsmede het eerste deel van de rechterzijgevel. Bij de renovatie werd de kapconstructie vernieuwd. De staafankers werden deels hergebruikt. De huidige indeling van de voorgevel met de grote winkelruit stamt mogelijk uit 1959. De schuur achter het huis (1) werd in 1921 gebouwd in opdracht van B. v.d. Barselaar als wagenloods met paardenstal. Achter deze schuur stond toen al de schuur (2) die uiterst zuidoostelijk op het perceel ligt. In 1937 werd de schuur, onder de benaming veestal, uit 1921 verbreed (deel onder verlengde dakschild) in opdracht van J. Beijersbergen. In 1943 volgde de sloop van een kleine schuur die tegen de muur aan stond en het maken van een inrijpoort aldaar, aan de zijde van de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit werk geschiedde in opdracht van J. Beijersbergen met als doel om het huis met melkhandel af te spitsen van het boerderijgedeelte met de stallen. De plannen werden getekend door architect P.W.M. van der Klaauw. Hoewel schuur 2 in oorsprong ouder is, is deze minder gaaf bewaard gebleven dan de andere. Opname op 26 maart 2010
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Schoolstraat-Van Zuylen van Nijeveltstraat-Oostdorperweg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Woonhuis op hoek, schuren en muur langs Van Zuylen van Nijeveltstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, direct aan straat, ommuurd achtererf;

	in verlengde van huis en muur twee schuren van gelijke breedte
Ontsluiting	Vanaf straat; poort; schuur 2 vanaf Van Zuylen van Nijeveltstraat
Rooilijn	Direct aan straat gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Woonhuis (diephuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks op Schoolstraat, evenwijdig aan Van Zuylen van Nijeveltstraat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevel met vlechtingen; strek boven verdiepingsvenster; staafankers; houten gootlijsten en klossen

Architectonische kenmerken bijgebouw 1

Type	Stal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Achtererf woning
Nokrichting	Evenwijdig aan Van Zuylen van Nijeveltstraat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met verlengd dakschild
Materialen dakbedekking	Rode kruispannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Blinde gevel aan Van Zuylen van Nijeveltstraat, als onderdeel van de muur; in asymmetrische voorgevel (zijde erf woning) is indeling met dubbele deur en hooiluik erboven behouden.

Architectonische kenmerken bijgebouw 2

Type	Stal
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Van Zuylen van Nijeveltstraat
Nokrichting	Evenwijdig aan Van Zuylen van Nijeveltstraat
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen / B2-blokken
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Getoogde inrijdeur aan zijde Van Zuylen van Nijeveltstraat

Architectonische kenmerken muur
Gemetselde muur tussen woonhuis en bijgebouwen. Poort uit 1943 met gecementeerde pijlers en afdekking met ezelsrug. De muur stamt uit verschillende bouwtijden.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de zeer beeldbepalende ligging; als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de ouderdom van verschillende onderdelen; vanwege de bouwhistorische waarde van diverse historische onderdelen; vanwege de typologie van diephuis (typerend voor dorpsbebouwing); vanwege de typologie van de bijgebouwen (voormalige stallen)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar; als herinnering aan de melkhandel op deze locatie
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm van het huis; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvormen van de stallen; vanwege de redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik van bijgebouw 1
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schoolstraat en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing; vanwege de afleesbaarheid van de bouwhistorie (verschillende bouwfasen zijn goed zichtbaar)

Schoutstraat 2, 4, 1-11, Deijlerweg 165, 167, Weijermanstraat 1-11, Baljuwstraat 1-7

Naam	HTM-woningen
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoningen (20 woningen in totaal)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	9
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	3 geschakelde twee-onder-een-kapwoningen (6 woningen), 2 geschakelde twee-onder-een-kapwoningen (4 woningen), 3 twee-onder-een-kapwoningen (6 woningen) en 1 maal vier-onder-een-kap met rug-aan-rug woningen (4 woningen)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	J. Polans
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dienstwoningen, 'beambtewoningen', van de in 1887 opgerichte Haagse Tramweg-Maatschappij, gebouwd bij de aanleg van de tramlijn in 1923 bij de tramremise, die in 1974 gesloopt is. Op de plaats van de remise staan nu woningen. Diverse woningen verbouwd tot sterk verbouwd, waarbij ook de hoofdvorm is gewijzigd. Entrees oorspronkelijk in lagere aanbouw onder schilddak, zoals bijv. te zien bij Schoutstraat 7. Bij een aantal huizen is ook de kapvorm veranderd doordat de gevels hoger zijn opgetrokken.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In huidige situatie onderdeel van een woonwijk, maar oorspronkelijk vrij in het agrarische land gelegen HTM-'gehuchtje' met tramremise ten noordwesten van de woningen.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	In een soort Z-vorm gerangschikt langs Weijermanstraat, Schoutstraat en Baljuwstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	De woningen hebben voor- en achtertuinen, met uitzondering van de rug-aan-rug woningen aan de Deijlerweg/Schoutstraat; gemetselde hekpijlers als onderdeel van erfafscheiding
Ontsluiting	Vanaf de straten
Rooilijn	In een samenhangende, stedenbouwkundige setting
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken Weijermanstraat

Type	3 geschakelde twee-onder-een-kapwoningen (6 woningen)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig met lager en terugliggend verbindingsdeel tussen de geschakelde twee-onder-een-kappers
Aantal bouwlagen	1 ½

Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Langsgevels met houten gootlijsten op klossen die de hoek omgezet zijn; kopse gevels met eindpannen; deuren met bovenlichten; oorspronkelijk driedelige ramen met roedenverdeelde ruiten (totaal 9-ruits)

Architectonische kenmerken Deijlerweg / Schoutstraat 2, 4

Type	Vier woningen, naast en rug-aan-rug aan elkaar
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Wolfskap / plat dak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rijk aan nevenvolumes met verschillende goot- en nokhoogten, voorzien van platte daken en schildkapjes; daklijsten in hout

Architectonische kenmerken Schoutstraat onevenzijde

Type	3 geschakelde twee-onder-een-kapwoningen (6 woningen)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 ½
Kapvorm	Mansardekap (ongelijke dakschilden)
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (schoon werk en gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Langsgevels met houten gootlijsten op klossen die de hoek omgezet zijn; kopse gevels met eindpannen; deuren met bovenlichten; oorspronkelijk driedelige ramen met roedenverdeelde ruiten (totaal 9-ruits, bijv. bij nr. 1); aangekapte dakkapellen

Architectonische kenmerken Baljuwstraat 1-7

Type	2 geschakelde twee-onder-een-kapwoningen (4 woningen)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig met lager en terugliggend verbindingsdeel tussen de geschakelde twee-onder-een-kappers
Aantal bouwlagen	1 ½

Kapvorm	Mansardekap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Langsgevels met houten gootlijsten op klossen die de hoek omgezet zijn (nr 1-3); kopse gevels met eindpannen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de gaaf bewaarde samenhang van de dienstwoningen in stedenbouwkundig opzicht
Object: ensemblewaarde	Vanwege de samenhang, zowel in historisch als ruimtelijk-functioneel als in visueel opzicht van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de gaaf bewaarde samenhang van de dienstwoningen in architectonisch opzicht
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de tramlijn met bijbehorende dienstwoningen en remise in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Ondanks de geringe gaafheid herkenbaar in oorspronkelijke opzet
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als bij elkaar behorende woningen
Zeldzaamheid	Als enige herinnering aan de trambaan, die een grote rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van Wassenaar als forensendorp

Schouwweg 13, 13a, 13b, 14

Naam	't Schouwtje (naam huidige restaurant)
Oorspronkelijke functie	Wonen/horeca
Type	Woonhuis met café (14) en aangebouwd pension (13a) met bijbehorende schuren
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met café (nu: restaurant) en aangebouwd pension (nu: kantoor) met houten schuur en stenen schuur (nu: kantoor)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (vóór 1900) / 1913
Architect	Onbekend / J.A. Vogels
Bijzonderheden/ opmerkingen	Volgens website van de huidige uitbater, www.schouwtje.nl, stond op deze plek vanaf de 17de eeuw een boerderij, die in de tijd van prins Frederik dienst deed als uitspanning voor paarden en als drink- en eetgelegenheid bij onder meer jachtpartijen. Rond 1900 wordt het pand een café annex pension van J.A. Vogels. In ieder geval is het in 1913 in gebruik als café, wanneer een verbouwing wordt aangevraagd. In die tijd bestaat het bedrijfsgedeelte uit een café-ruimte, een 'huiskamer', (slaap)kamer (vermoedelijk voor logies) en keuken. Volgens de tekening heeft het pand een kapconstructie met Philibertspanten (deze zijn in 1961 achter een zachtboard plafond weggewerkt, maar waarschijnlijk wel behouden). De verbouwing geschiedt in opdracht van J.A. Vogels, die in hetzelfde jaar het naastgelegen pand laat bouwen onder de noemer 'kamer met twee zolderkamertjes' – waarschijnlijk ten behoeve van het pension (Schouwweg 13a). J.A. Vogels is conform de ingediende tekening overigens meestermetselaar, dus mogelijk bouwde hij het pand en de uitbreiding zelf. In 1914 dient Vogels een plan in om van de voorkamer links een winkel te maken, met eigen entree vanaf de straat, mogelijk is die eigen entree niet uitgevoerd, of in 1917 alweer verwijderd. In 1917 wordt het pand verder naar achteren toe uitgebreid met onder meer een washok en het naastgelegen pand krijgt een interne verbinding. Bovendien wordt de winkel weer slaapkamer. In 1924 worden beide panden opnieuw uitgebreid aan de achterzijde en wordt de veranda aan de zuidzijde van Schouwweg 14 toegevoegd. Het pand 13a is vervolgens al snel geheel als woonhuis in gebruik genomen en werd bewoond door de familie Van Benten, die hiervanuit het bedrijf J.W. van Benten en Zn. in verhuizingen en transporten runde (volgens archiefmateriaal ten minste vóór 1939; mondelinge informatie mevrouw Abbink-Van Benten, die er geboren is). Het is nu als kantoorpand in gebruik. Achter het

	huis staan een houten schuur en een stenen schuur die als opslag ('meubelbewaarplaats J.W. v. Benten & Zn) dienden voor het bedrijf (Schouwweg 13). De houten schuur is sterk verbouwd en houten delen zijn grotendeels door gemetselde delen vervangen. Vanaf 1929 heet 't café Buitenlust en vanaf 1960 't Schouwtje. In 1961/2 volgt opnieuw een verbouwing, intern en aan de achterzijde. De getordeerde schoorsteen stamt uit 1974, en is van de hand van Willem van Beek uit Leiden. In 1979 wordt het pand omgebouwd tot een van de eerste fondue-restaurants van Nederland, waarvoor het pand verbouwd wordt en ook de veranda vervangen wordt door de huidige serre. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). Toestemming fotografie Schouwweg 13/schuren: mevr. de Wit, dochter van de huidige eigenaar, 16 september 2013
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Schouwweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegenover de beboste terreinen van Terveken
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Naast elkaar gelegen, belendend
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Verhard erf
Ontsluiting	Aan Schouwweg
Rooilijn	Panden liggen in zelfde voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken Schouwweg 14

Type	Café annex pension
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Geknikt zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde kruispannen
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische indeling conform 1913 met rechts dubbele café-deuren en voorts T-schuiframen met luiken met zandlopermotief; schoorsteen in meestermetselwerk, toevoeging uit 1974

Architectonische kenmerken Schouwweg 13a

Type	Pension (later wonen met bedrijf aan huis, nu kantoor)

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (oorspronkelijk entree in tussenlid)
Nokrichting	Nvt, haaks ten opzichte van straat geörienteerd
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang
Materialen gevels	Baksteen (in huidige staat geschilderd, oorspronkelijk schoon werk met details zoals speklagen en strekken in gecementeerd werk)
Stijl	Neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Twee-assige voorgevel met getoogde schuiframen; dakoverstek afgewerkt met hout en houten klossen met invloed chaletstijl; strekken nog herkenbaar

Architectonische kenmerken schuren
Schuur met mansardekap, gedekt met gesmoorde pannen en deels opgetrokken in hout; aan voorzijde houten topgevel met oorspronkelijk luik.
Stenen schuur van twee bouwlagen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdragend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en functionele relatie tussen 13a en 14
Architectuurhistorische waarde	Als herkenbaar voorbeeld van historische dorpsbebouwing vanwege het hoofdvolume, de grootte en het type (eenbeukig dwarshuis); vanwege de typologie van café annex pension
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de horeca in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de (in relatie tot functie en ouderdom) zeer gaaf bewaarde gevelindeling en detaillering van de voorgevel die ten minste terug gaat tot 1913 van Schouwweg 14; vanwege de gaaf bewaarde indeling en vrijwel gaaf bewaarde detaillering van Schouwweg 13a
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schouwweg en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing en als historisch horeca-pand
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van historische horeca-panden in Wassenaar

Schouwweg 18

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Vóór 1896 (start bouwarchief)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	De eerste, bekende verbouwing stamt uit 1930 en gebeurde in opdracht van de heer Ham, die toen in het pand woonde. Het pand was toen één woonhuis. Het is onduidelijk of het pand wellicht als twee woningen is gebouwd, hierover zijn geen gegevens gevonden. De basis-hoofdvorm van een langgerekte bouwmassa met aan de achterzijde een verbreding onder lessenaarsdak, was in 1930 al aanwezig. In 1930 en daarna heeft het pand vele malen intern en aan de achterzijde wijzigingen ondergaan. Achter het huis werd in 1930 een nieuwe schuur gebouwd (niet conform huidige hoofdmassa). De huidige voorgevelindeling en detaillering stamt uit 1947 en is van de hand van de Wassenaarse architect P. de Bruijn. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over de architect van 1947* Petrus (roepnaam Piet) Nicolaas de Bruijn (1898-1968) was de zoon van de gemeentelijke bouwopzichter De Bruijn en trad in zijn vaders voetsporen met een opleiding op de ambachtsschool en technisch tekenen. Daarna werkte hij zo'n tien jaar bij het bureau van Wouters. Zijn katholieke geloofsovertuiging speelde een grote rol in zijn leven en in zijn werk, waarin relatief veel katholieke scholen en kloosters voorkomen. Hij werkte alleen maar ook in samenwerking met anderen, onder wie architect Piet van der Klaauw. Hij ontwierp in Wassenaar onder meer in 1919 het huis Domus Apex aan de Kerkstraat 53, in 1925 het huis 't Berkje aan de Rust en Vreugdlaan 13 en in 1928 de winkel-woning op de hoek Burchtlaan-Kerkstraat-Windlustweg (Burchtlaan 30-32). Hij was betrokken bij het ontwerp voor de r.-k. school aan de Van Heeckerenstraat 2 en ontwierp hiervoor in 1951 de uitbreiding.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Schouwweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegenover de beboste terreinen van Terveken
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, met driehoekig voorerf en diepe achtertuin met schuur die tot aan het zwembadterrein doorloopt
Ontsluiting	Aan voorzijde met toegangspad naar voordeur en links auto-oprit naar carport
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis (eenbeukig dwarshuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Schuin ten opzichte van de straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (met uitbouw onder lessenaarsdak)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde oud-Hollandse pannen (achtervlak rode pannen)
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevels als tuitgevel uitgevoerd; indeling en ramen uit 1947; muurankers eveneens in 1947 aangebracht (mogelijk van elders en hergebruikt)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Als herkenbaar voorbeeld van historische dorpsbebouwing vanwege het hoofdvolume en de grootte en het type (eenbeukig dwarshuis)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde gevelindeling en detaillering uit 1947
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Schouwweg en zijn herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Schouwweg 21, 21a, 22, 22a

Naam	Garage De Spinbaan
Oorspronkelijke functie	Wonen/handel/industrie
Type	Garage met dubbele bovenwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis-bedrijfsruimte
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1938
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Garage (rechts) nog ingebruik. (mogelijk) in opdracht van M.H. Antonius. In 1946 en 1949 door Van Lindonk zelf aan achterzijde uitgebreid; in 1949 voor mevrouw Antonius-Balestra, waarbij de achterkamer van nummer 21 naar achteren toe werd uitgebreid, waardoor het kapplan zijn U-vorm kreeg. Voorts in jaren 1980, in 1990, 1995 en 1999 verbouwd. Nummer 22 aan achterzijde verbouwd. Grote serre aan linkerzijgevel van nummer 21 gebouwd in 1995, waarbij aanzicht aan linkerzijde en komende vanaf het dorpscentrum ingrijpend is gewijzigd. In 1999 dakkapellen gewijzigd en toegevoegd aan linkerzijde. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op

	zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – doorgaans met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is de garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Schouwweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegenover de (voormalige) beboste terreinen van Terveken
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met ondiep voorerf en smalle zij-erven en diepe achtertuinen (grenzend aan zwembad-terrein)
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Garage met dubbele bovenwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Hoofdvolume in parallelogram-vorm met daarachter (achter nummer 22/22a) een haaks volume onder zadeldak en een deel onder plat dak (behorend tot garage)
Aantal bouwlagen	2 (achter 1)
Kapvorm	Schildkap
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel met grote, getoogde garagedeur (deur zelf vernieuwd); getoogde entree (22a); rechtgesloten ‘bay-windows’ met eronder uitkragend metselwerk; bakstenen lekdorpels; trasraam met uitkragende laag afgesloten; roedenverdeelde ramen in zes-, acht en negenruits conform bouwtekening; gemetselde schoorstenen; tekst ‘garage’ op voorgevel; dakkapellen met plat dak aan voor- en achterzijde; aangekapt met lessenaarsdak aan rechterzijschild

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de bijzondere typologie, namelijk garage met bovenwoningen; als onderdeel van het oeuvre van de Wassenaarse architect Van Lindonk

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de Wassenaarse automobielcultuur in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm; vanwege de vrijwel gaaf bewaarde indeling, het materiaalgebruik en de detaillering van de voorgevel en rechterzijgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar en nog ingebruik in zijn oorspronkelijke functie
Zeldzaamheid	Vanwege de zeldzaamheid van automobielgarages uit het Interbellum in Wassenaar

Schouwweg 23, 24, 25, 26

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Vier-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1917
Architect	L. Vingerling
Bijzonderheden/ opmerkingen	'Achterom' in dezelfde stijl met woning en werkplaatst nr 27, 27a. In dezelfde tijd maar naar iets ander ontwerp zijn de naastgelegen vier-onder-een-kapwoningen aan Schouwweg 28, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37 van Vingerling gebouwd. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Tegenover de (voormalige) beboste terreinen van Terveken en nabij de ingang tot Terveken met de garage annex dienstwoning op Schouwweg 29
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De andere 'Vingerling' woningen liggen ten zuiden van dit blok
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; smalle zij-erven met rechts auto-oprit naar 'achterom'
Ontsluiting	Vanaf Schouwweg
Rooilijn	Op gelijke afstand tot straat als naastgelegen woningbouwblokken
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Vier-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sober gedetailleerde woningen met gespiegelde voorgevelontwerpen; twee aan twee gekoppelde, boven de dakvoet uitgemetselde puntgevels; dito puntgevels aan zijgevels; rechtgesloten vensters met getoogde strekken; driezijdige erkers met gemetselde, opengewerkte balkonbalustrade;

	loggia's met dito balustrades; dakoverstek afgewerkt met houten lijsten en klossen; karakteristieke houten entreedeuren met zijlichten in glas-in-lood, houten luifels en brede 12-ruits bovenlichten met geel kathedraalglas; erboven getoogde strek met boogveld ingevuld met blokverband; hardstenen brievenbussen; gekleurd glas-in-lood in bovenlichten erkers met (oorspronkelijk) gebrandschilderde medaillons (zie nr. 26).

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdragend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en functionele relatie tussen de drie woningbouwblokken van architect Vingerling onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een vier-onder-een-kapwoning-ontwerp in de stijl van de Overgangsarchitectuur aan het begin van het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de nagenoeg gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Schouwweg 28, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	2 woningbouwblokken van vier woningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	2 woningbouwblokken van vier woningen, erfafscheiding
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	L. Vingerling
Bijzonderheden/ opmerkingen	In dezelfde tijd (iets eerder) maar naar iets ander ontwerp zijn de naastgelegen vier-onder-een-kapwoningen aan Schouwweg 23, 24, 25, 26 van Vingerling gebouwd. Aan straat gemetselde erfafscheiding; oorspronkelijk houteh hek De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan weerszijden van de T-kruising met de Admiraal Helfrichlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegenover de (voormalige) beboste terreinen van Terveken en tegenover de ingang tot Terveken en de garage annex dienstwoning op Schouwweg 29
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan weerszijden van Admiraal Helfrichlaan; de andere 'Vingerling'-panden liggen ten noorden van deze blokken
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; hoekwoningen nr. 32 en 34 met zijtuinen en erfafscheiding met gemetselde pijlers en muurtjes, waarboven en – tussen ijzeren hekwerken, waaronder draaihek bij toegangspad naar entrees in zijgevels; bij 34 tm 37 is deze vorm van erfafscheiding ook bij de overige woningen aanwezig
Ontsluiting	Vanaf Schouwweg, hoekwoningen vanaf Admiraal Helfrichlaan
Rooilijn	Op gelijke afstand tot straat als naastgelegen woningbouwblokken
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Vier-onder-een-kapwoningen (2 blokken)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Afgeplat schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-nordpannen

Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur (invloed Amsterdamse School)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegelde voorgevelontwerpen; boven de dakvoet uitgemetselde puntgevels met geknikte steekkappen; vierzijdige erkers met gemetselde balkonbalustrades, voorzien van overhoeks uitkragend metselwerk en houten opbouw met driehoekig motief eronder; entrees in spaarvelden met siermetselwerk (onder meer staand verband) en als pilasters vormgegeven lisenen; in zijgevels nr. 32 en 34 dit entreemotief in risaliet en hoger opgemetseld dan dakvoet met bekroning betegeld met rode tegels (niet meer te zien bij nr. 32); paneeldeuren met ruiten en met houten luifel en vijfdelige bovenlichten met ruitvormige ruiten; hardstenen brievenbussen; roedenverdeelde, houten ramen; oorspronkelijk glas-in-lood in bovenlichten van erkers (zie bijv. nr. 28); gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende ligging; als structuurdragend onderdeel van de bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en functionele relatie tussen de drie woningbouwblokken van architect Vingerling onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeelden van een vier-onder-een-kapwoning-ontwerp in de stijl van de Overgangsarchitectuur aan het begin van het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de nagenoeg gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Schouwweg 34, 35, 36, 37, zie beschrijving Schouwweg 28, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	2 woningbouwblokken van vier woningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	2 woningbouwblokken van vier woningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	L. Vingerling
Bijzonderheden/ opmerkingen	In dezelfde tijd (iets eerder) maar naar iets ander ontwerp zijn de naastgelegen vier-onder-een-kapwoningen aan Schouwweg 23, 24, 25, 26 van Vingerling gebouwd. Aan straat gemetselde erfafscheiding. Dit blok ligt in de wijk De drie Papegaaien. *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. 't Berkje aan Rust en Vreugdlaan 13 was een van de eerste woonhuizen in het zuidelijke deel, samen met bijvoorbeeld Papegaaienlaan 12 en 14, alle uit 1925.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Schouwweg 55

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1929
Architect	J.W. van der Aa
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met erfafscheiding, bestaande uit gemetselde (hek)pijlers en plint met ijzeren (draai)hekken en garage onder rietgedekt schilddak. In opdracht van G.A.E. Glechman. Op Schouwweg 54 stond een in architectuur en bouwtijd vergelijkbaar pand, dat begin 21ste eeuw gesloopt is. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. 't Berkje aan Rust en Vreugdlaan 13 was een van de eerste woonhuizen in het zuidelijke deel, samen met bijvoorbeeld Papegaaienlaan 12 en 14, alle uit 1925.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Schouwweg, gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van De Drie Papegaaien, tussen Admiraal Helfrichlaan en Papegaaienlaan, ontwikkeld in de tweede helft van de jaren 1920

Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met links op achtererf langgerekte garage
Ontsluiting	Oprit en toegangshek aan linker- en rechterzijde van perceel
Rooilijn	In rooilijn; dit deel van de Schouwweg liggen de huizen op regelmatige afstand van de weg en ten opzichte van elkaar, namelijk ca. 12 meter van de straat en ca. 9 meter van elkaar
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel gericht op straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Twee kappen: tentdak en in verlengde in hoofddak ingrijpend schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (wit gesausd)
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Expressionistische kap met ver uitkragende dakvoet, rustend op houten korbelen; gevels hoog opgemetseld en deels doorlopend in dakkapellen; met riet meegedekte, aangekapte dakkapellen; houten erkers in voorgevel met rieten kapje; gesmoorde nokvorsten, ook toegepast bij kapjes van erkers; houten ramen; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als karakteristiek onderdeel van de bebouwingsstructuur van de wijk; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum in expressieve vormentaal en eigentijdse, typerende detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Drie Papegaaien in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Schouwweg 56

Naam	Terveken / Tervekenbosch
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning (tuinmanswoning)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoning (tuinmanswoning)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	J.J. Bollee (bouwkundige uit Den Haag)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd als tuinmanswoning van Terveken in opdracht van H.R.A. van Schelle. In huidige situatie gelegen op van Terveken afgesplitste terreinen, ondergebracht in de landgoed B.V. Tervekenbosch. Het pand liep tijdens een bombardement van de geallieerden in 1944 schade op, waarna het hersteld werd. Tot in jaren 1960 in gebruik als tuinmanswoning. In 1967 en 1969 verbouwd in opdracht van mevr H.M. Gravemeyer-Meissner van Terveken (haar eerste man was de heer Van Schelle), waarbij het pand aan de achterzijde in de stijl van het pand uitgebreid is en een dakkapel toegevoegd is. In de jaren 1960 werd een nieuw hoofdhuis op het van Terveken afgesplitste landgoed Tervekenbosch gebouwd (Schouwweg 29a). De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). Terveken (Schouwweg 29 en 33) is beschermd onder complexnummer 524496, waartoe de volgende onderdelen behoren: woonhuis, garage met dienstwoning, toegangshek met brug, tuin- en parkaanleg, moestuin met druivenserre en schuur. Terveken kwam in de periode 1908-1911 tot stand op voormalige terreinen van Wiltrust, dat in 1854 in bezit kwam van prins Frederik en rond 1910 door prinses Marie von Wied in delen verkocht werd. Terveken schaart zich in de uitgebreide rij van relatief kleine (buiten)plaatsen die na 1910 op voormalige terreinen van prins Frederik/prinses Marie tot stand kwamen, zoals Villa Ruys, Wiltzangk, Meyland, Ivecke etc., een ontwikkeling die op zijn beurt onderdeel uitmaakt van een algemeen gegeven van verkaveling van buitenplaatsen, zoals bijvoorbeeld Oud-Clingendaal waarop onder meer in 1914 Maarheeze werd gebouwd. Opname 23 oktober 2012
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de westzijde van de Schouwweg gelegen, ca. 30 meter teruggelegen ten opzichte van de straat
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op landgoed B.V. Tervekenbosch, oorspronkelijk onderdeel van Terveken, te midden van een uitgestrekt parkbos dat tussen Schouwweg en Jagerslaan gelegen is. Langs Schouwweg ligt een watergang uit 1876.
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Het recente hoofdhuis van Tervekenbosch (Schouwweg 29a) ligt bijna 80 meter ten noorden van de tuinmanswoning; het oorspronkelijke hoofdhuis van Terveken ligt ca. 325 meter ten noordoosten van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en parkbos
Ontsluiting	Voetgangersbrug en gedeelde toegangsbrug met Schouwweg 29a over watergang
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	neo-Hollandse renaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrisch ingedeelde voorgevel met driezijdige erker met gemetselde plint en houten opbouw en dakafwerking; dak loopt door ter plaatse van entree, op de hoek ondersteund door een gemetselde kolom; voor entree een gemetselde stoep; entree met boerendeur met vierdelig bovenlicht met gekruiste roeden; links roedenverdeeld, houten vierruits raam; rondom roeden verdeelde, houten ramen; bakstenen lekdorpels; horizontale lijst van siermetselwerk in gele steen; in top voorgevel strek afgesloten met laag van klezoren in afwisselend gele en rode steen; in top voorgevel siermotief eveneens met klezoren in gele steen; langsgevels onder dakvoet met uitkragende lagen; dakoverstek en goten afgewerkt met hout en houten klossen; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk

	'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van Terveken/Tervekenbosch; vanwege de beeldondersteunende waarde
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in het parkbos van Terveken/Tervekenbosch
Object: ensemblewaarde	Als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van Terveken/Tervekenbosch
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dienstwoning in neo-Hollandse renaissancestijl met bijbehorende en zorgvuldig uitgevoerde detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met (verkavelde) terreinen van historische buitenplaatsen in het bijzonder; als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan Terveken/Tervekenbosch
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als dienstwoning

Schouwweg 59

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis; tuinaanleg met terras en brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis; tuinaanleg met terras en brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1914
Architect	J. Limburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met onder architectuur aangelegde tuin met brug over droge sloot (in voortuin); bij wijzigingen nader onderzoek uitvoeren naar cultuurhistorische waarde van deze onderdelen en deze aspecten meewegen. Gebouwd in opdracht van G.J. van Vliet. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over De Drie Papegaaien* De Drie Papegaaien duidt het gebied ten zuiden van de dorpskern tussen Schouwweg-Prinsenweg/ Backershagenlaan en Rust en Vreugdlaan (de middeleeuwse Korte Kerkdam) aan. Het gebied werd vernoemd naar de voormalige buitenplaats De Drie Papegaaien. Dit buiten verwees op zijn beurt naar de 16de-eeuwse boerderij De Drie Papegaaien (Schouwweg 34), die door de eeuwen heen in bezit was van verschillende grootgrondbezitters, onder wie prins Frederik der Nederlanden (1854). Het gebied werd in 1919 bestemd voor villabouw, maar in eerste instantie kwam de exploitatie niet echt op gang. De boerderij werd afgebroken en maakte plaats voor de villa De Drie Papegaaien naar ontwerp van Co Brandes (afgebroken rond 1960). De komst van de tram in 1923, met een halte op zowel de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan als Papegaaienlaan-Backershagenlaan, gaf een impuls aan de verdere ontwikkeling van de wijk. 't Berkje aan Rust en Vreugdlaan 13 was een van de eerste woonhuizen in het zuidelijke deel, samen met bijvoorbeeld Papegaaienlaan 12 en 14, alle uit 1925.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan oostzijde Schouwweg, op bredere kavel en grotere afstand tot naastgelegen bebouwing dan op dit deel van de Schouwweg gebruikelijk
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de overzijde van de weg liggen parkbossen met (voormalige) buitenplaatsen/villa's

Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De brug ligt ten westen van het huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door onder architectuur aangelegde tuin in een symmetrisch ontwerp dat over de middenas van het huis te spiegelen is met in de middenas aan de voorzijde een toegangspad en brug over een haaks op de as gelegen droge sloot; aan voorzijde huis terras met trap en keermuren naar lager gelegen voortuin; aan achterzijde kruisvormige tuinindeling met een langgerekt haag-element, eveneens in kruisvorm
Ontsluiting	Via voetgangerspad vanaf Schouwweg
Rooilijn	Teruggelegen tov weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voor en achter erker-achtige driezijdige uitbouw over twee bouwlagen met schildkap, aan voorzijde met entree (paneeldeur met zijlichten); roedenverdeelde zesruits ramen; segmentboogvormige, met rietgedekte dakkapellen; gesmoorde nokvorsten; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende waarde; als karakteristiek onderdeel van de bebouwingsstructuur van de wijk; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis uit het Interbellum in eigentijdse, typerende detaillering en materiaalgebruik met tuinaanleg in architectonische tuinstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Drie Papegaaien in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm,

	materiaalgebruik en detaillering

Schouwweg 61 en toegangsbrug, Groot Haesebroekseweg 2b

Naam	De Haasjes
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis, dienstwoning, toegangsbrug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis, dienstwoning, toegangsbrug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1854 / 1909
Architect	Hoek & Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ontwerp huis uit 1909. Toegangsbrug met hekpijlers stammen uit tijd van Prins Frederik en zijn van de hand van H.H.A. Wentzel. IJzeren draaihekken van het hek zijn verplaatst naar Duinrell, hekpijlers behouden. Het ontwerp is overeenkomstig eenzelfde brug met hek aan de Hertenkamp (Jagerslaan ong.) Deze uit ca. 1860 stammende toegangshekken maakten deel uit van de zgn. "Umfahrungsweg", een verbindingsweg, die in de periode 1854-1858 is aangelegd door de Duitse landschapsarchitect C.E.A. Petzold (1815-1891) in opdracht van Z.K.H, prins Frederik der Nederlanden (1797-1881), tweede zoon van koning Willem I, langs diens omvangrijke bezit aan landgoederen in de gemeente Wassenaar. Grote delen van deze Umfahrungsweg zijn nog herkenbaar aanwezig. De diverse bouwkundige elementen zijn in samenwerking met, dan wel naar ontwerp van, de Duitse architect H.H.A. Wentzel (1820-1889) tot stand gekomen, veelal in een Eclectische, aan de Neogotiek verwante bouwstijl. De portierswoning op Groot Haesebroekseweg 2b stamt uit 1929 en is gebouwd naar ontwerp van A. Mulder, architect te Den Haag, en voor J.M. Wagenaar Hummelinck. Volgens toenmalige bouwtekening werd het huis Haesenberg genoemd. Het huis is in 1961, 1963 en 1979 verbouwd, de laatste keer in opdracht van de ambassade van Malaysia. Het pand is in 1961 sterk vergroot, waarbij het zijn oorspronkelijke hoofdvolume heeft verloren en ook is de oorspronkelijke karakteristiek in Chaletstijl grotendeels verloren gegaan. Ook de andere verbouwingen waren uitbreidingen, onder meer met een aangebouwde garage in 1963. Alle ramen zijn vernieuwd en ook de gevelindeling is aangepast. De portierswoning is in 1973, 1984 en 1992 verbouwd en uitgebreid. Hierbij is het oorspronkelijke hoofdvolume wel herkenbaar bewaard gebleven. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten).

	Over Groot Haesebroek De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. *Over het architectenbureau* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen ‘Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar’ werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen.

	Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Complex gelegen op de hoek Schouwweg-Papegaaienlaan/Groot Haesebroekseweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op ruime kavel in landschappelijke aanleg met parkbos
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De toegangsbrug ligt aan de Schouwweg, in de as van de Papegaaienlaan; de dienstwoning ligt ruim 20 meter ten westen daarvan; de woning ligt, via dubbele oprijlaan te bereiken vanaf de brug, ruim 90 meter ten noorden van brug en dienstwoning
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door landschapspark met langs Schouwweg watergang die ter plaatse van het huis zich tot een komvorm verbreed
Ontsluiting	Via de brug
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Huis nauwelijks zichtbaar, dienstwoning gering zichtbaar; toegangsbrug goed zichtbaar en beeldbepalend gelegen

Architectonische kenmerken landhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in zuidgevel (oorspronkelijk)
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd)
Stijl	Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Houten vakwerk op verdieping en langs daklijsten; topgevel met vakwerk en ovaal venster; gemetselde schoorstenen

Architectonische kenmerken dienstwoning

Type	Portierswoning

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Onbekend; ontsluiting in huidige situatie vanaf Groot Haesebroekseweg; oorspronkelijk entree in zuidoostgevel (pand gericht op brug)
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (op verdieping gepleisterd en voorzien van vakwerk)
Stijl	Invloed Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gepotdekselde delen als balkonbalustrade boven erker; dakoverstek; dakkapellen met plat dak; gemetselde schoorsteen op daknok

Architectonische kenmerken toegangsbrug
Gemetselde boogbrug met siermetselwerk in keermuren en opengewerkte balustrade in rode en gele steen. Natuurstenen dekplaten. Twee hekpijlers in dito siermetselwerk, eveneens met gele accenten en natuurstenen bekroning.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de hoekligging; vanwege de beeldbepalende ligging van de toegangsbrug
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in een landschappelijke aanleg, waarvan onderdelen nog dateren van vóór de bouw van het huis
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het architectenbureau Hoek & Wouters; als een van de weinige voorbeelden van huizen in Chaletstijl in Wassenaar; als vroeg voorbeeld van de bouw van landhuizen op de gronden van voormalige buitenplaatsen; als voorbeeld van een brug van architect Wentzel
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de geschiedenis van Prins Frederik en zijn bezittingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering van de toegangsbrug
Zeldzaamheid	Als een van de weinig overgebleven fysieke onderdelen van de Umfahrungsweg

Schouwweg 73

Naam	Schouwhof
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis met aangebouwd terras
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met aangebouwd terras
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1953
Architect	F.A. Eschauzier (met Bart van Kasteel)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Voorheen het huis Eikesteyn, gesloopt in 1939, herbouw in opdracht van H.J.L. Francken-Meijer. Verbouwing in 1962 met uitbreiding aan noordzijde in opdracht van C.H. van der Leeuw naar tekeningen van J. Elling. Opdrachtgever en architect bouwden eerder in Wassenaar op Buurtweg 81. Verbouwingen in 1995 en 2009, waarbij de geplande uitbreiding uit 1995 niet is uitgevoerd. Huidige hoofdvorm stamt derhalve uit 1962. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. *Over de architect* Frits Adolf Eschauzier (1889-1957), werd geboren te Den Haag in een gezin dat fortuin had gemaakt met een suikerplantage op Java. Na een jaar studie aan de Polytechnische School te Delft genoot hij van 1912 tot 1915 zijn opleiding tot architect aan de school van de Architectural Association te Londen. Dankzij de aandacht die er werd besteed aan de wisselwerking tussen vormgeving en uitvoering raakte hij hier waarschijnlijk vertrouwd met allerlei soorten materialen en hun bewerkingsmogelijkheden. De kennis en vaardigheid werden bepalend voor zijn werk. Zo ook de kennismaking met de

	landhuisarchitectuur van met name Sir E. Lutyens, die getypeerd werd door de hoge met siermetselwerk gedecoreerde schoorstenen, de zorgvuldige interieurbehandeling en de nauwe samenhang met de tuin. Teruggekomen in Nederland ontwierp hij in 1915 zijn eerste huis aan de Duinvoetlaan in Wassenaar, in de nieuwe villawijk De Kievit. Hij ging er niet wonen, maar schonk het aan een vriend, accountant W.K. de Brey. Het landhuis 'Woudstede' toonde in de opzet met de centrale hal en de architectuur onmiskenbaar de Engelse invloed. Opvallend waren ook de grote ramen aan de achterzijde, in combinatie met het verder gesloten muurvlak, elementen die bepalend zouden worden voor zijn ontwerpbenadering. Eschauzier vestigde zich in 1919 in Wageningen, waar hij met de architect P.J.W.J. van der Brugh het architectenbureau Van der Burgh & Eschauzier opzette. In 1924 verhuisde hij echter naar het meer centraal gelegen 's-Graveland, om zo zijn opdrachtgevers gemakkelijker te kunnen bedienen, van wie zich velen zich in de villaparken van Wassenaar, Den Haag en Het Gooi wilden vestigen. In Wassenaar ontwierp hij in 1921 voor S.W.A. Eschauzier een woonhuis en kwekerij Alpina aan de Raaphorstlaan. Na een brand in 1932 werd het huis weer naar zijn ontwerp herbouwd. Dit huis is inmiddels rijksmonument. In 1926 kwam het landhuis De Wijze Uilen aan de Katwijkseweg voor bankier L.M. Bax gereed. In hetzelfde jaar onderbrak Eschauzier zijn werkzaamheden voor een eenjarige studie aan de Kunstgewerbeschule in Wenen, waar hij meer oog kreeg voor de toepassing van moderne technieken en een moderne ruimteopvatting. De leergang resulteerde in een soepeler lijnvoering en grotere veelvormigheid in zijn architectuur. Met zijn ontwerpen voor de rooksalon van de prestigieuze M.S. Amsterdam (1936-1938) en later ook de M.S. Zaandam en M.S. Noorddam vestigde Eschauzier naam als interieurarchitect. Kort daarna raakte hij betrokken bij de verbouwing en uitbreiding van het Stedelijk Museum te Amsterdam. Na de Tweede wereldoorlog bleef hij opdrachten voor landhuizen, een enkel kantoorgebouw en een kerk ontvangen. Vanaf 1949 combineerde hij zijn ontwerppraktijk met een buitengewoon-hoogleraarschap aan de Technische Hogeschoool, waar hij zich inzette voor zowel een herwaardering van het sterk verwaarloosde vak Decoratieve Kunst als de oprichting van een aparte afdeling Industriële Vormgeving. In Wassenaar ontwierp Eschauzier, samen met zijn medewerkers Bart van Kasteel en F. van den

	Berg in de jaren vijftig verschillende villa's onder andere aan de Schouwweg, de Backershagenlaan en de Jagerslaan. *Over de opdrachtgever van de verbouwing in 1962* C.H. (Kees) van der Leeuw (1890-1973) was mede-eigenaar van de firmant Wed. Erven J. van Nelle en bouwheer van de beroemde koffie-, thee- en tabaksfabriek die in 1926-1930 in Rotterdam tot stand kwam. De fabriek werd ontworpen door het Architectenbureau Brinkman en Van der Vlugt. Opvallend waren de functionele geleding van de bouwmassa, de toepassing van nieuwe bouwtechnieken en materialen en de aandacht voor goede werkomstandigheden voor het personeel. De nieuwe fabriek vormde spoedig een van de hoogtepunten van het Nieuwe Bouwen in Nederland en is dat nog steeds. Het architectenbureau ontwierp ook een woonhuis (1929) voor Van der Leeuw in Rotterdam. Het was voorzien van de nieuwste snufjes op technisch gebied. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde Van der Leeuw een doorslaggevende rol bij de wederopbouw van het centrum van de stad. Mede door zijn toedoen werd een drastische vernieuwing doorgevoerd. In 1946 werd hij curator van de Technische Hogeschool Delft en vanaf 1953 president-curator, een functie die hij tot 1960 zou bekleden. Van der Leeuw liet in 1949 door architect J. Elling een flatwoning ontwerpen op het Carltongebouw in Amsterdam, waarvan het interieur door Bart van der Leck van grote vlakken in primaire kleuren werd voorzien. Het verblijf in de hoofdstad was kort. In het begin van de jaren vijftig besloot hij naar Wassenaar te verhuizen, dichter bij zijn werk in Delft. Opnieuw kreeg Elling de opdracht een woonverblijf te ontwerpen. De flat in Amsterdam werd ontmanteld en enkele onderdelen van het ontwerp van Elling en meubelstukken verhuisden mee naar Wassenaar. *Over de architect van de verbouwing in 1962* Petrus Johannes Elling (1897-1962) geboren te Utrecht, volgde na zijn opleiding tot timmerman de kunstnijverheidsschool, waar hij mede onder invloed van de meubelmaker en architect Gerrit Rietveld de architectuurrichting koos. Rietveld maakte deel uit van de Stijlgroep waar onder anderen ook Piet Mondriaan, Theo van Doesburg, Bart van der Leck en architect J.J.P. Oud toe behoorden. Inspiratie bood tevens het werk van H.P. Berlage en Robert van 't Hoff, die sterk door Frank Lloyd Wright was beïnvloed. Elling koos

	voor een radicale vernieuwing van de architectuur, op een functionalistische en sociale grondslag. Met Van der Leck zou hij veelvuldig samenwerken. Van 1919 tot 1926 werkte hij als bouwkundig tekenaar bij architect K.P.C. de Bazel en volgde avondcursussen. In 1927 vestigde hij zich korte tijd als zelfstandig architect in Laren en ontwierp verschillende woonhuizen in Hilversum, Blaricum en Bunnik, die getuigden van Het Nieuwe Bouwen. De woningen waren alle voorzien van platte daken, licht gepleisterde gevels en royale raamopeningen. Voor Elling diende architectuur een diepere geestelijke waarde te hebben, die door middel van klassieke bouwvormen, mathematische structuren en primaire kleuren tot uitdrukking moest worden gebracht. Het was deze architectuuropvatting die ook bepalend zou worden voor de villa die hij na de Tweede Wereldoorlog voor C.H. van der Leeuw in Wassenaar zou ontwerpen. Een tekort aan opdrachten dwong hem weer in dienst te gaan. In 1947 kwam hij op het architectenbureau van Merkelbach en Karsten terecht. Karsten verliet het bureau in 1949, waarna Merkelbach zich met Elling tot het bureau Merkelbach & Elling associeerde. Elling was de projectarchitect van het woonhuis van Van der Leeuw aan de Buurtweg, dat in 1953 gereed kwam. Het kreeg de heldere, evenwichtige en functionele opbouw en lichte verschijningsvorm die nog steeds beeldbepalend zijn. Elling ontwierp in de jaren 1960 onder andere de uitbreiding van de VARA-studio's in Hilversum (1961) en het karakteristieke districtspostkantoor te Amsterdam (1960-1968). Daarnaast werd hij buitengewoon hoogleraar aan de Technische Hogeschool in Delft.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog, no

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan westzijde van Schouwweg, in Groot Haesebroek, ca. 35 meter vanaf de weg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op en omringd door beboste percelen; tegenover een beboste perceel van Rust en Vreugd aan de oostzijde van de Schouwweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met aan zuidzijde aangebouwd terras, verhoogd en vanaf de tuin bereikbaar via trap; huis maakt gebruik van hoogteverschillen in terrein
Ontsluiting	Vanaf Schouwweg oprit
Rooilijn	Nvt; aan deze zijde en dit deel van de Schouwweg staat verspreide bebouwing zonder eenduidige oriëntatie of voorgevelrooilijn

Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	(soort) Z-vorm
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Lessenaarsdaken en plat dak
Materialen dakbedekking	Bitumen (niet van belang)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Modernisme, zowel huis als uitbreiding (Nieuwe Bouwen)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit de Wederopbouwperiode in eigentijdse, typerende detaillering en materiaalgebruik van het modernisme; als onderdeel van het oeuvre van Eschauzier en Elling, beide architecten van nationale naam en faam; als een van de weinige voorbeelden in Wassenaar van huizen in de stijl van het modernisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Groot Haesebroek in het bijzonder; vanwege de opdrachtgever en zijn relatie met de architect en hun gezamenlijke betekenis voor de architectuur in Nederland
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm uit 1962, en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Schouwweg bij 74

Naam	Ekesteyn
Oorspronkelijke functie	Wonen/bijgebouw
Type	Toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	S. de Clercq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hek Ekesteyn, op kaart Groot Haesebroek aangeduid met Ekenstein. Huis uit 1909 van S. de Clercq afgebroken. Het hek is geëlektrificeerd en ook aangepast voor verlichting en het aanbrengen van brievenbussen. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917. De bebouwing langs de Groot Haesebroekseweg kwam grotendeels tijdens het Interbellum tot stand, waarbij de oudste bebouwing in de laagste huisnummers te vinden is. *Over de architect* Samuel de Clercq (1876-1962) studeerde bouwkunde in Delft en leerde daar ontwerpen volgens de traditionele principes van hoogleraar Gugel. Zijn werk kenmerkt zich door de oud-Hollandse bouwwijzen; hij was geen vernieuwer in de architectuur. Behalve zijn werk als architect

	bekleedde hij verschillende functies, zoals docent bouwkunde. Typologisch is zijn oeuvre uitgebreid (woonhuizen, scholen, ziekenhuis, watertoren, tramstations etc). Hij bouwde een groot aantal buitenhuizen voor Twentse textielbaronnen en Rotterdamse havenbaronnen. Zo was hij huisarchitect van de Van Ommerens, die eigenaar waren van Rust en Vreugd; voor hen ontwierp hij onder meer het WAVO-park en het Johannahuis. Clingenbosch bouwde hij voor een vooraanstaand advocaat, mr. H.A. van der Velde (1855-1919), die lid was van de Tweede Kamer en het burgemeesterambt meerdere keren vervulde. Clingenbosch was het buitenhuis van de familie. Van De Clercqs Wassenaarse werk is relatief veel gesloopt, zoals Hoog Wildrust op de Groot Haesebroekseweg 4-6 (1920; waarvan de verbouwde garage annex dienstwoning nog bestaat) en Villa Ekestein (Schouwweg 74, 1909) of sterk verbouwd zoals het huis Berkenrode op Groot Haesebroekseweg 1 (ca. 1910). Het huis Coromote voor de jonkvrouwen Loudon op Buurtweg 89-91 uit 1924 bestaat nog en is beschermd als rijksmonument.
Waardering cultuurhistorische waarde	hoog, vanwege herinnering aan gesloopte huis Ekesteyn.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In huidige situatie als entree bij Schouwweg 74
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken
Siersmeedijzeren hekwerk met staande delen, zijvleugels en twee draaihekken. Spijlenhekwerk met diverse siermotieven, waaronder eikel en eikenblad. Op boog (waarschijnlijk later toegevoegde) naam Ekesteyn.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als beeldondersteunend element; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een ijzeren toegangshek van een vroeg-20ste-eeuws huis
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en aan Ekesteyn in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm,

	materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als toegangshek van een ‘buiten’

Schouwweg 77

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis met garage en terras
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met garage en terras
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1952
Architect	H. Sangster
Bijzonderheden/ opmerkingen	Niet zichtbaar vanaf openbare weg; via tussenlid zijn huis en garage verbonden. Het huis verving een huis met vrijstaande garage annex chauffeurswoning uit 1911, volgens bouwtekeningen Huize Wisothehawi en later Saphir. De architect ir. Hendrik Sangster (1892-1971) ontwierp het huis voor de directeur van de Gemeenschappelijke Mijnbouwmaatschappij Billiton (zo geheten van 1924-1972) waarvoor hij ook het hoofdkantoor ontwierp. Deze maatschappij startte in de 19de eeuw en speelde een grote rol in de ertswining in Nederland-Indië. Sangster heeft een groot oeuvre op nationaal niveau nagelaten en ontwierp vele watertorens, waaronder die van Aalsmeer, Hillegom-Lisse en Etten-Leur (bron: scriptie E. De Rooij, RUU, 2006/wikipedia). Het huis kenmerkt zich door het gebruik van eigentijdse materialen, zoals messing en travertijn. Het pand bestond oorspronkelijk uit een langgerekte bouwmassa van één bouwlaag met in het midden een opbouw. Aan de westzijde was er een overdekte gang naar de garage. Verbouwingen in 1959 (toevoeging serre) 1973 (interne wijziging), uitbreidingen met op lage vleugels extra verdieping in 1987 en 1992, waardoor oorspronkelijke concept is gewijzigd. In 1999 kreeg de garage een functie als atelier/logeerkamer. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). Opname 17 augustus 2012 *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de

	verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan westzijde van Schouwweg, in Groot Haesebroek, ca. 70 meter vanaf de weg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Op en omringd door beboste percelen en met landschappelijke aanleg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met aan zuidzijde aangebouwd terras, verhoogd en vanaf de tuin bereikbaar via trappen en met keermuren; aan zuidzijde rechthoekige vijver
Ontsluiting	Vanaf Schouwweg lange, slingerende oprit naar westelijke van huis gelegen (voormalige) garage en naar voorerf aan noordzijde
Rooilijn	Nvt; aan deze zijde en dit deel van de Schouwweg staat verspreide bebouwing zonder eenduidige oriëntatie of voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordzijde
Nokrichting	Nvt, plat dak, huis schuin geörienteerd tov Schouwweg
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd en witgeschilderd)
Stijl	Modernisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit de Wederopbouwperiode in eigentijdse, typerende detaillering en materiaalgebruik; als een van de

	weinige voorbeelden in Wassenaar van huizen in de stijl van het modernisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering

Schouwweg 79

Naam	Eikenterp
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1910
Architect	Hoek & Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van de weduwe D.J. van Bijsterveld-Asmus. Pand is soberder gebouwd dan ontworpen. In 1920 werd een garage met plat dak ten noordwesten van het huis toegevoegd in opdracht van baron G. van Wassenaar naar ontwerp van de Wassenaarse architect G.J. van der Mark. In 1965 werd het pand intern verbouwd. De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 ‘Eikenterp’ uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. *Over het architectenbureau* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij

	vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op de hoek Schouwweg-Nachtegaallaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; geaccidenteerd terrein
Ontsluiting	Vanaf Nachtegaallaan; voordeur oorspronkelijk in gevel aan Schouwweg (op zuidhoek)
Rooilijn	Nvt, de bebouwing aan Schouwweg en Nachtegaallaan kent geen vaste voorgevelrooilijn, desondanks ligt het pand wel ongeveer op dezelfde lijn als de zuidwestelijk naastgelegen

	panden aan de Schouwweg (iets teruggeschoven positie)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Schouwweg
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (plus souterrain)
Kapvorm	Afgeplat, omlopend en geknikt schilddak
Materialen dakbedekking	Onder de knik: rode gebakken leipannen, geschubt; erboven: rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Overgangsarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Het pand is op een terrein met hoogteverschil gerealiseerd en heeft aan de achterzijde een souterrain; oorspronkelijke hoofdentree op zuidhoek met portiek en daarboven balkon; aan Schouwweg driezijdige erker; aan zijde Nachtegaallaan erker in hout over twee bouwlagen; details zoals aanzetblokken, afwerking van topgevel, balkonbalustrade, gevelsteen met naam in natuursteen; strekken; bovenlichten in glas-in-lood (oorspronkelijk overal)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als relatief vroeg voorbeeld van het Wassenaarse oeuvre van Hoek & Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Schouwweg 101

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	H. Harmans (?)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van J.M. Enger. Het betrof een tijdelijk huis (voor 10 jaar). Houten modelwoning, systeembouw (prefab) uit Silezië (Duitsland), relatief zeldzaam en voor Wassenaar uniek. De uitvoering was in handen van Christoph & Unmack te Niesky. De firma Christoph & Unmack was in 1882 gesticht door de Deense tafelmaker Christoph en architect Unmack. De firma groeide uit tot een groot bedrijf met rond 1922 4000 personen in dienst in de houtbouw en machinebouw. (bron: http://de.wikipedia.org/wiki/Christoph_%26_Unmack). In totaal werden in Nederland 40 tot 50 huizen van de firma rond 1920 gebouwd. (bron: http://www.icomos.org/iiwc/15/vanbeusekom.pdf). In Deelen (gemeente Ede) staat eveneens een zelfde prefab-woning. Deze stamt uit 1915 en werd als jachthuis gebouwd. Deze woning is inmiddels beschermd als rijksmonument (registratienummer 523575). In Leidschendam staat aan de Westvlietweg 123 een Christoph & Unmack-huis uit 1921, eveneens rijksmonument (510320). Voorts voorbeelden in onder meer Delden, Heiloo, Wageningen, Purmerend en Otterlo. (bron: monumentenregister). De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten). *Over Groot Haesebroek* De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan westelijke zijde Schouwweg, in as Oud Wassenaarseweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan rechterzijde van perceel
Rooilijn	Nvt (Schouwweg kent geen vaste voorgevelrooilijn)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt, entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt (haaks en evenwijdig)
Hoofdvorm	Kruisvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Twee kruisende zadeldaken
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen
Materialen gevels	Hout (rabatdelen)
Stijl	Chaletstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Uitkragende delen waaronder balkon op houten klossen; aangekapte dakkapel met lessenaarsdak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van Groot Haesebroek; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de ligging in de as van de Oud wassenaarsweg
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van houten prefab-woning uit het Interbellum in chaletstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Groot Haesebroek in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en materiaalgebruik en redelijk gaaf bewaarde detaillering
Zeldzaamheid	Uniek voorbeeld van houten prefab-bouw in Wassenaar

Schouwweg ongenummerd, bij 72, gedenkteken

Naam	Oorlogsmonument 'Het Lange Duin'
Oorspronkelijke functie	Herdenken
Type	Oorlogsmonument
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Ntb
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Ommuurd deel met ijzeren draaihek met daarbinnen herdenkingsstenen en beeld
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	10 mei 1941 (hek); beeld onthuld op 13 december 1952
Architect	J.G van Tol (hek); J.M. Veldheer (beeld, 1952)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Tekst hekwerk: "Voor hen die vielen" Tekst hekpijlers: "anno 1940" Tekst sokkel beeld: "Ter nagedachtenis van de in 1940-1945 voor het vaderland gevallenen". Diverse plaquettes met namen. Monument is verplaatst (stond oorspronkelijk aan andere zijde van Schouwweg, als entree van de begraafplaats). Het is niet het enige oorlogsmonument van Wassenaar, maar wel het meest uitgewerkte in zowel zijn architectonische setting als in decoratieprogramma (de andere oorlogsmonumenten zijn stenen met namen, de klok op de Waalsdorpervlakte en een kei (bij de Lus). De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Langs Schouwweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken
Door heg omgeven, halfronde gemetselde muur met iets hoger opgemetselde hekpijlers, bekroond met diamantkopvormige dekplaten met tekst 'anno 1940'; daartussen smeedijzeren hekwerk met soldaat en tekst 'voor hen die vielen'. Binnen ommuring beeldhouwwerk (man met zwaard) op sokkel.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de setting en de kunsthistorische waarde van het beeld
Cultuurhistorische waarde	Vanwege de herinneringswaarde, ter nagedachtenis aan de Tweede Wereldoorlog; als herinnering aan de begraafplaats

Gaafheid (verwachting)	Geen gegevens (verplaatst); hek en beeld gaaf bewaard
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Zeer herkenbaar in zijn functie
Zeldzaamheid	Uniek voor Wassenaar in architectonisch/kunsthistorisch opzicht

Schouwweg ongenummerd, brug

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Brug
Type	Vaste, vlakke brug
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1930 (niet onderzocht)
Architect	Onbekend (niet onderzocht)
Bijzonderheden/ opmerkingen	De Schouwweg heeft ten minste een 17de-eeuwse oorsprong (in 17de eeuw Heerweg geheten).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen over watergang (oorspronkelijk tussen Zijlwatering en Kaswatering), tussen Zanderijpad en Zanderijlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Vlakke brug
Hoofdvorm	Vlakke brug met grote hoekpijlers waartussen ijzeren brugleuning
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde landhoofden en pijlers met natuurstenen bekroning en hoekversterkingen; natuurstenen plint onder leuning; siersmeedijzeren leuning in decoratief, reperterend patroon met ijzeren beugels aan pijlers bevestigd; betonnen brugdek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende waarde; als structuurondersteunend onderdeel van de wijk
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een brug uit het Interbellum; vanwege het voor de bouwtijd en bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en de detaillering

Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als brug uit het Interbellum vanwege de vormgeving
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam als voorbeeld van een brug uit het Interbellum (vanwege het doorgaans doelmatig vervangen en verbreden van bruggen)

Sophialaan 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1934
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met gemetselde hekpijlers aan toegang. Landhuis met inpandige, drive-in garage (oorspronkelijk). Typerend landhuis-ontwerp van Van de Wall, behorend tot zijn kleinere huizen. Gebouwd in opdracht van mr. baron J.G.O. van Lynden. In 1936, 1938 en 1989 verbouwd. Belangrijkste wijzigingen: vervanging ramen door kunststof, garagedeuren verwijderd en vervangen door glaspui, raampartijen naar beneden toe doorgetrokken en vervangen door glaspuien. Ook intern zijn wijzigingen doorgevoerd, waarbij het verwijderen van de muur tussen garage en woongedeelte voor het concept van het huis het meest ingrijpend is. Opname 28 augustus 2012 *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien

	was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij

	was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – doorgaans met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is de garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog Nader onderzoek heeft plaatsgevonden op 28 augustus 2012.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Sophialaan, als eerste huis aan onevenzijde, gezien vanaf de Stoeplaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit geflankeerd door hekpijlers
Rooilijn	Nvt; Sophialaan kent geen vaste voorgevelrooilijn; desondanks liggen panden wel ongeveer op

	dezelfde afstand tot de slingerende weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel aan straatzijde; entree in rechterzijgevel; oorspronkelijke garage met inrijdeuren aan straatzijde
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (gele baksteen in combinatie met gesinterde stenen)
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur	Deels onderkelderd huis; inrijopening garage met tudorboog; entreeportiek met steekkapje dat door dakvoet heen steekt en met tudorboog met daarin dito deur en zijlicht met spitsboog; typerende Van de Wall-deur met ijzeren geheng, deurklopper, getralied spievenster en smeedijzeren trekbel; houten dakkapellen met plat dak en gepotdekselde delen; gemetselde schoorsteen op dak en aan voorzijde: aldaar uitgemetseld en met brede basis waarin spitsboogvormige lichten en kenmerkend ‘Van de Wall-ruitmotief’

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Kieviet; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een klein landhuis in Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het oeuvre van de Wassenaarse architect Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde gevelindeling, materiaalgebruik en detaillering met uitzondering van de materialisering van de ramen

Sophialaan 4, zie voor beschrijving Stoeplaan 21

Stoeplaan 4

Naam	De Goede Herder
Oorspronkelijke functie	Religieus
Type	Begraafplaats
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Kerk (rm), kosterswoning (rm), school (rm) en begraafplaats
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	J.A. van der Laan
Bijzonderheden/ opmerkingen	Begraafplaats behoort tot het van rijkswege beschermde complex De Goede Herderkerk met als beschermde onderdelen: parochiekerk, kosterswoning, lager school Pius X, geregistreerd onder nummer 524514. Aangelegd op voormalige processieveld. Ten oosten ligt de voormalige boerderij De Driesprong. In de periode 1923-1931 heeft deze in oosprong 17de-eeuwse boerderij 'De Driesprong' als noodkerk en pastorie gefungeerd. Op de begraafplaats een priestergraf en de grafmonumenten van twee architecten, namelijk J.A. van der Laan en Granpré Molière. Begraafplaats uitgebreid in 1998. *Over de architect* Johannes Antonius (Jan) van der Laan (1896-1966) was zoon van de Leidse architect Leonardus van der Laan (1864-1942) met wie hij zich in 1921 associeerde. Maar liefst drie zonen van Leo studeerden bouwkunde aan de Polytechnische School te Delft bij de grondlegger van het Traditionalisme, ir. M.J. Granpré Molière – alle drie verwierven ze nationale bekendheid. Zoon Hans 'Dom van der Laan' was de grondlegger van de Bossche School, een stroming binnen het Traditionalisme. Het architectenbureau van vader en zoon was succesvol en verwierf vele opdrachten van met name de Leidse middenstand en detailhandelaars. De Van der Laans combineerden hun streng katholieke afkomst met vakmanschap, zuiverheid en maatschappelijke betrokkenheid. Het werk van het Bureau van der Laan toont invloeden van de diverse (traditionele) architectuurstromingen waaronder traditionele, ambachtelijke baksteenarchitectuur, invloeden van de vroeg Christelijke Italiaanse kerken, tot de meer moderne wederopbouwperiode, waarbij historische referenties worden teruggebracht tot de essentie. Jan van der Laan ontwierp vele kerken. Het bureau werkte voor het eerst in Wassenaar in De Kieviet, maar dit huis (Nassaulaan 20) is afgebroken. In 1924 volgde een omvangrijke

	opdracht voor de bouw van huizen op voormalig grondgebied van Kasteel Oud Wassenaar, waarbij in 1926 Oud Wassenaarseweg 1, 5, 7 en 7a gebouwd werden. In de jaren twintig verwierven ze ook de opdracht voor het ontwerp van de Goede Herderkerk en kosterswoning aan de Stoeplaan 4, en de lagere school Pius X aan de Oud Wassenaarseweg 13; inmiddels beschermd als rijksmonument. Een laatste, belangrijk werk van zijn oeuvre is de r.-k. St.-Josephkerk aan de Parklaan te Wassenaar uit de jaren zestig, waarbij J.A. van der Laan zich liet leiden door de Bossche School-architectuurprincipes van zijn broer Dom. *Over Granpré Molière* Marinus Jan Granpré Molière (Oudenbosch 1883 - Wassenaar 1972) startte zijn carrière bij onder meer de Dienst Gemeentewerken van Rotterdam en rijksbouwmeester C.H. Peters. In 1916 richtte hij zijn eigen bureau op met P. Verhagen, waarbij A.J.Th. Kok zich in 1919 aansloot. Het toonaangevende architectenbureau Granpré Molière, Verhagen en Kok uit Rotterdam hield zich ook bezig met volkshuisvestingvraagstukken en maakte vele stedenbouwkundige (wederopbouw)plannen voor steden, dorpen en uitbreidingswijken. In 1916 startte het nieuwe bureau met het ontwerp van tuindorp Vreewijk te Rotterdam. In de periode van 1928 tot 1938 ontwierp het bureau woningbouw voor de Wassenaarsche Bouwvereeniging in Oostdorp en Kerkehout. Het bureau verwierf ook enkele opdrachten voor vrijstaande woonhuizen in Wassenaar, zoals aan de Jagerslaan 11 in 1920 en Prins Frederiklaan 28 in 1922. Granpré Molière was een invloedrijke architect, stedenbouwer en theoreticus. Hij was van 1924 tot 1953 hoogleraar van de afdeling Bouwkunde aan de TU Delft en heeft vanuit deze positie dertig jaar lang een grote invloed gehad op de vorming van nieuwe architecten. Hij was de spil van de bouwstijl bekend als de Delftse School, die genoemd is naar de school die Granpré Molière in Delft maakte met zijn architectuuropvattingen. Het tijdvak van de Delftse School loopt dan ook parallel met het hoogleraarschap van architect Granpré Molière aan de TU te Delft. Delftse Schoolarchitectuur is een substroming van het Traditionalisme, waaronder ook de Bossche School valt. De stijl kenmerkt zich door traditionalistische vormgeving en materiaalgebruik en toepassing van klassieke en inheemse elementen. Plattelandsbouw vormt een belangrijke inspiratiebron. Deze bouwstijl is voor iedereen herkenbaar als ‘Hollands’ en refereert aan traditionele waarden. Het zadeldak speelt hierin een hoofdrol, als typisch Hollands dak,

	maar ook de voorkeur voor Hollandse pannen en metselverbanden uit de Middeleeuwen, zoals kettingverband, passen in deze bouwtraditie.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Ten noordoosten van de kerk
Ontsluiting	Tweezijdig: vanaf west- en oostzijde
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar (begraafplaats wel openbaar)

Architectonische kenmerken aanleg
Rechthoekige begraafplaats met een eenvoudige, geometrische aanleg. Tegen de absis van de kerk bevindt zich een natuurstenen priestergraf, dat bestaat uit rechthoekige platen met in haut-reliëf figuratieve voorstellingen uit het Nieuwe Testament. Aan de oostzijde bevinden zich de grafmonumenten van J.A. van der Laan en zijn echtgenote, en van M.J. Granpré Molière met in reliëf een kruis en ‘in pace’.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Object: ensemblewaarde	Als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van het kerkelijk complex; vanwege de onlosmakelijke verbondenheid met de kerk
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de aanleg door architect Van der Laan
Cultuurhistorische waarde	Vanwege de historische waarde van grafmonumenten, in het bijzonder het priestergraf en de monumenten van Van der Laan en Granpré Molière
Gaafheid (verwachting)	Zeer gaaf bewaard gebleven
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar en nog in oorspronkelijke functie

Stoeplaan 6, 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis met twee garages en 3 paar hekpijlers
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	6
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met twee garages en 3 paar hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	C.M. van Moorsel
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met twee garages onder rietgedekt zadeldak; met gemetselde hekpijlers met natuurstenen dekplaten aan bij auto-oprit van nr. 6 aan Stoeplaan, bij toegangspad nr. 8 aan Acacialaan en bij auto-oprit van nr 8; terracotta reliëf met dolfijn bij Stoeplaan 6. *Over Park Oud Wassenaar* De bebouwing van de villawijk Park Oud Wassenaar kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Groot Haesebroek. Park Oud Wassenaar is ontwikkeld op de buitenplaats Oud Wassenaar. Deze buitenplaats is een in oorsprong 18de-eeuwse buitenplaats, die toendertijd Hoogwoude of Hoogwolde genoemd werd. Oud Wassenaar kwam in 1845 in handen van Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801 - 1876), zoon van de staatsraad Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, historicus en kabinetssecretaris (van 1829 tot 1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (perioden 1849-1857, 1862-1866). Hij woonde in Den Haag en gebruikte Oud Wassenaar als zomerverblijf. In 1872 verkocht hij zijn huis aan de vermogende Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen brak het bestaande huis af en liet het huidige huis in 1875 ontwerpen door architect C. Muysken. Het oude landhuis was gesitueerd aan de Schouwweg in een parkaanleg met een deels formele lanenstructuur, bestaande uit Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan en deels een vroege landschappelijke inrichting met slingerende waterpartij, een Chinese tempel en een koepel. Rond het nieuwe huis werd de vroege landschappelijke parkaanleg getransformeerd naar een ontwerp in late Landschapsstijl van de Duitse tuinarchitect C.E.A. Petzold. Waarschijnlijk zijn toen de oude tuinkoepels afgebroken. Na het

	overlijden van de heer Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen, werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. *Over de architect* Cornelis Marie van Moorsel (1892-1962) ontwierp winkels en woonhuizen, kerken te Nijmegen, Geldrop, Velp, Middelburg en 's-Hertogenbosch, het Carmelitessenklooster te Egmond, het sanatorium Hornerheide te Horn, het sanatorium Berg en Bosch te Bilthoven (samen met B.J. Koldewey), het sanatorium De Klokkenberg te Breda (samen met C.H. de Bever) en een bejaardentehuis te Middelburg. Hij ontwierp ook de woningen aan de Zonneveldweg (zie aldaar).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Bij de rotonde Stoeplaan-Wittenburgerweg, op de hoek met de Acacialaan, ten westen van het van rijkswege bescherde r.-k. complex De Goede Herder met ten oosten van het huis de parkeersplaats daarvan; op voormalig grondgebied van Oud Wassenaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met ten noorden en ten noordoosten garages, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad vanaf Stoeplaan en vanaf Acacialaan naar resp. 6 en 8; auto-opritten aan Stoeplaan en Acacialaan; gemetselde hekpijlers met natuurstenen dekplaten bij auto-oprit van nr. 6 aan Stoeplaan, bij toegangspad nr. 8 aan Acacialaan en bij auto-oprit van nr 8
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken huis

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld (wolfskappen)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met delen onder plat dak en via tussenlid met nummer 8 verbonden latere

	aanbouw; entree nummer 8 in deel onder plat dak; rode nokvorsten

Architectonische kenmerken garages
In baksteen vanuit een rechthoekige plattegrond in één bouwlaag opgetrokken en voorzien van een rietgedekte wolfskap. In kopse voorgevel driehoekig, houten venster. Auto-inrit getoogd onder dubbele strekkenlaag en getoogde houten inrijdeuren. Gemetselde schoorstenen en houten deuren in zijgevels. Voorgevel trapsgewijs uitgebouwd als een soort steunbeer.

Architectonische kenmerken hekpijlers
Gemetselde hekpijlers met hardstenen dekstenen met houten draaihekken (ontbrekend bij nr. 6). Hekpijlers bij auto-opritten met hardstenen stootstenen.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde; vanwege de hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling (huis met hekpijlers en garages) die alle van dezelfde architect en uit dezelfde bouwtijd stammen
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dubbel landhuis met kenmerken van de landhuisstijl uit het Interbellum
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Stoeplaan 7, 7a

Naam	Stoephout
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen
Type	Garage annex dienstwoning; toegangshek bij nummer 7; toegangshek bij Stoeplaan 17; tuinmuren/aanleg; schuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Garage annex dienstwoning; toegangshek bij nummer 7; toegangshek bij Stoeplaan 17; tuinmuren/aanleg; schuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	K.P.C. de Bazel
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opname 10 december 2012. NB een opname van de bouwkundige staat maakt geen onderdeel uit van deze cultuurhistorische beschrijving. Tegelijk gebouwde tuinmanswoning (voorheen Stoeplaan 9) is afgebroken; hoofdhuis eveneens afgebroken, op deze plaats is in 1969 een appartementengebouw 'landgoed Stoephout' gebouwd. De buitenplaats Stoephout schaarde zich in een reeks van relatief kleine (buiten)plaatsen die na 1910 op voormalige terreinen van grote buitenplaatsen, zoals die van prins Frederik/prinses Marie tot stand kwamen, zoals Villa Ruys, Wiltzangk, Meyland, Ivecke etc., een ontwikkeling die op zijn beurt onderdeel uitmaakt van een algemeen gegeven van verkaveling van historische buitenplaatsen, zoals bijvoorbeeld Oud-Clingendaal waarop onder meer in 1914 Maarheeze werd gebouwd of Terveken op Wiltrust. Ook het ten zuiden van Stoephout gelegen Clingenbosch, dat rond 1912 tot stand kwam, behoort tot deze ontwikkeling. *Over de opdrachtgever* Stoephout kwam tot stand in opdracht van mevrouw M.J.J. (Margo) Kessler-de Lange (1860-1938), weduwe van Jean Baptiste August Kessler (1853-1900). August Kessler was vanaf 1890 de eerste directeur van de Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij (later: Shell) en speelde ondanks de korte tijd dat hij zich kon inzetten voor het bedrijf, een grote rol in de ontwikkeling ervan. Zijn zoon J.B.A. (Guus) Kessler jr. trad in 1936 in zijn vaders rol als directeur-generaal; oudste zoon Geldolph Adriaan (Dolph) Kessler (1884-1945) werkte ook bij Shell en bij Hoogovens en hij stond zijn moeder bij bij de bouw van Stoephout. Hij bouwde in 1918/9 ook zijn eigen woning naast Stoephout, het Houten Huis op Stoeplaan 17. De zonen spelen tevens een rol in de nationale

	sportgeschiedenis van Nederland op het gebied van tennis (J.B.A.) en voetbal (zonen Dolf en Boelie). *Over de architect* Karel Petrus Cornelis de Bazel (1869-1923) was een architect die nationale naam en faam verwierf. Vanwege zijn zwakke gezondheid kent zijn carrière diverse onderbrekingen en stierf hij jong. Hij werkte voor P.J.H. Cuypers, had vanaf 1895 in een eigen atelier voor kunstnijverheid met J.L.M. Lauweriks en vanaf 1902 zijn eigen zelfstandige bureau, publiceerde en gaf les op verschillende onderwijsinstellingen. Het architectonische oeuvre van De Bazel is zeer divers van aard en bestaat voor een belangrijk gedeelte uit woon- en landhuizen. Daarnaast bouwde hij onder meer arbeiders- en volkswoningen, kantoren, een modelboerderij en een synagoge. Ontwerpen maakten hij voor raadhuizen, een concertgebouw, een crematorium en een wereldhoofdstad bij Den Haag. Voor veel gebouwen leverde hij bovendien ontwerpen voor het interieur en de meubels. Bij zijn landhuizen ontwierp De Bazel vaak ook de tuinen. Hij begon met het maken van deze tuinontwerpen in 1902. In totaal maakte hij ontwerpen voor 28 tuinen, waarvan de meesten in de periode 1909-1917 zijn vervaardigd. De Bazel werkte steeds vanuit een rechtlijnige aanleg waarbij vanaf een erker, venster of deur een as in de tuin liep. De tuin zelf was zeer symmetrisch en wanneer ze uit enkele verschillende delen bestond, waren die delen rond een eigen symmetrie-as ontworpen. (Bron: http://zoeken.nai.nl/CIS/persoon/13742) Hoewel in het archief van Nai geen ontwerptekeningen van de tuin van Stoephout zijn aangetroffen van de hand van De Bazel, is het waarschijnlijk dat hij de nutstuin bij Stoephout 7;7a ontworpen heeft of daarin geadviseerd heeft. De tuinaanleg met de tuinmuren staan namelijk op de ontwerptekening van de situatie van 1918 (bijgevoegd).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog. Nader onderzoek heeft plaatsgevonden op 10 december 2012 met een bezoek ter plaatse en archiefonderzoek in De Bazel-archief (Nai, Rotterdam). Het nader onderzoek heeft aangetoond dat de zeer hoge waardering correct is toegekend.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Stoeplaan-Wittenburgerweg
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op voormalige terreinen van Stoephout, waarbij het landschappelijke parkbos en de

	aanleg van de (nuts)tuin behouden is. Centraal in rechthoekige, hoger gelegen en ommuurde tuindeel met kruisvormig padenpatroon een beeldbepalende beuk. Langs oostzijde perceel watergang (daterend van ten minste vóór 1830)
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De garage annex dienstwoning staat dicht aan de Stoeplaan, met ten noorden de laan en de erfafscheiding en in de erfafscheiding ten oosten van het gebouw een toegangshek. Ten zuidwesten een ommuurde tuin, oorspronkelijk met een deel bestemd voor compost en mest (nu grasveld) en een schuur. Links van schuur (oostelijk) ijzeren hekwerk (later geplaatst)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaande gebouwen, in een rechtlijnige tuinaanleg uit 1918/9. Een nieuw pad en ontsluiting van de Stoeplaan doorkruist de rechtlijnig aanleg.
Ontsluiting	Aan Stoeplaan met toegangshek; er was ook een zelfde toegangshek naar het hoofdhuis (gesloopt) en er ligt nog een gelijksoortig hek tegenover de Schouwweg, bij Stoeplaan 17
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Aan weg gelegen onderdelen: goed; chauffeurswoning redelijk; overige onderdelen niet of nauwelijks (stal alleen in wintertijd).

Architectonische kenmerken garage annex chauffeurswoning

Verbouwingen in 1966, 1987, 1994 en 1999. Oorspronkelijk bestond de haakse bouw alleen uit een overkapping; deze is dichtgezet. Het pand is verbouwd tot woonhuis. Er is onder meer aan de zuidwestzijde een schuin ten opzichte van de hoofdbouw gebouwde uitbouw toegevoegd; ook zijn dakkapellen toegevoegd. Bij de verbouwingen zijn elementen behouden of herplaatst, zoals de stootstenen.

Type	Garage annex woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordwestzijde (huidige situatie)
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak met haaks twee ingrijpende schilddaken
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijds-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dakoverstek, afgewerkt met hout; gemetselde schoorstenen op daknok

Architectonische kenmerken schuur

De schuur is niet verbouwd en heeft de indeling en detailering vrijwel geheel conform de ontwerptekening behouden.

Type	Schuur
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Noordoostzijde (richting toegangshek)
Nokrichting	Nagenoeg evenwijdig aan garage

Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijds-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet/nauwelijks zichtbaar; houten deuren met ruiten; houten zesruits ramen; dakvensters
Interieur	Gemetselde schouw (schoorsteen op daknok verwijderd)

Architectonische kenmerken erfscheiding en toegangshek bij Stoeplaan 7a
Gemetseld muurtje met stalen hekwerk als erfafscheiding, aan westzijde afgesloten met gemetselde hekpijler; aan oostzijde gemetselde hekpijlers met stootstenen en geprofileerde afdekplaten met tekst ‘Stoep’ en ‘Hout’ en ijzeren draaihekken; afsluiting aan oostzijde met gebogen muur en gemetselde pijler.

Architectonische kenmerken toegangshek bij Stoeplaan 17
Gemetselde hekpijlers met geprofileerde dekpalaten met ‘Stoep’ en ‘Hout’ en ijzeren hekwerk ertussen, afgesloten met speerpunten (leliemotief). Muur aan zuidwestzijde hoger en opening ter plaatse van trap met gebogen afsluiting.

Architectonische kenmerken nutstuin
Gemetselde muren en keermuren rond rechthoekig, hoger gelegen terrein, bereikbaar via drie gemetselde trappen. Aan oostzijde (zijde oorspronkelijke compostplaats) heeft de keermuur verspringende delen. Muren mestput nog herkenbaar aanwezig. Muren doorbroken voor nieuw pad. Op noordwest en zuidoosthoek ligt de muur driezijdig terug (afgeschuinde hoeken). De muur liep volgens tekening door richting tuinmanswoning, dit deel van de muur is niet aangetroffen.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de voormalige buitenplaats Stoephout en binnen een gebied met buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen; vanwege de hoekligging op de hoek Stoeplaan-Wittenburgerweg
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in het parkbos van de voormalige buitenplaats Stoephout
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling die alle van dezelfde architect en uit dezelfde bouwtijd stammen en alle onderdeel uitmaken van de voormalige buitenplaats Stoephout
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van De Bazel; als voorbeeld van bijgebouwen van een buitenplaats uit het Interbellum

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met vrijwel aaneengesloten terreinen van historische en vroeg 20ste-eeuwse buitenplaatsen en Stoephout in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de garage met dienstwoning; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van de schuur en de erfafscheiding met het toegangshek; vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering van het toegangshek bij Stoeplaan 17; vanwege de redelijk gaaf bewaarde tuinaanleg en bijbehorende onderdelen zoals de tuinmuren
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als onderdeel van de voormalige buitenplaats Stoephout door de toegangshekken met naam maar ook door het type bijgebouwen waarvan de typologie van de garage annex dienstwoning ondanks de verbouwingen nog doorklinkt en de overige onderdelen duidelijk herkenbaar zijn in hun functie en oorspronkelijk ontwerp

Stoeplaan 17

Naam	Het houten huis
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1918
Architect	J. den Haan
Bijzonderheden/ opmerkingen	Voor toegangshek tegenover Schouwweg: zie beschrijving Stoeplaan 7,7a. Zie voor meer informatie over Stoephout beschrijving Stoeplaan 7,7a. Gebouwd in opdracht van G.A. Kessler. Fabricage door houthandel & timmerfabriek Padox uit Den Haag. Eerste verbouwing betrof een uitbreiding in 1921 in opdracht van G.A. Kessler door de Wassenaarse aannemer/architect H. van der Helm. In 1923 volgde een forse L-vormige uitbreiding met een koepelkamer naar tekeningen van architect D. Roosenburg, eveneens in opdracht van Kessler. De grote schoorsteen in baksteen behoort tot dit ontwerp. De volgende verbouwingen waren allemaal in opdracht van J.J. Kessler en J.H. Kessler, vonden plaats in jaren 1920 en 1930 en betroffen de bouw van een garage aan de poot van de L uit 1923, uitbreiding waarbij koepelkamer deels opgenomen werd in aanbouw en opnieuw een uitbreiding van de 'L', onder meer naar tekeningen van H. van der Helm en de architect ir. J.P. Fokker. Bij de verbouwingen waren derhalve telkens architecten betrokken, deels van bovenlokale naam en faam (Roosenburg en Fokker). Gezien het huidige luchtbeeld (bron: Google Earth) hebben vervolgens nog meer uitbreidingen plaatsgevonden. Door de verbouwingen is het oorspronkelijke ontwerp weinig afleesbaar behouden gebleven. *Over de opdrachtgever* Stoephout kwam tot stand in opdracht van mevrouw M.J.J. (Margo) Kessler-de Lange (1860-1938), weduwe van Jean Baptiste August Kessler (1853-1900). August Kessler was vanaf 1890 de eerste directeur van de Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij (later: Shell) en speelde ondanks de korte tijd dat hij zich kon inzetten voor het bedrijf, een grote rol in de ontwikkeling ervan. Zijn zoon J.B.A. (Guus) Kessler jr. trad in 1936 in zijn vaders rol als directeur-generaal; oudste zoon Geldolph Adriaan (Dolf) Kessler (1884-1945) werkte ook bij Shell en bij Hoogovens en hij stond

	zijn moeder bij bij de bouw van Stoephout. Hij bouwde in 1918/9 ook zijn eigen woning naast Stoephout, het Houten Huis op Stoeplaan 17. De zonen spelen tevens een rol in de nationale sportgeschiedenis van Nederland op het gebied van tennis (J.B.A.) en voetbal (zonen Dolf en Boelie).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Stoeplaan-Sophialaan, ten noorden van het appartementencomplex Stoephout uit 1969, dat gebouwd is ter plaatse van het huis en de tuinmanswoning van Stoephout
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan zuidzijde landschappelijke aanleg van (voormalige buitenplaats) Stoephout
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek Stoephout ten oosten van het huis, tegenover Schouwweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Op hoek Sophialaan-Stoeplaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Weinig zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Samengesteld (zadeldaken)
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Hout
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde; vanwege de hoekligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging in parkbos van Stoephout
Object: ensemblewaarde	Als onderdeel van de bebouwing van Stoephout
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een houten huis uit het Interbellum in Engelse landhuisstijl

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Stoephout en de familie Kessler in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde materialen
Zeldzaamheid	Het materiaalgebruik (houtbouw) is relatief zeldzaam in Wassenaar

Stoeplaan 21, Sophialaan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1917
Architect	M.J. Klijnstra
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van B. Ottevanger. Architect Mellius Jan Klijnstraat (1881-1949) bouwde landhuizen en na de Tweede Wereldoorlog werkte hij aan de wederopbouw van boerderijen in de Betuwe. Verbouwing in 1932 en tevens bouw garage bij nummer 21; Nummer 21 voorts verbouwingen in 1971, 1999 en 2000. Hierbij onder meer tussenlid tussen huis en garage gebouwd en garage van Sophialaan 4 bij woning betrokken (glaspui in garagedeuropening bij Sophialaan 4) *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige

	situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de smalle strook grond tussen Sophialaan en Stoeplaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met west, zuid en oost tuin en aan noordzijde erf met auto-opritten en garages
Ontsluiting	Vanaf Sophialaan en Stoeplaan, met auto-opritten
Rooilijn	Nvt; ongeveer op gelijke afstand tot Stoeplaan als naastgelegen huizen 23 en 25
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in noordgevel
Nokrichting	Overwegende richting haaks tussen straten
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2 (verschillende dakvoet-hoogten)
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas gespiegeld ontwerp van twee woonhuizen; door verbouwingen symmetrie en opzet minder afleesbaar geworden; aan zuidzijde balkons; forse dakkapellen met rietgedekte schilddaken (uit bouwtijd); rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging (met name aan Stoeplaan)
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dubbel woonhuis uit het Interbellum in de voor Wassenaar gangbare landhuisstijl; overeenkomstig in stijl en tijd met naastgelegen huizen op Stoeplaan 23 en 25

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Stoeplaan 23

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	A. Piena & Zn.
Bijzonderheden/ opmerkingen	Over de architect is weinig bekend, maar hij ontwierp in De Kieviet Sophialaan 6 (1917), Stoeplaan 23 (1921) en Stoeplaan 25 (1920). *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan doorgaande weg, die in van verlengde van Groot Haesebroekseweg ligt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf (klein achtererf, belendend met bebouwing Sophialaan 6
Ontsluiting	Aan Stoeplaan met auto-oprit naar vrijstaande garage
Rooilijn	Nvt; ongeveer op gelijke afstand tot Stoeplaan als naastgelegen huizen 21 en 25
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Riet (voorheen rode leipannen (op foto 1992)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aan voorzijde erker met balkon en loggia erboven, voorzien van eigen schildkap; balustrade van balkon opengewerkt - en siermetselwerk; houten kolommen van loggia; aan weerszijden erker veranda's; aangekapte, rietgedekte dakkapellen; houten, roedenverdeelde ramen; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis uit het Interbellum in de voor Wassenaar gangbare landhuisstijl; overeenkomstig in stijl en tijd met naastgelegen huizen op Stoeplaan 21/Sophialaan 4 en 25
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Stoeplaan 25

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis, garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	A. Piena & Zn.
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met garage met rietgedekt zadeldak. Over de architect is weinig bekend, maar hij ontwierp in De Kieviet Sophialaan 6 (1917), Stoeplaan 23 (1921) en Stoeplaan 25 (1920). *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan doorgaande weg, die in van verlengde van de Groot Haesebroekseweg ligt; naast voormalig theehuis van architect Van de Wall uit 1917 (nu: Auberge De Kieviet)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Aan Stoeplaan met auto-oprit naar vrijstaande garage en tevens ontsluiting vanaf Sophialaan
Rooilijn	Nvt; ongeveer op gelijke afstand tot Stoeplaan als naastgelegen huizen 21 en 23
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2 (verschillende dakvoet-hoogten)
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen; topgevel met houten potdeksel delen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Erkers/ erker-achtige aanbouwen met eigen (riet- of anders gedekt) kapje; aangekapte, rietgedekte dakkapellen; houten, roedenverdeelde ramen; rode nokvorsten; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis uit het Interbellum in de voor Wassenaar gangbare landhuisstijl; overeenkomstig in stijl en tijd met naastgelegen huizen op Stoeplaan 21/Sophialaan 4 en 23
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Stoeplaan bij 27

Naam	Onbekend
Oorspronkelijke functie	Straatmeubilair
Type	Staande klok
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Staande klok
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1925
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Uurwerk: Sabre/Quartz Bij voormalig theehuis, nu Auberge De Kieviet, sterk verbouwd pand, oorspronkelijk uit 1917 en van architect M.E. van de Wall. Klok was naar verluidt oorspronkelijk niet rood. Mogelijk behorend bij tramhalte van Haagse Tramweg Maatschappij, die in 1923 een lijn door Wassenaar van Den Haag naar Leiden aanlegde. Waarschijnlijk niet op oorspronkelijke plek.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Nabij hoek met Buurtweg en Wilhelminaplein, op /aan noordzijde van parkeerplaats
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken
In zuilvorm ontworpen, staande, gietijzeren klok met sokkel en bekroning. Decoratieve vlakken met cartouches en diamantkoppen, fries etc. In driehoekige frontons van bekroning reliëfvoorstellingen van een uil, haan, vleermuis en bijenkorf. Geschilderd in rood, met uitzondering van witgeschilderde windvaan op bekroning.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Beeldbepalend gelegen op/nabij hoek Stoeplaan-Buurtweg-Wilhelminaplein
Architectuurhistorische waarde	Als uniek voorbeeld van een klok in gietijzer uit het Interbellum; vanwege het materiaalgebruik en rijke detaillering
Cultuurhistorische waarde	Vanwege de hoge kunsthistorische waarde en als herinnering aan de tram/tramhalte (indien dit juist is)
Gaafheid (verwachting)	Zeer gaaf bewaard gebleven
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als klok
Zeldzaamheid	Landelijk zeldzaam en voor Wassenaar uniek

Teylingerhorstlaan 1-3, 5-7, 9-11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbele woonhuizen: drie maal twee-onder-een-kapwoningen (totaal 6 woningen)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3 plus garages/hekpijlers
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie maal twee-onder-een-kapwoningen (totaal 6), garages, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1931
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd met garages, bij nr. 3 een dubbele garage. 9 en 11 hebben een terracotta reliëf boven entree. Gemetselde hekpijlers aan auto-opritten. Vrijwel alle woningen hebben wijzigingen en uitbreidingen ondergaan. Ook zijn ramen (oorspronkelijk stalen ramen met veel glas-in-lood) vernieuwd. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect*

	Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog Nader onderzoek leert dat de panden in hoge mate vergelijkbaar zijn met de panden aan de Lange Kerkdam, Prinses Marielaan en overige woonhuizen aan de Teylingerhorstlaan. Gezien de score 3, hoog, voor die dubbele woonhuizen, met uitzondering van Prinses Marielaan 11-13, is ook hier een score 3 toepasbaar.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op Teylingershorstlaan, aan oostzijde, op het gedeelte tussen Kerkeboslaan en tweesprong met Bremhorstlaan, waarbij op hoek met Kerkeboslaan eveneens een landhuis van Van Lindonk staat (Kerkeboslaan 5); tegenover de dubbele woonhuizen ligt Teylingerhorstlaan 6, ook van Van Lindonk
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan Teylingerhorstlaan liggen nog 2 twee-onder-een-kap woningen van Van Lindonk, namelijk op nummers 15-17 en 23-25 en een enkel landhuis op nummer 6
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met voor- en achtertuin en smalle zij-erven met auto-opritten naar op achtererf of achter huis gelegen garages, opritten geflankeerd door gemetselde hekpijlers
Ontsluiting	Vanaf de straat met auto-opritten, geflankeerd door hekpijlers (ontbrekend bij nr. 9 en 11)
Rooilijn	Teylingerhorstlaan kent ruime scharkering in woningtypen, oriëntatie en voorgevelrooilijn; desondanks op ongeveer dezelfde afstand van weg gelegen als naastliggende panden (zowel 1-11 zelf als naastgelegen woonhuizen nr. 13 en Kerkeboslaan 5)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken 1-3

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (asymmetrisch en achterzijde ‘hoekpaviljoens’)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rechts dubbele garage op T-vormige plattegrond; met wolfskap, leien gedekt; links enkele garage onder schildkap, leiengedekt; erker met balkon; stalen ramen met glas-in-lood-bovenlichten; uitkragende rollagen als horizontale accenten; bakstenen lekdorpels; dakkapellen met schildkap en segmentboogvormige dakkapellen, leiengedekt; gemetselde schoorstenen; aangebouwd terras met gemetselde trap naar lager gelegen tuin

Architectonische kenmerken 5-7

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels

Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Nagenoeg staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak (hoofddak schilddak met aan voorzijde risaliet onder eigen kap)
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over de middenas te spiegelen ontwerp; in opzet overeenkomstig Teylingerhorstlaan 15-17; erker met balkon; stalen ramen; uitkragende rollagen als horizontale accenten; bakstenen lekdorpels; dakkapellen met plat dak; gemetselde schoorstenen; aangebouwd terras met gemetselde trap naar lager gelegen tuin

Architectonische kenmerken 9-11

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in voorgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (ondiepe uitbouwen in de vorm van erkers van twee bouwlagen met kap)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (bloemig)
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over de middenas te spiegelen ontwerp; in opzet overeenkomstig Teylingerhorstlaan 23-25; erker; stalen ramen; bakstenen lekdorpels; dakkapellen met leiengedekte schildkap; gemetselde schoorstenen; aangebouwde stoep bij entree met gemetselde trap naar lager gelegen tuin; daarboven zesdelig traplicht; glas-in-lood; houten casetten-deur met spievenster en terracotta tableau

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijke en stilistische relatie tussen de Van Lindonk-huizen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die deze dubbele woonhuizen innemen in het oeuvre van de Wassenaarse architect Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar en typerend voorbeeld van het werk van Van Lindonk; vanwege de herkenbaarheid als een complex van in eenzelfde tijd naar eenzelfde basisontwerp ontworpen woonhuizen

Teylingerhorstlaan 6

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1933
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen tegenover de nummers 1-11: eveneens woonhuizen uit 1933 van Van Lindonk, zie beschrijving aldaar. Met achthoekige, gemetselde hekpijlers en aangebouwde 'drive-in'-garage. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect

	Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar. *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – doorgaans met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is de garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op

	Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp. Van Lindonk paste het concept van aangebouwde 'drive-in'-garages vanaf ca. 1928 toe, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Van der Oudermeulenlaan 5 uit 1930 en Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. De drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926 behoren tot de vroegste voorbeelden (zo niet het vroegste) van drive-in-woningen in Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog. Nader onderzoek heeft getoond dat dit huis tot een ensemble van Van Lindonk-huizen behoort, waartoe ook Teylingerhorstlaan 1-11, het huis op de hoek met de Kerkeboslaan, Kerkeboslaan 5 en de overige Van Lindonk-huizen aan de Teylingerhorstlaan behoren. Aangezien deze huizen, met uitzondering van Kerkeboslaan 5 (hoger gewaardeerd), een score 3 hebben ontvangen, dient dit huis ook tenminste score 3, hoog, te ontvangen.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Teylingershorstlaan tussen Kerkeboslaan en Bremhorstlaan, aan de noordzijde van de laan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Tegenover het huis liggen nog drie twee-onder-een-kap woningen van Van Lindonk, namelijk op nummers 1-3, 5-7, 9-11
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met rechts auto-oprit naar inpandige garage
Ontsluiting	Vanaf Teylingerhorstlaan met auto-oprit, geflankeerd door forse, achthoekige, gemetselde hekpijlers
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering zichtbaar (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in zijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2

Kapvorm	Samengesteld tentdak met uitbouwen onder zadel- en schilddaken
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lagen in uitkragend siermetselwerk; houten bloembakken; rondboogvormige entree met houten lijstwerk en zijlichten; dakoverstekken; in topgevel vakwerk en siermetselwerk; rijk gedetailleerde schoorstenen in siermetselverband; aangebouwde garage met vakwerk en rondboogvormige inrit met dubbele houten deuren en voor Van Lindonk typerende siersmeedijzeren gehengen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijke en stilistische relatie tussen de Van Lindonk-huizen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van de Wassenaarse architect Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar en typerend voorbeeld van het werk van Van Lindonk

Teylingerhorstlaan 15, 17

Naam	Nvt; op nr. 17 is de naam Wouwhorst aangebracht
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis, garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1932
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ensemble samen met 1 t/m 11 en 23-25. Dubbel woonhuis met twee garages, waarbij het bij nr. 15 om een dubbele garage gaat (met garagedeuren aan zijde Bremhorstlaan). Er hebben bij beide woningen wijzigingen plaatsgevonden, onder meer aan de ramen (vernieuwd/gewijzigd), waaronder in 1956 het wijzigen van het traplicht bij nr. 15 (driedelig raam met bovenlichten en glas-in-lood gewijzigd in erker-achtige raampartij). *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect*

	Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Teylingershorstlaan tussen Bremhorstlaan

	en Bloemcamplaan, aan de zuidzijde van de laan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan Teylingerhorstlaan liggen nog 4 twee-onder-een-kap woningen van Van Lindonk, namelijk op nummers 1-3, 5-7, 9-11 en 23-25 en een enkel landhuis, nummer 6
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met voor- en achtertuin en smalle zij-erven met auto-opritten naar op achtererf gelegen garages; bij nr. 15 is de oprit aan de voorzijde in de huidige situatie opgenomen in het tuinontwerp; aan de achterzijde wordt het erf van nr. 15 met een auto-oprit ontsloten vanaf de Bremhorstlaan
Ontsluiting	Vanaf Teylingerhorstlaan en bij nummer 15 tevens vanaf Bremhorstlaan
Rooilijn	Teylingerhorstlaan kent ruime schakering in woningtypen, oriëntatie en voorgevelrooilijn; desondanks op ongeveer dezelfde afstand van weg gelegen als naastliggende panden (naastgelegen dubbele woonhuizen nrs. 15-29)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken dubbel woonhuis

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Nagenoeg staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak (hoofddak schilddak met aan voorzijde risaliet onder eigen kap)
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over de middenas te spiegelen ontwerp; in opzet overeenkomstig Teylingerhorstlaan 5-7; aangekapte dakkapellen aan voorzijde en met plat dak aan achterzijde; stalen ramen; op hoeken gemetselde balkons met bakstenen kolom; boven entree gemetselde bloembakken; gemetselde schoorstenen

Architectonische kenmerken garages
In baksteen opgetrokken vanuit een rechthoekige plattegrond; bij nr. 15 dubbele garage met oorspronkelijke, dubbele inrijdeuren en met gebakken leipannen gedekt zadeldak; bij nr. 17 wolfskap.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging

Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijke en stilistische relatie tussen de Van Lindonk-huizen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die deze dubbele woonhuizen innemen in het oeuvre van de Wassenaarse architect Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar en typerend voorbeeld van het werk van Van Lindonk; vanwege de herkenbaarheid als een complex van in eenzelfde tijd naar eenzelfde basisontwerp ontworpen woonhuizen

Teylingerhorstlaan 23, 25

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis, garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1933
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ensemble met 1-11 en 15-17. Woonhuizen met garages onder schilddak. Nummer 25 verscheidene keren verbouwd en uitgebreid, zowel intern als extern. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was.

	Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog Nader onderzoek leert dat de panden in hoge mate vergelijkbaar zijn met de panden aan de Lange Kerkdam, Prinses Marielaan en overige woonhuizen aan de Teylingerhorstlaan. Gezien de score 3, hoog, voor die dubbele woonhuizen, met uitzondering van Prinses Marielaan 11-13, is ook hier een score 3 toepasbaar.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja

Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Teylingershorstlaan tussen Bremhorstlaan en Bloemcamplaan, aan de zuidzijde van de laan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan Teylingerhorstlaan liggen nog 4 twee-onder-een-kap woningen van Van Lindonk, namelijk op nummers 1-3, 5-7, 9-11 en 15-17 en een enkel landhuis, nummer 6
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met voor- en achtertuin en smalle zij-erven met auto-opritten naar op achtererf gelegen garages
Ontsluiting	Vanaf Teylingerhorstlaan met auto-oprit; toegangspad naar entree zonder gemetselde hekpijlers
Rooilijn	Teylingerhorstlaan kent ruime scharkering in woningtypen, oriëntatie en voorgevelrooilijn; desondanks op ongeveer dezelfde afstand van weg gelegen als naastliggende panden (naastgelegen dubbele woonhuizen nr. 15-29)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in voorgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (ondiepe uitbouwen in de vorm van erkers van twee bouwlagen met kap)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (tevens erkers onder schildkapjes)
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over de middenas te spiegelen ontwerp; in opzet overeenkomstig Teylingerhorstlaan 9-11; rondboogvormige entree met portiek en dubbele deur met grote ruit voorzien van diefijzers en overig siersmeedwerk, boog bestaande uit vier uitkragende rollagen; zijlicht met glas-in-lood; traplichten met gemetselde onderverdeling; stalen ramen; aangekapte en leien gedekte dakkapellen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijke en stilistische relatie tussen de Van Lindonk-huizen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die deze dubbele woonhuizen innemen in het oeuvre van de

	Wassenaarse architect Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar en typerend voorbeeld van het werk van Van Lindonk; vanwege de herkenbaarheid als een complex van in eenzelfde tijd naar eenzelfde basisontwerp ontworpen woonhuizen

Teylingerhorstlaan 27, 29

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis, garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1933
Architect	P.J. Houbolt
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dubbel landhuis met vrijstaande garages met leien gedekte wolfskappen. Vormgegeven alsof het om één groot landhuis gaat. Zeer zorgvuldig gedetailleerd en met hoogwaardige, eigentijdse materialen gebouwd. De huizen zijn zeer gaaf bewaard gebleven, volgens het bouwarchief is alleen nummer 27 in 1957 verbouwd. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Pieter Johannes Houbolt (1898-1962), geboren te

	Haarlem, is hoofdzakelijk bekend als architect van woningen (villa's en landhuizen) ontworpen in een voor die jaren typerende nieuwe landhuisstijl, waarbij ambachtelijkheid werd gecombineerd met een van alle gemakken voorzien interieur. Ook in Wassenaar was Houbolt actief. In de jaren twintig ontwierp hij aan de Wittenburgerweg Huis de Leeuw (1926) en drie geschakelde woningen (1927), die zich onderscheidden door hun ensemblewerking als een geheel en de afwerking met houtdelen. Aan de Teylingerhorstlaan kwam een tweetal dubbele woningen tot stand, met als meest opvallende de nummers 19 en 21. Hier maakte Houbolt gebruik van het hoogteverschil in het terrein en voorzag de woningen van een inpandige garage in het souterrain. Ze vormden hiermee een vroeg voorbeeld van drive-in woningen. Ook gaf hij ze een witte kleur, een ontwerpprincipe dat hij veelvuldig toepaste. In 1938 en 1939 kwamen eveneens van zijn hand twee villa's aan de Groot Haesebroekseweg tot stand. Na de Tweede Wereldoorlog woonde Houbolt in 's-Graveland, waar hij ook verschillende villa's ontwierp. In 1954 realiseerde hij, nadat het hoofdhuis was afgebroken, in Park Welgelegen in Driebergen een complex van 26 woningen, eveneens ontworpen in de eerder kenmerkende witte landhuisstijl.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Teylingershorstlaan tussen Bremhorstlaan en Bloemcamplaan, aan de zuidzijde van de laan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan Teylingerhorstlaan ligt nog een twee-onder-een-kapwoning van Houbolt, namelijk op nummer 19-21 uit 1932
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand met voor- en achtertuin en links (oostzijde) smal zij-erf met auto-oprit naar op achtererf gelegen garage; rechts (westzijde) met oprit naar op achtererf gelegen garage met grote zijtuin
Ontsluiting	Vanaf Teylingerhorstlaan met auto-oprit
Rooilijn	Teylingerhorstlaan kent ruime scharkering in woningtypen, oriëntatie en voorgevelrooilijn; desondanks op ongeveer dezelfde afstand van weg gelegen als naastliggende panden (naastgelegen dubbele woonhuizen nrs. 15-29)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (entree woning op nr. 27 in linkerzijgevel, ten behoeve van illussie één landhuis)

Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig met asymmetrische risaliet aan voorzijde
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Schilddak, risaliet met zadeldak
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Traditionele detaillering, zoals vlechtingen, siersmeedijzeren ankers, rondboogvormig fries; segmentboogvormige dakkapel voorzijde in (soort) rijndekking; rondboogvormige entreedeur met zijlichten en luifel met dorische zuilen; erboven ijzeren balkonhek en stalen baalkondeuren; glas-in-lood; houten bloembakken onder vensters; dakoverstek met houten lijstwerk; rondboogvormig venster in top met glas-in-lood; entree in linkerzijgevel risalerend met schildkapje, gedragen door grote, houten consoles; gemetselde schoorstenen op nokhoeken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de relatie tussen de Houbolt-huizen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die deze dubbele woonhuizen innemen in het oeuvre van de architect Houbolt; vanwege het ontwerp waarbij de suggestie wordt gewekt dat het om één groot landhuis gaat en niet twee-onder-een-kapwoningen; vanwege het eigentijdse en zorgvuldige materiaalgebruik en de detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Tuinpad 24a / onderdeel van Langstraat 71-71a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Loods (of werkplaats)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bedrijfsgebouw (pand met puntgevel)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (ca. 1900)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aan de evenzijde van het Tuinpad zijn er veel panden die in ruimtelijk-functioneel opzicht een relatie hebben met de Langstraat, zoals dit pand. Aan rechterzijde bevindt zich een uitbreiding van de loods in 1956, die ging fungeren als magazijn met berging op de 'bergzolder'. De werkplaats (zowel loods als werkplaats op tekeningen genoemd) liep door tot aan de winkel met kantoor aan de Langstraat. In 1960 werd de binnenplaats tussen magazijn en winkel dichtgezet en bestemd als showroom. De werkplaats is in 1980 afgesplitst van het winkelgedeelte met magazijn. *Over het Tuinpad* Het Tuinpad is een achterstraat van de Langstraat. Aan het aanvankelijk onverharde pad lagen achtererven van huizen aan de Langstraat waarop verschillende plaatsen schuren, loodsen en magazijnen stonden. Eind 19de eeuw kwamen daar ook enkele arbeiderswoningen bij. Begin 20ste eeuw zette de verdichtingen zich voort, aanvankelijk vooral aan de noordwestzijde als een voortzetting van de bebouwing langs de Achterweg. Het zijn overwegend sloppen, eenvoudige arbeiderswoningen zonder een voordeur. Deze bevindt zich aan de zij- of achterkant bij de keuken. Door de bouw in de jaren 1920 en 1930 van de 20ste eeuw van enkele kleine rijtjes woningen aan de oostzijde ontstond de aaneengesloten lintbebouwing aan weerszijden van het Tuinpad. Naast schuren en pakhuizen betreft het overwegend kleinschalige eenlaags woningen van arbeiders en seizoenwerkers, zoals tuinders. Vanaf de jaren 1980 is de geslotenheid aan de oostzijde op enkele plaatsen doorbroken door de aanleg van kleine parkeerterreinen. De geslotenheid aan de westzijde is behouden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Tuinpad, historische achterstraat van de Langstraat, de hoofdstraat van de dorpskern van

	Wassenaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, onderdeel uitmakend van aaneengesloten bebouwing
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Loods
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Muldenpannen
Materialen gevels	Baksteen (gesausd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Puntgevel met overstek, windveren en makelaar in chalet-trant; getoogde, zesruits, stalen ramen; getoogde inrijdeuren met zesruits lichten; staafankers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie; vanwege de indeling, detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar en de ruimtelijk-functionele van het Tuinpad met de Langstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaar bewaarde hoofdvorm en (gezien de ouderdom en het type) redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de historische dorpsbebouwing; vanwege de bijdrage aan de beleving van het Tuinpad als achterstraat
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal historische bedrijfsbebouwing die in het dorpscentrum van Wassenaar en specifiek aan het Tuinpad bewaard gebleven is

Tuinpad 26, 30

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Drie arbeiderswoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie arbeiderswoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1915
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oorspronkelijk bestond het pand uit drie kleine woningen, die alle aan de achterzijde ontsloten waren en een kleine, vrijstaande berging in de achtertuin hadden. Het betrof Tuinpad 26, 28 en 30. In 1976 werden 28 en 30 bij elkaar gevoegd en kreeg het nieuwe huis een voordeur aan de straat (ter hoogte van de oorspronkelijke woning op nr. 28). In 1978 werden de twee kleine bergingen hierachter vervangen door één berging. *Over het Tuinpad* Het Tuinpad is een achterstraat van de Langstraat. Aan het aanvankelijk onverharde pad lagen achtererven van huizen aan de Langstraat waarop verschillende plaatsen schuren, loodsen en magazijnen stonden. Eind 19de eeuw kwamen daar ook enkele arbeiderswoningen bij. Begin 20ste eeuw zette de verdichtingen zich voort, aanvankelijk vooral aan de noordwestzijde als een voortzetting van de bebouwing langs de Achterweg. Het zijn overwegend sloppen, eenvoudige arbeiderswoningen zonder een voordeur. Deze bevindt zich aan de zij- of achterkant bij de keuken. Tuinpad 26-30 is hiervan een voorbeeld (entrees aan de achterzijde). Door de bouw in de jaren 1920 en 1930 van de 20ste eeuw van enkele kleine rijtjes woningen aan de oostzijde ontstond de aaneengesloten lintbebouwing aan weerszijden van het Tuinpad. Naast schuren en pakhuizen betreft het overwegend kleinschalige eenlaags woningen van arbeiders en seizoenwerkers, zoals tuinders. Vanaf de jaren 1980 is de geslotenheid aan de oostzijde op enkele plaatsen doorbroken door de aanleg van kleine parkeerterreinen. De geslotenheid aan de westzijde is behouden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Tuinpad, historische achterstraat van de Langstraat, de hoofdstraat van de dorpskern van Wassenaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, onderdeel uitmakend

	van aaneengesloten bebouwing
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Drie arbeiderswoningen onder een dak
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (plat dak)
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang
Materialen gevels	Baksteen (zijgevel links gesausd)
Stijl	Invloed neo-Hollandse renaissancestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Lijstgevel; twee aan twee gekoppelde vensters en in het midden een venster en een entree (uit 1976) met daarboven op de verdieping telkens één venster; getoogde strekken; speklagen in grijze steen; lijst geprofileerd, uitkragend en afgewerkt met houten lijstwerk en klossen; houten schuifframen; houten entreedeur met bovenlicht

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie (drie arbeiderswoningen onder één dak); vanwege de indeling, detaillering en materiaalgebruik van de voorgevel met details ontleend aan de neo-Hollandse renaissance
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en (gezien de ouderdom en het type) nagenoeg gaaf bewaarde materialen en detaillering van de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de historische dorpsbebouwing; vanwege de bijdrage aan de beleving van het Tuinpad als achterstraat
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal historische arbeiderswoningen die in het dorpscentrum van Wassenaar en specifiek aan het Tuinpad bewaard gebleven is

Tuinpad 38

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Loods
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Loods
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Oorspronkelijk zadeldak, verhoogd en vervangen door mansardekap. Pand is gaan behoren tot naastgelegen bakkerij uit 1938, die aan de Langstraat gevestigd is, en heeft zijn eigen huisnummer verloren. De bakkerij bestaat nog steeds: Banketbakkerij Huize Alleman (Langstraat 121). De huidige gevelindeling stamt van vóór 1947. Volgens een bouwaanvraag uit 1960 was het toen als opslagruimte in gebruik. *Over het Tuinpad* Het Tuinpad is een achterstraat van de Langstraat. Aan het aanvankelijk onverharde pad lagen achtererven van huizen aan de Langstraat waarop verschillende plaatsen schuren, loodsen en magazijnen stonden. Aan de evenzijde van het Tuinpad zijn er veel panden die in ruimtelijk-functioneel opzicht een relatie hebben met de Langstraat; zo is het naastgelegen pand gebouwd als onderdeel van een bakkerij aan de Langstraat. Eind 19de eeuw kwamen daar ook enkele arbeiderswoningen bij. Begin 20ste eeuw zette de verdichtingen zich voort, aanvankelijk vooral aan de noordwestzijde als een voortzetting van de bebouwing langs de Achterweg. Het zijn overwegend sloppen, eenvoudige arbeiderswoningen zonder een voordeur. Deze bevindt zich aan de zij- of achterkant bij de keuken. Door de bouw in de jaren 1920 en 1930 van de 20ste eeuw van enkele kleine rijtjes woningen aan de oostzijde ontstond de aaneengesloten lintbebouwing aan weerszijden van het Tuinpad. Naast schuren en pakhuizen betreft het overwegend kleinschalige eenlaags woningen van arbeiders en seizoenwerkers, zoals tuinders. Vanaf de jaren 1980 is de geslotenheid aan de oostzijde op enkele plaatsen doorbroken door de aanleg van kleine parkeerterreinen. De geslotenheid aan de westzijde is behouden.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Tuinpad, historische achterstraat van de

	Langstraat, de hoofdstraat van de dorpskern van Wassenaar
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, onderdeel uitmakend van aaneengesloten bebouwing
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Loods
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Mansardekap (in huidige situatie)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel met links bouwsporen van dichtgezet raam; rechts inrijdeuren met daarboven luik met oud kozijn, deur en geheng; staafankers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie; vanwege de ouderdom
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en (gezien de ouderdom en het type) redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als behorend tot de historische dorpsbebouwing; vanwege de bijdrage aan de beleving van het Tuinpad als achterstraat
Zeldzaamheid	Vanwege het relatief lage aantal historische bedrijfsbebouwing die in het dorpscentrum van Wassenaar en specifiek aan het Tuinpad bewaard gebleven is

Van Bergenlaan 6

Naam	Nvt (onbekend)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1921
Architect	J.H. Plantenga
Bijzonderheden/ opmerkingen	Stichtingssteen bij entree; opdrachtgever A.J. le Roy; reliëf St. Maarten in gegoten beton; in 1921 tevens opdracht voor bouw garage; wijzigingen in 1972 en 1984 (dakbedekking van riet naar pannen en achtergevel); uitzonderlijk groot huis (lengte hoofdvolume meer dan 20 meter) van twee bouwlagen aan straat en drie bouwlagen met kap in totaal: gebruik hoogteverschil in terrein. *Over Rijksdorp* Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap. *Over de architect* Jan Hendrik Plantenga (1891-1942) studeerde aan de Technische Hogeschool te Delft en promoveerde in 1925. In deze periode werkte hij bij de Rijksgebouwendienst. Daarna werkte hij bijna zes jaar lang als zelfstandig architect en ontwierp onder meer Konijnenlaan 42 (1924), Kievietslaan 31 (1925), Oranjelaan 6 (1925), Prins Frederiklaan 10-12 (1925). Van Bergenlaan 6 was zijn eerste project in Wassenaar. In deze periode was hij docent en later directeur van de Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Hij bouwde zijn eigen woonhuis aan de Prins Frederiklaan 14

	in 1922.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel uitmakend van de verspreid langs de gebogen lanen van Rijksdorp gelegen vrijstaande, grote woonhuizen op ruime percelen
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen een duinwand aangebouwd landhuis
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Nvt
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Tuinmuur met poort aan straat; diep gelegen tuin aan zuidzijde
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Nvt, gespreid gelegen bebouwing op wisselende afstanden van openbare ruimte
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 voor; 3 achter
Kapvorm	Schilddak (samengesteld)
Materialen dakbedekking	Pannen (oorspronkelijk riet)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Beïnvloed door Engelse landhuisstijl (minder herkenbaar door sobere uitwerking en door verandering dakbedekking)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Strekken in de vorm van hanekammen en rondboogvormig; bakstenen lekdorpels en schoorstenen; houten afwerking dakoverstek; rondboogvormige entree met dito houten deur, stoep, luifel en gemetselde muurtjes

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging; vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege het gebruik van het hoogteverschil in het duinlandschap
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Plantenga; vanwege de redelijk gaaf bewaarde detaillering; vanwege de wijze waarop met de hoogteverschillen in het terrein is omgegaan

Cultuurhistorische waarde	Als een van de eerste huizen in het villapark Rijksdorp; als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp
Gaafheid (verwachting)	Hoofdvorm gaaf; in detaillering redelijk gaaf
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar in zijn oorspronkelijke opzet en functie

Van Bergenlaan 7

Naam	De Pasch
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis met aangebouwde tuinmuur
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met aangebouwde tuinmuur
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	A.H. Wegerif
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opname ter plaatse 29 maart 2011 Het woonhuis met atelier, genaamd De Pasch, is in 1925 ontworpen door architect Henk Wegerif in een functionalistische stijl voor de locatie Van Bergenlaan 7 in Rijksdorp als eigen woon- en werkhuis. In 1929 werd een stookkelder met kolenberging toegevoegd. Na zijn scheiding in 1931 verkocht Wegerif De Pasch. In 1934 werd door E. Nellen voor J.P.J. Doorschodt, taxateur uit Den Haag de stookkelder uitgebreid met een in de duinen opgenomen garage. Vervolgens werd de oorspronkelijke garage vergoot en verbreed en de toegangsdeuren vervangen door architect P. Vermeer. In de oorlog liep het huis schade op. Bij de herstelwerkzaamheden, waarvan geen documenten zijn aangetroffen, is glas-in-lood aangebracht, waaronder het grote traplicht met gebrandschilderd glas van Atelier G. van Geldermalsen te Rotterdam uit 1946, voorzien van vis-, bloem- en schelpmotieven. Tot 1964 is de interieurindeling grotendeels behouden, maar in dat jaar werd het interieur qua indeling en detaillering door E.B. Dubourcq en voor A. van Rijmenam sterk gewijzigd. Behalve keuken en badkamer werd hierbij ook de scheidingsmuur tussen garage en hall verwijderd. Waarschijnlijk zijn toen ook de schouwen in voormalige hall en atelier verwijderd en zijn op deze plek en ook aan het plafond van het atelier nieuwe toevoegingen aangebracht. Volgens mondelinge informatie zijn kort daarna de stalen ramen vervangen door kunststofframen. Ook de verbouwing in 1982 betrof het plaatsen van ramen en deuren, ditmaal voor A. Bakker en door ir. N.L. de Bruijn bna. In 1991 volgde een vergroting van het woonhuis aan de noordwestzijde op een nagenoeg vierkante plattegrond en bestaande uit twee bouwlagen (een souterrain en een woonverdieping) en uitgevoerd met plat dak. Dit werk geschiedde voor A.G.J. Bakker en door P. Assink, architect te Oosterbeek.

	Over Rijksdorp Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Wegerif bouwde in de jaren twintig verschillende villa's in Rijksdorp. Verscheidene daarvan zijn inmiddels gesloopt, zoals de woonhuizen aan Van Bergenlaan 19 en Van Bronckhorstlaan 32. Er resteren thans nog vier werken van Wegerif in Rijksdorp, namelijk behalve Van Bergenlaan 7 Woonhuis Hagestate, Van Bergenlaan 12 uit 1925, Woonhuis/kantoor 'De Witte Hoogt', Meijboomlaan 4-6 uit 1926 en Woonhuis 'Huize Renswoud', Van Bronckhorst 34 uit 1927. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap. *Over de architect* Aharverus Hendrikus (Henk) Wegerif (1888 Apeldoorn - 1963 Wassenaar) heeft een omvangrijk, herkenbaar en nationaal gewaardeerd oeuvre van met name woonhuizen gebouwd. Onder zijn opdrachtgevers bevonden zich onder meer de directeur van het bierconcern Heineken en de directeur van de Gist- en Spiritusfabriek te Delft. Zijn succesvolle bureau startte hij al op 21-jarige leeftijd in Apeldoorn, alwaar hij ook in 1912 zijn eerste eigen woonhuis, genaamd De Pasch, bouwde. Vanaf 1917 bouwde hij ook in Wassenaar, waar hij al snel zoveel opdrachten verwierf dat hij in 1925 besloot om naar Wassenaar te verhuizen. Hij bouwde ook hier zijn eigen woonhuis, eveneens genaamd De Pasch (Van Bergenlaan 7), en wel op een hoge duintop in Rijksdorp. In de voor de bouw moeilijke periode van de jaren dertig en veertig hield Wegerif zich vooral bezig

	met filmdecors en publicaties. Mede dankzij deze laatste hebben Wegerifs denkbeelden over architectuur invloed gehad op de Nederlandse architectuur. Wegerif heeft veel woonhuizen gebaseerd op de Engelse landhuisstijl, maar zijn werken uit de jaren twintig vertonen een duidelijke invloed van het functionalisme. De zakelijke stijl van Van Bergenlaan 7 met toepassing van het platte dak, stalen ramen en principes zoals licht, openheid en een functionele relatie tussen interne indeling en gevelindeling is hiervan een belangrijk voorbeeld. Ook na de oorlog verwierf Wegerif verschillende opdrachten in Wassenaar.
Interieur	Het interieur is zowel qua indeling als qua detaillering enkele malen gewijzigd. In het interieur zijn nog slechts enkele oorspronkelijke details aangetroffen, waaronder enkele rondboogvormig afgesloten deurportalen. De toevoegingen uit de jaren veertig, waaronder het plafondelement met de windstreken en het gebrandschilderde glas-in-lood, zijn weliswaar niet oorspronkelijk, maar hebben hun eigen, kunsthistorische waarde.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de noordzijde van de Van Bergenlaan
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen op duintop; gebruik makend van de natuurlijke hoogteverschillen in het landschap
Karakteristieke ligging – tuin en erf	De toegang tot de binnenhof, een ommuurd voorplein voor het huis, bestaat uit een poort. In de hof bevindt zich een vijverpartij en de muur zelf heeft een ronde nis; beide zijn oorspronkelijk.
Ontsluiting	Toegangspoort aan de Van Bergenlaan; hek vernieuwd naar oorspronkelijk ontwerp; toegang tot garage aan doodlopende zijstraat
Rooilijn	Nvt; ondanks het ontbreken van een voorgevelrooilijn ligt het pand wel op ongeveer dezelfde afstand tot de weg als de naastgelegen panden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Gering zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	L-vormig (met binnenhof een vierkant grondvlak)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang
Materialen gevels	Kalkzandsteen (gepleisterd)

Stijl	Functionalisme (Nieuwe Bouwen)
Kenmerken exterieur	Het pand is in twee bouwlagen met plat dak opgetrokken in gepleisterd kalkzandsteen vanuit een L-vormige plattegrond. Samen met de tuinmuur, die een binnenhof begrenst, beslaat het geheel een vierkant grondvlak. Aan de oostzijde bevindt zich een uitbouw, die als een in het hoofdvolume geschoven vierkant betiteld kan worden. In deze uitbouw van een bouwlaag met daarboven een terras bevond zich oorspronkelijk de garage. Karakteristiek in materiaalgebruik en detaillering is behalve het pleisteren het gebruik van koper, de wijze waarop de hemelwaterafvoeren met vergaarbakken zijn vormgegeven en de omlijsting van vensters met een bloklijst. De asymmetrisch ingedeelde noordgevel heeft een gesloten karakter, waarbij de uitgebouwde schoorsteen, een horizontaal venster en een verticaal traplicht de oorspronkelijke onderverdeling vormen. De deur (links van de schoorsteen) is later toegevoegd, evenals de trap naar het terras boven de (voormalige) garage en de uitbouw met buitentrap (rechts). De westgevel wordt gedomineerd door de aanbouw uit 1991. Het deel van de gevel zonder aanbouw is asymmetrisch en bevat grotendeels oorspronkelijke vensteropeningen. De deur is later toegevoegd. De zuidgevel (kopse kant van de L) heeft een symmetrisch geplaatst lang licht, dat driezijdig uitkragend is. De oostgevel (lange kant) heeft zijn oorspronkelijke vensterindeling behouden, net als de zuidgevel (lange kant). In deze gevel is het meest opvallende element de vierzijdige, met koper beklede uitbouw. De oostgevel (kopse kant) heeft op de verdieping zijn oorspronkelijke indeling behouden. Op de begane grond laag is de indeling van deze gevel gewijzigd.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de karakteristieke ligging op een duintop, waarbij in het ontwerp gebruik gemaakt is van de natuurlijke hoogteverschillen van het landschap; vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Architectuurhistorische waarde	Als een representatief voorbeeld van een woonhuis uit het Interbellum in de stijl van het Functionalisme (modernisme); als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van

	architect A.H. Wegerif, die een groot aantal werken in Wassenaar realiseerde en als eigen woonhuis en atelier van Wegerif; vanwege het eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp en de rol die A.H. Wegerif daarin gespeeld heeft
Gaafheid (verwachting)	Vanwege het nagenoeg gaaf bewaarde materiaalgebruik en redelijk gaaf bewaarde detaillering van het exterieur (met uitzondering van de ramen)
Zeldzaamheid	Als een van de weinige en (naar de huidige stand van onderzoek) het vroegste voorbeeld van het functionalisme in Wassenaar, waar de (Engelse) landhuisstijl domineert en het modernisme (functionalisme/Nieuwe bouwen) overwegend bij woonhuizen uit de Wederopbouwtijd is toegepast

Van Bommellaan 2;4; 6;8; 10;12

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbele woonhuizen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie twee-onder-een-kapwoningen, erfafscheiding
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1926
Architect	Van Baak & Wiersma
Bijzonderheden/ opmerkingen	Inclusief erfscheiding; Van Bommellaan aangelegd in 1926, bouw huizen uit de jaren daarna; laan vernoemd naar adellijke familie Van Bemmel, eigenaars van kasteel Persijn. Naar dit kasteel is de wijk Persijn genoemd. Persijn is een woonwijkje dat ligt tussen Rijksstraatweg-Kerkehout-de polder en landgoed Langenhorst. Van Baak & Wiersma ontwierpen ook Van Bommellaan 14-16 en op de hoek Rijksstraatweg 793 in dezelfde tijd. *Over Persijn* Persijn is een kleine woonwijk tussen het Kerkehout en de buitenplaats Langenhorst, ten zuiden van de Rijksstraatweg. De buurt is genoemd naar kasteel Persijn, dat ten zuidoosten van de buurt lag. Van het 16de-eeuwse huis of kasteel Persijn zijn nog ondergronds restanten aanwezig en ook herinneren een aantal watergangen aan de historie van Persijn. De bebouwing bestaat uit overwegend vrijstaande woonhuizen en dubbele woonhuizen uit het Interbellum.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de zuidwestzijde van de Van Bommellaan gelegen; hoger dan de straat gelegen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	2-4 en 6-8 liggen iets dichter bij elkaar dan 6-8 en 10-12
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin; aan straat ijzeren hekwerk op gemetselde plint met hekpijlers en draaihekken ter plaatse van toegangspaden
Ontsluiting	Via voetgangerstoegangspad, dat oploopt vanaf de straat
Rooilijn	Op gelijke afstand van de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Twee-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in zijgevels
Nokrichting	Nvt (vanwege type dak)

Hoofdvorm	Vierkante bouwmassa's
Aantal bouwlagen	2-4 en 10-12: 2; 6-8: 1
Kapvorm	Geknikt tentdak met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Amsterdamse School in siermetselwerk en detaillering luifels
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	2-4 en 10-12 gelijke ontwerpen; voorgevel woningen te spiegelen over middenas; driezijdige erkers met bakstenen, opengewerkte balkons bij 2-4 en 10-12; dito in rechthoekige vorm bij 6-8; siermetselwerk en sierbanden in donkere steen; schoorstenen op daknok; dakkapellen met plat dak; ruime overstekken afgewerkt met houten delen; luifels met siermetselwerken consoles en betonnen afdak; bij 6-8 uitgebouwde middenpartij met geknikte topgevel; bakstenen lekdorpels en kunstbetonnen lateien bij erkers

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Als één ontwerp in stijl en in uitwerking van de drie blokken die afzonderlijk maar ook ten opzichte van elkaar te spiegelen zijn over de middenas
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het ontwerp en de detaillering geïnspireerd op de Amsterdamse School
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Persijn in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Van Bronckhorstlaan 34

Naam	Huize Renswoud
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	A.H. Wegerif
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van M.P.W. van Renswoud; uitbreiding aan noordoostzijde van twee bouwlagen met schildkap uit 1948 naar tekeningen van architect J.W. Blok waarbij respectvol met bestaande bouw omgegaan werd. *Over Rijksdorp* Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Hij werkte hierbij het Plan Mutters uit 1923 uit. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Wegerif bouwde in de jaren twintig verschillende villa's in Rijksdorp. Verscheidene daarvan zijn inmiddels gesloopt, zoals de naoorlogse woonhuizen aan Van Bergenlaan 19 (1957) en Van Bronckhorstlaan 32 (1952). Er resteren thans nog vier werken van Wegerif in Rijksdorp, namelijk Van Bergenlaan 7, Woonhuis Hagestate aan Van Bergenlaan 12 uit 1925, Woonhuis/kantoor 'De Witte Hoogt' aan Meijboomlaan 4-6 uit 1925 en Woonhuis 'Huize Renswoud', Van Bronckhorst 34 uit 1927. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap. *Over de architect* Ahazverus Hendrikus (Henk) Wegerif (1888 Apeldoorn - 1963 Wassenaar) heeft een omvangrijk, herkenbaar en nationaal gewaardeerd oeuvre van met name woonhuizen gebouwd.

	Onder zijn opdrachtgevers bevonden zich onder meer de directeur van het bierconcern Heineken (huis Regenboog, Noordwijk aan zee, 1931) en de directeur van de Gist- en Spiritusfabriek te Delft (huis Solheim, Delft, 1932). Hij werd in het bedrijf van zijn vader opgeleid als timmerman. Na een paar jaar werken bij verschillende architectenbureaus reisde hij op 20-jarige leeftijd een jaar door de VS. Zijn succesvolle bureau startte hij vervolgens al op 21-jarige leeftijd in Apeldoorn, alwaar hij ook in 1912 zijn eerste eigen woonhuis, genaamd De Pasch, bouwde. Zijn omvangrijke oeuvre in Apeldoorn heeft een belangrijk stempel gedrukt op de architectuur van enkele buurten aldaar. Vanaf 1917 bouwde hij ook in Wassenaar, waar hij al snel zoveel opdrachten verwierf dat hij in 1925 besloot om naar Wassenaar te verhuizen. Zijn eerste opdracht in Wassenaar was een huis aan Hertelaan 7 in 1917. In 1922 volgde Huis Dewel aan de Rijksstraatweg 777. In de jaren twintig volgde onder meer Rust en Vreugdlaan 14 (1924), Backershagenlaan 52 (1925), Sophialaan 2 (1926) en Villa Lutkie op Waldeck Pyrmontlaan 11 (1927). Hij bouwde in 1925 zijn eigen woonhuis met atelier, eveneens genaamd De Pasch (Van Bergenlaan 7), en wel op een hoge duintop in Rijksdorp – even ten noordoosten van De Witte Hoogt. Wegerif bouwde overigens ook buiten Wassenaar, zoals de Willemsparkflat in Den Haag uit 1928-1931. In de voor de bouw moeilijke periode van de jaren dertig en veertig hield Wegerif zich vooral bezig met filmdecors en publicaties. Mede dankzij deze laatste hebben Wegerifs denkbeelden over architectuur invloed gehad op de Nederlandse architectuur. Wegerif heeft veel woonhuizen gebaseerd op de Engelse landhuisstijl, maar zijn werken uit de jaren twintig vertonen een duidelijke invloed van het functionalisme. De zakelijke stijl van Van Bergenlaan 7 met toepassing van het platte dak, stalen ramen en principes zoals licht, openheid en een functionele relatie tussen interne indeling en gevelindeling is hiervan een belangrijk voorbeeld. De Witte Hoogt vertoont grote overeenkomsten met het eigen woonhuis, ook in de detaillering van de vensters. Ook na de oorlog verwierf Wegerif verschillende opdrachten in Wassenaar, zoals Lijsterlaan 7 (1950), Schouwweg 65a (1953) en Konijnenlaan 45a (1956).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee

Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In de bocht van Van Bronckhorstlaan gelegen; een deel van de Van Bronckhorstlaan was tot 1876 een watergang
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand gelegen, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit aan rechterzijde perceel; hoofdentree in rechterzijgevel
Rooilijn	De Van Bronckhorstlaan heeft een zeer rijke scharkering van positionering van de bebouwing qua rooilijn, hoofdvormen en kavelafmetingen. Nummer 34 past daarin.
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in zuidzijde/rechterzijgevel; door architectonisch accent in straatgevel is de straatgevel ook als voorgevel te beschouwen
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume); hoofdkap haaks op straat
Hoofdvorm	Samengesteld (oorspronkelijk rechthoekig grondvlak met voor en achter vijfzijdige erkers)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode leipannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vlechtingen; rollagen boven en onder vensters als latei en lekdorpel; paraboolvormige entree met portiek, stoep en houten deur met licht en diefijzer, zijlichten en bovenlicht en geprofileerde stijlen; paraboolvormige muurdammen; stalen glas-in-lood ramen; baywindow in horizontale raampartij; siermetselwerk in visgraatmotief; vijfzijdige erker met loggia en vijfzijdig schilddak aan straatzijde; gemetselde schoorstenen (waarvan 1 grotendeel verwijderd); kleine segmentboogvormige dakvensters; nevenentree in straatgevel met rondboogvormige deur; gekleurd glas-in-lood bij traplichten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect A.H. Wegerif, die een groot aantal werken in Wassenaar realiseerde; vanwege het zorgvuldige en rijk gedetailleerde ontwerp

Cultuurhistorische waarde	als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp en de rol die architect A.H. Wegerif daarin gespeeld heeft
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrij goed bewaarde materialen en detaillering

Van Calcarlaan 13

Naam	Wabana
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis; hekpijlers met pergola
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	B. Vredegoor
Bijzonderheden/ opmerkingen	Vredegoor ontwierp in de jaren '20 van de 20ste eeuw verschillende enkele en dubbele woonhuizen in Nieuw Wassenaar, zoals Van Calcarlaan 9-11, 12-14, 38-40 en 44 en Hogeweg 1. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-

	onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via toegangspad vanaf straat; auto-oprit naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting voortuin)

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in rechterzijgevel
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Staafvormig (korte zijden aan straatzijde)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak met steekkappen ter plaatse van dakopbouw en dakkapellen
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen; houten gevelbekleding verdieping
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl; invloed architect Buijs (zie Buurtweg 6/Wilhelminaplein 7)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Expressieve hoofdvorm door vele variaties in kapverdieping (dakkapel, loggia, hoger opgetrokken bouwdeel ter plaatse van hoofdentree in rechterzijgevel); gemetselde schoorsteen op daknok; rode gebakken nokvorsten. Gemetselde hekpijlers met ijzeren draaihekken en ijzeren pergola, oorspronkelijk met naam van het pand erop

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele relatie van het huis met het hekwerk
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis met typerende stijlkenmerken voor de overheersende bouwstijl in het Wassenaar van de jaren ’20 van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde, eigentijdse en typerende

	materiaalgebruik en detaillering

Van Calcarlaan 16-22

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Geschakelde woonhuizen: vier-onder-een-kap
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Enige vier-onder-een-kap blok temidden van enkele en dubbele woonhuizen, gebouwd in opdracht van de N.V. Wass. Bouw- en Handel Mij. Vergelijkbaar ontwerp: dubbel woonhuis Hogeweg 4;6 uit 1924. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en

	projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en

	een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuin
Ontsluiting	Via toegangspad vanaf straat naar hoofdentree; hoekwoningen auto-oprit naar op achtererf c.q. naastgelegen garage
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Vier-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Afgeplat schilddak met enkele steekkappen
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen ontwerp; hoofdvolume onder hoogopgaand afgeplat schilddak met aan voor- en zijgevels boven de dakvoet uitgebouwde puntgevels met steekkappen en eindpannen; schoorstenen in 'oksel' van deze uitbouwen en op hoeken aan achterzijde; dakvlak aan einde geknikt; siermetselwerk in puntgevels; houten deuren met spievensters en driedelige bovenlichten; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en het materiaalgebruik en de detaillering

Van Calcarlaan 17;19

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	Architectenbureau J.T. Wouters (projectarchitect J.R. Prent)
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en

	Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15). Zijn bureau realiseerde veel woningbouw in de tweede helft van de jaren 1920, niet alleen rond het Burchtplein, maar ook in nieuwe wijken, zoals in Nieuw Wassenaar. In die tijd werkte hij veel met architect J.R. Prent (1881-1952).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en

	een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor-, zij- en achtertuinen
Ontsluiting	Via toegangspad vanaf straat naar hoofdentree; links auto-oprit naar op achtererf gelegen garage (sinds 1958)
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig (huidige situatie door uitbouw aan achterzijde L-vormig)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Afgeplat schilddak met dakkapellen onder lessenaarsdak en zevenzijdig tentdakje hoektorens
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (plint in schoon werk, opgaand werk gepleisterd en witgeschilderd
Stijl	Nvt
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen ontwerp; rondboogvormige entreeportieken en rondboogvormig tuindeuren; hoofdvolume onder hoogopgaand afgeplat en geknikt schilddak; zevenzijdige hoekpaviljoens; kleine dakkapellen met plat dak; geglazuurde terracottatableaus; tweedelige houten voordeuren met spievensters en zij- en bovenlichten; roedenverdeelde houten ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Wouters; vanwege de markante hoekerkers
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Van Calcarlaan 30

Naam	't Uylenbosch
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	Architectenbureau J.T. Wouters (projectarchitect J.R. Prent)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van N. Volt. In 1958 werd een dakkapel boven de entreepartij aangebracht. In 1991 werd het pand aan de achterzijde vergroot. In 1999 werd op ditzelfde bouwdeel een verdieping met kap geplaatst. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar.

	Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15). Zijn bureau realiseerde veel woningbouw in de tweede helft van de jaren 1920, niet alleen rond het Burchtplein, maar ook in nieuwe wijken, zoals in Nieuw Wassenaar. In die tijd werkte hij veel met architect J.R. Prent (1881-1952). *Over de automobielcultuur in Wassenaar* De bouw van vrijstaande garages – al dan niet met chauffeurswoning – was in Wassenaar al heel

	vroeg gebruikelijk. Al vanaf het begin van de 20ste eeuw werden in plaats van koetshuizen garages met chauffeurswoningen gebouwd – mogelijk is deze garage annex chauffeurswoning op Rijksstraatweg 554 (het huidige adres) uit 1905 zelfs het eerste voorbeeld. Een ander voorbeeld is de automobielgarage met chauffeurswoning op Schouwweg 29 van de buitenplaats Ter Veken uit 1911 of de garage annex chauffeurswoning van Maarheeze uit 1914 op Rijksstraatweg 669. Daarnaast werden al vroeg in relatief veel projecten garages aan de woningen gebouwd en geïntegreerd in het ontwerp, zoals bij de dubbele middenstandswoningen aan de Prinses Marielaan 11-13 uit 1929 (aan nummer 11) of het landhuis Hertelaan 1 uit 1928. Bovendien werden inpandige 'drive-in-garages' gerealiseerd – niet alleen bij villa's en landhuizen, zoals bijvoorbeeld Sophialaan 1 uit 1934, maar ook bij middenstandswoningen –, zoals Teylingerhorstlaan 19-21 uit 1932. Het landhuis 't Uylenbosch behoort tot de vroegste voorbeelden van drive-in-garages in Wassenaar, net als de drive-in-garages met bovenwoningen aan de Korenlaan 21 en Molenweg 28 uit 1926.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	In middenas van Klein Hoefijzerlaan gelegen; Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een (vrijwel) vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen de bossen van De Wittenburg gelegen op hoog perceel dat ter plaatse van auto-oprit op straatniveau is
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Rechts van perceel met auto-oprit
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 / 3
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Samengesteld volume met verschillende goot- en

weg)	nokhoogten; vanwege hoogteverschil van perceel souterrain met (oorspronkelijk) inpandige garage; in voorgevel rondboogvormige entree met gemetselde stoep en trap; houten bloembakken, gootafwerkingen en roedenverdeelde ramen; rode gebakken nokvorsten en lekdorpels bij dakkapellen; met riet meegedekte dakkapellen (in voorgevel niet oorspronkelijk); gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging op de T-kruising Van Calcarlaan en Klein Hoefijzerlaan
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de bosrand van het landgoed Wittenburg; vanwege het ruimtelijk-functionele gebruik van de hoogteverschillen van het perceel
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Wouters; als voorbeeld van een drive-in-woning en derhalve als voorbeeld van en als uitdrukking van de automobielcultuur in Wassenaar
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering
Zeldzaamheid	Als een van de vroegste voorbeelden van woonhuizen met inpandige 'drive-in'-garages

Van Calcarlaan 32

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis-villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van W.C.A. Ridderhof. Hoofdentree in rechterzijgevel. Deur in voorgevel voor stalling rijwielen (nu glasdeur), deur in linkerzijgevel voor bijkeuken. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij

	omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 61 huisnummer 19, 21, 43 en 59. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en

	een (vrijwel) vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen de bossen van De Wittenburg gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Links van perceel met auto-oprit naar op achtererf gelegen garage; voetgangerspad naar hoofdentree in rechterzijgevel
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel gericht op straat
Nokrichting	Haaks (hoofdvolume)
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak met verschillende goothoogten en verlengd dakvlak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (plint in schoon werk; opgaand werk ruw gepleisterd en geschilderd)
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voorste dakvlak als wolfseind uitgevoerd; rechts uitbouw met erker en overdekt balkon (dakoverstek gedragen door korbelen); lateien en lekdorpels in schoon werk, alsmede 'Van de Wall-signatuur' (ruitvorm); overwegend rechtgesloten vensters in voorgevel rondboogmotief

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de bosrand van het landgoed Wittenburg
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Van Calcarlaan 34

Naam	Heerlijkheid
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1955
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gemetselde hekpijlers *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen

	werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 61 huisnummer 19, 21, 43 en 59. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een (vrijwel) vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegen de bossen van De Wittenburg gelegen; naast stuifzandje bij T-kruising Hogeweg-Van

	Calcarlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Rechts van perceel met auto-oprit naar naastgelegen, voor voorgevelrooilijn gebouwde, via tussenlid aangebouwde garage
Rooilijn	Terug van rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Kopse gevel gericht op straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig hoofdvolume van 2 bouwlagen met haaks daarop uitbouw onder steekkap en aan voorzijde lage uitbouw evenwijdig aan hoofdvolume onder zadeldak; vrijstaande garage van een bouwlaag met zadeldak, via tussenlid met kapje met huis verbonden
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen, witgeschilderd
Stijl	Traditioneel met sobere verwijzing naar Engelse Cottagestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Eenvoudig gedetailleerd huis met in kopse gevels uitbouw links en garage rechts verwijzing naar vakwerk; garage met dubbele inrijdeuren onder tudorboog; stalen ramen; ijzeren houders voor bloembakken; gemetselde schoorsteen; dakkapellen onder lessenaarsdak en steekkappen, pannen gedekt

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de bosrand van het landgoed Wittenburg
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het naoorlogse oeuvre van Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Van Calcarlaan 44

Naam	De Dersaborg
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	B. Vredegoor
Bijzonderheden/ opmerkingen	Vredegoor ontwierp in de jaren '20 van de 20ste eeuw verschillende enkele en dubbele woonhuizen in Nieuw Wassenaar, zoals Van Calcarlaan 9-11, 12-14, 38-40 en 44 en Hogeweg 1 *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en twee-onder-een-kap woningen op regelmatige,

	rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via toegangspad vanaf straat naar hoofdentree; auto-oprit naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen; toren met gesmoorde gebakken leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed nieuw historiserend
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met risalerend en boven de dakvoet uitgemetseld linkerdeel aan voorzijde met daarin hoofdentree in rondboogvormig portiek; op rechterhoek aan voorzijde vijfzijdige toren met dito schilddak die boven de dakvoet uitgemetseld is; hanenkammen, Louvreluiken, houten gootafwerking, windveren en makelaar, stalen glas-in-loodramen; rondboogvormige lichten met gekleurd glas-in-lood

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de markante hoofdvorm
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en het redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Van der Duyn van Maasdamstraat geheel: 1-51 en 2-76, Van Limburg van Stirumstraat geheel: 1-71 en 2-38, Van Hogendorpstraat 18-36

Naam	Jeruzalem / Witte dorp
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	14 bouwblokken
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Sociale woningbouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1952
Architect	Onbekend (mogelijk Van de Poll)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dorpsuitbreiding in centrum van Wassenaar met aanleg van de straten vanaf 1950; Wederopbouw woningbouw voor sociale sector in bezit van r.-k. Bouwvereeniging Sint Willibrordus (opgericht in 1919). Het plan voor deze woonwijk stamt uit 1941 en werd in 1946 weer opgepakt. Het idee was honderd arbeiderswoningen te bouwen , waarvoor architect A. Bontenbal een bouwplan maakte voor 65 eengezinswoningen, 10 bejaardenwoningen en 25 grotere woningen. Het terrein was echter nog niet in bezit van de woningbouwvereniging. Aankoop en eventuele onteigeningsprocedure bleek te duur. Desondanks zette de gemeente door en liet aannemer A.W. van de Poll 125 'middenstands'woningen bouwen met puinbeton, een beton van vermalen puin van in de oorlog verwoeste gebouwen, zoals van het Bezuidenhout. Hoewel de bouwvereniging dus niet bij de bouw betrokken was, kwamen de woningen wel in bezit van deze vereniging. De naamgeving 'Jeruzalem' is ontleend aan de witte gevels en is ook verleend aan Tuindorp Frankendaal in de Watergraafsmeer. Ook het 'witte dorp' – een variant op het 'rode dorp' – is gangbaar voor sociale woningbouw, zoals bijvoorbeeld de Witte dorpen in Eindhoven en Rotterdam. Woningen zijn gepleisterd en witgeschilderd in 1966, dus naam 'witte dorp' kan pas uit jaren 1960 stammen. Gerenoveerd in jaren 1970 en 1980 waarbij alle ramen en deuren vernieuwd zijn en ook intern wijzigingen zijn doorgevoerd. De bergingen zijn eveneens vernieuwd, in dezelfde hoofdvorm, zij het iets hoger.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan weerszijden van straat gelegen strokenbouw bestaande uit overwegend zeer langgerekte blokken met daarop enkele uitzonderingen van kortere blokken die ook afwijken van de rooilijn

Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Evenwijdig aan elkaar en aan straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voortuinen en diepere achtertuinen met langgerekte bergingen met uitzondering van de woningen aan de Van Hogerdorpstraat die ondiepere voortuinen hebben; langgerekte bergingen haaks op strokenbouw met uitzondering van evenzijde Van der Duyn van Maasdamstraat waar bergingen evenwijdig aan de strokenbouw liggen
Ontsluiting	Aan de straat en achterom
Rooilijn	In beginsel met gelijke afstand tot straat, met uitzondering van de twee blokken met drie-onder-een-kap woningen aan de Van der Duyn van Maasdamstraat 40;42;44 en 58;60;62 die een teruggeschoven positie hebben, net als een blok aan de Van Limburg Stirumstraat 53-57
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken Van der Duyn van Maasdamstraat geheel: 1-51 en 2-76, Limburg van Stirumstraat geheel: 1-71 en 2-38, Van Hogendorpstraat 18-36 met uitzondering van Van der Duyn van Maasdamstraat 40;42;44 en 58;60;62

Type	Doorzonwoning in strokenbouw
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Puinbeton (gepleisterd en witgeschilderd sinds 1966)
Stijl	Traditoneel
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde schoorstenen

Architectonische kenmerken Van der Duyn van Maasdamstraat 40;42;44 en 58;60;62

Type	Doorzonwoning drie-onder-een-kap
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en witgeschilderd
Stijl	Traditoneel
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de samenhang, zowel in visueel als in stedenbouwkundig opzicht van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van sociale woningbouw; als onderdeel van Wederopbouwwoningbouw; vanwege het bijzondere materiaal van de gevels, dat samenhangt met de Wederopbouwtijd
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en de typologische en sociaal-culturele ontwikkeling en de Wederopbouwtijd in het bijzonder; als onderdeel van en ter herinnering aan de geschiedenis van de Woningbouwvereniging Willibrordus
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en stedenbouwkundige opzet, inbegrepen de bergingen en de ‘achteroms’.
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als sociale woningbouw

Oudermeulenlaan, van der ong.

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Straatmeubilair
Type	Schamppaal
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Schamp- of stootpalen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoek Stoeplaan Zelfde type als op hoek Plein bij Plein 2
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Stoeplaan-Van der Oudermeulenlaan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Op enkele meters afstand van elkaar
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken
Twee gelijkvormige, hardstenen palen met profilering en bolvormige kop.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als onderdeel van het straatmeubilair, gelegen op een straathoek
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de twee stenen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van hardstenen stoot- of schamppalen; vanwege typologie
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en van het straatmeubilair in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Gaaf bewaard
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als stoot- of schampstenen
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam vanwege ouderdom, materiaal en vorm

Van der Oudermeulenlaan 2b

Naam	Sur Selva
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met links autogarage. Aan achterzijde uitbouw onder plat dak; schoorsteen toegevoegd. Gelegen naast Van der Oudermeulenlaan 2a (voorheen Rijksstraatweg 574), gebouwd in 1923 door J. Wouters in opdracht van B.L. de Ridder op de hoek Rijksstraatweg-Van der Oudermeulenlaan. In 1929 werd het huis op Van der Oudermeulenlaan 2b gebouwd op het perceel van het hoekpand en werd het perceel gesplitst. De woonhuizen verrezen op afgespliste percelen van Hoogwolde. *Over Hoogwolde* De 18de-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige ‘kasteel’ Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan

	(nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan), werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar, namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. H.A. van Nievelt kocht het deel tussen Rijksstraatweg en de Laan van Hoogwolde (sinds 1925 zo geheten) en liet daarop in 1905 een huis en een garage annex chauffeurswoning bouwen. Hij noemde zijn 'buiten' Hoogwolde en refereerde daarmee naar de historische buitenplaats. Van dit buiten is slechts nog de garage annex dienstwoning aan de Rijksstraatweg 554 behouden; het huis is (naar verluidt) in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Later verkavelde hij op zijn beurt delen van Hoog Wolde, waarna er verscheidene woonhuizen verrezen aan de Houtlaan, Laan van Hoogwolde en Van der Oudermeulenlaan. *Over de Van der Oudermeulenlaan* De Van der Oudermeulenlaan is aangelegd als oprijlaan naar Kasteel Oud Wassenaar en is vernoemd naar een van de eigenaren van het kasteel, C.J. van der Oudermeulen (zie hierboven). De bebouwing van de Van der Oudermeulenlaan kwam overwegend in de jaren twintig van de 20ste eeuw tot stand en wordt gekenmerkt door een hoge architectonische kwaliteit, waarbij het pand op huisnummer 4 (uit 1928) in Nieuwe Haagse Schoolstijl een rijksmonument is; huisnummer 11 (uit 1927) in Engelse Cottagestijl is eveneens rijksmonument. Ook Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 is rijksmonument. Bovendien zijn veel panden aan de laan opgenomen op de lijst van cultuurhistorisch waardevolle panden, waaronder nummer 2b uit 1929, nummer 5 uit 1930, nummer 12 uit 1925, nummer 16 uit 1928 en 18 uit 1927. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse

	architectuur en kunst onder de aandacht te brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan voormalige oprijlaan naar kasteel, Van der Oudermeulenlaan; gelegen naast het van

	rijkswege beschermde huis op nr. 4
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Grenzend aan de landschappelijke aanleg van het voormalige Hoogwolde
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met links aangebouwde garage
Ontsluiting	Links met auto-oprit
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Blokvormig met uitbouw onder schilddak
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak met zeeg
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met aanbouw met plat dak aan achterzijde, verbonden met garage onder schilddak, net als hoofdvolume met zeeg en Romaanse pannen; uitbouw met erker en balkon aan voorzijde; uitgemetselde schoorsteen die door dakvoet heen gebouwd is; horizontale belijning van kunststeen; ijzeren balkonhek; fors dakoverstek; dakkapellen met plat dak; naam pand aangebracht in ijzeren letters onder linker verdiepingsvenster

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Brandes als voorbeeld van zijn werk in Nieuwe Haagse School-stijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de Van der Oudermeulenlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Van der Oudermeulenlaan 3

Naam	De Sonnenburch (hoofdhuis) / Zuiderhout
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Koetshuis met paardenstallen en bovenwoning/hooizolder
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Koetshuis met paardenstallen en bovenwoning/hooizolder
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	Hoek & Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Koetshuis van gesloopte villa, achter Van der Oudermeulenlaan 1. Villa en bijgebouw door ontwikkelingsmaatschappij 'Expl. Mij. Park Groot Haesebroek' gebouwd in opdracht van T.H. van Hattum. Het pand was een dienstgebouw bij De Sonneburch, waarvan het toegangshek behouden is en als gemeentelijk monument bescherming geniet. Het inrijhek is oorspronkelijk afkomstig uit Schipluiden waar het de oprijlaan van kasteel De Kenenburg flankeerde en stamt conform het jaartal op een van de hekpijlers uit 1799. Dit kasteel werd (waarschijnlijk) in de 19de eeuw afgebroken. Het hek is op de oorspronkelijke locatie getekend door de architect Jan Verheul Dzn. Nadien is het hek aangekocht door de eigenaar van villa Sonnenburgh, Van der Oudermeulenlaan 1, die het bij zijn ingang plaatste. Het huis De Sonnenburgh werd rond 1909 gebouwd door de architecten Zacharias Hoek en Johannes Thomas Wouters voor T.H. van Hattum. Behalve koetshuis met stallen en woning werd nog een vrijstaande woning ontworpen (het is onduidelijk of deze woning gebouwd is). Sinds 1949 diende het hoofdhuis als internaat; ook het koetshuis behoorde daartoe en werd voor de functie verbouwd in opdracht van het College van Kerkmeesters der Nederduits Hervormde gemeente tot zalenruimte met beneden een grote zaal met podium. Het bijgebouw werd in 1984 verbouwd tot woonhuis. Omstreeks 1987 werd het hoofdhuis verbouwd ten behoeve van de functie als bordeel. Deze functie verkreeg geen toestemming van de gemeente, waarna het pand in januari 1989 werd gesloopt. Behalve nieuwbouw op nr. 1 is er ook een huis met huisnummer 1a toegevoegd. Daarnaast staat er aan het huis nog bebouwing (geschiedenis niet verder onderzocht).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog. Nader archiefonderzoek heeft uitgewezen dat het pand sterk verbouwd is, en dat het oorspronkelijke huis waar het bijhoort niet meer aanwezig is. De waardering dient daarom naar

	beneden bijgesteld te worden naar score 3, hoog. Deze waardering is gebaseerd op de herinnerings- en ensemblewaarde als (voormalig) onderdeel van De Sonneburch.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Ruim 50 meter vanaf de Van der Oudermeulenlaan gelegen
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Ruim 60 meter ten noordwesten van de locatie van het oorspronkelijke huis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en er
Ontsluiting	Tussen 1a en 5 met toegangshek aan oprijlaan met opschrift 'Zuiderhout'
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet zichtbaar

Architectonische kenmerken

Type	Dienstgebouw
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt
Nokrichting	Schuin geplaatst ten opzichte van wegen
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schilddak met deel onder plat dak
Materialen dakbedekking	Onbekend
Materialen gevels	Onbekend
Stijl	Onbekend
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Niet zichtbaar

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de buitenplaats-structuur van buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen
Object: ensemblewaarde	Als historisch en ruimtelijk-functioneel onderdeel van de voormalige historische buitenplaats De Sonnenburgh
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudig koetshuis met paardenstallen en bovenwoning/hooizolder
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Sonnenburgh
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de herkenbaarheid van de oorspronkelijke hoofdvorm

Van der Oudermeulenlaan 16

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, tuinaanleg
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J.J. Brandes
Bijzonderheden/ opmerkingen	Inclusief tuinaanleg: tuin met gemetselde keermuren en trappen en ronde vijver in vierkant verdiept tuindeel In opdracht van H.G. Hendriks. In 1930 serre toegevoegd volgens bouwarchief (onduidelijk waar, waarschijnlijk niet uitgevoerd). 1981 dakbedekking vernieuwd. Verder geen gegevens over verbouwingen in bouwarchief; renovatie 2013 met onder meer vernieuwing dakbedekking, ramen en erfafscheiding. *Over Hoogwolde* De 18de-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige ‘kasteel’ Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan),

	werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar, namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. H.A. van Nievelt kocht het deel tussen Rijksstraatweg en de Laan van Hoogwolde (sinds 1925 zo geheten) en liet daarop in 1905 een huis en een garage annex chauffeurswoning bouwen. Hij noemde zijn 'buiten' Hoogwolde en refereerde daarmee naar de historische buitenplaats. Van dit buiten is slechts nog de garage annex dienstwoning aan de Rijksstraatweg 554 behouden; het huis is (naar verluidt) in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Later verkavelde hij op zijn beurt delen van Hoog Wolde, waarna er verscheidene woonhuizen verrezen aan de Houtlaan, Laan van Hoogwolde en Van der Oudermeulenlaan. *Over de Van der Oudermeulenlaan* De Van der Oudermeulenlaan is aangelegd als oprijlaan naar Kasteel Oud Wassenaar en is vernoemd naar een van de eigenaren van het kasteel, C.J. van der Oudermeulen (zie hierboven). De bebouwing van de Van der Oudermeulenlaan kwam overwegend in de jaren twintig van de 20ste eeuw tot stand en wordt gekenmerkt door een hoge architectonische kwaliteit, waarbij het pand op huisnummer 4 (uit 1928) in Nieuwe Haagse Schoolstijl een rijksmonument is; huisnummer 11 (uit 1927) in Engelse Cottagestijl is eveneens rijksmonument. Ook Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 is rijksmonument. Bovendien zijn veel panden aan de laan opgenomen op de lijst van cultuurhistorisch waardevolle panden, waaronder nummer 2b uit 1929, nummer 5 uit 1930, nummer 12 uit 1925, nummer 16 uit 1928 en 18 uit 1927. *Over de architect* Jacobus Johannes (Co) Brandes (1884-1955) heeft in Wassenaar en de regio Den Haag een omvangrijk en gevarieerd oeuvre nagelaten. Zijn oeuvre bevat niet alleen woonhuizen, maar ook bijvoorbeeld kantoren, hotels en tuinontwerpen. Brandes stond bekend als vakkundig en hardwerkend en werd gewaardeerd om zijn kwaliteiten en als mens. Hij was lid van de Haagse Kunstkring en gaf regelmatig lezingen. Daarnaast richtte hij in 1918 het tijdschrift 'Levende Kunst' op, dat diende om eigentijdse architectuur en kunst onder de aandacht te

	brengen. Brandes genoot zijn opleiding in een timmermanswerkplaats en als bouwkundig tekenaar. Vervolgens werkte hij bij diverse architectenbureaus waaronder dat van Van der Steur in Haarlem en vanaf 1909 werkte hij voor het architectenbureau Hoek & Wouters, toen gevestigd in Den Haag. In 1912 werd hij compagnon binnen dat bureau. Het is moeilijk toeschrijvingen te doen wat betreft de projectarchitect voor werken binnen het bureau. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Daarom worden de werken van het bureau Hoek & Wouters vanaf 1909 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Bovendien bleef Brandes na de opheffing van het bureau in 1915 tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Er zijn in Wassenaar circa 25 werken van Co Brandes bewaard gebleven. Daaronder zijn verscheidene rijksmonumenten, zoals Boekhorst (Schouwweg 68-69, 1913), Villa Maarheeze (Rijksstraatweg 675, 1914), Nijenstede (Schouwweg 107, 1915), de Bonifaciusschool (Kloosterland, 1917) en Schouwenhoek (Schouwweg 102, 1917). Het huis op de hoek Buurtweg-Waldeck Pyrmontlaan, genaamd Hilgestede, uit 1919 in De Kieviet is beschermd als gemeentelijk monument. Aanvankelijk ontwierp Co Brandes in de Nieuw Historiserende Stijl; hiervan is Villa Maarheeze een voorbeeld. Later ontwikkelde hij een vormentaal in de Nieuwe Haagse Schoolstijl, zoals Groot Haesebroekseweg 51. In Brandes' ontwerpen werd veel aandacht in het ontwerp besteed aan de relatie tussen binnen en buiten en een vloeiende overgang daartussen, zoals overdekte terrassen en loggia's. Bij deze wijze van ontwerpen hoorde een tuin in Nieuw Architectonische Tuinstijl, waarin ook veel aandacht werd besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek gelegen van T-splitsing Van der Oudermeulenlaan-Stoeplaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met rechts

	aangebouwde garage; tuin met gemetselde keermuren en trappen en ronde vijver in vierkant verdiept tuindeel
Ontsluiting	Aan de noordwestzijde van het perceel met auto-oprit
Rooilijn	Voorgevelrooilijn vrijwel overeenkomstig met naastgelegen panden
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Noordwest-zuidoost gericht (evenwijdig en haaks op Van der Oudermeulenlaan ivm ligging in bocht)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leien in maasdekking (oorspronkelijk)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Erker en overdekt terras aan tuinzijde; erker met balkon en loggia erboven en met eigen schildkap horizontale belijning met (geschilderde) kunststenen banden, lekdorpels e.d.; hoog opgemetselde schoorstenen; fors dakoverstek; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke, stilistische en visuele relatie van het huis met de tuin, die in de Nieuw Architectonische tuinstijl is aangelegd
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het oeuvre van architect Brandes als voorbeeld van een ontwerp in Nieuwe Haagse Schoolstijl; als voorbeeld van een tuin in Nieuw Architectonische tuinstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de Van der Oudermeulenlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde detaillering
Zeldzaamheid	Als zeldzaam behouden voorbeeld van een huis waarvan huis en tuin door één architect als één

	ontwerp zijn vormgegeven

Van der Oudermeulenlaan 18

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van A. Sutorius. *Over Hoogwolde* De 18de-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige 'kasteel' Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan (nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan), werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar, namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. H.A. van Nievelt kocht het deel tussen Rijksstraatweg en de Laan van Hoogwolde (sinds 1925 zo geheten) en liet daarop in 1905

	een huis en een garage annex chauffeurswoning bouwen. Hij noemde zijn 'buiten' Hoogwolde en refereerde daarmee naar de historische buitenplaats. Van dit buiten is slechts nog de garage annex dienstwoning aan de Rijksstraatweg 554 behouden; het huis is (naar verluidt) in de Tweede Wereldoorlog verwoest. Later verkavelde hij op zijn beurt delen van Hoog Wolde, waarna er verscheidene woonhuizen verrezen aan de Houtlaan, Laan van Hoogwolde en Van der Oudermeulenlaan. *Over de Van der Oudermeulenlaan* De Van der Oudermeulenlaan is aangelegd als oprijlaan naar Kasteel Oud Wassenaar en is vernoemd naar een van de eigenaren van het kasteel, C.J. van der Oudermeulen (zie hierboven). De bebouwing van de Van der Oudermeulenlaan kwam overwegend in de jaren twintig van de 20ste eeuw tot stand en wordt gekenmerkt door een hoge architectonische kwaliteit, waarbij het pand op huisnummer 4 (uit 1928) in Nieuwe Haagse Schoolstijl een rijksmonument is; huisnummer 11 (uit 1927) in Engelse Cottagestijl is eveneens rijksmonument. Ook Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 is rijksmonument. Bovendien zijn veel panden aan de laan opgenomen op de lijst van cultuurhistorisch waardevolle panden, waaronder nummer 2b uit 1929, nummer 5 uit 1930, nummer 12 uit 1925, nummer 16 uit 1928 en 18 uit 1927. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900.

	In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren '20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Van der Oudermeulenlaan op de hoek met de T-kruising met de Oud-Wassenaarseweg en de Laan van Hoogwolde
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Met achtertuin grenzend aan landschappelijke aanleg van het voormalige Hoogwolde
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Links auto-oprit naar achter huis gelegen garage, geflankeerd door gemetselde hekpijlers
Rooilijn	Voorgevelrooilijn overeenkomstig naastgelegen nr. 16
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Hoofdkap: haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (samengesteld) met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School

Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Ronde erker met balkon, afgesloten door houten bloembakken aan voorzijde; rechthoekige uitbouwen aan rechter langsgevel met schilddaken; rechthoekige uitbouw onder schilddak aan linkerzijde; horizontale belijning van betonnen tussendorpel bij erker, afsluiting van balkonbalustrade e.d.; tevens horizontale belijning van uitkragende rollagen; fors dakoverstek; horizontale roedenverdeling van houten ramen (ladder vensters); gemetselde schoorstenen; dakkapellen met plat dak

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit huis inneemt in het Wassenaarse oeuvre van architect Mutters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de Van der Oudermeulenlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Van der Oudermeulenlaan 19

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Dienstwoning (tuinmans- en portierswoning)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1910
Architect	Hoek, & Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bouw tuinmans-portierswoning in 1910, in opdracht van het hotel-restaurant Kasteel Oud Wassenaar. 1912: uitbreiding 1912 door architect Wouters en in opdracht van de Expl. Mij. Park Groot Haesebroek. Het gebouw is in stijl vergelijkbaar met de garage met bovenwoning in Chaletstijl van Hoogwolde aan Rijksstraatweg 554, die het architectenbureau Hoek & Wouters in 1905 bouwde (Rijksstraatweg 554 is rijker gedetailleerd). Door de huidige kleurstelling is het vakwerk van het huis minder afleesbaar. *Over Oud Wassenaar* De 18de-eeuwse buitenplaats Hoogwoude of Hoogwolde, waaruit Oud Wassenaar is voortgekomen, werd in 1845 gekocht door Guillaume (Willem) Groen van Prinsterer (1801-1876), een antirevolutionair Nederlands politicus en historicus. Groen van Prinsterer was kabinetssecretaris (1829-1836), lid van de Kamer van Grondwetsherziening (1840) en lid van de Tweede Kamer (1849-1857, 1862-1866). Groen van Prinsterer woonde in Den Haag en bracht tijdens de zomermaanden in Wassenaar door – vanaf 1845 op Oud Wassenaar. In 1870 kocht hij Blankenburg en in 1872 verkocht hij Oud Wassenaar aan Cornelis Jan van der Oudermeulen (1838-1904), stalmeester in buitengewone dienst van Koning Willem III en onder meer hoogheemraad van Rijnland. Van der Oudermeulen liet het bestaande huis afbreken en het huidige ‘kasteel’ Oud Wassenaar bouwen. Ook de tuin- en parkaanleg liet hij wijzigen, waarbij de vroeg-landschappelijke aanleg door tuinarchitect C.E.A. Petzold getransformeerd werd naar een late landschappelijke aanleg. Na het overlijden van Van der Oudermeulen in 1904 kwam de buitenplaats, samen met het naastgelegen Rust en Vreugd, in handen van Nationaal Grondbezit N.V. en in 1908 van de exploitatiemaatschappij 'Park Groot Haesebroek' onder directie van de architect J.T. Wouters. Het formele gedeelte van de buitenplaats, langs de rechte lanen (Oud Wassenaarseweg, Beukenlaan

	(nu: Groen van Prinstererlaan) en Lindelaan), werd in de jaren daarna verkaveld tot villapark en bebouwd. De landhuizen aan de zuidoostzijde van de centrale vijverpartij van Oud Wassenaar, namelijk Van der Oudermeulenlaan 20 uit 1920 en Laan van Hoogwolde 1 uit 1930 behoren ook tot deze ontwikkeling. De oprijlaan naar Oud Wassenaar werd in 1925 omgedoopt tot Van der Oudermeulenlaan. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) en Zacharias Hoek (1863-1943) vormden samen het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zoon van een viskoopman was, maar al op 13 jarige leeftijd in de bouw ging werken. Omdat zijn talent voor ontwerpen werd onderkend, kreeg hij de mogelijkheid om aan de Haagse academie te studeren. Na zijn studie werkte hij eerst bij een timmerman-architect en later bij het gerenommeerde bureau van J.J. van Nieukerken. Vanaf 1893 had hij aspiraties om voor zichzelf te beginnen. Dit werd pas een succes toen hij zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Waar het eerder al moeilijk bleek om de ontwerpen toe te schrijven aan Wouters of aan Hoek, is het in de periode van 1909 tot de opheffing van het bureau in 1915 ook moeilijk toeschrijvingen te doen. Bovendien bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Over het

	algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Bouwkundige A.Th. van Paassen was de bouwkundig tekenaar en C.M. Kranenburg had de dagelijkse leiding over de bouwplaatsen. Daarom worden de werken van het bureau vanaf 1909 tot ca. 1918 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar het bijgebouw van de boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na 1918 werkte Wouters weer zelfstandig en ontwierp bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning annex garage en paardenstal Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog. Score vanwege ensemblewaarde als (voormalig) onderdeel van buitenplaats

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Oud Wassenaarseweg-oprijlaan kasteel-Van der Oudermeulenlaan-Laan van Hoogwolde
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Aan de rand van de landschappelijke aanleg van Oud Wassenaar
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Op ongeveer 250 meter vanaf het kasteel
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, gelegen op smal, driehoekig perceel op hoek oprijlaan naar Kasteel en Oud Wassenaarseweg; driehoekig voorerf; smalle zijerven en diepere achtertuin (noordwestzijde)
Ontsluiting	Op punt van het perceel (zuidoost) en aan oprijlaan naar kasteel
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dienstwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Van der Oudermeulenlaan

Nokrichting	Nvt (kruisvormig)
Hoofdvorm	Kruisvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Elkaar kruisende zadeldaken
Materialen dakbedekking	Gesmoorde geglazuurde Hollandse pannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen, gepleisterd en witgeschilderd met plint in schoonwerk en afgesloten met stenen band (gefrijnd); vakwerk (in huidige situatie creme geschilderd, niet oorspronkelijk)
Stijl	Vakwerkstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Roeden verdeelde, houten ramen met luiken in zandlopermotief; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van een gebied met buitenplaatsen en hun bijbehorende bijgebouwen
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de ligging aan de rand van het landschapspark van Oud Wassenaar en de ruimtelijk-functionele relatie daarmee
Object: ensemblewaarde	Als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van kasteel Oud Wassenaar als dienstwoning
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een eenvoudige dienstwoning in vakwerkstijl; als onderdeel van het oeuvre van architectenbureau Hoek & Wouters, als vroeg onderdeel van de ontwikkeling van Oud Wassenaar tot villawijk, waarbij het huis de functie van hotel-restaurant kreeg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht met aaneengesloten terreinen van historische buitenplaatsen en kasteel (hotel-restaurant) Oud Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als dienstwoning

Van Heeckerenstraat 4, 6, 8, 10, zie beschrijving Wassenaerstraat 8-18

Van Hogendorpstraat 18 – 36, zie Van der Duyn van Maasdamstraat

Van Limburg Stirumstraat, geheel, 1-71 en 2-38; zie Van der Duyn van Maasdamstraat

Van Zuylen van Nijeveltstraat 27, 29

Naam	Mon Repos (nr. 29)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis met garages
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis met garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	B. van der Lecq
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gelegen ter hoogte van de Lus, het keerpunt van de tramlijn, die in 1923 werd aangelegd. De woningbouw kreeg hierdoor een flinke impuls. De roedenverdeling van de ramen is deels verwijderd, en vervolgens hersteld of vernieuwd, en deels oorspronkelijk bewaard. *Over de architect* Bastiaan van der Lecq (1891-1961) – niet te verwarren met Bart van der Leck – begon zijn carrière met teken- en ontwerpwerkzaamheden op de architectenbureaus van W. Kromhout en H.P. Berlage. Rond 1920 werkte hij bij het bureau van D. Roosenburg, die in deze periode sterk evenals verschillende andere architecten in Nederland werd beïnvloed door het werk van de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright. Dit onderscheidde zich vooral door de toepassing van kubische bouwmassa's, door een sterke horizontale geleding, geaccentueerd door brede horizontale lateien en door ruim overstekende daken. In 1926 ontwierp Van der Lecq in Wassenaar vijf geschakelde woningen met vrijstaand twee drive-in- garages met bovenwoningen aan het Molenplein. Het waren zeer vroege voorbeelden van drive-in woningen. Hoewel hij twee jaar eerder in dienst was getreden als architect bij de afdeling Gemeentewerken van Rotterdam, trad Van der Lecq bij deze opdracht kennelijk als particulier architect op. In Rotterdam ontwierp hij verschillende gemeentelijke gebouwen waaronder twee scholen, een sluizencomplex (1933) en het kantoorgebouw van de rivierpolitie. Vanaf 1933 werkte hij weer als zelfstandig architect. Rotterdam bleef zijn belangrijkste werkterrein. Ook na de Tweede Wereldoorlog, toen hij onder meer de havenloodsen en dienstgebouwen voor de firma Müller & Co., de Evangelisch-Lutherse Andreaskerk (1941 - 1949) en de huisvesting voor het havenradarsysteem (1953-1956) langs de Nieuwe Waterweg ontwierp.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de lus, nabij de splitsing met de Deijlerweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voortuinen, smalle zijerven en diepe achtertuinen
Ontsluiting	Auto-oprit naar schuin achter de woningen gelegen, garages; gemetselde hekpijlers aan opritten
Rooilijn	In de voorgevelrooilijn van dit deel van de straat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (voorzijde)
Kapvorm	Zadeldak met ongelijke goothoogten
Materialen dakbedekking	Gemoorde Tuiles-du-Nord
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp; twee risalieten met schildkappen met een erker- en loggia-achtige indeling; ertusssen bouwdeel met balkon; entree op hoek met kunststenen luifel; lage uitbouw aan rechterzijgevel; houten, roeden verdeelde ramen met liggende ruitverdeling; typerende roedenverdeling in balkondeuren; in middenas hoog opgemetselde schoorsteen, geflankeerd door kleine, dakkapellen met plat dak; houten entreedeuren met geslepen ruiten; bakstenen lekdorpels; asymmetrisch ingedeelde zijgevels; zinken pirons op nokhoeken van schildkappen; achterzijde aanbouwen onder plat dak

Architectonische kenmerken garages
Langgerekte garages met zadeldak en gesmoorde pannen met houten latwerk in top van voorgevels.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldondersteunende ligging; structuurondersteunend als onderdeel van de historische bebouwingsstructuur
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele en stilistische relatie tussen woningen en garages
Architectuurhistorische waarde	Vanwege het type woonhuis en karakteristieke detaillering en materiaalgebruik; als onderdeel

	van het oeuvre van architect Van der Lecq
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel geheel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Van Zuylen van Nijeveltstraat 100

Naam	Café Moree/ 't ruime sop met jachtwerf Princehaven
Oorspronkelijke functie	Horeca/scheepswerf
Type	Café en loods
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Café en loods
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1936
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1936 liet L. Moree een botenhuis met theeschenkerij bouwen – volgens de bouwtekening 'Poel- en clubhuis De Watermolen'–. In 1939 werd de loods (jachtenberging) uitgebreid. In de jaren nul van de 21ste eeuw hebben diverse uitbreidingen plaatsgevonden. In 2000 is een serre aan het café gebouwd. In 2002 en 2007 is de loods uitgebreid. De aanduiding betreft de onderdelen uit de jaren 1930. Op het terrein staat een jachtpaal van Prins Frederik (geselecteerd voor bescherming als gemeentelijk monument). Gelegen op de kruising Haven-Zijlwatering. Het bedrijf heeft een directe relatie met de rond 1900 aangelegde haven. Voor de aanleg van deze haven, waarvoor het werk in 1893 werd aanbesteed, is een van de bestaande vaarsloten haaks op de Zijlwetering verlengd en verbreed tot Havenkanaal. De haven werd aangelegd voor het stimuleren van de bedrijvigheid in de gemeente. De waterweg werd bijvoorbeeld gebruikt voor de afvoer van bloembollen, voor de aanvoer van bouwmaterialen en voor de bouw van de sociale woningbouw van Oostdorp, maar ook voor de aanvoer van steenkool voor de fabricage van het stadsgas op het terrein van de (sinds de jaren twintig daar gevestigde) gemeentewerf. Langs het water staan voorts nog enkele bedrijven, waaronder het voormalige pakhuis/kantoor van Coöperatieve Vereniging De Samenwerking uit 1907 aan de Hofcampweg 71, maar deze maken geen gebruik meer van de waterweg. De Princehaven is de enige nog in gebruik zijnde herinnering aan de havenfunctie van het kanaal.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Princehaven, tussen Zijlwatering en Zijllaan; tegenover de Messiaskerk

Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Loods: direct aan water en evenwijdig aan Zijllaan; café/woonhuis ten westen daarvan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door bedrijfserf
Ontsluiting	Vanaf Zijllaan
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Vanaf Zijllaan/haven

Architectonische kenmerken café

Type	Café
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Erf
Nokrichting	Evenwijdig aan Princehaven
Hoofdvorm	Staafvormig (oorspronkelijk)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak (flauwe dakhelling)
Materialen dakbedekking	Rode pannen
Materialen gevels	Hout
Stijl	Sobere uitvoering met eigentijdse elementen
Verwachtingswaarde aanwezige historische interieuronderdelen	Schildering op zachtboard uit de Tweede Wereldoorlog

Architectonische kenmerken loods

Type	Loods
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Haven
Nokrichting	Schuin ten opzichte van Zijllaan
Hoofdvorm	Staafvormig (langgerekt)
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Golfplaat (1939: rood eternit)
Materialen gevels	Hout
Stijl	Functioneel/sober

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als beeldbepalend onderdeel van de bedrijfsbebouwing aan de Haven
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie van café en loods
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de bedrijvigheid rond de Haven in het bijzonder
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde ligging direct aan de Haven en redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als bedrijfsgebouwen
Zeldzaamheid	Als een van de weinig overgebleven elementen van de bedrijven rond de Haven en het enige nog ‘watergerelateerde’ bedrijf

Van Zuylen van Nijeveltstraat 245a, zie beschrijving Schoolstraat 82

Van Zuylen van Nijeveltstraat 247-249

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Complex met twee winkels/berging/pakruimte en twee garages met bovenwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Complex met twee winkels/berging/pakruimte en twee garages met bovenwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1936
Architect	P.W.M. van der Klaauw
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1934 werd het naastgelegen en aansluitende complex van garage met bovenwoning, een poort met bovenwoning en 18 geschakelde middenstandswoningen op Van Zuylen van Nijeveltstraat 251-293 gebouwd. Aan achterzijde verbouwd. *Over de architect* Architect P.W.M. van der Klaauw was in Wassenaar actief in de jaren dertig en begin veertig. Hij ontwierp onder meer Hotel-restaurant Duinoord, Wassenaarseslag 26 (1937), Van Zuylen van Nijeveltstraat 301-311 (1938), woningbouw aan de Pieter Maritzstraat en Hallekensstraat 70-84 (1941) en een dubbel woonhuis, Ridderlaan 18-20 (1941).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Van Zuylen van Nijeveltstraat, een straat die sinds de jaren 1920 zich heeft ontwikkeld als belangrijke verbindingsweg tussen Den Deijl/Rijksstraatweg en Katwijkseweg; op de hoek met de Schoolstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, verhard achtererf gedeeltelijk bebouwd
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	In lijn met naastgelegen garage met bovenwoning; teruggeschoven ten opzichte van hoek Schoolstraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Complex met twee winkels/berging/pakruimte en twee garages met bovenwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig met op hoek Schoolstraat verbijzondering (hoekelement)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak met op hoek Schoolstraat driezijdige

	afsluiting en aanbouw onder zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde, opnieuw verbeterde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (langgerekte steen)
Stijl	Invloed expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gevelindeling conform bouwtekening; garagedeuren conform bouwtekening; brede winkelpuien; afgeschuinde hoek aan zijde Schoolstraat met terugliggende verdieping in de vorm van een driehoekig balkon; langgerekte dakkapel met plat dak; dakoverstek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurdragend onderdeel en vanwege de beeldbepalende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van Van der Klaauw; vanwege de typologie van winkels/garages met bovenwoningen
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar, en de Van Zuylen van Nijeveltstraat en de detailhandel/bedrijven in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde gevelindeling en vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Van Zuylen van Nijeveltstraat 251-293

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Complex met garage met bovenwoning, een poort met bovenwoning en 18 geschakelde middenstandswoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Complex met garage met bovenwoning, een poort met bovenwoning en 18 geschakelde middenstandswoningen met ijzeren hekwerken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1934
Architect	G.A. Heldoorn
Bijzonderheden/ opmerkingen	Woningbouwcomplex met garage met bovenwoning, een poort met bovenwoning en 18 geschakelde middenstandswoningen met ijzeren hekwerken en 'achterom' in opdracht van Mij. Expl. Onr. Goederen Stadsuitbreiding. In 1936 werd het naastgelegen en aansluitende complex met twee winkels/berging/pakruimte en twee garages met bovenwoningen gebouwd op Van Zuylen van Nijeveltstraat 247-249. *Over de architect* Gerardus Albertus Heldoorn (1899-1965) was afkomstig uit Leeuwarden en maakte vanaf 1928 deel uit van Architectenbureau Gros en Heldoorn. Vier jaar later stichtte hij zijn eigen bureau en ontwierp vooral bedrijfspanden en woonhuizen in de Friese hoofdstad. In de nieuwe Vosseparkwijk schreef hij tientallen woningen op zijn naam, waaronder een reeks middenstandswoningen, een dubbele rietgedekte villa en zijn eigen woonhuis (1931) met een grote op het noorden gelegen tekenkamer. Het ontwerp voor de middenstandswoningen paste hij ook elders in Leeuwarden toe en in Den Haag. Voorts kwamen landhuizen van zijn hand tot stand in onder andere Bergen (NH) en Wassenaar. Zijn architectuurstijl met toepassing van baksteen, veelal pan gedekte daken, erkerramen en spaarzame versieringen in het metselwerk was Traditionalistisch. Het Traditionalisme, ofwel Delftse school, die vanaf de jaren twintig tot ver in de jaren vijftig landelijk grote populariteit genoot, is relatief zeldzaam in Wassenaar, waar de Engels geïnspireerde landhuisstijl domineerde. De Traditionalistische karakteristiek bepaalde ook het aanzien van de dubbele woning die Heldoorn aan de Kievitslaan ontwierp en komt onder meer tot uiting in de kapvorm, de soberheid van detaillering en verwijzingen naar historische bouwwijzen, zoals het gebruik van een tuitgevel waarbij de tuit als forse schoorsteen is uitgevoerd, de toepassing

	van vlechtingen en een loodstrip boven de vensters (voorgevel huisnummer 3) en het metselverband, dat afgeleid is van Middeleeuwse metselwijzen, namelijk Noords verband. Het complex onderscheidt zich van andere dubbele woonhuizen doordat het dubbele woonhuis is ontworpen als één geheel, als betrof het een enkel landhuis. De traditionele architectuurstijl bepaalde ook de winkels met bovenwoning aan de Langstraat 192-194 in het centrum van Wassenaar die Heldoorn in 1939 ontwierp. Met hun hoge fraai gemetselde topgevels en nauwgezette afwerking zijn ze beeldbepalend voor dit deel van de Langstraat. Na het overlijden van Heldoorn werd het bureau onder dezelfde naam voortgezet. In 2007 fuseerde het met Architectenbureau Ruedisulj tot Architectenbureau Heldoorn Ruedisulj.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Van Zuylen van Nijeveltstraat, een straat die sinds de jaren 1920 zich heeft ontwikkeld als belangrijke verbindingsweg tussen Den Deijl/Rijksstraatweg en Katwijkseweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Ondiepe voortuinen en achtertuinen
Ontsluiting	Toegangspad met langs erfgrens en tussen de woningen ijzeren hekwerken met draaihekken ter plaatse van toegangspaden en ontsluiting achterom via brede poort ter hoogte van nr. 257 en smalle doorgang bij 293
Rooilijn	Het hele complex ligt in één lijn, alleen de garage met bovenwoning ligt vooruitgeschoven en sluit aan op het later gebouwde hoekpand nr. 247-249
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken garage met bovenwoning

Type	Garage met bovenwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde, opnieuw verbeterde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (langgerekte steen)
Stijl	Invloed expressionisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rondboogvormige entree met deur met ruit en diefijzer; segmentboogvormige garageentree met vernieuwde deur; bay window op verdieping, gevelindeling conform bouwtekening

Architectonische kenmerken middenstandswoningen met poort

Type	Middenstandswoningen met poort
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde, opnieuw verbeterde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (langgerekte steen)
Stijl	Expressionisme (Amsterdamse School)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Rondboogvormige entrees met laddervensters in houten deuren; driezijdige erkers met gemetselde bloembakken; overstek boven erker en entrees, met uitkragende pergola; balkonbalustrade met blokverband, afgesloten met keramische tegels; dakoverstek; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als structuurdragend onderdeel en vanwege de beeldbepalende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van middenstandswoningen uit de jaren 1930 in de stijl van de Amsterdamse School; als onderdeel van het oeuvre van Heldoorn; vanwege de eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en de zorgvuldige detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de Van Zuylen van Nijeveltstraat in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Van Zuylen van Nijeveltstraat 298a, zie beschrijving Oostdorperweg 2, 4

Naam	Bijdorp
Oorspronkelijke functie	Agrarisch
Type	Nvt
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Voormalige boerderij met woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Vóór 1850
Architect	Onbekend; woonhuis uit 1922 door J.J. Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Van Zuylen van Nijeveltstraat 301

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Woonhuis-bedrijf
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis-bedrijf
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend (19de-eeuws)
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1941 werd door J.H. Vogel een plan ingediend voor het 'bewoonbaar maken' van het pand, naar tekeningen van architect J. van der Ham. Uit de tekening is niet af te leiden of het pand voorheen een andere functie had. In 1948 is de voordeur naar de voorgevel verplaatst.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de Van Zuylen van Nijeveltstraat, een straat die sinds de jaren 1920 zich heeft ontwikkeld als belangrijke verbindingsweg tussen Den Deijl/Rijksstraatweg en Katwijkseweg; nabij het hoekpand Berkheistraat 48 uit 1874
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen; smal zijerf naar verhard achtererf
Ontsluiting	Aan straat
Rooilijn	Iets vooruitgeschoven positie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Diephuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig; aan achterzijde lager deel onder wolfskap
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode pannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (gepleisterd met zwarte plint en witgeschilderd)
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Tuitgevel; staafankers; asymmetrisch ingedeelde gevels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege de beeldbepalende ligging en de

bebouwingsbeeld	samenhang met de historische bebouwing op de hoek met de Berkheistraat
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie van diephuis (typerend voor dorpsbebouwing)
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorpscentrum van Wassenaar, waarvan de bebouwing op dit deel van de Van Zuylen van Nijeveltstraat een 'uitloper' is
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde indeling van met name de voorgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de bijdrage aan de beleving van de Van Zuylen van Nijeveltstraat en de herkenbaarheid als behorend tot de historische dorpsbebouwing

Van Zuylen van Nijeveltstraat 313

Naam	Sophieke Huis
Oorspronkelijke functie	Sociaal Cultureel
Type	Bejaardentehuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Bejaardentehuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1960
Architect	G. Drexhage
Bijzonderheden/ opmerkingen	1958: ontwerp bejaardencentrum voor Stichting Sophiekehuis door ir. J.P van Bruggen, G. Drexhage, ir. J.J. Sterkenburg en A. Bodon Ingenieurs en Architecten te Rotterdam. (voortzettende het bureau van Ir. A. van der Stuer en W.A.C. Herman de Groot.) Verbouwingen in 1970, 1973, 1977, 1988/9, 1998 en 2003. Belangrijkste wijziging is het slopen van een L-vormig bouwdeel ten behoeve van nieuwbouw in 2003 (zie situatieschets 1958). Aan het oorspronkelijke bouwdeel is op een oorspronkelijk terras in 1998 een opbouw gerealiseerd. Over *bejaardentehuizen* In de jaren 1950 was bejaardenbeleid in opkomst en vormde onderdeel van het opbouwen van de verzorgingsstaat. De Algemene Ouderdomswet (AOW) van Drees trad in 1957 in werking. Plannen en bouw voor de Burcht werden voorafgaand aan inwerkingtreding van de Wet op Bejaardenoorden uit 1963 gerealiseerd. Deze nieuwe wet was gericht op de bouw van bejaardentehuizen met als bedoeling om ouderen te kunnen huisvesten in een tijd van groeiend en nijpend woningentekort. De ouderen werden hiermee gestimuleerd om plaats te maken voor jonge gezinnen en bovendien moest deze wet van de eerste vrouwelijke minister van Nederland, Marga Klompé, een einde maken aan de ‘mensonterende’ toestanden in particuliere tehuizen, die op dat moment de gezamenlijke huisvesting van bejaarden in handen hadden. De wet is in 1997 ingetrokken. Tijdens de Wederopbouwperiode stond de bouw van bejaardentehuizen onder toezicht van verschillende instanties, waaronder de Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting en de Stichting Nederlandse Centrale voor Huisvesting van Bejaarden (NCHB, opgericht in 1950). Het Sophiekehuis voldoet aan het uitgangspunt dat deze tehuizen buiten het drukke centrum gebouwd dienden te worden, maar wel op loopafstand van voorzieningen en bovendien met de aanwezigheid van uitzicht en

	natuurschoon, in dit geval het Berkheiveld. Bron: Loeff, K., L. van Meijel en P. Opmeer, 'Bejaardentehuizen. Categoriaal onderzoek wederopbouw 1940-1065', projectteam Wederopbouw van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 2005.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Van Zuylen van Nijeveltstraat-Storm van 's Gravensandeweg, aan Berkheistraat en Berkheiveld, ten noorden van de begraafplaats van de dorpskerk
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Groenaanleg van veld; watergang van ten minste voor 1830
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door erf en tuin
Ontsluiting	Vanaf Van Zuylen van Nijeveltstraat en vanaf Berkheistraat
Rooilijn	Nvt
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Bejaardentehuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Westzijde
Nokrichting	Nvt, plat dak, haaks op Van Zuylen van Nijeveltstraat
Hoofdvorm	Staafvormig met vleugel van één bouwlaag haaks daarom (oorspronkelijk conversatiezaal)
Aantal bouwlagen	5 (plus volledig onderkelderd) / 1
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet van belang voor aanzicht
Materialen gevels	Baksteen; beton
Stijl	Functionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Basisstructuur: kamers met aan westzijde centrale gang en entrees en aan oostzijde balkons. Hierop wordt gevarieerd naar functies (zoals algemene functies) en naar invulling (aan oostgevel afwisseling in wel of geen balkon) Vloerconstructie met lage borstwering loopt als strakke horizontale belijning rondom; daartussen glasvliesgevel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende en structuurdragende ligging op de hoek Van Zuylen van Nijeveltstraat-Storm van 's Gravesandeweg
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de typologie (bejaardentehuis) en de

	sociaal-culturele functie en betekenis daarvan; als vroeg voorbeeld van een bejaardentehuis; als voorbeeld van een bejaardentehuis in de stijl van het functionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van bejaardenoorden in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, indeling van de gevels, materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar bewaard gebleven en nog steeds functionerend als bejaardentehuis

Verlengde Hoge Klei 2-8, zie Oostdorperweg 149

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Arbeiderswoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Arbeiderswoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1909
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Onderdeel van complex van vijf woningen op hoek Verlengde Hoge Klei (vijfde woning op Oostdorperweg 149).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Victorialaan 1-Prinses Marielaan 9, Victorialaan 3-5, 7-9, 11-13, Victorialaan 2-4, 6-8

Naam	Uilenhoek (7); De berk (5); Sonnevanck (3); 't Harmrik (? Nr. 8)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbele woonhuizen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	6
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Zes paar dubbele woonhuizen, waarvan twee aan de evenzijde van de Victorialaan (westzijde) en vier aan de oneven oostzijde, hekpijlers, garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over De Paauw* Na het overlijden van Willem Frederik Karel, prins der Nederlanden, prins van Oranje-Nassau (Berlijn, 1797 – Wassenaar, Huize De Paauw, 1881) in 1881 kwam een deel van zijn bezittingen in handen van zijn tweede en jongste dochter Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria Marie, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau (Huize De Paauw, Wassenaar, 1841 - Neuwied, 1910). Na het overlijden van deze prinses Marie, echtgenote van de prins Wilhelm Adolf van Wied en naamgeefster aan de straat, werden de bezittingen verkocht en kwamen de gronden rond De Paauw in handen van exploitatiemaatschappijen. Het idee om het huis De Paauw te slopen ging niet door; de eerste ontwikkelingen vonden plaats rond het huis, dat in 1924 gekocht werd door de gemeente Wassenaar om in gebruik genomen te worden als raadhuis. Deze nieuwe bestemming van De Paauw gaf een impuls aan de ontwikkeling van de wijk, die globaal naar het uitbreidingsplan van Mutters uit 1923 werd uitgevoerd (Prinses Marielaan, Prins von Wiedlaan, Victorialaan). De aanleg van wegen, bruggen en voorzieningen kwam op gang; een deel van de oorspronkelijke vijverpartij en van het geboomte van de voormalige buitenplaats werd in de nieuwe opzet opgenomen. Er golden strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. De bouwwerken moesten het karakter van villa's of landhuizen hebben, waarbij een zekere onderlinge afstand en tot de openbare weg gehanteerd moest worden. Behalve villa's werd een groot aantal middenstandswoningen in de vorm van dubbele huizen gerealiseerd. Van Lindonk drukte zijn stempel op villapark De Paauw, waar hij maar tientallen huisnummers op zijn naam heeft staan. Aan de Victorialaan 1-13 en 2-8 staat een ensemble van geschakelde woningen uit 1928, net als aan de Prinses Marielaan 11-27 uit 1929-1930. Van Lindonk bouwde tevens vrijstaande huizen, zoals

	Raadhuislaan 11 en 15 uit 1926 en ook een tehuis voor Joden (een revalidatie- en herstellingsoord), Huize Klimop, aan Raadhuislaan 4 uit 1924. De dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Lange Kerkdam met huisnummer 52-54 en 62-86 behoren ook tot deze ontwikkeling en stammen uit 1928. *Over de architect* Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuys. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl. Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw'). Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933. Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924). Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in

	Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog Nader onderzoek leert dat de panden in hoge mate vergelijkbaar zijn met de panden aan de Lange Kerkdam, Prinses Marielaan en Teylingerhorstlaan. Gezien de score 3 voor die dubbele woonhuizen, met uitzondering van Prinses Marielaan 11-13, is ook hier een score 3 toepasbaar.

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan beide zijden van de Victorialaan; met langsgevel evenwijdig aan straat gelegen; even huisnummers aan vijver van De Paauw gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Omringd door tuin en erf; even nrs door vijver De Paauw
Ontsluiting	Via auto-oprit naar op achtererf gelegen garage; bij nr. 7 staat de garage vooraan; hekpijlers aan oprit
Rooilijn	Gelegen in rooilijn (nagenoeg vaste afstand van 10 å 12 meter voorgevel-straat)
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entrees in zijgevels
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Landhuisstijl (sobere bouw)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Alle woonhuizen hebben een soortgelijke, maar verschillende opzet en gevelindeling. Gemene deler is dat het sober gedetailleerde, dubbele woonhuizen zijn met telkens terugkerende elementen, zoals een uitkragende rollaag ter plaatse van trasraam, bovendorpel begane grond-vensters en onderdorpel verdiepingsvensters alsmede ter plaatse van de borstweringen van de loggia's; houten, roedenverdeelde ramen met (gekleurd) glas-in-lood; gemetselde schoorstenen; gemetselde terrasmuren; rondboogvormig entreeportiek of rechtgesloten entreepartij met luifel; segmentboogvormige dakkapellen; gemetselde kolommen ter plaatse van loggia's. Garages met wolfskap of zadeldak en segmentboogvormige inrijdeuren of aangebouwd

	met zadeldak en getoogde inrijdeuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging; als structuurondersteunend onderdeel van de bebouwingsstructuur van vrijstaande en dubbele landhuizen en villa's in De Paauw
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit ensemble inneemt in het oeuvre van de Wassenaarse architect Van Lindonk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van De Paauw in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel tot redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en de detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als een complex van in eenzelfde tijd naar eenzelfde basisontwerp ontworpen woonhuizen

Victorialaan 2-4, 6-8, voor beschrijving zie Victorialaan 1, 3-5 etc.

Naam	Zie beschrijving
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Twee dubbele woonhuizen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Twee dubbele woonhuizen aan de evenzijde van de Victorialaan (westzijde)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex; aangebouwde garages

Victorialaan 3-5, zie beschrijving Victorialaan 1-Prinses Marielaan 9, Victorialaan 3-5, 7-9, 11-13

Naam	Sonnevank; De Berk
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex

Victorialaan 7-9, zie beschrijving Victorialaan 1-Prinses Marielaan 9, Victorialaan 3-5, 7-9, 11-13

Naam	De Uilenhoek (7)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex

Victorialaan 11-13, zie beschrijving Victorialaan 1-Prinses Marielaan 9, Victorialaan 3-5, 7-9, 11-13

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1928
Architect	H.W. van Lindonk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Complex

Vijverweg 2

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Villa met gemetselde tuinelementen en brug
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1930
Architect	J.J. en J.Th. Spreij
Bijzonderheden/ opmerkingen	Met bijbehorende voortuinaanleg met gemetselde keermuren en trappen en brug. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan noordwestzijde van Vijverweg, ten noordwesten van Kaswatering, gelegen naast gemeentelijke monumenten Prins Hendriklaan 7 en Vijverweg 4; onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan het deel van de Vijverweg tussen Prins Hendriklaan en Waldeck Pyrmontlaan liggen overwegend op gelijke afstand tot de weg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Voortuin met gemetselde trappen en keermuren aan watergang; brug aan noordoostzijde
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via brug over Kaswatering, net als ten zuidwesten gelegen woningen
Rooilijn	Vergelijkbare rooilijn met ten zuidwesten gelegen woningen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet, waarbij rietbedekking ook doorloopt over de gevels, tot aan de eerste bouwlaag
Materialen gevels	Baksteen (rode steen voor erker/trasraam/bloembakken, gele steen voor opgaand werk)
Stijl	Expressionisme (combinatie landhuisstijl met Amsterdamse School)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Expressieve kap, die deels tot eerste bouwlaag doorloopt en voorzien is van een overstek, ook boven vensters en balkon; zeszijdige erker met balkon, bestaande uit gemetselde plint en houten opbouw met gepotdekselde houten delen ter plaatse van balkon; aan rechterzijde uitbouw met balkon in baksteen met afdekking in keramische delen; entree met gemetselde stoep geflankeerd door gemetselde bloembakken deels in staand verband, glasdeur voorzien van zijlichten; zwarte grès-onderdorpels; riet gedekte, aangekapte dakkapellen; gemetselde schoorsteen op nok met rode gebakken nokvorsten

Architectonische kenmerken tuinaanleg/brug
Gemetselde terrassen, keermuren en trappen, waarbij geleidelijk de overgang naar de lager gelegen watergang wordt gemaakt. De keermuren en trappen aan de watergang staan direct in het water. Gemetselde brug over watergang met recht brugdek en gemetselde bruggenhoofden, pijlers en borstweringen.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Vijverweg en de Kaswatering
Object: ensemblewaarde	Vanwege de visuele, historische, stilistische en ruimtelijk-functionele relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als karakteristiek voorbeeld van een huis met tuinaanleg en brug in expressionistische vormentaal, zorgvuldig materiaalgebruik en rijke detaillering van rond 1930
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Vijverweg 9

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis; toegangshek
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met aangebouwde garage en terras en toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	M.E. van der Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opname ter plaatse op 22 november 2011 Gebouwd in opdracht van A.K. van Leeuwen. Verbouwing in 1956: schoorsteen verplaatst, loggia dichtgezet en door verwijderen tussenmuur afzonderlijke plantenkamer verdwenen. 1960 interne verbouwing. 2012 renovatie, waarbij dakbedekking vernieuwd is, alsmede ramen en kozijnen en ook het toegangshek. Bovendien is (ten minste) één tuinelement verwijderd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van

	rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend

	detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur. *Over de relatie met de tuin* De overgang naar de tuin is in de, voor de bouwtijd en voor de architect Van de Wall (die veel samenwerkte met tuinarchitect Roeters van Lennep) typerende, Nieuw Architectonische tuinstijl aangelegd. Hiertoe behoren de terrassen, keermuren en trappen. Bij deze stijl, die in het Interbellum gangbaar was, wordt veel aandacht besteed aan de overgang van het huis naar de tuin, waarbij geleidelijk van binnen, naar semi-binnen (erkers, veranda's, pergola's), naar een stenig buiten (terras) en vervolgens (via trappen) naar de tuin overgegaan wordt. De architectonische relatie tussen binnen en buiten is belangrijk voor het ontwerp van het huis en zijn directe omgeving en één van de karakteristieke kenmerken van het huis. Het 'buiten-binnen-zijn' komt niet alleen tot uitdrukking in elementen als het terras maar ook in de loggia op de verdieping (dichtgezet).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het woonhuis ligt ten zuidoosten van de Vijverweg en de vijver. De kavel wordt door de Vijverweg van het park gescheiden; aan achterzijde zicht op de kerk van De Kieviet
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek aan straat (vernieuwd 2013)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf met bijbehorende terrasaanleg; gemetselde onderdelen behorend tot overgang huis en tuin
Ontsluiting	Links met auto-oprit naar aan huis gebouwde garage, geflankeerd door gemetselde hekpijlers en ijzeren draaihekken
Rooilijn	Nvt; onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Vijverweg liggen overwegend op ongeveer dezelfde afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Samengesteld: twee haaks op elkaar staande schilddaken met schildkapjes op uitbouwen en dakkapellen; via tussenlid met kap verbonden met schilddak garage
Materialen dakbedekking	Rode gebakken leipannen in maasdekking (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Dakschilden van verschillende lengte en verschillende nokhoogten geven het pand een levendige uitstraling; voor- en achterzijde driezijdige erker met schildkap, gedekt met leien; (oorspronkelijk) stalen, roedenverdeelde ramen; bij entree vensters met glas-in-lood en gebrandschilderd glas; entreeportiek; smeedijzeren lantaarn; gedraaide diefijzers; garagedeur met tudorboog

Architectonische kenmerken toegangshek
Het hek bestaat uit twee gemetselde pijlers in siermetselverband en ijzeren draaihekken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Kieviet; als beeldbepalend onderdeel van de parkachtige aanleg rond de vijver van De Kieviet, die tot een karakteristieke groenstructuur van Wassenaar gerekend wordt
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-functionele, ruimtelijke, visuele en stilistische relatie tussen het hoofdhuis en het toegangshek; vanwege de typerende relatie tussen huis en tuin, uitgedrukt met stenen overgangselementen zoals het aangebouwde terras
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een landhuis in Engelse landhuisstijl; als karakteristiek onderdeel van het oeuvre van de Wassenaarse architect Van de Wall en het typerende materiaal- en kleurgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder

Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en redelijk gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Vijverweg 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, toegangshek
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1932
Architect	H. Wouda
Bijzonderheden/ opmerkingen	Deels onderkelderd woonhuis met aangebouwde garage, ontworpen voor S. Mayer Wolf, een Joodse opdrachtgever, die in 1939 Nederland ontvluchtte. In 1989 is het pand door nazaten teruggekocht. De kleurstelling is gewijzigd, en in 1960/61 zijn een paar veranderingen doorgevoerd, waaronder het wijzigen van ramen/kozijnen (achtergevel voorzien van schuifpui), het realiseren van een aanbouw en een langgerekte dakkapel, het vernieuwen van garagedeuren en het wijzigen van het terras met vaste bloembakken. Ook in 1989 is een aantal wijzigingen doorgevoerd. De interne indeling is grotendeels behouden; het interieur is grotendeels gewijzigd, op een deel van de oorspronkelijke travertijn-vloer na. Opname ter plaatse 1 juni 2012 *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien

	was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. *Over de architect* Henk (Hendrik Gerben) Wouda (1885-1946) studeerde beeldende kunst en technische wetenschappen (Rotterdam en Den Haag). Zijn praktische opleiding kreeg hij in de periode 1910-1912 bij de zeer gerenommeerde architect Hendrik Petrus Berlage (1856-1934) van wie hij een groot bewonderaar was. Na zijn tijd bij Berlage vertrok Wouda naar Duitsland waar hij studeerde en werkte. Tijdens de Eerste Wereldoorlog keerde hij naar Nederland terug en vervolgens trad hij in dienst van de firma H. Pander & Zn te Den Haag bij de afdeling Moderne Interieurkunst. In 1920 ontwierp Wouda het interieur voor een villa van architect Dudok en zijn meubelkunst oogstte in de jaren twintig veel waardering. In 1923 ontwierp Wouda zijn eerste woonhuis, namelijk villa De Luifel aan de Wilhelminalaan 3 in De Kieviet; thans gemeentelijk monument. De opdracht kwam van zijn stiefvader. Verschillende opdrachten in Wassenaar volgden, waaronder Van der Oudermeulenlaan 4 (1929, rijksmonument), Vijverweg 11 (1930) en de Laan van Hoogwolde 1 (1930). In 1930 ontwierp hij ook zijn eigen huis met kantoor genaamd Appelhof aan de Berkenlaan 7. Zijn werken behoren tot het Zakelijk Expressionisme, die in de Haagse kringen de Nieuwe Haagse Schoolstijl wordt genoemd en kenmerken zich door de sterke horizontaliteit van kubistische bouwvolumes en horizontale belijning door grote overstekken van de kappen en vensterstroken. Verticale accenten zijn bijvoorbeeld het vormgeven van een brede en hoge schoorsteen als een zelfstandig volume. Het werk is sterk beïnvloed door architecten als Frank Lloyd Wright (zogenaamde Amerikaanse Prairiestijl) en W.M. Dudok en vertoont duidelijke overeenkomsten met het werk van Jan Wils, die bijvoorbeeld het huis op Konijnenlaan 7 ontwierp. In het ontwerp voor Van der Oudermeulenlaan 4 komt het horizontale karakter het meest tot uiting; het hoofdvolume is maar liefst ca. 36 meter lang. Maar ook het meer rechthoekige pand op Laan

	van Hoogwolde heeft door zijn gevelopbouw en forse dakoverstekken een sterk horizontaal karakter. Wouda wordt ondanks dat hij niet opgeleid is als architect of bouwkundige en slechts een zeer klein oeuvre aan gebouwen heeft achtergelaten, beschouwd als een van de belangrijkste ontwerpers in de stijl van de Nieuwe Haagse School. In de jaren dertig richtte Wouda zich weer meer op het ontwerpen van interieurs en trad in dienst bij de firma Metz & Co. Ook ontwierp hij scheepsinterieurs.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Het woonhuis ligt ten zuidoosten van de Vijverweg en de vijver. De kavel wordt door de Vijverweg van het park gescheiden; aan achterzijde is er zicht op de kerk van De Kieviet
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshek aan straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; terrassen/tuinelementen gewijzigd/later aangebracht
Ontsluiting	Toegangspad met auto-oprit naar aan huis gebouwde garage, geflankeerd door gemetselde hekpijlers met links een muurtje en twee ijzeren draaihekken, conform de ontwerpen zoals aangetroffen bij andere Wouda-huizen
Rooilijn	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Vijverweg liggen overwegend op ongeveer dezelfde afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume; nok van hoofdkap evenwijdig aan straat)
Hoofdvorm	Samengesteld volume, grofweg L-vormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Schilddaken
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Gele baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samenstel van heldere volumes, bestaande uit een langgerekt staafvormig volume met daarin de garage (haaks ten opzichte van de straat) en haaks daarop het hoofdvolume; verbijzonderingen in het volume door aanbouwen (eenlaagse

	uitbouw met balkon, eenlaagse uitbouw waar entree in terugligt); sterk horizontale belijning door dakoverstekken en dak- en gevellijsten; asymmetrische gevelindeling en ook schoorsteen asymmetrisch geplaatst; groot overstek ter plaatse van garage

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende- en structuurondersteunende waarde in De Kieviet
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie van het huis met het hek
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect; als voorbeeld van een huis in de stijl van de Nieuwe Haagse School
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en redelijk gaaf bewaarde, eigentijdse en voor de bouwstijl typerende detaillering en materialen
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als een Wouda-ontwerp

Vijverweg 13

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over

	de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage aan de Backershagenlaan 58.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Vijverweg-Prins Hendriklaan gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit vanaf Vijverweg naar aan linkerzijde aangebouwde garage
Rooilijn	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Vijverweg liggen overwegend op ongeveer dezelfde afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Nvt (samengesteld volume; entree in linker zijgevel)
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	Samengesteld (blokvormig met één en tweelaagse uitbouwen)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Karakteristiek voor villacultuur van Wassenaar uit jaren 1920/1930
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Speels volume door vorm, uitbouwen (erker met balkon) en verschillen in goothoogten, hoog opgemetselde schoorstenen; plat afgedekte dakkapellen met wangen bekleed met rode leipannen; houten, roedenverdeelde ramen; entree met houten luifel; houten garagedeuren met ruiten

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Kieviet en de beeldondersteunende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Vijverweg 15, 17

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1950
Architect	K.J. Ruige
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op de hoek Vijverweg-Prins Hendriklaan gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf

Ontsluiting	Auto-oprit vanaf Vijverweg naar aan linkerzijde via tussenmuurtje met huis verbonden garage van nr. 15; bij nr. 17 situatie gewijzigd
Rooilijn	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Vijverweg liggen overwegend op ongeveer dezelfde afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig aan straat
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (met zeeg)
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditionalisme (naoorlogs)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrisch over de middenas te spiegelen voorgevel ontwerp; 17de-eeuws landhuis-achtig volume, benadrukt door grote kap met zeeg, dakoverstek met daklijsten en klossen en gemetselde schoorstenen op nok; getoogde en rechtgesloten vensters; entree's in ondiepe portieken met luifels; langgerekte traplichten met gekleurd glas-in-lood en getoogde boven- en onderzijden, geflankeerd door een blokmotief; links aanbouw met koperen dak en getoogde vensters; garage (links) met schilddak gedekt met gesmoorde Hollandse pannen en voorzien van zeeg; vormgeving overeenkomstig hoofdvolume

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel van de bebouwingsstructuur van De Kieviet en de beeldbepalende hoekligging
Architectuurhistorische waarde	Als voor Wassenaar zeldzaam voorbeeld van een dubbel woonhuis uit de Wederopbouwperiode in de stijl van het traditionalisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Vijverweg 19, 21, 23, 25

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	2 dubbele woonhuizen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van N.V. Exploitatie Maatschappij Park De Kieviet *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930

	Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren ’20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo’n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de zuidoostzijde van de Vijverweg gelegen, in het deel tussen Prins Hendriklaan en Waldeck

	Pyrmontlaan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Garage/berging geheel achterin achtertuin
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; op achtererf bij ieder dubbel huis een langgerekte garage/berging met schildkap
Ontsluiting	Auto-oprit vanaf Vijverweg naar achtererf, via gebogen laan naar garage/berging; deze situatie is alleen bij nr. 19 nog intact
Rooilijn	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; de huizen aan de Vijverweg liggen overwegend op ongeveer dezelfde afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Hoofdkap afgeplat schilddak met verlengde dakvlakken en steekkappen
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen / hout
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel (over middenas te spiegelen) met links/rechts entrees in rondboogvormige portieken; in het midden erkers onder pannen gedekt dak; verdieping met hout bekleed; houten ramen deels voorzien van vaste bloembakken; gemetselde schoorstenen op nokhoeken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voor Wassenaar karakteristiek voorbeeld van een dubbel woonhuis uit de jaren 1920 met stijlinvloeden van (Engelse) landhuissstijl; als onderdeel van het Wassenaarse oeuvre van Mutters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Vinkelaan 3, 4, 5, 6

Naam	Nvt (dienstwoningen Maritima)
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouwen/dienstwoning
Type	Dienstwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1913
Architect	G.J. van der Mark
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dienstwoningen die Van der Mark ontwierp voor burgemeester B.P.S.A. Storm van 's Gravensande, als onderdeel van zijn woonplek Maritima. Het huis van de burgemeester werd gebouwd op voormalig grondgebied van De Horsten. Het huis is in 1995 gesloopt en vervangen door een appartementencomplex. Van der Mark ontwierp behalve huis, koetshuis en hek (Papeweg 2), en de dienstwoningen ook een garage met bovenwoning en een uitbreiding van de stal, een schuur en een bloemenkas. *Over de architect* Gerardus Jacobus van der Mark (1866-1946) leidde als bouwkundige vele bouwwerken in uitvoering van de familie Van der Mark, die in zijn tijd al zo'n 200 jaar als aannemersfamilie in Wassenaar werkzaam was. Van der Mark heeft een ruim en divers oeuvre in Wassenaar achtergelaten (bijv. Dienstwoningen Duindigt op Buurtweg 136-138, woon-winkelpand aan de Langstraat 3), maar is ook de grondlegger van de collectie van het Brandweermuseum (gevestigd in De Paauw). Hij bouwde verscheidene keren op buitenplaatsen of voor buitenplaatseigenaren, waaronder op Hoogwolde, De Wittenburg en Ivecke.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan Vinkelaan gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	(ondiepe) Voor- en achtertuinen/erven
Ontsluiting	Vanuit voorerf
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Vier-onder-een-kapwoning
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1

Kapvorm	Zadeldak met steekkap ter plaatse van middenrisaliet
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Traditioneel-ambachtelijk met invloed Hollandse neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen voorgevelontwerp met in het midden een risaliet die boven de dakvoet is uitgemetseld en als trapgevel is uitgevoerd met daarin twee van de vier entrees; kopse tuitgevels met 'schouders'; houten schuifframen (deels vernieuwd); entrees met bovenlichten (deels vernieuwd); strekken; houten gootlijsten met klossen; dakkapellen voorzien van met pannen gedekt schilddak; siersmeedijzeren anker

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Vinkelaan; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van eenvoudige dienstwoningen (type vier-onder-een-kap) uit het begin van de 20ste eeuw, waarvan de hoofdvorm herkenbaar bewaard is gebleven; als onderdeel van het oeuvre van de Wassenaarse architect/aannemer Van der Mark
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en in het bijzonder als onderdeel van de wooncultuur van Wassenaar, als onderdeel van de woonplek van burgemeester B.P.S.A. Storm van 's Gravensande en als herinnering aan het huis Maritima
Gaafheid	Als redelijk gaaf bewaard voorbeeld van een vier-onder-een-kap dienstwoning
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als dienstwoningen
Zeldzaamheid	Als enige overblijfsel (samen met het koetshuis en hek op Papeweg 2) van de 'buitenplaats' Maritima

Vleysmanlaan 7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	F. Stam
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dienstwoning bij Van der Doeslaan 1, Helena Anna Hof, een landhuis van architect F. Stam uit Dordrecht in opdracht van de Leidse houthandelaar Gips. Dit huis is een rijksmonument (nr. 524646). Diverse wijzigingen aangebracht. *Over Rijksdorp* Rijksdorp is een villawijk aan de rand van de Wassenaarse duinen, die vanaf 1920 ontwikkeld werd op de terreinen van de voormalige 17de-eeuwse buitenplaats Rijxdorp, waarvan het huis kort na de Eerste Wereldoorlog afgebroken werd. De wijk werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijksdorp onder directie van C.F.A. Jonkers en architect Co Brandes ontwierp het stratenpatroon. Voor Jonkers ontwierp Wegerif in 1925 een woonhuis met kantoor, De Witte Hoogt aan de Meijboomlaan 4-6, dat bedoeld was om na voltooiing van de buurt als theetuin en hotel in gebruik genomen te worden. Dit laatste is nooit gebeurd. Rijksdorp ontwikkelde zich moeizaam en – op enkele huizen na – vond vooral na de Tweede Wereldoorlog de verdere ontwikkeling plaats. Wegerif bouwde in de jaren twintig verschillende villa's in Rijksdorp. Verscheidene daarvan zijn inmiddels gesloopt, zoals de naoorlogse woonhuizen aan Van Bergenlaan 19 (1957) en Van Bronckhorstlaan 32 (1952). Er resteren thans nog vier werken van Wegerif in Rijksdorp, namelijk Van Bergenlaan 7, Woonhuis Hagestate aan Van Bergenlaan 12 uit 1925, Woonhuis/kantoor 'De Witte Hoogt' aan Meijboomlaan 4-6 uit 1925 en Woonhuis 'Huize Renswoud', Van Bronckhorst 34 uit 1927. Rijksdorp maakt onderdeel uit van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de noordzijde van de Vleysmanlaan gelegen,

	op ruim 10 meter
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Op ca. 60 meter ten zuiden van het hoofdhuis gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf, en (oorspronkelijk) aansluitend op de tuin van het hoofdhuis
Ontsluiting	Vanaf de Vleysmanlaan via een auto-oprit (naar later aangebouwde garage, rechts) en een toegangspad links
Rooilijn	Er is geen sprake van een voorgevelrooilijn bij de Vleysmanlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel aan straat; entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak met rechts wolfseind
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse gevel uitgevoerd als tuitgevel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging in en als onderdeel van het van rijkswege aangewezen Belvederegebied Duin Horst en Weide en het gelijknamige provinciale landschap
Object: ensemblewaarde	Als historisch-functioneel onderdeel van het als rijksmonument beschermde landhuis
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect F. Stam
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkeling van Rijksdorp
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid als eenvoudige dienstwoning

Waalsdorperlaan 1-2, 3-3a, dienstwoningen, onderdeel complex historische buitenplaats Duindigt[3], zie beschrijving aldaar

Naam	Duindigt
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Dienstwoningen, twee keer twee-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoningen, twee keer twee-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	M.E. van de Wall

[3] Beschrijving gebaseerd op archiefgegevens gemeente Wassenaar en Rijksdienst (RCE), aangevuld met datgene wat vanaf de openbare weg te zien is.

Waalsdorperlaan 4-5, dienstwoningen, onderdeel complex historische buitenplaats Duindigt[4]
Zie beschrijving aldaar

Naam	Duindigt
Oorspronkelijke functie	Buitenplaats/bijgebouw
Type	Dienstwoningen, twee-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoningen, twee-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend

[4] Beschrijving gebaseerd op archiefgegevens gemeente Wassenaar en Rijksdienst (RCE).

Waalsdorperlaan 8

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoning
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1874
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dienstwoning Clingendael, beschermd als rijksmonument (complexnummer 525975), in opdracht van Arnoud van Brienen en in dezelfde tijd als de nabijgelegen dienstwoningen op Van Brienenlaan 2-8 (in 2012 geselecteerd voor bescherming als gemeentelijk monument). *Over Clingendael* Clingendael (adres: Clingendaal 7 te Wassenaar, zie voorts beschrijving onder complexnummer 525975) is een van rijkswege beschermd complex historische buitenplaats die zijn oorsprong heeft in de late 16de eeuw. De huizen zijn tot stand gekomen in de periode dat Arnoud Nicolaas Justinus Maria van Brienen (1839-1903) eigenaar was. Arnoud liet enkele wijzigingen aan het hoofdhuis uitvoeren en een fraaie terrastrap aanleggen naar ontwerp van de tuinarchitect L.A. Springer (1855-1940). Tevens werd onder Arnouds bewind achter het landhuis het houten gebouwtje 'De Hut' geplaatst. Bovendien verrezen achter het koetshuis een wasserij en een gebouw (met uurwerk) voor krachtopwekking. Een andere belangrijke bijdrage van Arnoud aan het landgoed was de aanleg van de renbaan Groenendaal, die niet meer bestaat, maar waaraan de weg Groenendaal nog herinnert.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de westzijde van de Waalsdorperlaan; nabij de T-splitsing van de Van Brienenlaan; hemelsbreed staat de woning ca. 18 meter van de andere dienstwoningen van Clingendael op de Van Brienenlaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Grotendeels vrijstaand; links via later aangebracht tussenlid met naastgelegen pand verbonden; voor-, zij en achtertuin
Ontsluiting	Auto-oprit rechts en toegangspad naar hoofdentree
Rooilijn	Voorgevelrooilijn gelijk aan naastgelegen pand
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen (met gecementeerde plint)
Stijl	Invloed Hollandse neorenaissance
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Symmetrische voorgevel met vier getoogde vensters en in het midden een entree. Houten (schuif)ramen en luiken; houten paneeldeur met ruit en diefijzer en bovenlicht met levensboom; ontlastingsbogen in gele en rode steen, net als beblokte hoeklisenen; gekorniste, samengestelde daklijsten; houten dakkapellen met getoogde ramen en driehoekig front; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Waalsdorperlaan
Object: ensemblewaarde	Als historisch-functioneel onderdeel van Clingendael
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een dienstwoning uit het laatste kwart van de 19de eeuw met stijlinvloeden van de Hollandse neorenaissance
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de complex historische buitenplaats Clingendael in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering in voor- en rechterzijgevel
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als dienstwoning

Waalsdorperlaan 23, 24, 25, 27

Naam	nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Vier-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vier-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend, ca. 1900
Architect	(waarschijnlijk) G.F. Verboog
Bijzonderheden/ opmerkingen	NB huisnummer 26 bestaat niet. De woning op huisnummer 28 is volgens een soortgelijk voorgevelontwerp gebouwd. Het aannemersbedrijf Verboog was bij de bouw en verbouw van verscheidene panden aan de Waalsdorperlaan en elders in Wassenaar betrokken. De Wassenaarse aannemer Gerard François Verboog (ca. 1868-1949) was onder meer aannemer en tevens architect van de woningen Kerkstraat 38-40 uit 1909 en het dubbele huis Nassaulaan 1-3 uit 1925 en aannemer van het landhuis Coromote aan de Buurtweg 89-91 uit 1924. In 1968 is het aannemersbedrijf Verboog, dat eerst door zoon R.G. Verboog (1899-1981) en daarna door kleinzoon en eveneens bouwkundige G.J. Verboog (1932) werd voortgezet, verkocht. Leden van de familie Verboog woonden en waren ook eigenaar van diverse panden aan de laan, waaronder huisnummer 23 t/m 27 (24: J.J. Verboog en 27: C.C. Verboog), nummer 27a (eigenaar C.C. Verboog, graanhandelaar en broer van G.F. Verboog) en 28. J.J. Verboog (1898-1982) werkte als boekhouder/administrateur in het aannemingsbedrijf van zijn broer R.G. Verboog. Een broer van G.F. Verboog, Hendrik, werkte als tuinbaas bij Duindigt en woonde op het terrein van Duindigt. De Waalsdorperlaan werd vanwege de aanwezigheid van de vele leden van de familie Verboog in de volksmond 't Verbogenlaantje' genoemd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de noordzijde van de weg gelegen; onderdeel uitmakend van een vrijwel aaneengesloten bebouwing; direct aan de straat gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Achtertuinen, die aan de achterzijde aansluiten op het voormalige werkerf met bedrijfsbebouwing van Verboog (oorspronkelijk behorend tot Waalsdorperlaan 22)
Ontsluiting	Direct aan straat

Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Vier-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schildkap (geknikt)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen met gecementeerde plint
Stijl	Hollandse neorenaissancestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Over middenas te spiegelen voorgevel ontwerp met een vast ritme van twee vensters-twee deuren-twee vensters; getoogde vensters met T-schuifframen met vierdelig bovenlicht, luiken (persiennes) en ontlastingsboog met aanzet- en sluitstenen; deuren eveneens met driedelig bovenlicht; houten daklijsten; twee dakkapellen met driehoekig fronton en pilastermotieven

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Waalsdorperlaan
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie met de woning op huisnummer 28
Architectuurhistorische waarde	Als herinnering aan de Wassenaarse aannemersfamilie Verboog; als voorbeeld van woningen in Hollandse neorenaissancestijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de ontwikkeling van de Waalsdorperlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering

Waalsdorperlaan 27a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie
Type	Pakhuis met stal en graanopslag
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Pakhuis met stal en graanopslag
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Onbekend ca. 1910
Architect	G.F. Verboog
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1930 bestond de bestaande toestand uit een pakhuis met daarachter een paardenstal en op de verdieping een graanzolder met hooizolder. In 1930 bestond de voorgenomen verbouwing eruit dat de begane grond volledig als pakhuis in gebruik zou worden genomen en op de verdieping een bovenwoning zou komen. De bijbehorende gevelwijzigingen voor deze functiewijziging zijn echter niet doorgevoerd. De verbouwing was getekend door G.F. Verboog, in opdracht van C.C. Verboog. Later in gebruik als winkel-woonhuis. In 2004/5 zijn ramen en deuren vernieuwd, voor P. Riekens en door buro F. Polman. Het aannemersbedrijf Verboog was bij de bouw en verbouw van verscheidene panden aan de Waalsdorperlaan en elders in Wassenaar betrokken. De Wassenaarse aannemer Gerard François Verboog (ca. 1868-1949) was onder meer aannemer en tevens architect van de woningen Kerkstraat 38-40 uit 1909 en het dubbele huis Nassaulaan 1-3 uit 1925 en aannemer van het landhuis Coromote aan de Buurtweg 89-91 uit 1924. In 1968 is het aannemersbedrijf Verboog, dat eerst door zoon R.G. Verboog (1899-1981) en daarna door kleinzoon en eveneens bouwkundige G.J. Verboog (1932) werd voortgezet, verkocht. Leden van de familie Verboog woonden en waren ook eigenaar van diverse panden aan de laan, waaronder huisnummer 23 t/m 27 (24: J.J. Verboog en 27: C.C. Verboog) en nummer 27a en 28 (eigenaar C.C. Verboog, graanhandelaar en broer van G.F. Verboog). J.J. Verboog (1898-1982) werkte als boekhouder/administrateur in het aannemingsbedrijf van zijn broer R.G. Verboog. Een broer van G.F. Verboog, Hendrik, werkte als tuinbaas bij Duindigt en woonde op het terrein van Duindigt. De Waalsdorperlaan werd vanwege de aanwezigheid van de vele leden van de familie Verboog in de volksmond 't Verbogenlaantje' genoemd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de noordzijde van de weg gelegen; onderdeel uitmakend van een vrijwel aaneengesloten bebouwing; direct aan de straat gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Smal achtererf
Ontsluiting	Direct aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Bedrijfspand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen (met gecementeerde plint)
Stijl	Invloed eclecticisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrische voorgevel met rechts risaliet die boven dakvoet uitgemetseld is en voorzien is van een tuitgevel; links eveneens hoog opgetrokken lijstgevel; beide met typende friezen, zaagtandlijsten, spaarvelden etc.; oorspronkelijke ramen en deuren vernieuwd, maar gevelopeningen grotendeels behouden

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Waalsdorperlaan
Architectuurhistorische waarde	Als herinnering aan de Wassenaarse aannemersfamilie Verboog
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de ontwikkeling van de Waalsdorperlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als (voormalig) bedrijfspand
Zeldzaamheid	Relatief zeldzaam voorbeeld van een bedrijfspand uit het begin van de 20ste eeuw in Wassenaar

Waalsdorperlaan 28

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1900
Architect	Onbekend, waarschijnlijk G.F. Verboog
Bijzonderheden/ opmerkingen	Volgens bouwarchief verbouwing tot woon-winkelpand door G.F. Verboog voor C.C. Verboog in 1918, maar dit betreft waarschijnlijk het huidige huisnummer 28a (vernieuwd in 1976). In 1946 zijn herstelwerkzaamheden uitgevoerd waarbij waarschijnlijk de hele kap/kapverdieping is vernieuwd; waarschijnlijk was het huis beschadigd bij de geallieerde bombardementen uit maart 1945 op Duindigt, waarbij vele gebouwen op de buitenplaats beschadigd of verwoest werden. In 1981 zijn wijzigingen intern en in de achtergevel doorgevoerd. De woningen op huisnummers 23, 24, 25, 27 zijn volgens een soortgelijk voorgevelontwerp gebouwd. Het aannemersbedrijf Verboog was bij de bouw en verbouw van verscheidene panden aan de Waalsdorperlaan en elders in Wassenaar betrokken. De Wassenaarse aannemer Gerard François Verboog (ca. 1868-1949) was onder meer aannemer en tevens architect van de woningen Kerkstraat 38-40 uit 1909 en het dubbele huis Nassaulaan 1-3 uit 1925 en aannemer van het landhuis Coromote aan de Buurtweg 89-91 uit 1924. In 1968 is het aannemersbedrijf Verboog, dat eerst door zoon R.G. Verboog (1899-1981) en daarna door kleinzoon en eveneens bouwkundige G.J. Verboog (1932) werd voortgezet, verkocht. Leden van de familie Verboog woonden en waren ook eigenaar van diverse panden aan de laan, waaronder huisnummer 23 t/m 27 (24: J.J. Verboog en 27: C.C. Verboog), nummer 27a (eigenaar C.C. Verboog, graanhandelaar en broer van G.F. Verboog) en 28; 28a. J.J. Verboog (1898-1982) werkte als boekhouder/administrateur in het aannemingsbedrijf van zijn broer R.G. Verboog. Een broer van G.F. Verboog, Hendrik, werkte als tuinbaas bij Duindigt en woonde op het terrein van Duindigt. De Waalsdorperlaan werd vanwege de aanwezigheid van de vele leden van de familie

	Verboog in de volksmond 't Verbogenlaantje' genoemd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan de noordzijde van de weg gelegen; onderdeel uitmakend van een vrijwel aaneengesloten bebouwing; direct aan de straat gelegen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Achtertuin
Ontsluiting	Direct aan straat
Rooilijn	In rooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Schildkap
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen met gecementeerde plint
Stijl	Hollandse neorenaissancestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Asymmetrisch ingedeelde lijstgevel met links twee gekoppelde, getoogde vensters en een entree (deur met bovenlicht) in een risalerend geveldeel rechts twee vrijstaande getoogde vensters; getoogde houten schuiframen met persiennes (gebogen bovenzijde) en gekleurd glas-in-lood in bovenramen; horizontale 'speklagen'; aanzet- en sluitstenen in strekken; houten daklijsten; twee dakkapellen met driehoekig fronton en pilastermotieven. Aan achterzijde serre met balkon.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Waalsdorperlaan
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en stilistische relatie met de woningen op huisnummers 23-27
Architectuurhistorische waarde	Als herinnering aan de Wassenaarse aannemersfamilie Verboog; als voorbeeld van woningen in Hollandse neorenaissancestijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de ontwikkeling van de Waalsdorperlaan in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering

Waalsdorperlaan 29

Naam	Duindigt (renbaan voor draf- en rensport)
Oorspronkelijke functie	Sociaal-cultureel (sport)
Type	Renbaan
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Nader te bepalen
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nader te bepalen, onder meer tribunes, kassa/entreehokjes, toegangshek, stallen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1935 / 1963
Architect	Verschillende architecten
Bijzonderheden/ opmerkingen	Arnoud Nicolaas Justinus Maria van Brienen (1839- 1903) liet rond 1882 evenwijdig en ten noordwesten aan de Buurtweg en nabij de hofstede Groenendaal een renbaan aanleggen, bekend als renbaan Clingendael of Van Brienen op Groenendaal. Deze renbaan werd in 1906 gesloten, waarna de eigenaar van de buitenplaats Duindigt, Walter Jochems, op verzoek van de Nederlandsche Harddraverij- en Renvereeniging (NHRV) aan de andere kant van de Waalsdorperlaan een renbaan aanlegde. In tegenstelling tot de renbaan van Clingendael was Duindigt vanaf de openstelling op 19 mei 1906 opengesteld voor publiek. De renbaan was 1600 meter lang en in het midden lag een steeple-chasebaan. Aan de noordzijde lag een duin waarop de tribunes gebouwd werden. In 1940 werd het drafcircuit aangelegd. De geallieerden hebben met bommenwerpers van 29 april - 8 mei 1945 voedselpakketten op Duindigt gedropt. Op de renbaan is ter herdenking een plaquette geplaatst op een eenvoudig, gemetseld voetstuk. De tekst op de gedenkplaat luidt: In dankbare herinnnering aan de levensreddende voedseldroppings 29 april – 8 mei 1945 De populariteit van de renbaan werd in hoge mate bepaald door het al dan niet toestaan van wedden. In de jaren 1960 en 1970 beleefde de renbaan haar hoogtijdagen; uit deze periode stammen de meeste gebouwen. In 1963/4 vond de bouw van drie tribunes met kleed-administratie- totalisator- en restaurantruimten naar ontwerp van architect F. Immerzeel plaats. Ook werden in de jaren 1960 twee paardenstallen (voor 40 en 18 paarden) en een totogebouw met rekenkamer toegevoegd en uitgebreid naar tekeningen van dezelfde architect. In 1969 volgde nog een tribune door architectenbureau Blankespoor en De Vries en opnieuw een paardenstal, ditmaal voor 60 paarden. Er worden nog steeds vrijwel wekelijks (met uitzondering van de wintermaanden) koersdagen

	georganiseerd. In 1980 werd het oude toto(totalisator)gebouw gesloopt; daarnaast volgden vooral vernieuwingen en de bouw van paardenstallen. In 1999 werd een groot aantal gebouwen gesloopt. Van voor de WOII zijn slechts een aantal kassagebouwtjes behouden. In het gebouw 'Grote Tribune' bevindt zich het nationaal draf- en rensport museum/archief. Het gebied waarin de renbaan ligt, kent niet alleen een lange en belangwekkende buitenplaats-geschiedenis maar ook een geschiedenis als sportgebied. Hiervan is behalve dat het grondgebruik nog steeds gecontinueerd wordt, ook een aantal cultuurhistorisch waardevolle gebouwen bewaard gebleven. Behalve de gebouwen van renbaan Duindigt zijn dit: aan Groenendaal 9a ligt het voormalige golfclubgebouw uit 1894 van de eerste golfclub van Nederland (in 2013 geselecteerd voor bescherming als gemeentelijk monument). Van de renbaan van Clingendael resteert nog een stal op Groenendaal 8. Aan de Waalsdorperlaan is een tennisclub gevestigd met een clubgebouw uit 1938, dat beschermd is als gemeentelijk monument. In het kader van dit project heeft geen nader onderzoek naar de gebouwen plaatsgevonden. Voor beschrijving en waardestelling van de verschillende complexonderdelen dient nader onderzoek plaats te vinden. Bij wijzigingen of ontwikkelingen op Duindigt dient onderzoek gedaan te worden naar de (bouw)historische waarde van de op het terrein aanwezige gebouwen opzich en naar de betekenis van deze gebouwen binnen de historisch-ruimtelijke context van renbaan Duindigt.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tussen de buitenplaats Duindigt en de Buurtweg gelegen, waarbij de renbaan ten noorden van de parkbossen/tuinen van Duindigt ligt en ten noorden van de renbaan zelf zich ook nog bossen bevinden. Ten noorden daarvan liggen golfterreinen. Het gebied wordt aan de zuidwestzijde begrensd door de Waalsdorperlaan en aan de noordoostzijde door de landscheidingsweg (N440).
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan de zijde van de Waalsdorperlaan is de bebouwing geconcentreerd, waarbij de stallen ten noordwesten van de baan en de tribunes liggen.

Ontsluiting	De hoofdentree met poort en kassagebouwtjes bevindt zich aan de Waalsdorperlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk zichtbaar vanaf Waalsdorperlaan en Landscheidingsweg

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke structuur	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historische relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van gebouwen voor de draf- en rensport en hun typerende, functionele architectuur
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als uitdrukking van de draf- en renbaan geschiedenis van Nederland; als onderdeel van en als uitdrukking van de geschiedenis van de familie Jochems en de buitenplaats Duindigt; vanwege de ligging in een buitenplaatszone, die al een lange geschiedenis kent in zijn grondgebruik voor sport, te weten tennis, golf en rensport
Gaafheid (verwachting)	Ntb
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar en nog in gebruik in zijn oorspronkelijke functie
Zeldzaamheid	Als enige renbaan (snelheidswedstrijd met bereden paarden) in Nederland

Waalsdorpervlakte ongenummerd, verzetsmonument (meerdelig)

Naam	Verzetsmonument Waalsdorpervlakte
Oorspronkelijke functie	Straatmeubilair
Type	Bourdonklok en gedenkteken
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Verschillende onderdelen
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Gedenkteken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1949 / 1959
Architect	Klok: Firma M.M. Oosenbrug en Zonen; Petit, Fritsen (klokkengieters)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ter herdenking Tweede Wereldoorlog, verzetsmonument. GPS: 52.1074497, 4.3225753 Het gedenktteken is tweeledig: 1. betonnen rand met de tekst '1940 - 1945' met vier fusilladekruisen. Op de betonnen rand uit 1949 is een tegel met de tekst: 'Hier brachten vele landgenoten het offer van hun leven voor uw vrijheid. Betreed deze plaats met gepaste eerbied'. Op 4 mei wordt tegen de betonnen rand de Nederlandse vlag gevormd, vroeger met bloemen, de laatste jaren met geverfde dennenappels. Aan weerszijden van het monument worden fakkels geplaatst en er staat een erewacht van zes personen. 2. Het andere deel van het monument bestaat uit de Bourdonklok, die als geschenk van de burgers van Den Haag op 30 april 1959 aan de gemeente 's-Gravenhage werd overgedragen. Op de rand van de klok staat een tekst van prof.mr. R.P. Cleveringa: “Ik luid tot roem en volging van die hun leven gaven tot wering van onrecht, tot winning der vrijheid en tot waring en verheffing van al Neerlands geestelijk goed.” Uit en zie verder: http://nl.wikipedia.org/wiki/Waalsdorpervlakte *Meer informatie* Het monument op de Waalsdorpervlakte is opgericht ter nagedachtenis aan de naar schatting 250 tot 280 medeburgers, waaronder veel verzetsstrijders, die tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter in de duinen aan de rand van de stad zijn gefusilleerd. Aanleiding voor de massa-executie was de aanslag op Höhere SS- und polizeiführer Hanns Albin Rauter. Op 8 maart 1945 werden op de Waalsdorpervlakte 28 mannen, waarvan 27 verzetsstrijders, gefusilleerd als represaillemaatregel voor de aanslag, twee dagen eerder. In totaal werden, verspreid over heel Nederland, 263 personen gefusilleerd als wraak. Rauter is, na door een Bijzonder Gerechtshof ter

	dood te zijn veroordeeld, op 25 maart 1949 zelf op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd. De precieze locatie hiervan is niet bekend. Het monument bestaat uit vier bronzen fusilladekruizen waarvoor een betonnen muurtje en een natuurstenen gedenksteen zijn geplaatst. Deze bronzen kruisen zijn replica's uit 1980 van de vier oorspronkelijk houten fusilladekruisen, die op 3 mei 1946 door een groepje verzetsvrienden op de Waalsdorpervlakte zijn geplaatst. Die dag werd daar de eerste dodenherdenking van Nederland georganiseerd; een stille tocht vanaf het Oranjehotel naar het monument. Tevens bevinden zich op het terrein een klokkenstoel met bourdon (luidklok, grootse, laagste klok van carillon) met daar rechtsachter het 'Rauterkruis'. Dit kruis geeft de plaats aan waar op 8 maart 1945 de 28 executies plaatsvonden. Het betonnen muurtje is in de tweede helft van 1949 aan het monument toegevoegd. De Bourdonklok is in 1959 in de nabijheid van het monument geplaatst. In 1975 is een gedenksteen aan het monument toegevoegd. De houten kruisen zijn in 1981 overgebracht naar het Fries Verzetsmuseum te Leeuwarden, alwaar zij zich nog steeds bevinden. (bron: www.4en5mei.nl/herinneren/oorlogsmonumenten/monumenten_zoeken/oorlogsmonument/829) Enige jaren na de bevrijding ontstond het plan om ook in Den Haag een waardig monument op te richten ter herdenking aan de gruwelijkheden van de oorlogsjaren. De daartoe opgerichte Stichting Oorlogsmonument 1940 – 1945 's-Gravenhage begon een actie onder de bevolking van Den Haag en op 30 april 1959 werd de op de Waalsdorpervlakte opgestelde klok met een rede van de oud-ministerpresident uit de Londense periode, prof. mr. P.S. Gerbrandy, plechtig aan het gemeentebestuur overgedragen als een dankoffer van de Haagse burgerij. Bij de overdracht van de klok zei de toenmalige burgemeester van Den Haag, dat de klok gegoten is 'als een even suggestieve als ingetogen uitnodiging om op deze Vlakte in te keren en eerbiedig te gedenken. De Waalsdorpervlakte heeft met deze klok een stem gekregen die in haar bronzen klank over stad en landschap kan vermanen en aansporen, van geslacht tot geslacht, dat de vrijheid een broos en bedreigd bezit kan zijn, dat offers eist tot in de dood'. Op de bovenrand van de klok staat aan de voorzijde: 'Stichting Oorlogsmonument 1940-1945 's-Gravenhage' en op de achterzijde de namen: Mr P.S. Gerbrandy, voorzitter Mr. A.C. Stas, secretaresse Jhr. D.W. Sickinghe

	A.S.M. van Schendel Maj. H. Koot Dr. L. Neher Mr. J.G. Wittkampf B.J.M. Bekman Mr R.S. Gebel, adj. Secretaris (www.erepeloton.nl/start.html)
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – landschappelijk	In de duinen nabij Den Haag/Wassenaar, op de Waalsdorpervlakte

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historische relatie tussen de complexonderdelen onderling
Cultuurhistorische waarde	Vanwege de herinneringswaarde, ter nagedachtenis aan de Tweede Wereldoorlog; nationale waarde
Gaafheid (verwachting)	Gegroeid geheel, gaafheid niet relevant
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Zeer herkenbaar in zijn functie
Zeldzaamheid	Uniek voor Wassenaar en op nationaal niveau

Waldeck Pyrmontlaan 11

Naam	Huis Lutkie
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis met aangebouwde garage; erfafscheiding met pergola
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1927
Architect	A.H. Wegerif
Bijzonderheden/ opmerkingen	Het huis werd in 1927 gebouwd in opdracht van H. Lutkie (toen geadresseerd Prins Frederiklaan 42) en brandde in november 1929 grotendeels af. Het werd opnieuw opgebouwd, waarna het in 1938 uitgebreid werd naar ontwerp van J.V. Erven Dorens. Aan de achterzijde verrees een uitbouw van twee bouwlagen met kap; hierdoor kreeg het huis een T-vormige plattegrond. Ook het voorhuis veranderde door de verhoging van de erker aan de linkerzijde. De rieten kap had oorspronkelijk een rijke afwerking met patronen, zoals gebruikelijk bij Engelse cottages. Er is een vrijstaande garage bijgebouwd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918,

	die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. *Over de architect* Ahazverus Hendrikus (Henk) Wegerif (1888 Apeldoorn - 1963 Wassenaar) heeft een omvangrijk, herkenbaar en nationaal gewaardeerd oeuvre van met name woonhuizen gebouwd. Onder zijn opdrachtgevers bevonden zich onder meer de directeur van het bierconcern Heineken (huis Regenboog, Noordwijk aan zee, 1931) en de directeur van de Gist- en Spiritusfabriek te Delft (huis Solheim, Delft, 1932). Hij werd in het bedrijf van zijn vader opgeleid als timmerman. Na een paar jaar werken bij verschillende architectenbureaus reisde hij op 20-jarige leeftijd een jaar door de VS. Zijn succesvolle bureau startte hij vervolgens al op 21-jarige leeftijd in Apeldoorn, alwaar hij ook in 1912 zijn eerste eigen woonhuis, genaamd De Pasch, bouwde. Zijn omvangrijke oeuvre in Apeldoorn heeft een belangrijk stempel gedrukt op de architectuur van enkele buurten aldaar. Vanaf 1917 bouwde hij ook in Wassenaar, waar hij al snel zoveel opdrachten verwierf dat hij in 1925 besloot om naar Wassenaar te verhuizen. Zijn eerste opdracht in Wassenaar was een huis aan Hertelaan 7 in 1917. In 1922 volgde Huis Dewel aan de Rijksstraatweg 777. In de jaren twintig volgde onder meer Rust en Vreugdlaan 14 (1924), Backershagenlaan 52 (1925), Sophialaan 2 (1926) en Villa Lutkie op Waldeck Pyrmontlaan 11 (1927). Hij bouwde in 1925 zijn eigen woonhuis met atelier, eveneens genaamd De Pasch (Van Bergenlaan 7), en wel op een hoge duintop in Rijksdorp – even ten noordoosten van De Witte Hoogt. Wegerif bouwde overigens ook buiten Wassenaar, zoals de Willemsparkflat in Den Haag uit 1928-1931. In de voor de bouw moeilijke periode van de jaren dertig en veertig hield Wegerif zich vooral bezig met filmdecors en publicaties. Mede dankzij deze laatste hebben Wegerifs denkbeelden over architectuur invloed gehad op de Nederlandse architectuur. Wegerif heeft veel woonhuizen gebaseerd op de Engelse landhuisstijl, maar zijn werken uit de jaren twintig vertonen een duidelijke invloed van het functionalisme. De zakelijke stijl van Van Bergenlaan 7 met toepassing van het platte dak, stalen ramen en principes zoals licht, openheid en een functionele relatie tussen interne indeling en

	gevelindeling is hiervan een belangrijk voorbeeld. De Witte Hoogt vertoont grote overeenkomsten met het eigen woonhuis, ook in de detaillering van de vensters. Ook na de oorlog verwierf Wegerif verschillende opdrachten in Wassenaar, zoals Lijsterlaan 7 (1950), Schouwweg 65a (1953) en Konijnenlaan 45a (1956).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van villabebouwing van De Kieviet; de Waldeck Pyrmontlaan is een rechte laan tussen Buurtweg en loopt over in de Prins Frederiklaan
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aan straat hek/pergola; huis en straat door voortuin gescheiden
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Toegangspad naar hoofdentree, geflankeerd door gebogen, gemetselde pijlers en voorzien van ijzeren pergola, draaihek en lantaarn; auto-oprit aan rechterzijde
Rooilijn	Hoewel de bebouwing verschillend georiënteerd is, is de voorgevelrooilijn nagenoeg gelijk
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	T-vormig (huidige situatie)
Aantal bouwlagen	1 (uitbreiding 2)
Kapvorm	Schildkap
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Engelse cottagestijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Entreepartij met concave delen in koppenverband met daarin terugliggend getoogde deur, lantaarn en met topgevel met slingerende lijnen; invulling boogveld met siermetselwerk met indische invloeden en venster; samengestelde stalen ramen met glas-in-lood; gemetselde schoorstenen; links ronde erker met stalen ramen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel

	van de bebouwingsstructuur van De Kieviet; vanwege de beeldbepalende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historisch-ruimtelijke en functionele relatie tussen huis en hek/pergola
Architectuurhistorische waarde	Als herkenbaar voorbeeld van een klein landhuis in Engelse cottagestijl; als onderdeel van het oeuvre van de in de Wassenaar wonende en werkende architect Wegerif; vanwege de uitzonderlijke detaillering van de entreepartij; vanwege de bijbehorende hekwerken met pergola
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm van het voorhuis en vrij gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Wassenaerstraat 8-18, Wassenaerstraat 1-15, Van Heeckerenstraat 4-10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Vijf woningblokken van vier- en drie-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	5
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Vijf woningblokken van vier- en drie-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J.T. Wouters
Bijzonderheden/ opmerkingen	In het ontwerp waren de woningbouuwblokken verbijzonderd door verschuivingen van woningen ten opzichte van elkaar; dit is in de uitvoering versoberd. De woningen zijn met name aan de achterzijde en door het plaatsen van dakkapellen aangepast. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) en Zacharias Hoek (1863-1943) vormden samen het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zoon van een viskoopman was, maar al op 13 jarige leeftijd in de bouw ging werken. Omdat zijn talent voor ontwerpen werd onderkend, kreeg hij de mogelijkheid om aan de Haagse academie te studeren. Na zijn studie werkte hij eerst bij een timmerman-architect en later bij het gerenommeerde bureau van J.J. van Nieukerken. Vanaf 1893 had hij aspiraties om voor zichzelf te beginnen. Dit werd pas een succes toen hij zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes

	(1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Waar het eerder al moeilijk bleek om de ontwerpen toe te schrijven aan Wouters of aan Hoek, is het in de periode van 1909 tot de opheffing van het bureau in 1915 ook moeilijk toeschrijvingen te doen. Bovendien bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken, zodat ook na deze tijd werken van het bureau van Wouters van Brandes' hand kunnen zijn. Over het algemeen wordt aangenomen dat Wouters de acquisitie deed en zich vooral met de projectontwikkeling bezig hield. Hoek had de dagelijkse leiding van het bureau en Brandes ontwierp. Bouwkundige A.Th. van Paassen was de bouwkundig tekenaar en C.M. Kranenburg had de dagelijkse leiding over de bouwplaatsen. Daarom worden de werken van het bureau vanaf 1909 tot ca. 1918 doorgaans aan Brandes toegeschreven. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar het bijgebouw van de boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na 1918 werkte Wouters weer zelfstandig en ontwierp bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning annex garage en paardenstal Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van het stedenbouwkundige ontwerp en uitvoering van het Burchtplein en omgeving
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Gelegen aan de Wassenaerstraat en Van Heeckerenstraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; hoekwoningen met geringe zijtuinen of achterom
Ontsluiting	Vanaf straat met toegangspaden naar entrees
Rooilijn	Oorspronkelijk: ontworpen ritmiek van risalerende midden- en terugliggende hoekwoningen (in realisatie gewijzigd)

Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Vijf woningblokken van vier- en drie-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig; bij oneven zijde hoekwoningen risalerend
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Entrees met zijlichten, paneeldeur met ovalen belijning en licht en luifel; samengestelde raampartijen in hout, roedenverdeelde ramen en oorspronkelijk met glas-in-lood in bovenlichten; terracotta sierelement boven entrees; ronde erkers over twee bouwlagen; horizontale belijning door rollaag ter plaatse van lekdorpels verdiepingsvensters, lagen met gesinterde en iets uitgemetselde stenen en forse overstekken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; als historisch-ruimtelijk en functioneel onderdeel van de stedebouwkundige aanleg van een planmatige stedenbouwkundige dorpssuitbreiding van Wassenaar; vanwege de beeldbepalende ligging aan de Wassenaerstraat en op de hoek met de Van Heeckerenlaan
Object: ensemblewaarde	Vanwege de stedenbouwkundige en stilistische relatie van de woningbouwblokken onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van Wouters
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de Burchtplein-buurt in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse en typerende materiaalgebruik en detaillering

Weijermanstraat 1-11, zie Schoutstraat 2, 4, 1-11

Naam	HTM-woningen
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dienstwoningen (6 woningen)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dienstwoningen (6 woningen)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	HTM-woningen op Schoutstraat, Weijermanstraat, Baljuwstraat en Deijlerweg
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Weteringlaan 10

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, garage
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1954
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	In 1953 ontworpen woonhuis met garage voor J.H. Kimman door architect M.E. van de Wall. In 1979 is het huis inwendig verbouwd. Garage is uitgebreid en voorzien van carport in 1986. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein waaraan de kerk ligt, is als rijksmonument beschermd.

	Over de architect Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn

	werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Rechte laan tussen vijver (Vijverweg/Julianaweg) en Kievietslaan, langs tracée van Kaswatering
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Garage rechtsachter woonhuis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via eenvoudige houten brug over Kaswatering; auto-oprit naar op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Huizen liggen ongeveer op gelijke afstand tot weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Langsgevel met entree: rechterzijgevel
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	1 / 2
Kapvorm	Zadeldak met ongelijke dakvlakken
Materialen dakbedekking	Hollandse pannen (gemêleerd)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Voor Van de Wall typerende landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Volume verbijzonderd door ongelijke gevelhoogten en risalerende en boven de dakvoet uitgebouwde entreepartij (rechterzijgevel); typerende details voor Van de Wall, zoals siermetselwerk, boogvormig entreeportiek en schoorsteen-detaillering; deze details keren terug in garage; bijkeuken onder eigen zadeldak; driezijdige erker met roedenverdeelde ramen aan voorzijde; verdiepingsvenster met luiken; jaartal bouwjaar op voorgevel

Architectonische kenmerken garage
Garage van een bouwlaag, opgetrokken vanuit een rechthoekige plattegrond en voorzien van een met pannen gedekt zadeldak. Uitzwenkende voorgevel met boogvormige, dubbele houten garagedeur en siermetselwerk.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als onderdeel

	van de bebouwingsstructuur van De Kieviet; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een klein landhuis in Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het naoorlogse oeuvre van de Wassenaarse architect Van de Wall
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, gevelindeling, materiaalgebruik en detaillering

Weteringlaan 11

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Landhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opname ter plaatse 5 november 2012 Landhuis, gebouwd in opdracht van E. Zwolsman en Zoon te Scheveningen. In 1923 werd een atelier aangebouwd voor R.W. van Stolk, en door J. van Stolk. In 1934 werd het huis fors uitgebreid voor H. Blom en naar tekeningen van C.M. Kranenburg, die ook gevolgen had voor de interne indeling. Het atelier werd vergroot tot berging, die later bij de woning is betrokken; ook op de verdieping werd een etage aan de achterzijde toegevoegd. In 1956 werd een vrijstaande garage toegevoegd, die via een poort verbonden is met de berging uit 1923/1934. Bij de verbouwingen zijn elementen zoals de oorspronkelijke schouwen verwijderd; het trappenhuis met houten bordestrap is behouden. Gevelindelingen en detaillering zijn nog in hoge mate in oorspronkelijke staat. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk

	(1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa

	Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Ook in de jaren '20 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Rechte laan tussen vijver (Vijverweg/Julianaweg) en Kievietslaan, langs tracée van Kaswatering
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Links auto-oprit naar op achtererf gelegen garage; entree in linkerzijgevel
Rooilijn	Afstand tot weg en orientatie van de huizen aan de zuidoostzijde van de Weteringlaan is wisselend
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak (samengesteld met rietgedekte dakkapellen/dakopbouwen)
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed (Engelse) landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Herenhuis-achtig hoofdvolume met verbijzonderingen van de hoofdvorm door risalerende delen en vijfzijdige erker met gemetseld balkon aan voorzijde en aan rechterzijde; dakvoet opgelicht ter plaatse van uitgemetselde geveldelen (rond en meerhoekig); siermetselwerk in opgaand werk, op gevelhoeken (hoeklisenen) en erkerhoeken en in bogen, deels uitgevoerd met langgerekte terracotta-tegels; entree met stoep, houten deur met zijlichten en diefijzers en ontlastingsboog met terracotta tegels; typerende Mutters-motieven in sierwerk; overkragend dak met houten lijsten en beschot; boogvormige, rietgedekte dakkapellen; houten, roedenverdeelde ramen; gemetselde schoorsteen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende en beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Mutters en als karakteristiek voorbeeld van zijn werk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de redelijk gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Wilhelminalaan 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Hoek Wilhelminaplein Op Wilhelminaplein 3 (1929) en 5 (1928) staan eveneens huizen naar ontwerp van Mutters. Drie van de vijf huizen die de noordelijke zijde van het plein vormen zijn van zijn hand. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein, waar de Wilhelminalaan op uitkomt, is als rijksmonument beschermd. Het plein is een ontwerp van J. Mutters en bestaat uit een druppelvormig plein met een plantsoen in het midden. In het plantsoen bevinden zich terrassen met stoepen en gemetselde banken, en pergola's. In het midden

	van het plantsoen staat sinds 1937 een herdenkingsmonument voor koningin-moeder Emma, ontworpen door prof. L.O. Wenckebach. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Tot ver in de jaren 1920 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoek Wilhelminaplein-Wilhelminalaan; tegenover Emmalaan; onderdeel van villabouw rond Wilhelminaplein uit de jaren 1920; gelegen op prominente plek aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Rechterzijde perceel met auto-oprit vanaf Wilhelminalaan
Rooilijn	Gelegen in gebogen lijn van Wilhelminaplein/bebouwing aan noord- en noordwestzijde van het plein
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Geen duidelijke voorgevel naar de straat
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Rode, gebakken leipannen (vernieuwd)
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Het blokvormige hoofdvolume is verlevendigd met uitgebouwde erkers met balkons en risalerende geveldelen, hierdoor is er sprake van een samengestelde plattegrond; bloemige baksteen wordt afgewisseld met banden in gesinterde steen; rol- en strekkenlagen; fors overstek; gemetselde schoorstenen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurdragende waarde als hoekpand; vanwege beeldbepalende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Mutters; als voorbeeld van een werk van Mutters in de stijl van de Nieuwe Haagse School

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Wilhelminalaan 2

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa (ambassadeurswoning)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	R.L.A. Schoemaker
Bijzonderheden/ opmerkingen	Ambassadeurswoning. Hoekligging Wilhelminalaan-Emmalaan-Wilhelminaplein Gebouwd in opdracht van P.J. Jansen. Het naastgelegen huis Wilhelminalaan 4 uit 1926 is van dezelfde architect. Toegangshek vernieuwd. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. Voor de aanleg van de vijver, die al in het eerste plan uit 1910/1911 voorzien was, werd gebruik gemaakt van de bestaande loop van de Kaswetering die hiervoor werd vergraven ter plaatse van de huidige vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-

	Voorburg'. Het Wilhelminaplein, waar de Wilhelminalaan op uitkomt, is als rijksmonument beschermd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoek Wilhelminaplein-Emmalaan-Wilhelminalaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Auto-oprit vanaf Wilhelminalaan
Rooilijn	Enigszins teruggelegen; schuine oriëntatie
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree aan noordwestzijde (niet op straat gericht)
Nokrichting	Nagenoeg evenwijdig aan Emmalaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (samengesteld)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (witgeschilderd); hout (creme geschilderd)
Stijl	Invloed Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bakstenen eerste bouwlaag met houten opbouw in potdekseldelen; huidige kleurstelling niet oorspronkelijk; volume en dak verlevendigd door risalerende geveldelen (erker met balkon/over gehele hoogte tot overstek/ met schilddak); siermetselwerk (minder zichtbaar door kleurstelling); gemetselde schoorstenen op nokhoeken hoofdkap; entreeportiek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als hoekpand; vanwege de beeldbepalende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een voor De Kieviet relatief grote villa met invloed Nieuwe Haagse Schoolstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis

	van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Wilhelminaplein 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa; toegangshekken
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	3
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Villa met bijbehorende terrassen; twee toegangshekken
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Entreehuis De Kieviet op hoek Wilhelminaplein-Buurtweg /Stoeplaan; gebouwd in opdracht van N.V. Maatschappij Holland. Verbouwing 1925: wijziging entreeportaal in opdracht van Coop ver tot expl van Onr Goederen Maatschappij door N.V. Bouwbureau v/h Voormolen en Bongers. 1928: aanbouw garage voor W.A.A. Kerkhoff door C.M. Kranenburg aan achtergevel. W. (Wilhelm) A.A. Kerckhoff (1871-1951) was een volle neef van V&D-oprichter A.C.R. (Anton) Dreesmann (1854-1934) en was directeur van de N.V. Vroom en Dreesman te Leiden geweest. De garage had inrijdeuren aan de achterzijde en aan de rechterzijde en ook een ontsluiting naar zowel het plein als de Buurtweg. Aan beide toegangen bevinden zich identieke toegangshekken. Garage in 1946 herbouwd, vervolgens in 1969 vergroot. In 1965 zijn enkele ramen in voor- en zijgevel vernieuwd. Naastgelegen huis De Maze stamt uit 1923 en is eveneens van de hand van Kranenburg. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft

	stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. Het plein is een ontwerp van J. Mutters en bestaat uit een druppelvormig plein met een plantsoen in het midden. In het plantsoen bevinden zich terrassen met stoepen en gemetselde banken, en pergola's. In het midden van het plantsoen staat sinds 1937 een herdenkingsmonument voor koningin-moeder Emma, ontworpen door prof. L.O. Wenckebach. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage aan de Backershagenlaan 58.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoek Wilhelminaplein-Buurtweg; gelegen op prominente plek aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Toegangshekken aan auto-opritten
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Via auto-oprit aan rechterzijde en achterzijde (vanaf Buurtweg)
Rooilijn	Woningen aan deze zijde van het Wilhelminaplein liggen vrijwel op gelijke afstand van weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken huis

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree, langsgevel en erfontsluiting aan rechterzijde
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld (kruisvormig; grondvlak inclusief terrassen nagenoeg rechthoekig)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak (samengesteld)
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijdse vormentaal met invloed Nieuwe Haagse School (Co Brandes)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Hoofdvolume verlevendigd door erkers met balkons, aangebouwde, ommuurde terrassen, risalerende entreetravee; hoog schilddak met zeeg en gemetselde schoorstenen op nokhoeken; horizontale geleding door belijning terrasmuren/trasraam, verdiepingsband en forse dakoverstekken; siermetselwerk; houten deuren, ramen (oorspronkelijk alle met roedenverdeling) en luiken; entreepartij met stoep en luifel; boven venster voorgevel extreem hoge strek in hanenkammotief

Architectonische kenmerken toegangshekken Wilhelminaplein en Buurtweg
Gemetselde hekpijlers, bekroond met lantaarns en houten draai- en doorloop hek.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurdragende waarde als hoekpand; vanwege de beeldbepalende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Kranenburg; als vroeg voorbeeld van villa met invloed van Nieuwe Haagse Schoolstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Wilhelminaplein 2

Naam	De Maze
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bijbehorende terras (voorzijde) en gemetselde tuinelementen in voortuin
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	C.M. Kranenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Opname ter plaatse 3 mei 2012 (alleen exterieur). Naam van het pand op latei van loggia. Gebouwd in opdracht van N.V. Maatschappij Holland, net als naastgelegen pand Wilhelminaplein 1 van dezelfde architect. Zorgvuldig uitgevoerde renovatie rond 2010. Hierbij kozijnen en ramen in hout en naar oorspronkelijk voorbeeld geheel vernieuwd. Hierbij is echter wel het bijbehorende toegangshek verwijderd. In het gemeentelijk archief zijn geen bouwtekeningen aanwezig. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van

	Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. Het plein is een ontwerp van J. Mutters en bestaat uit een druppelvormig plein met een plantsoen in het midden. In het plantsoen bevinden zich terrassen met stoepen en gemetselde banken, en pergola's. In het midden van het plantsoen staat sinds 1937 een herdenkingsmonument voor koningin-moeder Emma, ontworpen door prof. L.O. Wenckebach. *Over de architect* Cornelis Maarten Kranenburg (1883-1969) was in de periode van 1912-1915 werkzaam bij het architectenbureau Hoek & Wouters, waar ook Co Brandes werkte. Hij had de dagelijkse leiding over de bouw. Waarschijnlijk ging Kranenburg voor zichzelf werken toen het bureau werd ontbonden. Kranenburg bouwde diverse huizen in De Kieviet, waaronder zijn eigen woonhuis op Kievietslaan 9. Meest in het oog springende pand aldaar is huis De Maze op Wilhelminaplein 2 uit 1923. Zijn werk was beïnvloed door de Engelse cottagestijl, zoals duidelijk tot uiting komt in het huis Old Cottage aan de Backershagenlaan 58.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op prominente plek aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; gemetselde, gebogen keermuren met trappen in tuin
Ontsluiting	Rechts van perceel met auto-oprit
Rooilijn	Woningen aan deze zijde van het Wilhelminaplein liggen vrijwel op gelijke afstand van weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken huis

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in rechterzijgevel; voorgevel naar straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak (samengesteld)
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen ('gefrijnd', zie foto)
Stijl	Eigentijds met herkenbare invloed van Co

	Brandes en Mutters
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Herenhuis-achtig huis met verlevendiging van de hoofdvorm door elementen zoals erker met loggia en eigen schildkapje en fors uitkragende luifel met ommuurd terras (soort veranda); opgaand werk met siermotieven in terracottategels en siermetselwerk in baksteen; gemetselde schoorstenen in siermetselwerk; lekdorpels van dubbele laag tegels; houten ramen, deuren en luiken; loggia met houten kolommen met siermotieven; fors overstek; boogvormige dakkapellen met leien gedekt; entreepartij met houten deur met bewerkte panelen, ruit en diefijzer, luifel, stoep, keermuren, smeedijzeren ophanging in siermotief; erboven traplicht met glas-in-lood, net als lichten ernaast.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurdragende waarde aan het plein; vanwege de zeer beeldbepalende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architect Kranenburg; als voorbeeld van een uitgesproken eigentijdse villa met stijlinvloeden van diverse architecten; vanwege het zorgvuldige en rijke materiaalgebruik en detaillering, zoals het uitzonderlijke type baksteen en houtwerk (luifels, loggia)
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Wilhelminaplein 2a

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	H.G. Hendriks aannemers Bouwbedrijf
Bijzonderheden/ opmerkingen	Voorheen Oranjelaan 1, nu Wilhelminaplein 2a *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. Het plein is een ontwerp van J. Mutters en bestaat uit een druppelvormig plein met een plantsoen in het midden. In het plantsoen bevinden zich terrassen met stoepen en gemetselde banken, en pergola's. In het midden van het plantsoen staat sinds 1937 een herdenkingsmonument voor koningin-moeder Emma, ontworpen door prof. L.O. Wenckebach.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de (gebogen) lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen tegenover de kerk en het plein, op de hoek Oranjelaan-Wilhelminaplein; gelegen op prominente plek aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf hoek Oranjelaan-Wilhelminaplein
Rooilijn	Op ongeveer dezelfde afstand tot de weg als de buurpanden; passend in bebouwingstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Oranjelaan
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (tentdak met aanbouwen met schilddaken)
Materialen dakbedekking	Natuurstenen leien in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen (trasraam en details in donkere steen)
Stijl	Kubistisch expressionistisch
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Helder bouwvolume met uitspringende volumes in de vorm van erkers met balkons (rechthoekig en driezijdig afgesloten); houten, roedenverdeelde ramen met ladderramen; horizontale rollagen in donkere steen; dakoverstek; dakkapellen met plat dak; hoog opgemetselde schoorstenen; entreepartij met gemetselde stoep en aangebouwde bloembakken en grote, houten luifel; siermetselwerk; traplicht met gekleurd glas-in-lood; terras met gemetselde muren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurdragend waarde; vanwege de beeldbepalende hoekligging aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis uit het Interbellum in de stijl van het kubistisch expressionisme
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materialen en detaillering

Wilhelminapein 3

Naam	De Vogelhof
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1929
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminalaan 1 (hoek Wilhelminaplein, 1926) staan eveneens huizen naar ontwerp van Mutters. Drie van de vijf huizen die de noordelijke zijde van het plein vormen zijn van zijn hand. Gebouwd in opdracht van A.C. Sluyterman. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. Het plein is een ontwerp van J. Mutters en bestaat uit een druppelvormig plein met een plantsoen in het midden. In het plantsoen bevinden zich terrassen

	met stoepen en gemetselde banken, en pergola's. In het midden van het plantsoen staat sinds 1937 een herdenkingsmonument voor koningin-moeder Emma, ontworpen door prof. L.O. Wenckebach. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Tot ver in de jaren 1920 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoek Wilhelminaplein-Oranjelaan; tegenover kerk; onderdeel van villabouw rond Wilhelminaplein uit de jaren 1920; gelegen op prominente plek aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf het plein met auto-oprit (naar entree/op achtererf gelegen garage)
Rooilijn	Gelegen in gebogen lijn van Wilhelminaplein/bebouwing aan noord- en noordwestzijde van het plein
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in rechterzijgevel (zijde auto-oprit)
Nokrichting	Schuin georiënteerd tov plein en Oranjelaan
Hoofdvorm	L-vormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Twee haaks op elkaar geplaatste zadeldaken; kap haaks op hoofddak met wolfseind, lagere noklijn en lagere dakvoet met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode leipannen in maasdekking
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Vijfzijdige erker (baksteen met kunststenen afdekking, balkon met ijzeren balustrade); houten roedenverdeelde ramen en deuren; houten bloembakken; entree met bakstenen keermuren en houten luifel; bakstenen schoorstenen met siermotieven; sierverband in top van voorgevel

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurdragende waarde als hoekpand; vanwege beeldbepalende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Mutters

Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Wilhelminaplein 5

Naam	Srettum
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J. Mutters
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op Wilhelminaplein 3 (1929) en Wilhelminalaan 1 (hoek Wilhelminaplein, 1926) staan eveneens huizen naar ontwerp van Mutters. Drie van de vijf huizen die de noordelijke zijde van het plein vormen zijn van zijn hand. De naam is een omkering van de naam van de architect Mutters (Srettum) en is vermeld op een gevelsteen in de erker. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. Het plein is een ontwerp van J. Mutters en bestaat uit een

	druppelvormig plein met een plantsoen in het midden. In het plantsoen bevinden zich terrassen met stoepen en gemetselde banken, en pergola's. In het midden van het plantsoen staat sinds 1937 een herdenkingsmonument voor koningin-moeder Emma, ontworpen door prof. L.O. Wenckebach. *Over de architect* Johannes Mutters jr. (1858 Den Haag – 1930 Wassenaar) stamt uit een geslacht van timmermannen en meubelmakers. De firma H.P. Mutters was een timmer- en meubelfabriek uit Den Haag, die grote faam genoot op het gebied van interieurarchitectuur. Mutters startte zijn werkcarrière na een gedegen opleiding rond 1890 in Den Haag. Zijn vroege oeuvre is grotendeels in Den Haag gerealiseerd en is breed in type gebouwen (onder meer winkels (bijv. Hoogstraat 30, 1898), horeca (bijv. Dagelijkse Groenmarkt 37, 1889-1890), woonhuizen (bijv. Eisenhowerlaan 132, 1909) en in stijlen (eclectisch, overgangsarchitectuur, Art Nouveau) die hij toepaste. Onder het Haagse werk bevindt zich een aanzienlijk aantal rijksmonumenten. Mutters is onderscheiden tot ridder in de orde van Oranje-Nassau en het Franse Legioen vanwege zijn verdiensten als architect-decorateur van de Nederlandse afdeling van de Parijse Wereldtentoonstelling van 1900. In 1915 vestigde Mutters zich in Wassenaar, in zijn zelfontworpen villa Berkenhof in De Kieviet. Dit woonhuis annex kantoor stond aan de Berkenlaan 1 en werd in 1975 gesloopt. In De Kieviet ontwierp Mutters in de periode van 1914 tot 1918 zes lokvinken, waarvan Duinweg 1 (1914) de eerste was. Onder de lokvinken ook onder meer Iepenlaan 8 (1914) en Prins Hendriklaan 7 (1918). De lokvinken waren bedoeld ter promotie van het villapark en Duinweg 1 werd gebouwd op een prominente zichtlocatie in het villapark. Daarnaast ontwierp Mutters voor De Kieviet ook een kerk (Oranjelaan 2, 1923), een schoolgebouw (Buurtweg 16, 1922) en nog een groot aantal woonhuizen, zoals Berkenlaan 4 (1919), Duinvoetlaan 7 (1919), Duinweg 4 (1917), Mecklenburglaan 6 (1920) en Weteringlaan 11 (1919). Het woonhuis op Julianaweg 8, villa Zonnehof uit 1920, is beschermd als rijksmonument. Tot ver in de jaren 1920 bouwde Mutters nog in De Kieviet, zoals Wilhelminaplein 5 (1928) en Wilhelminaplein 3 (1929). Ondanks dat verschillende huizen gesloopt zijn, zoals behalve Berkenhof ook Voorduin (Berkenlaan 3, gesloopt in 1974), resteren in Wassenaar nog zo'n twintig huizen van Mutters die op de inventarisatielijst

	van cultuurhistorisch waardevolle panden (GIP-lijst uit 2009) zijn opgenomen.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de gebogen lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen in de lengteas van het plein; onderdeel van villabouw rond Wilhelminaplein uit de jaren 1920; gelegen op zeer prominente plek aan het van rijkswege beschermde Wilhelminaplein
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf plein met auto-oprit naar hoofdentree en op achtererf gelegen garage
Rooilijn	Gelegen in gebogen lijn van Wilhelminaplein/bebouwing aan noord- en noordwestzijde van het plein
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in rechterzijgevel (langsgevel)
Nokrichting	In lengteas van het plein
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2 (wisselende hoogte dakvoet)
Kapvorm	Wolfskap
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijds en typerend voor Mutters
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Hoofdvorm verlevendigd door uitbouwen met schildkap, uitbouw onder zadeldak aan achterzijde en bakstenen, driezijdige erker met gemetselde balkonbalustrade, met vaste houten bloembakken als afdekking aan voorzijde; siermetselwerk in typerende detaillering Mutters

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de structuurdragende waarde als blikvanger in de lengteas van het plein; vanwege beeldbepalende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor

	het oeuvre van architect Mutters en vanwege de voor Mutters typerende detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Willem III laan 3, 5

Naam	Wulp/Grutto
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1920
Architect	A. Broese van Groenou
Bijzonderheden/ opmerkingen	In opdracht van E.G. Winckel gebouwd. Namen van huizen (Wulp en Grutto) op terracotta gevelstenen in voorgevel. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Architect Ir. Adolf (Dolf) Broese van Groenou (1880-1961) was van 1912 tot 1915 secretaris van de Wassenaarsche Bouwvereeniging was. Hij bouwde voornamelijk landhuizen en villa's, waarbij vaak (aangetrouwde) familieleden als

	opdrachtgever optraden, zoals het als rijksmonument beschermde landhuis Duinauwe voor zijn schoonmoeder R.J. Holle-Motman in 1908. Hij bouwde zijn eigen woonhuis op de Groen van Prinstererlaan 1. Zijn woonhuisontwerpen tot ongeveer 1920 vertonen een speelse combinatie van Berlagiaanse invloeden met elementen van de Tudor-landhuisstijl. In zijn relatief kleine oeuvre nemen de arbeiderswoningen in Oostdorp en Kerkehout uit de periode 1913-1919 een opvallende plaats in. Behalve in Wassenaar ontwierp hij ook voor tuindorp 't Lansink in Hengelo (O) in opdracht van De Hengelosche Bouwvereniging, Gebr. Stork N.V., Dikkers en Co. en Nederlandsche katoenspinnerij De Monchy. 't Lansink uit 1911 behoort samen met Heyplaat te Rotterdam tot de oudste tuindorpen van Nederland. De eerste fase van de sociale woningbouw van Oostdorp uit 1913 past ook in dit rijtje. Zijn voorliefde voor aansprekende details maakte Broese van Groenou een dure architect voor een woningbouwvereniging. Bovendien ontving hij een stevig honorarium voor zijn tekeningen. Maar liefst twintig plannen die hij in 1917 maakte voor Kerkehout bleven vanwege de hoge bouwkosten onuitgevoerd.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de lanen van het villapark De Kieviet liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Dubbel woonhuis met voor- en achtertuin; links en rechts smalle zijerven met auto-opritten; achtertuinen grenzen aan bebouwing van Kievietschool
Ontsluiting	Auto-opritten links en rechts; toegangshekken vernieuwd
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur; geen vaste voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed (wintergroene heg en beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld (bijna vierkante plattegrond; langsgevel evenwijdig aan straat)
Aantal bouwlagen	2 (wisselende hoogte dakvoet)
Kapvorm	Schilddak (samengesteld)

Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Eigentijds met veel siermetselwerk
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp; levendigheid van hoofdvorm door risalerende zijgevels en wisselende hoogte van de dakvoet; bakstenen schoorstenen in siermetselwerk; rond, met rietgedekte dakkapellen; siermetselwerk met staande strekkenlagen, blokverband, bloklijsten etc.; naam in terracotta gevelsteen; houten roedenverdeelde ramen en deuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als voorbeeld van het oeuvre van de architect; vanwege rijke detaillering van metselwerk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Willem III laan 4

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa/landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	M.E. van der Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van D.A. Koster. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) doorliep de middelbare school in Den Haag en studeerde in 1911 af aan de Technische Hogeschool in Delft als bouwkundig ingenieur. Aanvankelijk was zijn studierichting Civiel, maar

	na een studiereis door Engeland raakte hij zo gefascineerd door de landhuizen daar, dat hij omzwaaide naar Bouwkunde. Buiten wonen en werken was zijn ideaal en een aanbieding om bij een dienst voor Gemeentewerken te komen werken sloeg hij dan ook af om zich in 1913 als architect in Wassenaar te kunnen vestigen. Hij specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen. Hij bouwde vooral in Wassenaar: van 1912 tot ver in de jaren vijftig. Daarnaast ontwierp hij villa's in Voorburg, Rotterdam en zelfs in Engeland. In totaal zijn er van zijn gedurende ruim veertig jaar gerealiseerde werken nog bijna veertig huizen in Wassenaar behouden die op de lijst met cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de gemeente zijn opgenomen (GIP-lijst). Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 21 en 19 huisnummer 43, 59 en 61. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955. Van de Wall liet zich inspireren door de stijl van de Engelse 'cottages' en probeerde de Engelse cottagestijl in zijn landhuizen hoog te houden. Hij was het niet altijd eens met variaties daarop. De villa's van Van de Wall hebben een aantal karakteristieke detailleringen die als signatuur beschouwd mogen worden. Een voorbeeld van typerende detailleringen is een groepje - meestal negen - uitstekende bakstenen in vorm van een vierkant in de voorgevel. Een ander terugkerend detail is een tweetal elkaar twee maal kruisende lijnen waardoor een ruitvorm ontstaat, waarin soms het bouwjaar is vermeld. Ook de met siermetselwerk uitgevoerde, prominente schoorstenen zijn een terugkerend thema in zijn werk, net als de toepassing van Tudorbogen in de garagedeuren en in het interieur.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande

	woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de lanen van het villapark De Kieviet liggen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf, met grote voortuin en relatief weinig ruimte achter
Ontsluiting	Linkerzijde perceel met auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur; geen vaste voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt (samengestelde kap; hoofdkap nagenoeg evenwijdig aan straat)
Hoofdvorm	T-vormig
Aantal bouwlagen	2 (wisselende hoogte dakvoet)
Kapvorm	Samengesteld (haaks op elkaar staande schilddaken, waarvan rechter dakschild van hoofdkap met wolfseind)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (eerste bouwlaag schoon metselwerk; verdieping gepleisterd)
Stijl	Eigentijds met invloed landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Levendig volume met aan voorzijde driezijdige erker met balkon; balustrade deel open en vorozien van balkonhek; houten korbelen onder fors dakoverstek; lekdorpels in schoon werk; houten, roedenverdeelde ramen; veranda; siermetselwerk met onder meer bloklijst; links entreeportiek

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als herkenbaar voorbeeld van het oeuvre van de architect
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, detaillering en materiaalgebruik

Willem III laan 7

Naam	De Berk
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1930
Architect	A. van Essen
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebeeldhouwde steen in rechterzijgevel. *Over de Kieviet* Park de Kieviet is vanaf 1911 ontwikkeld op voormalig grondgebied van landgoed Groot Haesebroek. De Exploitatiemaatschappij Park De Kieviet en Wildrust onder directie van J.T. Wouters (1864-1932) en Joh. Mutters jr. (1858-1930) ontwierp de wijk tot in het detail, zoals het wegenplan, de verkaveling, de rooilijnen, de beplanting en de dwarsprofielen voor de wijk. De kavels varieerden in grootte en waren bedoeld voor vrijstaande villa's en twee-onder-een-kapwoningen. De bouw kwam vanaf 1912 op gang. In 1914 ging de gemeenteraad van Wassenaar akkoord met het plan, waarvan de realisatie inmiddels al in gang gezet was. Om belangstellenden te trekken werd een aantal modelvilla's gebouwd, zogenaamde lokvinken, naar ontwerp van architect Joh. Mutters jr. De eerste lokvink stamt uit 1914 en staat aan de Duinweg 1. Prins Hendriklaan 7 uit 1918 is de laatste lokvink. De parkachtig aangelegde villawijk heeft stedenbouwkundig gezien twee hoofdmomenten, te weten het Wilhelminaplein met daaraan de kerk (1923) en de vijver. De nadere detaillering van het stedenbouwkundige plan vond plaats in de ontwerptekening van 1918, die in hoge mate overeenkomt met de huidige situatie. De Kieviet maakt onderdeel uit van het van rijkswege beschermde dorpsgezicht van Wassenaar, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'. Het Wilhelminaplein is als rijksmonument beschermd. *Over de architect* Architect Albert van Essen (1890-1967) is een Voorburgse architect die met name na de Tweede Wereldoorlog enkele huizen in Wassenaar bouwde. Hij was voor de oorlog verantwoordelijk voor Konijnenlaan 27 uit 1929 en Willem III-laan 7 van rond 1930, beide in een kubistisch-

	expressionistische stijl met invloeden van de Nieuwe Haagse School. In 1940 ontwierp hij de rijtjeswoningen (14-onder-een-kap) op Hogerbeetsstraat 2 tot en met 38. Ook in Binnenklingen ontwierp hij woningen, zoals Klingelaan 45 en 26 tot en met 32, alle uit 1948. In deze woningbouw liet hij zich leiden door een sobere, meer op het traditionalisme geïnspireerde bouwstijl.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van een ensemble van vrijstaande woonhuizen op ruime kavels die zonder eenduidige voorgevelrooilijn of oriëntatie verspreid aan de lanen van het villapark De Kieviet liggen; gelegen op hoek Willem III laan-Oranjelaan
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; achtertuin grenst aan bebouwing van Kievietschool
Ontsluiting	Links aan Willem III-laan met auto-oprit
Rooilijn	Passend in bebouwingstructuur; geen vaste voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt (samengesteld volume)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2 (wisselende nok- en goothoogten)
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Geglazuurde, bordeauxkleurige Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Nieuwe Haagse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Sterk, kubistisch hoofdvolume met verspringende nevenvolumes, alle met schilddak; sterk horizontale belijning door forse overstekken; verticaal accent van hoog opgemetselde en brede schoorstenen; achterzijde halfronde erker; links entreeportiek; ramen deels met glas-in-lood

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurondersteunende waarde als hoekpand; vanwege beeldbepalende hoekligging

Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect Van Essen; als voorbeeld van een villa in een uitgesproken Nieuwe Haagse School-stijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk De Kieviet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Windlustweg 2, 4,

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen/werken
Type	Woonhuis met werkplaats
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met werkplaats
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	A. Haspers (later: Timmerfabriek Wassenaar v/h A. Haspers)
Bijzonderheden/ opmerkingen	De werkplaats op Windlustweg 4, 6 bestond uit één bouwlaag en werd al in 1925 verhoogd aan de zuidzijde (zijde woonhuis). In 1969 werd ook het andere deel vervangen door een L-vormig bouwdeel van twee bouwlagen. Het werkplaats-gedeelte is wat betreft de eerste bouwlaag behouden. De wijzigingen aan het woonhuis zijn ondergeschikt en behelsen de bouw van een serre (1927) en plaatsen van een dakkapel (1992). Er was oorspronkelijk een binnendoor naar de werkplaats met kantoor.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op de hoek Burchtlaan-Windlustweg; bij de verbreding van de laan met het plantsoen (huidige situatie).
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	De timmerfabriek ligt links van het woonhuis
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen, smalle zijtuin rechts, achtertuin, links belendend met timmerfabriek
Ontsluiting	Aan straat, portiek in gevelvlak gericht op plantsoenzijde van Burchtlaan
Rooilijn	Hoekpand, aansluitend op bebouwing van Windlustweg en in rooilijn met bebouwing van Burchtlaan
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken woonhuis

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Hoofdkap evenwijdig aan plantsoenzijde Burchtlaan (haaks op andere zijde Burchtlaan)
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (twee haaks op elkaar staande zadeldaken, waarvan aan plantsoenzijde met lagere nok
Materialen dakbedekking	Gesmoorde pannen
Materialen gevels	Baksteen

Stijl	Traditioneel met eigentijdse invloeden van baksteenarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Metselwerk verrijkt met veel siermetselwerk, zoals bijzondere strekken, sierlijsten langs topgevels en in top, afgeschuinde hoek met trapsgewijze verjonging; bakstenen lekdorpels; bakstenen schoorstenen; houten ramen met roedenverdeling; bovenlichten ook nog met glas-in-lood; driezijdige erker aan Burchtlaanzijde (uit 1919, toegevoegde serre aan achterzijde); rondboogvormig portiek met meervoudige rollagen en trapsgewijze inspringingen; rondboogvormige entree met rechtgesloten paneeldeur en rondboogvormig bovenlicht; bovenlicht met glas-in-lood en medaillon van gebrandschilderd glas (stadsgezicht)

Architectonische kenmerken werkplaats (situatie na 1925)
Werkplaats van twee bouwlagen met kap, gedekt met gesmoorde pannen. Dak voorzien van overstek met houten klossen en lijsten. Bakstenen lekdorpels; strekken in eigentijdse variant van hanenkam-motief zoals bij woonhuis. Uiterst links dubbele deuren, ook op verdieping.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de zeer beeldbepalende ligging op de hoek Burchtlaan-Wildlustweg; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de wijze waarop met de vormgeving van deze hoek is omgegaan; vanwege de structuurdragende ligging
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woonhuis met een markante vorm van een lokale aannemer/timmerman; als voorbeeld van een werkplaats; vanwege het eigentijdse, zorgvuldige en typerende materiaalgebruik en detaillering
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en specifiek het dorpscentrum en de ontwikkeling van de bedrijvigheid in het centrum met zijn typerende combinatie van wonen en werken
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering van het woonhuis; vanwege de redelijk gaaf bewaarde situatie van 1925 van de werkplaats
Herkenbaarheid/afleesbaarheid	Vanwege de herkenbare behouden onderdelen van de werkplaats
Zeldzaamheid	In stijl zeldzaam in Wassenaar; vanwege de typologie (werkplaats met woning)

Windlustweg 5,7

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen / detailhandel
Type	Winkel met bovenwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woon-winkelpand
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1928
Architect	J. Bordewijk
Bijzonderheden/ opmerkingen	Architect uit Schiedam; gebouwd in opdracht van N.V. Mij. tot Expl. van Onr. Goed. Sinds de bouw is in de winkel een schoenmakerij gevestigd (huidige situatie: Lederwarenspeciaalzaak (sinds 1961) met schoenmakerij (sinds 1929))
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan woon-winkelstraat in het dorpscentrum van Wassenaar (Burchtpleinbuurt)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Direct aan straat gelegen; smalle zijerven; deels bebouwd achtererf
Ontsluiting	Winkel aan straat; woningen in zijgevels
Rooilijn	In rooilijn gebouwd
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Zeer goed

Architectonische kenmerken

Type	Woon-winkelpand
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig (hoofdkap)
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld (Zadeldak met haaks daarop iets lager zadeldak)
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen (geel-grauwe steen)
Stijl	Invloed Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp met centraal entreeportiek voor winkel met spitsboog; middenpartij boven dakvoet uitgemetseld en voorzien van topgevel; levendige verdieping door wisselende goothoogten, loggia's op hoeken; veel siermetselwerk, zoals trasraam met staande strekken, sierwerk boven portiek, op hoeken en boven entrees, in topgevel etc.; rondboogvormige entrees van de woningen met spitse boogvelden in blokverband erboven; eindgevelpannen; houten goten en overstekken met houten klossen; gevelindeling winkel vrijwel gaaf; rode grès lekdorpels; portiek met oorspronkelijk patroon van

	klinkertegels; houten ramen en deuren

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende en structuurondersteunende ligging op de hoek Burchtlaan-Wildlustweg; vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een woon-winkelpand met een markante vorm; vanwege het eigentijdse, zorgvuldige en typerende materiaalgebruik en detaillering, geïnspireerd op Amsterdamse School-stijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en specifiek het dorpscentrum en de ontwikkeling van de detailhandel in het centrum met zijn typerende combinatie van wonen en werken
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als en nog in gebruik als woon-winkelpand (oorspronkelijke functie)
Zeldzaamheid	In stijl en vormgeving zeldzaam in Wassenaar

Windlustweg 19, zie beschrijving Korenlaan 12
Windlustweg 21, zie beschrijving Korenlaan 12

Wittenburgerweg 20-30

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Zes-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Zes-onder-een-kapwoningen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1927
Architect	J.T. Wouters (architectenbureau Wouters)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zes geschakelde woonhuizen in opdracht van de Wass. Bouw- en HandelMij Wittenburg. Wouters ontwierp in dezelfde bouwperiode verscheidene bouwblokken aan de Wittenburgerweg voor deze maatschappij, waaronder huisnummers 102-108, 114-120 en 178-188. In die tijd werkte hij met projectarchitect J.R. Prent (1881-1952). Huisnummer 30 heeft een niet bij de karakteristieken van het pand passende dakkapel (met balkon); de dakkapel van nr. 28 is staand en is eveneens niet passend. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand.

	De Wittenburgerweg is een belangrijke toegangs- en doorgangsroute naar Wassenaar-zuid, lopend van Zijdeweg/Landscheidingsweg naar Stoeplaan. De weg wordt sinds 1925 zo genoemd en verwijst naar de buitenplaats Wittenburg (sinds 1899 Kasteel De Wittenburg). *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen ‘Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar’ werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k.

	kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15). Zijn bureau realiseerde veel woningbouw in de tweede helft van de jaren 1920, niet alleen rond het Burchtplein, maar ook in nieuwe wijken, zoals in Nieuw Wassenaar. In die tijd werkte hij veel met architect J.R. Prent (1881-1952).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Ventweg van de Wittenburgerweg; bebouwing vormt de noordwestelijke begrenzing van de wijk Nieuw Wassenaar en ligt tegenover open weilanden tussen Nieuw Wassenaar en Binnenklingen/Clingenbosch
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen tegenover weilanden
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; hoekwoningen met smalle zijerven
Ontsluiting	Hoekwoningen met auto-oprit; ontsluiting vanaf straat via voortuinen
Rooilijn	De bebouwing aan de weg kent een vaste voorgevelrooilijn; passend in de bebouwingskarakteristiek van het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met meer-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken

Type	Zes-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (hoekwoningen entrees in zijgevels)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld en afgeplat schildkap
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen (geel opgaand werk, donker trasraam)
Stijl	Typerend voor bouwtijd en stijl van Wouters
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp; sterk horizontale belijning door het doorlopen op dezelfde hoogte van de goot met groot overstek en sterke accenten van uitkragende lateien boven vensters en entrees, uitkragende, uit verschillende lagen bestaande lekdorpels en plat afgedekte liggende dakkapellen met fors overstek, eveneens alle op gelijke hoogte; levendigheid van volume wordt gevormd door risalerende geveldelen met eigen schildkappen met verschillende nokhoogten en verticale accenten van hoog opgemetselde

	schoorstenen; halfronde (ondiepe) erkers en bay-windows, houten, grotendeels roedenverdeelde ramen; houten deuren met drie ruiten en diefijzers met voluutkrullen; zijlichten met gekleurd glas-in-lood in Art Decostijl; bakstenen keermuurtjes bij entrees en tussen huizen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeld- en structuurondersteunende ligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de beeldbepalende begrenzing van de overgang tussen het bebouwde Nieuw Wassenaar en de open weilanden
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van het bureau van Wouters; vanwege de zorgvuldige detaillering en materiaalgebruik waarin de horizonale- en verticale belijning tot in de details is doorgevoerd
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Wittenburgerweg 178-188

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Zes-onder-een-kapwoningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Zes-onder-een-kapwoningen met erfafscheiding, bestaande uit hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J.T. Wouters (architectenbureau Wouters)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Zes geschakelde woonhuizen in opdracht van de Wass. Bouw- en HandelMij Wittenburg. Wouters ontwierp in dezelfde bouwperiode verscheidene bouwblokken aan de Wittenburgerweg voor deze maatschappij, waaronder huisnummers 20-30, 102-108 en 114-120. In die tijd werkte hij met projectarchitect J.R. Prent (1881-1952). *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Wittenburgerweg is een belangrijke toegangs- en doorgangsroute naar Wassenaar-zuid, lopend van Zijdeweg/Landscheidingsweg naar Stoeplaan. De weg wordt sinds 1925 zo genoemd en verwijst

	naar de buitenplaats Wittenburg (sinds 1899 Kasteel De Wittenburg). *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen ‘Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar’ werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15).

	Zijn bureau realiseerde veel woningbouw in de tweede helft van de jaren 1920, niet alleen rond het Burchtplein, maar ook in nieuwe wijken, zoals in Nieuw Wassenaar. In die tijd werkte hij veel met architect J.R. Prent (1881-1952).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan de Ventweg van de Wittenburgerweg; bebouwing vormt de noordwestelijke begrenzing van de wijk Nieuw Wassenaar en ligt tegenover open weilanden tussen Nieuw Wassenaar en Binnenklingen/Clingenbosch
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Gelegen tegenover weilanden
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hekpijlers aan straat bij toegangspaden naar woningen
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; hoekwoningen met smalle zijerven
Ontsluiting	Hoekwoningen met auto-oprit; ontsluiting vanaf straat via voortuinen
Rooilijn	De bebouwing aan de weg kent een vaste voorgevelrooilijn; passend in de bebouwingskarakteristiek van het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met overwegend twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (wintergroene beplanting aanwezig)

Architectonische kenmerken woningen

Type	Zes-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat (hoekwoningen hoofdentrees in zijgevel)
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Gesmoorde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen; kunststeen
Stijl	Eigentijds en typerend voor het werk van Wouters
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Gespiegeld ontwerp; sterk horizontale belijning door het doorlopen op dezelfde hoogte van de goot met groot overstek en sterke accenten van uitkragende lateien boven vensters en entrees, uitkragende, bakstenen lekdorpels die over de gevel doorlopen en ondiepe balkons, alle op gelijke hoogte; levendigheid van volume wordt gevormd door risalerende geveldelen met eigen schild- en steekkappen met verschillende nokhoogten en vijfzijdige erkers met balkons; verticale accenten van hoog opgemetselde schoorstenen in zijgevels; erkers van kunststeen, net als omlijstingen van entrees; plint van erkers

	loopt door in gevel; siermotieven in metselwerk (bijv. boven entrees) en in balustrades van de balkons; zuilmotieven met cannelures bij entrees; paneeldeuren met ruiten; glas-in-lood met gekleurde siermotieven in erker nr 180; vlaggenstokhouders op erkers; entrees in zijgevels met risalerende topgevel; driehoekige dakkapellen op hoekwoningen; hoek'torentjes' bij hoekwoningen

Architectonische kenmerken erfafscheiding
Gemetselde hekpijlers met kunststenen afdekking en eenvoudige, ijzeren hekwerken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeld- en structuurondersteunende ligging
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Vanwege de beeldbepalende begrenzing van de overgang tussen het bebouwde Nieuw Wassenaar en de open weilanden
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie van de woningen met de erfafscheidingen
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit project inneemt in het Wassenaarse oeuvre van het bureau van Wouters; vanwege de zorgvuldige detaillering en materiaalgebruik waarin de belijningen tot in de details zijn doorgevoerd
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Zijdeweg 48, transformatorhuisje

Naam	AV Viaduct (2 000 617)
Oorspronkelijke functie	Handel/industrie: transport / transformeren van hoogspanning naar laagspanning / distributie van elektriciteit (NUTS-gebouw)
Type	Transformatorhuisje
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Nutsgebouw
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Ca. 1930
Architect	Onbekend
Bijzonderheden/ opmerkingen	Bij landscheidingsweg. Dit type transformatorhuisje komt een aantal keren voor in Wassenaar, zie ook Kerkeboslaan 2a. Herbouwd en/of verplaatst en/of deels opnieuw opgemetseld/gevoegd
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Op hoek Zijdeweg/Rijksstraatweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Transformatorhuisje
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Vierkant grondvlak
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Plat dak (vrijwel)
Materialen dakbedekking	Beton
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Invloed Traditionalisme (metselverband) en Modernisme (Nieuwe Zakelijkheid, hoofdvorm; kunststeen toepassing)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Bakstenen onderbouw met kunststenen opbouw met verticale accenten in ‘fries’; stalen deuren; overkragend betonnen dak; betonnen plint; houten ventilatierooster

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk ‘landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg’; vanwege de beeldbepalende ligging op de kruising Rijksstraatweg-Zijdeweg

Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een transformatorhuisje met eigentijdse materialen en detaillering van rond 1930
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van elektriciteit en het functioneren van het elektriciteitsnet in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm, redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Herkenbaar als transformatorhuisje

Zijdeweg 2

Naam	Pauline (volgens bouwtekening)
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bijbehorende, aangebouwde terrassen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1919
Architect	A.N. van Rijn
Bijzonderheden/ opmerkingen	Tegelijkertijd ontworpen en gebouwd met het kleinere woonhuis Zijdeweg 4. De terrassen met balustrade en trappen naar de tuin maakten onderdeel uit van het ontwerp. De terrassen liepen rondom en sloten aan op de uitgebouwde (bij)keuken. In het interieur valt de achthoekige hall op, waaromheen de vertrekken liggen gerangschikt. In 1921 werd op de zuidwesthoek van het perceel een garage met stal toegevoegd. De garage is verbouwd rond 1969 en in gebruik genomen als tandarts-praktijkruimte. Naam niet op huidige gevel te lezen. *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond voor de aanleg van de Laan van Koot in 1919. In de jaren 1920 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren ’30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. De Zijdeweg loopt evenwijdig aan de

	landscheidingsweg, van Buurtweg (voorheen Achterweg) naar Bezuidenhoutseweg. De naam stamt uit 1926, maar de weg is een middeleeuwse structuur op de grens tussen de hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland en heette voorheen Zijdewinde of Sydwinde en tijdens de bouw van dit huis Nieuwe laan. De bebouwing van (dit deel van) de weg kwam rond 1916 op gang.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen op hoek Zijdeweg-Buurtweg, tegenover het van rijkswege beschermde koffiehuisje (Buurtweg 116)
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omgeven door tuin en erf
Ontsluiting	Vanaf Zijdeweg (linkerzijde perceel) en vanaf Buurtweg met auto-oprit naar op achtererf gelegen garage (met huisnummer 113a)
Rooilijn	De woningen aan de Zijdeweg liggen alle op ongeveer dezelfde afstand tot de weg, net als de bebouwing van het nabijgelegen deel van de Buurtweg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Niet goed zichtbaar vanwege wintergroene beplanting

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in linkerzijgevel
Nokrichting	Nvt (tentdak)
Hoofdvorm	Blokvormig (vrijwel vierkante plattegrond)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Tentdak met verlenging bij (bij)keuken en twee steekkapjes van topgevels
Materialen dakbedekking	Rode, geglazuurde Tuiles-du-Nordpannen
Materialen gevels	Baksteen, deels gepleisterd en witgeschilderd
Stijl	Nieuw Historiserende stijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Voor stijl typerende afwisseling van schoonmetselwerk met gepleisterde delen, waarbij een grote levendigheid ontstaat, bijvoorbeeld door het schone werk bij de klokgevel-achtige topgevel, de lateien, lekdorpels, ‘waterlijst’ (horizontale band); vierkante hoofdvorm heeft uitbouwen ter plaatse van (bij)keuken en een erker met balkon en uitbouwen boven de dakvoet van hoger opgemetselde geveldelen en klokgevel-achtige topgevel; houten, roedenverdeelde ramen, oorspronkelijk met luiken in zandlopermotief; houten (terras- en balkon) deuren; achthoekig venster in ‘klokgevel’.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuurdragende waarde als hoekpand
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in Nieuw Historiserende Stijl met oud-Hollandse verwijzingen, zoals de klokgevel en eigentijdse, typerende detaillering en materiaalgebruik, zoals de typerende levendigheid van de combinatie tussen pleisterwerk en schoon werk
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Binnenklingen in het bijzonder; als onderdeel van de vroegste villabebouwing in de wijk
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Zijdeweg 22,22A,24

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Drie-onder-een-kap woningen
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Drie-onder-een-kap woningen, erfafscheiding
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1930
Architect	H. van der Helm
Bijzonderheden/ opmerkingen	*Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond voor de aanleg van de Laan van Koot in 1919. In de jaren 1920 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. De Zijdeweg loopt evenwijdig aan de landscheidingsweg, van Buurtweg (voorheen Achterweg) naar Bezuidenhoutseweg. De naam stamt uit 1926, maar de weg is een middeleeuwse structuur op de grens tussen de hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland en heette voorheen Zijdewinde of Sydwinde. De bebouwing van (dit deel van) de weg kwam rond 1916 op gang. *Over de architect* Van der Helm was een lokale architect/aannemer, die onder meer Katwijkseweg 9 (1909), Pieter Twentlaan 4 (1914), Rijksstraatweg 225 (1907-

	1917), Rijksstraatweg 249 (1912), Schouwweg 11-12 (1909) en Schouwweg 29-33 (Terveken, 1911) en Zijdeweg 22,22a,24 (1930) bouwde.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen aan Zijdeweg, in het deel tussen Klingelaan en Laan van Koot en op het smalle deel tussen landscheidingsweg en Zijdeweg
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Erfafscheiding aan straat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor-en achtertuinen (ondiep); smalle zijerven
Ontsluiting	Via hekwerken aan straat met toegangspaden naar woningen
Rooilijn	De woningen aan de evenzijde van de Zijdeweg liggen alle op ongeveer dezelfde afstand tot de weg
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Drie-onder-een-kapwoningen
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1 / 2 (wisselende goothoogten)
Kapvorm	Samengesteld zadeldak met aan achterzijde plat dak
Materialen dakbedekking	Geglazuurde (blauwe en rode), klein Romaanse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Typerende jaren 1930-architectuur (combinatie van traditionele kenmerken met Amsterdamse School-elementen)
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Samengesteld volume met op hoeken twee topgevels (dakvlakken met ongelijke lengte) met daartussen lager deel met twee entrees en in dakvlak langgerekte dakkapel; horizontale belijning door overstekken van goot en plat dak van dakkapellen en ladderramen (liggende ruiten); topgevels met uitgemetselde schouderstukken; rondboogvormige entrees met stenen omlijsting in blokmotief en paneeldeur met ruit en diefijzer; vijfzijdige erkers met bakstenen plint en balkonbalustrade en met dorpels en afdekking in kunststeen; houten ladderramen; gekleurd (geel kathedraal-) glas in bovenlichten; eindgevelpannen; ronde blindnissen boven staande topgevelvensters

Architectonische kenmerken erfafscheiding
Bakstenen hekpijlers en plint met (oorspronkelijk) ijzeren draaihekken en reling.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldondersteunende waarde
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van een huis in typerende jaren 1930-stijl met eigentijdse, typerende en zorgvuldige detaillering en materiaalgebruik; als voorbeeld van het werk van de lokale aannemer/architect Van der Helm
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering

Zijdeweg 30

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis, garage en bijhorende tuinmuur, hekpijlers
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	D. Roosenburg
Bijzonderheden/ opmerkingen	Uitgevoerd ontwerp wijkt sterk af van bouwtekeningen in archief uit 1924. In opdracht van mevrouw Augusta Elisa van der Mandele-Tromp, weduwe van Lodewijk Johannes van der Mandele (1860-1913). *Over Binnenklingen* Woonwijk gelegen tussen Buurtweg- Zijdeweg-(weilanden langs) Wittenburgerlaan-terreinen van buitenplaats Clingenbosch. Vóór de ontwikkeling tot woonwijk, die in het Interbellum (vooral Buurtweg en Laan van Koot) en na de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, was het gebied onderdeel van de buitenplaatsen Duindigt en Clingenbosch. De eerste grond aankoop betrof een strook grond voor de aanleg van de Laan van Koot in 1919. In de jaren 1920 werd de wijk in deelprojecten bebouwd door verschillende maatschappijen. Eind jaren '30 kocht de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende goederen Stadsuitbreiding Noorderkwartier de buitenplaats Clingenbosch en gronden bestemd voor woningbouw in Binnenklingen. Deze woningbouw kwam na 1940 op gang, zoals bijvoorbeeld de woningen langs de Klingelaan van de Voorburgse architect A. van Essen. De wijk kent een verdichting langs de meer zuidelijke straten, zoals Distel-, en Helmlaan en Binnenweg, met kleine percelen en huizen waaronder ook vele twee-onder-een-kapwoningen. Door afwisseling in hoofdvorm, wisselende nokrichtingen en voorgevelrooilijnen kent de bebouwing van het noordelijke deel van Binnenklingen, net als de oudere delen, een grotere variatie en minder eenheid dan het zuidelijker deel. De Zijdeweg loopt evenwijdig aan de landscheidingsweg, van Buurtweg (voorheen Achterweg) naar Bezuidenhoutseweg. De naam stamt uit 1926, maar de weg is een middeleeuwse structuur op de grens tussen de hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland en heette voorheen Zijdewinde of Sydwinde. *Over de architect*

	Ir. Dirk P. Roosenburg (1887-1962) is een gevierd architect, die grote bouwwerken, waaronder de (hoofd)kantoren van Philips en KLM (voor jeugdvriend Albert Plasman) op zijn naam heeft staan. Roosenburg was voorlijk in het gebruik van nieuwe bouwtechnieken, maar niet in stijl. Hij studeerde vaan 1905-1909 bouwkunde in Delft, waarna hij naar het buitenland vertrok. Bij terugkomst werkte hij een aantal jaren bij verschillende bureaus, waarna hij zich in 1916 vestigde als zelfstandig architect. Daarnaast was hij adviseur voor Rijkswaterstaat en ontwierp onder meer aan de Zuiderzeewerken. Roosenburg woonde en werkte in Den Haag, waar hij in 1929 zijn eigen woonhuis bouwde en zijn meeste werken gerealiseerd zijn, maar ook daarbuiten zoals in Vlissingen en Wassenaar.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen tussen Wittenburgerweg en Laan van Koot, op de grens van bebouwing en weiland
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Grenzend aan onbebouwde weilanden tussen Binnenklingen en Nieuw Wassenaar
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Garage ligt linksachter de woning; hekpijlers aan straat; tuinmuur is verbonden met garage
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf
Ontsluiting	Links met auto-oprit, geflankeerd door hekpijlers en naar linksachter het huis gelegen garage
Rooilijn	Dit deel van de Zijdeweg heeft geen vaste voorgevelrooilijn; situering bebouwing past in licht verspringende bebouwingslijn
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Geringe zichtbaarheid (wintergroene beplanting)

Architectonische kenmerken huis

Type	Woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Hoofdentree in linkerzijgevel (langsgevel)
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak met ongelijke dakvlakken
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Oorspronkelijk ontwerp Nieuw Historiserende stijl, uitvoering gematigd met meer eigentijdse en traditionalistische invloeden
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aan asymmetrische voorgevel driezijdige erker over twee bouwlagen met driezijdig, pannengedekt puntdak. Houten, roedenverdeelde ramen; hoog opgemetselde schoorsteen; entree met houten luifel

Architectonische kenmerken garage met tuinmuur
Bakstenen garage op rechthoekig grondvlak met met rode Hollandse pannen gedekt zadeldak; rondboogvormige houten inrijdeuren. Tuinmuur met pannen afdekking en rondboogvormige poorten naar tuin.

Architectonische kenmerken hekpijlers
Bakstenen hekpijlers met bolvormige, hardstenen bekroning.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de structuur- en beeldondersteunende waarde
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele, visuele en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van architect D. Roosenburg
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van de wijk Binnenklingen in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik

Zijdeweg 35

Naam	't Hoefijzer
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Villa
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	2
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis met bijbehorend, aangebouwd terras/toegangspad, erfafscheiding
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1924
Architect	J.T. Wouters (projectarchitect J.R. Prent)
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd in opdracht van S.F. Lauwerens. Verbouwingen in 1938 (wijzigen schoorsteen, aanbrengen luifel) en 1953 (wijzigen en plaatsen dakkapel). Gevelsteen met jaartal 1925, naam van het huis en verbeelding met hoefijzer. De naam van het huis, gelegen op de hoek met de Groot Hoefijzerlaan, verwijst naar landgoed Groot Hoefijzer. De Groot Hoefijzerlaan was oorspronkelijk de oprijlaan van het landgoed Groot Hoefijzer en wordt sinds 1925 zo genoemd. Een deel van dit landgoed valt nu onder Wittenburg. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen

	voor de middenstand. De Zijdeweg loopt evenwijdig aan de landscheidingsweg, van Buurtweg (voorheen Achterweg) naar Bezuidenhoutseweg. De naam stamt uit 1926, maar de weg is een middeleeuwse structuur op de grens tussen de hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland en heette voorheen Zijdewinde of Sydwinde. *Over de architect* Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen ‘Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar’ werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht

	van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15). Zijn bureau realiseerde veel woningbouw in de tweede helft van de jaren 1920, niet alleen rond het Burchtplein, maar ook in nieuwe wijken, zoals in Nieuw Wassenaar. In die tijd werkte hij veel met architect J.R. Prent (1881-1952).
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Hoekligging Groot Hoefijzerlaan- Zijdeweg; Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en overwegend twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Erfafscheiding aan straat met toegangshek aan Groot Hoefijzerlaan en aan Zijdeweg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand, omringd door tuin en erf; terras met bakstenen trappen naar tuin
Ontsluiting	Toegangspad Zijdeweg met betegeling in oorspronkelijk patroon van rood, geel en antraciet, overlopend in terras, dat via bakstenen trappen overgang naar tuin markeert; toegang met toegangshek aan Groot Hoefijzerlaan
Rooilijn	Bebouwing aan deze zijde/ dit deel van de Zijdeweg ligt nagenoeg op een gelijke voorgevelrooilijn; Zijdeweg 35 past in de bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Redelijk goed (wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken huis

Type	Villa
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zijdeweg
Nokrichting	Nvt (samengesteld dak)
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Samengesteld schilddak
Materialen dakbedekking	Riet
Materialen gevels	Baksteen (rood)
Stijl	Eigentijds met invloeden (Engelse) landhuisstijl en Amsterdamse School
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Aan zijde Zijdeweg toren met entree en trappenhuis, verticaliteit wordt benadrukt door smalle, staande zijlichten en traplichten, horizontale belijning bestaat uit laddervenster in deur en traplichten; trap- en zijlichten met gekleurd glas-in-lood in Art Decostijl; rechts op hoek Adelaar op bolornament; links risalerend bouwdeel met in gevel gevelsteen; houten

	ladderramen; houten luiken; siermetselwerk met rollagen en staande strekkenlagen; met fel rode baksteen contrasterend, donker (grauw) trasraam; entree met houten deur met laddervenster, zijlichten met glas-in-lood, houten luifel op korbelen en lantaarns; rode, gebakken nokvorsten; dakkapellen rietgedekt; bakstenen schoorsteen

Architectonische kenmerken erfafscheiding
Bakstenen muur in gele steen met aan de Zijdewegzijde een afdekking van rode vorsten; hekpijlers afgedekt met kunststenen diamantkop met houten draaihek, en dito detaillering aan Groot Hoefijzerlaan met dubbel houten draaihek.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende en structuurdragende hoekligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de historische, ruimtelijk-functionele, visuele en stilistische relatie van de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Als onderdeel van het oeuvre van architectenbureau Wouters/projectarchitect Prent; vanwege de markante hoofdvorm en rijke en eigentijdse detaillering en materiaalgebruik
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Zijdeweg 38, 39

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Dubbel woonhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	4
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Dubbel woonhuis, erfafscheiding, garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1925
Architect	Architectenbureau Wouters, projectarchitect J.R. Prent
Bijzonderheden/ opmerkingen	Dubbel woonhuis dat ontworpen is als ware het één landhuis, een fenomeen dat vaker voorkomt in Wassenaar en meer allure verschaft aan twee-onder-één-kapwoningen. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Zijdeweg loopt evenwijdig aan de landscheidingsweg, van Buurtweg (voorheen Achterweg) naar Bezuidenhoutseweg. De naam stamt uit 1926, maar de weg is een middeleeuwse structuur op de grens tussen de hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland en heette voorheen Zijdewinde of Sydwinde.

	Over de architect Johannes Thomas Wouters (1866-1932) vormde samen met Zacharias Hoek (1863-1943) het bureau Hoek & Wouters, dat een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van Wassenaar. Wouters was raadslid, architect en projectontwikkelaar en voerde de regie over de aanleg van veel villaparken in Wassenaar, zoals Wildrust, Backershagen en Groot Haesebroek. Hij was zoon van een bouwondernemer en studeerde aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Den Haag. Hij vestigde zich in 1893 zelfstandig als bouwkundige en bouwadviseur. Onder de studenten aan de Academie was ook Hoek, die zich in 1896 associeerde met Wouters. Het bureau bouwde zeer veel in Den Haag en Scheveningen. Zo werd Hoek directeur van de Maatschappij Park Zorgvliet die op de terreinen van het voormalige buiten van Jacob Cats een villapark ontwikkelde. Wouters raakte vanaf 1904 betrokken bij de projectontwikkeling in Wassenaar. Hij maakte deel uit van de directie van de Maatschappij tot Exploitatie van Park Groot Haesebroek, samen met bankier Helding en Baron van Pallandt (eigenaar van Duinrell). Vanaf 1909 kwam Jacobus Johannes Brandes (1884-1955) de gelederen van het bureau versterken en vanaf 1912 werd hij compagnon binnen het bureau. Het bureau was in eerste instantie in Den Haag gevestigd, maar verhuisde later naar de voormalige boerderij De Driesprong aan de Van der Oudermeulenlaan 13 te Wassenaar, dat door hen 'Huize De Driesprong in het park Oud-Wassenaar' werd genoemd. Na de opheffing van het bureau in 1915 bleef Brandes tot 1918 voor Wouters werken en zoals het project Burchtplein aantoont, werkten ze ook later nog regelmatig samen. Na 1918 ontwierp Wouters bijvoorbeeld in 1920 het huis met dienstwoning/garage Clingenhorst (Rijksstraatweg 681/683). Hij verwierf vele opdrachten, zowel voor vrijstaande woonhuizen als voor dubbele woonhuizen, zoals de huizen aan het Burchtplein in 1927 maar ook voor scholen. Hij ontwierp in 1922 de r.-k. jongensschool aan de Van Heeckerenstraat 2 in samenwerking met architect P.N. de Bruijn. In 1932 ontwierp hij in opdracht van R.K. Parochiaal Kerkbestuur St.-Willibrordus te Wassenaar de r.-k. kleuter- of Fröbelschool temidden van de sociale woningbouw van de woningbouwvereniging St.-Willibrordus in Oostdorp (St.-Willibrordusstraat 15). Zijn bureau realiseerde veel woningbouw in de tweede helft van de jaren 1920, niet alleen rond het Burchtplein, maar ook in nieuwe wijken, zoals

	in Nieuw Wassenaar. In die tijd werkte hij veel met architect J.R. Prent (1881-1952).
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en overwegend twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Hek op erfscheiding/aan straat; garages links- en rechtsachter
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; zijerven met auto-oprit
Ontsluiting	Vanaf straat twee maal auto-oprit; hekwerk bij nr. 39 vernieuwd
Rooilijn	Bebouwing aan deze zijde/ dit deel van de Zijdeweg ligt nagenoeg op een gelijke voorgevelrooilijn, die iets schuin ligt tov weg; Zijdeweg 38-39 past in de bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed (lage wintergroene heg aanwezig)

Architectonische kenmerken dubbel woonhuis

Type	Dubbel woonhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat met entree nr. 39 aan straatzijde; nr. 38 in zijgevel
Nokrichting	Nvt
Hoofdvorm	Blokvormig
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Geknikt en afgeplat schilddak met zeeg
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen met cementen plint
Stijl	Karakteristiek voor periode
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Risalerend bouwdeel aan voorzijde met topgevel en steekkap; topgevel met verticaal, houten beschot; entree met houten luifel; erkers; houten ramen en deuren met roedenverdeling met liggende ruiten en houten gootlijsten etc; dakkapellen met plat dak

Architectonische kenmerken erfafscheiding
Bakstenen plint met bakstenen pijlers, afgedekt met kunststenen diamantkop; daartussen houten hekwerk. Bij nr. 39 hekwerk gewijzigd.

Architectonische kenmerken garages
Bakstenen garages uit bouwtijd op rechthoekig grondvlak en met rode Hollandse pannen gedekte zadeldaken.

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele en historische relatie tussen de complexonderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die dit dubbele woonhuis inneemt in het oeuvre van de architect Prent; vanwege het ontwerp waarbij de suggestie wordt gewekt dat het om één landhuis gaat en niet een twee-onder-een-kapwoning; vanwege de markante kapvorm
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Zijdeweg 40

Naam	Sparrenhoek
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Landhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woonhuis
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1926
Architect	J.J. Remmerswaal
Bijzonderheden/ opmerkingen	Gebouwd door lokale aannemer, die ook Oostdorperweg 33 realiseerde. Naam van huis op zandstenen gevelsteen in voorgevel. *Over Nieuw Wassenaar* In de jaren twintig van de 20ste eeuw kwam een nieuwe woonwijk tot stand, die Nieuw Wassenaar genoemd werd en ook wel bekend staat als Wassenaar zuid. De wijk wordt begrensd door de Van der Oudermeulenlaan/Stoeplaan-Wittenburgerlaan-Zijdeweg-Rijksstraatweg. De buurt kent een aantal rechte, noord-zuid gerichte wegen, waaronder de Bloemcamplaan/Groot Hoefijzerlaan en min of meer oost-west gerichte slingerende lanen, zoals de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De eerste laan refereert naar het aldaar gelegen bos dat in bezit was van de Hervormde Kerk te Wassenaar. De laatste laan refereert naar de afgebroken boerderij Teylingerhorst, die in de 15de eeuw in bezit was van Lucas van Teylingen, auditeur van de Rekenkamer. Deze hoeve was naamgever voor de gelijknamige buitenplaats Teylingerhorst, waarvan de Teylingerhorstlaan de oprijlaan was. Huize Teylingerhorst werd in de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd en vervolgens afgebroken. Ook de naam Bloemcamp verwijst naar een voormalige buitenplaats. In 1924 het wegenplan voor Nieuw Wassenaar ingediend en strikte bouwregels voor de villa's en landhuizen werden geformuleerd. De meeste landhuizen stammen uit de jaren dertig en liggen aan de Kerkeboslaan, Bremhorstlaan en Teylingerhorstlaan. De rest van de wijk bestaat vooral uit twee en meer onder-een-kap-woningen voor de middenstand. De Zijdeweg loopt evenwijdig aan de landscheidingsweg, van Buurtweg (voorheen Achterweg) naar Bezuidenhoutseweg. De naam stamt uit 1926, maar de weg is een middeleeuwse structuur op de grens tussen de hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland en heette voorheen Zijdewinde of Sydwinde.

Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Gelegen in het relatief dichtbebouwde deel van Nieuw Wassenaar met vrijstaande villa's en overwegend twee-onder-een-kap woningen op regelmatige, rechthoekige kavels met voor- en achtertuinen en een vaste voorgevelrooilijn
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand omringd door tuin en erf; beukenhaag aan straatzijde; met achtertuin grenzend aan terreinen van Wittenburg
Ontsluiting	Links met auto-oprit (toegangshek vernieuwd)
Rooilijn	Bebouwing aan deze zijde/ dit deel van de Zijdeweg ligt nagenoeg op een gelijke voorgevelrooilijn, die iets schuin ligt tov weg; Zijdeweg 40 past in de bebouwingsstructuur
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Landhuis
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Entree in linkerzijgevel (langsgevel)
Nokrichting	Haaks
Hoofdvorm	Samengesteld
Aantal bouwlagen	1
Kapvorm	Zeer steil hoofddak (zadeldak); dakvlakken doorgetrokken ter plaatse van veranda/entreepartij
Materialen dakbedekking	Rode Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Karakteristiek voor bouwperiode; invloed traditionalisme
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Kopse puntgevel naar straat gericht met vijfzijdige erker met puntdak; staand topgevelvenster met siermetselwerk en boogveld; bakstenen lekdorpels; houten veranda aan rechterzijde met standvinken en onder lessenaarsdak; houten roedenverdeelde ramen; houten luiken

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg'; vanwege de beeldbepalende ligging; vanwege de structuurondersteunende ligging
Architectuurhistorische waarde	Vanwege de plaats die huis inneemt in het oeuvre van de lokale aannemer Remmerswaal
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als

	herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw Wassenaar in het bijzonder
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en het vrijwel gaaf bewaarde materiaalgebruik en detaillering

Zijllaan 6-12, 1-37, Santhorstlaan 1

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Ensemble van geschakelde woonhuizen van 2, 3 en 4-onder-1-kapwoningen (middenstandswoningen)
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	9
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Aan oneven zijde: 7 bouwblokken Aan even zijde: 2 bouwblokken (op hoek Santhorstlaan)
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1923
Architect	M.E. van de Wall
Bijzonderheden/ opmerkingen	Op Santhorstlaan 2-16 en 3-21 realiseerde Van de Wall eveneens een project van dubbele en 3-onder-1-kap woningen. Het project werd uitgevoerd in opdracht van de lokale aannemer A.C. Leijen. De woningen aan de Zijllaan zijn soberder dan de woningen aan de Santhorstlaan. Aan de Zijllaan en de Santhorstlaan staan oude, gietijzeren straatlantaarns. *Over Deijleroord* Het gebied was oorspronkelijk tot aan 1920 geheel in gebruik voor agrarische doeleinden. Het stedenbouwkundige plan is grotendeels gebaseerd op de oorspronkelijke (water)wegenstructuur in combinatie met de plannen van Mutters en Dudok. Het uiteindelijke ontwerp is uitgewerkt door bureau Froger. In 1923 is door J. Mutters een stedenbouwkundig plan gemaakt voor de ontwikkeling van het gebied, dat in 1926 werd aangenomen maar grotendeels niet werd uitgevoerd. Zijn plan bevatte het tracé van de trambaan van Den Haag naar Leiden en de Lus, de keerlus voor de tram. De trambaan is ten oosten van de Middelweg aangelegd. In 1937 ontwierp W.M. Dudok een aangepaste versie van het plan van Mutters. In dit plan veranderde het bestaande tracé van de Middelweg: de Middelweg werd rechtdoor getrokken tot aan de Clematislaan en de hoofdroute werd gevormd door de Deijlerweg, die het tracé van de trambaan volgde. Hierdoor werd de Middelweg van hoofdroute nevenroute. De stedebouwkundige aanleg van Deijleroord kwam grotendeels vóór de Tweede Wereldoorlog tot stand. De bebouwing is grotendeels tot stand gekomen in de periode van 1923 tot begin jaren vijftig. De vooroorlogse bebouwing in het westelijke, zuidelijke, zuidoostelijke en noordoostelijke deel van Hofcamp (rond Van Zuylen van Nijeveltstraat/Deijlerweg), maar ook de

	Wederopbouwarchitectuur binnen die gebiedsdelen (zoals bijvoorbeeld Deijlerweg 10-26 uit 1951) kent een grote homogeniteit. De bebouwing bestaat overwegend uit rijtjes woningen van twee bouwlagen met een kap (veelal zadeldak) evenwijdig aan de straat. Het zijn grondgebonden woningen met voor- en achtertuinen. Tegenover het wijkcentrum, langs de Fabritiuslaan, ligt een dubbele groenstrook met vijverpartij. Dit water is een restant van een vaarsloot. Deze vaarsloot stond in verbinding met een verlengde van het Havenkanaal ten oosten van de Zijlwetering. Via deze vaarsloot waren de boerderijen Middelweg en Deijleroord met de Zijlwatering verbonden. *Over de architect* Marinus Emmerikus van de Wall (1883 - 1976) raakte tijdens een studiereis door Engeland gefascineerd door de landhuizen. Hij vestigde zich in 1913 als architect in Wassenaar en specialiseerde zich vanaf dat moment in het ontwerpen van villa's en landhuizen in Engelse landhuisstijl en de stijl van de Engelse 'cottages'. Hij bouwde tot ver in de jaren vijftig en schreef meer dan 40 projecten in Wassenaar op zijn naam. Twee huizen zijn beschermd als rijksmonument: villa Baldershage uit 1915 aan de Duinweg 14 en Schakenburg aan de Raadhuislaan 1 uit 1923. Hij was een van de eerste architecten die villa's ontwierp in De Kieviet. Villa Ebby uit 1912 aan de Duinweg 20 tekende hij voor zichzelf; het was het allereerste huis in De Kieviet. In 1915 volgden Iepenlaan 4 en Duinweg 14. Het oorspronkelijke ontwerp voor de Auberge De Kieviet (1917) is ook van zijn hand. Ook ontwierp hij verscheidene huizen langs de Groot Haesebroekseweg, waaronder behalve nummer 61 huisnummer 19, 21, 43 en 59. Zijn overige werken zijn voornamelijk in Groot Haesebroek en Nieuw Wassenaar gelegen, waaronder een van zijn laatste werken op Van Calcarlaan 34 uit 1955.
Waardering cultuurhistorische waarde	Zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Onderdeel van bebouwingsstructuur van evenwijdig aan weg gelegen rijtjeswoningen van twee bouwlagen met kap
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Vrijstaande bouwblokken op regelmatige afstand van elkaar en vaste afstanden tot de weg
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voor- en achtertuinen; enkele woningen met autooprit en garage langszij; in huidige situatie

	zijn sommige voortuinen bestraat tbv parkeren van auto
Ontsluiting	Aan straatzijde via voorerf
Rooilijn	In rooilijn gelegen
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zijllaan
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Blok- en staafvormig (samengesteld)
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Schilddak met steekkappen ter plaatse van risalerende delen
Materialen dakbedekking	Rode Tuiles du Nord
Materialen gevels	Baksteen – schoon werk en ruw gepleisterd
Stijl	Engelse landhuisstijl
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Schilderachtig 'Engels' geheel door combinatie van schoon werk en ruw pleisterwerk, zowel in plint versus opgaand werk als in details zoals rollagen en lekdorpels in schoon werk; gemetselde schoorstenen, puntgevels met voluutkrullen

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Vanwege de beeldbepalende ligging aan de Zijllaan en de grote homogeniteit in het ontwerp en samenhang in het stedebouwkundige concept
Object: ensemblewaarde	Vanwege de ruimtelijk-functionele, visuele en stilistische relatie tussen de verschillende bouwblokken onderling
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van middenstandswoningen in Engelse landhuisstijl; als onderdeel van het oeuvre van architect Van de Wall; als typerende voorbeelden voor geschakelde woningen voor middenstand voor de bouwtijd; vanwege de typerende detaillering voor bouwtijd en bouwstijl
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar; als voorbeeld van een ontwikkelingsproject van middenstandswoningen door een lokale aannemer
Gaafheid	Vanwege de gaaf bewaarde structuur en hoofdvorm; vanwege de redelijk gaaf bewaarde materialen en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de hoge mate waarin het ontstaan van deze buurt afleesbaar is in de architectuur
Zeldzaamheid	Vanwege de omvang van het project

Zonneveldweg 1-85, Dr. Mansveldkade 50-80

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Woningbouwcomplex, bestaande uit acht woningbouwblokken en twee garages
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	8
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Woningbouwcomplex, bestaande uit acht woningbouwblokken en twee garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1954
Architect	C.M. van Moorsel
Bijzonderheden/ opmerkingen	Volgens de ontwerptekening bestaat het complex uit 57 woningen en twee garages. De twee aangebouwde garages staan op hoek Oostdorperweg en zijn bij de bescherming betrokken. *Over de architect* Cornelis Marie van Moorsel (1892-1962) ontwierp winkels en woonhuizen, kerken te Nijmegen, Geldrop, Velp, Middelburg en 's-Hertogenbosch, het Carmelitessenklooster te Egmond, het sanatorium Hornerheide te Horn, het sanatorium Berg en Bosch te Bilthoven (samen met B.J. Koldewey), het sanatorium De Klokkenberg te Breda (samen met C.H. de Bever) en een bejaardentehuis te Middelburg. Hij ontwierp ook de woningen aan de Stoeplaan 6-8.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Aan weg die wijk Oostdorp afsluit en voortgekomen is uit historische oprijlaan naar de boerderij Rozenstein op Hoge Klei 1
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Tegenover de weilanden/akkers van Hoge Klei
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Alle blokken liggen evenwijdig aan de weg; tussen de Broekweg en St.-Willibrordusstraat ligt een school (gemeentelijk monument), hier wordt de woningbouw van de Zonneveldweg onderbroken
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Voortuin, achtertuin met bergingen; achterom
Ontsluiting	Aan de straat met toegangspad naar voordeur
Rooilijn	Op vrijwel gelijke afstand tot weg, voorgevellijn verspringt iets per blok
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Type	Woningbouwblok
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Straat
Nokrichting	Evenwijdig
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	2
Kapvorm	Zadeldak

Materialen dakbedekking	Rode, verbeterde Hollandse pannen
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Sobere Wederopbouwarchitectuur
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare weg)	Geschakelde woningen; repeterende gevelindeling van venster-deur; kopse gevels met 'schouders'; entreeportiek; terracottatableau boven entrees; twee aangebouwde garages op hoek Oostdorperweg; alles schoorstenen vernieuwd (oorspronkelijk baksteen)

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische -, architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Als beeldbepalend onderdeel van de bebouwing van Oostdorp
Architectuurhistorische waarde	Als typerend voorbeeld van Wederopbouw-woningbouw waarbij soberheid in combinatie met zorgvuldige detaillering karakteristiek is
Cultuurhistorische waarde	Als herinnering aan, als uitdrukking van en als onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Oostdorp en als voorbeeld van bouwen gedurende de Wederopbouw
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaafheid in stedenbouwkundig opzicht, qua hoofdvorm en vanwege de gaaf bewaarde voorgevelindeling en redelijk gaaf bewaarde detaillering en materiaalgebruik
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Als herkenbaar voorbeeld van Wederopbouwarchitectuur

Zuidwijklaan 195-229

Naam	Nvt
Oorspronkelijke functie	Wonen
Type	Portiekflat
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	1
Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Portiekflat met 18 woningen en bergingen/garages
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	1964
Architect	Jan Piets en G. Van Essen Architecten
Bijzonderheden/ opmerkingen	Samen met Hofcampweg 46-100 het enige flatgebouw op lijst met cultuurhistorisch waardevolle gebouwen uit de jaren zestig van de 20ste eeuw met een beoordeling 'hoog' (3) Gebouwd in Wederopbouwperiode (1945-1965) Type portiekflat typerend voor jaren vijftig en bestaande uit (ca.) 4 bouwlagen met trappenhuizen
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Nee
Karakteristieke ligging – stedebouwkundig	Bouwblok op hoek Zuidwijklaan-De Lignestraat
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Smalle groenstroken aan voorzijde en kopse zijden; verhard achterterrein
Ontsluiting	Toegang via 3 trappenhuizen, ontsloten door uitpandig entreeportaal
Rooilijn	Iets teruggelegen ten opzichte van hoek De Lignestraat
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed

Architectonische kenmerken

Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Zuidwijklaan
Nokrichting	Langsgevel evenwijdig aan Zuidwijklaan
Hoofdvorm	Staafvormig
Aantal bouwlagen	4
Kapvorm	Plat dak
Materialen dakbedekking	Niet relevant
Materialen gevels	Baksteen
Stijl	Sober en doelmatige bouw van jaren zestig en Wederopbouwperiode
Kenmerken exterieur	Begane grond met bergingen en garages, vervolgens in 3 bouwlagen telkens 6 woningen; uitpandig entreeportaal; uitgebouwde balkons aan achterzijde met op de 4de laag luifels

Waardering

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedebouwkundig: ensemblewaarde in straat- en	Vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek

bebouwingsbeeld	Zuidwijklaan-De Lignestraat
Architectuurhistorische waarde	Als voorbeeld van naoorlogse architectuur en de ontwikkeling van de flat in de jaren zestig van de 20ste eeuw
Cultuurhistorische waarde	Als onderdeel van en als uitdrukking van een woonvorm uit de jaren zestig die in Nederland massaal toegepast werd
Gaafheid (verwachting)	Vanwege de gaaf bewaarde situering, functionele opzet van portiekflat met inpandige garages, hoofdvorm en detaillering
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Vanwege de herkenbaarheid van het type flat en de tijd waarin de flat gebouwd is
Zeldzaamheid	Vanwege de relatieve zeldzaamheid van dit soort woningbouw in Wassenaar uit de jaren zestig van de 20ste eeuw; als een van de twee flats die voorkomen op de lijst cultuurhistorisch waardevolle gebouwen in Wassenaar

Bijlage D-4
Toelichting op de beschrijvingen van panden/objecten met hoge en zeer hoge cultuurhistorische waarden

De beschrijvingen zijn bedoeld om de ruimtelijke en architectonische aspecten van een gebouw op een beknopte wijze in kaart te brengen en bevatten een toelichting op de cultuurhistorische waarden. De beschrijvingen geven op deze wijze inzicht in de aanwezige cultuurhistorische waarden.

Ze zijn niet uitputtend, maar bevatten een aantal hoofdkenmerken van de bebouwing en de directe omgeving, waarbij de achtergrondinformatie behorend bij de drie hoofdwaarden, te weten cultuurhistorische en wetenschappelijke waarden, architectuurhistorische en esthetische waarden en stedenbouwkundige en ensemblewaarden aan de orde komt (voor zoverre van toepassing). Daarnaast zijn er drie intrinsieke criteria die eveneens aan de orde komen (voor zoverre van toepassing), namelijk gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid.

Alle (onderdelen en kenmerken van) gebouwen of elementen op een perceel zijn cultuurhistorisch waardevol, tenzij anders vermeld.

Opmerking vooraf
In de beschrijvingen zijn onderwerpen weggelaten daar waar de informatie niet relevant is voor het pand of complex. In deze toelichting zijn alle voorkomende onderwerpen genoemd en toegelicht.

Te benoemen aspect	**Toelichting/ voorbeelden wat hieronder verstaan wordt**
Naam	Naam van het pand (historisch en/of huidig)
Oorspronkelijke functie	Functie waarvoor het pand gebouwd is
Type	Typologie van het gebouw, bijv. langhuisboerderij of herenhuis
Aantal onderdelen op adres met cultuurhistorische waarde	Aantal onderdelen op het perceel of binnen het op meerdere percelen gelegen complex dat beoordeeld is als ‘cultuurhistorisch waardevol’

Benoeming onderdelen met cultuurhistorische waarde	Opsomming van die onderdelen
Datering ontwerp/bouwjaar hoofdgebouw	Periode van ontstaan of jaar waarin bouwtekening is gemaakt
Architect	Architect conform opgave bouwarchief en/of literatuur
Bijzonderheden/ opmerkingen	Aanvullende informatie over de geschiedenis van het gebied en/of het pand en zijn omgeving (cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig), zoals informatie over de wijk, opdrachtgever, architect, verbouwingen etc.
Waardering cultuurhistorische waarde	Hoog / zeer hoog

Stedenbouwkundige en landschappelijke karakteristieken

Beschrijving van de feitelijk situatie van de situationele aspecten.

Ligging in beschermd dorpsgezicht	Ja / Nee
Karakteristieke ligging – stedenbouwkundig	Stedenbouwkundige ligging. Hoek/ as / zichtlijnen / silhouet; Onderdeel van karakteristieke kavelstructuur / in door architect vormgegeven stedenbouwkundig plan (bijv. Granpré Molière in Kerkehout / Mutters in De Kieviet)
Karakteristieke ligging – landschappelijk	Landschappelijke context Onderdeel van karakteristieke kavelstructuur / ligging aan ontginningsbasis / in agrarisch lint / in open/gesloten gebied
Karakteristieke ligging – complexonderdelen ten opzichte van elkaar	Aanduiding ligging complexonderdelen. Bijv. garage aan einde oprit / hooihuis achter stal / liggen onderdelen karakteristiek of atypisch voor functie
Karakteristieke ligging – tuin en erf	Vrijstaand in tuin / hoekpand met zijtuin / rijtjeshuis met ondiepe voortuin en achtertuinen / aanwezigheid karakteristieke erf- en

	tuinafscheidingen
Ontsluiting	Ontsluiting van het perceel. Beschrijving oprit enkel/dubbel; toegangspad naar hoofdentree; dam over watergang
Rooilijn	Wel/niet aanwezig / typering rooilijn en op rooilijn gelegen / onderdeel gevelwand / afwijkend
Visuele zichtbaarheid vanaf openbare weg	Goed / niet zichtbaar / specifiekere aanduiding, bijv. door vegetatie en erfafscheiding grotendeels onttrokken aan het zicht vanaf de openbare weg.

Architectonische kenmerken

Beschrijving van de feitelijke situatie van ieder complexonderdeel afzonderlijk.

Type	Aanduiding complexonderdeel (bijv. dienstwoning, koetshuis)
Oriëntatie (voorgevel gericht op)	Voorgevel gericht op straat of noemen straatnaam (van toepassing bij hoekligging); eventueel een aanduiding in welke gevel zich de hoofdentree bevindt; bij sommige villa's is er geen sprake van een duidelijke oriëntatie
Nokrichting	Haaks/evenwijdig/ bij samengesteld volume n.v.t
Hoofdvorm	Staafvormig / samengesteld / T-vormig / L-vormig / Blokvormig
Aantal bouwlagen	Aantal verdiepingen die het opgaand werk beslaan (1, 1 ½ , 2)
Kapvorm	Samengesteld/ zadeldak / schilddak etc.
Materialen dakbedekking	Gebakken dakpannen (type waar mogelijk gemeld); natuurstenen leien; gebakken leien; riet
Materialen gevels	Baksteen (schoon of gepleisterd); houten geveldelen; beton etc.
Stijl	Benoeming stijl, stijlinvloeden of gebruikte stijlelementen
Kenmerken exterieur (zichtbaar vanaf openbare	Beknopte benoeming karakteristieken in

weg)	materialen en detaillering; beschrijvingen zijn niet uitputtend.
Verwachtingswaarde aanwezige historische onderdelen	Bijv. hoge verwachting bouwhistorische waarde bij een historische boerderij of oud pand in centrum; of verwachting aanwezigheid hoogwaardig historisch interieur. Het gaat om verwachting op basis van kennis/ervaring dan wel op basis van mondelinge en geschreven bronnen. Er is geen nader onderzoek gedaan voor het opstellen van deze beschrijving, tenzij dat is vermeld.

Waardering

De cultuurhistorische waarden worden bepaald aan de hand van een aantal deelwaarden, te weten drie hoofdcriteria:

1. Cultuurhistorische en wetenschappelijke criteria
2. Architectuurhistorische en esthetische criteria
3. Stedenbouwkundige en ensemble-criteria

Daarnaast zijn er drie intrinsieke criteria die voor alle drie de hoofdcriteria van toepassing zijn, te weten:

4. Gaafheid
5. Herkenbaarheid
6. Zeldzaamheid.

Deze criteria zijn landelijk gehanteerde criteria voor de vaststelling van cultuurhistorische waarden. Ze zijn toegepast voor het bepalen van de cultuurhistorische waarde van de Wassenaarse bebouwing en nader uitgewerkt naar de lokale situatie in het in april 2009 vastgestelde rapport Baden in Weelde en de herijkingsnota.

De waardering is op grond van de toepassing van de criteria vastgesteld en uitgesplitst naar deelwaarden. De totale waarde is echter de som der delen, die altijd meer is dan de afzonderlijke onderdelen. De deelwaarden bepalen samen de totale cultuurhistorische waarde.

Het pand/object/element is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische- en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar vanwege de onderstaande aspecten

Stedenbouwkundig: ensemblewaarde in straat- en bebouwingsbeeld	Rol in ruimtelijke structuur / onderdeel van stedenbouwkundig concept / samenhang gebied / als onderdeel van een bijzonder

	gebied, zoals beschermd dorpsgezicht / Beeldbepalend/beeldondersteunend; structuurdragend/structuurondersteunend.
Landschappelijk: ensemblewaarde in landschappelijke hoofdstructuur	Rol in ruimtelijke structuur / bijzondere uitdrukking van een geografische en/of landschappelijke ontwikkeling / onderdeel van landschappelijk concept /samenhang gebied; Onderdeel van karakteristieke kavelstructuur; open/gesloten; aan ontginningsbasis; onderdeel van agrarisch lint / als bijzondere uitdrukking van een geografische en/of landschappelijke ontwikkeling
Object: ensemblewaarde	Belang van object in relatie tot de omringende bebouwing of met park / tuin, groenvoorzieningen, wegen, wateren, en / of bodemgesteldheid. ruimtelijk-functionele relatie tussen de onderdelen onderling
Architectuurhistorische waarde	Belang van typologie (gebruiksgeschiedenis), architect, stijl, typerend voor tijd van ontstaan etc.
Cultuurhistorische waarde	Belang vanwege bekende bewoners, beroepen, bijzondere activiteiten en / of gebeurtenissen; vanwege de bestemming die verbonden is met bijvoorbeeld een sociaalhistorische, economische, technische of religieuze ontwikkeling
Gaafheid (verwachting)	Voor zover de gegevens aanwezig zijn/ in te schatten zijn vanaf openbare weg. Gaafheid t.a.v. hoofdvorm, detaillering en materialen.
Afleesbaarheid/herkenbaarheid	Oorspronkelijke functie/typologie herkenbaar; oorspronkelijke (ruimtelijke) context afleesbaar; herkenbaar / begrijpbaar als representatief/ karakteristiek voor Wassenaar / buurt

Zeldzaamheid	Spaarzaam bewaard in gemeente Wassenaar. Bijv. zeldzaam als een van de laatste overgebleven bollenschuren

Iedere beschrijving bevat een luchtfoto (Google Earth) en ten minste één foto. In een aantal gevallen is een historische foto of bouwtekening toegevoegd.